

T.C.
İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TARİH ANA BİLİM DALI ESKİÇAĞ
TARİHİ BİLİM DALI DOKTORA
TEZİ

**PRINCIPATUS DÖNEMİNDE (MÖ 27 – MS 284)
ASIA MINOR KÖKENLİ ROMA
İMPARATORLUK ORDUSU ASKERLERİ:
EPİGRAFİK VERİLERİN IŞIĞINDA ASIA
MINOR'UN ASKERİ KARAKTERİ VE
ASKERLERİN KİMLİKLERİ**

**RAMAZAN HAKAN ARSLANBABA
2502180048**

**Tez Danışmanı
Prof. Dr. Hamdi Şahin**

İSTANBUL – 2024

ÖZ

Principatus Döneminde (MÖ 27 – MS 284) Asia Minor Kökenli Roma İmparatorluk Ordusu Askerleri: Epigrafik Verilerin Işığında Bölgenin Askeri Karakteri ve Askerlerin Kimlikleri

Ramazan Hakan Arslanbaba

Principatus dönemi boyunca Roma İmparatorluk ordusunun lejyon, yardımcı birlikler (*auxilia – numeri*), donanma ve kent birlikleri *cohors praetoriae*, *cohortes urbanae*'de görev yapmış Asia Minor kökenli olan (ya da olduğu düşünülen) yüzbaşı (*centurio*) rütbesine kadar askerler arkalarında bıraktıkları birincil epigrafik kaynakları ışığında ele alındı. Yazıt, papirüs ve askeri diplomalarda tek tek isimlerini okuduğumuz toplam 477 asker tespit edildi ve onlara ait epigrafik belgeler mercek altına alındı. Onurlandırma yazıtlarında ya da papirüslerde Roma ordusunda görev yaptığı anlaşılan, doğrudan isimleri verilmeyen yüzlerce ve binlerce Asia Minor kökenli asker de bu doktora tezinde değerlendirildi. Böylece antik dönem yazarlarının neredeyse daima “büyük adamlara” ve komutanlara ayırdıkları sahnede bu sıradan ancak en büyük emekleri veren askerler kendilerini gösterdiler. Bugüne kadar yapılan modern çalışmaların aksine sadece belirli bir birlik türünde görev yapanlar değil, Roma ordusunun tüm birlik türlerinde hizmet etmiş Asia Minor kökenli askerler toplu bir şekilde incelendi. Anadolu'nun hem bölgesel hem de eyaletler bazında askeri katkısı aydınlatıldı. Asia Minor kökenli sıradan askerlerin kimliklerini kendi bıraktıkları yazıtlarda nasıl ifade ettikleri ve bunlara dair olası anlamlar sorgulandı. Bununla onların düşünce dünyalarına dair bir bakış arandı. Hem tezin içinde hem de tüm epigrafik verilerin ayrı ayrı işlendiği Testimonia'da detaylı Türkçeye çeviriye yaklaşır düzeyde açıklamalarla, yer yer kritik ve farklı edisyonların da karşılaştırmalı olarak ele alınmasıyla Roma Dönemi Asia Minor'un (Anadolu'nun) askeri tarihine ilk defa bütünlüklü bir bakış açısı mümkün oldu. Hellen ve Roma klasik çağlarında yaşamış tarih yazarları tarafından Ege Denizi'nin doğusundaki halkların genellikle hor görülen, azımsanan askeri katkısı ve karakteri, epigrafik verilere kulak verilerek yeniden sorgulanmıştır.

Anahtar kelimeler: Roma ordusu, Asia Minor, Yazıtlar, Kimlikler, Epigrafik Kültür

ABSTRACT

Anatolian Soldiers in the Roman Army during the Principate (27 B. C. – 284 AD.): Military Character of the Region and Identities of Soldiers in the Light of Epigraphical Evidence

Ramazan Hakan Arslanbaba

In this study, soldiers from Asia Minor (or believed to be from Asia Minor) who served in the Roman army during the Principate period, up to the rank of centurion, were examined through their primary epigraphic sources. These soldiers, serving in legions, *auxiliary* units, fleets, the praetorian guard, and urban cohorts, are identified through inscriptions, papyri, and military diplomas. A total of 477 soldiers from Anatolia were individually analyzed along with their epigraphic testimonies. Additionally, hundreds or even thousands of unnamed soldiers, mentioned anonymously in honorary inscriptions and papyri as serving in the Roman army, were included in the scope of this research.

This thesis seeks to shed light on the contributions of these ordinary soldiers, who, unlike commanders and other high-ranking individuals, are rarely featured in the narratives of ancient historians. Unlike previous modern studies, which often focus on specific unit types, such as legions or fleets, this research encompasses all unit types in which soldiers from Asia Minor served. The military contributions of Anatolia were examined both regionally and at the provincial level. Furthermore, the identities of these ordinary soldiers, as expressed in their inscriptions, were analyzed, offering insights into their thoughts and perspectives.

The thesis and its accompanying *Testimonia* provide a comprehensive overview of these soldiers, including detailed explanations and critical comparisons of different editions of epigraphic documents. This approach allowed for the proposal of new interpretations and readings. By reevaluating the often-dismissed military contributions of Anatolian soldiers, this study challenges the stereotypical portrayal of “easterners” in ancient historical texts, offering a more nuanced understanding of their role and consistency in the Roman army.

Key Words: Roman Army, Asia Minor, Inscriptions, Identities, Epigraphical Culture

ÖNSÖZ

Tez boyunca Roma İmparatorluk ordusunda hizmet etmiş Asia Minor kökenli sıradan askerlerin kimliklerini nasıl ifade ettikleri sorgulanmış ve açıklanmaya çalışılmıştır. Askerler tarafından derlenen mezar, adak, onurlandırma yazıtlarında, papirüslerde, onlara verilen askeri diplomalarda, askerlik mesleğinin ve askeri kültürün antik dönemin sıradan insanların kimliklerini nasıl etkilediği üzerinde durulmuştur. Antik dönem yazarlarının tarih anlatılarında büyük komutanların ve devlet adamlarının arasında bireysel olarak kendilerine çok nadir durumlarda yer bulabilen askerlerin yazıtları bu tezde başlıca kaynak olarak kullanılmıştır. Bu sayede tarih sahnesi orduyu geçim kapısı olarak gören ya da zorla celp edilen insanlara, ordunun esas emekçilerine verilmiştir. Tez bu yönüyle imparatorluk döneminde Asia Minor'un demografik yapısını askeri perspektiften ele almıştır. Antik Çağ boyunca askeri tarihe bakış açısını büyük ölçüde şekillendiren “batılı” kaynaklarda Asia Minor ve genel olarak Asia halkları askeri bağlamda genellikle küçümsenmiştir. Ancak ordunun esas emekçileri sıradan erlerden gelen epigrafik malzeme konuşturulduğunda farklı perspektifler ortaya konulabilmektedir.

Bireysel bazda Asia Minor kökenli askerlere yönelik yapılan sorgulamalar bölgesel askeri tarihe de ışık tutmaktadır. Roma İmparatorluğu'nun Asia Minor'da teşkil ettiği eyaletlerden orduya katılım incelenirken askeri bağlamda Asia Minor'un tamamına yönelik değerlendirmeler de mümkün olabilmıştır. Orduya katılım düzeyleri, askerlerin gönüllü ya da zorunlu celplerine dair tartışmalar, epigrafik malzemenin bölgelere göre dağılımı, Asia Minor kökenli askerlere ait epigrafik verilerin bölgeler göre bize farklı bilgiler aktarması ve dolayısıyla epigrafik gelenek Roma İmparatorluğu'nun doğuda ve batıda farklı egemenlik uygulamaları ve yaklaşımları geliştirdiğini de göstermektedir. Tezin bölgesel sınırlarının Asia Minor'un tamamını kapsamaması değerlendirilmesi gereken epigrafik malzemeyi artırmıştır. Ancak daha kapsamlı yorumlar da bu sayede mümkün olabilmıştır.

Tübitak araştırma bursu sayesinde 2021 yılı Haziran ayından itibaren Köln Üniversitesi'nin yetkin Eskiçağ Tarihi Kütüphanesi'nde araştırma yapma ve tezimi yazma imkanına sahip olabildim. Bu sebeple TÜBİTAK'a teşekkür ediyorum.

Köln'de bulunduğum bu süreçte aramızdaki büyük fiziksel mesafeye rağmen her zaman iletişim halinde olabildiğim, teze dair sorularıma cevap alabildiğim, yönlendiren ve tez danışmanlığını özverili bir şekilde yürüten kıymetli hocam Prof. Dr. Hamdi Şahin'e teşekkür etmek ve kendisinin öğrencisi olabilmek büyük bir mutluluk. Tez izleme komitemde yer alan hocalarım Prof. Dr. Hüseyin Sami Öztürk ve Doç. Dr. Y. Gürkan Ergin'e eleştiri ve yönlendirmeleri için ne kadar teşekkür etsem azdır.

Misafir olduğum kurumda güzel bir çalışma ortamını sağlayan hocam Prof. Dr. Walter Ameling'in yetkin danışmanlığı tezin tamamlanabilmesinde büyük pay sahibi oldu. Bu sebeple Walter hocama teşekkür edebilmek benim için büyük bir mutluluk ve kıvanç. Eski Hellençe ve Latince yazıtlar konusunda bana yardımcı olan Prof. Dr. Gregor Staab'a, Prof. Dr. Thomas Corsten'e ve Dr. Oğuz Yarlığaş'a minnettarım. Ayrıca Hellençe yazıtlarda kendisine danıştığım kıymetli arkadaşım klasik filolog Emre Poyraz da teşekkürü hak etmektedir. Yeni kaynaklar hakkında beni uyaran ve yazdığım makalenin yayınlanmasında yardımcı olan hocam Prof. Dr. Mustafa Adak'a teşekkür ederim. Makalemi ilk okuyan ve değerlendiren aynı zamanda kütüphanede yan yana çalışma fırsatı da bulmuş olmaktan dolayı çok mutlu olduğum hocam Prof. Dr. Ioan Piso'ya teşekkür ederim. Tezimle ilgili ne zaman bir sorum olsa benim için daima zamanı olan hocam Prof. Dr. Mustafa H. Sayar'a minnettarım.

Köln Üniversitesi Kütüphanesi'nde bulamadığım kaynakların temininde bana yardımcı olan DAİ İstanbul Kütüphanesi'nden arkadaşım Mine Özkılınç'a ve hem sınıf arkadaşım hem hocam Arkeolog Dr. Sezer Seçer'e teşekkür ederim. Kıymetli dostlarım ve her İstanbul'a gelişimde beni ağırlayan daimî ev arkadaşlarım Vecih Cuzdan, Burcu Yanar ve Hıdırcan Cuzdan'a hususi teşekkürlerimi sunarım.

Gurbette ne zaman ihtiyacım olsa yanımda olan kıymetli dostum Erdem Golgiyaz'a ve eşi Filiz Özçelik'e çok teşekkür ederim. Tanıdığım en babacan ve özverili hocalardan Dr. Can Avcı hocama Köln'e gitmemde bana destek olduğu ve güvendiği teşekkür ederim. Elbette beni yetiştiren ve akademik hedeflerimi gerçekleştirmemde en büyük desteği sağlayan aileme minnettarım.

Ramazan Hakan Arslanbaba

Aralık 2024, Kütahya

İÇİNDEKİLER

ÖZ	ii
ABSTRACT	iii
ÖNSÖZ	iv
TABLolar LİSTESİ	xxvi
GRAFİKLER LİSTESİ	xxvii
AİLE SOYAĞAÇLARI LİSTESİ	xxviii
LEVHALAR LİSTESİ	xxix
KISALTMALAR LİSTESİ	xxxı
GİRİŞ	1

BİRİNCİ BÖLÜM

ASKERLERİN KİMLİKLERİ HAKKINDA BİLGİ VEREN KAYNAKLAR

1. 1. Yazıtlar	14
1. 1. 1. Mezar Yazıtları	15
1. 1. 2. Adak yazıtları	24
1. 1. 3. Onurlandırma Yazıtları	29
1. 1. 3. 1. Şahsa Onurlandırma Yazıtları	29
1. 1. 3. 2. Toplu Onurlandırma Yazıtları	34
1. 1. 4. Mühürlü Lejyon Tuğlaları	38

1. 1. 5. Askeri Diplomalar ve Kurşun Pazar Ağırlığı	40
1. 2. PAPIRÜSLER	48

İKİNCİ BÖLÜM
GÖREV YAPTIKLARI ORDU BİRİMLERİNE GÖRE ASIA MINOR
KÖKENLİ ASKERLER

2. 1. 1. Lejyon	51
2. 1. 1. 1. Lejyonerlerin Görev Yaptıkları Birliklere ve Bölgelere Göre Dağılımları	52
2. 1. 1. 2. Lejyonerlerde Onomastik, Köken ve Kimlik İfadeleri	64
2. 1. 1. 3. Lejyonerlerin Yaş Bilgileri ve Hizmet Süreleri	74
2. 1. 2. Auxilia (Yardımcı Birlikler)	87
2. 1. 2. 1. Auxilia Askerlerinin Görev Yaptıkları Birliklere ve Bölgelere Göre Dağılımları	88
2. 1. 2. 2. Auxilia Askerlerinde Onomastik, Köken ve Kimlik İfadeleri	95
2. 1. 2. 3. Auxilia Askerlerinin Yaş Bilgileri ve Hizmet Süreleri	105
2. 1. 3. Donanma	109
2. 1. 3. 1. Donanma Erlerinin Görev Yaptıkları Birliklere Göre Dağılımları	110
2. 1. 3. 2. Donanma Erlerinde Onomastik, Köken ve Kimlik İfadeleri	115
2. 1. 3. 3. Donanma Erlerinin Yaş Bilgileri ve Hizmet Süreleri	125
2. 1. 4. Cohortes Praetoriae, Urbanae ve Vigiles Urbani	128

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM
ROMALILIK VE ASIA MINOR: ASKERLERİN ETNİKLİKLERİ VE
KİMLİKLERİ

3. 1. Asia Minor'un Etnik Yapısı	134
3. 2. Askeri Bağlamda Antik Kaynakların Asia Minor Halklarına Bakışı	138

3. 3. Epigrafik Veriler Işığında Asia Minor Kökenli Askerler ve Romalılaş(tır)ma	146
3. 3. 1. Evrensel ve Yerel Kimlikler	146
3. 3. 2. Asia Minor'da Romalılaş(tır)maya Alternatif Etniklikler ve Kimlikler	147
3. 3. 3. Romalılık ve Kimliklendiren Ordu	152
SONUÇ	164
EKLER	179
TESTIMONIA	179
1. PROVINCIA ASIA	181
As 1. Tiberius Claudius Pisonis	181
As 2. Gaius Servilius Paulinus	182
As 3. Auspicatus oğlu Aulus Anistius Euphronius	182
As 4. Gaius Iulius Stratonikos	183
As 5. İsim bölümü kayıp Syria donanmasının muhtemel komutanlığını yapmış veteranın oğlu için yaptırdığı mezar yazıtı	184
As 6. Gaius Iulius Hilarius	184
As 7. Lucius Boionius Zeno	185
As 8. Marcus oğlu Marcus Aurelius Domitius Demetrius, Hierapolis, Cohors praetoria askerlerinin isim ve kökenleriyle listelendiği yazıttan bir muhafız eri	186
As 9 [---] ? Flavius Antoninus Stratoniceia'lı cohors praetoria eri	186
As 10. Aurelius Aristonikos	186
As 11. Aelius oğlu Aelius Aurelius Atticus	186
As 12. Titus Claudius Successus (Pergamon)	187
As 13. Isidorus (Cybera)	187
As 14. Lucius oğlu Lucius Domitius Aquilius	201
As 15. Lucius oğlu Lucius Herennius	201
As 16. Quintus Ignienus Ferox	202
As 17. Marcus Aurelius Asclepiades	202

As 18. Marcus Aurelius Athenius	203
As 19. Titus Basus	204
As 20. Artemonis oğlu Diomedes	204
As 21. 5. Macedonica lejyonu veterani Publius oğlu Publius Scribonius Varus ve aynı lejyonun eri olan oğlu	205
As 22. Publius Scribonius Celer	205
As 23. Gaius oğlu Gaius Roscius Capito	206
As 24. Aelius Antiochianus	206
As 25. Aurelius Magnus	207
As 26. Aurelius Atticus	208
As 27. Publius Aelius Minucianus	208
As 28. Gaius Iulius [---]us?	209
As 29. Lucius oğlu Lucius Valerius Teidia	209
As 30. Moskhas olarak da bilinen Gaius Seius Atticus	210
As 31. Titus oğlu Titus Flavius Isaurus	211
As 32. Marcus Aurelius Kal[likle]s / Kal[listo]s?	211
As 33. Aurelius Onesimos	212
As 34. Antoninus	213
As 35. Iulius Papias	213
As 36. [---]? olarak da bilinen Cratero[s?] ve	214
As 37. Marcus Lusius Rusticus, Tatas olarak da bilinen	214
As 38. Gaius oğlu Gaius Iulius Saturninus	214
As 39. Gaius oğlu Gaius Iulius Valens	215
As 40. Demetrios	215
As 41. Euandros – Severos?	216
As 42. Titus oğlu Titus Sabinus	217
As 43. Gaius Iulius Crescens	217
As 44. İsim bölümü kayıp bir legio X Fretensis veterani	218
As 45. Aurelius Nicias	219
As 46. Titus Flavius Didimus,	219
As 47. Marcus Horatius Numisianus,	219
As 48. Marcus Marius Cutilius; Asia'lı cohors II Lusitanorum'dan acemi erler	

(qui tironis Asiani) _____	219
As 49. Timeas/Timas? oğlu M. Antonius Timeas – Timas? _____	219
As 50. Aurelius Marcianus _____	220
As 51. Aurelius Sokrates _____	221
As 52. Gaius Valerius Valens _____	221
As 53. Quntius oğlu Quintus Cassius Saturninus _____	222
As 54. Marcus oğlu Marcus Antonius Rufus _____	222
As 55. Tiberius Claudius Mansuetus _____	223
As 56. Titus Flavius Clemens _____	223
As 57. Narcisus oğlu Zosimos _____	224
As 58. Papirius Papirius Oneratus _____	225
As 59. Gaius Claudius Isauricus _____	226
As 60. [---]i? Bassus _____	226
As 61. Aurelius Dionysos _____	227
As 62. Flavius Diodoros _____	227
As 63. Marcus Seius Demagoras _____	228
As 64. Quintus Vibius Rufus _____	228
As 65. Aurelius Artemidoros _____	229
As 66. Quintus Turranius Balbus _____	230
As 67. İsmi okunmayan, Olbasa kentinden bir veteran _____	230
As 68. Pompeius Apollinarius _____	231
As 69. Titus oğlu Gaius Curiatius Secundus _____	231
As 70. İsmi okunmayan Phrygialı bir <i>auxilia</i> eri _____	232
2. PROVINCIA BITHYNIA ET PONTUS _____	233
BeP 1. Titus Flavius Maximus _____	233
BeP 2. Gaius Veratius Maximus _____	233
BeP 3. Marcus Aurelius Iettis _____	233
BeP 4. Titus Amydius Severus _____	234
BeP 5. Gaius Iulius Ponticus _____	235
BeP 6. Marcus Antonius Longus _____	235
BeP 7. Gaius Ulpius Licinianus _____	236
BeP 8. Iulius [?] _____	236

BeP 9. Antonius oğlu Menophilus olarak da bilinen Marcus Seius Longinus	237
BeP 10. Gaius Arrius Montanus	237
BeP 11. Publius Paconius Nigro	238
BeP 12. Meniscus oğlu Timotheus olarak da bilinen Titus Suillius Albanus	239
BeP 13. Marcus Calventius Priscus	239
BeP 14. Gaius Iulius Diodorus	240
BeP 15. Diophanes oğlu Diophanes olarak da bilinen Gaius Iulius Silvanus	240
BeP 16. Titus Laelius Crispus	241
BeP 17. Quintus Laelius Alexander	242
BeP 18. Quintus Crispus Heraclidis	242
BeP 19. [---]ci? oğlu Rufus	243
BeP 20. Spurius oğlu Gaius Numisius Primus	243
BeP 21. Lucius Septimius Varus, Nicomedia	244
BeP 22. Lucius Valerius Rufus, Nicomedia	244
BeP 23. Lucius Septimius Pulades, Nicomedia	244
BeP 24. Lucius Septimius Asclepiodes, Nicomedia	244
BeP 25. Lucius Iulius Marcianus, Nicomedia	244
BeP 26. [---] Marcus, Nicomedia	244
BeP 27. [---]? Alexander, Nicomedia	244
BeP 28. Marcus Aelius [---]xt[---], Amastris	244
BeP 29. Gaius oğlu Gaius Latinus Primus	244
BeP 30. Titus oğlu Titus Manus Magnus	245
BeP 31. Iulianus	245
BeP 32. Flavius Iulianus	245
BeP 33. Flavius Chrestus	245
BeP 34. Flavius Iulianus	245
BeP 35. Domitius? Nicomedia, 7. Claudia pia fidelis lejyonu veterani	246
BeP 36. Lucius Arruntius	246
BeP 37. Gaius Iulius Ponticus	247
BeP 38. Marcus oğlu Marcus Sosius	248
BeP 39. Gaius oğlu Gaius Licinius	248
BeP 40. Marcus Lucretius Proclus	248

BeP 41. Titus Flavius Valens _____	249
BeP 42. Marcus Octavius Domitius _____	250
BeP 43. Iulius Ponticus, _____	250
BeP 44. Iulius Ponticus'un veteran kardeş Sentius Ponticus ve _____	250
BeP 45. Iulius Ponticus lejyonda asker kardeşi Sentius Ponticus _____	250
BeP 46. Lucius Iulius Maximus _____	251
BeP 47. Iulius Alexander _____	252
BeP 48. Titus Flavius Faustus, Nicia – Nicae? _____	253
BeP 49. isim bölümü okunmayan Nicaea'lı 5. Alaudae lejyoneri _____	253
BeP 50. Anicius Niger, Prusiade, _____	253
BeP 51. İsim bölümü okunmayan Prusa'lı bir lejyoner _____	253
BeP 52. Gaius Munilius Rufus, Prusiade _____	253
BeP 53. [---]s Antiochus, Prusiade _____	253
BeP 54. Iulius Iulianus, Nicomedia _____	253
BeP 55. [---] Marcianus, Nicomedia _____	253
BeP 56. [---] Quintullus, Nicomedia _____	253
BeP 57. Callicies, Nicomedia _____	253
BeP 58. Sanctus, Nicomedia _____	253
BeP 59. Cornelius Sabinus, Nicomedia, tesserarius _____	253
BeP 60. Titus Papius Flaminalis, Nicomedia _____	253
BeP 61. Lucius Claudius Agrippa, Nicomedia _____	253
BeP 62. Gaius Vibius Celer, Nicomedia _____	253
BeP 63. Marcus Appius Sossianus, Nicomedia _____	253
BeP 64. Marcus Sosianus Macrinus, Nicomedia _____	253
BeP 65. Publius Luceius Marcianus, Nicomedia _____	253
BeP 66. [---] Stertinus Maximus, Nicomedia _____	253
BeP 67. Lucius Antistius Lucianus, Nicomedia _____	253
BeP 68. Quintus Decrius Severus, Nicomedia _____	254
BeP 69. Marcus Staius Maximus, Nicomedia, signifer _____	254
BeP 70. Lucius Minucius Paulus, Nicomedia _____	254
BeP 71. [---?]ius Lucianus, Claudiopolis _____	254
BeP 72. Aelius Tertullus _____	256

BeP 73. İsim bölümü kayıp Nicaea doğumlu bir lejyoner yüzbaşı _____	257
BeP 74. Gaius Iulius Longus _____	257
BeP 75. Papirüs üzerinde ismi okunmayan muhtemelen Chrysopolis'ten (Üsküdar) bir lejyoner _____	258
BeP 76. Gaius oğlu Gaius Valerius, Nicaeus _____	258
BeP 77. Lucius oğlu Lucius Licinius, Sebastopolitianus _____	258
BeP 78. Gaius oğlu Gaius Sossius, Pompeiopolitanus _____	258
BeP 79. Titus Flavius, Prusa, 22. Deiotariana lejyoneri _____	258
BeP 80. Gaius Terentius Asclepiades, Prusa, 2. Traiana lejyonu veterani ____	258
BeP 81. Titus Flavius Tertius, Nicomedia, 2. Traiana lejyonu veterani ____	258
BeP 82. Titus Helvius Neo, Amisus, 2. Traiana lejyonu veterani _____	258
BeP 83 [---]ilius? Rufus, Nicomedia, 2. Traiana lejyonu veterani _____	258
BeP 84. Publius Alfius _____	259
BeP 85. Hristos oğlu ---s ? _____	259
BeP 86. Valerius Saturnilus _____	260
BeP 87. Aurelius Antipatros _____	260
BeP 88. Lucius Valerius Longidius _____	261
BeP 89. Augustanus?, Claudiopolis _____	262
BeP 90. [---]ulma?, Claudiopolis _____	262
BeP 91. Neronianus, Claudiopolis _____	262
BeP 92. Felix, Claudiopolis _____	262
BeP 93. Longus, Claudiopolis _____	262
BeP 94. [---]m?, Claudiopolis _____	262
BeP 95. Maximinus, Claudiopolis _____	262
BeP 96. [--- P]ompei [---]s?, Claudiopolis _____	262
BeP 97. [İsim okunmaz durumda], Claudiopolis _____	262
BeP 98. [İsim okunmaz durumda] Claudiopolis _____	262
BeP 99. [---]osso [---]u, Claudiopolis _____	262
BeP 100. Gnaeus Philopatoros _____	264
BeP 101. Yazıtının büyük bölümü kayıp bir lejyon veteranına ait yazıt ____	264
BeP 102. Marcus Aurelius Antoninus _____	265
BeP 103. İsim ve görev yaptığı birliğin yazdığı bölüm kayıp ola Nicaea'lı bir	

lejyonere ait mezar yazıtı _____	266
BeP 104. Cassius Longinus _____	267
BeP 105. Marcus Aurelius Antonius _____	267
BeP 106. Marcus Domitius Quintianus/Barbarus? _____	268
BeP 107. Cosconius C[---]?, Pompeiopolis (Paphlagonia – Pontus ya da Cilicia?) _____	268
BeP 108. Tiberius Claudius Severus, Claudiopolis (Bithynia et Pontus ya da Cilicia?) _____	268
BeP 109. Amullius Celer _____	269
BeP 110. Aurelius Flavonius Rufinus _____	270
BeP 111. Eumenius oğlu Eupator _____	271
BeP 112. Gaius oğlu Gaius Iulius Rufus _____	272
BeP 113. Titus Domitius Hieron _____	272
BeP 114. Lucius oğlu Gaius _____	273
BeP 115. Marcus oğlu Marcus Blossius _____	274
BeP 116. Alexandros _____	274
BeP 117. Severus _____	275
BeP 118. Lucius Musius October _____	275
BeP 119. Titus Flavius Rufus _____	276
BeP 120. Gaius Iulius Valens _____	276
BeP 121. Titus Flavius Domitianus _____	277
BeP 122. Publius Pontius Rufus _____	278
BeP 123. Valerius Firmus _____	278
BeP 124. Priskos _____	279
BeP 125. Rufus _____	280
BeP 126. Selius Suntukhionos _____	280
BeP 127. Aurelius Taurus _____	281
BeP 128. Papianus Pompeius _____	281
BeP 129. Marcus oğlu Marcus Cupitius Paulus _____	282
BeP 130. Gaius Atilius Sabinus _____	282
BeP 131. Antonius Severus _____	283
BeP 132. Gaius Tarquitius (Krateros?) _____	283

BeP 133. Aurelius Marcianus	284
3. PROVINCIA CILICIA	287
C 1. Gaius Numidius Quadratus	287
C 2. Zoilus oğlu Neon olarak da bilinen Lucius Antonius Leo	287
C 3. Gaius Marius Montanus	288
C 4. Marcus Casius Diogenes	288
C 5. Lucius Germanus Asclepiadis	289
C 6. Iulius Antiochus	289
C 7. Iulius Polionus	290
C 8. Gaius Lucilius Lucinianus	290
C 9. Lucius Marius Hermogenus	291
C 10. Gaius Mucius Valens	291
C 11. Gaius Octavius Fronto	291
C 12. Publicus Messoris	292
C 13. Gaius Rufius Cassianus	292
C 14. Gaius Sempronius Maximus	293
C 15. Quintus Servilius Iasonis	293
C 16. Marcus Suttis Valens	294
C 17. Gaius Valerius Longinus	294
C 18. Veratius Umber	295
C 19. Valerius Neon	295
C 20. İsim bölümü kayıp Kilikalı bir donanma eri	296
C 21. Aurelius Marullus	296
C 22. Marcus Vitelus Titianus	297
C 23. Valerius Montanus	297
C 24. Valentis oğlu Lucius Domitius Valens	298
C 25. Hellanicos oğlu Marcus Didius Heliodoros	299
C 26. Pappaionis oğlu Marcus Herennius Pesicrates	299
C 27. İsim bölümü kayıp Misenum donanması veterani	300
C 28. Orestes oğlu Gaius Longinus Italicus	300
C 29. Tumul--? oğlu Titus Domitius Domitianus	301
C 30. Gnaeus oğlu Gnaeus Antonius Tuaes?	302

C 31. Gaius Iulius Menothius Cilicia ve _____	303
C 32. Publius Al[---]drat(---)? Cilicia, cohors praetoria erleri _____	303
C 33. Marcus oğlu Marcus Cominius Memor _____	303
C 34. Gaius Munatius Valens _____	303
C 35. Gaius oğlu Gaius Iulius _____	304
C 36. Sextus Gellius Urbicus _____	304
C 37. Aurelius Popas _____	305
C 38. Crispos _____	305
C 39. Kekissos oğlu Gaius _____	306
C 40. Gaius Herennius Maximus _____	306
C 41. Aelius Asclepiades _____	307
C 42. Gaius oğlu Gaius Cassius Proculeianus _____	307
C 43. Maximus, _____	308
C 44. Iulianus, _____	308
C 45. Antiochianus, _____	308
C 46. Postumus, drt Tharsos’lu asker _____	308
C 47. Gaius Iulius Atticus _____	309
C 48. Aurelius Nicostratos _____	309
C 49. Gaius oğlu Gaius Longinus, Castabala ve _____	311
C 50. Gaius oğlu Gaius Aufidius, Castabala Legio III ve XXII Cyrenaia’dan Kilikialı askerler _____	311
C 51. Gaius Iulius Magnus, Anazarbos _____	311
C 52. Aurelius Quintianus _____	311
C 53. Gaius Iulius _____	312
C 54. Gaius Iulius Leonides Athenaios _____	312
C 55. Marcus Aurelius Posidius Obrimos _____	313
C 56. Helvius Konon _____	313
C 57. Marcus Aurelius Neon _____	314
C 58. Mamas oğlu Lualis _____	314
C 59. Diomedes _____	315
C 60. Valerius Isauricus _____	316
C 61. Gaius oğlu Gaius Petronius _____	316

C 62. Cill/is/os oğlu Papas	317
C 63. Longus oğlu Valerius Longus	317
C 64. Aquilius? oğlu Cunius	318
C 65. Lucius oğlu Lucius Titius	318
C 66. Publius oğlu Perases	319
C 67. Sarmosis oğlu Sapia	320
C 68. Selinis oğlu Industes	320
C 69. Gaius Iulius Celer	321
C 70. Aulus Laberius Camerius	321
C 71. Aurelius Neon Hierax	322
C 72. Gaius Lucius Valens	323
C 73. Gaius Iulius Celer	323
C 74. Antiochus oğlu Antiochus	324
C 75. Aelius Telephus	324
C 76. Marcus Iulius Proculus	325
C 77. Marcus oğlu Valerius Fronto	326
C 78. Antonius Domitianus	326
C 79. Iulius Ianuarius	326
C 80. Antonius Valens	326
C 81. Papios oğlu Aurelius Nestor	328
4. PROVINCIA GALATIA	329
Gal 1. [---] Torovatus, Iconium, cohors praetoriae	329
Gal 2. Marcus oğlu Aurelius Firmus, Ancyra, cohors praetoriae	329
Gal 3. Marcus oğlu Marcus Aurelius Faustinus, Ancyra, cohors praetoriae	329
Gal 4. Marcus oğlu [---]p Leucius, Ancyra, cohors praetoriae	329
Gal 5. [---]s, Ancyra, cohors praetoriae	329
Gal 6. Publius Helvius Domnius, Ancyra, cohors praetoriae	329
Gal 7. Marcus oğlu Marcus Aurelius Aquilius, Pessinous, cohortes urbanae	329
Gal 8. Marcus oğlu Marcus Aurelius Paccius, Ancyra	329
Gal 9. Lucius oğlu Lucius Mummius	329
Gal 10. Lucius oğlu Lucius Coelius	330
Gal 11. Publius oğlu Publius Mestrius Maecianus ve	330

Gal 12. Marcus oğlu Marcus Lollius _____	330
Gal 13. Quintus oğlu Quintus Valerius _____	331
Gal 14. Titus oğlu Titus Ancharenus _____	332
Gal 15. Gaius oğlu Gaius Longinus _____	332
Gal 16. Titus oğlu Titus Valerius Germanus _____	332
Gal 17. Gaius oğlu Gaius Marcilus _____	333
Gal 18. Lucius oğlu Lucius Riccius _____	334
Gal 19. Lucius oğlu Lucius Atilius, Pessinous'lu amca ve yeğen 7. Lejyon veteranlarını aile mezarlığı _____	334
Gal 20. Titus oğlu Titus Varius _____	334
Gal 21. Gnaeus oğlu Gnaeus Domitius _____	334
Gal 22. Gaius Aelius Alexander _____	335
Gal 23. Aurelius Asclepiades _____	335
Gal 24. Gaius Manilius _____	336
Gal 25. Publius Aelius _____	336
Gal 26. [---]lius, İsim kısmı net okunamayan Ankaralı bir lejyoner _____	337
Gal 27. Marcus Aurelius Domitianus _____	337
Gal 28. Marcus Munatius Placidus _____	338
Gal 29. Aurelius Kallisthenes _____	338
Gal 30. Gaius Antistius Valens _____	339
Gal 31. Titus Flavius Alexander _____	340
Gal 32. Gaius Egnatius Valens _____	340
Gal 33. ve oğlu Gaius Egnatius Valens _____	340
Gal 34. Lucius Pontius Seneca _____	341
Gal 35. Lucius Pontius Varronius Seneca _____	342
Gal 36. Gaius Iulius Magnus _____	342
Gal 37. Aurelius Gaius _____	343
Gal 38. Titus Cillius _____	344
Gal 39. Iulius Deiotarus _____	345
Gal 40. Aelius Deiotarus _____	345
Gal 41. Aelius Brogitarus _____	345
Gal 42. Gaius Petronius Iustus _____	346

Gal 43. Gaius Iulius Aquilius _____	346
Gal 44. Aurelius Nestor _____	347
Gal 45. Aurelius Maximus _____	347
Gal 46. Marcus oğlu Marcus Lollius, Pollia, Ancyranus, Servatus centuria'sıندان _____	347
Gal 47. Marcus oğlu Marcus Lollius, Pollia, Ancyranus, Maternus centuria'sıندان _____	347
Gal 48. Marcus oğlu Marcus Lollius, Pollia, Ancyranus, Caecilius Centuria'sıندان _____	347
Gal 49. Gaius oğlu Gaius Didius, Pollia, Ancyranus _____	347
Gal 50. Gaius oğlu Gaius, Pollia, Ancyranus _____	348
Gal 51. Publius oğlu Publius Papirius, Pollia, Ancyranus _____	348
Gal 52. Gaius oğlu Gaius Valerius, Pollia, Ancyranus _____	348
Gal 53. Gnaeus oğlu Gnaeus Otacilius, Pollia, Ancyranus _____	348
Gal 54. Lucius oğlu Lucius Longinus, Pollia, Ancyranus _____	348
Gal 55. Gaius oğlu Gaius Granius, Pollia, Ancyranus _____	348
Gal 56. Gaius oğlu Gaius Cornelius, Pollia, Ancyranus _____	348
Gal 57. Titus oğlu Titus Antonius, Sergia, Tavionensis _____	348
Gal 58. Gaius oğlu Gaius Sentius, Sergia, Tavionensis _____	348
Gal 59. Sextus oğlu Sextus Lusius, Pollia, Tavionensis _____	348
Gal 60. Lucius oğlu Lucius Longinus, Pollia, Ancyranus _____	348
Gal 61. Gaius oğlu Gaius Helvius, Pollia, Gangrenus _____	348
Gal 62. Gaius oğlu Gaius Iulius Marcellinus, Sergia, Tavium _____	348
Gal 63. Gaius oğlu Gaius Niger _____	349
Gal 64. Marcus oğlu Marcus Longinus (Gangra) _____	349
Gal 65. Sextus oğlu Sextus Munatius _____	349
Gal 66. Gaius Bassius Celer _____	350
Gal 67. Gaius? oğlu Genucius _____	350
Gal 68. Gaius oğlu Canidius _____	350
Gal 69. Quintus oğlu Baebius _____	350
Gal 70. Lucius oğlu Sulpicius _____	350
Gal 71. Sextus oğlu Cornelius _____	350

Gal 72. Marcus Messius Pudens _____	351
Gal 73. Marcus Sempronius Celer _____	351
Gal 74. Marcus Antonius Longus _____	352
Gal 75. Paullinus _____	352
Gal 76. Marcus oğlu Marcus Liburnius Saturninus _____	353
Gal 77. Marcus oğlu Marcus Valerius Saturninus _____	353
Gal 78. Sextus Iulius Quintilus _____	354
Gal 79. Iulius Terentius _____	354
Gal 80. Lucius Ouptorios Agrippa Aristianos _____	355
Gal 81. Niketes _____	355
Gal 82. Gaius _____	356
Gal 83. Andronikos oğlu Alexander _____	356
Gal 84. Serapionis oğlu Hera _____	357
Gal 85. Lucius oğlu Lucius Valerius Pudens _____	358
Gal 86. Gaius Aponius Firmus _____	358
Gal 87. Gaius Aponius Longus _____	359
Gal 88. [----]s Aper, Laodicea'dan _____	360
Gal 89. Aurelius Maximus (baba) _____	360
Gal 90. Aurelius Manes, centurio byk oğlu _____	360
Gal 91. Aurelius Musaeus vexillarius, kk oğlu _____	360
Gal 92. Titus Flavius Longinus _____	361
Gal 93. Titus Aquilius Alexander _____	361
Gal 94. Maximus _____	362
Gal 95. Iulius Cullius _____	362
Gal 96. Longinus _____	363
Gal 97. Gaius Iulius Capito _____	363
Gal 98. Kondianos Maximus _____	363
Gal 99. [---]tus?, Ancyra, legio VII Claudia pia fidelis, 195 yılına tarihli terhis yazıtı _____	364
Gal 100. Valerius Paullus ve _____	364
Gal 101. Valerius Pacatus kardeşler _____	364
Gal 102. Lejyoner Ademıs _____	365

Gal 103. Tarasis oğlu Zenon	365
Gal 104. Phlippicus oğlu Quintus [Valerius Valens] ve kardeşi	366
Gal 105. Lucius Valerius Valens	366
Gal 106. Marcus Marius Valens	366
Gal 107. Marcus oğlu Marcus Valerius Fronto	367
Gal 108. Gaius oğlu Gaius Octavius	367
Gal 109. Quintus oğlu Lucius Ancharenus	368
Gal 110. Kouaternios Mounnienos	369
Gal 111. Iulius Celer	369
Gal 112. Iulius Crispos ve kardeşi	370
Gal 113. Varius Turannos	370
Gal 114. Gaius Iulius Rufus	370
Gal 115. Cornelius Nepotos	371
Gal 116. Marcus Aurelius Papias	371
Gal 117. Tiberius Claudius	372
Gal 118. Lucius Servaeus Sabinus	372
Gal 119. Titus Servaeus Sabinus	372
Gal 120. Lucius oğlu Lucius Magnus Clemens	373
Gal 121. Gaius Plancius	373
Gal 122. [Okunmuyor], Ankaralı yzbaşi	374
Gal 123. Pontius Galates	375
5. PROVINCIA CAPPADOCIA	376
Ca 1. Marcus Aurelius Macenius	376
Ca 2. Septimius Vettius Papirianus	376
Ca 3. Aurelius Farnax	377
Ca 4. Aelius Antonius	379
Ca 5. Afranius Zoilus	380
Ca 6. isim bolumu kayıp Cappadocialı ve Mauretania Tingitana'na goevli yardımcı birlik veteranı	380
Ca 7. Aggaeus oğlu Barcallippus	380
Ca 8. Aelius Munatius	381
Ca 9. Philadelphus	382

Ca 10. [---]neonus?, Mazaca _____	382
Ca 11. [---] Marinus?, Mazaca, cohors praetoriae askerlerine ait liste _____	382
Ca 12. Publius oğlu Publius Aelius Primus, Samosata, _____	386
Ca 13. Gaius oğlu Gaius Iulius Marcus, Samosata, cohors praetoriae erleri _____	386
Ca 14. Marcus oğlu Marcus Aurelius Publius, Samosata _____	390
Ca 15. [---] Bassus _____	394
Ca 16. Titus Aurelius Apollinarius _____	396
Ca 17. Gaius Vitellius Seranus _____	397
Ca 18. Lucius oğlu Lucius Domitius Firmus _____	397
Ca 19. Famainos _____	397
Ca 20. Domitius _____	398
Ca 21. Baddaeus oğlu Marona _____	399
6. PROVINCIA LYCIA ET PAMPHYLIA _____	400
LeP 1. Clearchus oğlu Sextus Memmius Mannes _____	400
LeP 2. Lollius oğlu Marcus Lollius Neon _____	400
LeP 3. Marcus Flavius Capito _____	401
LeP 4.[---]anius? Ianuarius, Attalia, cohors praetoria eri _____	401
LeP 5. Marcus oğlu Marcus Aurelius Venustus, Side, cohors urbanae eri _____	401
LeP 6. Gaius oğlu Gaius Iulius _____	402
LeP 7. Marcus oğlu Marcus Titius _____	402
LeP 8. Gaius oğlu Lucius Fabius _____	403
LeP 9. Quintus oğlu Quintus Baebius _____	403
LeP 10. Gaius Painius Numisius _____	404
LeP 11. Lucius oğlu Lucius Oppius Segninus _____	405
LeP 12. Gaius Crispinus Firmus _____	405
LeP 13. Lucius Cassius Germanus _____	405
LeP 14. Marcus oğlu Marcus Valerius (Side) _____	407
LeP 15. Marcus oğlu Marcus Cassius (Isindesis) _____	407
LeP 16. Marcus oğlu Marcus Longinus, (Etenna) _____	407
LeP 17. Lucius oğlu Lucius Ancharius Capito _____	412
LeP 18. Paulinus _____	413
LeP 19. Lucius Bellenius Iulianus _____	414

LeP 20. Gaius Trollius	418
LeP 21. Marcus Seius]---?]	419
LeP 22. Hermaios oğlu Aurelius Kornous Karmonos	420
LeP 23. [---] β?, İsmi tam olarak okunmayan 2. lejyon askeri	421
LeP 24. Males	421
LeP 25. [---] Mindrion	421
LeP 26. Gales oğlu Mindrion	421
LeP 27. Kastor	421
LeP 28. Konfulasis	421
LeP 29. Onesimos oğlu Trokondas Kana	421
LeP 30. Opramos – Oupramousis Koneus	422
LeP 31. Trofimos	422
LeP 32. Hermes Areieus Nalektos	422
LeP 33. Onobaros	422
LeP 34. Marcus Marius Pamfilus	422
LeP 35. Epaphras oğlu Serpodios	423
LeP 36. Mutetis oğlu Muta/Muta(s?)	424
LeP 37. Tatas oğlu Galata	424
LeP 38. Vaxades oğlu Vaxades	425
LeP 39. Longinus olarak da bilinen Isuas oğlu Tlouas ile	425
LeP 40. Capito olarak da bilinen Nesis oğlu Toues	425
LeP 41. Aurelios Agapomenos	426
LeP 42. Cleon oğlu Maga	426
LeP 43. Artemon	427
LeP 44. Lucius oğlu Lucius Antonius	427
LeP 45. Gaius oğlu Gaius Valerius Alexander	428
LeP 46. Gaius Longinus Maximus	428
LeP 47. Gaius Iulius Sempronius Visellius	429
LeP 48. Kleon	429
LeP 49. Titus Flavius Herennius	430
AsM 1. Cohors I Lusitanorum'da Görevlendirilmiş Asia Minor Kökenli Acemi Erlere Yapılan Yol Harcırahı (<i>viaticum</i>) Ödemesini Konu Alan Papirüs	432

TABLolar	437
Tablo 1: Roma İmparatorluk Ordusu'nda Hizmet Etmiş Asia Minor Kökenli Askerlerin Görev Yaptıkları Birliklere Göre Sıralı Listesi	437
Tablo 2. Yaşam ve Hizmet Süresini Belirten Askerler ve Veteranlar	523
GRAFIKLER	534
Grafik 1. Tezde Kullanılan Epigrafik Belgelerin Türlerine Göre Dağılımı	534
Grafik 2. Asia Minor Kökenli Askerlerin Görev Yaptıkları Ordu Birimlerine Göre Dağılımı	535
Grafik 3. Askerlerin Kökenlerine Göre Asia Minor Eyaletlerinin Roma Ordusuna Katılımı	536
AİLE SOYAĞAÇLARI	537
1. Lejyoner Aileleri	537
2. Auxilia Erlerinin Aileleri	547
3. Donanma Erlerinin Aileleri	552
LEVHALAR	557
Levha 1	557
Levha 2	558
Levha 3	559
Levha 4	560
Levha 5	561
Levha 6	562
Levha 7	563
Levha 8	564
Levha 9	565
Levha 10	566
Levha 11	567
Levha 12	568
Levha 13	569
Levha 14	570
Levha 15	571

Levha 16	572
BİBLİYOGRAFYA	573
Bibliyografik Kısaltmalar	573
ANTİK KAYNAKLAR	576
MODERN KAYNAKLAR	580
ÖZGEÇMİŞ	624

TABLÖLAR LİSTESİ

TABLO 1. Roma İmparatorluk Ordusu'nda hizmet etmiş Asia Minor kökenli askerlerin görev yaptıkları birliklere göre sıralı tam listesi..... **437**

TABLO 2. Yaşam, hizmet süresini belirten askerler ve veteranlar **523**

GRAFİKLER LİSTESİ

- GRAFİK 1.** Tezde kullanılan epigrafik belgelerin türlerine göre dağılımı..... **534**
- GRAFİK 2.** Asia Minor kökenli askerlerin görev yaptıkları ordu birimlerine göre dağılımı..... **535**
- GRAFİK 3.** Askerlerin kökenlerine göre Asia Minor eyaletlerinin Roma ordusuna katılımı..... **536**

AİLE SOYAĞAÇLARI LİSTESİ

1. Lejyoner Aileleri..... 537
2. Auxilia Erlerinin Aileleri 547
3. Donanma Erlerini Aileleri 552

LEVHALAR LİSTESİ

- LEVHA 1. RESİM 1.** Gaius Petronius'un (C 61) anıt mezarı..... 557
- LEVHA 1. RESİM 2.** Asia Minor kökenli acemi erlerin Aegyptus'da tapınak duvarına çizdiği grafiti (CIL III 13582) 557
- LEVHA 2. RESİM 1.** Kekissos oğlu Gaius'a (C 39) ait mağara girişindeki rölyef 558
- LEVHA 2. RESİM 2.** Gaius'a (C 39) ait rölyefin çiziminde tasvirler 558
- LEVHA 2. RESİM 3.** *Centurio* M. Lucretius Proculus (BeP 40) ve oğlu... 558
- LEVHA 3. RESİM 1.** Titus Valerius Germanus'un (Gal 16) anıt mezarı.... 559
- LEVHA 3. RESİM 2.** VII. Lejyon askeri Gnaeus Domitius'un (Gal 21) mezar yazıtı..... 559
- LEVHA 4. RESİM 1.** Gaius Aelius Alexander'in (Gal 22) mezar yazıtı.... 560
- LEVHA 4. RESİM 2.** Marcus Aurelius Domitianus'un (Gal 27) gömüldüğü *sacrophagus* 560
- LEVHA 4. RESİM 3.** Gaius Iulius Magnus'un (Gal 36) Novae'de bulunan mezar yazıtı..... 560
- LEVHA 5. RESİM 1.** Asia Minor kökenli olduğu açıkça okunan ve teze dahil edilen tek numerii birliği eri Tarasis oğlu Zenon'a (Gal 103) ait Dacia'da bulunan mezar yazıtı..... 561
- LEVHA 5. RESİM 2.** Tilurium'da bulunan 7. lejyon askerlerinden Quintus Baebius'un (LeP 9) şiirli mezar yazıtı 561
- LEVHA 6. RESİM 1.** Lucius Fabius (LeP 8) mezar yazıtı ve rölyefleri ... 562
- LEVHA 6. RESİM 2.** Cappadocialı *auxilia* eri Aelius Munatius ve ailesinin resmedildiği mezar yazıtı rölyefi 562

- LEVHA 7. RESİM 1.** Lejyoner Valens (**As 52**) ve eşi Elpis'in küçük yaşta ölen kızları Apphion için diktikleri anıt mezar. **563**
- LEVHA 8. HARİTA 1.** Tacitus'un aktarımına göre (**Ann.4. 5**) lejyon birliklerinin dağılımı **564**
- LEVHA 9. HARİTA 1.** Romanın doğu sınırı askeri noktalar ve önemli yerleşimler **565**
- LEVHA 10. RESİM 1.** Caracalla'nın düzenlediği Parth seferine katıldığı düşünülen Spartalı er Marcus Aurelius Aleksus'a ait yazıtın çizimi **566**
- LEVHA 11. RESİM 1.** Asker? Demetrios (**As 40**) ve eşinin tasvir edildiği rölyef. **567**
- LEVHA 12. RESİM 1.** İsim bölümü okumayan ancak *ait olduğu kişinin lejyoner veterani olduğunu açıkça okuduğumuz yazıt* **568**
- LEVHA 12. RESİM 2.** Köken ifadesi [P]HRYGI(O) okunur durumda olan ve muhtemelen Balkanlardaki birliklerden emekli bir auxilia erine (**As 70**) ait diploma..... **568**
- LEVHA 13. RESİM 1.** Aphrodisias'taki İmparator Kültü Tapınağında bulunan çoğunlukla "barbar" ethnelerin tasvirleri **569**
- LEVHA 14. RESİM 1.** Demetrios (**As 40**) ile aynı atölyeden çıkan ve benzer ikonografîye sahip bir başka yazıt..... **570**
- LEVHA 15. RESİM 1.** Demetrios (**As 40**) ile benzer resmedilen yazıt rölyefler..... **571**
- LEVHA 16. RESİM 1.** Bayraktar Gaius Iulius Stratonikos'un (**As 4**) Eskişehir Arkeoloji Müzesi bahçesindeki yazıt **572**

KISALTMALAR LİSTESİ

a.e. : Aynı eser

a.g.e. : Adı geçen eser

B. : Bölüm

b.a. : Eserin bütününe atıf

bkz. : Bakınız

C. : Cilt

Çev. : Çeviren

Dn. : Dipnot

Dü. : Düzenleyen

Fas. : Fasikül

Karş. : Karşılaştırmız

Nr. : Numara

S. : Sayı

Sf. : Sayfa

Tpq : Terminus Post Quem

GİRİŞ

Principatus dönemi boyunca Roma ordusunda görev yapmış Asia Minor kökenli sıradan askerlerin¹, bireysel olarak kimlik ifadeleri, aidiyet duyguları üzerine yorum ve değerlendirmelerde bulunmak, bölgesel bağlamda ise Asia Minor'un askeri tarihinin Roma İmparatorluk dönemindeki izdüşümünü aydınlatmak bu tezin başlıca iki amacını oluşturmaktadır. Antik dönem yazınında kendilerine çok nadir durumlarda yer bulabilen bu sıradan askerlerin birincil ağızdan en kısa ve özlü hikâyeleri, arkalarında bıraktıkları ve kendi kimlik ve aidiyet algılarını da içeren mezar, adak ve onurlandırma yazıtlarında okunmaktadır. Dolayısıyla tezde bu yazıt türleri birincil ve başlıca kaynak olarak yer almaktadır. Sıradan celplerin olabildiğince öznel ifadelerini aktaran bu kısa ve özlü yazıtlar aracılığıyla onları tarih sahnesine çıkarmak, bir nevi hatırlanma isteklerinin de karşılık bulmasıdır.

Tezin bölgesel kapsamı Asia Minor olarak belirlenmiştir. Kapsamın bu denli geniş tutulması tüm bu bölgenin Roma ordusu ile olan ilişkilerine dönük çalışmalarda imparatorluğun özellikle Ren ve Tuna gibi askerî açıdan yoğun bölgelerine göre daha geri planda kalmış olduğu ön yargısından ileri gelmektedir. Esasında durum görüldüğünden biraz daha farklıdır. Asia Minor'un mevcut epigrafik yoğunluğunun ve çeşitliliğin içinde askeri yazıtlarının görece zayıf kalıyor olmasından dolayı bugün üzerinde yaşadığımız bölgenin Roma ordusuna katkısı da Tuna ve Ren bölgesinde olduğu kadar görünür değildir.

Roma ordusu denildiğinde akla ilk gelen tüm askeri varlığın yarından fazlasının yoğunlaştığı Tuna ve Ren hattıdır². Bu savunma hattının Roma ordusu öncesinde seyrek nüfuslu ve kentleşmemiş bölgeleri, Roma'nın lejyon ve *auxilia* birliklerinin Augustus'tan itibaren kalıcı hale gelmesiyle yeni bir çehreye, askeri bir karaktere

¹ Sıradan ile kastedilen *centurio* (yüzbaşı) rütbesi hariç olmak üzere daha üst kademe komutalarında yer almayan, doğuştan ayrıcalıklı bir askeri kariyere başlamaya aday olmayan askerlerdir. Bununla birlikte orduya dahil olduğu süreçte atlı sınıfı ya da üst tabakadan olup olmadığı kesin olmayan Prusias ad Hypium kentinden Marcus Aurelius Antoninus (**BeP 102**) gibi askerler de sosyal statülerine dair sorgulamalarla birlikte soru işaretleri ile teze dahil edilmiştir.

² MS 23 yılında lejyonlarının dağılımı için bk. **Levha 8, Harita 1.**

bürünmüştür. Bölgeye yerleştirilen askeri birimler sadece karargâhlar olarak kalmamış, civarda ortaya çıkan *canabae* ve *municipium* statüsünü de zamanla kazanan karargâhlarda görevlerini tamamlayan veteranların doldurduğu askeri koloniler ile bu bölgeler nüfuslanmıştır. Asia Minor'un güneyinde güvenlik açısından sorunlu özellikle Isauria, Pisidia ve Cilicia bölgelerinde askeri koloniler ilk imparator Augustus ve öncesinde Caesar tarafından da kurulmuştur. Ancak Tuna ve Ren hattında olduğu gibi lejyon ve *auxilia* birimleriyle iç içe geçmiş uzun vadeli bir iskân politikası Asia Minor'da uygulanmamıştır. Ren ve Tuna bölgesi Roma öncesinden gelen mevcut maddi ve kültürel unsurlarının mirasını göze gelir biçimde sürdürememiştir. Yoğun bir askeri kültürün hâkim hale geldiği bölge bugün askerlerin anıtsal mezarları, kamusal inşa yazıtları, terhis yazıtları, Tropaeum Traiani gibi abidevi onurlandırma yazıtları, *castrum*lar ve *castellum*lar ile *limes* hattı boyunca uzanan çeşitli savunma komplekslerinin kalıntıları ile doludur. Dolayısıyla askeri tarih araştırmaları için oldukça bereketli bir materyale sahiptir³.

Asia Minor'da ise durum oldukça farklıdır. Bu bölgenin özellikle sahil kısımları Hellen kent kültürünün de filizlendiği ve hali hazırda daha yoğun nüfuslu, maddi ve kültürel anlamda günümüze ulaşan değerleri bakımından çok daha zengin ve kentli bir bölgedir. Roma öncesi Hellenistik kültür bir ölçüde sahilden iç kısımlara doğru nüfuz edebilmiştir. Ancak bölgenin esas olarak Hellen etkisinden de önemli ölçüde uzak kalan dağlık ve marjinal arazilere sahip dolayısıyla dış etkilere daha kapalı yerleri Isauria, Pisidia ve Dağlık Cilicia gibi bölgelerde kentleşmeyi yani medenileşmeyi ve kolonizasyonu bir ölçüde Roma İmparatorluğu teşvik etmiştir. Ancak genel olarak tüm Asia Minor'a özellikle de Hellen varlığının ve etkisinin yoğun olarak gözlemlendiği sahil kesimlerinde Roma askeri varlığına dair bir kalıntı ancak askerlerin yazıtları ve diplomaları boyutunda görülmektedir ki bu da mevcut kültürel ve epigrafik bütünlük içerisinde sadece küçük bir bölüme karşılık gelmektedir. Ren ve Tuna hattı ile Asia Minor'un askeri karakterini kısaca özetlemeye çalışırsak Avrupa'da

³ MacMullen bu noktada Ren Limes'inin güzergahındaki iki kentten çarpıcı bir istatistik vermektedir: "Mainz ve Carnuntum'dan gelen tüm mezar yazıtlarının dörtte üçü asker, veteran ve onların akrabalarından gelmektedir." bk. R. MacMullen, "The Epigraphic Habit in the Roman Empire", **The American Journal of Philology**, C. CIII, S. 3, 1982: 233 – 246: 238.

askeri varlık ve onun kültürü üzerinden bir Roma varlığı kendini daha çok ön plana çıkarmaktayken Asia Minor'da bu askeri unsurlar geri planda kalmaktadır.

Esasında askeri verilerin yoğun bir biçimde geldiği Ren ve Tuna bölgesine kıyasla askerileşme düzeyi daha zayıf olan Asia Minor bölgesi, Roma'dan sonra, Doğu Roma ve Osmanlı ordularının da askeri personel ihtiyacının çekirdek bölgesi olmuştur. Bu bağlamda M. P. Speidel de Asia Minor kökenli lejyonerleri konu aldığı makalesine bu durumun Roma İmparatorluk dönemi için de geçerli olup olmadığı sorusuyla başlamaktadır⁴. M. P. Speidel'in 1980 yılında sorduğu bu soruya yanıt olabilecek nitelikte ilk eser G. Forni'nin 1953'te yayınlanan *Il Reclutamento delle legioni da Augusto a Diocleziano* adlı geniş kapsamlı çalışmasıdır. O dönemin buluntu durumuna göre kökenlerini belirten 3047 lejyonerden sadece 136'sının yani toplam içinde % 4'ünün Asia Minor kökenli oluşu Asia Minor'un zayıf bir katılımının olduğunu bizlere göstermekteydi⁵.

M. P. Speidel'in 1953'ten otuz yedi yıl sonra yayınlanan makalesi, G. Forni'nin gözünden kaçan ve arada geçen sürede ortaya çıkan lejyonerlere ait yazıtlarla bu sayıları güncellemektedir. Esasında M. P. Speidel'in söz konusu makalesi G. Forni'nin 1953'te yayınladığı tüm imparatorluk çapındaki araştırmaya, Asia Minor ölçeğinde ve modern bir ek niteliğindedir. G. Forni'nin kökenini belirten tüm lejyonerleri konu aldığı çalışmasında memleketine geri dönen Asia Minor kökenli kırk veterandan sadece ikisinin G. Forni'nin eserinde yer aldığını belirterek değerlendirmeye alınmamış otuz sekiz Asia Minor kökenli asker M. P. Speidel'in söz konusu makalesinde görev yerleri ve geldikleri eyaletle birlikte listelenmiştir⁶. Yani makale Asia Minor'da bulunan yerel epigrafik verilerin G. Forni tarafından gözden kaçırıldığını göstermektedir. M. P. Speidel bu eklemeyi yaparken Asia Minor'un zengin ve çeşitli epigrafik yapısından dolayı söz konusu listesinin tamamlanmaya da ihtiyaç duyduğunu belirtmektedir⁷. Bu tamamlanmaya muhtaç haliyle de Asia Minor

⁴ M. P. Speidel, "Legionaries from Asia Minor", *ANRW*, C. VII/2, 1980: 730 – 746: 730.

⁵ İstatistik tablo Speidel'in yukarıda adı geçen makalesinde Forni'nin çalışmasındaki "Appendice B" bölümünden elde edilen verilerle oluşturulmuştur bk. Speidel 1980: 731; G. Forni, *Il Reclutamento delle legioni da Augusto a Diocleziano*, Milan/Roma, 1953: 157 ve devamı.

⁶ Speidel 1980: 732 – 734.

⁷ Nitekim kendi de sonraki çalışmalarında dokuz Asia Minor kökenli lejyoneri beş yıl sonra Epigraphica

kökenli askerler sadece dönemin başlarında değil tüm Principatus (MÖ 27 – MS 284) boyunca İskenderiye'den Viyana'ya kadar bulunan birliklere istikrarlı bir şekilde celp sağlamıştır. Kendi de ifade ettiği üzere M. P. Speidel bu noktada Th. Mommsen'e karşı çıkmaktadır. Th. Mommsen'in 1884'te yayınladığı celp düzenini konu aldığı uzun makalesinde, Asia, Bithynia et Pontus ve diğer senato eyaletlerinden, yerel celbin ağırlıklı hale gelmesinden itibaren hiç lejyoner alımı yapılmadığı ileri sürülmektedir⁸. Günümüzde yeni verilerin değerlendirilmesiyle bu savın artık savunulabilir durumda olmadığı da açıktır. Bu tezde toparlanmaya çalışılan en yeni ve en geniş kapsamlı Asia Minor kökenli asker *corpus*'u da Speidel'in sadece lejyonerleri kapsayan araştırmasının ötesine geçerek, donanma, *auxilia*, ve imparatorluğun kalbinde görev yapmış *cohors praetoriae*, *cohors urbanae* ve *cohors vigiles* birliklerinde de Asia Minor kökenli celplerin hâlâ Ren'den Aegyptus'a kadar olan bölge arasında görevlendirildiği bu tezde açıklanmaktadır⁹. Aslında orduların yerel insan kaynaklarına yerel celbe yönelmesi Asia Minor'da konuşlu birliklerden olan 7. lejyondaki askerlerin kökenlerine bakılırsa hemen Principatus başlarında net bir şekilde görülmektedir. Ancak Asia Minor'un merkezi konumu bu lejyonun sonradan konuşlandırıldığı Balkan bölgesine sürekli bir celp akışını da epigrafik olarak göstermektedir.

Asia Minor kökenli ve Hellen lejyonerler üzerine ilginç bir makale ise E. Bowie tarafından kaleme alınmıştır¹⁰. Çalışmanın ilginç olarak nitelendirilmesindeki esas sebep doğrudan Asia Minor kökenli lejyonerler üzerine yapılan en kapsamlı

Anatolica'da yayınlanan "A Veteran of Legio I Parthica from Carian Aphrodisias" başlıklı makalesinde vermektedir ayrıca aynı makale için bk. M. P. Speidel., a.g.e., **Roman Army Studies**, C. II, 1992: 198 – 203. Asia Minor'un epigrafik durumu aktarılırken M. P. Speidel burada kaotik sıfatını kullanmaktadır. Kaotik ile anlatılmak istenen Roma'nın askeri hakimiyetinin daha görünür olduğu Ren ve Tuna hattına kıyasla epigrafik malzemenin çeşitliliği olmalıdır. Latince yazılı kültürün egemen olduğu batının koloni kentlerinde ya da askeri yerleşimlerinde daha tekdüze epigrafik bir formülasyon yaygındır. Bununla birlikte yazıtları bırakanlar büyük bir çoğunlukla Roma askeriyesi ya da siyasi yönetimi ile ilişkili kişilerdir bk. MacMullen 1982: 238.

⁸ Th. Mommsen, "Die Conscriptordnung der römischen Kaiserzeit", **Hermes**, C.XIX/1, 1884: 1 – 79: 50 ve devamı.

⁹ Bu üç ana birim haricinde *numerii* birliklerinden birinde görev yapmış olan tek Asia Minor kökenli asker (**Gal 103**) mezar yazıtı ile belgelenmektedir. Tezde Tarasis oğlu Zenon (**Gal 103**) *auxilia* birlikleri içinde değerlendirilmiştir.

¹⁰ E. Bowie, "Becoming Wolf, Staying Sheep", **Roman Rule in Greek and Latin Writing: Double Vision – Impact of Empire Vol 18, Roman Empire, C. 200 BC – AD 476**, (ed.) Madsen J. M., Rees R., 39 – 78: 39 – 42. özellikle 39– 42.

araştırmayı konu alan ve yukarıda da adı geçen M. P. Speidel'in çalışmasına hiç değinilmemesi hatta kasıtlı olduğunu düşündürecek biçimde görmezden gelinmesidir. M. P. Speidel'in söz konusu makalesi Hellen kökenli lejyonerlerin konu alındığı çalışmada yayınlandığı kaynağın sadece kısaltmasıyla (ANRW II 16: 740) ve söz konusu makalede ilk defa yayınlanan (As 26) yazıta atfen verilmiştir¹¹. Bowie'nin makalesinin yayınlandığı eserin genel bibliyografyasında da ne M. P. Speidel'in ismi ve ne de ANRW kaynak olarak geçmektedir. Bu görmezden gelme, bu tez öncesinde Asia Minor kökenli lejyonerlere dönük yapılan en güncel çalışmanın M. P. Speidel'in sonuçları ile tamamen ters düşmesinden de kaynaklanıyor olabilir¹². Yine de E. Bowie'nin makalesi sadece isimlerden takip edilen yazıtlar boyutunda bir inceleme yerine Hellen ve Asia Minor kentlerinin toplu katkısını da hesaba katması bakımından önemlidir¹³. Bu çalışmanın bir diğer handikabı makalede Hellenlerin Roma ordusuna katılımı hesap edilirken Asia Minor'un sadece batı sahil kesimlerinin değerlendirmeye alınmasıdır. Bithynia et Pontus'da ya da diğer Asia Minor eyaletlerinde her ne kadar dağlarında ya da kırsalında başka dilde konuşan halklar Geç Antik Dönem sonlarına kadar mevcut olsalar da Hellenizmin özellikle kentlerde uzun zamandır kök saldığı bu bölgelerin neden Hellen olarak değerlendirilmediği sorusu ortaya çıkmaktadır¹⁴.

Söz konusu tartışmalar sırasıyla Th. Mommsen, G. Forni ve M. P. Speidel'de hep lejyonerler ve onların celpleri üzerinden yürütülmüşken bu tezde lejyonerlerin yanı sıra Asia Minor'dan celp edilmiş donanma ve *auxilia* erlerinden gelen buluntu durumu da incelenmiştir. Nitekim M. P. Speidel'in ifade ettiği üzere Asia Minor kökenli *auxilia* erlerini toplu bir şekilde inceleyen bir çalışma makalenin yayın tarihinde mevcut değildi ve hala da bulunmamaktadır¹⁵. Bu tezde bu boşluk da elden geldiğince çok sayıda Asia Minor kökenli *auxilia* erine ait birincil belgelerin bir arada

¹¹ Bowie 2014: 66, dn. 131.

¹² Nitekim bu tezde ulaşılan sonuçlar da E. Bowie'nin makalesinden elde edilenler ile çatışmaktadır. Sonuç kısmında bu konu daha kapsamlı bir şekilde açıklanmıştır.

¹³ Bowie 2014: 42 – 44.

¹⁴ Yaşadığı dönemin içinde Hellen milliyetçisi olarak da değerlendirilebilecek Apollonios'un (MS I. yy.) Asia Minor'un en doğusundan Cappadocia'nın Tyana kentinden geldiği de göz önüne alırsa Bowie'nin kapsama aldığı alanın problemlili olduğu görülmektedir: Apollonios'un "Hellen milliyetçisi" ifadeleri için bk. **başlık 3. 3. 2. Asia Minor'da Romalılaştırılmaya Alternatif Etniklikler ve Kimlikler.**

¹⁵ Speidel 1980: 744.

değerlendirilmesiyle kapatılmaya çalışılmıştır. Bunların görev yaptıkları birlikler, celplerin yaşlarına dair veriler, medeni durumları, rütbeleri, görev sonrası memleketlerine geri dönüp dönmedikleri, kalmalarında veya geri dönüşlerinde olası faktörler, isim gelenekleri (onomastik) ilgili başlıklar altında ve II. Bölümde değerlendirilmiştir. Ayrıca yaş bilgilerini ve medeni durumlarını okumamıza olanak veren epigrafik veriler (çoğunlukla mezar yazıtları ve ve askeri diplomalar) üzerinden istatistikî sonuçlara da yer verilmiştir. Bunun yanı sıra tezin başlığında da yer bulduğu üzere askerlerin kimlik ifadelerinin, mezar, adak, onurlandırma yazıtı gibi öznel ve özel belgelerle, inşa yazıtları, asker listeleri, askeri diplomalar ve terhis kutlama yazıtlarında yani bir nevi kamusal askeri belgelerde nasıl aktarıldığı ele alınmıştır. 1. Bölümde askerlerin hikâyelerini okuduğumuz tüm yazılı belgelerden ne tür bilgiler edinilebildiği ve bunların bölgelere nasıl dağılım gösterdiği ele alınmıştır. Bu sayede bölgesel epigrafik geleneğe dair yorumlar da mümkün olmuştur.

Asia Minor kökenli lejyonerler üzerine toplu bakış sağlayan modern çalışmalar (makale hacminde) mevcutken bölgenin *auxilia* erlerinden gelen diplomalar ölçeğinde toplu bir şekilde listelendiği W. Eck'in de bir çalışması bulunmaktadır¹⁶. Ancak bu çalışmada da makalenin başlığından anlaşılacağı üzere göz önüne alınan sadece askeri diplomalardır. Mezar yazıtları, papirüsler, adak ve onurlandırma yazıtları makalenin kapsamı dışında kalmaktadır. Tezde Asia Minor kökenli *auxilia* erlerine ait çeşitli türden ve olabildiğinde eksiksiz aktarılmaya çalışılan belgeler üst paragrafta aktarılan başlıklar altında incelemeye tabi tutulmuştur. Yardımcı birlikler konusunda bir başka önemli araştırmacı J. Bennett ise Asia Minor'da bulunan *auxilia* birliklerini değerlendirirken birliklere katılan yerel kökenli askerlerden de bahsetmiştir. Ancak makalelerin esas konusu birliklerin personelinden ziyade birimlerin eyaletlerdeki mevcudiyeti ve konumları üzerine odaklanmaktadır¹⁷.

Asia Minor kökenli donanma erlerine yönelik toplu bir bakış açısı ve inceleme

¹⁶ W. Eck, "Rekrutierung für das römische Heer in den Provinzen Kleinasien: Das Zeugnis der Militärdiplome", **Ancient History, Numismatics and Epigraphy in the Mediterranean World. Studies in memory of Clemens E. Bosch and Sabahat Atlan and in honour of Nezahat Baydur**, İstanbul, 2009: 137 – 142.

¹⁷ Tez boyunca J. Bennett'in bu çalışmalarına sıklıkla başvurulmuş ve kaynakçada eserler tam künyeleri ile verilmiştir.

olanağı sunan en yakın tarihli ve tek çalışma ise yine J. Bennett tarafından kaleme alınmıştır¹⁸. Makalede Asia Minor kökenli donanma erlerine ait mezar yazıtı ve askeri diplomalardan bir araya getirilmiştir. Bu verilerden elde edilen 61 askere ait belgeden süzülen veriler ışığında erlerin onomastik, medeni durumları, kökenleri, görevlendirme yerleri ve rütbeleri incelenmiştir. J. Bennett'in bir araya getirdiği 61 askerin üzerine bu tezde onun çalışmasında yer almayan diğer Asia Minor kökenli donanma erlerine ait birincil belgeler teze dâhil edilmiş ve toplu olarak, başlıklar altında değerlendirilmiştir. Bu katkı J. Bennett'in değerlendirme ve sonuçlarını değiştirecek boyutta değildir. Ancak J. Bennett'in sonuç bölümündeki ifadelerinden birine yönelik yeni bir fikir ileri sürmek mümkündür. Nitekim Bennett elde ettiği verilerden yola çıkarak Anadolu kökenli *peregrini* statüsündeki erlerin donanmaya katılımlarının sayısal olarak *auxilia* birliklerinden çok daha ileri düzeyde olduğunu ifade etmektedir¹⁹.

Şu da bir gerçektir ki Asia Minor kökenli askerler arasında lejyon ve donanma erlerinin kökenlerine dair yaptığımız yorumlarda çoğunlukla net köken ifadelerine rastlamaktayken *auxilia* erlerinde daha çok buluntu yeri ve onomastik üzerinden değerlendirmede bulunabilmekteyiz. Askerin memleketinde bulunan yazıtlarda köken belirtmeyen *auxilia* erlerine karşın yurtlarından uzaktaki birliklerde görev yapmış olanların köken ifadeleri çoğu örnekte net bir şekilde okunabilmektedir. Dolayısıyla kökeninden emin olarak çalışmaya dâhil ettiğimiz Asia Minor kökenli *auxilia* erlerinin sayısı görece daha azdır. Bu tespitin doğruluğu sadece mezar yazıtları ve net köken ifadeleri (ki çok büyük oranda asker memleketinden uzakta öldüyse bunu belirtmiştir) göz önünde bulundurulduğunda ortadadır. Ancak bu sayılara ve değerlendirmelere Aegyptus'dan gelen iki papirüs eklendiğinde tablo değişmektedir. Biri MS 95²⁰ diğeri ise 3 Eylül 117²¹ yılına tarihlenen iki papirüs Asia Minor kökenli, Aegyptus'da

¹⁸ J. Bennett, "Becoming Roman": Anatolians in the Roman Imperial Navy", *ADALYA*, C. XX. 2017: 213 – 241.

¹⁹ Bennett 2017: 228.

²⁰ ChLA X 456 + XI 468; M. A. Speidel, "Rekruten für ferne Provinzen, Der Papyrus ChLA X 422 und die kaiserliche Rekrutierungszentrale", *ZPE*, C. CLXIII, 2007: 281 – 295: b.a.

²¹ Robert O. Fink, *Roman Military Records on Papyrus*, *Ann Arbor*, 1971: Belge Nr. 74; O. Stoll, "How to get to my reigment?" Die Tirones Asiani – einige Gedanken zur Praxis der Aushebung und zur Kandierung von Rekruten in der römischen Armee", *ELECTRUM*, C. XIV, Krakov, 2008: 95 – 118.

bulunan *auxilia* birliklerinde görev yapan askerleri içermektedir. İlkinde askeri bir liste olduğu düşünülen papirüste 12 Asia Minor kökenli asker köken bilgileriyle listelenmekteyken daha geç tarihli olan papirüs *cohors I Lusitanorum*'da görevlendirilen 126 Asia Minor kökenli acemi ere (**AsM 1**) verilen yol harcırahını (*viaticum*) ödemesini içermektedir. Söz konusu belgede ilkinde olduğu gibi askerler tek tek isimleriyle geçmemektedir ve *tirones Asiani*²² olarak toplu olarak anılmışlardır. 95 ve 117 gibi yerel celbin çok zamandan beridir askeri personel ihtiyacını karşılamada görece ağırlık kazandığı bir tarihten gelen bu belgeler M. P. Speidel'in İskenderiye'den Viyana'ya kadar geniş bir alanda Asia Minor kökenli erlerin görevlendirilmeye devam ettiğini *auxilia* cephesinden de doğrulamaktadır. Asia Minor kökenli askerler ait mezar yazıtları ile papirüslerden gelen veriler göz önüne alındığındaysa J. Bennett'in sonuç olarak çıkardığının aksine *auxilia* birliklerinde Anadolu'dan gelen askerler nicel olarak hiç de donanmanın gerisinde kalmamakta, bilakis neredeyse üç katına ulaşmaktadır.

Yukarıda kısaca özetlenmeye çalışılan başlıca modern ve epigrafik verilere dayanan araştırmalardan gelen sonuçlarda, askeri epigrafik malzemenin bize açtığı yorum penceresinin darlığı gibi bir sorun bulunmaktadır. Bunun sebeplerinden biri, günümüze ulaşan materyallerin çok büyük bir bölümünün, epigrafik çılgınlık çağı (*furor epigraphicus*) olarak nitelendirilen Principatus'un yaklaşık ilk 250 yıllık döneminde tarihlenmesidir²³. III. yüzyılda Severus ve Caracalla sonrası aniden düşüşe geçen yazıt sayısı, söz konusu yüzyıl ve Geç Antik Çağ Roma İmparatorluğu ordusu için yapılabilecek yorumları, epigrafik materyallerden büyük ölçüde mahrum bırakmaktadır. Nitekim Asia Minor kökenli askerlere dair epigrafik verileri mümkün olduğu ölçüde eksiksiz bir şekilde bir araya getirmeye çalıştığım bu tezde mevcut yazılı kaynakların yine çok büyük bir bölümü epigrafik geleneğin "altın çağını" yaşadığı bu döneme tarihlenmektedir.

Yapılan tüm modern çalışmalarda askerlerin kökenleri üzerinden yapılan

²² Stoll'un de belirttiği üzere buradaki *tirones Asiani* ifadesi provincia Asia'yı değil muhtemelen Asia Minor'un tümünden gelen acemi erleri kastetmektedir Stoll, a.g.e., 2008: 103.

²³ F. B. Lloris, "The Epigraphic Habit in the Roman World", **The Oxford Handbook of Roman Epigraphy**, 2015, 131 – 153: 131.

değerlendirmeler çok dar bir pencere aralığından bakarak yapılmak zorundadır. Bu dar pencereyi sayılarla açıklarsak, imparatorluğun ilk üç yüz yılı boyunca Roma ordusunun sadece lejyon birliklerinde iki milyona yakın sayıda askerin hizmet ettiği öngörülmektedir²⁴. Lejyonlar dışında yardımcı birlikler ile donanma erlerinin sayılarının toplamda ve yaklaşık olarak lejyonlara denk olduğu göz önüne alınırsa iki milyon asker daha bu sayıya eklenebilir. G. Forni'nin eldeki verileri (gözden kaçanlar olmakla birlikte) değerlendirdiği çalışmasında kökenleri bilinen 3047 lejyoner üzerinden bir değerlendirme yapılmaktadır ki bu da 300 yıllık bir ordu tarihinin sadece on binde 15'lik (0,00015%) bir kısmına karşılık gelmektedir²⁵. Yazıtların çoğunun da askeri epigrafik malzeme bolluğunun zayıflamaya başladığı III. yüzyıla kadar olan bir dönemden geldiği göz önüne alınırsa oldukça sınırlı bir malzemeye sahip bulunduğu ortadadır. Dolayısıyla tezin tarihsel kapsamı her ne kadar Principatusu kapsama amacında olsa da dönemin son yüzyılının ikinci yarısına tarihlenen askerlere ait epigrafik verilerin görece azlığı dolayısıyla yapılan yorumlar ve çıkarılan sonuçlar daha çok imparatorluğun ilk iki yüz yılına hitap etmektedir.

III. yüzyılda özellikle askeri yazıtlarda görülen nicel gerileme bu devrin askeri hareketliliği ile çelişki içindedir. Asia Minor'un doğu sınırında beliren Sasani tehlikesiyle birlikte Isauria gibi dağlık kesimlerin de görece sakin "*pax Romana*" dönemi sonrası askerî açıdan sorunlu hale geldiğini görmekteyiz²⁶. Öte yandan Goth akınları da Anadolu'nun içlerine kadar etkili olmuştur. Sınırlarında beliren ve selefi Parthalara kıyasla daha agresif bir Sasani tehdidine karşı Fırat limesi gerilemek bir yana daha güçlendirilmiş ve birliklerle doldurulmuştur. Doğu Roma için önemli bir celp havzası olan Asia Minor'un bu dönemde de sınırında bulunan lejyonlar için önemli bir insan kaynağı olması beklenmektedir. Ancak askerlerden gelen epigrafik verilerin azlığı özellikle III. yüzyıla dönük yorumlar yapmaktan bizi alıkoymaktadır.

²⁴ M. A. Speidel, "The Roman Army", **The Oxford Handbook of Roman Epigraphy**, Oxford, 2015: 319 – 345: 332.

²⁵ Speidel a.g.e., 2015: 332; G. Forni, **Esercito e marina di Roma antica. Raccolta di contribute: MAVORS V**, Stuttgart, 1992: 16.

²⁶ Isauria'da ortaya çıkan ayaklanmalar ve askeri operasyonların kronolojisi için bk. K. Feld, **Barbarische Bürger Die Isurier und das Römische Reich**, Berlin – New York, 2005: 351 – 352. Bu listede görüldüğü üzere imparatorluk döneminin yaklaşık ilk 100 yılı hariç III. yüzyıl ortalarına kadar bir askeri hareketlilik bildirilmemiştir.

Bu durum sadece Asia Minor’da değil tüm imparatorlukta büyük ölçüde askeriye­den doğru gelişen epigrafik geleneğin zayıflaması ile ilgilidir. Ancak yine de Principatus’un sonlarında imparatorluk yeni dinin şafağına doğru ilerlerken orduya dahil olan Pessinous’lu Aurelius Gaius (Gal 37) gibi bir erin detaylı yazıtı askerlerin kimlik algılarına yönelik yorumlarda bulunmamız için bizleri biraz da olsa cesaretlendirmektedir.

Tezin ilk bölümü, askerlerden elde edilen verilerin türlerine, dağılımlarına ve verdikleri bilgilere göre tez için ne çeşit veriler sağladıklarını açıklayacaktır. II. bölümde Asia Minor kökenli askerlerin köken ifadeleri ve aidiyet – kimlikleri üzerinden değerlendirmeler yapılacaktır. Köken ifadeleri yukarıda da belirtildiği üzere birçok epigrafik buluntuda net bir şekilde verilmemektedir. Ancak belgenin buluntu yeri, asker­in, ailesinin ve çocuklarının isimleri, adak yazıtlarında hangi tanrıların ve kùltlerin öne çıktığı, asker­in görev bölgesinin belgenin buluntu yerine olan mesafesi gibi etmenler göz önüne alınarak asker­lerin kökenlerine (ya da olası kökenlerine) dair yorumlarda bulunulmuştur. Yazıtlar üzerinde yer alan köken ifadeleri tam olarak anlaşıl­madığı durumlarda çekinceler ve ihtimaller de açıklanarak ve asker­lerin Asia Minor kökenli oldukları düşünülerek teze dahil edilmişlerdir²⁷. Ancak bu köken tespitlerinin her örnekte bir kesinlik içermediğini belirtmek de gerekir. Yine de asker­lerin açıkça kökenlerini belirtmemeleri ancak buna dair çıkarımlarda bulunabileceğimiz ipuçlarını vermeleri de onların yine kimliklerine dair düşüncelerini ele vermektedir. Bununla birlikte köken ifadelerinin yer alıp almaması belgenin geldiği yerin epigrafik geleneğine göre de şekillenmektedir.

II. bölümde Asia Minor kökenli askerler, görev yaptıkları birimler olan lejyon, donanma ve yardımcı birlikler başlıkları altında ele alınmıştır. Bu birimlerin alt başlıklarında da görüleceği üzere askerler birliklerine ve görev bölgelerine göre dağılımları, isim gelenekleri ve köken ifade biçimleri, yaş bilgileri, ortalama görev süreleri ve veteran statülerine göre görev yaptıkları ordu birimi dahilinde

²⁷ Gaius Petronius’a (C 61) ait mezar yazıtında geçen “*domo Mopsisto*” ifadesi bu duruma bir örnektir. Bir diğer tartışmalı köken ifadesi de Marcus Antonius Rufus’a (As 54) ait askeri diplomada görülmektedir.

değerlendirilmiştir. Ayrıca lejyoner, donanma ve yardımcı birlik (*auxilia*) erlerinin veteran statüleri, askerlerin belgelerinin buluntu yerlerine göre memleketlerine dönme durumları da incelenmiştir. Askerlerin görev yaptıkları ordu birimine göre değerlendirmeye alınması askerlerin ağırlıklı olarak hangi bölgelerde görevlendirildiklerini de açıklamayı amaçlamaktadır. Bu sayede antik kaynaklarda belirtildiği üzere esnek de olsa bir sevk ve tayin teamülünün geçerliliği de tekrar sorgulanmıştır²⁸.

Tezin III. ve son bölümünde Roma ordusunun bir ferdi olarak askerlerin ne ölçüde “Romalı” bir karakter gösterdikleri arkalarında bıraktıkları birincil belgeleri aracılığıyla değerlendirilecektir. Ancak burada daha büyük bir sorunsal ile karşı karşıya kalmaktayız. Yerel kimliklerin girift yapısı karşısında, Romalılığın da herhangi bir sınır ve biçiminin olmadığını yani hazır bir kültür paketi içermediğini net bir şekilde görmekteyiz. Romalılık nedir? Roma ordusuna dahil olan bir *provincialis*'in bir *auxilia* veya donanma biriminde yirmi beş yirmi altı yıllık görev süresinin doldurduktan sonra aldığı onurlu terhis belgesi midir? Bu belgeyle birlikte verilen yurttaşlık ve onun sağladığı ayrıcalıklar mıdır? Ya da askerin henüz görevi esnasında veya ordudan emekliliği sonrasında bıraktığı mezar yazıtındaki Romalı ismi ve çocuklarına verdiği Romalı – Latince isimler midir? Asia Minor kökenli bir askerin Romalıların baş tanrısı Iuppiter Optimus Maximus'a sunduğu bir adak yazıtı askerin aidiyetine dair ne söyleyebilir? Askerlerin kimlikleri ve aidiyet hislerine dair değerlendirmelerimizde sadece söylenenler değil ancak bu belgelerde anılmayan bilgileri de değerlendirmeye almak gerekmektedir. Tekrar üzerinde durulması gereken soru: Romalı olmak nedir? Yerel ve evrensel kimlikler, özellikle askeri bağlamda tezin III. ve son bölümünde ele alınmıştır.

Testimonia'da Asia Minor'un eyaletleri altında gruplanan ve numaralandırılan askerlere ait belgeler tezin temel kaynaklarıdır ve yorumlarımız temelde bu malzemelere dayanmaktadır. Tez boyunca askerlere gerektiği durumlarda sıklıkla buradaki gruplandırma ve numaralandırma sistemine göre referans verilmiştir. Askerler kökenlerine (ya da tahmini kökenlerine) göre celp edildikleri yani yerlisi

²⁸ Asia Minor kökenli celplerin tayinleri hakkında bk. Tac. **Ann.** 16. 13.

oldukları Asia Minor eyaleti altında gruplandırılmıştır. Testimonia'daki eyaletlerin sıralanması kuruluş tarihlerine göre kronolojik olarak düzenlenmiştir. Provincia Asia'dan gelen askerler “**As**” ve devamında askerin sıralamadaki numarasına göre örneğin “**As 23**” olarak verilmiştir. Aynı sistem üzere Bithynia et Pontus eyaleti kökenli askerler “**BeP**”, Cilicia “**C**”, Galatia “**Gal**”, Cappadocia'dan gelen askerler önlerinde “**Ca**” ve Asia Minor'un en geç teşkil edilen eyaleti Lycia et Pamphylia “**LeP**” kısaltması ile numaralandırılmışlardır.

Askerlerin Testimonia'da Roma'nın çizdiği eyalet sınırlarına göre gruplandırılması yerine bölgesel ve etnik sınırlar da bu grupta da dikkate alınabilirdi. Örneğin Cilicia ile Dağlık Cilicia ve Ovalık Cilicia başlıkları altında bir kategorizasyon. Buna ek olarak Isauria ve Pisidia ile Bithynia et Pontus eyaleti içindeki Paphlagonia'da ayrı bir bölge olarak değerlendirilebilirdi. Bölgesel gruplamalara Lykonian, Phrygia, Mysia, Katonia olarak devam edilebilirdi. Ancak bu durumda askerlere toplu bir bakış sağlamanın çok zor olacağı ortadadır. Nitekim yukarıda sayılan bu bölgeler arasındaki sınırları ve ayrımları belirlemek bu tezin amaçları arasında yer almamaktadır. Zira Anadolu coğrafyası ve etnografyasını kapsamlı ve detaylı bir şekilde ele alan Strabon bile Asia Minor halklarının birbiri içine geçmişliğinden ve ayrılmasının zorluğundan bahsetmektedir. Sözde Mysia'luların ve Phrygia'luların sınırları ayrıdır. Ancak bu sınırı belirtmek zordur²⁹. Bu halklara ek olarak Karyalılar ve Lydialılar da birbirleri içine karıştığı yine Strabon'da ifade edilmektedir³⁰. Dolayısıyla her ne kadar dönemsel olarak değişiklikler geçirse de Roma'nın çizdiği eyalet sınırları askerleri kökenlerine göre bir çatı altında gruplamak için en uygun seçenek olduğu için tercih edilmiştir. Ayrıca yukarıda saydığımız bu bölgeler altında da gruplanabileceğini belirttiğimiz bölgeler zaten askerler tarafından hiçbir zaman köken ifadelerinde yer almamışlardır³¹. Köken birçok durumda

²⁹ Strab. 12. 4. 4 (C 564).

³⁰ Strab.13. 4. 12 (C 629).

³¹ Isauria ve Phrygia *ethnikon*larına ayrıca parantez açılmalıdır. Bu ikisi köken ifadelerinde kendilerini göstermektedirler. Hepsi de donanmadan **As 20**, **As 7**, **As 59 – 60** ve **C 23** numaralı askerler hariç Roma'nın çizdiği eyalet sınırları dışında bölgesel bir aidiyet belirten örnek Asia Minor kökenli askerlerin yazıtlarından gelmemektedir. Bunlar toplamda 477 Asia Minor kökenli askerler arasında istisnadırlar.

askerlerin geldiği kente veya Romanın çizdiği eyalet sınırlarına işaret etmektedir.

Giriş kısmının sonunda kısaca özetlersek: Strabon'un detaylıca açıkladığı onca halk, kavim, ethne isminden hiçbirinin gerek mezar yazıtlarında gerekse diğer kişisel nitelikli yazıtlarda askerlerin kökeni olarak verilmemesi de önemli bir göstergedir. Asia Minor halkları büyük bir çoğunlukla hatta çok az istisna ile kendi kökenini ya kent temelli Roma uygarlığının bir ferdi gibi kent kökeni belirterek ifade etmiş ya da eyalet sınırlarına (özellikle donanma erlerinde görüldüğü üzere) atıf yaparak kendi kökenini özel belgelerinde ifade etmiştir. Bu da tüm etnik çeşitliliğine karşın üst çatı olan siyasi yapı Roma İmparatorluğu'nun kimliklendirmede doğrudan amaçlamasa da ne kadar başarılı olduğunu en azından askerler açısından bakıldığında bizlere açıkça göstermektedir. Her ne kadar Romanizasyon kavramı çok su kaldırsa da bu durum Asia Minor halklarının en azından askerlerin ve ailelerinin Romalılaşma düzeylerine dair önemli bir göstergedir.

BİRİNCİ BÖLÜM

ASKERLERİN KİMLİKLERİ HAKKINDA BİLGİ VEREN KAYNAKLAR

1. 1. Yazıtlar

Tezde kullanılan epigrafik malzeme temelde iki kategoriden oluşmaktadır: Yazıtlar ve Papirüsler. Asia Minor kökenli Roma İmparatorluk ordusu askerlerine dönük değerlendirmelerimiz temelde bu verilere dayanmaktadır. Tez boyunca kullanılan bu geniş epigrafik materyal grupları, türlerine göre askeri tarih çalışmalarının farklı yönlerini aydınlatmaktadırlar. Bir mezar yazıtı askerin ardında bıraktığı kendi isteğine göre şekillendirdiği (elbette bölgesel epigrafik gelenek belirleyicidir) görece öznel bir belgeyken yüzlerce askerin isimleri ve memleketleriyle listelendiği yazıtların kamusal nitelikte olduğunu görmekteyiz. İçerik yönünden farklı oldukları gibi konumuz bağlamında açıkladıkları bilgiler ve ortaya çıkardıkları yorumlar da farklıdır.

Belgelerin üzerine yazıldıkları materyalleri diplomalarda ve keramikte olduğu gibi farklı olsalar da bunlar kategori olarak birer yazıttır. Yazıtlardan ayrı bir önem ve içeriğe sahip olan papirüsler ise kaleme alınmış amaçları doğrultusunda da kendilerini yazıtlardan ayırmaktadırlar. Bu belge gurubuna ağırlıklı olarak Aegyptus ve Syria gibi kuru bir iklimin hâkim olduğu yerlerde ulaşma şansına sahibiz. Ancak askeri tarihe, özellikle de Aegyptus'da ve Dura Europos'ta ordu bürokrasi ve işleyişine de ışık tutması bağlamında, papirüsler binlerce yazıttan çok daha aydınlatıcı olabilmektedirler³². Zira bu papirüsler İskenderiyeli genç donanma eri Apion'da olduğu gibi askerlerin iç dünyasına ayna tutan mektup niteliğinde belgeler olabilmektedirler³³.

³² Asia Minor'dan, Aegyptus'da bulunan auxilia birliklerine yapılan celplere dair bu bağlamda çok önemli bir belge tezde ele alınmıştır. Belge için bk. **Testimonia, AsM 1.**

³³ C. G. Starr, **Roman Imperial Navy**, Londra, 1960: 79. Britannia'da bulunan Vindolanda Tabletleri

Bu bölümde incelenen birincil belgelerin sayısal dağılımı da birbirinden farklılık göstermektedir ³⁴ . I. Bölümde en kalabalık malzeme grubu mezar yazıtlarından başlanarak tüm belge türleri araştırmaya katkısı bağlamında tanıtılmış ve değerlendirilmiştir.

1. 1. 1. Mezar Yazıtları

Askerlere dair en kişisel içerikleri ve ifadeleri barındıran epigrafik buluntuların başında mezar yazıtları (*tituli sepulcrali*) gelmektedir. Buradan elde ettiğimiz bilgiler, askerlerin isimlerinin adeta kısa birer künye gibi geçtikleri ve kökenlerinin de verildiği kamusal yazıtlara kıyasla çok daha fazla kişisel anlamla doludur. Bir kişinin ya da daha konuyla ilgili olarak bir askerin resmi kimlik kayıtları objektif bilgiler içerirken mezar yazıtları kişinin isteğine göre şekillenmiş görece daha subjektif nitelikli belgelerdir. Ancak her bir askerin yazıtının içerik olarak onların zihinsel ve manevi dünyasına ışık tuttuğunu düşünmek de yanıltıcı olacaktır. Zira çoğu durumda mezar yazıtlarının formülleri ve varsa ikonografileri bulunduğu bölgenin epigrafik geleneğine göre şekillenmiştir. Dolayısıyla birbirleri arasında önemli benzerlikler ve ortaklıklar yakalanması mümkündür. Ancak mezar yazıtının amacının ne olduğunu daha kapsayıcı bir cümle ile tanımlamak istersek, öbür dünya inancının belirsiz olduğu klasik dönemde askerlerin hatırlanma ve bir nevi ölümsüz olma istekleri olarak ifade edebiliriz.

Asia Minor kökenli olduklarını mezar yazıtlarında yer alan köken (*origo*) ifadeleri, onomastik ve buluntu yerleri sayesinde tespit ettiğimiz toplamda 250 Roma imparatorluk ordusu askeri mevcuttur. Bu isimler toplamda 234 mezar yazıtından gelen verilerden elde edilmiştir. Bu sayılar göz önüne alındığında Asia Minor kökenli askerleri açık ara en çok mezar yazıtları üzerinden tespit ettiğimizi ve değerlendirdiğimizi ifade edebiliriz. Yazıt ve asker sayısı arasındaki fark bir mezar yazıtında birden çok Asia Minor kökenli askerin isminin yer almasından kaynaklanmaktadır. Örneğin Gaius Egnatius Valens (**Gal 32**) ve aynı ismi taşıyan oğlu

bu tarz ve içerikte belgelerin batı muadilleri olarak değerlendirilebilirler.

³⁴ Belgelerin sayısal olarak dağılımlarını görmek için bk. **Grafik 1**.

(Gal 33) 5. Macedonica lejyonunda görev yapmışlar ve oğlu babası adına mezar yazıtını dikme işini doğal varisi olarak üstlenmiştir³⁵.

Askerlerin kökenlerini açıkça ifade etmeleri sayesinde bugün Asia Minor kökenli Roma imparatorluk ordusu askerlerine dönük bir doktora tezi söz konusu olabilmektedir. Ancak kökeni açık bir şekilde okuduğumuz durumlar bu mezar yazıtlarının buluntu yeri durumuna ve buluntu yerinin epigrafik geleneğine bağlıdır. Mezar yazıtlarında isimlerini okuduğumuz 250 Asia Minor kökenli askerden 139 askerin ismini, yurtlarının dışında bulunan mezar yazıtlarından okumaktayız. Ancak şu da açıkça belirtilmeli ki her askerin köken bilgisi mezar yazıtında daima açık bir şekilde ifade edilmemiştir. Genel düşünceye göre askerler genellikle memleketlerinde uzakta bir birlikte görev yaparken hayatlarını kaybettilerse köken ifadelerini belirttiler. Ancak B. Feucht'un hepsi de imparatorluğun batı yarısından gelen ve seçtiği 560 askere ait yazıt baz alınarak verdiği istatistiklere bakıldığında köken belirtmenin batıda eyaletler ve bölgelere göre farklılaştığını görmekteyiz. Bunun yanı sıra B. Feucht'un verdiği tabloda köken ifadesinin mezar yazıtlarında en sık görüldüğü iki bölge Germania ve Dalmatia olarak görülmektedir. Üçüncü sırada ise tek bir tane bile Asia Minor kökenli asker tespit edemediğimiz Hispania gelmektedir³⁶. Köken ifadeleri her mezar yazıtının isimler gibi olmazsa olmaz bir unsuru değildir. Ancak dikkat çekilmesi gereken bir diğer husus da isimlerinin kökenlerine dair herhangi bir ipucu vermediği ve köken ifadesinin de yer almadığı binlerce asker mezar yazıtının varlığıdır. Onlar için mezar yazıtlarında yer vermedikleri kökenlerini, kimliklerinin bir parçası olarak ne kadar önemsedikleri konusunda söylenebilecekler sessizlikten argüman üretmeye çalışmak olacaktır.

Mezar yazıtları kişisel bir *testimonia* olarak da değerlendirilebilirler. Bu yazıtlarda yer alan satırlar ölen askerin kendisini ve kimliğini en özlü şekilde ifade ettikleri belgeleridir. Ancak çoğunlukla ve yaklaşık dört veya beş satırdan oluşan bu kısa hayat özetlerine ne sığdırılabilir? Askerlerin isimleri, incelediğimiz tüm

³⁵ Diğer baba oğul asker örnekleri için bk. Gal 62, Gal 63 ile As 21 ve As 22. Asker kardeşlerin isimlerini tek yazıtta okuduğumuz bir örnek içinse bk. BeP 43, BeP 44 ve BeP 45.

³⁶ B. Feucht, "Uniformity up to the Grave? Funerary Inscriptions of Roman Legionaries in Western Europe" *Ancient Society*, S. 41. 2011: 147 – 183: 160/1.

yazıtlardan gelmekteyken (eğer isim bölümü kırık ve/veya okunamaz durumda değilse) diğer bilgiler yazıtın buluntu yerine, türüne ve diline göre değişmektedir.

Epigrafik geleneğin birbirine en benzer örnekleri ürettiği yazıtlar Misenum ve Ravenna'dan gelmektedir. Bu kentlerde Augustus döneminden itibaren imparatorluğun iki ana donanması olan *classis praetoriae Misensis* ile *classis praetoriae Ravennatis*'in ana limanları bulunmaktadır³⁷. Ravenna ve Misenum'da bu askeri mevcudiyetten dolayı gelişen güçlü bir epigrafik gelenek söz konusudur. Bu donanmalarda görev yapmış askerlerin ister Asia Minor isterse başka bölgeden celp edilmiş olsunlar neredeyse istisnasız hep aynı formül üzere mezar yazıtı bıraktıklarını görmekteyiz. Bölgeden gelen bir yazıt örneğiyle durumu açıklamak daha yerinde olacaktır:

C 14. Gaius Sempronius Maximus

Buluntu yeri: Misenum

Belge türü: Mezar yazıtı

Kaynak: CIL X 3623

Literatür: Bennett 2017; nr. 29

Tarihleme: II. yy

C(aius) Sempronius Maximus III(triere) Athenonice I nat(ione) Cilix vixit ann(os) I XLV mil(itavit) XXV Iulia II⁵ Marcia coniug(i) b(ene) m(erenti) f(ecit).

Açıklama: Cilicia ulusundan Gaius Sempronius Maximus'un 45 yıl yaşadığı 25 yıl askerlik yaptığı okunmaktadır. Eşi Iulia Marcia yazıtı diken kişi olarak aktarılmıştır.

Bu mezar yazıtlarında isim, görev yapılan geminin tipi ve adı, askerinin önünde daima *natione* ifadesi ile verilmiş ve köken ifadesi, genellikle beş ve katlarına yuvarlanmış yaşam süresinin aksine net bir görev süresi, eğer asker evliyse eşinin ismi

³⁷ Donanmaların praetoriae ifadesi almaları imparator Vespasianus dönemine (MS 69 – 79) tarihlenmektedir Starr 1960: 186.

ve varsa çocuklarının isimleri yer almaktadır. Donanma erlerinin mezar yazıtlarında mezarı diken kişi birçok örnekte belirtilmiştir. Misenum ve Ravenna'dan gelen askeri mezar yazıtlarında buluntu yeri itibariyle ölen askerin hangi donanmadan olduğunun belirtilmediğini görmekteyiz. Bunun yerine doğrudan görev yapılan gemi türü ve adı verilmiştir. Misenum'da ya da Ravenna'da bulunan bir yazıtta donanma adının verilmesine gerek duyulmamış olmalıdır. Ölen askerin donanması zaten herkesçe malum olabileceği için yazılmamış olması akla yakındır. Ancak Roma'dan gelen bir donanma eri yazıtında bu durum değişkenlik göstermektedir. Örneğin C. Veratius Maximus (**BeP 2**) isimli Pontuslu donanma erinin yazıtı Roma'da bulunmaktadır ve gemi tipi ve isminin yanı sıra askerin hangi donanmadan olduğu da yazılıdır. Bunun dışında yazıtın kalan formülü diğer donanma erlerinin yazıtları ile büyük bir benzerlik göstermektedir. Mezar yazıtının buluntu yeri ve donanmanın adının verilip verilmemesi arasındaki ilişki aslında askerlerin memleketlerinde gömüldüklerinde kökenlerini açıkça belirtmemeleri ile aynı sebepten geliyor olabilir. Zira Misenum'da bulunan bir yazıtta adı geçen askerin Misenum donanmasında görev yapmış olması ayrıcalıklı bir durum değilken zaten aksi belirtilmedikçe o bölgeden olduğu bilinen bir askerin kökenini de memleketinde bulunan mezar yazıtında yazdırmaması birbirine benzer durumlar olarak değerlendirilebilir.

Donanma askerlerinin mezar yazıtlarında görülen epigrafik benzerlik askerlerin görevlerini tamamladıktan sonra memleketlerinde bıraktıkları bir mezar yazıtında bile görülmeye devam etmektedir. Dağlık Cilicia'nın Selinus (Gazipaşa/Antalya) kentinden gelen ve veteran statüye kavuşup memleketine geri döndüğünü düşündüğümüz tek donanma askeri olan Gaius Iulius Celer'in (**C 73**) mezar yazıtında da formülasyon olarak Italia'da bulunan örnekler taklit edilmiştir. Aynı şekilde Anadolu'nun güneyinde bir başka yerel donanma olan Classis Syriaca'nın ana limanının bulunduğu Seleucia Pieria'dan (Samandağ/Hatay) da Italia'da bulunanlara benzer üslupta Galatia'lı donanma eri Titus Aquilius Alexander'in (**Gal 93**) mezar yazıtını görmekteyiz. Özetle donanma askerlerinin mezar yazıtlarındaki tipoloji birbirine çok benzemektedir ve askerler nerede gömülü olurlarsa olsunlar benzer formüller tekrarlanmıştır. Donanma erleri arasında sadece Lucius Boionius Zeno (**As 7**) bir istisna teşkil etmektedir. Zeno'nun yazıtı Cumhuriyet

dönemi donanma üssü olarak kullanılan kent Brundisium'da bulunmaktadır. Ancak kökeni diğer tüm donanma erlerinden alışıldığı üzere *natione* ifadesi ile değil “*de Phrygio*” (Phrygia’dan) olarak belirtilmiştir. Ne donanma ne gemi ne de gemi türü yazıtta yer bulmuştur. Buna karşın sadece donanma veterani olduğunu anladığımız “*nauta*” ifadesi yazılmıştır³⁸. 95 yıllık ve her dönemin standartlarında uzun bir ömür sürdüğünü söyleyebileceğimiz veteranın yazıtında ne varis ne de aileye dair bir izin yer almaması da dikkat çekicidir. Bu özlülük içerisinden seçebildiklerimiz sadece Phrygialı bir donanma veterani olduğudur. Bu “özlülük” askerin kimliğine ve düşünsel yapısına dair az materyal sunsa da özgün bir köken belirtme biçiminin varlığı, askerin kimliğini mezar yazıtında vermeyi önemseydiğini göstermektedir. Ya da mezarı yapıp yazıtı dikenin belirtilmediğinden yola çıkarsak onun yakın çevresindeki insanlar arasında nasıl tanındığına dair bir göstergedir. Zeno eğer kendi ısmarlamamışsa yazıtını (ki yazıtta bunun aksini ifade eden *ex testamento* – vasiyeti doğrultusunda – gibi bir ifade yer almıyor), bu durum onun çevresinde Phrygialı denizci Zeno olarak bilindiğini göstermektedir.

Köken belirtmede donanma erlerinde olduğu gibi görev yaptığı bölgenin epigrafik geleneğini sürdüren ve hatta mezar yazıtı memleketinde dikilmiş olmasına rağmen kökenini belirten tek lejyoner de 7. lejyon askeri Gaius Iulius’un (**LeP 6**) yazıtıdır. Cormasa’da (Pisidia – Gavur Ören – Burdur) bulunan mezar yazıtında veteran kökenini “*Natus Cormasa*” olarak belirtmiştir. Üstelik yazıt tüm Asia Minor’un hâkim yazılı dili Hellençe değil Latince olarak yazılmış ve beklenebileceği üzere yazıtın sonuna Hellençe bir kopya dahi eklenmemiştir. Buna benzer bir diğer örnek ise memleketinde defnedilmesine rağmen kentinin ismini açık bir şekilde Prusias ad Hypium olarak yazan Selius Suntukhionos (**BeP 126**) isimli *auxilia* veteranıdır.

Mezar yazıtlarının yazıldıkları diller de epigrafik geleneğin bir parçasıdır. Memleketleri dışında görev yapmış tüm Asia Minor kökenli askerlerin mezar yazıtları Latince dir. Memleketlerinden uzakta ve çoğunlukla imparatorluğun batı yarısında görev yapmış Asia Minor kökenli erlerin hiçbirinin geldikleri bölgenin yazılı

³⁸ Bir diğer istisnai ifade Bithynius olarak kökeni veren Marcus Calventius Priscus’tur (**BeP 13**).

kültürünün hâkim dili Hellenice dilinde tek bir mezar yazıtı bırakmadıklarını görüyoruz. Aegyptus'dan gelen az sayıdaki asker mezar yazıtları da Latince olarak bırakılmıştır ve Hellenice bir kopyaya dahi rastlanmamaktadır³⁹. Bununla birlikte Cilicia kökenli olduğu düşünülen Gaius Iulius Celer'e (C 73) ait mezar yazıtı memleketi Selinous'ta bulunmasına rağmen donanma erlerinin Misenum'da bulunan geleneğini aynen takip etmiş ve Latince yazılmıştır. Asia Minor'da bulunan ve Cappadocia'nın başkenti Caesarea'dan celp edildiği düşünülen Titus Aurelius Apollinarius (Ca 16) da bir diğer istisnadır. Anadolu'nun yerel lejyonu 15. Apollinaris'te görev yapan bu erin Trapezus'ta bulunan mezar yazıtı da Latince yazılmıştır. Bunlar dışında 3. Cyrenaica lejyonu veteranı Lucius Ancharius da (LeP 17) – kökeni kesin Asia Minor olmamakla birlikte – Antalya'da Latince bir mezar yazıtı bırakmıştır.

Latince mezar yazıtları, imparatorluğun her yerinde ve asker ordunun hangi biriminde görev yapmış olursa olsun birbirine daha benzer bir formülasyon içermektedir. Ayrıca Latince yazıtlarda görülen ve sıklıkla kullanılan kısaltmalar imparatorluğun tüm bölgelerinde birbirine oldukça benzer bir şekilde kullanılmıştır. Bununla birlikte Hellenice mezar yazıtlarında temel birkaç özellik dışında kalıplar bulmak mümkün değildir. Ayrıca Hellenice yazıtlarda Latince olanlarda sıklıkla görülen kısaltmalar da çok nadiren kullanılmışlardır. Batıdan gelen ve hâkim yazılı kültürün Latince olduğu bölgelerden gelen yazıtlarda askerlerin görev yaptıkları birlik (yukarıda bahsedildiği üzere Misenum ve Ravenna'da bulunanlar hariç) açıkça yazılıyken Asia Minor'dan gelen mezar yazıtlarında birliğin adının hiç anılmadığını, askerin mesleğini sadece, Latince ödünç kelime “veteran” (οὐετρανὸς) ya da στρατευσάμενος⁴⁰ olarak yazılmış olması ve Romalı isminden gördüğümüz örneklerin sayısı da az değildir. Dolayısıyla Asia Minor'a, memleketine geri dönmüş bir er için hangi birlikte görev yaptığından ziyade askerin Romalı ismi ve sadece orduda görev yapmış olduğunun belirtilmesi daha önemli görüldüğü örnekler dikkat çekecek kadar fazla olduğunu ifade edebiliriz. Adı da net bir şekilde okunur durumda

³⁹ Aegyptus'dan gelen mezar yazıtları C 76; C 47; As 27; Gal 61; Gal 62 ve Gal 63; Gal 64; LeP 18, BeP 79.

⁴⁰ Askerlik hizmetini tamamlamış olarak çevrilebilir. Örnek olarak bk. BeP 88.

olmayan Severus veya Euandros (**As 41**) da Hellence mezar yazıtında askeri kariyerini Tuna'yı geçip barbar kabilelere boyun eğdiren şanlı orduda görev yapan bir lejyoner olarak gururla açıklamaktayken okuyucuya hangi lejyon birliğinde görev yapmış olduğundan açıkça bahsetmemektedir. Oysaki Latince asker mezar yazıtlarında birlik adı Misenum veya Ravenna'da görev yapmış olduğu aşikâr erler haricinde neredeyse daima belirtilmiştir.

Hellence mezar yazıtlarında askerlerin kökenine dair açık bir diğer işaretse veteranın memleketine görevi sonrası geri döndüğünü belirten ifadedir. Bir Anadolu lejyonu olan 12. Fulminata birliğinde *optio* rütbesine kadar yükselip memleketine geri dönen Gaius Iulius'un (**C 53**) mezar yazıtında *ἐπαελθὼν* (geri döndü) ya da *φθασας ελθὼν* (**BeP 86**) ifadesini görmekteyiz⁴¹. Askerin kökenine dair en önemli bilgi buluntu yerinden ziyade mezar yazıtında geçen bu ve bunun gibi ifadelerdir. Bunun dışında kalan Hellence veteran mezar yazıtlarında yazıtın aktarıldığı dil, buluntu yeri, askerin görev yaptığı birliğin mezarın buluntu yerine olan uzaklığı ve onomastik, askerin kökenine dair işaretler olarak değerlendirilmişlerdir.

Hellence ve Latince mezar yazıtlarında dikkat çeken bir başka farklılık ise yaşam süresinin belirtilmesi konusudur. Latince mezar yazıtlarının birçoğunda ölenin yaşı beş ve katlarına yuvarlanmış olarak verilse de Hellence mezar yazıtlarında yaşam süresine dair bilgi çok nadiren verilmiştir⁴². Yaşam yılına gün ve ay bilgisini ekleyecek kadar detay veren yazıtlar ise Hellence hiçbir asker mezar yazıtında görülmezken Latince mezar yazıtlarında nadiren de olsa örnekleri karşımıza çıkmaktadır. Yaşam süresinin mezar yazıtında yuvarlanarak verilmesine rağmen askerlerin orduda geçirdiklerini sürenin özellikle Latince mezar yazıtlarında daha titiz verildiğini görmekteyiz. Bu durum yaşam süresinden ziyade emekliliğe dönük hesapların daha özenli tutulduğunun işareti olarak değerlendirilebilir. Daha da önemlisi artık asker orduya kayıt altına alındığı andan itibaren 25, 26 veya 28 yıllık görev süresi için zaman işlemeye başlar ve bunun kayıtları onun doğumundan daha sıkı tutulur. Görev

⁴¹ Verilen son örnekte askerin uzun yıllar görevden sonra bitkin bir şekilde döndüğü ifade edilmektedir.

⁴² Kilikalı Gaius Lucius Valens'in (**C 72**) yazıtı yaş bilgisi veren nadir Hellence yazıtlardan biri olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu askerin yaşam yılı da muhtemelen yuvarlanarak 100 olarak verilmiştir.

sürelerindeki yuvarlanmamış yıllar ordunun kayıt sisteminin titizliğine işaret etmektedir. Askerlerin görev sürelerindeki kesinliğe bakılırsa doğum yılından çok deyim yerindeyse “şafak sayımı” askerler için de daha büyük önem taşımaktadır.

Asia Minor kökenli askerlerin izlerini sürdüğümüz bu çalışmada en büyük epigrafik buluntu grubunu oluşturan mezar yazıtlarının değerlendirilmesinde önemli bir dezavantaj bulunmaktadır. Bu sorun mezar yazıtının tarihleme sorunudur. Askerlerden gelen çoğu mezar yazıtında tarihleme askeri diplomalarda (*diplomata militaria*) olduğu gibi günü gününe değildir. Latince askeri yazıtlarda sıklıkla karşımıza çıkan orduda hizmet süresi ve yaşam yılı gibi nicel verilerle, lejyonerin isminden yola çıkarak önerilen tarihlemeler gibi tetkikler bir araya getirildiğinde mezar yazıtlarının daha dar bir zaman zarfına tarihlendirilmesi mümkün olmaktadır⁴³. Ayrıca Balkanlarda bulunan askeri birimlerin Parthlara karşı verilen savaşlarda doğuya kaydırılması esnasında celp ya da terhis edilmiş olabileceği düşünülen askerlere ait yazıtlar mevcuttur⁴⁴. Mezar yazıtlarını tarihlemeye kullanılan bir diğer unsur da askerin birliğinin ismi ve taşıdığı ünvanlardır. Bu da bize görece dar bir tarihleme imkânı vermektedir. Örneğin 7. lejyonun imparator Claudius’u tahttan indirmek amacıyla 42 yılında başarısız bir isyan girişiminde bulunan Scribonianus’a karşı tavır alması, bu birliğe “*Claudia Pia Fidelis*” (Claudius’a sadık ve dindar) ünvanının verilmesiyle sonuçlanmıştır. Bu durumda 7. lejyonda görev yapmış askerlerden gelen yazıtlarda *Claudia Pia Fidelis* ünvanının yer almaması birliğin MS 6 – 9 yılları arası cereyan eden Pannonia isyanından 42 yılında birliğin söz konusu ünvanı almasına kadar geçen süreye tarihlenmesini mümkün kılmaktadır⁴⁵.

Askerin hizmet süresi ve yaşam yılı gibi bilgilerin nadiren yer aldığı Hellenic mezar yazıtlarının tarihlenmesi Latince olanlara kıyasla daha az ipucu vermektedir. Ancak hiçbir Latince mezar yazıtında bulunmayan ve sadece Asia Minor’daki 4 Hellenic asker mezar yazıtında yer alan net bir tarihleme mevcuttur. Aurelius

⁴³ Buna örnek olarak bk. lejyoner Titus Flavius’un (As 31) mezar yazıtı ve muhtemel tarihlenmesi. Özetle Titus Flavius *praenomen* ve *nomen gentilesi* Vespasianus’lar döneminden itibaren askerler arasında görülmektedir. Dolayısıyla bu ya da Marcus Aurelius gibi isimler bize tarihlenmede bir *terminus post quem* (şu tarihten sonra) belirlememize imkân vermektedir.

⁴⁴ Bazı örnekler için bk. LeP 22, LeP 10 ve LeP 6.

⁴⁵ Söz konusu tarihlenmeye örnek olarak bk. LeP 11; As 15; Gal 21.

Sokrates (**As 52**) isimli askerin mezar yazıtına atılan tarihte: “έτους τμ΄, μη(νός) Γορπιαίου προτέρω; 340 yılında⁴⁶ *Gorpios ayının sondan önceki gününde ifadesi geçmektedir*”. Bir diğer asker Marcus Aurelius Asclepiades’te (**As 17**) ise “έτους σξη΄: 268 yılı” ifadesi verilmektedir. *Auxilia* eri Aurelius Nicias da (**As 45**) Sulla miladını esas alarak tarih belirtmiştir. Ancak burada 268 yılının Sulla milâdına mı yoksa Actium milâdına mı işaret ettiği kesin değildir. Yine de mezar yazıtına açıkça tarih belirtmede sadece bu 4 yazıt söz konusudur⁴⁷. Bu dört yazıtta da dikkat çeken nokta hepsinin III. yüzyıla tarihlenmesi, yazıt dilinin Hellence oluşu ve birbirine yakın bölgelerde bulunuyor olmalarıdır. Askerler özelinde böyle bir tarihleme geleneğinin görece daha geç dönemde geliştiğine ve bu tarih belirtme usulünün Asia eyaletinin bu muhitlerinde görüldüğüne dair bir işaret olabilir.

Mezar yazıtlarını diğer epigrafik buluntu gruplarından ayıran bir diğer temel özellik ise askerlerin isimlerini belirtme biçimleridir. Roma ordusunun yurttaş birlikleri olan lejyonlara girişlerinde *provincialis* statüdeki özgür erkekler Romalı isimler almışlardır. Aynı durum yurttaş olma şartının aranmadığı donanma erlerinde de görülmekle birlikte yardımcı birliklere dahil olan erlerde de zaman zaman görülmektedir⁴⁸. Orduya girişlerinden itibaren Romalı ve Latince bir isim alan erler diğer epigrafik buluntu gruplarından farklı olarak sadece mezar yazıtlarında “eski yaşamlarına” ait isimleri vermişlerdir. Bu askerlik öncesi ismi belirtme durumunun Roma ordusunun lejyon, donanma ve *auxilia* olmak üzere tüm birimlerinden gelen askerlerinde de örnekleri mevcuttur. Misenum donanmasında görev yapmış olan Bithynia kökenli asker Gaius Iulius Silvanus (**BeP 15**) Romalı isminin yanı sıra “*qui*

⁴⁶ Sulla Miladı ile 255/256 detaylı açıklama için bk. asker **As 17**.

⁴⁷ Diğer örnek **As 61**.

⁴⁸ Augustus’tan itibaren belirli bölgelerde kalıcılığa ve dolayısıyla yerleşmeye başlayan lejyonlarda cumhuriyet döneminin yurttaş olma kriterleri esnetilmiştir. Özgür doğumlu eyalet halkından erkek nüfus sadece *provincialis – peregrini* olsa da kendilerine lejyona girişlerinde Romalı bir isim ve kurgusal bir filyasyon ile tribus (oymak; cumhuriyet döneminin oy kullanma kütüğü, sadece gelenek olarak devam etmiştir. Principatus’ta ve yurttaşlığın bir sembolü olarak değerlendirilmiştir) ataması yapılmıştır. Esasında cumhuriyetin son dönemlerinde derlenen lejyonlarda da yurttaş olma kriteri, askerin orduya alınırken yurttaş yapılmasıyla esnetilebilmekteydi. İç savaş döneminin triumvirleri, harekât bölgelerindeki yerel halktan sadece *auxilia* birliklerine değil ayrıca lejyonlara da celpler yapmışlardır. Özellikle Cumhuriyetin son dönemlerinde bu birliklerde görev yapan Kilikalılar hakkında bk. J. Russell, “Cilicia – Nutrix Virorum: Cilicians abroad in Peace and War during Hellenistic and Roman Times”, *Anatolia Antiqua*, C I, 1991. 283-297: 285, dn 22.

et' (yani şu isimle de bilinen olarak tercüme edebileceğimiz) ifadesiyle askerlik öncesi ismi olan Diophanes'i ve baba adını da belirtmiştir⁴⁹. Benzer örnek Hellence lejyoner mezar yazıtlarından sadece tek bir örnekte 6. Ferrata lejyonu veterani Gaius Seius Atticus'da (As 30) görülmektedir. Atticus kısa mezar yazıtında Romalı isminin yanı sıra “καλούμενος” (bir nevi Latince'deki *vocitatus* ifadesine eş anlamlı olarak anlaşılabilir⁵⁰; çağrılan, ünlenen) ifadesi ile askerlik öncesi isminin Moskhas olduğunu beyan etmektedir. Yardımcı birliklerden ise Cohortis I Hispanorum'da görev yapmış olan Marcus Istus Rusticus (As 37) Asia Minor'un yerel ve yaygın isimlerinden biri olan Tatas ile mezar yazıtında okunmaktadır. Aynı yazıtta “Romalı” ismi okunamayan bir diğer asker de eski ismini Crateros (As 36) olarak Latince mezar yazıtında aktarmaktadır⁵¹. Adak ve onurlandırma yazıtları da sublektif belgeler olmakla birlikte sadece mezar yazıtlarında bu eski isimlere yer verilmiştir. Bu da tüm epigrafik malzemeler içinde mezar yazıtlarını askerlerin kişisel ve kendine dönük tasavvurlarını ve kimliklerini aktarmada birinci sıraya taşımaktadır.

1. 1. 2. Adak yazıtları

Asia Minor kökenli askerlerin izlerini takip edebildiğimiz bir diğer epigrafik malzeme grubunu adak yazıtları (*tituli sacri*) oluşturmaktadır. Toplam 32 yerli askerinin ismini 26 adak yazıtından okumaktayız. 26 adak yazıtından 12 tanesi memleketlerine geri dönmüş veteranların adakları iken kalan 14 yazıt yurtlarında uzakta bulunan askerlerden gelmektedir⁵². Adak yazıtları Asia Minor kökenli askerlerin manevi tutumlarına ışık tuttıkları için onların kimliklerine dair yapılacak yorumlarda büyük önem arz etmektedirler. Ancak ne yazık ki bu epigrafik malzeme grubunda mezar yazıtları kadar çok sayıda örneğe sahip değiliz. Öyle ki askerlerin sadece isimlerinin

⁴⁹ Donanmadan diğer örnekler için bk. C 2, BeP 12.

⁵⁰ Karş. Gal 107.

⁵¹ Aynı birlikte görev yapmış olan ve muhtemelen Asia Minor kökenli olan Tlouas (LeP 39) ve Toues (LeP 40) de askerlik öncesi isimlerini belirtmişlerdir. Ancak bu ikisinde dikkat çeken husus Romalı isimleri olan Longinus ve Capito'yu ikincil olarak vermeleridir. Yani diğerlerinin aksine Romalı isimlerinden sonra eski isimlerini yazmak yerine önce eski isimlerini sonra da *ó kai* (“*qui et*” ifadesinin Hellence karşılığı olarak okunabilir) Romalı isimlerini vermişlerdir.

⁵² Asia Minor'da isimlerini adak yazıtlarından okuduğumuz veteranlar: C 34, As 17, BeP 84, LeP 20, C 54, Gal 79, LeP 21, Ca 19, As 66, As 67 ve BeP 128. Yurtlarında uzakta adakta bulunan muvazzaf erler: BeP 30, As 50, C 42, BeP 47, Gal 42, Ca 4, C 43, C 44, C 45, C 46, C 78, C 79, C 80, [C 6], C 69, BeP 121, BeP 113, Gal 92, Ca 3 ve Gal 107.

yazılı olduğu ve sadece 3 örneği bulunan mühürlü lejyon tuğlalarından sonraki en dar epigrafik malzeme grubunu adak yazıtları oluşturmaktadır. Bu sınırlı imkânlarla rağmen adak yazıtlarında askerler açıkça belirtmemiş olsalar da onların kökenlerine dair çıkarımlarda bulunabilmekteyiz.

Mercek altına aldığımız toplam 26 adak yazıtından sadece sekiz tanesinde askerlerin kökenleri açıkça yazmaktadır ve dolayısıyla askerlerin kökenlerinin Asia Minor olduğu açıktır⁵³. Köken ifadesinin açıkça belirtilmesinin mezar yazıtları ile benzer şekilde, adak yazıtının askerinin memleketinde bulunup bulunmaması ile ilişkili olduğu söylenebilir. Köken ifadelerinin verildiği sekiz adak yazıtı da askerlerin memleketlerinden uzakta olan görev bölgelerinden gelmektedirler.

Adak yazıtlarında köken verilmediği durumlarda adakta bulunan askerinin kökeninin Asia Minor olduğunu nasıl ileri sürebiliyoruz? Ayrıca askerinin ve aile üyelerinin isimlerinin bir ipucu vermediği durumlarda onların Asia Minor kökenli oldukları nasıl bilinebilir ya da iddia edilebilir? Eğer köken ifadesi de belirtilmemişse ve adak yazıtı Asia Minor'da bulunuyorsa askerlerin kökenlerine dair iddialarımız neye dayanıyor? Sonuncu sorudan başlarsak buluntu yeri ve askerinin kökeni hakkındaki sessizliği ile adanan tanrının yerel karakteri veya yerel adı kökene dair işaret olarak değerlendirilmiştir. Ancak hiçbir ibare askerinin yazıtında kökeninin açıkça belirtmesi kadar belirleyici bir faktör değildir.

Askerinin adak yazıtı batı eyaletlerinden gelmekteyse, adanan tanrı veya tanrıçanın Asia Minor'daki tapınımı ve yaygınlığı, askerinin kökenine dair ileri sürülebilecek fikirlerde temel dayanak noktası olmuştur. Ancak mezar yazıtlarında olduğu gibi adak yazıtlarında da belgenin bulunduğu yerin hâkim diline karşın çift dilli örnekler bulunmaktadır. Asker kökenini açıkça ifade etmese de kökeninin Asia Minor olduğuna dair güçlü işaretler yazıtta kullanılan dilden ve adanan tanrıdan anlaşılmaktadır. Buna dair en somut örnek ise Asia Minor kökenli askerleri sıklıkla gördüğümüz 5. Macedonica lejyonundan gelmektedir:

⁵³ Burada C 78 – C 79 ve C 80 numaralı askerlerin ele alındığı yazıtta köken ifadelerinin tartışmalı olduğu belirtilmelidir.

As 50. Aurelius Marcianus

Buluntu yeri: Potaissa / Dacia

Belge türü: Adak yazıtı

Kaynak: SEG XXIV 1156; AE 1967, 398

Literatür: I. Piso, “Kleinasiatische Götter und Kolonisten in Dakien”,

GEPHYRA, C. XV, 2018: 37 – 70: nr. 27

Tarihleme: III. yy

Μηνὶ ἀνεῖλκί<τ>φ Aur(elius) | Marcianus | [s]ignifer II⁵ leg(ionis) | voto
posuit.

Çeviri: “[5. Macedonica?] lejyonu sancaktarı Aurelius Marcianus Men Aniketos’a olan adağını yerine getirdi.”

Aurelius Marcianus isimli erin Hellençe ve Latince çift dilli adak yazıtı Asia Minor kökenli askerler arasında tek örnek olmakla birlikte formülasyonu açısından oldukça önemlidir. Asia Minor’da tapınımı ve kültleri yoğun olarak görülen tanrı Men’e adanan adak Hellençe ile başlamaktadır⁵⁴. Men’e adanan başlangıç kısmı askerin memleketinin bulunduğu Asia Minor’un hâkim yazılı dili Hellençe ile başlamaktayken devamında askerin mesleki kimliğinin verildiği kısım Latince nakledilmiştir. Önemli bir sentez örneği ve Asia Minor kökenli askerler arasında tek olması bakımından Testimonia başlığından metnin içine taşınan bu yazıt bir askerin manevi ve sivil kimliklerini nasıl ayırt ettiğini ve kısaca okuyucuya aktardığını göstermesi bakımından eşsizdir.

Men tapınımı ve askerlerin bıraktıkları yazıtlar arasındaki ilişki sadece adak yazıtlarında değil belki de mezar yazıtlarında da iz bırakmıştır. Kilikalı *auxilia* veteranı Gaius Petronius’un (C 61) mezar yazıtının ikonografisi buna işaret ediyor olabilir (Levha 1 Resim 1). Tam bir Romalı portre ve isimle karşımıza çıkan asker bir Cilicia kenti olan Mopsuestia kökenini belirtirken mezarındaki büstünün tam üstünde bir hilal kabartması dikkat çekmektedir. Mezar yazıtındaki bu küçük ayrıntı ay tanrısı

⁵⁴ Asia Minor’da Men kültü ile ilgili bk. E. N. Lane, “Men: A Neglected Cult of Roman Asia Minor”, **ANRW** C. XVIII/3, 1990: 2161 – 2174; G. Petzl, “Men”, **DNP**, C. VII, 1999: 1210 – 1213.

olarak bilinen Men'e bir atıf olarak da değerlendirilebilir. Her ne kadar Petronius'un kökeninin tartışmalı olduğu Testimonia başlığı altında belirtilmiş olsa da eğer Petronius Asia Minor kökenliyse, onun mezar yazıtı da Romalı ve yerel sentezin öne çıkan bir örneği olduğunu ileri sürebiliriz.

Men tapınımı askerin Asia Minor kökenine dair işaret olarak değerlendirilmektedir. Ancak açık bir şekilde bir kent, eyalet ya halk ismine değinilmediği bu durumda askerin kökeninin hangi Roma eyaleti sınırlarına girdiği bilinemez durumdadır. Men tapınımı Lydia ve Phrygia'da yoğun olarak belgelenmektedir ancak bu durumda asker hangi eyalet başlığında listeye alınmalıdır?⁵⁵ Anadolu'nun merkezi olan Phrygia bölgesi Principatus döneminde bir eyalet olarak düzenlenmemiş ve neredeyse tüm Asia Minor eyaletlerine bir parçası dahil olmuştur. Aurelius Marcianus (**As 50**) her ne kadar Asia eyaleti askerleri arasında numaralandırılrsa da aslında sadece Asia Minor kökenli olduğu kuvvetli bir ihtimal olarak ileri sürülebilir. Aynı şekilde sadece Asia Minor'dan olduğu ileri sürülebilecek bir diğer Men adak yazıtı da yine Dacia'da görevli lejyon subayı Gaius Petronius Iustus'tan (**Gal 42**) gelmektedir. Bu örnekte yukarıda verildiği gibi çift dilli değil Latince olarak adanmış bir adak yazıtı söz konusudur.

Men'de olduğu gibi Asia Minor'da yaygın tapınımı gören Magna Mater/Kybele yani ana tanrıçaya sunulan bir adak yazıtı da bir askerin Asia Minor kökenli olabileceğine dair önemli bir işarettir. Titus Flavius Longinus (**Gal 92**) isimli Dacia'da görevli bir başka *auxilia* veteranının ana tanrıçaya adağı yine Dacia'da karşımıza çıkmaktadır. Bu örneklerde de görüldüğü üzere Asia Minor'un kültürel – dini unsurları Romalı askerlerce Dacia'ya taşınmıştır.

Asia Minor'da yaygın tapınım gören Apollon'a adakta bulunan sadece iki Asia Minor kökenli askerin yazıtına ulaşılabilmektedir. Bunlardan biri Cappadocia'nın lejyon yerleşimlerinden birinin bulunduğu Melitene'den gelen lejyon yüzbaşısı Aelius

⁵⁵ Bölgede Men Kültü'nün yaygın tapınımı ile ilgili bk. M. Sartre, *L'Asie Mineure et l'Anatolie d'Alexandre à Dioclétien (IVe s. av. J.-C.,* (ed.) Armand Colin, Paris, 1995: 323 ve I. Moga, "Mên, Attis and Mihras in Asia Minor. The Enrichment of Specific Features of Lunar-Type Deities in the Anatolian Provinces", *Archeologia Moldovei*, C. XXVI, 2003: 45 – 50: b.a.

Antonius'tan (Ca 4) gelmektedir. Adak yazıtının bulunduğu yer olan Britannia'da Apollon'un Kelt dinindeki karşılığı denebilecek Maonos ile anılması da bir başka sentez ya da synkretizm örneğidir⁵⁶. Diğer örnek ise 6. Ferrata lejyonundaki görevini tamamlayıp vatanına dönen Gaius Trollius'un (LeP 20) Asia Minor'da bulunan Apollon'a adak yazıtıdır.

Askerlerin az sayıda adak yazıtlarında dikkat çeken bir diğer husus Olympos'un baş tanrısı Iuppiter/Zeus'a sunulan adakların diğerlerine kıyasla daha fazla toplamda dokuz tane olmasıdır⁵⁷. Zeus'a adanan dört adak yazıtı da Hellenistik kültürün hâkim olduğu Asia Minor'da bulunmaktadır⁵⁸. Roma panteonundaki karşılığı olan Iuppiter Optimus Maximus'a yapılan atıflar da Latince'nin yani Roma yazılı kültürünün egemen olduğu batı eyaletlerinden gelmektedir⁵⁹. Dolayısıyla adak yazıtlarında hangi ismin ve dilin kullanıldığında baskın kültür ve epigrafik gelenek rol oynamıştır diyebiliriz.

Askerler arasında oldukça popüler olan Mithras kültürüyle doğrudan ilişkilendirilebilecek Asia Minor kökenli bir ere ait yazıt mevcut değildir⁶⁰. Doğu kökenli bir kült olmakla birlikte Mithras'a adanan yazıtların büyük çoğunluğu imparatorluğun batı eyaletlerinden gelmektedir⁶¹. Ren ve Balkan birliklerinde izlerini sıklıkla gördüğümüz Asia Minor kökenli askerlerin de bu kültten etkilenip dahil olmaları ve adaklarda bulunmaları beklenebilirdi. Ancak buna en yakın örnek tam olarak Mithras ile ilişkisini ve yazıt türünü çözemediğimiz Kekissos oğlu Gaius'un (C 39) Konya'da bir mağara girişinde bulunan yazıtıdır. Süvari lejyoner olduğunu okuyabildiğimiz kabartmada askerin at üstünde bir kabartmasını da görmekteyiz.

⁵⁶ Maonos kültü için bk. Fritz Moritz Heichelheim, "Maonos", **RE**, C. XIV/2, Stuttgart, 1930: 1413; Ayrıca bu sentez – *creolizing* tapınımlar konusunda J. Webster, "Creolizing the Roman Provinces", **AJA**, C 105, S 2, 2001: 209 – 225: b.a.

⁵⁷ Bunlardan biri *I.O.M. Dolichenus*'a adanmıştır CIL X 1577. Detaylı bilgi ve tartışma için bk. **C 78**, **C 79** ve **C 80**.

⁵⁸ Zeus'a adanan yazıtlar için bk. **As 17**; **C 34**; **BeP 84**.

⁵⁹ Iuppiter Optimus Maximus'a adanan yazıtlar için bk. **BeP 113**; **C 69**; **C 42**; **Gal 107**.

⁶⁰ Roma ordusunda Mithras kültü ile ilgili bk. R. Gordon, "The Roman Army and Cult of Mithras: a critical view", **l'armée romaine et la religion sous le haut-empire**, Wollf C. (Ed.), Lyon, 2009: 379 – 453.

⁶¹ Gordon, **a.g.e.** Appendix I: Listede Mithras'a (*Sol Invictus*) adanan yazıtlar listelenmektedir. Yedi yazıt Dura Euporos'tan gelmekteyken kalan örnekler büyük çoğunlukla imparatorluğun batı yarısından gelmektedir.

Mithras kültüyle olan bağlantıyı düşündüren tek şey de yazıtın bir mağara girişinde bulunmasıdır⁶². Ancak yazıttan Mithras ile olan ilişkiyi kesin bir şekilde doğrulayacak yazılı ve hatta görsel unsur bulmak mümkün değildir.

Asia Minor kökenli askerlerin manevi dünyasını ve dolayısıyla kimliğinin oldukça önemli bir parçasını gösteren adak yazıtları ne yazık ki mezar yazıtlarında olduğu gibi geniş bir veri sunamamaktadır. Sayılarının sınırlı olması onların Romalı ve yerel kimliklerine ve aidiyetlerine dönük daha güçlü yorumlarda bulunmamızı engellemektedir. Metin içinde verilen Men'e adak yazıtının bize verdikleri askerlerin kimlik ve aidiyet algılarına dair yorumlarda bulunabilmemiz bakımından oldukça kıymetlidir. Ancak bu tip çift dilli ve bulunduğu yere göre olan bağlamında incelendiğinde çok şeyler vaat edebilecek yazıtların azlığı üzücüdür. Yine de Aurelius Marcianus'un söz konusu yazıtı III. yüzyılda da Asia Minor kökenli askerlerin manevi dünyasını Romalı asker kimliğiyle birlikte nasıl sergilediğine dönük önemli ve ne yazık ki nadir örneklerden biri olarak kalmaktadır.

1. 1. 3. Onurlandırma Yazıtları

Onurlandırma yazıtları (*tituli honorarii*) muvazzaf, veteran ya da vazifesi uğruna ölen askerlerin anılarını ve/veya hayırlarını (*euergetism*) ölümsüzleştirmek için dikilen anıtlardır. Asia Minor kökenli askerlerin emeklilikleri sonrası yaşamlarına ve toplum içerisindeki prestij ve rollerine dair önemli birer belge olan onurlandırma yazıtları şahsa veya aileye ithaf edildiğinde ayrı, terhis kutlama, kamusal bir işin icrası gibi olayların anısına yapılan anıtlar ayrı bir içerik oluşturduğu için bu başlık iki alt bölüme ayrılmıştır.

1. 1. 3. 1. Şahsa Onurlandırma Yazıtları

Asia Minor kökenli olan ya da buluntu yeri, görev yaptığı ordu biriminin bölge ile olan ilişkisi ve köken hakkındaki sessizliğinden dolayı yerli olduğu düşünülen toplam 19 askerın isimlerini kendisine ve/veya ailesine adanan 15 adet onurlandırma

⁶² Mithras kültü tapınımı ve ritüelleri mağaralarda gerçekleştirilmekteydi.

yazıtından okumaktayız. Bu onurlandırma yazıtlarında Syedra vatandaşı olduğunu okuduğumuz G. Herennius Maximus (C 40) dışında diğer yazıtlarda köken belirtilmemiştir⁶³. Bu epigrafik malzeme grubu, onurlandırma yazıtlarına mazhar olan tüm askerlerin veteran statüye kavuştuktan sonra memleketlerinde prestijli bir yaşam sürdürdüklerine dair bir delil olarak değerlendirilebilir.

15 yazıtın buluntu yerine göre dağılımlarına bakıldığında bunlardan onu görevlerini tamamladıktan sonra yurtlarına dönen veteranlara ve ailelerine adanmıştır. Sadece Ankara kökenli olduğu bilinen ancak yazıtının işlevi net olmayan iki askerin isminin yer aldığı yazıt Aegyptus'dan gelmekteyken (Gal 76 ve Gal 77) emekliliği sonrası Asia Minor dışında yerleşen Titus Flavius Alexander (Gal 31) isimli Dacia'da konuşlu 5. Macedonica lejyonu veteranına ithaf edilen yazıt Dacia'nın Troesmis askeri kentinde bulunmaktadır.

Veteranların onurlandırılma sebeplerini bu yazıtlarda okumaktayız. Bu belgeler, başarılı bir askeri kariyeri arkalarında bırakan bu veteranların memleketlerine döndükten sonra da kentlerinin ya da köylerinin siyasi yaşamında aktif rol oynadıklarını doğal olarak akla getirmektedir. *Duumvir*, imparator kültü rahibi, hatta *procurator* görevlerine dahi ulaşabilmiş sıradan erlerin onurlandırma yazıtları emekliliklerinde toplumun seçkin bir üyesi olarak yaşam sürdürdüklerini göstermektedir. Roma ordusunda yani bir nevi devlet hizmetinde çeyrek asır çalışmış bu veteranların memleketlerine, küçük köylerine döndüklerinde, imparatorluk ile köy ya da kent arasındaki iletişimde öne çıkmış olmaları oldukça beklenebilir bir durumdur. Sonuçta bu veteranlar buldukları yerleşimde devlet ile en tanışık olan kişiler arasında olmalıdırlar.

Başarılı ve en azından 25 yıllık bir askeri görev süresini hakkıyla bitirip memleketine geri dönebilmek bile tek başına bir onurlandırma sebebi olabilmektedir. Bu yazıtlarla onurlandırılmalarının sebepleri de kendi memleketlerine yaptıkları

⁶³ Pilhofer bu veteranın yazıtının orijinalinin Latince olması ihtimaline, Hellence kopyanın sonradan eklendiğine ve bir Kilikalının Latince onurlandırılma konusunda istekli olmasının pek anlamlı olmayacağına dayanarak askerin Syedra kökenli değil kentin vatandaşlığını sonradan kazanmış batı kökenli bir veteran olabileceğini ileri sürmüştür bk. S. Pilhofer, **Romanisierung in Kilikien: Das Zeugnis der Inschriften**, 2006: 57 ve devamı.

hayırlar sayesinde de mümkün olabilmektedir. Bonna’da (*Almanya – Bonn*) bulunan 1. Minerva lejyonu veteran yüzbaşı Flavius Iulianus emekliliği sonrası köyüne dönen ve burada sayısı tam net olarak okunmayan miktarda öküz bağışlaması ile anılan ve yüceltilen bir veterandır:

BeP 31. Baba Iulianus⁶⁴,

BeP 32. Amca Flavius Iulianus,

BeP 33. Amca Flavius Chrestus

BeP 34. Flavius Iulianus

Buluntu yeri: Nicaea, Bilecik ili Pazaryeri ilçesi Ahmetler Köyü / Bithynia et Pontus

Belge türü: Onurlandırma yazıtı

Kaynak: (ed.) IK 10/2: 1551;

Literatür: K. Stauner, M. Adak, “Zur Stellung von Armeeingehörigen in ihren Heimatstädten: Der Fall M. Aur. aus Prusias ad Hypium”, **GEPHYRA**, C. III, 2006: 133 – 168: 159.

Tarihleme: 263 – 264

Ἔτους αἰ’ τοῦ κυ[ρ]ίου | Αὐτοκράτορος Πουβλί- | ου Λικινίου
Γαλλιηνοῦ | Σεβαστοῦ, Δαβληνοὶ || (5) κὲ Προναεῖται, ὁ δῆμος | τῆς
δικωμίας Φλάβιον Ἰ- | ουλιανὸν ἑκατόνταρ- | χον λεγιῶνος πρώτης |
Ἀθηναῖς ἐκ προγόνων || (10) φιλότιμον, ἀντιλαβό- | μενον τοῦ τε πατρὸς
Ἰου- | λιανοῦ κὲ τῶν θεῶν πρὸς | πατρὸς Φλαβίων Χρήσ- | του
ἑκατοντάρχου* λε- || (15)γιωναρίου κὲ Φλαβίου Λι- | κινίου
ἑκατοντάρχου | πριμιπυλαρίου, δόντα τῇ | δικωμία βόας Φ[— — —].

⁶⁴ Askerler yetiştiren bir ailenin fertlerini onurlandıran yazıtta sadece Flavius Iulianus’un birliği Legio I Minerva açıkça belirtilmiştir. Ailenin diğer üyelerinin Romalı isimlerine bakılırsa onlar da birer lejyon birliğinde ve yine aynı lejyonda hizmet etmiş olmaları (başka lejyon adı yazıtta geçmemesi sebebiyle) yüksek ihtimaldir.

Açıklama: İmparator Gallienus Augustus'un 11. (yönetim) yılında, Çiftköy (δικωμίας) halkı, Dablenler ve Pronnaetler, köye --- (adet) öküz bağışlayan, lejyon subaylığını ata mesleği olarak gururla yürüten, böylelikle babası Iulianus ve amcaları lejyon yüzbaşı Flavius Chrestus ve primipilarius yüzbaşı Flavius Licinnius'un izinden giden birinci Athena (Minerva) lejyonun yüzbaşı Flavius Iulianus bu cömertliği sebebiyle onurlandırılmaktadır⁶⁵.

Bu verilen onurlandırma yazıtı örneğinden de anlaşılacağı üzere, köye öküz bağışta bulunacak kadar zengin ve lejyon subaylığını ata mesleği olarak sürdüren Asia Minor kökenli bir veteran söz konusudur. Dikkat çeken önemli bir detay ise veteranların memleketlerine oldukça uzak olan Germania'da yerleşik 1. Minerva lejyonundaki görevleri sonrası köyelerine geri dönmüş olmalarıdır. Askerlerde genel olarak alışıldığı üzere görev bölgesine yakın bir yerde yerleşmektense binlerce kilometre uzaklıktaki yurduna geri dönüşünde, hemşerilerinden göreceği veya görmeyi beklediği saygı önemli bir rol oynamış olabilir. Askerin yüzbaşı rütbesi ve atalarının da Roma ordusunda görev yapmış olması, seçkinliğini küçük bir köyde daha da artırmış ve muhtemelen onu köyünün doğal liderine dönüştürmüş olabilir. Flavius Iulianus'un mezar yazıtı ayrıca askerliğin ata mesleği olarak yürütüldüğüne dair önemli bir örnektir.

Geri dönen veteranların kökenleri zaten memleketlerinde onurlandırıldıkları için anılmamıştır. Bu durumda onlar da Asia Minor kökenli olarak kabul edilmişlerdir. Ancak onurlandırma yazıtını memleketi Ankyra'dan uzakta Troesmis'te alan Titus Flavius Alexander (**Gal 31**) kökenini mezar yazıtlarında olduğu gibi onurlandırma yazıtında da açıkça belirtmiştir. Alexander'in kızlarına verilen isimler de tümüyle Romalı bir karakter taşımaktadır. Eğer asker Ancyra'dan olduğunu belirtmemiş olsaydı, kökenine dair herhangi bir yorum Dacia'da bulunan mühürlü lejyon tuğlalarında yapıldığı gibi onomastik ile mümkün olamayacaktır. Bu keramikler üzerinde Alexander ile aynı bölgeden gelen Aelius Deiotarus (**Gal 39**), Iulius Deiotarus (**Gal 40**) ve Aelius Brogitarus (**Gal 41**) isimli Galatia'lı lejyonerde kökenleri

⁶⁵ Açıklamada IK 10: 2'de yer alan Türkçe tercümeden yararlanılmıştır.

isimlerinden okunabilmektedir.

Asia Minor'da bulunan ve şahıslara adanan onurlandırma yazıtlarındaki askerlerin ve ailelerinin isimlerine bakıldığında, yerel herhangi bir isim verme geleneğine dair bir iz görememekteyiz. Mezar veya adak yazıtlarında nadiren de olsa gördüğümüz eski askerlik öncesi yaşama dair isimler ve fiyasyon bu onurlandırma yazıtlarının hiçbirinde verilmemiştir. Askerler ve aileleri bu yazıt grubunda daima Romalı kimlikleri ile onurlandırılmışlardır.

Asia Minor'da bulunan onurlandırma yazıtlarında yerel yazılı gelenek ile yönetenlerin dili Latincenin bir arada kullanıldığı bir yazıtın özel olarak anılması yerinde olacaktır. Asia Minor kökenli askerleri sıklıkla gördüğümüz 5. Macedonica lejyonunun veteran yüzbaşı Aulus Laberius Camerius (C 70) ile oğlu tarafından askerinin eski lejyon komutanının onuruna Cilicia'da adadığı yazıt Latince ve Hellenice iki dilde yazılmıştır. Onuruna ithaf edilen yazıtta, Romalı imparator legatus'u Quintus Roscius Coelius Pompeius Falcon'un kariyeri başta Latince verilmekteyken adayanın kimliği yazıtın sonunda Hellenice olarak verilmektedir. Bu çift dilli onurlandırma yazıtı yine aynı lejyonun askeri olan Aurelius Marcianus'un (As 50) Men Aniketos'a adadığı Dacia'da bulunan adak yazıtındaki dillerin kullanımını bakımından benzerlik göstermektedir. Romalı kimlik Latince ifade edilirken askerinin kendi kişisel kimliği Asia Minor'da yerel bir karakter taşıyan Hellenice ile aktarılmıştır.

Şahsa yapılan bu onurlandırma yazıtlarında dikkat çeken bir diğer husus ise onurlandırılan veteranların hepsinin tek bir donanma komutanı hariç hepsinin lejyon birliklerinden emekli olmalarıdır. *Auxilia* erlerini mezar ve adak yazıtlarında görebilmekteyken onların adına tek bir onurlandırma yazıtının dahi olmayışı dikkat değer bir husustur. Bu farklılık Roma ordusunun lejyonlara göre ikinci sınıf birimi olan *auxilia* birimlerinden veteran statüye ulaşanlar ile lejyonerler arasındaki sosyal ve muhtemelen ekonomik farklılık düzeylerinin de işareti olarak değerlendirilebilir. Veteran statüsünün getirdiği avantajları kendi memleketinde de sürdürenler yurttaş ordusu lejyonların veteranları olmuşlardır. Bu farklılıkta askerlerinin muvazzaf oldukları

süreç boyunca edindiği ekonomik kazanımlar da rol oynamış olmalıdır⁶⁶. Yardımcı birlik askerleri arasında bu tarz yazıtları yokluğu, Lejyonerlere kıyasla daha az maaş alan *auxilia* erlerinin memleketlerine döndüklerinde içinde buldukları toplumun hayır işlerine ayırabilecek bir bütçeye sahip olamadıklarını akla getirmektedir. Her ne kadar *miles cohortis* ile *miles legionis* arasındaki ücret farkı çok büyük olmasa da bu epigrafik sessizlik en azından sivil toplumsal hayatta geri dönüşleri sonrasındaki sosyal konumlarında önemli farklılıklar olabileceğine işaret etmektedir.

Şahsa ve ailesine dönük onurlandırma yazıtlarından gelen asker sayısı genel toplam içerisinde Asia Minor kökenli askerlerin küçük bir kısmına karşılık gelmektedir. Bununla birlikte bu onurlandırma yazıtların hepsinin de ortak özelliği veteranlara adanmış olmalarıdır. Asker ve dolayısıyla Romalı kimliğin onurlandırıldığı bu yazıtlarda kişinin özlü yaşam hikâyesinin aktarıldığı mezar yazıtlarında olduğu gibi yerel kimliklere ve onların izlerine rastlanmamaktadır. Ancak emeklilikleri sonrası buldukları toplum içerisindeki rollerini ve statülerini açıklamak konusunda bu onurlandırma yazıtları oldukça önemlidir.

1. 1. 3. 2. Toplu Onurlandırma Yazıtları

Tüm epigrafik malzeme gurubu içerisinde belge başına en çok asker adı içeren yazıt türleri bu toplu onurlandırma yazıtlarıdır. 15 adet kişiye ve akrabalarına, 13 adet de toplu halde askerlerin isimlerinin yer aldığı yazıtlar olmak üzere toplamda 28 adet onurlandırma yazıtı bulunmaktadır.

Askerlerin isimlerinin her zaman kökenleri ile verildiği bu toplu onurlandırma yazıtlarında Asia Minor kökenli oldukları açık bir şekilde okunan 107 asker ismi görülmektedir. Diğer yazıt türlerinin aksine bu kamusal toplu onurlandırma yazıtlarında kökenlerin belirtilmesinde istisnaya yer yoktur. İsimlerinin hemen yanına varsa rütbeleri ile askerlerin kökenleri de eklenmiştir. Bu bütünlük, kökenlerin, askerleri isimlerinin ve kimliklerinin bir parçası gibi görüldüğünü anlatmaktadır.

Toplamda tespit ettiğimiz 477 olan Asia Minor kökenli askerler arasında bu 13

⁶⁶ M. A. Speidel, “Roman Army Pay Scales”, *JRS*, C 82. 1992: 87 – 106: 92.

yazıt bütün verinin yaklaşık dörtte birini bize sağlamaktadır. Her ne kadar köken belirtme konusundaki titizlik askerlerin *origoları* hakkında şüpheyeye yer bırakmasa da askerlerin kendi kimlik algılarına dair herhangi bir anlam ve ifade derinliğine sahip değildir. Ordu kayıt geleneğinin bir yansımasından öteye gidememektedirler ve askerlerin kimliklerine dair öznel bir bakış açısı mezar, adak ve onurlandırma yazıtlarında olduğu gibi yansıtılmamaktadır.

Kategori olarak onurlandırma yazıtı olmasalar da askerlerin kayda geçiriliş biçimlerinin benzerliği ile bu tür yazıtların tek başına ayrı bir kategoride değerlendirilmesine yetecek kadar örnek vermemesi sebebiyle inşa yazıtları, terhis kutlama yazıtları, işlevi tam belirlenemeyen ancak asker isimlerini listeleyen papirüsler ve yazıtlar tez içinde onurlandırma yazıtları başlığı altında değerlendirildiler. Bu yazıtlar Roma'nın resmi bakış açısından çıkan bir nevi kamusal belgeler olarak ortak bir özelliğe de sahiptirler. Dolayısıyla bu özellikleri onları mezar ve adak yazıtlarının özneliğinden ayırmaktadırlar. Onurlandırma yazıtları olarak tezde tasnif edilenler arasında bir adet *acta (leges)* yazıtı da bulunmaktadır. Çok parçalı ve tamamlanmamış bu yazıtta cohors pretoriae askerlerine dağıtılmak üzere bir araya getirildiği anlaşılan 14731 Sestertius tutarında bir meblağın dağıtımından söz edilmektedir⁶⁷. Söz konusu listede ismi tam olarak okunamayan ikisi Cappadocia Mazaca'dan olmak üzere toplam 14 Asia Minor kökenli asker bulunmaktadır⁶⁸. Doğrudan onurlandırma yazıtı olmamakla birlikte askerlerin isimlerinin diğer kamusal yazıtlarda olduğu gibi kökenleri ile verildiği bir diğer belge provincia Aegyptus sınırları içindeki Coptos'da doğu çölünde yapılması planlanan su depoları için askerlerden derlenen bir çalışma grubunu içermektedir⁶⁹. Tam olarak işlevi

⁶⁷ CIL VI 2394, CIL VI 2385, CIL VI 2393, CIL VI 2396, CIL VI 2401, CIL VI 32536 (Tüm yazıt parçaları birleştirilmiş); D. Redaelli, "Le indicazioni delle origini dei pretoriani nei latercoli di III secolo d.C.: alcuni casi problematici", C. CCII, ZPE: 2017: 279 – 286: 202. D. Dana., "Notices épigraphiques et onomastiques II", ZPE, C. CXC, 2014, 149 – 167; 157 – 160.

⁶⁸ Askerlerin köken bilgileri kaydedilirken Mazaca, Caesarea yerine geçiyor olabilir. Ya da Caesarea olarak verilen *origo* bilgisi Iudaea eyaletinin koloni kenti Colonia Caesarea da kastediliyor olabilir. Dolayısıyla Titus Aurelius Apollinarius'un (Ca 16) kökeni de Mitford'un düşündüğünün aksine Iudaea eyaleti olabilir.

⁶⁹ CIL III 6627, CIL III 14147; ILS 2483; J. C. Mann, "Name Forms of Recipients of Diplomas", ZPE 2002, C 139. s. 227 – 234; D. Kennedy, "The Composition of a Military Work Party in Roman Egypt (ILS 2483): Coptos", bk. The Journal of Egyptian Archaeology, C. 71, 1985: 156 – 160: 157; S. Mitchell, "Legio VII and the Garrison of Augustan Galatia", The Classical Quarterly, C. XXVI, S. 2,

anlaşılamamakla birlikte askerlerin isimleri toplu onurlandırma listelerinde ya da kamusal inşa yazıtlarındaki benzer şekilde listelendiği için Aegyptus'da Tapınak içindeki duvar yazısında yer alan dört asker ismi de bu başlığa dahil edilmişlerdir. Ancak bu duvardaki yazıtın herhangi bir kamusal özelliği bulunmamaktadır. Bu yazıtta isimleri geçen acemi erlerin (*tirones*) kökenlerini *cognomen*'leri Pamphilus (**LeP 34**) ve Didimus (**As 46**) ele vermektedir. Aegyptus'dan gelen bir papirüste görüldüğü üzere buradaki askerler (her ne kadar söz konusu kısım net bir şekilde okunamasa da) kendilerini *tirones [Asiani]* olarak adlandırmış olabilirler⁷⁰. Bu örnekte tapınak alanına özensizce ve muhtemelen gelişigüzel yapılan karalamada yer alan *tirones [Asiani]* ifadesi resmi değildir. Modern bir örnekle bir ilişki kurmak istersek, bugün yeni dökülmüş yaş betonların üzerine çiziktirilen isimler ve sembollere benzemektedirler. Bu grafiti sayesinde (**Levha 1, Resim 2**) acemi erler kendilerini iki bin yıl sonraya aktarabilmişlerdir.

Toplu onurlandırma yazıtları her ne kadar diğer epigrafik malzeme grupları kadar askerlerin kimlik ve aidiyet algılarına dair bir şey söylemeseler de tarihlemeleri ve buluntu yerleri söz konusu lejyonlarda hangi dönemde ne kadar Asia Minor kökenli asker olduğunu göstermesi bakımından önemlidir. Dolayısıyla bu yazıtlar Asia Minor'un Roma ordusuna ne ölçüde katkı verdiğinin anlaşılmasını sağlamaktadırlar. Ayrıca eğer M. P. Speidel'in de Tacitus'un aktarımları üzerine sorguladığı bir tayin ve sevk modeli varsa bunun geçerliliğinin sorgulanmasında sadece kökenleri ve isimleri yer alan askerlerin yer aldığı bu onurlandırma yazıtları önemli bir malzeme haline gelmektedir⁷¹.

Asia Minor'dan toplanan acemi erlerin Aegyptus'da ve Africa eyaletinde bulunan birliklere düzenli bir sevk ve tayin modeli önermesini etüt etmek için askerlerin isim listelerinin yer aldığı ve farklı dönemlere tarihlenen 3 askeri yazıtı incelememizde bu onurlandırma yazıtları gereklidir. Bu yazıtlardan en erken örnek

1976: 298 – 308, 301; J. F. Gilliam, “Romanization of the Greek East: The Role of the Army”, **Roman Army Papers, MAVORS II**, Amsterdam, 1986: 284, E. Bosch, **Quellen zur Geschichte der Stadt Ankara im Altertum**, Ankara, 1967: 28 – 34: Nr: 49.

⁷⁰ Stoll 2008; 102; Fink 1971, nr: 74, sf. 277 – 280.

⁷¹ Speidel 1980: 730 ve Tac. **Ann.** 16. 13.

muhtemelen Galatia'nın eyaletleştirilmesinden kısa bir süre sonra kral Amyntas'tan miras kalan Roma düzeninde teşkilatlandırılmış 2 lejyonun Aegyptus'a gönderildiğini gösteren inşa yazıtıdır (CIL III 6627 = CIL III 1414 = ILS 2483). 3. ve 22. Cyrenaica lejyonlardan olduğu tahmin edilen askerlerin kökenlerine ve yukarıda anıldığı üzere Marcus Lollius isimli erlerin mevcudiyetleri göz önüne alındığında, yazıtı Principatus'un erken dönemlerine yani birliğin Galatia'dan sevkinden kısa bir süre sonraya tarihlenmek mümkündür. Asia Minor kökenli olmakla birlikte hepsinin de Bithynia kentlerinden olduklarını gördüğümüz 2. Traiana lejyonu askerlerinin isimlerini kökenleriyle birlikte inceleyen bir diğer yazıt da (CIL VIII 18084) Vespasianus ile Traianus arası döneme tarihlenmektedir⁷². Aegyptus'dan gelen biri 157 (AE 1955: 238; AE 1957: 2; AE 1969/70: 633) diğeri 194 (CIL III 6580; ILS 2304) yılına tarihlenen terhis kutlama yazıtlarında da Asia Minor kökenli askerleri Aegyptus ve Africa'daki lejyon birliklerinde hâlâ görmekteyiz. Her ne kadar yoğunlukları Principatus başındaki kadar olmasa da Asia Minor kökenli askerlerin Aegyptus birliklerinde görevlendirilmeleri esnek bir tayin ve sevk uygulamasının varlığına işaret olarak değerlendirilebilir⁷³. Bu da M. P. Speidel'in Asia Minor'un önemli bir celp havuzu olarak işlev gördüğünü kronolojik olarak bakıldığında da doğrulamaktadır. Birliklerin, Principatus'tan itibaren yerelleşmeye başlamalarına rağmen sadece lejyonerler bazında değil Asia Minor kökenli *auxilia* erlerinin Aegyptus'da bulunan birliklere tayinini doğrulayan yazıtlar ve papirüsler günümüze ulaşmışlardır⁷⁴.

Onurlandırma yazıtı olup olmadığı tartışmalı olan ve diğer onurlandırma yazıtlarının aksine Asia Minor'da lejyon askerlerinin isimlerini veren Antalya'da

⁷² Yazıtta birliğin isminin yazılı olduğu baş kısmı kayıp olsa da yazıtta yer alanların lejyoner olduklarının rütbeleri, isimleri ve belge formülasyonu sebebiyle kesin olduğunu söyleyebiliriz. Lejyoner isimleri arasında "Titus Flavius" gibi Flavianus'lar döneminde askere alındığına dair atıfta bulunan isimlerin olması ve Hadrianus dönemine atfedilebilecek "Publius Aelius" gibi lejyoner isimlerinin de bulunmaması yazıtın Forni tarafından da Vespasianus Traianus arası döneme tarihlenmesinde göz önüne alınmış olmalıdır.

⁷³ Bu atama modeli de fiziksel yakınlık ya da Asia Minor'un söz konusu bölgelere merkezi konumuyla ilişkilendirilebilecek pratik sebeplere dayandığı makul bir önerme olacaktır.

⁷⁴ Traianus dönemine (117) tarihlenen ve yukarıda adı geçen grafiti için bk. CIL III 13582; Asia Minor kökenli acemi erlere (*tirones Asiani*) *viaticum* (yol harcırahı) ödemesini içeren papirüs için bk. PSI 1063; Stoll, 2008, 102; Fink, No: 74, s. 277 – 280.

bulunan bir yazıt da bu başlık altında tasnif edildi⁷⁵. Tezde değerlendirilen tüm toplu onurlandırma yazıtları Asia Minor dışından gelmektedir. Ancak askerlerin isimlerinin memleketleriyle birlikte kaydedildikleri bu yazıtlara benzer ve belki de en erken örnek Lycia et Pamphylia eyaleti sınırları içinde bulunmuştur. Elimizdeki bu yazıt Galatia kralı Amyntas'ın Homonadenses'lere karşı savaşta kullanmış olduğu ve Roma düzeninde eğitip teşkilatlandığı 2 lejyondan birinde görev yapmış askerlerin isimlerini içeriyor olabilir. Yazıtta okunan tümü Asia Minor karakterli yerli isimlere sahip askerlerin 2. Lejyon askeri oldukları ve yazıtı Lysimakhos'un yaptırdığı bilgisidir. Yazıtta hangi ikinci lejyon olduğu sorusu açıkta kalmaktadır. Antalya'da bulunan yazıtın formülasyonu, yazıtın Principatus'un başlarına, hatta Amyntas'ın lejyonlarının hala kendi komutasında olduğu geç Cumhuriyet dönemine tarihlenmesini mümkün kılmaktadır⁷⁶. Dolayısıyla bu yazıt Asia Minor kökenli yerli lejyon ve onun yerli askerlerine dair en erken ve muhtemelen nadir epigrafik verilerden biri olarak değerlendirilebilir.

Bu asker isimlerini içeren kamusal onurlandırma yazıtlarından, askerlerin kökenleriyle kaydedildikleri resmi ordu evraklarından onların kimlik ve aidiyet hislerine dönük subjektif ifadeler alınsak da yukarıda gösterildiği üzere Asia Minor halklarının Roma ordusu içindeki katılımına dönük tespitler mümkün olmaktadır.

1. 1. 4. Mühürlü Lejyon Tuğlaları

Dacia'da konuşlu 13. Gemina lejyonunun karargâhının bulunduğu Alba Iulia'dan (Apulum) gelen ve lejyon fabrikasında üretilmiş 3 mühürlü tuğla günümüze ulaşmıştır. Bu tuğlaların üzerinde yapanın ismi damga halinde yer almaktadır. İsimleri Galatalı kökenlerine açıkça atıf yapan bu lejyonerlere ait yazıtlar tezde en küçük epigrafik malzeme grubunu oluşturmaktadırlar. Yine de açıkça Galatia kökenine atıfta

⁷⁵ G. E. Bean, *Journeys in Northern Lycia 1965 - 1967*, 1971: 29 – 31; Nr. 50. **LeP 23 – LeP 33** arası numaralandırılan askerlere ait onurlandırma yazıtı Testimonia'da Lycia et Pamphylia başlığı altında tam metin olarak Türkçe çevirisi ile birlikte verildi.

⁷⁶ Kral Deiotaros'un komutasındaki lejyonlar hakkında Cicero bilgi vermektedir: “*Mihi tamen cum Deiotaro convenit ut ille in meis castris esset cuus copiis omnibus; haber autem cohortis quadringenerias nosta armatura XXX, equitum CIO CIO.*” Cicero. **Ad Atticum**, çev. ve düz. Bailey S., C. II., Londra, 1999: VI. I. 14.

bulunan Deiotarus ve Brogitarus isimleri olması sayesinde Asia Minor ve büyük ihtimalle Galatia kökenli olduklarını ileri sürebilmekteyiz. Nitekim bu askerlerin Asia Minor kökenli olarak değerlendirmemizdeki tek kriter de onların bu isimleri taşımalarıdır.

Bu askerler aslında M. P. Speidel'in de 1980 tarihli makalesinde belirttiği bir boşluğu doldurmaktadır. M. P. Speidel'e göre Dacia'da konuşlu 13. Gemina (Apulum) ve Potaissa'da bulunan 5. Macedonica lejyonlarında Asia Minor kökenli askerleri göremememiz kaynaklardaki bir boşluktan öte bir durum değildir⁷⁷. Bu boşluklar da onun makalesini kaleme aldığı tarihten sonra öngördüğü üzere yeni epigrafik buluntularla doldurulmaya devam etmektedir⁷⁸.

13. Gemina lejyonunun bulunduğu Alba Iulia'da Aelius Deiotarus (**Gal 40**), Aelius Brogitarus (**Gal 41**) ve Iulius Deiotarus (**Gal 39**) isimli erlerin yanı sıra *cognomen*lerinde Hellen kökeni bulunan başka askerlerin ismini taşıyan mühürlü tuğlalar bulunmaktadır. Aelius Philippus (IDR III, 6, 123), Aurelius Conon (IDR III, 6, 149), Aurelius Enthimus (IDR III, 6, 151), Aurelius Menander (IDR III, 6, 164) gibi isimlere sahip askerler her ne kadar Hellen kökenli *cognomen*lere sahip olsalar da bunları Asia Minor kökenli olarak sayabileceğimiz belirleyici karakteristik bir özelliğe sahip değildirler. Hellen ana karasında bulunan Macedonia ve Achaia eyaletlerinden gelen askerlerin azlığı göz önüne alınırsa bu askerlerin Hellencenin hâkim olduğu Asia Minor'dan geldiği düşünülebilir⁷⁹. Ancak bu iddiayı desteklemek için elimizdeki onomastik veriler tek başına yeterli bir dayanak değildirler.

Bu buluntu türünden olan yazıtları tarihlememiz bizim isimler hakkında önemli bir yorumda bulunabilmemizi sağlıyor. Aelius ismine sahip Deiotarus ve Brogitarus isimli erlerin isimlerinin geçtiği yazıtlar Hadrianus dönemine tarihlenebilmektedir. Son Galatia kralı Amyntas'ın ölümünden yaklaşık 150 yıllık bir süre geçmiş olmasına

⁷⁷ Speidel 1980: 742.

⁷⁸ Aurelius Marcianus (**As 50**), Aurelius Farnax (**Ca 3**), Aurelius Manes (**Gal 90**), Aurelius Museus (**Gal 91**), Aurelius Maximus (**Gal 89**) Gaius Cassius Preoculeianus (**C 42**), Iulius Alexander (**BeP 47**), Gaius Petronius Iustus (**Gal 42**), Gaius Iulius Celer (**C 69**), Eupator (**BeP 111**), Zenon (**Gal 103**), Titus Flavius Longinus (**Gal 92**) isimli erler Dacia'da bulunan birliklerde görev yapmış Asia Minor kökenli erlerdir.

⁷⁹ Bowie 2014: 39 – 42.

rağmen, Galatlar arasında hala isminin konulduğunu görmekteyiz. Her ne kadar Hellenleşmeler de kendilerine ait dillerini Geç Antik Dönemin sonlarına kadar koruyan Galatlarda kendi özgün kimliklerini Orta Çağ başlarına kadar koruyabilmişlerdir⁸⁰. Bununla birlikte eski ve son krallarının isimlerini de yaşatmaya devam etmişlerdir.

1. 1. 5. Askeri Diplomalar ve Kurşun Pazar Ağırlığı

Askeri diplomalar (*diplomata militaria*), Roma ordusunun donanma ve *auxilia* (yardımcı birlikler) birliklerinde görev yapan askerlere, dönemlere ve ordu birimine göre farklılık göstermek üzere 25, 26 ve 28 yıllık hizmet sürelerini doldurduktan sonra veteran statüsüne ve onun getirdiği haklara sahip olunduğunu gösteren resmî belgelerdir. Donanma ve *auxilia* birliklerinde görevli askerlerin yanı sıra Roma kent birliklerinde yani *cohortes urbanae*'de ve imparatorun özel muhafızlığını yapan bir nevi elit koruma birimi olan *cohortes praetoriae*'de vazife süresini tamamlamış veteranlara da bu diploma tahsis edilmiştir. Ancak şu da not düşülmelidir ki yukarıda sayılan birliklerdeki askerlere askeri diplomanın terhislerinde otomatik olarak verilir verilmediği tartışmalıdır. Günümüzde sayıları binin üzerine çıkmış olan diplomaların en erken tarihlisi imparator Claudius dönemine (41 – 54) tarihlenmektedir. Onun öncesinde diplomaların terhis üzerine doğrudan verilir verilmediği kesin değildir⁸¹.

Askeri diplomalar başlığıyla birlikte ele alınan sadece bir adet kurşun pazar ağırlığı Aurelius Marcianus isimli *agoranomos*'a aittir. Pazar ağırlığı üzerinde alışılmışın dışında bir biçimde Aurelius Marcianus'un (**BeP 133**) eski bir asker (*παλαιστρατιώτης* = *veteranus*) olduğu belirtilmektedir⁸². Agoranomos görevinin kamusal özelliği, belgenin de bir nevi askeri diploma gibi kamusal olması ve sadece tek bir örnek olması sebeplerinden dolayı ayrı bir başlık açılmadan bu başlık altında değinilmiştir. Roma döneminde bu tip ağırlıklar üzerinde genellikle imparatorun,

⁸⁰ bk. aş başlık. “3.1.Asia Minor’un Etnik Yapısı”

⁸¹ Konu hakkında detaylı bilgi için bk. E. Birley, “Before Diplomas, and the Claudian Reform”, **Heer und Integrationspolitik Die römischen Militärdiplome als historische Quelle**, Köln/Viyana, 1986: 249 – 257 ve F. Beutler, “Claudius und der Beginn der Militärdiplome”, *Militärdiplome*, **Die Forschungsbeiträge der Berner Gespräche von 2004**, (ed.) M.A. Speidel, H. Lieb, Stuttgart, 2007: 1 – 15.

⁸² R. Haensch, P. Weiß, “Gewichte mit Nennung von Stathaltern von Bithynia et Pontus”, **Chiron**, C. XXXV, 2005: 443 – 498: 471.

eyalet valisinin, *quaestor* ya *procurator*'un isimleri yer almaktadır⁸³. *Agoranomos* görevini yerine getiren kişi de genellikle kendini baba adıyla göstermektedir. Ancak A. Marcianus bu ağırlık üzerinde muhtemelen mütevazi geçmişi yerine askeri kariyerini vurgulamıştır⁸⁴.

Diplomalar üzerindeki görev süreleri dönemsel olarak *cohors praetoriae* ve *cohors urbanae*'de değişiklik göstermektedir. Ancak diğer diploma sahiplerine (*auxilia* ve donanma erleri) kıyasla daha kısa görev süreleri sonrası veteran statülerine kavuşmuşlardır⁸⁵. *Auxilia* birimlerinde hizmet süresi 25 yıl iken donanmada ise görev süreleri III. yüzyıla kadar 26 sonrasında ise 28 yıl olarak belirlenmiştir⁸⁶. Bu hizmet sürelerinin diplomalarda titizlikle verildiğini görmekteyiz. Ancak burada istisna görev süreleri *auxilia* ve donanma erlerine kıyasla daha kısa olan *cohors praetoriae* ve *cohors urbanae* erlerinde görülmektedir. Görev sürelerinin sadece “askerlik yaptı” yani “*qui militaverunt*” ya da “*militia functi sunt*” olarak açıkça yıl verilmeden belirtildiğini Asia Minor kökenli askerlere verilen diplomalarda da görmekteyiz⁸⁷. Öte yandan diğer *auxilia* birliklerinde hizmet yılı seneye birlikte açıkça “*quina et vicena stipendia*” (25 yıllık hizmet süresi), ya da “*octonis et vicenis stipendiis*” (28 yıllık hizmet süresi) şeklinde belirtilmektedir⁸⁸. Görev sürelerinin belirtilmesi konusundaki

⁸³ Haensch, Weiß, 2005: 452 vd.

⁸⁴ Ayrıca bu asker Aurelius Marcianus ve Dacia Potaiissa'da yenilmez Men'e adakta bulunan Aurelius Marcianus'un aynı asker olması ihtimali bulunmaktadır. Detaylı bilgi için bk. **Testimonia BeP 133 ve As 50**.

⁸⁵ Principatus'un başından itibaren tüm birliklerdeki askerlerin görev süreleri sürekli uzatılmıştır. “MÖ 13 yılında Augustus tüm birliklerde görev süresini 16 yıl olarak belirlerken *cohors praetoriae* erlerini 12 yıllık bir hizmet sonrası onurlu terhislerini alabilmekteydiler (Dio. LIV. 25. 6). MS 5 yılında ise *cohortes praetoriae* ve *cohortes urbanae* birliklerinin görev süresi tekrar düzenlendi ve imparatorluk dönemi boyunca bu süre düzenlemesi geçerli olarak kaldı. Bu yapılan son düzenlemeye göre *cohortes praetoriae* erleri 16 yıl *urbicani* erleri ise 20 yıl görev süresi ile veteran statülerine kavuştular bk. H. Freis, “Die Cohortes Urbanae”, **Epigraphische Studien 2**, Köln/Graz, 1967: 47. Ayrıca lejyonerlerin görev sürelerinin geçirdiği değişim ile ilgili olarak bk. W. Scheidel, “The demography of Roman imperial army”, **Measuring sex, age and death in the Roman Empire: Journal of American Archaeology Supplementary Series 2**, 1996, Miami, 93 – 139: 132 ve devamı.

⁸⁶ Lejyonerler *auxilia* erleri 25 yıl görev yaparken donanma erlerine neden fazladan 1 yıl görev süresi tayin edilmiş olmasının sebebi bilinmemektedir.

⁸⁷ Bu askerlere ait diplomalar için bk. **Ca 18, C 33, BeP 29, As 11**.

⁸⁸ İmparatorluğun çeşitli bölgelerinden gelen *cohors praetoriae* ve *urbanae* veteranların diplomalarında da hizmet süresinin yer almadığı örnekler çok sayıda bulunmaktadır. “... *Qui militaverunt*” ifadesi yerine bazı örneklerde “... *qui pie et fortiter militia functi*” (dindar ve sağlam bir askerlik yapmış) ya da imparatorun ağzından yazılan “... *qui in praetorio meo militaverunt*” (benim *praetoria* birliğimde askerliğini yapmış olan) ifadeleri yer almakla birlikte çok sayıda örnekte hizmet süresi bu birimin askerleri için verilmemiştir CIL XVI 95 ve 156.

farklılığın neden kaynakladığı bilinmemektedir.

Askeri diplomalardan Asia Minor kökenli askerler hakkında ne tür bilgiler edinmekteyiz? Askeri diplomaların diğer değerlendirdiğimiz epigrafik malzeme grupları arasındaki önemli farklarından biri diplomaların günü gününe kesin bir tarihleme imkânı sunmasıdır. Ayrıca askerin kaç yıl görev yaptığı da diplomada bulunduğu için askerin celp edildiği yıl da net bir şekilde bilinebilmektedir. Bu da bize askerin orduya dahil oluşundaki muhtemel sebeplere ve koşullara dair önemli çıkarımlarda bulunmamıza imkân sağlamaktadır. Mezar ve adak yazıtlarında tarihleme çok nadiren yer alırken toplu onurlandırma yazıtlarında bazı örneklerde tarihi net bir şekilde çıkarabilmek yazıtın başında onurlandırılan imparatorun ünvanları sayesinde de mümkün olabilmektedir. Ayrıca terhis kutlama yazıtlarında da askerlerin celp edildiği yıl ve onurlu bir şekilde terhis edildikleri yıl gibi veriler de yer almaktadır⁸⁹. Ancak gün ve ayı dahi tam olarak alabildiğimiz askeri diplomalar tarihlemede en hassas belge grubudur.

Askeri diplomaların bize sunduğu net tarihlemeler sayesinde tümü Asia Minor'un güney eyaletlerinden gelen ve aynı yıl orduya alınmış dört askerin celp sebeplerine dair W. Eck isabetli fikirler ileri sürmüştür. Syria'da bulunan yardımcı birliklerde görev yapmış ve sonrasında diplomaları ile yurtlarına geri dönen Asia Minor'un güneyinden celp edilmiş dört *auxilia* erine ait diplomalar günümüze ulaşmıştır. Her ne kadar *in situ* olarak günümüze ulaşmamış olsalar da veteranların memleketlerinin birbirine olan yakınlığı ve aynı tarihte olan terhisleri önemli sonuçlara varmamızı sağlamaktadır⁹⁰. Diplomaların net bir şekilde tarihlenebilmesi sayesinde askerin celp edildikleri sene de net bir şekilde belirlenebilmektedir. Telmessoslu Serpodius filio Epaphrae (**LeP 35**), Sagalassoslu Galata filio Tatae (**LeP 37**) ve Aspendoslu Muta filio Mutetis (**LeP 36**) ile Syedra kentinden Vaxades filio Vaxadi (**LeP 38**) celp edilip Syria'da bulunan yardımcı birliklerde 25 yıllık görev sürelerini doldurmuşlardır. Dördü de 7 Mart 160 tarihinde terhis olan *auxilia* erlerinin

⁸⁹ 195 ve 157 yılına tarihlenen asker terhis kutlama yazıtları için bk. **As 12** ve **As 13**.

⁹⁰ Bu durum genellikle tunç levhalardan kopyalanan askeri diplomalar için önemlidir. Zira birçok diploma kaçak yollarla ele geçirildikten sonra esas buluntu yerlerine dair araştırmalar sonuçsuz kalabilmekte ve bu da belgenin bilimsel olarak kullanımında dezavantajlar arz etmektedir.

celp yılları 25 yıllık görev süreleri hesaba katıldığında 135 yılıdır. Söz konusu tarihte Syria eyaletinde bulunan yardımcı birlikler için yapılan muhtemel zorunlu celpler MS 132 – 135 yılları arasında cereyan eden ve imparatorluğa ağır kayıplar yaşatan Bar Kochba isyanına işaret etmektedir⁹¹. İsyanın bölgesel olarak küçük bir alanda gerçekleşmesine rağmen ciddiyetini Misenum donanması erlerinin de bölgede bulunan lejyon birliklerine transferinden anlayabiliriz. Nitekim bu dört askerle aynı şekilde 160 yılına tarihlenen ve Misenum erlerinin Iudaea'ya transferi sonrası bu sefer de donanmada oluşan boşlukları doldurmayı hedeflediği düşünülen 13 donanma erine ait diploma günümüze ulaşmıştır⁹².

Detaylı tarihleme imkânı yukarıdaki paragrafta örneği verilene benzer şekilde çıkarımlara imkân vermektedir. Bununla birlikte askeri diplomalar başta hep basıldığı tarihin imparatorunun ya da imparatorlarının isimleri ve ünvanları ile başlamaktadır. Devamında askerin görev yapmış olduğu birliğin bulunduğu eyaletin tüm *auxilia* birimleri tek tek sayılmaktadır. Bu sayede diplomalar hangi tarihte hangi eyalette hangi *auxilia* birimlerinin bulunduğunu kesin olarak belgeleyen bir belge niteliğine de sahiptirler. Bu eyaletteki birliklerin komutasının bağlı bulunduğu valinin ismi de verilmektedir. Bunu takiben hizmet süresi ve onurlu terhis (*honesta missio*) hakkının kazanıldığı ifade edilir. Devamında askeri kimliğine geçilmeden önce ona verilen Roma yurttaşlığı ve bu hakkın onun eşini, mevcut ve gelecekteki çocuklarını da kapsadığına dair ifade yer almaktadır⁹³. Tam olarak bu bölümde diplomaların sağladığı ayrıcalıkların kapsamının dönemsel olarak farklılaştığını görmekteyiz. Askerin kökeni, ismi ve ismine ait unsurların ifade biçimi farklılık gösterebilmektedir. Ayrıca bahşedilen hakların kapsamı ya da vatandaşlık hakkının verilmesini ifade eden satırlar bile anlamı aynı veya benzer kalmakla birlikte farklı biçimlerde ifade

⁹¹ Eck 2009: 140/141; W. Eck, **Rom und Judaea**, Tübingen, 2007: 121 – 155.

⁹² Eck 2007: a.e.: 126; W. Eck, A. Pangerl, “Die Konstitution für die Classis Misensis aus dem Jahr 160 und der Krieg gegen Bar Kochba unter Hadrian”, **ZPE**, C. CLV, 2006, 239 – 252: 249.

⁹³ *Auxilia* veteranlarına verilen yurttaşlık hakkının kapsamında değişiklikler yapılmıştır. Dolayısıyla bu formül her zaman aynı değildir. Diplomalardaki bu değişiklikler ilgili bk. W. Eck, A. Pangerl, “Eine Konstitution für die Truppen von Dacia superior aus dem Jahr 142 mit der Sonderformel für Kinder von Auxiliaren”, **ZPE**, C. CLXXXI, 2012: 173 – 182: 180 ve devamı; M. Mirkovic, “Die Entwicklung und Bedeutung der Verleihung des Conubium”, **Heer und Integrationspolitik Die römische Diplomen als historische Quelle**, ed. W. Eck., W. Hartmut, 1986: 167 – 187, b.a.

edilebilmişlerdir⁹⁴.

İmparator ünvanlarında ve askeri görev yaptığı birliğin bulunduğu eyaletin askeri durumuna dair bilgilerden sonra askerin bu eyalette bulunan birimlerden tam olarak hangisinde ve kimin komutasında görevini tamamladığı bilgileri yer almaktadır. Takiben askerin kimliğini, bizi esas ilgilendiren yeri okumaktayız⁹⁵. Burada askerin ismi ve hemen ardından kökeni gelmektedir. Varsa eşi de köken bilgisi veteranda olduğu gibi verilmekte ve çocuklarının isimleri verilmektedir. Yani verilen haklardan yararlananlar titizlikle kayda geçirilmiştir. Sonunda ise belgenin kayda geçirilip orijinalinin Roma’da arşivlendiğini belirtmektedir ve en sonda da şahitlerin ismi yer almaktadır.

Asia Minor kökenli veteranlara ait toplamda 45 askeri diploma günümüze ulaşmıştır. Bu diplomaların birliklere göre dağılımında 29 askerle *auxilia* birlikleri ilk sırada yer almaktadır. Bunu takiben 11 donanma eri, 3 *cohors praetoriae*, 1 *Cohors urbanae* ve 1 adet de lejyoner diploması bulunmaktadır. Normal koşullar altında lejyon birliklerine sadece yurttaşlar hizmet etmiştir. Dahil olduklarında Romalı bir isim, tribus ve filyasyon verilerek orduya girişte (ya da *Auxilia* erlerine kıyasla daha kısa bir süre içinde) yurttaş haline getirilen özgür doğumlu *provincialis* halktan lejyonerlere diploma verilmemektedir. Nitekim bu askerler zaten lejyona girişlerinde ya da girişlerinden kısa bir süre sonra diplomanın bağışlayacağı vatandaşlık hakkına zaten sahip olmuşlardı. 67/68 yılında Ravenna ve Misenum donanması erleri, Nero veya Galba tarafından kendi taht davalarının acil asker ihtiyacına binaen lejyoner olarak devşirilmişlerdir⁹⁶. Buna uygun olarak diplomalı Asia Minor kökenli tek lejyoner veteran (**As 20**) Diomedes’in diploması da donanma üssü olan Misenum’da bulunmuştur. Dört imparatorlar yılının (68 – 69) iç savaş kaosu içerisinde gereken acil yetişmiş asker ihtiyacına karşılık I ve II Adiutricis (yardımcılar) lejyonları bu donanma

⁹⁴ A. Mócsy, “Die Namen der Diplomempfänger”, **Heer und Integrationspolitik Die römischen Militärdiplome als historische Quelle**, (ed.) W. Eck, W. Hartmut, Köln/Viyana, 1986: 437 – 466: 445.

⁹⁵ Bu sebeple sadece asker ve kimliği ile ilişkili olan ve tekrar etmeyen satırlar Testimonia’da ele alınmıştır. Diplomalar ve içeriklerinin konumuz bağlamında katkısının aydınlatmak adına bu açıklamalarla yetinilmiştir. Diplomaların içeriği, verdikleri haklar ve yazım tarzı yıllar içinde değişmiştir. Ancak bunları tartışmak tezin amaçları arasında yer almamaktadır. Zira bu başlı başına ayrı araştırmaların konusudur.

⁹⁶ Dio. 55. 24. 2.

erleri arasından teşkil edilmişlerdir. Lejyona transferinden sonra muhtemelen bir yıl gibi kısa bir zaman içinde görev süresini doldurmuş olan Diomedes diploma aldığı belgelenmiş çok nadir lejyon askerlerindedir. Diplomalardan görmeye alışık olduğumuz üzere veteranların görev süresi, Diomedes'e verilen diplomada yer almamaktadır⁹⁷. Dolayısıyla donanma askerleri için veteran statüye kavuştukları 26 görev yılını mı yoksa lejyonerler için geçerli olan 25 yıllık süreyi mi doldurduktan sonra emekliliğe hak kazandığını bilemiyoruz.

Askerlerin kimliklerinin diplomada yer alış şekilleri diplomanın içeriğinin diğer unsurları gibi zaman içinde değişikliğe uğramıştır. I. yüzyıldan gelen askeri diplomalarda askerinin sadece tek bir ifadeyle çoğunlukla memleketi olan kent ismi ya da eyaleti ve nadiren ikisi de birlikte yer almaktadır. Örneğin 82 yılına tarihli L. Valerius Pudens (**Gal 85**) isimli cohors I Aquitanorum veteranının kökeni sadece Ancyra olarak verilmişken yukarıda anılan Diomedes geldiği bölgenin antik adının ablativus çekimi Phrygio (Phrygiadan) ve kent ismi Laodikeia ile birlikte verilmiştir. İlk verilen örnekteki durum askerinin kökeni konusunda bazı belirsizliklere yol açmaktadır. Örneğin orduya girmeden önce Romalı olduğu isim ve tribus bilgisinin diplomasında yer almasından belli olan Gaius Latinius Primus'un (**BeP 29**) kökeni sadece Sebastopolis olarak belirtilmiştir. Ancak Sebastopolis ismini taşıyan birden çok ve Asia Minor dışında da yerleşimler bulunmaktadır. Askerinin onomastiğinin de herhangi bir ipucu sunmadığı bu örnekte askerinin kesin olarak Asia Minor kökenli olduğu ileri sürülemez. Asia Minor'un içinde bile olsa hangi Sebastopolis olduğu yine net değildir çünkü Anadolu'da 5 farklı Sebastopolis isimli kent bulunmaktadır⁹⁸. Dolayısıyla söz konusu diplomalara sahip veteranların Asia Minor kökenli oldukları

⁹⁷ En erken örneği imparator Claudius (41 – 54) dönemine tarihlenen askeri diplomaların formlarında zaman içerisinde değişiklikler olmuştur. Diomedes'te olduğu gibi erken dönem askeri diplomalarında veteranın tam olarak askerlik yaptığı süre verilmemektedir. Bunun yerine “*qui militaverunt in legionibus, cohortibus, alae honesta missionem*” şeklinde askerlik hizmetinin tamamlanmış olduğu bilgisi verilmektedir.

⁹⁸ Benzer belirsizlik Marcus Antonius Rufus, Abrettenus (**As 54**), Lucius Titius, Philadelphia (**C 65**), Hera, Antiochia (**Gal 84**) örneklerinde de mevcuttur. Antik dönemde aynı ismi taşıyan farklı kentlerin aynı zaman diliminde yer alması net bir öneriyi engellemektedir. Bu örneklerin yanı sıra sıklıkla yerel isimlere sahip olduklarını gördüğümüz auxilia erleri arasında Eumenius oğlu Eupator'un (**BeP 111**) ismi kökeninin Pontus'ta bulunan Sebastopolis kenti olduğu fikrini güçlendirmektedir. Zira Eupator, Roma'nın azınlık düşmanı Kral VI Mithridates'in (ve başka Hellenistik dönem krallarının da) ünvanlarından biridir. Eupator örneğinde onomastik askerinin kökenini belirlemede bir kriterdir.

büyük bir kesinlikle ifade edilemez⁹⁹. Ancak çekinceyle birlikte yine de teze dahil edilmişlerdir.

II. yüzyıldan itibaren askeri diplomalardaki köken belirtme formülü biraz daha spesifik hale gelmiş ve askerleri memleketlerinin anlaşılması görece daha kolaylaşmıştır. I. yüzyıl diplomalarında sadece kent adı ya da bölge veya eyalet adı verilirken II. yüzyılda kenti sınırları içine alan Roma eyaletinin de adı vermeye başlanmıştır. III. yüzyıl diplomalarında ise askerin köyüne kadar kökeninin bildirildiğini diplomalarda görmekteyiz. Diplomalardaki köken ifadelerin bu derece spesifik ifade edilmesinde Roma ordusunda hizmet edip emekliye ayrılan ve artık isimleri de birbirine benzeyen çok sayıda veteranın birbirinden daha kolay ayırt edilmesi sağlanmak istenmiş olabilir. Yurttaş sayısının artarak devam etmesi, veteranların çocuklarının da askerlik yapsın ya da yapmasın Romalı olarak doğması ve böylece Romalılığın yaklaşık 200 yıl boyunca genişlemesi artık kökenlerde daha detaylı ifadeleri gerektirmiştir¹⁰⁰.

Köken ifadelerinin diplomalar üzerinde belirtilmesinde M. P. Speidel'in önermesine göre eğer veteran celp edildiği eyaletin sınırları içindeki bir birlikte görev yapıyorsa kökeni kabile veya kent ile, eğer memleketinin dışındaki bir birlikten emekli olmuşsa eyalet ismiyle ifade edilmektedir¹⁰¹. Bu tespiti Asia Minor kökenli erler arasında teste tabi tutabileceğimiz bir örnek Isauria'lı Mamas oğlu Lualis'tir. Lualis'in (C 58) kendi memleketi (Isauria) daha çok Galatia – Cilicia ve Lycia eyaletlerinin kesişim sahasında yer almaktadır. Dolayısıyla memleketi dışında bir birlikte görevlendirilmiş olan Lualis'in bu eyaletlerden biriyle kökeninin yazılması

⁹⁹ Zira W. Eck de Asia Minor kökenli diploma sahibi auxilia veteranları üzerine yaptığı çalışmada bazı askerlerin kökenlerini Asia Minor olarak verirken soru işareti de eklemiştir. Eck 2009: 139

¹⁰⁰ Her ne kadar doğrudan konuyla ilgisi olmasa da Caracalla'nın yayınladığı 212 tarihli *Constitutio Antoniniana* ile imparatorluk genelindeki tüm özgür doğumlulara yurttaşlık hakkının verilmesi, cömert bir bağıştan ziyade artık Romalı ve Romalı olmayanlar arasındaki hukuki statünün ve ikiliğin kaldırılmasını amaçlamış olabilir. 212 yılına kadar geçen süre zarfında Roma ordusunda hizmet edenlerin ve onların aileleri ve soylarının da yurttaşlık hakkını almış olduğu göz önüne alırsa Caracalla'nın fermanı çok büyük bir cömertlik değildir. Yaklaşık 250 yıllık profesyonel ordu tarihinde görev yapmış ve Roma yurttaşlığını kazanmış sayıları muhtemelen milyonları bulan askerlerden doğru yayınlan yurttaşlığın dışında kalanlar özgür nüfus 212 yılında azınlık olarak kalmış olabilir.

¹⁰¹ M. P. Speidel, "The Soldiers' Homes", **Heer und Integrationspolitik Die römischen Militärdiplome als historische Quelle**, ed. W. Eck, H. Wolff, Köln – Viyana, 1986: 467 – 482: 467.

beklenebilirdi. Isauria ise bu dönemde henüz bir eyalet olarak organize edilmemiştir. Bununla birlikte kökeni yine de kabilevi ya da bölgesel bir yer adı (toponym) olarak Isauria'lı olarak diplomada verilmiştir. Öte yandan Mauretania Tingitana'da ele geçen bir diplomada ismi okunamayan askerin (**Ca 6**) kökeninin *Cappadoci* olarak verilmesi M. P. Speidel'in tespitini doğrulamaktadır.

Farklı tarihlerde tahsis edilen diplomalarda yer alan köken ifadelerinin çeşitliliği askerlerin orduya girerken *probatio* sürecinde kendi kimliklerini nasıl ifade ettilerse o şekilde kayıt altına alınmış olabileceklerini göstermektedir. Ya da ifade edilen celp memuru asker tarafından acemi erin köken ifadesi nasıl tanınır bilinir hale geldiyse o şekilde kayıt altına alınmış olabilir. Phrygia ya da Isauria'nın bir köyü ya da bir kenti o an orada görevli askerler için bilinmiyor olabilir. Ya da bu küçük yerleşimler bilinse bile belki de daha büyük bölgeler olan Isauria ya da Phrygia kadar insanlara anlamlı ve açıklayıcı gelmemiştir. Bu iki öneri birbiriyle çelişki içindedir. Ancak askeri diplomalarda kayıtlı bu köken belirtme biçimlerinin arkasındaki sebep iki öneriden mutlak olarak birinin takip edilmiş olması şart değildir. Hem öznel köken ifadelerinin hem de değiştirilmiş Roma subay ve memurları tarafından "anlamlandırılmış" kökenler kayıtlarında uygulanmış olabilir¹⁰². Askerin kökeninin diplomalarda ifade biçimlerine genel bir model önermek zor olsa da imparatorluğun geç dönemlerine doğru köken ifadelerinin daha detaylı bir hal aldığı açıktır.

Askeri diplomalar sadece *auxilia* ve donama eratına değil hali hazırda birliğe girişinde zaten Roma yurttaşlığı bulunan veteranlara da verilmiştir. Cohors praetoriae ve *cohors urbanae*'den terhis olan tek bir Asia Minor kökenli asker diploma almıştır ve belgelerinde yurttaşlık haklarına dair bir ifade yer almamaktadır. Tribus bilgisinin Collina olarak verildiği asker Latinius'un (**BeP 29**), Romalı bir isim ve fiyasyona sahip olduğu okunmaktadır. Diğer erlere verilen diplomalar aynı zamanda bir yurttaşlık belgesi ve bir ispat niteliğindeyken Latinius'un diplomasının işlevi açıkta kalmaktadır. Bu bağlamda Latinius'un askeri diploması sadece onurlu terhisini

¹⁰² Diplomalardaki bu köken ifadelerinin askerlerin dünya görüşünü yansıttıklarına dair yakın dönemli bir tartışma için bk. R. J. A. Talbert, "Worldview reflected in Roman military diplomas" *Vermessung der Oikumene TOPOI Berlin Studies of Ancient World*, C. XIV. 2013: 163 – 171: 169.

bildiren prestijli bir anı belgesidir¹⁰³.

Roma ordusunun *auxilia*, donanma, *cohortes praetoriae* ve *urbanae* birimlerinde görev yapmış askerlere yönelik değerlendirmelerde askeri diplomalar nicel olarak da önemli bir paya sahiptir. Yukarıda sayılanlardan donanma askerlerini çoğunlukla mezar yazıtlarından takip etsek *auxilia* birliklerde görev yapan 80 askerden 29 tanesini askeri diplomalarından okumaktayız. Bu sayıya bir papirüsten gelen (ChLA X 456 + XI 468) 12 *auxilia* erini de eklediğimizde, yardımcı birliklerde görev yapmış erlerin yarısından fazlasının kimliklere dair bilgilerin daha öznel ifadeler içeren mezar yazıtı gibi epigrafik verilerden oluşmadığı görmekteyiz. Yazıt bırakma geleneğini lejyonerler ve donanma erleri kadar benimsemediği görülen *auxilia* erati için askeri diplomalar onlar hakkında yapılacak yorumlarda birincil kaynak statüsündedirler.

1. 2. Papirüsler

Yazıtlardan ayrı bir epigrafik malzeme grubu olan papirüsler Roma ordusunun bürokratik işleyişine ışık tutmaktadır. Papirüsler her ne kadar imparatorluğun her yerinde kullanılsalar da korunma koşulları itibariyle bugün ağırlıklı olarak Aegyptus eyaletinden gelmektedir¹⁰⁴.

Asia Minor kökenli 13 yardımcı birlik askeri ve 7 lejyonerin ismini günümüze ulaşan bu papirüsler sayesinde okumaktayız. Tezde ele alınan bu askerleri okuduğumuz 20 asker toplamda sadece dört papirüsten gelmektedir. Dolayısıyla mühürlü lejyon tuğlalarıyla birlikte papirüsler en küçük buluntu grubunu

¹⁰³ C. M. Wells Italia’da konuşlu söz konusu birliklerin 212 sonrası hala diploma almaya devam etmeleri bir *honoris causa* (onur – prestij belgesi) olarak değerlendirmektedir. Lejyonerlerin neden diploma almadıklarına dair eğlenceli anlatım için ayrıca Well’in söz konusu makalesi oldukça açıklayıcıdır bk. C. M. Wells, “The Daughters of the regiment’, sisters and wives in the Roman army”, **Roman Frontier Studies 1995, Proceedings of the XVIth International Congress of Roman Frontier Studies**. Oxbow, 1997: 571 – 575: 573/4.

¹⁰⁴ Bu askeri belgelere dair bugüne kadar yapılmış en geniş kapsamlı çalışma için bk. Robert O. Fink, **Roman Military Records on Papyrus**, Ann Arbor, 1971. Ayrıca Dura Europos’da (günümüz Suriye sınırları içinde, Fırat’ın batısında Dair El - Zor’un güneyinde) bulunan ve XX Palmyrenorum yardımcı birliğinin arşivini oluşturan çok sayıda papirüs ve parşömen de Aegyptus dışından gelen önemli papirüs buluntu grupları arasındadır. Buradan gelen papirüsler de Roma ordu bürokrasisi ve işleyişine dair önemli veriler sunmaktadır. Fink 1971: 1. Dura Europos’ta bulunan askeri papirüsler ile ilgili detaylı bilgi için bk. G. Iovine, **Latin Military Papyri of of Dura Europos**, 2023.

oluşturmaktadır. Bu 4 papirüste askerler isimleri ve köken bilgileri ile verilmişlerdir. Bunlara ek olarak 3 Eylül 117'ye tarihlenen ve 126 Asia Minor kökenli askere (tirones Asiani = τῖρώνων Ἀσιανῶν) yapılan *viaticum* (yol harcırahı) ödemesini içeren bir papirüs (bk. **Testimonia; AsM 1**) daha bulunmaktadır¹⁰⁵. Tek başına 126 Asia Minor kökenli cohors I Lusitanorum askerinden bahseden belge bu çalışmada tek tek isimleriyle toplanan 80 *auxilia* erinin yarısı kadar daha fazlasını tek başına vermektedir.

Tez içinde tek başına en çok Asia Minor kökenli askere dair veriyi de bu belge barındırmaktadır. Ancak askerlerin isimleri tek tek verilmemiş, sadece onlara yapılan ödemede her *centuria*'da bulunan askerler toplu olarak sadece sayıları ile anılmışlardır. Dolayısıyla böyle bir belgeden askerlerin kimlik ifadelerine dair bir veri edinilememektedir. Resmi ve bürokratik bir belge olmakla birlikte Aegyptus'dan gelen diğer epigrafik veriler ve onların tarihlendirmeleriyle birlikte değerlendirildiğinde bu belge yeni anlamlar kazanmaktadır. Böyle bir belge tek başına II. yüzyılın ilk çeyreğinde tüm Asia Minor'dan gönderilen celpelerin varlığına işaret etmektedir¹⁰⁶. Asia Minor'dan Aegyptus'a yapılan birlik ve asker sevkiyatları Principatus'un erken dönemlerinde, son Galatia kralı Amyntas'tan kalan lejyonlarla başlamıştır¹⁰⁷. Aradan geçen yaklaşık 150 yıla rağmen Asia Minor kalabalık nüfusuyla hala Aegyptus'da bulunan birliklere celp sağlamaktadır. Bunun adeta bir sevk modeli haline dönüşmesi son Galatia kralından kalan askeri bakiyenin bölgeye gönderilmesi ile başlamış olabilir.

Papirüsler üzerine yazılmış mektuplar ve kişisel ifadeler Asia Minor kökenli erlerde maalesef rastlayamıyoruz¹⁰⁸. Tezde kullanılan papirüslerde askerler pratik bir amaç için kökenleriyle birlikte listelendiklerini görmekteyiz¹⁰⁹. Tezde ele alınan birisi

¹⁰⁵ PSI 1063; Fink 1971: nr. 74: 277 – 280; Papirüs'ün tamamı, açıklamalar ve Türkçe çevirisi için bk. **Testimonia AsM 1**.

¹⁰⁶ R. O. Fink'in de belirttiği üzere "*tirones Asiani*" ifadesiyle sadece *provincia Asia* değil tüm Asia Minor kastediliyor olmalıdır.

¹⁰⁷ N. Pollard, J. Berry, **The Complete Roman Legions**, 2012: 123 ve devamı.

¹⁰⁸ Apion isimli donanma erinin Aegyptus'daki babasına yazdığı mektuptaki kadar kişisel bir parça Asia Minor kökenli askerlerin birinden veya birkaçından daha papirüsler üzerinde aktarılmış olsa askerlerin kimliklerine dair yorumlarımız elbette daha güçlü olabilirdi. Apion'un babasına mektubunun İngilizce çevirisi ve yorumu için bk. Starr 1960: 79.

¹⁰⁹ Papirüslerin işlevlerine yönelik net bir şey önermek birçok parçalarının kayıp olması dolayısıyla

hariç diğer dört papirüs resmi ordu kayıtlarıdır. Dolayısıyla toplu onurlandırma yazıtlarında, terhis kutlama yazıtlarıyla ya da kamusal inşa yazıtlarıyla benzer içeriğe sahiptirler. İstisna arz eden tek papirüste ise Halikarnassos'lu *auxilia* eri Zosimos'un (As 57) Aegyptus'da tapınım gören yerel bir tanrıya olan adağından söz edilmektedir.

Genel olarak askerlerin i dünyalarına dair papirüslerden bir çıkarımda bulunmak Asia Minor kökenli erler için pek mümkün olmasa da 126 askerinin Roma ordu bürokrasisi tarafından nasıl pratik bir Şekilde Asyalı acemiler olarak kaydedildiğini görmek mümkündür. Ayrıca ordu kayıt sisteminde muhtemelen pratik amaçlarla ortaya çıkmış *“tirones Asiani”* gibi köken belirten bir ifadenin yine Aegyptus'ta Kalabscha Tapınağı'nın duvarına büyük ihtimalle Asia Minor kökenli erler tarafından (LeP 34, As 46, As 47 ve As 48) benimsenip kazındığını görmekteyiz. Zosimos (As 57) zelinde bakıldığında ise, meşhur donanma eri Apion'da da gözlediğimiz üzere yerel tanrıların hızlı bir Şekilde benimsenip kutsandığını ve askerlerin manevi dünyasına nasıl dahil olduklarını söylemek mümkündür. Bu ve bunun gibi belgeler Antik dönemin çok tanrılı dinlerinin ve tanrısalılıklarının, modern dünyada hâkim dinlere kıyasla açık bir Şekilde daha kapsayıcı olduğunu göstermektedir.

İKİNCİ BÖLÜM

GÖREV YAPTIKLARI ORDU BİRİMLERİNE GÖRE ASIA MINOR KÖKENLİ ASKERLER

Genel bir bakış sağlayabilmesi için tüm askerlerin birliklerine göre sırasıyla lejyon, *auxilia*, donanma, *cohortes praetoriae*, *cohortes urbanae* ve birliği belli olmayan askerler şeklinde listelendiği **Tablo 1** ve askerlerin birliklere göre dağılımını gösteren **Grafik 2** oluşturulmuştur. Bu tablo ve grafiklere II. ve III. bölümlerde sıklıkla atıf yapılmıştır.

2. 1. 1. Lejyon

Roma ordusunun cumhuriyet döneminin başından beri çekirdeğini oluşturan en kalabalık askeri birlik lejyonlardır. Roma ordusunun bel kemiği lejyonlar Roma vatandaşlık hakkına sahip olanların dahil olabildiği ayrıcalıklı birliklerdir. Görev süresi *auxilia* birlikleri ile zaman içinde eşitlense de *auxilia* ve donanmaya kıyasla daha yüksek maaş ve emeklilik ikramiyesinin bulunması bu birlikleri ayrıcalıklı bir konuma taşımaktadır.

9 yılında Teutoburg Ormanları'nda pusuya düşürülüp yok edilen üç lejyondan sonra yerine hemen yenileri eklenmemiş ve Principatus'un başında 28 olan sayıları bu kayıplar sonrası 25 lejyona düşmüştür¹¹⁰. Ancak dört imparator yılından (68/69) itibaren iç savaş dönemlerinde taht adaylarının ihtiyaçlarına göre yeni lejyonlar oluşturulmuştur¹¹¹. Germania'da yaşanan faciadan sonra lejyonların sayısı bir daha düşmemiş, bilakis sürekli artmış ve Geç Antik Dönem başlarında Tetrarşi

¹¹⁰ Dio. 56. 18 – 24; Tac. **Ann.** 1. 59; Tac. **Hist.** 4. 17 ve 5. 9.

¹¹¹ Dört İmparator yılında (68/69) donanma erlerinde devşirilen 1 ve 2 numaralı Adiutricis lejyonları bunlara örnektir. Bu birliklerden gelen donanma kökenli bir er için bk. Artemonis oğlu Diomedes (**As 20**).

imparatorları tarafından çok sayıda yeni lejyon birliği teşkil edilmiştir¹¹². Bu süreçte ayrıca lejyonların küçüldüğü de öne sürülmektedir. Burada temel argüman Geç Antik Dönemde askeri karargahların daha da küçüldüğünün arkeolojik olarak gözlemlenmesidir¹¹³.

Asia Minor'da imparatorluk ordusuna en yüksek katılım da lejyonlar düzeyinde görülmektedir (**Grafik 2**). Asia Minor, Principatus'un başından sonuna kadar Ren ve Tuna hattındaki kadar çok sayıda lejyon birliğini barındırmamıştır. Dolayısıyla Roma'nın askeri düzeyde görünürlüğü de batı eyaletlerindeki kadar yüksek düzeyde değildir. Bunun sebebi Sonuç kısmında da inceleneceği üzere Roma ile Asia Minor arasındaki egemenlik ilişkilerinin "barbar" batıya göre farklı gelişmesinde aranabilir.

2. 1. 1. 1. Lejyonerlerin Görev Yaptıkları Birliklere ve Bölgelere Göre Dağılımları

Roma imparatorluk ordusu içinde Asia Minor kökenli askerleri en yoğun biçimde gördüğümüz askeri birimlerin başında lejyonlar gelmektedir. Asia Minor eyaletlerinden gelen toplam 280 adet lejyoner imparatorluk ordusunun bel kemiği ve temel savaş mekanizması olan lejyonlarda görev yapmışlardır. Bu yurttaş birliklerindeki Asia Minor kökenli askerlere ait epigrafik verilerin önemli bir bölümü lejyonerlerin mezar yazıtları ve asker isimlerini kökenleriyle birlikte listeleyen toplu kamusal yazıtlardan gelmektedirler.

Principatus lejyonlarıyla sınırlı tutulan bu tezde Geç Antik Dönem başlarında yani Principatus'un son yüzyılında teşkil edilmiş lejyonlardan gelen sadece iki Asia Minor kökenli asker bulunmaktadır. Bunlar da Legio I Illyricorum ile Legio I Iovia Scythica'da görev yapmış olan Aurelius Onesimos (**As 33**) ile Aurelius Gaius (**Gal 37**) isimli lejyonerlerdir¹¹⁴. Bu iki örneğimiz dışında kalan 278 lejyonerden 27'sinin

¹¹² R. H. Arslanbaba, **Augustus (MÖ 27 – MS 14) ve Diocletianus (MS 284 – 305) Dönemleri İdari, Ekonomik ve Sosyal Reformların İncelenmesi ve İki Dönemim Karşılaştırması**, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul, 2018. 143.

¹¹³ A. Cameron, **The Later Roman Empire**, Londra, 1993: 33 – 34.

¹¹⁴ Aurelius Gaius'un (**Gal 37**) imparatorluk ordusu ile yaptığı seferleri detaylı bir şekilde açıklayan

görev yaptığı birlikler ve dolayısıyla görev bölgeleri bilinmemektedir¹¹⁵. Görev yaptığı birlik bilinmemekle birlikte kimi zaman yazıtlarında sadece lejyon veterani oldukları ifadesi, ya da Romalı isimleri sebebiyle lejyonlardan emekli olduğu düşünülen bu askerlere ait belgelerin tamamı Asia Minor'da bulunmaktadır¹¹⁶. Bu yazıtların bir diğer ortak özelliği de beklendiği üzere buldukları bölgenin egemen dili Hellençe ile yazılmış olmalarıdır. Büyük bir çoğunluğu imparatorluğun batısından gelen Latince lejyoner yazıtlarında askerin görev yaptığı birlik daima verilmiştir¹¹⁷.

Asia Minor kökenli lejyonerlerin görev yaptıkları bölgelere bakıldığında öncelikle iki bölge göze çarpmaktadır. Birincisi toplamda 104 lejyonerin görev yaptığı Tuna (Istros) hattı ikincisi ise 86 lejyonerin belgelendiği Aegyptus ve Numidia eyaletleridir. 280 lejyonerin toplamda 190'ı yani yaklaşık %68 oranında önemli bir çoğunluğu bu bölge lejyonlarında hizmet etmişlerdir¹¹⁸. Asia Minor'un bu bölgelere göre merkezi konumu, verilen yüksek oranda önemli bir faktör olarak

yazıt, Principatus'tan Domitanus'a geçiş sürecinde dahil olmuş askerin muhtemelen Hristiyanlığından dolayı ordundan dışlanmasına rağmen askeri kimliğini nasıl gururla sergilediğini göstermesi bakımından oldukça önemlidir. Gaius'un askeri kariyeri muhtemelen Principatus sonlarına doğru başlamıştır. Bununla birlikte memleketinin Asia Minor olduğunun açık olması dolayısıyla tezin tarihsel sınırlarından biraz dışarı taşsa da ele alınmıştır. Diğer örneğimiz Aurelius Onesimos'un (**As 33**) ise Asia Minor kökeni ve hatta yazıtının içeriği tartışmalıdır. Ancak geç imparatorluk dönemi lejyonlarına dahil olmuş Asia Minor kökenli bir asker olma ihtimali bulunduğundan teze dahil edilmiştir. Askerlerin yazıtları hakkında detaylı açıklama ve kaynakça için bk. **Gal 37** ve **As 33**.

¹¹⁵ Pisidia'nın Panemoteicheos kentinden gelen onurlandırma yazıtında ismini okuduğumuz veteran Viselius da (**LeP 47**) birliğini açıkça belirtmeden sadece görevini *beneficarius* olarak vermiştir. Asia Minor'un güneyinden Parthica lejyonlarının (I, II ve III) yoğun celp almış olabileceği modern çalışmalarda yer almaktadır. Askerin de görece görev bölgesine yakın Mezopotamya eyaletinde konuşlu bu lejyonlardan birinde görev yapmış olabileceği akla gelmektedir. Septimius Severus döneminde kurulan bu lejyonların tarihine dönük sınırlı bilgi olsa da lejyona dair az sayıda epigrafik belge de Asia Minor'un güneyinde Pisidia ve Lycia'dan gelmektedir bk. Mitchell 1993: 139; J. Nolle, "Colonia und Socia der Romer. Ein neuer Vorschlag zur Auflosung der Buchstaben "SR" auf den Munzen von Antiocheia in Pisidien", **Rom und der griechische Osten. Festschrift für Hatto H. Schmitt**, 1995: 350-370. 366; M. Waelkens, "Romanization in the East, A Case Study: Sagalassos and Pisidia (SW Turkey)", **Istanbuler Mitteilungen**, C. LII, 2002: 311 – 368: 356.

¹¹⁶ Görev yaptığı lejyonu bilemediğimiz ancak lejyoner olduğu anlaşılan (ya da öyle olduğu tahmin edilen) askerler **Tablo 1**'de 254 – 280 numaralı satırlarda listelenmiştir. Asia Minor dışından gelen tek asker Lucius Antonius'un (**LeP 44**) yazıtında birlik muhtemelen yazılmıştı ancak yazıtın o kısmının kayıp olması sebebiyle birliği bilinmemektedir.

¹¹⁷ Tek bir örnek hariç: O da Conana'lı Lucius Fabius'un (**LeP 8**) mezar yazıtıdır. Hem yazıtın buluntu yeri Tilverium'un lejyon karargâhı olması hem de askerin yazıtının diğer askerlerdeki gibi formüle edilmesi ve askeri kabartmalar (kılıç, kalkan, bacak zırhı) Fabius'un asker olduğuna ve birliğine dair şüpheye yer bırakmamaktadır. Detaylı açıklama için bk. **LeP 8**.

¹¹⁸ **Tablo 1**'de Tuna (Istros) lejyonerleri 15 – 118, Aegyptus ve Numidia bölgesi lejyonerleri ise 119 – 204 numaralı satırlar arasında listelenmiştir.

değerlendirilebilir.

Augustus'tan itibaren orduların belirli bölgelere kalıcı olarak konuşlandırılması ve yerleşmeye başlaması dolayısıyla Asia Minor kökenli askerleri daha yoğun bir biçimde görmeyi bekleyebileceğimiz bir diğer bölge doğu sınırı ve burada bulunan Cappadocia (*exercitus Cappadocicus*), Syria, Mesopotamia ile Iudaea lejyonlarıdır. Asia Minor'dan gelen askerler bu bölgedeki birlikler için yerel celp sayılabilirler¹¹⁹. Ancak beklentinin aksine söz konusu bölgenin lejyon birlikleri olan 12. Fulminata'da altı, 15. Apollinaris'te sekiz, 4. Scythica'da üç, 16. Flavia Firma'da dört, 10. Fretensis'te üç, 6. Ferrata'da beş, 3. Gallica'da bir, 1. ve 3. Parthica lejyonlarında altı olarak toplamda sadece 36 asker bilinmektedir¹²⁰. Bunların arasında Antalya'dan bulunan, lejyoner isimlerinin batıdan gelen yazıtlarda olduğu gibi sıralandığı ancak taş üzerinde geçen 2. lejyon ifadesinin muğlak olduğu yazıttan gelen on bir asker de bu sayıya eklendiğinde toplamda yerel celp olarak sayılabilecek sadece 49 lejyoner mevcuttur¹²¹.

Fırat sınır bölgesi hattı, Aegyptus ve Tuna civarında bulunan birliklerden elde ettiğimiz epigrafik malzemelerle karşılaştırıldığında askeri epigrafik açıdan daha geride görünmektedir. Bu epigrafik zayıflığın arkasındaki Asia Minor kökenli askerlere dair yazıtların önemli bir bölümünün henüz ortaya çıkarılamamış olması ihtimali bulunmaktadır. Roma'nın Fırat *limesi* üzerinde yer alan Samosata, Dascusa (Pağnik Ören), Tille Höyük, Sabus, Zimara, Zeugma gibi birçok askeri yerleşim bugün baraj suları altında kalmıştır¹²². İmparatorluğun tüm askeri birliklerinde görülen yerleşmeye paralel olarak Cappadocia'da ve ona yakın bölgelerde bulunan askeri birliklerin de yerelden celp yapmış olmaları akla yatkındır. Cappadocia eyaleti sınırları içinde bulunan lejyon ve *auxilia* birliklerinde görev yapmış ancak emekliliği sonrası birliğine yakın bölgelerde yerleşmiş olma ihtimali bulunan askerlerden gelebilecek muhtemel yazıtlar ve askeri diplomaların gelecekte gün ışığına çıkması beklenebilir

¹¹⁹ Speidel 1980: 731.

¹²⁰ Fırat ve Syria lejyonlarında görevli askerler için bk. **Tablo I**, 205 – 253.

¹²¹ Yazıt ve askerleri hakkında detaylı açıklama için bk. **LeP 23 – LeP 33** arası askerler.

¹²² D. Kaya, **Roma'nın Anadolu'daki doğu sınırı Karargâhlar, köprüler ve yol ağlarının arkeolojik açıdan İncelenmesi**, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, 2017: 117.

bir durumdur¹²³. M. P. Speidel kırk dört yıl önce yayınladığı makalesinde Dacia'da bulunan birliklerde Asia Minor kökenli askerlerin görülmeişini sadece kaynaklardaki boşluğa bağlamıştır¹²⁴. Bugün Dacia'dan gelen Asia Minor kökenli askerlere ait yazıtlar onun bu ön görüşünü haklı çıkartıyor. Aynı durum gelecek kırk veya elli yılda belki daha yakın belki daha uzak bir tarihte Fırat hattı için de geçerli olabilir. Yeni keşifler Asia Minor'dan yapılan yerel celplerin aydınlatılmasında daha kapsamlı bir açısı sağlayabilir.

Asia Minor kökenli askerleri üçüncü sırada yoğun olarak gördüğümüz birlikler arasında Ren *limesi* lejyonları gelmektedir. Tuna, Kuzey Afrika ve Fırat hattıyla karşılaştırılmayacak bir boyutta olsa da 11 askeri Germania'da görev yapmıştır. 1. Minervia lejyonunda altı, 22. Primigenia lejyonunda bir ve 5. Alaudae'de dört asker belgelenmektedir¹²⁵. Germania'da bulunan birliklere Asia Minor kökenli askerlerin zayıf katılımı anlaşılabilir bir durumdur. Zira Ren limesinde bulunan Noricum ve Raetia'da konuşlu 2. ve 3. Italica lejyonlarında tek bir Asia Minor kökenli askere dahi rastlanmamaktadır. Fiziksel uzaklık bu durumda geçerli sebep olarak sunulabilir¹²⁶. Germania ve Ren hattında bulunan birliklerin Asia Minor ile olan zayıf ilişkisi bu birliklerde görülen zayıf askeri katılımı açıklamaktadır. Antik dönemin tarih anlatılarında sıklıkla karşılaştığımız durum, doğuda en büyük ve resmi tek düşman Parthlara karşı yapılan seferlerde kullanılan doğu lejyonları yeterli gelmediğinde Tuna'da bulunan birliklerden bazılarının *vexillatio* halinde ya da tümüyle doğuya kaydırılmasıdır¹²⁷. Ancak Germania'dan bir lejyonu alıp en doğuda askeri bir operasyon için kullanmak ilk uygulanan makul bir seçenek ve ekonomik bir durum

¹²³ Beklenen olası bir buluntuya dair en yakın örnek de geçtiğimiz yıl (2023) yayınlanan ve her ikisi de Cappadocia eyaletinden gelen Domitius (Ca 20) ve Baddaeus oğlu Marona (Ca 21) isimli Auxilia erlerine ait diplomalardır.

¹²⁴ Speidel 1980: 742.

¹²⁵ Germania'da bulunan birliklerde görevli askerler için bk. **Tablo I**, 1 – 11.

¹²⁶ Asia Minor kökenli az sayıda askerin bulunduğu diğer Germania lejyonları daha uzakta bulunmaktadır. Uzaklığın yanı sıra bu lejyonların Marcus Aurelius döneminde (görece geç bir tarihte) kurulmuş olması (Dio. LV. 24, 3) ve Asia Minor üzerinden gerçekleşen Parth – Sasani seferlerine bir katılım göstermemesi Asia Minor kökenli askerlerin bu birliklerde hiç görülmeişinin olası sebepleri arasında sayılabilir.

¹²⁷ Diocletianus dönemi (284 – 305) Caesar'ı Galerius'un Sasani seferi buna dair örneklerden biridir. Onun başarısızlığı üzerine Diocletianus Tuna'dan getirdiği birliklerle savaşı zaferle sonuçlandırmıştır Eutr. 24 – 25. Daha erken dönemlerden ise Corbulo'nun yürüttüğü seferlerde de batıdan gelen destek kuvvetleri bilinen örneklerdendir.

değildir. Zira birliklerin belirli olmasa da makul bir operasyon sahası olduğu düşünülebilir. Germania’da bulunan askeri birliklerin Parth – Sasanilere karşı görevlendirilmesinin nadir olduğunu düşünsek de epigrafik olarak belgelenmektedir¹²⁸.

Asia Minor kökenli lejyonerleri en nadir gördüğümüz bölge ise toplamda iki lejyonerle Britannia eyaletidir. Bu iki lejyonerden Melitene’li Aelius Antonius’un (Ca 4) bu kadar uzakta bulunan 6. Victrix lejyonuna nasıl dahil olmuş olabileceği hakkında spekülasyon yapmak bile oldukça zordur. Ancak kendisinin *centurio*, *praepositus* ve *praefectus* rütbelerine bakılırsa askerin sıradan bir er (*miles gregarius*) olarak lejyona adım atmadığı düşünülebilir. Aelius Antonius memleketine yakın bir birlikte göreve başlamış ve sonradan Britannia’da bulunan VI Victrix lejyonuna transfer edilmiş olabilir. Yüksek rütbelilerin lejyonlar arası transferi ve rütbesiz erlere göre farklı bir askeri kariyeri olabilmektedir¹²⁹. Britannia lejyonunda¹³⁰ görev yapmış diğer lejyoner

¹²⁸ Vetera’da (Germania Inferior) konulu 30. Ulpia Victrix lejyonunun Severus Alexander’in Sasani savaşında kullanılmış olabileceğine dair elimizdeki az sayıda epigrafik veri bulunmaktadır bk. CIL III 6764; IK 39: 173; TAM IV, 1, 152. Sasanilere karşı savaşta kullanılmış olma ihtimali bulunan bir diğer lejyon 8. Augusta lejyonudur. Nicomedia’lı Aelius Tertullus’un (BeP 72) yazıtındaki bazı okuma yorumlarına göre askerin bu birlikten olma ihtimali bulunmaktadır. Her durumda Tuna’nın kuzeyinde kalan birliklerin doğudaki bir operasyon için doğrudan kullanılması istisnadır. Bununla birlikte Tacitus, Corbulo’nun komuta ettiği birlikler içerisinde Germania’dan bir lejyonun da bulunduğunu ifade etmektedir. Ancak bu durum epigrafik olarak belgelenmiş değildir bk. Tac. Ann. 13. 35, ayrıca a.g.e.: 479, dn. 288. Ayrıca Germania Inferior’da bulunan 1. Minerva lejyonundan C. Iulius Mansuetus’un (As 55) Köln’de (CCAA) bulunan adak yazıtından Kafkaslarda L. Verus komutasında hizmet verdiğini okumaktayız bk. A. von Premerstein, “Untersuchungen zur Geschichte des Kaisers Marcus”, *KLIO*, s. 11,1911: 355 – 366: 357; CIL XIII 8213.

¹²⁹ Rütbeli erlere benzer bir örnek Isaurialı Gaius Iulius Celer (C 69) Anadolu lejyonları olan 4. Scythica ve 16. Flavia Firma’da bilinmeyen bir süre görev yaptıktan sonra ana üssü Dacia Apulum’da bulunan 13. Gemina lejyonunda yüzbaşı rütbesiyle Iuppiter’e adağını sunmuştur. Başlangıçta Fırat lejyonlarında görev yapması dolayısıyla Celer’i yerel bir celp olarak değerlendirebiliriz. Celer’in askeri kariyer aşamaları ayrıca doğu lejyonlarının disiplinsizliği ve yozlaşmışlığı klişesine karşı bir örnektir. Syria’da bulunan 4. Scythica lejyonundan 16. Flavia Firma’ya oradan 13. Gemina’ya transfer edilen Celer muhtemelen kabiliyetlerine istinaden doğudan alınıp ihtiyaç duyulan bir Balkan lejyonunda görevlendirilmiş olabilir. Parlak kariyer aşamalarını takip edebildiğimiz bir başka önemli *centurio* Marcus Petronius Fortunatus’un yazıtı için bk. CIL VIII 217 = CIL VIII 11301; G. Wesch – Klein, *Soziale Aspekte des römische Heerwesens in der Kaiserzeit*, Stuttgart, 1998: 28.

¹³⁰ Askerin görev yaptığı dönemde birliğin tam olarak nerede olduğu da kesin değildir. Hispana ünvanlı 9. lejyonun ana karargahının Eboracum’da (Britannia – York) bulunduğu bilinmekle birlikte Caledonia kabilelerine karşı MS 83/84 ‘te Agricola’nın yönettiği seferden sonraki akıbeti net değildir. Askerin Aelius ismine bakıldığında celbi Hadrianus döneminde yapılmış olmalıdır. Dolayısıyla lejyonun akıbetine ve konumuna dair bilgilerin zayıfladığı bu dönemde Asclepiades’in küllerinin nereden getirildiğine dair bir yorum yapmak mümkün değildir. Birliğin Britannia sonrası konumu ve ne zaman tarih sahnesinden silindiğine dair tartışmalarda tatmin edici bir sonuca ulaşılamamıştır bk. L Keppie, *Legions and Veterans, Roman Army Papers 1971 – 2000*, Stuttgart, 2000: 173 – 182; Pollard&Berry

Aelius Asclepiades'in (C 41) 9. lejyona nasıl dahil olduğu hakkında görece daha açık sebepler ileri sürülebilir. L. Keppie lejyoner Asclepiades'in mezar yazıtının buluntu yerinin Neapolis olduğunun göz önüne alarak durumu açıklamaya çalışmıştır. Asclepiades'in yaşam süresi olan 42 yılından görev süresi olan 8 yıl çıkarıldığında celp yaşı 34 olarak hesaplanmaktadır. Roma ordusuna dahil olmak için çok geç bir yaş olan 34'ten önce Asclepiades'in mezar yazıtının Napoli'de bulunduğu dikkate alınır, onun muhtemelen en başta Misenum donanması için celp edilen bir Kilikalı olduğunu ve sonradan 9. lejyona transfer edilmiş olabileceğini ileri sürebiliriz¹³¹. Zira askerin köken formülasyonu donanma erlerinde yaygın olduğu üzere *natione* ile belirtilmiştir. Ancak askerin donanmadaki kariyerine hiç değinmemesi, onun belki de lejyonlara göre ikinci sınıf olarak değerlendirilebilecek donanmadaki askeri kariyerini kasıtlı olarak mezar yazıtında gizlemek istemesi şeklinde yorumlanabilir.

Italia'da bulunan 2. Parthica lejyonunda görev yapan Kilikalı Helvius Konon (C 56) ile Marcus Aurelius Neon (C 57) da Asia Minor kökenli lejyonerlerin görev yerleri bakımından istisnadır. Özetle Italia ve Britannia'da bulunan lejyonlardan gelen toplam sadece dört asker bulunması Asia Minor kökenli erler için bu bölgelerin alışlagelmiş tayin yerlerinin dışında kaldığını açıkça göstermektedir.

Görüldüğü üzere Asia Minor kökenli lejyonerler için en sık belirlenen görev yeri Tuna – Balkan bölgesi, Aegyptus ve Numidia'da bulunan lejyonlardır. Ancak Asia Minor kökenli erlerin Tuna ve Aegyptus'da bulunan lejyonlarda görev yapması yerel celplerin Augustus döneminden itibaren yaygınlaşması fenomeniyle de uyumaktadır. Asia Minor kökenli lejyonerleri yoğun bir biçimde gördüğümüz 7. lejyonun Principatus'un başlarında Anadolu'nun güneyinde Homonadanses kabilelerine karşı yürütülen savaşta yer almış olması yüksek bir ihtimaldir. Tuna bölgesinden imparatorluk tarihi boyunca sıklıkla doğuya kaydırılan birliklerin Principatus başlarında Anadolu'dan yani doğudan batıya transferini de antik kaynaklarda sıklıkla gördüğümüzü yukarıdaki paragraflarda belirtmiştik. Bu durum

2012: 98. Britannia'da bulunan 20. Victrix lejyonunda da görev yapan ve ismi yazıtından okunmayan bir yüzbaşı da (BeP 73) Gaius Iulius Celer de Aelius Antonius gibi rütbeli bir subaydır. Bu asker de rütbelilere has bir askeri kariyere sahip olmuş olabilir.

¹³¹ Keppie 2000: 177; A. R. Birley, *The Fasti of Roman Britain*, 1981: 222 dn. 27.

Tuna hattı ve Anadolu arasında sıkı bir askeri trafiğe işaret etmektedir. Anadolu'nun güneyinde aktif olarak savaşa katılmış ve muhtemelen yerel celp yapacak kadar da uzun bir dönem geçirmiş olan 7. lejyondaki Asia Minor kökenli askerlerin dikkat çeken bolluğu yerel celbin aslında Augustus'un orduyu profesyonelleştirmesi sonrası hemen başladığına işaret etmektedir¹³².

7. lejyonda özellikle birliğin konuşlandığı bölge ve civarından gelen yazıtlarda görülen Asia Minor kökenli askerlerin yoğunluğu Augustus iktidarının başlarından itibaren Anadolu'da kalıcı bir askeri garnizonun bulunduğuna işaret etmektedir¹³³. S. Mitchell, Syme'in düşündüğünün aksine, Anadoluya Aegyptus veya Syria'dan birlik sevk edilmediğini ve zaten imparator eyaleti olan Galatia'da kalıcı bir ordu karargâhının bulunduğunu ifade etmektedir¹³⁴. Augustus – Tiberius dönemlerine tarihlenen Asia Minor kökenli askerlerden gelen çok sayıda epigrafik veri S. Mitchell'in bu iddiasını da desteklemektedir. 7. lejyonda görev yapmış ve beşi hariç tümü imparator Claudius (41 – 54) öncesi döneme tarihlenen Asia Minor kökenli toplam 29 askerden gelen belge söz konusudur. Bu kadar çok sayıda Asia Minor kökenli asker varlığı 7. lejyonun kısa süreli bölgesel angajman yerine uzun bir dönem Anadolu'nun güneyinde kaldığına işaret etmektedir. Birliğe dair Asia Minor kökenli askerlerin yazıtları 7. lejyonun "*claudia pia fidelis*" ünvanını almasından sonra gelmeye devam etse de Principatus başlarındaki yoğunluğunda değildir¹³⁵. Artık yeni konuşlandığı bölge olan Moesia sınırları içinde Viminacium ve civarından yerel

¹³² Söz konusu dönemde muhtemelen birliğin Asia Minor'un güneyinde bulunduğu süreçte celp edilmiş askerler için bk. **Tablo 1: 15 – 44. Satırlar (Gal 16 hariç)**.

¹³³ MÖ 25 yılında Galatia kralı Amyntas'ın Isauria ve Pisidia'da Roma adına kontrolü sağlamak için verdiği savaşta ölmesi askeri operasyon yarıda kalmıştır Strab. 12, 6.3 (C 569). Bölgenin Augustus döneminde gerçekleştirilen kolonizasyonu burada tam kontrolün sağlanmasını amaçlamaktadır. Yarım kalan savaşın devamı için Anadolu'da birliklerin en az üç kez bulunduğunu antik kaynaklarda da takip edebilmekteyiz. "*Bunlardan birincisi bellum Thracicum'da görevlendirilen L. Calpurnus Piso'nun Galatia ac Pamphylia'dan Macedonia'ya birlikleri ile birlikte çağırılması, diğeri Homonadensis'lere karşı savaşın yürütüldüğü MÖ 4/3 yılları ve son olarak M. Plautius Silvaus'un Isauria'luların isyanını sonlandırdığı MS 6 yılı*". Mitchell 1976: 288.

¹³⁴ Mitchell 1976: a.e. 299; R. Syme, "Galatia and Pamphylia under Augustus: the Governorships of Piso, Quirinius and Piso", **KLIO**, C. XXVII, 1934: 122 – 148: 143 – 4; R. Syme, "Some Notes on the Legions under Augustus", **JRS**, C. XXIII, 1933: 14 – 33.

¹³⁵ "Cumhuriyeti yeniden restore etme" niyetinde olan Scribonianus'un imparator Claudius'a karşı darbe planı, komutası altında bulunan birliklerin (legio VII ve XI) imparator Claudius'a sadık kalmasıyla başarısız olmuştur. Claudius da bu sadakat karşılığında bu iki birliğe *claudia pia fidelis* ünvanı vermiştir. MS 42 sonrası askerlerden gelen yazıtlarda bu ünvanı görmekteyiz. Dio. 60. 15; Suet. **Claud.** 13.

celplere yönelindiğini lejyonun 195 yılına tarihlenen terhis kutlama yazıtında görebilmekteyiz¹³⁶. Toplam 244 askerın listelendiği yazıttan sadece dört Asia Minor kökenli asker seçilmektedir¹³⁷. Bu onurlandırma yazıtı dışında lejyonun *claudia pia fidelis* ünvanını aldığı tarihten sonra gelen tek mezar yazıtı ise *cognomen*inden dolayı G. Forni tarafından Pontus kökenli olarak değerlendirilen Gaius Iulius Ponticus'a (**BeP 37**) aittir¹³⁸.

7. Lejyon haricinde Asia Minor kökenli askerleri Tuna'nın en kuzeyinden güneyine kadar birçok lejyonda görmekteyiz. Bu bölgenin birlikleri arasında Asia Minor üzerinden Parthlara karşı gerçekleştirilen seferlerde ve Yahudi İsyanlarında görevlendirilen 5. Macedonica lejyonu ön plana çıkmaktadır¹³⁹. Bu lejyonda 24 Asia Minor kökenli asker görev yapmışır¹⁴⁰. 7. Lejyondan sonra Anadolu kökenli erleri Balkanlarda en çok bu birlik içinde görmekteyiz. Bunun sebebi de 5. Macedonica lejyonunun Asia Minor'da ve civarında sıklıkla angaje edilmesi olabilir¹⁴¹. Ayrıca Novae'de I. Italica lejyonunda dört, Durostorum'da XI. Claudia lejyonunda sekiz, Apulum'da 13. Gemina'da on bir, Singidunum'da IIII. Flavia Felix lejyonunda beş, Pannonia'da bulunan I. ve II. Adiurix ile 14. Gemina lejyonlarında toplam on üç Asia Minor kökenli asker görev yapmışır¹⁴².

¹³⁶ CIL III 14507; M. Mirkovic, "The Roster of the VII Claudia Legion", **ZPE**, C. 146, 2004: 211 – 220. Söz konusu yazıt Testimonia içinde provincia Asia başlığı altında incelendi bk. **As 12** ve **As 13**.

¹³⁷ Söz konusu yazıtta isimleri tam olarak okunmayan *beneficarius consularis* rütbeli [--]us ile *miles gregarius* T. Flavius Valerius'un köken ifadelerinde kullanılan kısaltma Am(aseia), Am(astris), Am(isos) ya da (Ampelum)'dan mı geldiğini açık bir şekilde ifade etmeyi engellemektedir bk. K. Stauner, M. Adak, "Zur Stellung von Armeeingehörigen in ihren Heimatstädten: Der Fall M. Aur. aus Prusias ad Hypium", **GEPHYRA**, C. III, 2006: 133 – 168: 158. Aynı yazıtta köken ifadesi Her(aclea) olarak verilen T. Aurelius Neoptolemus'un ise hangi Heraclea'dan olduğu tartışmalıdır. Bu asker Thracia eyaletinde bulunan Perinthus Heraclia veya Macedonia eyaletinde bulunan Heraclea Sintika'dan da geliyor olabilir. Lejyonda civarda bulunan yerleşimlerden gelen askerlerin sayısının açık ara fazlalığı göz önünde bulundurulursa ikinci öneri daha olası gözükmemektedir bk. **a.e.** 159.

¹³⁸ Forni 1953: 226; AE 1910, 174; K. Królczyk, **Die Veteranen in den Donauprovinzen des römischen Reiches (1. – 3 Jh. N. Chr.)**, çev. Mrozewicz B., Poznan, 2009: 126.

¹³⁹ Birinci Yahudi isyanında birliğin katılımı bk. Jos. **BJ.** 7. 19 – 20. 2. Yahudi İsyanında da bir *vexillatio* ile görevli bk. CIL III 13586; Lucius Verus'un Parth Seferi CIL III 7507.

¹⁴⁰ bk. **Tablo 1.** 69 – 95. satırlar.

¹⁴¹ 5. Macedonica lejyonunun Doğudaki başlıca görevlendirmeleri: "1. Yahudi İsyanı (Galilee 67, Kudüs kuşatması 70), Traianus'un Parth Seferleri (115 – 117), Bar Kochba İsyanı (vexillatio, 132 – 135), Lucius Verus'un Parth Seferi (vexillatio 161 – 166), Septimius Severus'un Parth Seferi (195 – 197)" bk. Nigel, Pollard 2012: 200.

¹⁴² Söz konusu askerler için bk. **Tablo 1.** 52 ve 118 arasındaki satırlar.

Asia Minor'un yerel birliklerinde görev yaptıklarını düşündürecek bir diğer belge ise 2. lejyondan on bir askere ait isimlerin listelendiği (**LeP 23 – 33**) ve Antalya'da bulunan bir yazıttan gelmektedir. 2. lejyon ile kastedilenin hangi birlik olduğu açık değildir. G.E. Bean'in de belirttiği üzere yazıtta yer alan isimler tamamen Anadolu ve Hellen kökenlidir. İsimlere bakıldığında yurttaşlık ibaresi de bulunmamaktadır¹⁴³. Öte yandan Septimius Severus tarafından kurulan 2. Parthica lejyonu askerlerine ait bir liste olma olasılığı düşüktür; çünkü söz konusu birlik hep Parthica ünvanı ile yazıtlarda yer almaktadır¹⁴⁴. Muhtemelen lejyon Deiotaros'un Roma tarzında silahlandırıp yetiştirdiği lejyonlardan ikincisine dahil olan askerlerin isimlerini içermektedir¹⁴⁵. Cicero bu birliğin askeri kapasitesine dair detaylı bilgi vermektedir:

“..ancak Deiotarus ile kendisi ve tüm birliklerinin benim komutamda hizmet etmesi konusunda anlaştım. Bizim tarzımızda silahlandırılmış 400 adamdan oluşan 30 cohors ve 2000 süvariden oluşan bir orduya sahip.”¹⁴⁶

Verilen sayılar göz önüne alındığında Galatia kralı Deiotaros'un Geç Cumhuriyet ve Principatus lejyonlarının klasik formunda yaklaşık iki lejyona denk bir askeri güce sahip olduğunu görmekteyiz. Yazıtın sondan bir önceki satırında geçen lejyon numarasını ($\beta' = 2$), Deiotaros lejyonlarının kendi içinde numaralandırılmış olabileceğini düşünürsek bir anlam çerçevesine oturtmak mümkündür. Dolayısıyla Principatus'un başlarına yazıtı tarihlemek mümkün olabilir. M. P. Speidel ise bu

¹⁴³ Bean 1971: 30.

¹⁴⁴ Örneğin CIL IX, 1459, ... *veterano ... ex legione secunda Parthica*; **AE** 1912, 177 *centurioni legionis II Parthicae*, Cilicia'da bulunan bir yazıttan bu birlikte görev yapmış diğer bir örnekse muhtemelen Thracia kökenli bir askere aittir bk. *Septimi Dizaie militi legionis II Parthicae* **IK** 56: 70.

¹⁴⁵ Caesar, **Bellum Alexandrinum**: 68. 2: “*legionem autem eam quam ex genere civium suorum Deiotarius armatura disciplinaque nostra constituam habebat equitatumque omnem ad bellum gerendum adducere iussit.*” “*Deiotarus'un kendi halkından oluşturduğu ancak bizim disiplinimize göre eğitilen ve silahlandırılan ordusunu tüm süvarileri ile birlikte savaşı icra etmek için getirmesini emretti.*”

¹⁴⁶ “*mihi tamen cum Deiotaro convenit ut ille in meis castris esset cuius copiis omnibus; haber autem cohortis quadringenerias nosta armatura XXX, equitum CIO CIO.*” Cicero. **Ad Atticum**, çev. ve düz. S. Bailey, C. II., Londra, 1999: VI. I. 14.

yazıttan sadece tek bir askerin Asia Minor kökenli lejyonerler arasına dahil etmiştir¹⁴⁷. Eğer buradaki önermemiz doğruysa, lejyon Deiotaros'un teşkil ettiği sonrasında ise Amyntas'ın komuta edilen birliklerdense, Anadolu'nun Roma imparatorluk döneminden en erken döneme tarihli yerli lejyonerlerinin isimlerini listeliyor olabilir. Askerlerin isimlerinin yerli oluşu ise ya henüz krallık bakiyesi birliklerin tam olarak Roma ordusuna entegre edilmeden önceki hallerini yansıtmaktadır ya da lejyonerler eyaletleştirme sonrası birlikleri henüz Aegyptus'a transfer edilmeden kendi yerel isimleriyle yazıtta yer almayı tercih etmişlerdir.

Tuna eyaletlerinden sonra Asia Minor kökenli lejyonerleri en sık gördüğümüz ikinci eyaletin Aegyptus olmasının da aslında yerel askere alımların Principatus başlarından itibaren yaygınlaşmasıyla ilgisi bulunmaktadır. 3. ve 22. lejyonlarda görev yaptıklarını anladığımız 23 Asia Minor kökenli asker bir kamusal inşa yazıtında karşımıza çıkmaktadır¹⁴⁸. Büyük bir çoğunluğu Galatia eyaletinden gelen lejyonerlerin Amyntas'ın krallığı ile birlikte Roma'ya bakiye kalan birliklerin askerleri olma ihtimali yüksektir. Her ne kadar askerler Aegyptus'da bulunsalarda, lejyona dahil oluşları muhtemelen birlik henüz Asia Minor'dayken gerçekleşmiştir. Dolayısıyla bu askerler de yerel celp olarak değerlendirilebilirler. Ancak Aegyptus'da ve Numidia'da bulunan 3. ve 22. Lejyonlar ile Lambaesis'te bulunan 2. Traiana lejyonunda görev yapmış Asia Minor kökenli askerlerin mevcudiyeti farklı ve daha geç zaman dilimlerinde – 1. yüzyıl boyunca ve 2. yüzyıl sonlarına kadar – epigrafik olarak belgelenmektedir¹⁴⁹. Dolayısıyla Numidia ve Aegyptus lejyonlarının personel ihtiyacı için Asia Minor'un bu bölgelerdeki birlikler için bir celp havuzu işlevi gördüğünü ileri sürebiliriz¹⁵⁰.

Büyük bir ihtimalle Asia Minor'da uzun süre bulunmuş olan 7. Lejyon (42 sonrası *Claudia pia fidelis*) ile 3. ve 22. lejyonların, sonradan transfer edildikleri bölgelere taşıdıkları yerli askerler de yerel birliklere yapılan celpler arasında değerlendirilebilir. Dolayısıyla yukarıda sayılan ve Fırat Limes'ini oluşturan birliklere

¹⁴⁷ Speidel 1980: 732.

¹⁴⁸ ILS 2483; CIL III 6627; AE 2001; 2048.

¹⁴⁹ Bölgede konuşlu lejyonlarda görev yapan askerler için bk. **Tablo 1**, 119 – 204 arası satırlar.

¹⁵⁰ Asia Minor'dan Aegyptus'da bulunan birliklere personel temini sadece lejyonerler bazında değildir. Aegyptus'da bulunan yardımcı birlikler için de Asia Minor kökenli askerlere ait epigrafik veriler MS 1. ve 2. yüzyıllar boyunca görülmektedir bk. tez içinde **1.2. "Papirüsler"**.

yapılan askere alımlarla (toplamda 36 asker)¹⁵¹ ek olarak bu birliklerdeki erken döneme tarihlenen (MS 6 öncesi) lejyonerleri 7. Lejyon (29 asker) 3 ve 22. lejyonlar (31 asker)¹⁵² ile Amyntas'ın muhtemelen iki numaralı lejyonundan gelen 11 askeri de dahil edersek yerelden celp edilen asker sayısı toplamda 107 lejyonere ulaşıyor. Dolayısıyla Asia Minor kökenli askerlerin bölgesel dağılımında başlıca üç bölge: Tuna eyaletleri, Aegyptus ve Numidia ile Asia Minor – Fırat limes'i dengeli bir durumdadır. Bu sayılan bölgeler haricinde görev yapmış olan Asia Minor kökenli askerler de açık bir şekilde istisnai duruma işaret etmektedir.

Antik kaynaklar, orduya yapılan celplere dair detaylara nadiren yer vermektedir. Epigrafik verilerin de bu kaynaklardaki alıntılarını desteklediği durumlar söz konusudur. Askerlerden gelen mezar yazıtları her ne kadar tarihleme açısından dar bir zaman aralığına nadiren izin verse de bazı örneklerde antik kaynakların celp üzerine ifadelerini karşılaştırmak mümkündür. Tacitus'ta Asia Minor'un askeri rezervinin nerelerde bulunan lejyonlar için kullanıldığına dair ifadeler açıkça yer almaktadır:

“O yıl (65), yaşları ve sağlık durumları sebebiyle askeri yemininden azat edilen askerleri olan Illirya lejyonlarını doldurmak amacıyla Gallia Norbonensis, Africa ve Asia'da, celp yapıldı.”¹⁵³

Tacitus'un bu ifadesini destekler nitelikte Galatia kökenli ve Corbulo'nun komuta ettiği birliklerden olan 15. Apollinaris lejyonundan Sextus Iulius Quintilus'un (Gal 78) mezar yazıtını görmekteyiz. Muhtemelen Pisidia Antiochia'sından celp edilen lejyonerin mezar yazıtı birliğinin doğudaki görevinin tamamlamasından sonra ana üssünün bulunduğu Carnuntum'dan gelmektedir.

“Corbulo yaş ve sağlık durumları sebebiyle askerliğe elverişsiz olanları terhis ettikten sonra destek kuvvetleri talep etti. Galatia ve

¹⁵¹ Mezopotamya ve Fırat bölgesi lejyonerleri için bk. **Tablo I.** 205 – 240 arası satırlar.

¹⁵² **Tablo 1.** 162 – 190 numaralı satırlar arasındakiler ve 156 numaralı satırdaki asker bu hesaplama dahil edilmiştir.

¹⁵³ “*Eodem anno dilectus per Galliam Narbonensem Africamque et Asiam habiti sunt supplendis Illyricis legionibus, ex quibus aetate aut valetudine fessi Sacramento solvebantur*” Tac. **Ann.** XVI, 13.

*Cappadocia'dan celppler yapıldı. Germania'dan bir lejyon ile birlikte onun atlı ve piyade birliklerinden cohortları savaş gücüne eklendi.*¹⁵⁴”

M.P. Speidel'in de makalesinin başında alıntılıyıp epigrafik veriler ile test ettiği bu celp uygulaması bu tezde kullanılan birçok yeni askeri yazıtı ile de sorgulanmıştır¹⁵⁵. M. P. Speidel'in de belirttiği üzere Asia Minor kökenli lejyonerler sadece Moesia'da değil nerede ihtiyaç varsa oradaki birlikleri beslemek üzere görevlendirilmişlerdir. Bununla birlikte ekonomik gerekçelerle Asia Minor kökenli sadece lejyonerler değil yardımcı birlik erlerinin de lejyonerlerde olana benzer şekilde Tuna, Aegyptus ve Syria'daki birliklerde ağırlıklı olarak görevlendirildiğini görmekteyiz¹⁵⁶. Germania ve Britannia gibi Roma askeri varlığının yoğun olduğu bölgeler Asia Minor'a uzak olduğu için Anadolu'nun insan gücü buranın askeri personel ihtiyacı için nadiren kullanılmıştır. Asia Minor kökenli askerler için bir atama ve tayin modeli önermek zordur. Modele benzeyen celppler, Asia Minor'dan gelen erlerin belirli eyaletler ve bölgelerde yoğunlaşması ekonomik ve mantıksal gerekçeler içermektedir.

Katı sınırları olan bir tayin sistemi önermek mümkün değildir. Roma gibi büyük ve endüstriyel devrim öncesi çağın en büyük maaşlı profesyonel ordusunu kuran ve yüzyıllarca sürdüren imparatorluk, yönettiği bölgeler arasındaki sınırları silikleştirerek etkileşimi artırmıştır. Benzer ekonomik ve mantıksal sebeplerle Asia Minor'da, Britannia ya da Hispania kökenli askerlerin izlerine rastlanmasının da oldukça nadir olması anlaşılır bir durumdur. İncelediğimiz bölgenin askerlerinin ağırlıklı olarak görev yaptıkları bölgelere baktığımızda Doğu Roma İmparatorluğu'nun çekirdek bölgesinin oluşturan Asia Minor'un, Principatus boyunca da imparatorluğun doğu yarısı için asker ihtiyacına karşılık önemli bir katkı sunduğu

¹⁵⁴Tac. **Ann.** 13. 35: “*Igitur dimissis, quibus senectus et valetudo adversa erat, supplementum petivit. Et habitu per Galatiam Cappadociamque dilectus, adiectaque ex Germania legio cum equitibus alariis et peditatu cohortium.*”

¹⁵⁵ Speidel 1980: 743.

¹⁵⁶ Bu konu **2. 1. 2. 1. Görev Yaptıkları Birliklere ve Bölgelere Göre Dağılımları** başlığı altında detaylı olarak ele alınmıştır.

rahatlıkla söylenebilir¹⁵⁷.

2. 1. 1. 2. Lejyonerlerde Onomastik, Köken ve Kimlik İfadeleri

Tüm Asia Minor eyaletlerinden gelen toplam 280 lejyonerin epigrafik olarak belgelendiğini bir üst başlıkta belirtmiştik. Kendi isimleri ve çocuklarına verdikleri isimlere bakıldığında ilk dikkat çeken, onomastik karakterin neredeyse tamamen Romalı ve Latince olduğudur. Roma ordusunun diğer birimleri *auxilia* ve donanmada görev yapanlara kıyasla lejyoner onomastiği çok daha zayıf bir yerel karakter taşımaktadır. Lejyonerlerin isimlerine ve isim verme geleneklerine de toplu bir bakış sağlayabilmesi için oluşturulan aile soyağaçlarına ilk bakışta da bu karakter net bir şekilde görülmektedir (bk. **Ekler: Aile Soyağaçları, 1. Lejyoner Aileleri**)

Lejyonlar imparatorluğun yurttaş birlikleridir ve dolayısıyla bu birimlerde hizmet edebilmek için Roma yurttaşlığı bir ön koşuldur. Bununla birlikte Augustus'tan itibaren orduların belirli bölgelerde kalıcı hale gelmesi ve dolayısıyla yerleşmesiyle lejyon birlikleri de asker ihtiyacını yakınlarında bulunan özgür doğumlu eyalet halklarından (*provincialis*) ve çoğunlukla kentlerden ve askeri kolonilerden karşılamaya başlamıştır. Lejyon birliklerinin Principatus başından itibaren yoğun bir biçimde konuşlandırıldığı Ren ve Tuna gibi askeri yoğunluğu yüksek bölgelerde askeri kolonizasyon daha yoğun görülmektedir. Yeni kurulan askeri kolonilere veya askeri yerleşimlerin civarında kırsalda yerleşen veteranların kurdukları ailelerden gelen çocuklar Roma yurttaşlığına da doğuştan sahip olmaları sebebiyle potansiyel bir celp havuzu olarak görülmüş olmalıdırlar. Ancak Asia Minor'da Augustus dönemi sonrası devam eden bir askeri kolonizasyon olmaması bölgeden yapılacak celplerde yurttaşlık ön koşulunun sıklıkla esnetilmiş olabileceğini akla getirmektedir. Bu durum lejyonerlerin kurgusal filyasyonlarından (kurgusal ve askerin kendisiyle aynı *praenomene* sahip baba isimlerinden) anlaşılmaktadır.

Lejyonerin yurttaşlığı orduya girişi esnasında aldığına dair bir diğer önemli

¹⁵⁷ Bölgede konuşlu lejyonlar için bk. **Levha 9 Harita 1**; Doğu lejyonlarında görev yapmış askerlerin listesi için **Tablo 1**, 205 – 240 arası satırlar.

işaret ise onun *tribus* bilgisidir¹⁵⁸. Principatus'tan itibaren bu *tribus*lar yurttaş birliklerine dahil olan erlerin vatandaşlık statülerinin sembolik bir ifadesi olmuştur. Yurttaşlığın profesyonel orduda hizmetle imparatorluk çapında yaygınlaşması sonrası bu *tribus*lara yeni yurttaşlar kaydedilmiştir. Yeni yurttaşların eyaletlere, kentlere ve bölgelere göre farklı *tribus*lara kaydedilmesi onların kökenlerinin tespiti için de birer işaret olabilmektedir. Asia Minor'dan gelen askerlerin kaydedildikleri *tribus*lar “*Pollia, Collina, Sergia, Fabia, Aniensis, Papiria, Velina, Terentia, Romilia, Aemilia, Claudia, Palatina* ve *Quirina*” epigrafik olarak belgelenmektedir.

*Tribus*lar belirli bir kentten gelen askerlerin kaydedildiği kütüklerden ziyade genel olarak Asia Minor'dan gelen askerlerin taksim edildiği oymaklar – bölgeler gibi değerlendirilmelidir. Bir başka deyişle bu sayılan *tribus*lar belirli bir kente veya Asia Minor eyaletine özgü değildir ve Asia Minor'un her köşesinden lejyonerler bu *tribus*lardan herhangi birine taksim edilmişlerdir. Bu taksimde rütbeye, sosyal ve soysal kökene göre bir *tribus* tayini yapıldığını düşündürecek bir işaret de bulunmamaktadır. *Tribus* taksimi Asia Minor genelinde açıkça bir gruplamaya işaret etmese de bazı durumlarda askerinin kökenine dair çıkarımlarda bulunmayı mümkün hale getirmektedir. Ayrıca askerlerin kaydedildikleri *tribus*'lara dağılımında belirli bir kritere rastlanmaması tespiti bu tezde incelenen sıradan erler özelindedir ve Asia Minor kökenli erleri işaret etmektedir. Tüm imparatorluk çapında lejyonlara kaydedilen askerlere bakıldığında *tribus*ların daha büyük bölgelere taksim edildiği görülür. Asia Minor kökenli askerler arasında görülmeyen *Tromentina, Stellatina* ya da *Pomptina* gibi *tribus*lar çoğunlukla Tuna ve Ren bölgelerinden orduya katılan askerlerde görülmektedir.

İsmin ve dolayısıyla kimliğin de bir parçası olan *tribus* bilgilerini askerlerin mezar yazıtlarında sıklıkla okumaktayız. Roma kentinde bulunan kurgusal ve kabilevi bir bölünmeye Asia Minor'da pek bir anlam yüklenmemiş olmalı ki, *tribus* bilgileri

¹⁵⁸ Roma'da cumhuriyet döneminden kalma bir gelenekle yurttaşlar demokratik seçimlerde oy verme işlemi için bölgesel gruplara ayrılmışlardır. Krallık dönemine kadar dayandırılan bu *tribus* örgütlenmeleri ayrıca askere alım ve vergilendirme hususlarında da bir idari bir işleve sahip olmuştur. 4 kent ve 31 kırsal *tribus* olmak üzere toplamda 35 olan *tribus* sayısı MÖ 241'den itibaren aynı kalmıştır. Detaylı bilgi için bk. H. Galsterer, “*Tribus*”, **DNP**, C. XII/1: 2002: 799 – 802.

memleketine geri dönen askerlerin yazıtlarında çok nadiren karşımıza çıkmaktadır¹⁵⁹. Bu duruma örnek olarak verilebilecek sadece iki lejyonere ait yazıt bulunmaktadır. Bunlardan Cormasa'lı Gaius Iulius (**LeP 6**) memleketinde gömülü olmasına rağmen mezar yazıtını, birliği 7. lejyonun konuşlu olduğu Tilurium'da olduğu gibi bir formülasyonla, köken ve tribus bilgisi ile aktarmıştır. Diğer asker ise Asia Minor kökenli olduğu şüpheli bir lejyoner olan Lucius Valerius Teidia'dan (**As 29**) gelmektedir. Asia Minor kökenli askerlerde sadece iki örnekte görülen *tribus* olan Palatina, Teidia'nın Hellence mezar yazıtında verilmiştir.

Asia Minor kökenli lejyonerlerin isimlerinin bir parçası olan bu filyasyon (yani baba adı) büyük bir çoğunlukla askerinin *praenomeni* ile aynı adı taşımaktadır¹⁶⁰. Gaius oğlu Gaius Aufidius (**C 50** ve **Gal 50**), Gaius Aufidius C(aius) f(ilius) şeklinde birçok lejyonerde kurgusal bir biçimde formülize edilmiştir. Lejyonerlerin birliğe dahil oluşlarında onlara Romalı birer isim yani *tria nomina*, kurgusal bir filyasyon (babadan Romalı olduklarına dair sözde bir işaret) ve hepsi de Roma'nın oy verme birimleri olan birer *tribusa* atanmıştır. Bu üç unsur askerinin yeni ve Romalı kimliğini oluşturmaktadır. Artık yerel ismini geride bırakıp Romalı bir dünyaya adım atan lejyoner yeni bir kimliğe ve Roma yurttaşlığının getirdiği ayrıcalıklara sahiptir.

Romalı kimliğin en önemli göstergelerinden olan bu lejyoner isimleri *tria nominadır*. Pessinous'lu lejyoner Marcus Sempronius Celer'de (**Gal 73**) olduğu gibi *praenomen*, *nomen gentiles* ve *cognomen* olarak üç parçalıdır. Ancak Principatus'un başlarına tarihlenen yazıtlarda lejyonerlerin isimlerinde *cognomen* elementi olmadan görmekteyiz¹⁶¹. Her ne kadar elimizdeki örnekler sınırlı olsa da Constitutio Antoninia sonrası (212) askerler yine *tria nomina* yerine iki isimle *cognomen* ya da *nomen gentilesten* biri olmadan epigrafik belgelerde karşımıza çıkmaktadır.

Asia Minor kökenli lejyonerlerin genellikle Romalı karakterde olan isimlerinde

¹⁵⁹ Pilhofer 2006: 66 ve devamı.

¹⁶⁰ Gaius oğlu Genucius (**Gal 67**), Quintus oğlu Baebius (**Gal 69**), Lucius oğlu Sulpicius (**Gal 70**), Sextus oğlu Cornelius (**Gal 71**). Baba ve asker *praenomen*lerinin aynı olması askerinin lejyona giriş esnasında yurttaş olarak birliğe kabul edildiğinin bir işareti olarak değerlendirilmektedir. Bu örneklerde baba ön adları (*praenomen*) farklıdır ve Roma yurttaşlığına doğuştan sahip olabilirler.

¹⁶¹ Galatia'dan çok sayıda lejyonerin isminin geçtiği Aegyptus eyaletinden gelen yazıtlar (**CIL III 6627**, **CIL III 14147**; **ILS 2483**) bunu doğrulayan gösteren belgelerdir.

önemli ayırıcı unsurlarından olan cognomen'in yerel bir karakter taşıdığı örnekler de az değildir. Aurelius Nestor (**Gal 44**), Aurelius Antipatros (**BeP 87**), M. Aurelius Kallikles (**As 32**), Gaius Iulius Leonides Athanaios (**C 54**), Marcus Aurelius Papias (**Gal 116**) gibi lejyoner isimlerinden de anlaşılacağı üzere Romalı isimler ve muhtemelen yerel kökenli ve Hellen karakterli isimler cognomen olarak askerin Romalı ismini oluşturmuştur. Bu melez isimlerde dikkat çeken ise yerel unsurun ağırlıklı olarak Hellence olmasıdır. *Auxilia* erlerinde ise daha sıklıkla Anadolu'nun yerel onomastiğini Hellence haricinde (örneğin, Luvi) gördüğümüz örnekler göze çarpmaktadır¹⁶².

Marcus Aurelius Antoninus (**BeP 102**) ya da Aelius Deiotarus (**Gal 40**) örneklerinde görüldüğü gibi lejyonerler çoğu örnekte askere alındıkları dönemin imparatorunun isimlerini almışlardır. Augustus'tan itibaren askerler arasında yaygın olarak görülen Gaius Iulius *praenomen* ve *cognomeni* için ayrıca bir parantez açmak gerekmektedir. Bu isimler lejyonerler arasında oldukça yaygındır ve her zaman askerin mesleğe başladığı tarihe atıfta bulunduğunu söylemek doğru değildir. Bununla birlikte Titus Flavius ve Aelius ve Marcus Aurelius gibi lejyoner isimleri onlardan gelen belgeleri tarihlememizde bize olanak sağlamaktadır. Bu lejyoner isimleri diplomalarda olduğu kadar net bir tarihleme olanağı sunmasa da en azından askerin yazıtı ve yaşam yılları için bir *terminus post quem* (belirli bir tarihten sonra) önermeyi mümkün hale getirmektedir. Yurttışlık koşulunun olmadığı ve *peregrini* özgür doğumlu erkeklerden celp edilen donanma erleri de Romalı isimlere ve çoğunlukla *tria nominaya* sahiptirler. *Auxilia* erlerinde de Romalı isimleri gördüğümüz örnekler mevcuttur. Ancak bunlar çok daha nadiren imparator ailesinin *praenomen* ve *nomen gentiles*'ini almışlardır. Asia Minor kökenli askerlerin isimleri incelendiğinde, imparatorun ismini alma geleneğinin Roma imparatorluğunun birinci sınıf yurttış birlikleri olan lejyonerlere özgü bir ayrıcalık gibi görülmüş olabileceğini düşündürmektedir.

Lejyonerlerin isimlerinde yukarıda belirtildiği gibi yerel unsurlar kendini gösterebilmektedir. Ancak Romalı – Latin hiçbir unsurun rastlanmadığı isimlerin Trokondas, Kastor, Hermes gibi tümüyle yerel karakterde olduğu tek örnek de Lycia

¹⁶² Vaxades (**LeP 38**), Tatas (**As 37** ve **LeP 37**), Industes (**C 68**) isimli *auxilia* erlerinde olduğu gibi.

et Pamphylia'da bulunan ve lejyonerleri listeleyen bir yazıttan gelmektedir¹⁶³. Ayrıca donanma erlerinde orduya girişte alınan yeni isimler genellikle *tria nomina* formundadır. Donanmadan sonra acil durum eri olarak 1. Adiutricis lejyonuna transfer edilen Artemonis oğlu Diomedes'de (**As 20**) aldığı diplomada yerel ismiyle geçmektedir. Donanma erlerinin Misenum ve Ravenna'dan gelen mezar yazıtlarında görmeye alışık olduğumuz *tria nomina* lejyoner Diomedes'e orduya girişinde verilmemiştir. D. Demicheli donanma erlerine orduya girişlerinde *tria nomina* verilmesinin I. yüzyıl sonlarından itibaren uygulamaya konulduğunu belirtmektedir¹⁶⁴.

Auxilia ve donanma erleri arasında birçok örnekte gördüğümüz üzere, askerler orduya katılmadan önceki isimlerini de mezar yazıtlarında belirtmişlerdir¹⁶⁵. Lejyonerler arasında bu durumu gördüğümüz tek örnek Asia Minor'da Hellence bir mezar yazıtı bırakan Miletoslu lejyoner Gaius Seius Atticus eski adıyla Moskhas'dan (**As 30**) gelmektedir. Asia Minor kökenli lejyonerler arasında bu eski ismi belirtmenin ne kadar nadir olduğuna bakılırsa, lejyonerler için ordunun diğer birimlerinde görev yapan erlere göre eski yaşamlarının ve kimliklerinin en önemli parçalarından olan doğum isimlerinin askeri kariyerlerinden sonra daha az bir önem taşımış olduğunu ifade edebiliriz. Eski ismin ve dolayısıyla kimliğin belirtilmesinde görülen farklılık, görev yapılan ordu birimine (lejyon, *auxilia*, donanma) göre farklı düzeyde Romalılaşma ve kimlik dönüşümü olduğuna dair bir gösterge olarak da değerlendirilebilir. Moskhas dışında celp öncesi ismini verenler arasında 1. Parthica lejyonu veterani Niketes (**Gal 81**) ve 3. Parthica lejyonu veterani Ademis (**Gal 102**) bulunmaktadır.

Hem Niketes hem de Ademis III. yüzyılda yani Geç İmparatorluk dönemine doğru lejyonlardan emekli olmuşlardır¹⁶⁶. Ancak III. yüzyılda tam olarak hangi tarihte

¹⁶³ Bu konuda detaylı açıklama için bk. **Testimonia LeP 23 – 33**.

¹⁶⁴ D. Demicheli, "Dalmatians in the Roman Imperial *Fleet*", **Proceedings of the 22nd International Congress of Roman Frontier Studies**, Ruse, 2012: 391 – 398. 392. Nitekim I. yüzyılın ikinci yarısından gelen donanma diplomalarında da askerler yerel isimler ve filyasyonlarla görülmektedir. **CIL XVI 14** ve **11**. Demicheli'nin bu tarihlendirme önerisi Phrygialı denizci Lucius Boionius Zeno'ya (**As 7**) önerilen tarihlemeyi de sorgulatmaktadır.

¹⁶⁵ Tüm ordu birimlerinden örnekler: **BeP 9, C.2, BeP 12, BeP 15, As 36 ve 37, As 30 ve Gal 107**.

¹⁶⁶ Niketes ve Ademis görev yaptıkları birlikler Parthica lejyonları imparator Septimius Severus döneminde (193 – 211) kurulmuştur.

lejyona girdiklerini ve emekli olduklarını tam olarak bilemiyoruz. Eğer her ikisi de *Constitutio Antoniniana* sonrası göreve başlamışlarsa Romalı isimlerin görülmeysi belki anlam kazanabilir. 212 öncesi yurttaş olmayan ancak acemi erlere lejyona girişlerinde kurgusal bir filyasyon ve Romalı bir *tria nomina* ile Roma vatandaşymış gibi bir görüntü verilmesine gerek kalmamış olabilir. Zira 212’de yayınlanan *Constitutio Antoniniana* ile imparatorluğun sınırları içindeki tüm özgür doğumlu *provincialis* halk Roma yurttaşlık hakkına sahip kabul edilmiştir¹⁶⁷. Bu durum orduya girişte yeni isim ve kurgusal filyasyon verme uygulamasının sonunu getirmiştir. III. yüzyıla tarihlenen lejyoner mezar yazıtı sayısı toplam içinde daha az olduğu için bu görüşü daha fazla örnekle desteklemek mümkün değildir.

Lejyonerlerin kendi isimleri dışında eşleri de bazı örneklerde yerel isimlerle karşımıza çıkabilmektedirler. Ancak eşler haricinde isim verme geleneğini inceleyebileceğimiz en önemli kişiler askerlerin çocuklarıdır. Çocuk sahibi olanların isimlerine bakıldığında ilk dikkat çeken, çocuklara ebeveynleri tarafından büyük çoğunlukla Romalı isimler verilmiş olmasıdır. Çocukların babalarında ve annelerinde nadir örneklerde de olsa görülen yerel isimler çocuklara sadece birkaç örnek haricinde sirayet etmemiştir. Lejyonerler arasında yerel isim verilmesine dair örneklerden birini veteran G. Valerius Valens’in (**As 52**) kızına verdiği ve Asia Minor’da yaygın olarak kullanılan Apphion isminde görmekteyiz¹⁶⁸. Ayrıca söz konusu veteranın kökenine dair açık bir ifade mezar yazıtında yer almazken eşinin Hellencede “Umut” anlamına gelen Elpis ismine sahip olması da askerin Hellenenin hâkim olduğu bir bölgeden geldiğine dair düşünceleri kuvvetlendirmektedir. Bir diğer örneğimiz ise Gaius Antistius Valens (**Gal 30**) isimli veteranın oğluna verdiği ve merkez Asia Minor’da sıklıkla görülen Zoticus (Ζωτικός) ismidir¹⁶⁹. Diğer örneğimiz ise Romalı *cognomen* ve veteran ünvanından dolayı lejyondan emekli olduğunu düşündüren ve

¹⁶⁷ Buna rağmen imparatorluk içindeki özgür doğumlu herkesi istisnasız bir şekilde Roma vatandaşı olarak eşitlememiştir. Örneğin 212 sonrası imparatorluğa dahil olanlar için *dediciti* gibi bir statü de mevcuttu. Ayrıca arenada savaşmış, işkence edilmiş veya damgalanmış azatlı köleler de yurttaş olamadılar bk. R. W. Mathisen, “Peregrini, Barbari, and Cives Romani: Concepts of Citizenship and the Legal Identity of Barbarians in the Later Roman Empire”, **The American Historical Review**, C. CXI, S. 4, 2006: 1011 – 1040: 1016 ve 1020.

¹⁶⁸ Yazıtın görseli ve ikonografi için bk. **Levha 7, Resim 1**.

¹⁶⁹ İsim için bk. **LPGN V.c, 17**.

muhtemelen Isauria'lı Longinus'tur (**Gal 96**). Bu askerin mezar yazıtında Asia Minor'un muhtemelen yerel isimlerinden Moutades (Μουταδης) isimli bir oğlu olduğunu okumaktayız¹⁷⁰. Bu yazıta görece yakın bir bölgeden Aspendos'lu *auxilia* eri yerel isimli Mutetis'e (**LeP 36**) ait askeri diploma da değerlendirdiğimiz belgeler arasındadır. Görev yaptığı birliği belli olmayan sadece orduda *signifer* (sancaktar) olduğunu yazıtında belirten *tria nomina* sahibi ve muhtemelen lejyon veteranı Gaius Iulius Stratonikos da (**As 4**) çocuklarına yerel isimler vermiştir. Asia Minor kökenli askerler arasında en çok çocuğa sahip olduğunu gördüğümüz Stratonikos'un 2 kızı ve 4 oğlu vardır. Muhtemelen yaşça en büyük oğlu Aelius¹⁷¹ dışındaki çocuklarının hepsi (*Eutykhia, Meniskos, Anthos, Akka, Hermes ve Stratonikos*) yerel (Hellence) isimlere sahiptirler. Elimizde bu örnekler olsa da çocuklara verilen isimler lejyonerlere baktığımızda büyük çoğunlukla yerel değil Romalı ve Latin karakterdedir¹⁷².

Lejyonerlerin köken ifadelerini özellikle asker yurdundan uzakta öldüyse ve bize bir mezar ya da adak yazıtı bıraktıysa çoğu örnekte net bir şekilde okuyabilmekteyiz. Ordunun diğer birimlerinde de görev yapan askerler de olduğu gibi, eğer memleketinden uzakta ve “yabancılar” arasında öldüyse kökenini açıkça ifade etmiştir. Lejyonerlerin köken ifadeleri onları hangi tür belgelerde okuduğumuza göre değişmektedir. Eğer bir lejyonerin ismini kamusal askeri bir yazıtta okuyorsak verilen köken ifadesini de isminin hemen yanında kent ismiyle belirtildiğini görmekteyiz. Bu takdim, bir nevi günümüz Türk ordusundaki kısa künyelere benzemektedir. Kökenleri askerlerin kimliklerini ayırt etmede önemli bir unsurdur. Nitekim Aegyptus'dan gelen ve askeri bürokrasiye ışık tutan resmi bir evrak olan papirüste görüldüğü üzere aynı isme sahip aynı birlikteki iki asker kökenleri ile birbirlerinden ayırt edilmişlerdir. Bu örnekte 3. Cyrenacia lejyonerlerinin görev çizelgesindeki Gaius Iulius Longus (**BeP 74**) isimli erler isimlerinin yanlarında Sidone ve Amiso (Amisus – Samsun) ibaresi ile,

¹⁷⁰ V. Zgusta, **Kleinasiatische Personennamen**, Prag, 1964: 989 – 3. Bu isim Zgusta ve LPGN Vc'de aynı yazıta atıfta bulunularak verilmiştir. Bununla birlikte aynı ismin muhtemelen Latince yazımı olan Mutetis Aspendos'lu bir *auxilia* erinde de görülmektedir.

¹⁷¹ Veteranın çocuklarının isimlerini sıralarken kız erkek çocukları olarak gruplamadığı düşünülmektedir. Yaşa göre bir sıralamada çocukların isimlerinin verilmiş olması ihtimal dahilindedir.

¹⁷² bk. **Ekler, Aile Soyağaçları, 1. Lejyoner aileleri.**

kent isimlerinin *ablativus* çekimleriyle yazılmışlardır¹⁷³.

Lejyonerlerde köken bilgisi kahir ekseriyetle kent ismiyle verilmiştir. Kent temelli bir uygarlığın yurttaş birliklerinin erlerinin çoğu örnekte gerçekten de kentten gelip gelmediklerinden ise emin olamıyoruz. Kökeni Nicomedia veya Ancyra olarak verilen bir lejyoner o kentin kapsadığı sahada kırsal bir yerleşimden de lejyonlara dahil olmuş olabilir. Nitekim görevlerini tamamladıktan sonra köylerine dönen ve bu yerleşimlerin isimlerini bıraktıkları yazıtlarında veren mezar ve onurlandırma yazıtları da mevcuttur¹⁷⁴. Ancak çoğu örnekte lejyonerler sadece kent isimleriyle kökenlerini belirtmişlerdir.

Sadece kent isimleri yerine bazı askeri kışla yazıtlarında askerlerin kökenleri kent isimlerinin etnik çekimleri ile de belirtilmiştir. Memleketi Ancyra olan bir askerin kökeni Ancyranus, Tavium kentinden gelen bir askerde Tavionensis, Side'den gelen bir er Sidetes ifadesi okunmaktadır. Çok sayıda Galatia menşeli askerin bulunduğu ve birliğin muhtemelen Anadolu'dan transferinden kısa bir süre sonra inşa edilen Aegyptus'da bulunan inşa yazıtında askerlerin kökenleri bu şekilde yer almaktadır¹⁷⁵. Bu köken ifade biçiminin lejyonerler kendi özel belgeleri olan mezar yazıtlarına Nikomedeus (Νηκομηδεύς, Nicomedia'lı; **BeP 72**) ya da Prusaensis (**BeP 40**) şeklinde yansıdığını da bazı örneklerde görmekteyiz.

Köken ifadesi, kişiye özel subjektif belgeler olarak değerlendirilebilecek mezar, adak ve onurlandırma yazıtlarında biraz daha çeşitlilik göstermektedir. Köken bilgilerini, resmi yazıtlarda olduğu gibi isminin yanında sadece kent adıyla belirten erler olduğu gibi bunun önüne *domo*¹⁷⁶ ya da *natus*¹⁷⁷ ve bir örnekte de *oriundus*¹⁷⁸

¹⁷³ **ChLA 1**, no 7 a ve b, s. 12 - 18; Fink 1971, Nr. 9, s. 106 – 114.

¹⁷⁴ Örnekler için bk. **BeP 31, 32, 33** ve **34** ve **BeP 85**. Ayrıca **C 40**?

¹⁷⁵ **Tablo 1**. 162 – 185 satırlar.

¹⁷⁶ Farklı eyaletlerden örnek mezar yazıtları için bk. **BeP 119, As 56, LeP 7, Gal 31, Ca 1**. Son verilen örnekte Cappadocia'dan gelen asker *domo* kelimesinden sonra lejyonerde alışılmış olduğu üzere kent ismi vermek yerine eyalet ismini vermeyi tercih etmiştir. Bu da askerin herhangi bir kent bağı olmadığını ancak Cappadocia kırsalından gelmiş olabileceğini düşündürmektedir. Ayrıca tüm Asia Minor eyaletlerinden gelen askerlerde *domo* ifadesine rastlamak mümkünken Kilikialı askerlerde bu ifade görülmemektedir.

¹⁷⁷ *Nasci* doğmak, ortaya çıkmak fiilinden gelen *natus* doğum yeri doğduğu yer bağlamında kullanılmıştır. Örnekler için bk. **BeP 43, LeP 6, LeP 9**.

¹⁷⁸ *Oriundus*, neslinden olan, doğan anlamına gelen sıfatın kökenin önünde görüldüğü tek örnek

kelimelerinin eklendiği lejyoner mezar yazıtları mevcuttur. Lejyonerler arasında pek yaygın olmadığı halde Cilicia kökenli lejyonerlerin, donanma askerleri arasında sıklıkla görüldüğü üzere *natione* + eyalet etnik çekimi ile (*natione Cilix*) kökenlerini ifade ettikleri görmekteyiz. Bu sadece lejyon askerlerinde değil ayrıca *auxilia* erlerinde de görülmektedir¹⁷⁹. Bu durum elbette sadece Kilikalı lejyonerlere özgü değildir. Kökenini *natione* ile belirten imparatorluğun farklı köşelerinden çok sayıda örnek bulunmaktadır¹⁸⁰. Kent ibaresi yerine “*natione Cilix*” olarak köken belirtilmesi lejyonerlerin kırsal veya Cilicia’nın dağlık marjinal bölgelerinden celp edildiğine dair bir gösterge de olabilir.

Lejyonerlerde bu köken ifade biçiminin sebebinin net bir şekilde tespit edemeyiz. Ancak fikir yürütebiliriz. *Natione* yani *natio* (soy, sınıf, halk, köken – bu da *nascere*, doğmak fiilinden türemiştir¹⁸¹) anlamında Latince ismin *ablativus* haldeki çekimidir. Ancak günümüzde bu kelimenin modern dillerde kazandığı ulus veya millet gibi anlamları da antik dönem perspektifinden bakıldığında bir ölçüde yansıtmış olabileceği söylenebilir. Kilikalı olmak ya da Afrikalı ya da Thracia veya Bessus kökenli olmak yazıtı bırakan kişinin kendi kimliğine olan öznel bakışımı yansıtmış olabilir. Nitekim ele aldığımız mezar ve adak yazıtları resmi – kamusal nitelikli birer belge değildir. Muhtemelen çoğu örnekte askerinin kendi ağzından kendine dair kimlik ifadesi ile bu yazıtlarda *natione* ifadesi kendine yer bulmuştur. Asia Minor’un diğer eyaletlerinden gelen lejyonerlerinde bu *natione* ifadesi görülmezken, Kilikalı lejyoner ve *auxilia* erlerinde görülüyorsa, bunun sebebi askerinin diğer Asia Minor bölgelerine göre farklı bir kimlik bilincine sahip oluşundan kaynaklanıyor olabilir. Bu köken ifadesi formülünün yani “*natione Cilix*” ya da “Isaurus’un” bölgeden gelen askerler için ayrı bir kimlik ya da kentler bölgeler üzeri “ulusal” bir aidiyet hissine işaret ettiği düşünülebilir. Bu kimliğin oluşumunda korsan Kilikalılar ya da haydut Isaurialılar gibi klişe algıların antik dönem yazınında sık sık geçmesinin, bazı lejyonerlerin ve

Britannia’da görev yapmış Nicaealı bir yüzbaşından gelmektedir. Yazıt ve açıklama için bk. **BeP 73**.

¹⁷⁹ Örnekler için bk. **C 60, C 59, C 75, C 69, C 52, C 41, C 36**.

¹⁸⁰ Farklı bölgelerden örnek lejyonerler için *natione Pannonius* CIL VIII 9376; *natione Italico* CIL VIII 3026; *natione Afer* CIL X 1772, *natione Thrax* CIL X 5652.

¹⁸¹ T. Derks, “Ethnic identity in the Roman frontier. The epigraphy of Batavi and other Lower Rhine tribes”, **Ethnic Constructs in Antiquity**, 2009: 239 – 283: 256.

auxilia erlerinin kökenlerini “*natione Cilix*” olarak ifade etmesinde bir etkisi olduğu düşünülebilir¹⁸². Antik literatürde klişeleşmiş – prototipleştirilmiş halk algılarının askeri cemiyetlerde de bir karşılığının olması elbette beklenebilir bir durumdur. Ayrıca askerlerin mezar yazıtlarında kökenlerinin “*natione Cilix*” ya da “*Isaurus*” olarak belirtmelerinin Batavia ve Bessus kökenli askerlerle benzeştiğini görmekteyiz. Yaygın şekilde “*natione Batavus*” ya da “*Bessus*” olarak görülen köken ifadelerinin askeri karaktere ve savaşçılığa işaret ettiği ifade edilmektedir¹⁸³. Dolayısıyla Isaurialı ve Kilikalı kökenlerin askerlik mesleğiyle de sıklıkla bir araya geldiği ve askeri bağlamda olumlu bir anlam kazandığı ileri sürülebilir¹⁸⁴.

Bu tespitlerin aşırı bir yorum olmak gibi bir tehlikesi olduğu açıktır. Eyalet adı ile kökenini belirten Cappadocia eyaletinden lejyoner veteran Marcus Aurelius Macenius’da (Ca 1) olabileceği gibi aslında durum askerin herhangi bir kentli kökeninin olmayışı ile de açıklanabilir. Kendi köyünden çok uzakta Novae’de köyünün adı yazıtı okuyacak kimseye bir şey ifade etmeyeceği için “domo Cappadocia” tercih edilmiş olabilir. *Natione Cilix* de bu bağlamda değerlendirilebilir.

Ne şekilde kökenini ve kimliğini belirtirse belirtsin Asia Minor kökenli lejyonerlerde yerel onomastiğe dair izlerin çok zayıf olduğu söylenebilir. Hâkim bir Romalı isim geleneği ve eski isimlerin, kimliklerin yazıtlarda çok nadir yer alması imparatorluğun birinci sınıf yurttaş birlikleri ve ordunun belkemiği olan lejyonların, askerlerini yeniden kimliklendirmede oldukça başarılı olduğunu göstermektedir. Ancak burada yaptığımız yorum Asia Minor kökenli, Roma lejyonlarında görev yapmış sayıları muhtemelen on binleri bulan askerden sadece 280’inden gelen verilere dayanmaktadır. Yine de özellikle isimlere bakıldığında tüm imparatorluk çapında görülen Romalı karakter ordunun özellikle de lejyonların yurttaş yetiştiren birer

¹⁸² Antik dönem tarih yazınında gelişen korsan Kilikalılar algısı hakkında bk. A. Avidov, “Were the cilicians a nation of pirates?”, *Mediterranean Historical Review*, C. XII/1: 5 – 55.

¹⁸³ Roma’da çok sayıda yazıtta imparatorun özel süvari koruma – refakat birliğinde (*eques singulares Augusti*) görev yapmış çok sayıda asker kendilerini Batavus halkından olarak tanıtmaktadır. Mustafa H. Sayar, “*Bessoi*”, (ed.) I. Topalilov, S. Nedelcheva, *Studia Academica Šumnensia (The Bessi in the Roman Empire)*, C. VII, 2020: 11 – 24, b.a., Derks 2009: 264 ve devamı Roma’daki Batavialı askerlere ait yazıtlarda “*civis Naviomagensis*” yerine *natione Batavus* ifadesinin yer alması da askerin sadece kırsal kökeninin bir sonucu olabilir.

¹⁸⁴ Kilikalı Roma imparatorluk dönemi ordusu askerlerine dair daha kapsamlı değerlendirmeler için bk. R. H. Arslanbaba, “Kiliker in der römischen Armee der Kaiserzeit”, *PHILIA*, C. X. 2024, 12 – 24.

kimliklendirme kurumu gibi de işlev görmüş olabileceğini göstermektedir.

2. 1. 1. 3. Lejyonerlerin Yaş Bilgileri ve Hizmet Süreleri

Lejyonerlerin yaşam sürelerine dair bilgiler sadece onlara ait mezar yazıtlarında aktarılmaktadır. Her ne kadar lejyonerlerin yaş bilgilerini Latince yazıtlarda sıklıkla okuyabilsek de bu verilerde önemli bir handikap mevcuttur. Bu da askerlerin yaşam sürelerini sonu ve beş ve sıfır olacak şekilde aşağı ya da yukarı yuvarlama eğilimleridir. Sayıları yuvarlama sadece Asia Minor kökenli lejyonerlere ve askerlere özel bir alışkanlık olmaktan ziyade dönemin askerlerinin büyük çoğunluğu için geçerlidir. Esasında durum sadece askerler için değil antik dönemden gelen mezar yazıtlarının büyük çoğunluğu için de söz konusudur¹⁸⁵. Elimizdeki verilere baktığımızda doğrudan yaşam süresini veren 280 lejyonerin arasında sadece 50 askerdir. 50 yaşam süresi bilgisi içinde 32 asker ölüm yaşını beş ve katları olarak belirtmiştir. Bu da %64 oranında büyük ihtimal kesinlikten uzak yaş bilgisi anlamına gelmektedir. Buna ek olarak yaşam süreleri beşin katları olarak verilmese bile ifade edilen yaşam yılının da takribi (*plus minus*) olduğu bazı askerlerin yazıtlarında açıkça belirtilmiştir. Yani verilen yaşam süreleri beş ve katları olmasa dahi kesinlikten uzaktır¹⁸⁶. Bu durum askerlerin ortalama yaşam süreleri ya yaşam süresi beklentileri ile ilgili yapılabilecek istatistiksel bir değerlendirmeyi en baştan yanlış sonuçlara mahkûm etmektedir. Nitekim bugüne kadar ortalama yaşam sürelerini konu alan çok daha geniş kapsamlı ve detaylı bir şekilde yapılan ancak yine de eleştiri ve itirazlardan kurtulamayan birçok çalışma mevcuttur¹⁸⁷.

¹⁸⁵ M. Clauss, “Probleme der Lebensalterstatistiken aufgrund römischer Grabinschriften”, **Chiron**, C. III, 1973: 395 – 418: 396 – 398.

¹⁸⁶ Asia Minor kökenli örnek olarak **BeP 42**. Bunun dışında mevcut olan birçok örnekten bazıları için bk. CIL VIII 14605, ILAlg I 3103, CIL XIII 594.

¹⁸⁷ 1898’de yaşam sürelerinin istatistiki değerlendirmesine girişen W. Levison’dan, M. Clauss’un “Probleme der Lebensalterstatistiken aufgrund römischer Grabinschriften” başlıklı makalesini kaleme aldığı 1973 yılına kadar yapılan denemelerin özeti ve negatif yorumları için bk. Clauss, 1973: 395. W. Levison, “Die Beurkundung des Civilstandes im Altertum. Ein Beitrag zur Geschichte der Bevölkerungstatistik”, **Bonner Jahrbücher**, C. CII, 1898: 1 – 82. Ayrıca antik dönem demografi çalışmalarıyla tanınan tarihçi W. Scheidel de yaşam süresine dair istatistiki çalışmaların Antik Çağ tarihçileri için tatmin edici sonuçlar vermektense uzak olduğunu ifade etmektedir bk. W. Scheidel, “Rekruten und Überlebende: Die demographische Struktur der römischen Legionen in der Prinzipatszeit”, **Klio**, C. LXXVII, 1995: 232 – 254: 249.

Askerlerin ortalama yaşam sürelerini ve beklentilerini konu alan çalışmalarda ortaya çıkan sonuçlar kesinlikten uzaktır. Ele alacağımız askerlerin yaşlarına dair yapacağımız sayısal çalışmalar birer referans olmaktan öteye gidememektedir. Eldeki verilerle yapılacak sayısal değerlendirmeler Roma ordusunda görev yapmış olduğu düşünülen milyonlarca askerden sadece birkaç binine ait verilerdir. Dolayısıyla lejyonerlerin yaşam sürelerine çok dar bir pencereden bakabildiğimizi belirtmemiz gerekir. Durum her ne kadar umutsuz görünse de elimizdeki epigrafik verileri eleştirel bir bakış açısıyla ortaya koyup bugüne kadar daha geniş ölçekte ve daha fazla veriyle yapılmış istatistiki çalışmalarla kıyaslayabiliriz. W. Scheidel’in aktardığı Galieo Galilei’den kısa bir alıntı burada anlamlı olacaktır¹⁸⁸:

“Ölçebildiğimiz şeyleri ölçmeliyiz. Ancak henüz ölçemedikleriniz varsa bunları da ölçülebilir hale getirmek için çalışmalıyız”

Ortalama bir yaşam süresi veya beklentisini hesaplamada büyük bir engel olan beş ve katlarına yuvarlama sadece antik döneme özgü bir durum değildir. Günümüz modern endüstri toplumlarında yaş bilgileri daha büyük bir kesinliğe sahiptir. Ancak ilginçtir ki 1945 gibi yakın bir tarihte Türkiye’de yürütülen nüfus sayım sonucunda bile yetişkin nüfusun büyük bölümünün yaş bilgilerini beş ve katlarında verdiğini istatistiklerde görmekteyiz¹⁸⁹. Aslında bugün bile ülkemizde yaşlılar yaşlarını hep yukarı veya aşağı doğru, beş ve katlarına yuvarlama eğilimindedir.

Yaşam süresinin beş ve katlarına yuvarlanması konusunda farklı sebepler ileri sürülmüştür. Duncan–Jones bu durumun beş yıllık aralıklarla yapılan *census* devirleri (*lustrum*) ile ilgili olabileceğini öne süren çalışmalardan bahsederken, A. Mócsy ise Romalıların yaş bilgilerinin neden kesinlikten uzak olduğunun kesin bir şekilde açıklanamadığını belirtmektedir¹⁹⁰. Ancak M. Clauss’a göre daha fazla etken göz

¹⁸⁸ Scheldel 1995: 249.

¹⁸⁹ R. P. Duncan – Jones, “Age-Rounding, Illiteracy and Social Differentiation in the Roman Empire”, *Chiron*, C. VII, 1977: 333 – 354: 334; Abram J. Jaffe, Bureau of Applied Sciences, **Manuals on methods of estimating population**, C. 2, Methods of Appraisal of Quality of Basic Data for Populations Estimates, United Nations ST/SOA Series A, Population Studies no. 23, 1955, 35 ve 41. Özellikle eserin içinde “Tablo 6 ve Şekil 1”.

¹⁹⁰ Duncan – Jones, 1977: 336; A. Mócsy, “Die Unkenntnis des Lebensalter im Römischen Reich”, *Acta*

önüne alınmalıdır¹⁹¹. Bu fenomen hakkında daha basit bir açıklama mümkün olabilir. Nitekim bu A. Mócsy tarafından da ifade edilmiştir: “Antik dönem insanları için tarihler günümüzdeki gibi evrensel değildi”. Bu hesaplamaları net bir şekilde yapabilmek antik dönemin genel bilinç düzeyinde zordu. Eyaletten eyalete kentten kente tarihleme sistemleri değişkenlik gösterebilmiştir. En basit kayıt tutma araçları olarak addedilebilecek kalem ve kâğıt bile çok kolay ulaşılabilir değildi. Örneğin Roma kentinde ve Romalılaşmış bölgelerde tarihlemeler konsüllerin görev yıllarına göre yapılırken Asia Minor’da Actium ya da Sulla miladından itibaren bir tarihleme söz konusudur¹⁹². İmparatorluğun batısı belki de zamanla Roma’nın tarihleme sistemine daha aşına hale geldi. Ancak Asia Minor’da hâkim birbirinden farklı tarihleme kriterleri yaşam sürelerinin net bir şekilde bilinebilmesi, akılda tutulabilmesi için zordu. Kesin bir şekilde bilinen yaşam süresi ayrıca pratikte bir fayda sağlamadığı için de beş ve katları olarak karşımıza sıklıkla çıkıyor olabilirler.

280 lejyoner içinde yaş bilgisi veren sadece 50 lejyoner bulunduğunu belirtmiştik¹⁹³. Bu veriler sadece lejyonerler bazında incelendiğinde elimizde bir istatistik sunmaya yeterli bir veri hazinesi yok gibi görünmektedir. Ancak yine de bu verileri eleştiriye tabi tutabiliriz.

Yaşam süresiyle birlikte verilen görevde geçirilen hizmet süresi (eğer lejyoner emekli olmadan önce öldüyse verilmiştir), basit bir çıkarma işlemi ile askerin celp edildiği yaşı hesaplamamızı sağlamaktadır. Verilen yaşam süreleri her ne kadar beş ve katları olarak görülse de lejyonerlerin orduda geçirdikleri sürelerle baktığımızda karşımıza daha az yuvarlanmış sayılar çıkmaktadır. Bu hesaplamayı mümkün kılan 20 lejyonerin yaşam sürelerinden görev süreleri çıkarıldığında ortalama celp yaşı olarak 22,3 elde etmekteyiz¹⁹⁴. Bu sayı askerliğe adım atmak için pek geç bir yaş gibi durmamaktadır. Ancak Roma kaynaklarında net bir askere alım yaşı belirtilmemiştir. *Historia Augusta*’da askere alım yaşı konusunda Hadrianus’un yaptığı

Antiqua, C. 14. Fasikül 1 – 2, 1966: 387- 421: 420 ve devamı.

¹⁹¹ Clauss 1973: 398.

¹⁹² Bu tarihleme örnekleri için bk. **As 17**; **As 45** ve **As 51**.

¹⁹³ Muhtemelen askeri kariyerine lejyonda başlayan Titus Flavius Clemens (**As 56**) bu sayıya dahil değildir.

¹⁹⁴ **Tablo 2**’de yaşam ve hizmet süresini belirten askerler listelenmiştir.

düzenlemelerden bahsedilirken de bir yaş verilmez. Vegetius da ergenlik çağını işaret etmektedir ancak net bir yaş verilmemektedir. Herodianus, imparator Severus Alexander'in Sasani Seferi için yaptığı celpelerde askerlerin yaşı için sadece doğru yaşta olanlar ifadesi kullanmıştır. Cassius Dio, imparator Macrinus döneminde (217 – 218) orduya yaşından erken alınan erlerden bahsetmektedir. Ancak görüldüğü üzere hiçbir antik kaynaktan imparatorluk dönemi için net bir yaş verilmemektedir¹⁹⁵.

Bu konuda veteran askerleri de yaş hesaplamalarına dahil edebilirsek daha fazla şey söylemek mümkün olabilir. Ayrıca celp yaşları için de görev süreleri dâhilinde ölen lejyonerlerin verilerini ele alırsak az sayıda veriden de olsa akla yatkın ve makul olduğunu düşünebileceğimiz sayılara kavuşma imkânımız bulunmaktadır. Ancak askerlerin genç yaşta celp edilmelerinin onların daha iyi eğitilmesini sağlayacağını ifade eden Vegetius da muhtemelen 22,3 gibi görece geç bir celp yaşını işaret etmemiştir.

Principatus için net bir celp yaşına kaynaklarda rastlamasak da imparator Constantinus'un *praefectus praetoriani*'lere gönderdiği yazıda *auxilia* birlikleri için yapılacak celp yaşının net bir şekilde 19 olarak verildiğini okumaktayız¹⁹⁶. Her ne kadar Principatus için bu kadar net bir yaş bilgisi antik kaynaklarda görülmesine de ele aldığımız dönem Principatus lejyonerleri için 19 kabul edilebilir bir yaştır. Yaş için üst sınır konulmamakla birlikte 18 – 19 – 20 yaşların celp için tercih edilen asgari olgunluk seviyesini belirttiğini görmekteyiz.

Tablo 2'de görüleceği üzere bu celp yaşı ortalamasını yukarı çeken ve anormal duran celp yaşları dikkat çekmektedir. Lejyona en geç dahil olan asker Aelius Asclepiades'in (C 41) celp yaşı 36 olarak hesaplanmaktadır¹⁹⁷. Celp yaşı 35 olarak hesaplanan bir diğer lejyoner, isminden ve kurgusal olmayan filyasyonundan dolayı doğuştan Roma vatandaşı olduğunu düşündüren ve görece oldukça geç bir yaşta askeri

¹⁹⁵ SHA. **Had.** 10. 8, Veg. **Mil.** 1. 4, Herodian. 6. 3.1, Dio. 79. 13. 4; Wesch – Klein, 1998: 74; Bununla birlikte Cannae Savaşı sonrası 17 yaş üstündekilerin askere alındığını Livius'ta okumaktayız bk. 22, 57, 9.

¹⁹⁶ **CTh.** 7. 13. 1.

¹⁹⁷ W. Scheidel bu geç celp yaşı ikna edici bir sonuç ileri sürülemediğini ifade etmiştir bk. Scheidel 1996: 102 Askerin yazıtına ve geç yaştaki celpine dair daha detaylı açıklama için bk. **C 41**.

kariyerine başlayan Nicomedia'lı Lucius Musius October'dir (**BeP 118**). Kendisinin askeri kariyerinin neden bu kadar geç başladığına dair söyleyeceklerimiz spekülasyondan öteye gidemeyecektir. Ancak bu iki asker, lejyonerler için verdiğimiz celp yaşı ortalamasını yukarı çekmektedirler. Ortalamayı yukarı çeken ve verdiği bilgilerden yirmili yaşlarının sonunda celp edildiği anlaşılan lejyoner Rufus'un (**BeP 125**) geç başlayan askeri kariyeri için de olası bir sebep ileri sürememekteyiz. Yazıtlarda belirttikleri sayılara eleştirel olarak yaklaştıktan sonra, eğer zaten geç yaşta celp edilmiş askerleri bu ortalamadan çıkarırsak Codex Theodosianus'ta verilen asgari celp yaşı ortalamasına yakın bir sonuç ortaya çıkmaktadır.

Yaşam süresi bilgilerinden farklı olarak lejyonerlerin görev sürelerinin kesin olarak belirtilmesinde gösterilen titizlik pratik bir amaca hizmet etmektedir. Bu amaç da emeklilik hesabıdır. Lejyoner kendi yaş bilgisinde olduğu gibi örneğin 21 yıllık görev hizmet süresini yukarı doğru yuvarlayıp 25 yıla tamamlamak yoluyla erken terhise hak kazanamaz. Bu hizmet sürelerinin askeri arşivlerde titiz bir biçimde tutulduğunu yer yer Asia Minor kökenli askerleri de içeren papirüslerden okumaktayız¹⁹⁸. Elimize ulaşan verilerle muvazzaf iken ölen lejyonerlerin ortalama görev sürelerini hesaplamamız mümkündür. Görev süresi belli olan 20 lejyonerin ortalama görev hizmet süresi 18,15 yıl olarak hesaplanmaktadır. Ancak **Tablo 2**'de görüleceği üzere 10 yıl ve altı görev sonrası mezar yazıtı alan lejyoner sadece bir tanedir. 10 – 20 yıl arası hizmet süresinde on lejyoner, 20 – 30 arası yedi, 30 ve üzeri iki lejyoner görülmektedir.

Görevdeyken ölen lejyonerlerin ortalama yaşam süreleri ise 40,35 olarak hesaplanmaktadır. Eldeki veriler üzerinde makul bir celp yaşı aralığı olarak 17 – 22 yaşları arası baz alındığında muvazzaf lejyonerlerin 40,35 gibi ortalama bir yaşam süresine sahip olmaları, onları kariyerlerinin önemli bir kısmını arkalarında bıraktıkları, hatta emeklilik arifesinde oldukları bir döneme denk gelmektedir. Artık 40 yaşlarından sonra aktif ve zorlu görevlerden ziyade muhtemelen rezerv kuvvet (*sub vexilis*) gibi değerlendirilmiş olan bu kıdemli askerlerin ölüm sebeplerinin savaşla

¹⁹⁸ ChLA X 456 + XI 468; M. A. Speidel 2007: 293. Burada askerlerin kaçınıcı görev yılında oldukları yuvarlanmadan net bir şekilde kaydedilmiştir. Bu askerler için bk. **BeP 89 – BeP 99**.

ilgili olması daha düşük bir ihtimaldir¹⁹⁹. Nitekim savaş zayıatına dair yazıtlarında da bir ifade yoktur. Dolayısıyla bugün değerlendirilen askeri mezar yazıtlarının büyük çoğunluğu kışla yaşamından sonra veya daha çok rutin görevlerde hayatını kaybeden askerlere ait olmalıdır.

Asia Minor kökenli lejyonerlerin öldükleri yaş aralıkları dikkate alındığında 20 – 30 arası tek bir aktif görevde lejyoner mezar yazıtı bile bulunmadığını görmekteyiz. Ancak 30 – 40 arası on, 40 – 45 arası sekiz, 50 ve üzeri ise iki lejyonere ait mezar yazıtı bulunmaktadır. Askerlerin özellikle 30 ve 40lı yaşlarında ölüm oranı yoğunlaşmaktadır. Elimizdeki sınırlı sayıda ve sadece Asia Minor kökenli lejyonerleri inceleyen çalışmadan çıkan veriler, çok daha geniş kapsamlı verilerle elde edilen istatistiklerle de örtüşmektedir. A. R. Burn ve daha sonrasında W. Scheidel’in de yayınladığı sonuçlarda yine bu dönemlerde 30 – 45 yaş aralığında askerlerin ölümlerinin daha yoğun görüldüğü istatistiki tablolarla açıklanmaktadır²⁰⁰. Ancak W. Scheidel’e göre bu durum gerçeği yansıtmaktan öte seçici olarak belirli bir yaş gurubunun anılma durumunu yansıtmaktan kaynaklanmaktadır²⁰¹. Bu belirli gruplar bizim incelediğimiz durumda da 30 – 45 yaş aralığındaki askerlerdir.

Bunların neden mezar yazıtlarında daha çok görüldüklerine dair birkaç fikir de ileri sürülebilir. Otuzlu yaşlara gelinceye kadar acemi sayılabilecek, henüz çevresine uyum sağlayan, muhtemelen kışlasının bulunduğu habitatla güçlü sosyal bağlar kuramamış genç lejyonerlerin anılarını yaşatması daha yaşlı ve kıdemli lejyonerlere göre daha düşük bir olasılık olarak değerlendirilebilir. Ölümlerin yoğunlaşmasında bir diğer ihtimal ise 30 – 45 arasında askerlerin sadece daha da yaşlanmış olmaları da

¹⁹⁹ “*Res ad triarios venit. İş Triari'lere kaldı.*” Askerlik hizmetinde kıdemli devrelerin rezerv olarak tutulması ile ilgili olan ve Cumhuriyet döneminden kaldığı düşünülen bu Latince deyiş savaşta işlerin sarp sardığı, ön saflardaki görece daha geç ve tecrübesiz askerlerin başarısız olduğu anlamına gelmektedir. Artık bu aşamada tecrübeli veteranların devreye girmesi gerekmektedir. P. Matyszak, *Legionary, The Roman Soldiers Unofficial Manual*, 2018:17; K. W. Meiklejohn, “Roman Strategy and Tactics from 509 to 202 B. C.”, *Greece & Rome*, C. VII, S. 21, 1938: 170 – 178: 173. Augustus döneminin askerlik süresi düzenlemelerinde MÖ 13 yılında 16 yıl olarak belirlenen süre MS 5’de 20 yıla çıkarılmıştır. Buna ek olarak 5 yıl daha lejyonerler rezerv olarak silah altında tutulmuşlardır bk. W. Eck, *Augustus und Seine Zeit*, 2004: 86 ve devamı; Scheidel 1996: 132.

²⁰⁰ A. R. Burn, “Hic Breve Vivitur, A Study of the Expectation of Life in the Roman Empire”, *Past&Present*, C. IV, 1953, 2 – 31, 10; Scheidel 1995: 242 – 243; Scheidel 1996: 99 ve devamı.

²⁰¹ Scheidel 1995: 242.

olabilir²⁰². W. Scheidel'in hesaplamalarına göre yaklaşık 20 yaşında celp edilen bir acemi er, 10 – 15 yıllık bir görev süresi sonrasında, yaşadığı koşullardan kaynaklanabilecek çeşitli sağlık sorunlarına daha az dayanıklı hale gelmiş de olabilir. Bu yaş aralığında daha çok mezar yazıtı görürken 30 ve öncesine dair daha az görüyor olmamız bu sebeplerden kaynaklanıyor olabilir. Ancak ileri sürdüğümüz ilk ihtimal askerin sosyal ve çevresel olası koşullarına vurgu yaparken, ikincisi daha çok biyolojik faktörlere dayalıdır. Ancak her iki sebep de ispatlanabilir olmaktan uzaktır. Her ne olursa olsun belirli bir yaş aralığında asker ölümlerinin yoğunlaştığını görüyorsak epigrafik temsilin o yaş aralığında yoğunlaşmasından dolayı yanıltılıyor olabileceğimiz göz önünde bulundurulmalıdır. Dolayısıyla 30 – 45 yaş aralığında ölümlerin yoğunlaştığını görmek, asker nüfusunun gerçekten bu yaşlarda ölümlerinin arttığını en azından istatistiksel olarak ispatlayamaz.

Görev süreleri boyunca resmi bir şekilde evlenmeleri zaten yasak olan askerlerin yine de gittikleri bölgelerde civardaki kadınlarla resmi olmayan birlikteliklerini ve çocuk sahibi olduklarını yazıtlardan ve diplomalardan okumaktayız²⁰³. Kurulan bu yakın ilişkiler her ne kadar resmi evlilikler olmasa da tarafları birbirlerine karşı ölüm sonrası defin gibi önemli konularda sözlü olarak sorumlu kılmış olması beklenebilir bir durumdur. 34 yaşında vefat etmiş Kilikialı lejyoner Sextus Gellius Urbicus'un (C 36) mezar yazıtını diken Gellia Nicia adlı azatlı kadınla (muhtemelen askerin azatlısı) resmi olmayan bir birlikteliği olması yüksek bir ihtimaldir. Aelius Asclepiades (C 41) isimli lejyonerin yazıtını diken Aelia Seleria ile de benzer bir ilişkisi olabilir. 50 yaşına kadar 30 yıl orduda hizmet etmiş Gaius Iulius Valens'in (BeP 120) mezarı da ailesi ve çocukları tarafından yapılmıştır. Yaş arttıkça, göçenin anısını yaşatacak olan insanın varlığı ihtimali daha da artmış gibi görünmektedir. Sıradan bir askerin isminin sonraki nesillere ulaşabilmesi, dikilen mezar yazıtıyla ölümsüzlüğe kavuşabilmesi öbür dünya diye bir algının olmadığı ya da silik olduğu bir dönemde birçok asker tarafından önemli addedilmiş olmalıdır. Elde

²⁰² Yazıtı aldığımız edisyon olan *Studia Pontica* 34'te J. G. C. Anderson askerin erken terhisine sebep olan hastalığı hakkında tahminlerde bulunmaktadır.

²⁰³ Askerlere uygulanan evlenme yasağı ve askerlerin bunun dışında kadınlarla olan ilişkilene biçimleri hakkında bk. S. E. Phang, *The Marriage of Roman Soldiers – Law and Family in the Imperial Army*, 2001: 229 – 261.

ettiğimiz yüksek yaşam ortalaması gerçek durumu yansıtmaktan muhtemelen uzaktır. Bu durum bu tarz demografik çalışmaların yıllardır süregelen ve aşılamayan yukarıda da açıklanan handikaplarından kaynaklanmaktadır. Ayrıca dönemsel olarak farklılaşabilecek bir yaşam süresi ortalaması da söz konusudur. Askerin birliğinin bulunduğu yer ve kışlanın bulunduğu yerin iklim koşulları, hizmet yılları, dolayısıyla savaşla geçirilen yıllar ve daha tahmin bile edemediğimiz birçok faktör ortalama yaşam süreleri üzerinde belirleyici faktörler olmuşlardır²⁰⁴.

Askerlerin mezar yazıtlarında belirttikleri yaşam süreleri üzerinden bir ortalama çıkarıp, yaşam süresi beklentisi gibi bir değer ortaya koymak W. Scheidel'in ifade ettiği üzere mümkün görünmemektedir. Yukarıda ortaya konulduğu üzere mezar yazıtlarından elde ettiğimiz yaşam ve hizmet sürelerine dair veriler yanıltıcı olabilmektedir. Ancak lejyonerlerin toplu bir şekilde terhislerini kutladıkları yazıtlardan elde edilen veriler yıllık veya iki yıllık terhis (*missio honesta*) sayısının yaklaşık olarak hesaplanabilmesine imkân vermektedir. Nitekim Asia Minor kökenli askerlerde de rastladığımız bu isim listelerinde yıllık terhis ve dolayısıyla boşlukları dolduracak yaklaşık celp sayıları tahmini olarak verilmeye çalışılmıştır²⁰⁵. Sonuç olarak Scheidel 25 yıllık “normal” koşullar altındaki²⁰⁶ görev süresince bir lejyonun toplam personel kaybının %54,5 olabileceğini ileri sürmüştür²⁰⁷. Eğer kâğıt üzerinde 4800 kişiden oluşan bir lejyon birliğinde (CIL III 8110 yazıtından anlaşıldığı üzere) yıllık terhis sayısı 120 ise yıllık o lejyona celp edilen ortalama asker sayısı 264'tür²⁰⁸. Bir başka deyişle lejyona giren acemi erlerin verilen oranlara ve yapılan hesaplamalar göre yaklaşık % 45'i veteran statüsüne ya da veteran yaşlarına (yaklaşık 45 üzeri)

²⁰⁴ Dönemsel olarak askerlerin görev yaptıkları tarih aralığının onların hayatta kalmalarına ve ortalama yaşam sürelerine nasıl etkiye bulunmuş olabileceğine dair Lycia'lı erler (**LeP 35, 36, 37 ve 38**) bir gösterge olabilir. 135 – 160 yılları arasında Syria'da, son büyük Yahudi ayaklanması (132 – 135) bastırıldıktan sonra görece barış içinde geçen bir dönemde görev yapan askerler evlerine sağ salim dönebilmişlerdir.

²⁰⁵ Bu referanslar toplamda sekiz farklı yazıttan gelmektedir: CIL III 6178; AE 1955: 238 ve AE 1969/70: 636; CIL III 8110; CIL VIII 18067; CIL III 6580; CIL III 14507; CIL VIII 18068; Scheidel 1996: 120, Scheidel 1995: 243 – 250.

²⁰⁶ Bu normal koşullardan kastedilen terhislerini kutlayan askerlerin bulunduğu birliğin görece savaşız bir dönemden geçiyor olmasıdır. Savaşlar sebebiyle oluşan olağanüstü personel kayıplarını göz önüne alamayız. Çünkü savaş zayıflatırımı hesaplamak imkânsızdır. Bu sebeple bu terhis kutlama yazıtları yaklaşık bir değer hesaplamada baz alınmışlardır.

²⁰⁷ Scheidel 1996: 122.

²⁰⁸ Scheidel 1996: Tablo 3. 14: 122.

ulaşabilmektedir.

Lejyonerlerin veteran statüye ulaştıktan sonraki yaşam süreleri de ayrıca değerlendirilebilir. Asia Minor kökenli toplamda 27 veteranın yaşam sürelerini belirttiklerini görmekteyiz. Bunlar arasında önemli bir bölümü 20 askerin (%74,08) yaş bilgilerini beş ve katlarına yuvarlanmış olarak verdiklerini görmekteyiz. Bu yaş yuvarlama oranı aktif görevdeki askerlere kıyasla (%64) biraz daha yüksektir. 27 asker haricinde Ankaralı 5. Macedonica lejyonu veteranı Gaius Antistius Valens ise (**Gal 30**) yaş bilgisini doğrudan vermek yerine terhis olduğu tarihten itibaren ne kadar süre yaşadığını (“*vixit post missioem annos XI - - menses XI dies XV....*”) belirtmiştir²⁰⁹. Her ne kadar yaşam süresi bilgileri güvenilirlikten uzak olsa da lejyonerlerin emeklilikleri sonrası ortalama olarak ne kadar süre yaşadıklarına dair hesaplamalarda en azından bir fikir vermektedir.

27 veteran lejyonerin mezar yazıtlarından elde edilen yaşam sürelerinin ortalaması alındığında 60.92 sonucunu elde etmekteyiz. Eğer akla yatkın (elimizdeki referans verileri de göz önünde bulundurarak) bir celp yaşı ortalaması olarak 19 – 20 yaşı baz alırsak 25 yıllık bir görev süresinden sonra veteran statüye kavuşan bir lejyoner için emekli olarak geçirebileceği süre yaklaşık olarak 15 - 16 sene civarındadır. Ancak burada ortalamaı biraz yükselten ve muhtemelen antik dönem yaşam koşullarında oldukça nadir görülmüş olabileceği düşünülen 100 yıl ve üzeri yaşadıkları okunan 2 veteran mezar yazıtı (**C 72** ve **Gal 36**) söz konusudur. Eğer bu iki askeri hesaplamadan çıkardıktan sonra ortalama bir yaşam süresi verecek olursak bu da yaklaşık olarak 57,8'e karşılık gelmektedir. Veteranların ölüm yaşları aralıklarına bakıldığında 44 – 49 arası bir, 50 – 60 arası on yedi, 61 – 70 arası beş ve 70 yaş ve üzerinde ölen dört veteran görmekteyiz. Aktif görevleri sürecinde 30 ve 45. yaşam yılları arasında ölümlerin yoğunlaşması gibi veteranlarda da 50 – 60 yaş

²⁰⁹ Askerlik sonrası yaşam süresini gün ve ayına kadar detaylı veren askerin 10 yıldan ne kadar fazla süre yaşadığını bilemiyoruz. Yazıtın 4 ve 5. satırlarda yer alan yıl bilgisinden sonra yazıtın sağ tarafı düzgün bir şekilde kesilmiş gibi durmaktadır. Yazıtta yaşam süresinin bu şekilde belirtilmesine, bu bölgeden epigrafik bir alışkanlığa işaret edebilecek sayıda çok örnek gösteremiyoruz. Ancak söz konusu yazıtla aynı yerleşimden (Troesmis) başka bir askere ait yazıtta (CIL III 7500; IScM V 178) ve yakın bir yerleşimden başka bir askerin yazıtında da (CIL III 14454, IScM II 226) aynı yaşam süresi formülasyonu görülmektedir. Bunların birbirleri üzerinde bir etkisini olduğu, yaklaşık olarak aynı dönemde üretildikleri düşünülebilir.

aralığında bir yoğunlaşma göze çarpmaktadır.

Her ne kadar handikaplı sonuçlar verse de mezar yazıtları üzerinden elde edilen yaşam süreleri baz alınarak hesaplanan verilerle veteran listelerinin yer aldığı yazıtlardan elde edilen sonuçlar karşılaştırıldığında ortaya bir paralellik çıkmaktadır. Asia Minor kökenli 280 lejyonerin yaklaşık emeklilik yaşlarına ulaşmaları üzerinden bir istatistik verecek olursak W. Scheidel'in verdiği sonuçlarla neredeyse aynı sayılara ulaşan bir örtüşme oluştuğunu görmekteyiz. 280 lejyoner arasından 135 lejyonerin emeklilik yaşları olan 45 ve üzerine ulaşabildiğini görmekteyiz. Bu da toplam 280 lejyoner içerisinde %48,21 oranında askerlerin emeklilik yaşlarına ulaştığı sonucunu vermektedir. Verilerin seçilme kriterleri farklı da olsa birbirine yaklaşık asker sayısından (Scheidel 264 lejyoner, burada 280 lejyoner) oldukça benzer sonuçlar ortaya çıkmaktadır²¹⁰. Lejyonu kariyer olarak seçen ya da zorla silâh altına alınan ve muhtemelen 20 yaşlarına henüz varmamış bir gencin hak edilmiş güne ulaşması ve emekliliğinde veteran statüsünün getirdiği maddi ve sosyal ayrıcalıkları sürebilme şansı muhtemelen %50'den biraz daha azdı²¹¹.

Ancak bu tezde W. Scheidel'in hesaplamalarıyla örtüşüyor gibi görünen sonuçlarımızda, bizim mezar yazıtlarını değerlendirdiğimiz lejyonerlerin birbirlerinden çok farklı dönemlerde, farklı birliklerde ve dolayısıyla farklı koşullarda görevlerini yapmış olmaları ortaya konulan rakamlarının geçerliliğini sorgulatmaktadır. Mezar yazıtlarından elde edilen yaşam süresi verilerinin ortalama bir yaşam süresi ve beklentisi verme konusundaki kullanışsızlığına rağmen²¹², yine bu yazıtlardan lejyonerlerin ne kadarının veteran statüsüne ulaşabildiğini hesapladığımızda ortaya çıkan sonucun bu denli benzer olması dikkat çekicidir. Ancak ortaya çıkan sonuçlar bunu belirtmekten fazlası için yetersizdir. Sonuç olarak verdiğimiz sayılar da belirli bir sayıda lejyonerden X kadarının veteran statüye kavuştuğunu, Y kadarının görev süresi içinde öldüğünü, elimizdeki mezar yazıtlarında

²¹⁰ Scheidel 1996: 123; Tablo 3.24.

²¹¹ 26 yıllık uzun bir askeri kariyer sonrası emekliliğin rahat yıllarına kavuşmadan ölen bir *equites singulares* erinin mezar yazıtındaki acıklı şiirinde "hak edilmiş günden önce" ifadesi (...*ante diem meritum*...) kullanılmaktadır bk. CIL VI 32808 ve Scheidel 1996: 117.

²¹² Scheidel 1996: 117 ve Scheidel bu konuyu bir yıl önceki yayınında daha detaylı bir şekilde ele almıştır bk. Scheidel 1995: 238 – 243.

özellikle şu yaş aralığında lejyonerlerin ölüm yaşlarının yoğunlaştığını söylemekten öteye gidememektedir. Mezar yazıtlarından elde edilen bu verilerin istatistiksel olarak güvenilir sonuçlar vermekten uzak olduğu bir kez daha görülmektedir. Roma döneminden gelen epigrafik verileri inceleyen herhangi bir modern çalışma çoğu zaman ve doğrudan bu ifadeyle başlamaktadır²¹³.

Modern istatistik tabloları ile yapılabilecek hesaplamalarda kullanılan epigrafik veriler özellikle yaşam süreleri göz önüne alındığında güvenilir değildir. Askerlerin görevde geçirdikleri süreleri için daha kesin görünen sayılar söz konusudur. Ancak bunun da ortalamasını hesaplarken lejyonlarda yaklaşık olarak 300 yıllık süreç boyunca görev yapmış toplam asker sayısının milyonlarca asker düzeyinde tahmin edildiğine tezin giriş kısmında değinmiştik. Ancak elimizdeki epigrafik veriler (özellikle mezar yazıtları) nicel, nitel, bölgesel, birlikler düzeyinde tutarlı sonuçlara ulaşmak için yeterli değildirler. Eğer elimizdeki tüm epigrafik veriler, yaşam sürelerinin yıl, ay ve gün detayına kadar verildiği donanma eri Tiberius Claudius Pisonis (**As 1**) ve bir başka donanma eri Valerius Montanus'un (**C 23**) eşine adadığı mezar yazıtındaki kadar güvenilir olsaydı belki ortalama yaşam süreleri için ya da beklentileri için daha tutarlı ve anlamlı sonuçlar önermemiz mümkün olabilirdi. Ancak bu koşullar sağlansa bile sadece yaşam sürelerindeki kesinlik de yeterli gelemeyecektir. Donanma askerlerinin savaş zayıatlarının genel tabloyu pek etkilemediğini kabul edersek²¹⁴, gelen mezar yazıtlarını da en azından belirli bir dönem aralığına tarihleyebilmemiz durumunda kabul edilebilir istatistiki ortalama yaşam süresi ve beklentisi sonuçları elde edebiliriz. Ancak ne yazık ki epigrafik verilerin bize sunabildikleri bu hayallerin çok uzağında kalmaktadır.

Baktığımız pencerenin çok dar olduğunu tekrar hatırlamakta yarar

²¹³ Bu çalışmalara hiç bakılmadan yapılan bir ortalama yaşam süresi hesabı örneği için bk. B. M. Şenocak, "Emekli Roma Askerlerinin Ortalama Yaşam Süresi", **Current Debates on Social Sciences Human Studies 2**, Ankara, 2019: 58 – 78. Toplamda 367 lejyon veteranının yaşam süresi baz alınarak yapılan hesaplama yaklaşık 63 yıl yaşadıkları sonucunu vermektedir. Ancak bu sonuç ne anlam ifade etmektedir? Bir araya getirilen verilere dönük tek eleştiri yaş bilgilerinin 5 ve katları olarak verildiğidir. Bununla beraber elde edilen ortalama yaşın bir sonuç olarak önerilmesi yanlıştır. Çalışmanın en büyük eksisi kaynakçasında antik dönem demografisi ile ilgili tek bir modern araştırmanın dahi bulunmamasıdır.

²¹⁴ Bu kabul Roma donanmasının Akdeniz'in zaten tek hâkim gücü olduğu, donanmanın ordu lojistiği ve transferi ile rutin devriye görevleri dışında savaşla pek de ilişkisi olmadığı fikrine dayanmaktadır.

bulunmaktadır. Ancak bu durum sayıları ortaya koymamıza engel değildir. Belki 50 belki 100 yıl sonraki epigrafik malzemenin değişmesine ve bollaşmasıyla en azından bölgesel ve bazı lejyon birlikleri düzeyinde hesaplamalar daha da güvenilir hale gelebilir. Bu doktora tezinde toplanan veriler de daha büyük bir çalışmanın sonuçlarını değerlendirmede ya da karşılaştırmada kullanılabilir.

Mezar yazıtlarının istatistiksel herhangi bir çalışma için elverişsizliğini bu yazıtları dikme görevini yerine getirenleri inceleyerek de görebiliriz. 21 lejyonerin mezar yazıtında adayıcı isminin geçtiği ya da adayıcının vasfının yer aldığı bölüm okunabilir durumda değilken²¹⁵ yazıt tam olmasına rağmen mezarı yapana dair herhangi bir bilginin yer almadığı 22 lejyoner yazıtı mevcuttur²¹⁶. Asia Minor kökenli toplamda 43 lejyonerin isimlerinin, kimler tarafından günümüze ulaştırıldığına dair bilgiye sahip değiliz.

Mezarı yapanların belirsiz kaldığı bu durumlar haricinde adayıcıları 4 grup altında toplayabiliriz.

1. Commilitio – Heres ve Heredum yazıtları²¹⁷
2. Aile üyeleri (eş, çocuklar, kardeş, yakın akrabalar tarafından lejyonere dikilenler)²¹⁸
3. Lejyonerin kendisi ve ailesi için mezar yapımını üstlendikleri yazıtlar²¹⁹
4. Azatlılar tarafından dikilen mezar yazıtları²²⁰

²¹⁵ As 16 – As 14 – As 44 – As 58; BeP 36 – BeP 38 – BeP 101 – BeP 103 – BeP 73 – BeP 72 – BeP 79 – BeP 85 – BeP 126 – BeP 132; C 39; Gal 17 – Gal 25 – Gal 72 – Gal 26 – Gal 38 – Gal 115 – Gal 123(?).

²¹⁶ As 15 – As 42 – As 19 – As 30 – As 32 – As 25 – As 51 – As 41; BeP 40 – BeP 86 – BeP 131; C 72; LeP 10 – 11 – 18; Gal 14 – Gal 21 – Gal 94 – Gal 36 – Gal 63 – Gal 64 – Gal 65 – Gal 73 – Gal 118.

²¹⁷ As 23 – As 43 – As 31 – As 33, BeP 39, BeP 43, BeP 44, BeP 45, C 47 – C 54, LeP 7 – LeP 9 – LeP 17, Gal 11 – Gal 13 – Gal 15 – Gal 20 – Gal 22 – Gal 23 – Gal 102 – Gal 34, Gal 62 – Gal 78 – Gal 112 – Gal 113.

²¹⁸ As 21 – As 22, As 24 – As 28; BeP 119 – BeP 37 – BeP 44 – BeP 46 – BeP 121 BeP 122 – BeP 123; C 41; Gal 16 – Gal 24 – Gal 29 – Gal 30 – Gal 32, Gal 74, Gal 119; C 76; LeP 8 – LeP 48, Ca 2 ve Gal 89 (bu son örnekte adı yaşatılan veteran auxilia birliğinden emeklidir ve lejyoner oğulları tarafından mezarı dikilmiştir.); Gal 109, Gal 110, Gal 111, Gal 116.

²¹⁹ As 4 – As 18 – As 52, BeP 42 – BeP 41 – BeP 87; C 37 – C 55; Gal 19 – Gal 27 – Gal 37 – Gal 43, Gal 44 – Gal 45, Gal 80, Gal 81, Gal 109, Gal 110, Gal 117, LeP 6 – LeP 12 – LeP 22.

²²⁰ As 53 – As 56; BeP 88; C 35 – C 36, Gal 9 – Gal 10 – Gal 28.

Bunlar arasında 27 lejyonerin yine çoğu örnekte isimsiz olmakla birlikte bir varis ya da varisler (*heres – heredes*), *frater* ya da *commilitio* tarafından mezarının yapıldığını görmekteyiz. *Frater* kelime anlamı doğrultusunda kan bağı ile oluşan kardeşlikten ziyade ordudan bir yoldaş neferi nitelediği de ileri sürülmektedir²²¹. Söz konusu *frater* ismini verse bile, her örnekte ölen askerle mezarı diken arasındaki kardeşlik bağının doğası tam olarak açığa çıkarılamamaktadır. Ancak bazı durumlarda adayıcının asker kimliği ve ölen askerle oluşan yakınlığını mezar yazıtını dikenin, ölenin çadır arkadaşı (**As 33**, *contubernalis*= Κουντουβειαρης) olduğunu açıkça yazmasından anlamaktayız. Sadece *heres faciendum curavit* (H.F.C.) ifadesinin yer aldığı ancak adayıcı varisin adının geçmediği mezar yazıtlarının yanı sıra varislerin isimlerinin ve ordudaki rütbelerinin verildiği örnekler de mevcuttur. Tek örneği bulunmakla birlikte bir mezar yazıtının masrafının ne kadar tuttuğunun belirtildiği mezar yazıtı da mevcuttur²²². İsimleri yaşatılan bu lejyonerlerin görevde geçirdikleri süre dikkate alındığında Titus Flavius Isaurus (**As 31**) hariç tümünün oldukça uzun hizmet süreleri olduğunu görmekteyiz. Varisler, yoldaş askerler ve kardeşler tarafından mezarları dikilen bu lejyonerlerin diğerleri 10, 20 ve hatta 30 yıl üzeri görev süreleriyle görülmektedirler.

Yukarıda üçüncü sırada yer alan lejyonerler henüz hayatta iken kendileri ve aileleri için de mezar yapımını üstlenmişlerdir. Ya da bazı örneklerde tüm ailenin henüz sağken mezarlarını yaptırdıkları örnekler de mevcuttur. Bu grupta isimlerini okuduğumuz toplam 21 lejyonerden ikisi hariç (**Gal 43** ve **BeP 87**) hepsi veteran statüde emekli lejyonerlerdir. Kimi zaman anne ve veteran baba, erken ölen kızları (**As 52**; **Gal 117**) için ya da veteran bizzat öz kardeşi ve annesi için mezar yazıtını dikmiştir (**BeP 42**). Yukarıda bahsedilen söz konusu iki istisnada askerlerin henüz veteran olmadıkları ancak ölen ebeveynleri için mezar yapımını üstlendikleri görülmektedir. Bunun için muhtemelen ilgili birilerini yetkilendirmiş olmaları (vekalet) yüksek

²²¹ J. Keparová, “Frater in Militärschriften - Bruder oder Freund?”, **Listy filologické / Folia philologica**, C. CIX/1, 1986: 11 – 14.

²²² Kilikialı, *optio* lejyoner Gaius Iulius Atticus’a (**C 47**), lejyon subayı olan varislerinin diktiği mezar yazıtında, yazıtın 2000 *sestertius*a mâl olduğu belirtilmiştir. Yazıtı net bir şekilde tarihlemek mümkün olmasa da 2000 *sestertius* hiçbir dönem için az bir meblağ değildir ve lejyonerin bir yıllık maaşını aşmaktadır. Bu da genç lejyonerlerin yazıtlarının neden daha az bulunduğunu açıklayan ekonomik bir faktör olarak değerlendirilebilir.

ihtimaldir. Anne ve babasına ait mezar yazıtı Nikaia’da bulunan 4. Scythica lejyoneri Aurelius Antipatros (**BeP 87**) ile 13. Gemina lejyonu askeri Gaius Iulius Aquilias’ın (**Gal 43**) ebeveynleri için henüz görevdelerken yaptırdıkları mezar yazıtı bize bu askerlerin aktif görevleri süresince memleketleri ile iletişim halinde olduklarını da göstermektedir.

Yukarıda ikinci sırada yer alan 28 lejyoner yazıtının, askerlerin eş, çocuk, kardeş ve birincil yakınları tarafından yaptırıldığı belirtilmiştir. Bu gruptaki lejyonerlerden yirmi üçü veteran statüdedir. Eşleri ve çocukları tarafından mezarlarının yapımı üstlenilmiştir. Aktif görevdeyken ölüp eşleri tarafından mezarları yapılan iki lejyoner (**C 75** ve **C 41**) haricinde yirmili yaşlarında ölen Lucius Fabius’un (**LeP 8**) mezarı babası tarafından yaptırılmıştır. Aileleri tarafından isimleri günümüze taşınan lejyonerlerin yine önemli bir kısmının veteran olduklarını görmekteyiz.

Bunlara ek olarak dördüncü sırada sekiz lejyonerin mezar yazıtının da azatlıları tarafından yapıldıklarını görmekteyiz. Bu lejyonerlere bakıldığında hepsinin en az 15 yıllık bir görev süresine sahip oldukları okunmaktadır. Bir köle satın alıp sonra onu azat edip onun işvereni/patronu olabilmek, yaklaşık olarak bu kadar sürelik bir maddi uygunluk sonrası mümkün hale gelmiş olmalıdır.

Tüm bu adayıcı gruplandırmaları içinde dikkat çeken ortak özellik, isimleri günümüze mezar yazıtları sayesinde ulaşan lejyonerlerin bariz bir çoğunluğunun 30 ve hatta 40 yaşlar üzerinde olmalarıdır. Bu da W. Scheidel’in, mezar yazıtlarının, ortalama bir yaşam süresi ve beklentisi hesaplamada ne kadar kullanışsız kaldığına yönelik ifadesini desteklemektedir. Belirli yaş gruplarından askerlerin epigrafik olarak aşırı sunumu oldukça açık bir şekilde görülmektedir. Genç yaşta ölenlerin anıları daha nadiren günümüze ulaşmıştır.

2. 1. 2. Auxilia (Yardımcı Birlikler)

Cumhuriyet döneminden beri lejyonların atlı birlikler ya da okçular gibi eksik yönlerini kapatmak için müttefiklerden (*socii*) sağlanan yardımcı birlikler (*auxilia*) lejyonlara entegre edilerek bütünlüklü bir ordu ortaya çıkarılmıştır. Savaş bitince lejyonerlerin terhis edilmesi gibi müttefik kuvvetler de yurtlarına dönmüşlerdir.

İmparatorluk döneminin başından itibaren Roma, savaşta eksik yönlerini yine egemenliği altına aldığı halklardan devşirdiği yardımcı birlikler ile kapatmaya devam etti. Ancak bu birlikler profesyonelleştirildi ve belirli bir hizmet süresine tabi tutuldu. Asia Minor halklarının bu birliklere katkısı ne düzeyde oldu? Roma ordusuna yardımcı birliklerin Roma eliyle kurulması haricinde, Asia Minor'un imparatorluk dönemi ordusuna katkıları ne şekilde gerçekleşti? Asia Minor kökenli *auxilia* askerleri bu başlık altında Roma eliyle teşkil edilen birliklere olan hizmetiyle, bireysel olarak değerlendirilecektir. Sonuç bölümünde ise Asia Minor'un, Roma ordusuna alternatif katılımı ve katkısı farklı bir bakış açısı ile incelenecektir.

2. 1. 2. 1. *Auxilia* Askerlerinin Görev Yaptıkları Birliklere ve Bölgelere Göre Dağılımları

Eyaletler üzerinde, bölgesel olarak da değerlendirilirse Asia Minor, Roma imparatorluk ordusunun yardımcı birliklerini (*auxilia*) sıfırdan teşkil etmek için nadiren tercih ettiği bir bölgedir. İmparatorluk genelinde *auxilia* birliklerinin dörtte üçünden fazlası Avrupa'dan ve hatta genel toplamın da yarından fazlası Batı Avrupa eyaletlerinden teşkil edilmiştir²²³. Hispania 54 birlikle zirvede yer alırken onu 42 ile Gallia ve 38 birlikle Thracia takip etmektedir²²⁴. Buna karşın Asia'nın (Syria, Asia Minor ve Aegyptus) genel toplam içindeki payı %15 civarında kalmaktadır²²⁵.

Asia Minor kökenli lejyonerler ve donanma erleri üzerine çok sayıda olmamakla birlikte bazı modern çalışmaların olduğunu giriş kısmında ifade etmiştik. Ancak Asia Minor kökenli *auxilia* erlerini tüm belge türleri düzeyinde inceleyen herhangi bir modern çalışma bulunmamaktadır²²⁶. Bunun sebeplerinden biri Asia Minor kökenli çok sayıda *auxilia* erinin de epigrafik olarak belgelenememesidir.

Asia Minor'da Hellenistik krallıkların bakiyeleri olan kraliyet birlikleri Roma

²²³ I. Haynes, **Blood of the Provinces**, Oxford, 2013: 104.

²²⁴ M. Zahariade M, **The Thracians in the Roman Imperial Army from the first to the third Centuries A.D.**, Cluj – Napoca, 2009: 213.

²²⁵ Haynes, a.e.; Y. Le Bohec, **The Imperial Roman Army**, 2000: 96.

²²⁶ Yalnızca Werner Eck (Eck 2009) Asia Minor kökenli *auxilia* erlerini inceleyen bir makale yayınlamıştır. Ancak burada sadece askeri diplomalar ele alınmıştır.

askeri sistemine *auxilia* olarak da entegre edilmişler ancak uzun ömürlü olamamışlardır. Pontos Krallığı'ndan kalan askerlerin *Cohortis I Ponticae equitatae civium Romanorum* olarak Roma ordusuna entegre edilip Syria'ya gönderilmesinden sonra, Zela (Tokat/Zile) kökenli tek askerinin (**BeP 112**) bıraktığı mezar yazıtı sayesinde birliğin varlığından haberdar olabilmekteyiz.

Asia Minor kökenli *auxilia* erlerini ele alan modern bir çalışma bulunmasa da bölgeden devşirilen ve Asia Minor'da konuşlandırılmış olan *auxilia* birlikleri J. Bennett tarafından incelenmiştir²²⁷. Makalede görüldüğü üzere Augustus'tan Traianus'a kadar Asia Minor'da 10 farklı *auxilia* birliği kurulmuştur. 2 süvari 8 piyade birliğinden oluşan bu birlikler:

1. Ala Augusta Gemina Colanorum (Syria)
2. Ala VII Phrygum (Syria)
3. Cohors I Cilicum equitata sagittaria milliaria (Moesia)
4. Cohors I Flavia Cilicum Equitata (Aegyptus)
5. Cohors II Ulpia Galatarum (Syria)
6. Cohors I Ulpia Paphlagonum (equitata?) (Syria)
7. Cohors II Ulpia Paphlagonum equitata (Syria)
8. Cohors III Ulpia Paphlagonum equitata (Syria)
9. Cohors IV Phrygum (Syria)
10. Cohors "Trapezuntiarum" (Pontos)²²⁸

²²⁷ J. Bennett, "The Regular Roman Auxiliary Regiments formed from the Provinces of Asia Minor", *ANATOLICA*, C. XXXVII, 2011: 251 – 274.

²²⁸ Bu isimde bir birlik epigrafik olarak ya da antik kaynaklarda belirtilmemektedir. Sadece Tacitus, Pontos krallığından bakiye kalan ordunun *auxilia* birliğine dönüştürüldüğünden ancak kısa süre sonra Pontuslu isyancılar tarafından yok edildiğini ifade etmektedir bk. Tac. **Hist.** III. 47. Bu birliğin ismi J. Bennett tarafından tahmini olarak verilmiştir.

Bu birliklerin konuşlandırma yerleri Aegyptus, Syria ve Moesia eyaletleri olmuştur. Asia Minor kökenli *auxilia* eratinın görev yerlerine de bakıldığında beklenebileceği üzere durum yine benzerlik göstermektedir. Zira lejyonerler için de benzer bir dağılım söz konusudur. İmparatorluğun ağırlıklı olarak doğu yarısına tekabül eden bir bölümde Asia Minor kökenli lejyonerleri ve *auxilia* askerlerini diğer uzak bölgelere kıyasla daha sıklıkla görmekteyiz.

Asia Minor kökenli *auxilia* erlerinin görev yaptıkları bölgelere göre dağılımı merkezi konumu dikkate alındığında dengelidir. Bölgenin güneyinde bulunan Aegyptus ve Syria'daki *auxilia* birliklerinde ve kuzeyinde Balkan eyaletlerinde hizmet eden Asia Minor kökenli *auxilia* askerlerinin sayıları birbirine yakındır. Lejyonlarda olduğu gibi daha da uzak Germania'da sayı gittikçe azalmaktadır ve Ren hattında bulunan *auxilia* birliklerinden sadece beş askere ait mezar yazıtı günümüze ulaşmıştır²²⁹. Yine lejyonlardaki gibi Britannia en son sırada tek askerle (**BeP 113**) görülmektedir. Anadolu menşeli ya da Anadolu'da konuşlu *auxilia* birliklerinde görevli 15 yerli Asia Minor kökenli asker belgelenmiştir²³⁰.

Asia Minor'un *auxilia* birimlerine zayıf katılımının nedenlerini daha iyi anlamak için ana hatlarıyla bölgenin askeri karakterini ele almak yerinde olacaktır. Asia Minor eyaletlerinde Principatus başlarından itibaren mevcut askeri varlık Ren ve Tuna hattı ile diğer doğu eyaletleri olan Syria ve Aegyptus'a kıyasla zayıftır. Cappadocia, Principatus başlarında henüz bir eyalet değilken Armenia Krallığı ile olan doğu sınırını Bithynia et Pontus ve Galatia eyaletleri oluşturmaktaydı. Parthlara karşı kullanılabilirlikler ise Syria'da konuşluydu. İmparatorluk döneminin başlarında Pisidia'da bulunan Homonadenses kavimlerine karşı yürütülen askeri mücadele son Galatia Kralı Amyntas tarafından sonuca kavuşturulamamıştı ve dolayısıyla bölgede askeri varlığı gerektiren tek kesim Galatia'nın güneyiydi. Nitekim 7. lejyonun Galatia'da bulunduğu dair güçlü epigrafik kanıtlar mevcuttur²³¹. Ancak bu birliğin

²²⁹ C 59, Gal 82, C 61, C 74, Gal 106.

²³⁰ Cohors I Raetorum, As 34, As 35, As 45, C 58, Gal 84; Cohors I Musulamiorum **BeP 100**, Cohors I Augusta c.v. Gal 108, Cohors I Cilicum C 65, 66, 63, Ala I Augusta Colonorum Gal 87, Gal 88, Cohors I, II veya III Ulpia Paphlagonum **BeP 124**, Cohors I Augusta Cyrenaica Gal 104, Gal 105; Cohors I Pontica Equata c.v. **BeP 112**.

²³¹ Mitchell 1976 ve **Tablo 1**. 15 – 44.

de MS 6 – 9 yılları arası Roma'yı sarsan Pannonia İsyanına karşı Balkanlara gönderilmesinden sonra Asia Minor, sınırlarında birleştirilmiş Galatia et Cappadocia eyaletine Vespasianus döneminde kalıcı olarak konuşlandırılan birliklere kadar ordusuz bir bölge olarak kalmıştır.

Asia Minor içinde kalıcı bir askeri mevcudiyeti gerektirecek bir güvenlik açığı Iudaea'da olduğu gibi sıklıkla ve şiddetli biçimde ortaya çıkmamıştır. Ancak her ne kadar Asia Minor eyaletleri “*provincia inermes*” olsalar da eyalet yöneticileri belirli bir askeri personele, idari, askeri ve hukuki işlerini yürütebilmek için ihtiyaç duymuştur²³². Bunu Bithynia et Pontus eyaleti valisi Plinius'un imparator Traianus ile olan yazışmalarında da açıkça görmekteyiz²³³. Çok fazla olmayan bu askeri personel ihtiyacının, daha küçük olduğu için daha kolay ve hızlı harekete geçebilen *auxilia* birlikleri ile karşılanması beklenebilir bir durumdur. Örneğin provincia Asia için, Asia Minor'un doğu ucunda bulunan ordudan (*exercitus Cappadocicus*²³⁴) batıya kaydırılan cohors I Raetorum erlerini hem Asia eyaletinden gelen askeri diplomada hem de bu birliğin askerlerinin mezar yazıtlarında görmekteyiz²³⁵. Cohors I Raetorum'daki hizmetini 148 yılında tamamlayan Lualis (C 58) Isauria kökenlidir ve yerel bir celp olarak değerlendirilebilir. Askerin birliğinin ne zaman Cappadocia'dan Asia eyaletine çekildiği belli değildir. Ancak birlik yakın bölgeden celp alıp onu terhis ettiğine göre uzunca bir süredir bölgede konuşlu olduğu düşünülebilir. Nitekim bunu Asia eyaletinde mezar yazıtları bulunan ve aynı birlikte görev yapmış askerlerden anlamaktayız.

Asia Minor'un provincia Asia dışındaki eyaletlerinden de askeri diplomalar günümüze ulaşmıştır. Cilicia, Lycia et Pamphylia ile Galatia et Cappadocia

²³² R. K. Sherk, “The Inermes Provinciae of Asia Minor”, *AJP*, C. LXXVI / 4, 1955: 400 – 413.

²³³ Plin., *Ep.* X. 19 – 20; 27 – 28.

²³⁴ Asia Minor'un doğu sınırında konuşlu birlikler hakkında detaylı bilgi için bk. M. A. Speidel, “The Development of the Roman Forces in Northeastern Anatolia”, *Heer und Heerschaft im römischen Reich der hohen Kaiserzeit*, Stuttgart, 2009: 595 – 633. 94, 99, 100 ve 101 yıllarına tarihli Galatia et Cappadocia çifte eyaletinden gelen dört adet askeri diploma sayesinde bu bölgede bulunan *auxilia* birliklerini görmekteyiz. Diplomalar için bk. *AE* 2014, 1656 = W. Eck, A. Pangerl, “Das vierte Diplom für die Provinz Galatia et Cappadocia, ausgestellt im Jahr 99”, *ZPE*, C. CXCI, 2014: 238 – 246; *RGZM* 7 = *AE* 2004, 1920.

²³⁵ Provincia Asia'dan gelen ilk askeri diplomasının sahibi *Isaurialı* Mamas oğlu Lualis'tir (C 58). Cohors I Raetorum'da görev yapmış askerlerin mezar yazıtları için bk. *As* 45; *As* 34 ve *As* 35. Bu birliğin Eumeneia'da (Denizli – Çivril) garnizonunun bulunuyor olabileceğine dair bk. Bennett 2016.

eyaletlerinde hangi *auxilia* birliklerinin konuşlu olduğu günümüze ulaşan diplomalar aracılığıyla bilinebilmektedir²³⁶. Ancak Bithynia et Pontus eyaletinde konuşlu olduğunu Plinius aracılığıyla öğrendiğimiz *auxilia* birliği veya birliklerinin hangileri olduğunu herhangi bir diploma aracılığıyla okuma şansına sahip değiliz²³⁷. Ancak eyaletin doğu ucundaki Satala’da yürütülen arkeolojik kazılardan yakın zamanda gelebilecek bir diploma bu açığı da muhtemelen kapatacaktır²³⁸. Sadece Plinius değil ayrıca bölgeden gelen askerlere ait yazıtlar da Bithynia et Pontus eyaletinde konuşlu olabilecek birlikler hakkında ipucu vermektedir²³⁹. Ancak aynı dönem içinde ikiden fazla *auxilia* birliğinin belgelenmesi düşük bir ihtimaldir.

Genel olarak bakıldığında Asia Minor’un askeri karakterli ve doğu ucunda bulunan tek eyaleti Cappadocia dışında kalan büyük bölgede aynı dönemde 4 – 7 arasında *auxilia* birliği olduğu öngörülebilir. Cappadocia haricinde bakıldığında bu sayı bu kadar büyük bir bölge için az gibi görünmektedir. Bununla birlikte Asia Minor içlerinde az sayıda *auxilia* birliğinin olması, onun insan gücü potansiyelinin Romalılar tarafından kullanılmadığı anlamına gelmemektedir. İmparatorluk genelinde bir bölgede ya da eyalette az sayıda *auxilia* birliğinin konuşlandırılmış olması söz konusu yerin orduya zayıf katılımı anlamına gelmemektedir. Bilakis söz konusu *auxilia* birlikleri olduğunda durum tam tersi gibi görünmektedir. Zira en çok *auxilia* birliği yetiştiren eyaletlere bakıldığında ilk üç sıraya Hispania (54), Gallia (42) ve Thracia (38) eyaletleri yerleşmektedir²⁴⁰. Ancak Principatus’un başından itibaren sayılan bu bölgelerde kalıcı ve büyük bir ordu konuşlandırılmamıştır.

Bu sayılan bölgelerden sonra Britannia ve Germania eyaletleri de Asia Minor’la kıyaslanamayacak kadar çok sayıda *auxilia* birliği yetiştirmiştir. Özellikle de

²³⁶ Bu eyaletlerden gelen diplomaların kaynakçası için bk. Eck ve Pangerl 2014.

²³⁷ Bölgenin *auxilia* birlikleri hakkında en güncel çalışma için bk. J. Bennett, “The Auxilia of Pontus-Bithynia”, *ANATOLICA*, C. XLVIII, 2022: 211 – 227.

²³⁸ Satala’da 2017 yılından beri yürütülen kazılarda 15. Apollinaris lejyonunun *auxilia* birlikleri tarafından kullanıldığı düşünülen bir kampın kalıntısına ulaşıldığı 2023 yılı Ekim ayında haber olmuştur. Kazı başkanı Doç. Dr. Şahin Yıldırım ayrıca bronz terhis levhasının da kazılarda bulunduğunu ifade etmektedir bk. S. Uçar, “Satala Antik Kentindeki Kazılarda Yeni Bir Kale Kalıntısına Ulaşıldı”, **Doğan Haber Ajansı**, Gümüşhane / Kelkit, 03 Ekim 2023, (Çevrimiçi: <https://www.dha.com.tr/foto-galeri/satala-antik-kentindeki-kazilarda-yeni-bir-kale-kalintisina-ulasildi-2322020/1>; Erişim Tarihi: 25.05.2024).

²³⁹ Cohors Cypria ve askeri Marcus Blossius için bk. **BeP 115** ve Bennett 2022.

²⁴⁰ Zahariade 2009: 213.

Thracialılar antik kaynaklarda savaşçı tabiatları nedeniyle sıklıkla övülmüştür²⁴¹. Ancak konu Asia Minor halklarına gelince savaşçılıktan çok Hellen rahatlığı, savaş sanatlarına ilgisizlik ve “gevşeklik” gibi bir bakışın olduğu görülmektedir²⁴². Roma’nın en kadim düşmanı Keltler, Anadolu’ya yerleştikten sonra Hellenlerle karışarak savaşçı karakterlerini kaybetmişler ve Gallo-Graeci olarak küçük görülmüşlerdir²⁴³. Savaşçılık ve/veya haydutlukları ile övülenler ve yerilenler arasında Kilikalılar, Isaurialılar, Pisidialılar gibi Torosların dağlık bölgesinin halkları antik kaynaklarda geçmektedir.

Auxilia birliklerini teşkil etmede belirleyici etkenlerden biri bölgelerin kentleşme düzeyiyle alakalı gibi görünmektedir. En çok *auxilia* birliğinin devşirildiği bölgelere bakıldığında zayıf bir kentleşme ve dolayısıyla zayıf bir Romalılaşıma görülmektedir. Asia Minor’dan yetiştirilen *auxilia* birliklerine bakıldığında yarıdan fazlasının dağlık Paphlagonia ve Cilicia halklarından toplandığı görülmektedir. Asia Minor’un yoğun nüfuslu kıyı kentlerine göre her iki bölge de kentleşme açısından zayıf bir durumdadır. Bu belki de *auxilia* birliklerinin yerel, özgün ve Roma etkisinden uzak kalmış halklarının savaşçı karakterleriyle Roma ordusuna entegre edilmek istenmesiyle ortaya çıkmış durumdur. Ayrıca Phriglerin askerliğe istidadı hakkında antik kaynaklar her ne kadar negatif olsa da kentleşmenin zayıf olduğu²⁴⁴ Anadolu’nun bu iç kesimlerinde kırsal nüfus ve dolayısıyla askerliğe elverişli sıradan köylülerden devşirilen atlı birlikleri (ala Phrygum) da unutulmamalıdır²⁴⁵. *Auxilia* birliklerinin amacı savaş tekniği olarak birbirinin aynı olan lejyonların eksikliğini ve açığını kapatmaktır. Durum böyleyken Romalılıktan uzak olunması, bu kentleşmemiş bölgelerin halklarının *auxilia* birliklerinin kurulması ve sonrasında bu birliklere yapılacak askere alımları için öncelenmesini ortaya çıkarmış olabilir.

Asia Minor’un içinden teşkil edilen *auxilia* birlikleri sayıca azdır. Ancak bölge çevresinde bulunan özellikle Aegyptus ve sonrasında da Syria için önemli bir asker

²⁴¹ Zahariade 2009: 213.

²⁴² Örnek olarak bk. Tac. **Hist.** 3. 47.

²⁴³ Liv. 38. 17. 9 – 10; Verg. **Aen.** 12, 95 – 100.

²⁴⁴ Verg. **Aen.** 12. 95 – 100; Liv. 38. 17. 13.

²⁴⁵ Bu bölgeden yetişen birlikler ve sayıları hakkında bk. D. Kennedy, “Ala Phrygum and Ala VII Phrygum”, **ZPE**, C. CXVIII, 1997: 300 – 304.

kaynağı olmuştur. Syria’da bulunan *auxilia* birlikleri için özellikle de Asia Minor’un güneyinin acil durumda başvurulabilecek en yakın kaynak olduğunu W. Eck 160 yılına tarihlenen dört diploma ile açıkça göstermektedir. 160 yılında terhis olan ve hepsi de Lycia et Pamphylia eyaletinden gelen dört asker (LeP 35, 36, 37 ve 38) celp yılları 135 olarak hesaplanmaktadır. Bu da Iudaea’da patlak veren Bar Kochba isyanının (MS 132 – 135) son yılına denk gelmektedir. İmparatorluğun bu isyanı bastırmada ciddi bir askeri seferberlik yürüttüğü ve iki tarafın da ciddi kayıplar verdiklerini antik kaynaklarda okumaktayız. Birliklerde oluşan bu büyük personel açığının hızla kapatılabilmesi için isyanın çıktığı yere oldukça yakın bir bölge olan Lycia et Pamphylia’da, Cilicia’da ve Cappadocia’da zorunlu celpler (*dilectus*) yapılmış olması akla yakın gelmektedir²⁴⁶. Asia Minor’un güneyinin Syria’da bulunan birlikler için acil durumlarda başvurulabilecek ilk kaynak olarak görülmüş olması beklenebilir bir durumdur. W. Eck’in MS 160 yılına tarihlenen diplomalarından başka, celp yılı (68) ilk Yahudi isyanı yıllarına (MS 66 – 70) denk gelen cohors I Ascalonitum eri Maga’nın (LeP 42) da Lycia kökenli olduğunu diplomasında okumaktayız²⁴⁷. Asia Minor’un güneyinin Syria’da bulunan birlikler için özellikle de acil durumlarda ilk başvuru kaynaklarından olduğunu epigrafik veriler göstermektedir.

Levant bölgesi ölçeğinde bakıldığında yerleşimlerin birbirine denizle olan bağları sayesinde aslında oldukça yakın olduğunu düşünebiliriz. Asia eyaleti sahillerinden Aegyptus’a ve Syria’ya ulaşmak Akdeniz sayesinde hızlıdır. Asia Minor’un içlerinden ve sahil kesimlerindeki yerleşimlerden toplanan erler kolayca Aegyptus ve Syria’ya transfer edilebilmiş olmalıdırlar. Bu da özellikle Aegyptus’da bulunan birliklerde görülen çok sayıda Asia Minor kökenli askeri açıklamaktadır. Akdeniz’in birleştiriciliği sayesinde Asia Minor’dan Aegyptus’a yapılan celpler bile yerel ölçekte askere alımlar olarak değerlendirilebilir.

Aegyptus’daki birlikler söz konusu olduğunda mezar yazıtlarından çok papirüslerden gelen bilgiler Asia Minor’un Aegyptus için ne kadar önemli bir kaynak

²⁴⁶Birliklerin verdikleri zayıtlar hakkında bk. Dio. 69, 14, 1; Fronto, *Epistulae* veya *de bello Parthico*; çev. M. P. J. van de Hout: sf. 221; A 236; Eck 2009: 139 – 141. W. Eck bölgeden yapılan toplam celp sayısının 700 – 800 civarında ve hatta daha da fazla olabileceğini önermektedir.

²⁴⁷ Eck ve Pangerl 2008: 224.

olduğunu göstermektedir. Papirüste *tirones Asiani* (Asyalı acemi erler) olarak geçen toplamda 126 erin cohors I Lusitanorum'da görevlendirildiğini okumaktayız²⁴⁸. Burada verilen sayı tek tek isimlerine ulaştığımız 80 *auxilia* erinden çok daha fazladır. 117 yılına tarihlenen bu belge Asia Minor'un, Aegyptus'da bulunan yardımcı birlikler için önemli bir asker kaynağı olduğunu göstermektedir. Belgede geçen ifade Asia Minor'un belirli bir bölgesine işaret etmemektedir. Asia ile kastedilen Asia Minor olmalıdır. Tüm Asia Minor'dan toplanan celpelerin kayıtlara bu şekilde *tirones Asiani* olarak yansması bölgeye devamlı bir asker akışının varlığının bir işareti olarak düşünülebilir.

2. 1. 2. 2. Auxilia Askerlerinde Onomastik, Köken ve Kimlik İfadeleri

Lejyonerlerin isimlerinden sonra Asia Minor kökenli *auxilia* erlerinin isimlerine bakıldığında ilk dikkat çeken unsur yerel kökenli isimlerin yoğunluğudur. Lejyonerlere kıyasla *auxilia* erleri aslında kökenleri çok da fark etmeksizin yerel isimlerle kendilerini epigrafik belgelerde daha belirgin bir şekilde göstermektedirler²⁴⁹. *Auxilia* askerlerini diploma, mezar yazıtı, papirüs fark etmeksizin hangi belge üzerinde olursa olsun çoğunlukla orduya dahil olmadan önceki isimleriyle görmekteyiz. Lejyonerlerde olduğu üzere Romalı bir isme ve kurgusal bir fiyasyona *auxilia* erlerinde ihtiyaç yoktur.

Lejyonlarda olduğu gibi *auxilia* birliğine girişte isim değiştirme gerekliliği yoktu. Ancak yine de *auxilia* erlerinin yeni isimler aldıklarını ya da onlara yeni isimlerin celp subayları tarafından verildiğini düşündüren örnekler de mevcuttur. Her ne kadar Gallialı bir *auxilia* erinin ismi için örneklendirilmiş olsa da bir askerın orduya girişinde aldığı yeni isim S. G. Brady tarafından mizahi bir üslupla ve anlaşılabilir bir gerekçe ile canlandırılmıştır. Amerikalı tarihçinin kurguladığı olası senaryo, kendi ülkesinin halklarının çeşitliliğine ve aslında Roma ile olabilecek benzerliklere de dikkat çekmektedir. Zira benzer bir örneği sanırım Polonya ya da İzlanda orduları için

²⁴⁸ Fink 1971: 74.

²⁴⁹ bk. Ekler, Aile Soyağaçları, 2. Auxilia Askerlerinin Aileleri.

canlandırmak oldukça zor olurdu²⁵⁰. Bir askerın lejyonda subayına tekmil verdiği an²⁵¹:

“-Çavuş Lawson: Adın ne asker?

-Acemi er: “Pappadoupolos ya da Smorlandowskovich”

-Çavuş Lawson: Senin adın Kelley. Anladın mı!”

Brady’nin aynı durumu 2000 yıl öncesinde ve Gallia’da canlandırması ise şu şekildedir.

“-Centurio Asper ya da Ferox: Adın ne asker?

-Acemi er: Vercassivellaunus²⁵²

-Centurio: Genç, senin adın Victor!”

Yukarıdaki örnekte askerın isminin değiştirilmesinin sebebi onun zor telaffuzudur. Benzer bir senaryoyu Κβαιερουνις (Kbeirounis), Κβονδιασσις (Kbondiassis) Οσαμνωτασις (Osamnotasis) gibi Asia Minor’un yerel isimleri ile hayal etmek zor değildir. Vercassivellaunus kadar uzun ve zorlu olmasa da Asia Minor’un Roma ordusuna çok sayıda asker vermiş halklarından Kilikialılar ve Pisidialılar arasında bu yukarıda verilen isimler belgelenmektedir²⁵³. Verdiğimiz örnekler ana dili Latince olan Marcus, Gaius, Aulus gibi isimlere alışkın bir celp subayına yabancı, telaffuzu zor ve akılda tutulması da güç gelebilir. Dolayısıyla yukarıda verilenlerde olduğu gibi isimlere sahip askerlere yeni birer Romalı ad orduya girdiklerinde Romalı bir yüzbaşı tarafından belki de S. G. Brady’nin aktardığı biçimde verilmiş olabilir. Belki de bu sebeple Gaius Iulius Valens (**As 39**) ya da Gaius Iulius Saturninus (**As 38**)

²⁵⁰ Her iki ülke de bir imparatorluk bakiyesi olmadığı ve çok göçmen nüfusa sahip olmadığı için örnek olarak verilmiştir.

²⁵¹ S. G. Brady, “The Legionary Soldiers and Their Names”, **The Classical Weekly**, C. XLVI, S 15, 1953: 217 – 220: 218.

²⁵² S. G. Brady burada kasıtlı olarak telaffuzu oldukça zor ve tarihi olarak önemli bir kişiliği seçmiş: Vercassivellaunus, O, Caesar’ın Alesia kuşatmasını kırmak için harekete geçen Gallia müttefik ordusunun 4 komutanından biri ve Gallialıların başkomutanı Vercingetorix’in kuzenidir. Ancak bu büyük tarihi kişiliklerin isimlerine Gallialıların mezar yazıtlarında rastlayamıyoruz. Oysaki Roma’ya düşman Dacia kralının ismi Decebalus lejyoner ismi olarak belgelenmektedir bk. AE 2012, 1257 ya da Conrad 2004: 395. Dost kral Deiotaros’un ismi de lejyonerler arasında görölmektedir. Ancak Romalıları çok uğraştıran bu Gallialıların isimleri en büyük epigrafik dijital veri tabanlarından olan Clauss/Slaby’de görölmemektedir. Ayrıca Kelt kökenli isimlere dair yapılan modern bir başka onomastik çalışmada da bu isimlerin izine rastlanmamaktadır bk. M. E. Raybould, P. Sims-Williams, **A corpus of Latin inscriptions of the Roman Empire containing Celtic personal names**, Aberystwyth 2007.

²⁵³ İsimler için bk. Zgusta 1964: 561, 564/1, 1118/2.

gibi çok yaygın tercih edilen asker isimlerini Asia Minor kökenli erlerin diplomalarında okumaktayız. Şansız olduğumuz konu şu ki Asia Minor kökenli tek bir *auxilia* erinin bile diploması ile mezar yazıtını karşılaştırabilecek bir imkâna sahip değiliz. Diplomasında Romalı ismi ve filyasyonu ile karşıma çıkan veteranın mezar yazıtında kendisinin orduya girmeden önceki ismini vermesi çok kıymetli bir örnek olabilirdi. Ya da sadece Romalı ismini verirken eski isminden söz etmemesi hem orduya girişinden önceki ve hem de veteran iken orduya girişte aldığı ismi vermesi de aynı derecede kıymetli olurdu. Bu bağlamda askerlerin Romalılaşma düzeylerine dair daha cesur ifadeler de mümkün olabilirdi. Resmi bir belgede geçen ismi ile kendi kimlik algısının nasıl farklı, aynı ya da benzer olduğu, askerlik öncesi yaşamından gelen ismiyle mi memleketinde tanındığı gibi önemli konularda yorum yapabiliydik. Ancak sadece Asia Minor kökenli değil bugüne kadar günümüze ulaşan 1100'ün üzerinde askeri diplomadan hiçbirinin sahibinin ismini kendi mezar yazıtından okuma şansımız olmamıştır.

Asia Minor kökenli *auxilia* erlerinden bazılarının sahip oldukları isimler Asia Minor'un egemen dili Helleniceden de öte yerel bir karaktere sahiptirler. Vaxades oğlu Vaxades (**LeP 38**), Cillis oğlu Papas (**C 62**), Mutetis oğlu Muta (**LeP 36**), Tatas oğlu Galata (**LeP 37**), Mamas oğlu Lualis (**C 58**) gibi isimlere sahip *auxilia* erlerini diplomaları aracılığıyla görmekteyiz. Bu isimlerin, Helleneyi ana dili olarak konuşmayan Asia Minor halklarından geliyor olma gibi bir ihtimali bulunmaktadır. Çünkü isimler Hellen öncesi Asia Minor onomastik geleneğine aittir. Roma İmparatorluğu'nun *auxilia* birimlerinde görev yapan bu erlerin isimleri Anadolu'nun Hellen öncesi yerli halklarından Luvilerin isim geleneklerinin devam ettiğine dair açık bir delildir²⁵⁴. Bu paragrafta sayılan örnekler dışında yerel isim geleneğinin sürdüğüne dair örnekler *auxilia* erlerinin de listelendiği **Tablo 1**'de açıkça görülmektedir²⁵⁵. Bu

²⁵⁴ H. J. Houwink Ten Cate, **The Luwian Population Groups of Lycia and Cilicia Aspera During the Hellenistic Period**, Leiden, 1961. V. Zgusta'nın kapsamlı olmakla birlikte tamamlamaya ve güncellenmeye muhtaç eserine dair en güncel katkı için Hamdi Şahin, Seda Gaznevi, "Die Kleinasiatischen Personennamen aus dem Rauhen Kilikien II (Λ-Ψ) – Corrigenda et Addenda zu Zgusta 1964 § KPN", **Acta Classica Mediterranea**, C VI, 2023: 75 – 10 ve Hamdi Şahin, Seda Tuncay, "Die Kleinasiatischen Personennamen aus dem Rauhen Kilikien I, (A – K) Corrigenda et Addenda zu Zgusta 1964 § KPN": **Acta Classica Mediterranea**, C. V. 2022: 43 – 68.

²⁵⁵ *Auxilia* askerlerinin isimlerine toplu ve hızlı bir bakış için bk. **Tablo 1**. 281 – 360.

durumda bu askerler herhangi bir Romalı isim almamışlardır ya da orduya girişlerinde S. G. Brady'nin karikatürleştirdiği şekliyle yeni isim onlara dayatılmamıştır.

Auxilia eri olmakla birlikte muhtemelen orduya girişiyle Romalı bir isim aldıklarını kesin olarak söyleyebileceğimiz sadece iki Asia Minor kökenli asker bulunmaktadır. Bu yazıtta Cohors I Hispanorum'dan emekli olmuş²⁵⁶ Marcus Lusius Rusticus'un celp öncesi ismi olan Tatas'ı da (**As 37**) mezar yazıtına eklediğini görmekteyiz. Asia Minor'un yerel isimleri arasında sıklıkla belgelenen Tatas isminin telaffuzunun bir problem oluşturması pek de olası görünmüyor. Ancak Pisidia'lı genç Tatas orduya girdiğinde gönüllü olarak daha Romalı bir görünüm için bu yeni ismi almak istemiş olabilir. Aynı mezar yazıtında yer alan ve Romalı isminin yazıldığı kısım kırık olan diğer askerin orduya girmeden önceki ismini Crateros (**As 36**) olarak verdiği görülmektedir. Keza genç Crateros'un ismi de S. G. Brady'nin verdiği örneklere kıyasla anlaşılabilir durmaktadır. Dolayısıyla *auxilia* erlerinde gördüğümüz bu yeni Romalı isimler birçok durumda asker tarafından benimsenmiş, tercih edilmiş olabilir. Bu da askerin ismi bağlamında Romalılaşma ya da Romalı görünme isteği olarak değerlendirilebilir. Ancak eski ismin de hala mezar yazıtı gibi kişisel bir belgede belirtiliyor olması yerel kimliğin muhafaza edildiği anlamına da gelmektedir. İşte bu yüzden Romalılaşma siyah – beyaz ile tarif edilebilecek bir kavram olmaktan çok uzaktır ve bu yüzden de çok tartışmalıdır.

Auxillia erlerinin Romalı isimleri onların kökenlerini tahmin etmemize bazı örneklerde olanak sağlamaktadır. Asia Minor kökenli askerler arasında Aegyptus'da bulunan birliklerde görev yaptıkları belirlenen çok sayıda asker olması bazı yazıtlardaki boşlukların doldurulmasında modern araştırmacılara cesaret vermiştir. Marcus Marius Pamphilus (**LeP 34**), Titus Flavius Didimus (**As 46**), Marcus Marius Numisianus (**As 47**), Marcus Marius Cutilianus (**As 48**) Aegyptus'da Kalabscha Tapınağı'nın duvarına kazınmış acemi erlerin isimleridir. O. Stoll isimleri niteleyen “*tironi*” (acemi er) ifadesi sonrasında okunamayan boşluğun *tironi Asiani* olmasının

²⁵⁶ Askerlerin görev yaptıkları birlik Aegyptus ve Syria'da konuşludur. Mezar yazıtlarında hala aktif asker gibi aktarılmalarına rağmen memleketlerinde gömülmeleri onların veteran olduklarına işaret etmektedir.

hiç de düşük bir ihtimal olmadığını ifade etmektedir²⁵⁷. Pamfilus ve Didimus gibi, isimlerin en karakteristik kısmı olan *cognominalar* Pamhyialı ve Didimli kökenleri işaret ediyor olabilir.

Askerlerin ve çocuklarının isimlerinin, onların kökenlerine dair yapılabilecek yorumlarda elimizdeki tek dayanak olduğu örnekler de mevcuttur. Yazıtlarda askerin memleketinden uzakta bulunmasına rağmen köken bilgisinin vermediği örnekler mevcuttur. Ancak sadece isimlerle yapılan değerlendirmelerin²⁵⁸, doğrudan verilen köken bilgilerinin olmadığı durumlarda ne kadar güvenilir olduğu tartışmalıdır. Yazıtın, askerin memleketi dışında bulunduğunu düşündüren onun yazıtında geçen isimlerdir. Görev yaptığı *auxilia* birliği, oğulları tarafından adına dikilen mezar yazıtında açıkça belirtilmeyen veteran yüzbaşı Aurelius Maximus'un (**Gal 89**) oğullarının isimleri onun Asia Minor kökenine işaret etmektedir. Her ikisi de lejyon birliğinde görevli erlerin isimleri Aurelius Manes (**Gal 90**) ve Aurelius Musaeus (**Gal 91**) gibi Asia Minor'da yaygın olarak belgelenmektedir. Yurtları dışında ölen askerlerin mezar yazıtlarında kökenlerini belirtmesi sıklıkla görülürken baba Maximus'un Asia Minor'un hangi kentinden, köyünden ya da bölgesinden olduğunu açıkça göremiyoruz. Ancak elimizdeki Manes ve Musaeus isimleri oldukça güçlü birer göstergedirler. Bu isimlerden ayrı olarak mezarın buluntu yerinin Dacia olması da askerin kökenine dair yorumda bulunma konusunda bizi cesaretlendiriyor. Zira Dacia gerek lejyon gerekse *auxilia* birliklerinde Asia Minor kökenli askerlerin sıklıkla belgelendiği bir bölgedir.

Kökeni hakkında doğrudan beyanda bulunmayan bir adak yazıtında ise adanan tanrı askerin nereden gelmiş olabileceğine dair ipucu vermektedir. Dacia'da buluna alae II Pannoniorum yüzbaşı Titus Flavius Longinus (**Gal 92**) imparatorun sağlığına ve ana tanrıçaya (*Pro salute Augusti matris deum magna sanctum..*) adakta bulunmaktadır. Bu adak yazıtında ne ismiyle ne de bir köken ifadesiyle kendini gösteren Longinus'un Kybele'ye olan adağı onun bu költün en yaygın olduğu

²⁵⁷ Stoll 2008: 99; Grafiti'nin çizimi için bk. **Levha 1 Resim 2**.

²⁵⁸ Benzer bir değerlendirme köken bilgisi vermeyen lejyoner Gaius Valerius Valens (**As 52**) için de yapılmıştır.

bölgeden yani merkez Asia Minor'dan Dacia'ya geldiğine dair bir işaret olarak değerlendirilmiştir. Askerin eşinin ve çocuklarının ismi de Romalıdır ancak kendi memleketinin kültürünü Roma imparatoruyla birlikte yeni memleketinde yüceltmektedir.

Asia Minor kökenli erler için alışlagelmiş bir görev bölgesi olan Dacia'dan gelen ve Pisidia, Lycia ya da Isauria'dan olduğunu kendi ismi ve babasının ismine bakarak güçlü bir şekilde öne sürebileceğimiz tek bir *numerus* eri teze dahil edilmiştir²⁵⁹. *Miles numeri Germanicorum*'da aktif görevdeyken ölen Tarasis oğlu Zenon'un (**Gal 103**) mezarı eşi Iulia tarafında dikilmiştir. Zenon'un da mezarında köken ifadesi olmamasına rağmen Kilikyalı ismi kendini belli etmektedir.

Söz konusu *auxilia* birlikleri olduğunda onomastik, Asia Minor'da mezar yazıtları bulunan erler veya veteranlar için de daha belirleyici ve yardımcı olmaktadır. Lejyonerler için aynı durum geçerli değildir. Lejyonerin emekli olup memleketine geri dönüşü, yazıtın dilinin Hellence olması ve köken hakkındaki sessizlik ve belki de askerin görev yaptığı birliğin Asia Minor ile olan ilişkisi gibi faktörlerden biri veya birkaçı bizi desteklediğinde ancak veteranların Asia Minor kökenli olduğunu düşünebilmekteyiz²⁶⁰. Ancak *auxilia* erlerine ait mezar yazıtlarında köken hakkında sessizlik varsa Nicias (**As 45**), Kondianos (**Gal 98**), Papias (**As 35**), Crateros (**As 36**), Tatas (**As 37**), Isuas oğlu Tlouas (**LeP 39**), Nesis oğlu Toues (**LeP 40**), Agapomenos (**LeP 41**) gibi Asia Minor'da belgelenmiş isimler açık birer gösterge olarak değerlendirilebilmektedirler.

Asia Minor kökenli *auxilia* erleri ve veteranlarının çocuklarının isimlerini

²⁵⁹ *Numerus* Romalılardan oluşmayan etnik birlikleri tanımlamak için kullanılmaktadır. Neredeyse tüm *auxilia* birliklerinde olduğu gibi devşirildikleri halkı veya bölgeyi birliği isimlerinde görmekteyiz. *Numerus*'lar hakkında daha detaylı bilgi için bk. C. Wolff, "Units: Principate", **The Encyclopedia of the Roman Army**, ed. Y. Le Bohec, C. III, 2015: 1046. Asia Minor'dan belgelenen tek *numerus* eri olduğu için ayrı bir başlık altında ele almak yerine *auxilia* erleri başlığı altında değerlendirilmiştir.

²⁶⁰ Örneğin 11. Claudia lejyonunda görev yapmış olan Aelius Antiochianus'un (**As 24**) eşi Aelia Asteria tarafından Cybira'da dikilen mezar yazıtında herhangi bir köken ifadesi yer almamaktadır. Bununla birlikte ne askerin ne de eşinin isminde Asia Minor kökenli herhangi bir özellik yoktur. Ayrıca çocuklarına dair (eğer vardysa) bir isim de yoktur. Asker buna rağmen M. P. Speidel tarafından Asia Minor kökenli olarak değerlendirilmiştir. Aynı birlikten Gaius Iulius Crescens de (**As 43**) G. Forni tarafından yerli olarak değerlendirilmiştir. Onomastik yine hiçbir ipucu vermemektedir bk. Speidel 1980: 732.

incelemek de isim verme geleneğini hakkında açıklayıcı olabilirdi. Ancak *auxilia* erlerinden gelen mezar yazıtları lejyonerler ya da donanma erlerindeki kadar fazla değildir. Toplamda 80 *auxilia* eri arasından 31 askerın ismini mezar yazıtlarından okuyabilmekteyiz. Papirüs üzerinde 13, diplomalarda 29, adak yazıtlarında iki, iki adet onurlandırma yazıtında ise beş *auxilia* erinin ismi belgelenmektedir. İsimler üzerine konuşmayı daha da zorlaştıran ise çocukların da bu belgelerde isimleri ile yer almamasıdır. Mezar yazıtlarında askerler her ne kadar eşleriyle birlikte görülse de çocukların isimlerinin okunduğu sadece iki mezar yazıtı bulunmaktadır. Aelius Munatius'un (Ca 8) mezar yazıtında bulunan kabartmalarda dört çocuk görsek de hiçbirinin ismi yazılmamıştır. 29 diploma sahibini ele aldığımızda altı veteranın terhis edildiğinde çocukları olduğunu görmekteyiz. Her ne kadar onomastik adına çok bir şey söylemese de bu diplomalarda okunan 17 asker çocuğunun isimlerine bakıldığında 9 Romalı 8 yerel kökenli isim görmekteyiz²⁶¹.

Auxilia erlerinin köken ifadeleri lejyonerlerde ya da donanma erlerinde olduğu kadar birbirine benzer değildir. Lejyonerler kökenlerini nadir birkaç örnek dışında hep kentli olarak ifade etmişlerdir²⁶². Donanma erlerinde de köken bilgileri neredeyse daima aynı formül üzere verilmiştir²⁶³. Ancak *auxilia* erlerine ait epigrafik belgelerde askerlerin kökenleri birbirinden farklı şekillerde belirtilmişlerdir²⁶⁴.

Askeri diplomalarda geçen köken ifadeleri diplomanın yayınlandığı tarihe göre değişiklikler göstermektedir. Birçok örnekte diploma sahibinin memleketi kent ve eyalet adıyla açıkça belirtilmiş olsa da bazı resmî belgelerde özellikle de I. yüzyıla ait askerî diplomalarda köken ifadeleri detaylı ve dolayısıyla net değildir. Asia Minor kökenli olup olmadıklarından kesin emin olamadığımız bu erlerden Marcus Antonius Rufus'un (As 55) kökeni diplomasında Abretteno (Abrettenus) olarak verilmiştir. Ancak burada geçen Abrettenus'un Moesia Inferior'da mı yoksa Mysia'da mı olduğu açık değildir. Her ikisi de ihtimal dahilindedir ve askerın ismi de herhangi bir ipucu

²⁶¹ bk. Ekler, Aile Soyağaçları, 2. *Auxilia* Askerlerinin Aileleri.

²⁶² Bu istisnalar arasında sadece "*natione Cilix*" (C 52 ve C 41), *domo Cappadocia* (Ca 1) ve *Galata* (Gal 65) köken ifadesi olarak verilmiştir.

²⁶³ Donanmada istisnalar için bk. Bithynius (BeP 13), *natione Cilix Corycaeus* (C 7).

²⁶⁴ bk. Tablo 1. 281 – 360.

vermemektedir. Ya da Antiochia olarak kökeni verilen Alexander'in (**Gal 83**) kesin olarak Pisidia'da bulunan koloni kenti Antiochia olduğunu söyleyemeyiz²⁶⁵. İsmi okunur durumda günümüze ulaşmamış olsa da Cappadocia'lı bir askerın kökenini de *Cappadoci* (**Ca 6**) olarak Mauretania Tingitana'da bulunan bir diplomada okumaktayız. Askerin kökenin bu şekilde eyalet adıyla verilmesi onun memleketinin zayıf kentleşmesi ile ilgili olabilir. Nitekim mezar yazıtı Germania'da bulunan *auxilia* eri Philadelphus (**Ca 9**) da kökenini *Cappadox* olarak belirtmiştir. Eğer bir asker Cappadocia eyaletinden Roma ordusunun herhangi bir birimine celp edildiyse sadece üç kent ismi köken olarak aktarılmıştır: Samosata ve Caesarea (Mazaca) ve Melitene²⁶⁶. Bölgenin kırsalından celp edilen erler kökenlerini bu şekilde anlaşılır kılmak istemiş olabilirler.

Auxilia erleri diğer birimlerden gelen erlerde de gözlemlendiği üzere eğer memleketleri dışında defnedildilerse mezar yazıtlarında kökenlerini (çoğu durumda) açıkça belirtmişlerdir. Syria veya Pannonia Superior'da görevini tamamladıktan sonra memleketine dönen ve orada gömülen veteran Selius Suntuikhionos (**BeP 126**) yine de Prusias ad Hypium olarak memleketini açıkça belirtmiştir. Köken konusunda kafa karışıklığına yol açan bir diğer ifade ise Aegyptus'da görev yapan *auxilia* eri Zosimos'tan (**As 57**) gelmektedir. İlk bakışta asker Mandulis, Apollon'a olan adağında kendi memleketini hem Halikarnassos hem de onun komşu kenti Myndos olarak ifade ediyor gibi görünmektedir. Söz konusu belge bir yazıt değil papirüstür. Bu bir mektup mu not mu, ne amaçla kaleme alındı, gibi sorularda herhangi bir sonuca varamıyoruz. Ancak verilen iki farklı köken ifadesi papirüste adı geçen iki askere ait olabilir²⁶⁷.

Asia Minor'dan Roma ordusunun yardımcı birliklerine katılan askerlerin isimlerindeki unsurlarının ağırlıklı olarak yerel bir karaktere sahip olduğunu belirtmiştik. Her ne kadar Asia Minor'da kültürel iklim Hellen ağırlıklı olsa da Tatas, Tloues, Vaxades, Papas, Lualis gibi isimlere sahip *auxilia* erleri Hellen kökenli

²⁶⁵ Telmessos (**LeP 35**) ve Chios (**As 38**) gibi o isimle anılan başka kentler olmadığı durumlarda askerlerin kökenleri üzerinde tartışma kalmamaktadır.

²⁶⁶ Genel olarak **Grafik 3**'e bakıldığında görüldüğü üzere Cappadocia eyaleti Asia Minor'dan orduya en zayıf katılımın gerçekleştiği eyalettir.

²⁶⁷ Papirüs hakkında detaylı açıklama için bk. **As 57**.

olmayan isimlere sahiptirler²⁶⁸. Asia Minor'dan lejyonlara katılan *provincialis peregrinii* statülü özgür kişilerin orduya katılmadan önceki isimlerinde ise Hellen dışı yerel unsura rastlamak oldukça nadir bir durumdur. Nereden bakılırsa bakılsın Asia Minor bazında lejyoner onomastiği bariz bir şekilde Romalıdır. Eğer yerel unsurlar nadiren kendilerini gösteriyorlarsa, bu öge Hellence isimlerin *cognomina* olarak Romalı ismin yanına eklenmesiyle kendini göstermektedir²⁶⁹. Bu durum Asia Minor özelinde Roma'nın katı bir celp politikası olmasa da bazı alışlagelmiş uygulamalarının, alışkanlıklarının olduğunu gösteriyor olabilir mi?

Lejyonerlerin kökenlerini ağırlıklı olarak kentleri ile gösterdiklerini onlara ait epigrafik belgelerde okumaktayız. Askeri karakterli, veteranların gözde emeklilik kenti ve Roma'nın Galatia eyaletinin başkenti olması sebebiyle Ancyra önemli bir celp havuzu olarak işlev görmüş olmalıdır. Çok sayıda lejyonerin katıldığı bir diğer önemli imparatorluk başkenti Bithynia et Pontus eyaletinin başkenti Nicomedia'dır. Cilicia'nın başkenti Tarsos'tan da katılım görülmektedir. Asia Minor'un daha birçok irili ufaklı kenti çok sayıda lejyoner yetiştirmiştir. Bu büyük kentlerden onca lejyoner çıkarken *auxilia* erleri çok daha az görülmektedir. Şu soru kendini göstermektedir: Roma yurttaş lejyonları için askere alım yaparken, orduya katılmak için başvuruları onların kentli – Hellen kökenlerine ya da köylü arka planlarına göre değerlendirmiş ve buna göre yurttaş ya da *auxilia* birliklerinde görevlendirmiş olabilir mi? Etnik bir ayrımcılıktan söz etmek doğru değildir. Onomastikte gözlemlenen bu durum, Romalıların kent kökenlileri yurttaş birliklerine daha layık görmesi sebebiyle midir?

Cevap kentli ve köylü ayrımında aranabilir. Ancak Roma'nın böyle bir celp sistemi olduğundan veya gelenekten söz etmek abartılı, daha doğrusu desteklenemez bir ifade olacaktır. Burada kendiliğinden doğal bir seçim ve süreç kastedilmektedir. Asia Minor'un uygar, kalabalık ve medeni kentlerinden gelen özgür doğumlu erkekler eğer askerliği meslek olarak yapmak istiyorlarsa, köyden gelen ve görece daha “cahil”

²⁶⁸ Trokondas (**LeP 29**) isimli ikinci lejyon askeri yurttaş birlikleri içerisinde pür Asia Minor kökenli bir isme sahip tek erdir ve istisnadır. Kendisi muhtemelen Deiotaros dönemi lejyonlarından birinin askeriydi. Onun ismiyle birlikte aynı yazıtta yer alan diğer yerel isimli askerler de bu istisnai duruma dahildir. Ancak bu erler Principatus'un, Cumhuriyet devrinden aldığı bakiyelerdir.

²⁶⁹ Bu konu lejyoner onomastiği başlığı altında ele alınmıştır bk. **2. 1. 1. 2. Onomastik, Köken ve Kimlik İfadeleri.**

kentin deneyiminden ve bilgi akışından mahrum, orduya yaptığı “iş başvurusunda” herhangi bir referansı olmayan köylülere karşı daha avantajlıdırlar. Bu kentlilerin lejyonlarda yapılacak bir askeri kariyerin orduya girişten itibaren Romalı bir ismin, belki hemen girişte belki de kısa bir süre sonra Roma yurttaşlığının (ki bunun için *auxilia* erlerinin 25 yılı doldurması gerekli), ve eğer emekli olabilirlerse terhis ikramiyesinin onları beklediğini biliyor olmaları köyden gelenlere kıyasla daha yüksek olmalıdır. Daha da önemlisi lejyonlarda yapılacak bir askerlik daha iyi bir ekonomik durum demektir. Birinci sınıf yurttaş birliğinde görev yapmak dururken kim neden yardımcı birliklerde görev yapmayı tercih etsin? Zaten konu tercihten de öte imkanlarla ilgilidir. Askeri bir kariyeri belki de geçim kapısı olarak görüp orduya katılmayı seçenek olarak değerlendiren genç köylü, referansı ve bağlantıları olmadığı için *auxilia* birliğine sevk edilirken, kentten gelen genç tanıdıkları, belki iyi Hellenesi sayesinde ve bir ihtimal Latince tanışıklığı ile lejyonlarda görev yapmaya daha yakın bir adaydır. Yani lejyonlarda Romalı ve yer yer Hellen kökenli isimleri görürken *auxilia* birliklerinde bunu daha az görmemizin sebebi bu yardımcı birliklerdeki askerlerin daha az tecrübe ve görgüye sahip (deyim yerindeyse kentliler kadar “uyanık” olmayan) köylülerden oluşuyor olması olabilir.

Cohors I Hispanorum süvarisi Marcus Iustus Rusticus ya da asıl adıyla Tatas (As 37) da aslında bu durumu kendi *cognominası* olan Rusticus ile bir ölçüde doğrulamaktadır. Askerin *cognominası* Latince köylü anlamına gelmektedir. Asia Minor’da Rusticus *cognonimasına* sahip bir *auxilia* eri daha bulunmamaktadır. Bununla birlikte sadece *cognominaya* bakarak onun kesinlikle köylü olduğunu söylemek de doğru olmaz. Ancak asker *cognominalarına* bakıldığında çoğu zaman Latince sıfatlar görmekteyiz: Ferox (vahşi, sert), Asper (haşın), Valens (güçlü, kuvvetli), Celer (hızlı), Longus (uzun), Rufus (kızıl), Niger (kara), Faustus (şanslı, uğurlu), Ponticus (Pontuslu) çok sayıda örnekten bazılarıdır²⁷⁰. Bu sıfat şeklindeki *cognomina*’lar asker orduya girdiğinde onun özelliklerine göre verilmiş olabilir. Özellikle lejyonerlerde genellikle orduya girdiği döneminin imparatorunun *praenomen* ve *nomen gentilesini* alındığını görmekteyiz. Ancak Roma *tria*

²⁷⁰ Brady 1953: 219.

nominası'nın en kişiye özgü ve karakteristik parçası da *cognomina*'dır²⁷¹. Dolayısıyla bu *cognomina* askerin köyden geldiğinin bir işareti olarak değerlendirilebilir²⁷². Rusticus *cognomina*sı her ne kadar imparatorluğun farklı bölgelerinde kentli lejyonerlerin *cognomina*sı olarak karşımıza çıksa da Asia Minor'dan gelen lejyonerler arasında bir tane bile Rusticus bulunmamaktadır. Elimizdeki örnek tekildir ve genel olarak inceleme imkânımız özellikle *auxilia* erlerinde lejyonlara göre daha sınırlıdır. Ancak yine de lejyon ve *auxilia* birlikleri arasında gördüğümüz onomastik farklılıklara ve bunun muhtemel sebeplerine dair böyle bir yorum da mümkündür.

2. 1. 2. 3. Auxilia Askerlerinin Yaş Bilgileri ve Hizmet Süreleri

Asia Minor kökenli *auxilia* erlerinden gelen belgeler, yaş bilgilerine dair yorum yapılabilecek ve açıklanabilecek çok kısıtlı bir veri sunmaktadır. Bunun temel sebebi de lejyonerlerden farklı olarak yardımcı birlik erlerinden gelen mezar yazıtlarının daha az olmasıdır. Sadece mezar yazıtları değil adak ve onurlandırma yazıtları da oldukça azdır. Oysaki Aegyptus ve Balkanlardan gelen birçok örnek içerisinde Asia Minor kökenli lejyonerleri de gördüğümüz terhis kutlama yazıtları bulunmaktayken söz konusu *auxilia* erleri olunca bu tarz belgelerden de yoksun durumdayız²⁷³. Lejyonerleri yaş bilgilerine dair mezar yazıtlarından yapılabilecek ortalama yaşam süresi beklentisi, emeklilik sonrası yaşam sürelerinin hesaplanması ya da ortalama görev sürelerinin hesaplanması konusunda ne tür dezavantajlar olduğu detaylı bir şekilde ele alınmıştı. Asia Minor kökenli *auxilia* erleri içinse herhangi bir referans noktası oluşturabilecek ölçüde epigrafik veri (*lejyoner yazıtlarında yaptığımız ve eleştirdiğimiz gibi*) söz konusu değildir.

Auxilia eratinın izini sürebildiğimiz belgelerdeki materyal lejyonerlerden

²⁷¹ Nitekim Romalı büyük veya küçük isimleri kaynaklarda Scipio, Gracchus, Caesar, Cicero, Pompeius gibi *cognomina*'lar ile tanımaktayız.

²⁷² Elbette bu köylü bir kökene koşulsuz bir işaret değildir. Nitekim ünlü Britannia valisi ve kent soylu bir geçmişe sahip senatör Gnaeus Iulius Agricola'nın *cognomeni* de köylü anlamına gelmektedir.

²⁷³ Asia Minor kökenli *auxilia* erlerinin isimlerinin lejyonerlerde olduğu gibi kökenleriyle beraber listelendikleri ve imparatorun sağlığına sundukları adaklarının içeren bir yazıt bulunamamıştır. Ayrıca lejyonerlerde birçok örnekte gördüğümüz gibi görevlerinden döndükten sonra onların hemşerileri tarafından onurlandırıldığı tek bir örnek dahi *auxilia* erlerinden gelen yazıtlarda bulunamamıştır. Varsa bile bunların bu araştırmada gözden kaçmış olma ihtimali de vardır. Ancak bu yazıtların lejyonerlerdeki kadar görünür olmadığı da ortadadır.

farklılaşmaktadır. Lejyonerlerin isimleri çoğunlukla yazıtlardan okunurken *auxilia* erlerini diplomalarında ve eğer Aegyptus’da görev yaptılarsa önemli ölçüde papirüslerden okumaktayız. *Auxilia* erlerini özellikle Tuna bölgesinden fişkiran ancak imparatorluğun birçok yerinde de görülen tunç levhalar üzerine yazılı askeri diplomalar aracılığıyla tanımaktayız. Asia Minor kökenli 29 *auxilia* eri diplomasıyla belgelenmektedir. Aegyptus’dan gelen iki papirüste ise 13 *auxilia* askeri görülmektedir²⁷⁴. Bunlara ek olarak bir üst sayfada da bahsedilen papirüste tek başına Asia Minor’dan 126 acemi ere dair bilgi verilmektedir. Bu tarz belgelerin yazıtlarla içerikleri farklıdır. Papirüsler konumuz bağlamında çoğunlukla ordu bürokrasisini yansıtan resmi evraklardır. Ordunun işleyişine, kayıt sistemine, dini ve seküler kutlamalarına²⁷⁵, nöbet ve görev listelerine dair birçok önemli detayı bu belgelerden okusak da çoğu durumda mezar yazıtları kadar askerlere ait ve özel belgeler değildirler²⁷⁶.

Askeri diplomalarda veteranın kökeni, medeni durumu ve varsa çocukları ve onların isimleri de okunabilirken yaş bilgisi bu belgenin konusu değildir. Ancak ortalama 18 – 20 yaşında celp edilmiş bir erin 25 yıllık görev süresi sonrası en az 43 – 45 yıl yaşadığı soncuna varılabilir. Sonrasında ne kadar yaşadığını gösterebilecek tek bir *auxilia* mezar yazıtı eşleşmesi bulunmamaktadır. Ancak *auxilia* eratinın hangi yaşlardan itibaren epigrafik kayıtlarla günümüze ulaştıklarına yönelik birkaç söz söylemek mümkündür.

Diploma sahibi veteranlardan ayrıca *auxilia* erlerinin isimleri ve memleketlerinin yanı sıra tamamladıkları görev sürelerinin de okunduğu papirüsten (CHLA X 456 + XI 468) 19 yıl ve üzeri hizmet etmiş 12 Asia Minor kökenli asker görülmektedir²⁷⁷. Bunların yanı sıra *auxilia* erlerine ait 30 mezar yazıtından her ne kadar yaş bilgisi gelmese de görev yaptıkları süre veya veteran statüleri okunabilir durumda olması sayesinde kaç askerin veteran statüye kavuşabildiğini

²⁷⁴ Bu askerlere ait belgeler için bk. ChLA X 456 + XI 468 ve As 57.

²⁷⁵ Bu konuda özellikle bk. Dura Europos papirüsleri zengin bir içeriğe sahiptir bk. Iovine 2023: “Appedix A: The Feriale Duranum”: 659 – 676.

²⁷⁶ Asia Minor kökenli Zosimos’a (As 57) ait ve adağını anlattığı Papirüs ve 1. 2 Papirüsler başlığı altında andığımız meşhur donanma eri Apion’a ait mektuplar elbette askerlerin iç dünyalarına dair bir bakış atabilmemiz konusunda mezar yazıtlarından bile güçlü kaynaklardır.

²⁷⁷ bk. BeP 89 – BeP 99 ve Gal 88; Tablo 1. 345 – 356.

öğrenebilmekteyiz. *Auxilia* askerlerine ait mezar yazıtları yine lejyonerlerde olanlara benzer bir şekilde eğer Asia Minor'da bulunuyor ve Hellenice yazılmışlarsa yaş bilgisini vermemişlerdir. Ancak epigrafik alışkanlıklara uygun biçimde Latince yazılan ve batıdan gelen 5 yazıtta yaş bilgisi verilmiştir. *Auxilia* erlerine ait tüm verilerden tespit edilen toplamda 47 veterana ek olarak 11 askerin de 19+ yıl görev yaptıkları hesaba katılırsa 80 Asia Minor kökenli askerin 58'i 40 – 45 yaşların üzerine çıkabilmiştir. Oran olarak verildiğinde *auxilia* erlerinin %72,5'i neredeyse veteran yaşlardadır. Buradaki verilerden yola çıkarak *auxilia* birimlerinde görev yapanların lejyonerlere veya donanma erlerine kıyasla daha uzun bir yaşam süresine sahip olduklarını söylemek yanlış olacaktır. Bu durum epigrafik olarak belgelenen kesimin lejyonerlerdeki fenomene benzer bir şekilde yine belirli bir yaş grubundan yukarısında daha yoğun olduğuna işaret etmektedir. Lejyonerlerde olduğu gibi gençken ölen askerlerin çok azı bir mezar yazıtı sahibi olabilmişlerdir.

Auxilia askerlerine ait izlerin lejyonerlere kıyasla farklı materyallerden sürülebilir olması onların Romalılışma düzeylerinin bir işareti olarak değerlendirilebilir. Ya da *auxilia* erleri lejyonerlere kıyasla daha düşük bir maaşa sahip oldukları için onları “havalı” mezar yazıtlarında daha nadir görmekteyiz²⁷⁸. Buluntu durumunun farklılığı Romalılışmadan ziyade büyük ölçüde ekonomik etkenlerle de açıklanabilir.

Auxilia erlerine dair bu zayıf epigrafik buluntu durumu onların görevlendirildikleri bölgeler ile ilgili de olabilir. Asia Minor'dan askeri hizmet için tayin edilen askerlerin veteran statüye kavuştuktan sonra Roma İmparatorluğu'nun en yoğun nüfuslu bölgelerinden biri olan ve muhtemelen ekonomik anlamda çok daha fazla fırsat sunan Aegyptus gibi bir yerde memleketlerine geri dönüş için daha az hevesli olmaları akla gelebilecek bir ihtimaldir²⁷⁹.

²⁷⁸ Antik kaynaklarda Cohors Praetoriae ve lejyoner veteranları için verilen emeklilik ikramiyesinden açıkça bahsedilse de *auxilia* erleri için bu durum söz konusu değildir (Dio 55. 23.1) *Honesta Missio* sonrasında aldıkları yurttaşlık hakkının bile imparator Claudius döneminden itibaren geçerli olduğu düşünülmektedir bk. G. Wesch-Klein, “Recrutis and Veterans”, **A Companion to the Roman Army**, ed. P. Erdkamp, Blackwell Publishing, 2007: 435 – 450: 444. Dolayısıyla *auxilia* erleri lejyonerlere karşı ekonomik anlamda dezavantajlı konumda olmuşlardır. Bir mezar yazıtının 2000 HS tuttuğu (C 47) göz önüne alınırsa bu her *auxilia* erinin karşılayabileceği bir bütçe olmayabilir.

²⁷⁹ Nitekim Kilikialıların Aegyptus'da Hellenistik dönemden beri örgütlü olduklarını da görmekteyiz

Auxilia veteranlarına ait 29 diplomadan yarısının buluntu yerlerinin bilinmemesi de onların görevleri sonrası memleketlerine dönüp dönmediklerine dair soruları yanıtsız bırakmaktadır. Bununla birlikte buluntu yerleri bilinen 14 diplomadan sadece biri askerin memleketinde (C 62) bulunmuştur. Bu diplomayla birlikte mezar yazıtlarında 8 veteranın daha memleketlerine geri döndüklerini görmekteyiz. Toplamda 33 veteran *auxilia* erinden dokuzu görev sürelerinin bitiminden sonra memleketlerine geri dönmüşlerdir. Bu geri dönüşte, hali hazırda memleketlerine yakın birliklerde görevlerini tamamlamış olmaları önemli bir faktör olabilir. Ancak bunu da kesin olarak ifade edememekteyiz. Cohors I Hispanorum'da görev yapmış olan Pisidia'lı Crateros ve Tatas'ın birliklerinin onların görev yaptıkları dönemde nerede konuştulduğunu kesin olarak tespit edilememektedir. Çünkü aynı isimde çok sayıda birlik bulunmaktadır²⁸⁰. Bununla birlikte buluntu yerleri kesin olmasa da Iudaea'da isyanın zayıflarını telafi etmek için celp edilen Lycia'lı veteranlardan Serpodios'un diplomasının memleketinden ya da ona yakın bir yerden gelmiş olabileceği düşüncesi (Asia Minor kökenli erlerin geri dönüş eğilimleri göz önünde bulundurulduğunda) M. Roxan tarafından ifade edilmektedir²⁸¹. Bu askerle birlikte diğer tertiplerinin de (LeP 36, LeP 37 ve LeP 38) Syria'dan, Lycia'da bulunan yakındaki memleketlerine geri dönmüş olma ihtimalleri yüksektir. Ayrıca Asia eyaletinin ilk bulunan diplomasının sahibi Lualis (C 58) de komşu eyaletinde bulunan birliğinde hizmetinin tamamladıktan sonra memleketi Isauria'ya dönmüştür. Buluntu yeri kesin olmayan diplomalarda bu tarz malumatlar belge antika piyasasına sürülürken kesin olmayan bir şekilde ifade edilmektedir. Zira kaçak yollarla ele geçirilen bu belgelerin buluntu yerleri kesin olmamakla birlikte muhtemelen piyasaya sürülüşü esnasında bilinmektedir. Dolayısıyla bu sayılar ve ihtimaller de göz önüne alınırsa yarıya yakın *auxilia* veteranının memleketlerine geri döndüklerini ifade edebiliriz. Bu da *auxilia*

bk. Russell 1991: 285. Ve bu Kilikalı dernekleri aslında Seleukos ve Ptolemaios krallıkları döneminden beri vardır bk. M. Launey, **Recherches sur les Armées Hellénistiques**, Paris, 1987: özellikle 476-81, 1067-68, 1225-26. 2 ciltten oluşan bu kapsamlı çalışma Hellenistik dönem orduları hakkında sadece Kilikalıların değil ayrıca Asia Minor'un (424 – 535 sayfalar arasında) katılımını da değerlendirmiştir. Asia Minor'un askeri katkısını Hellenistik dönemi tarihsel sınırları içinde açıklamaktadır. Yine bu doktora tezinde de Testimonia kısmında yapıldığı gibi, bu eserin sonunda askerlere dair belgeler "*Prosopographie Militaire Hellenistique*" başlığıyla verilmiştir.

²⁸⁰ J. Spaul, **Cohors 2: The Evidence for and a short history of the auxiliary infantry units of the Imperial Roman Army**, BAR International Series 841, 2000: 13.

²⁸¹ RMD III 173, dn. 15 ve a.e. 160, dn. 9.

cephesinden bakıldığında da Asia Minor kökenli erlerin görevleri sonrası memleketlerine dönme eğilimlerini doğrulamaktadır²⁸².

2. 1. 3. Donanma

Cumhuriyet döneminin lejyonları kadar hayati bir rolde olan donanma imparatorluk dönemi Roma ordusu içinde çok daha geri planda kalmaktadır. İmparatorluk döneminin ilk dört asrında Akdeniz'in tartışmasız tek hâkimi olmuş imparatorluk donanması için savaş gündemi olmamıştır. Ancak donanma imparatorluğun dört bir yanına askeri birliklerin taşınması, birliklerin lojistiğinin sağlanması gibi görevlerin yanı sıra yerel donanmaların güvenlik – devriye faaliyetleri sayesinde denizlerde haydutluğa karşı proaktif bir işlev görmüş olmalıdır. İmparatorluğun Misenum ve Ravenna'da konuşlandırılmış kalıcı ana donanmalarına dair bu fikirlerimiz çoğunlukla varsayımlara dayanmaktadır. Finalini Kilikalı korsanlara karşı mücadele, Naulachos Savaşı ve Actium'la yapan deniz gücü Roma'nın dış düşmanlarına karşı ezici bir üstünlükle *Pax Romana* tesisi sonrası antik kaynaklarda kendine daha az yer bulabilmiştir. Ana donanma üslerine ve görevlerine dair kaynaklardaki ifadeler yüzeyseldir. Syria, Pontus, Ren ve Tuna gibi bölgelerin de donanmalarına dair bilgiler antik yazarlardan değil epigrafik verilerden elde edilmektedir.

Donanma acil durumlarda kara ordusuna asker ihtiyacının karşılanabileceği bir askeri havuz gibi de işlev görmüştür²⁸³. Esasında Principatus'un ilk taht kavgasında stratejik önemini göstermiş ve Vespasianus'un tarafında yer alarak onun davasına destek olmuştur. Bu sayede imparatorluğun en ayrıcalıklı ve özel birimi *cohors praetoriae* gibi *praetoria* ünvanı da almıştır. Bununla birlikte yine *cohors praetoriae* birlikleri gibi askeri personel olarak lejyoner ve *auxilia* erlerine kıyasla çok daha küçüktür. Buna rağmen donanma erleri, epigrafik geleneğin de güçlü olduğu Italia'daki liman kentleri Misenum ve Ravenna'da mezar ve adak yazıtlarıyla geniş bir corpus oluşturmuşlardır.

²⁸² Russell 1995: 108 ve devamı.

²⁸³ Eck 2007: 121 – 155.

J. Bennett'in de aktardığı üzere Romalı olmak için (Roma vatandaşlığı) donanma Asia Minor'lular için önemli bir fırsattır²⁸⁴. Bu bağlamda Asia Minor'dan donanmaya katılımda hangi bölgelerin öne çıktığı ve bunun olası sebepleri bu başlık altında incelenecektir.

2. 1. 3. 1. Donanma Erlerinin Görev Yaptıkları Birliklere Göre Dağılımları

Roma imparatorluk donanmasının Italia'da Misenum ve Ravenna olmak üzere başlıca iki ana üssü bulunmaktadır. Misenum ve Ravenna donanmalarının sorumluluk alanı tüm Akdeniz yani Romalıların deyimiyle *mare nostrum* idi. Bu donanmaların arasında Akdeniz içinde net bir görev alanı paylaşımı olduğuna dair antik kaynaklarda açık bir ifade yoktur. Ancak Vegetius'a göre Misenum Gallia, Hispania, Mauretania, Afrika, Aegyptus, Sardinia ve Sicilya'ya ulaşmada en yakın konumdayken, Ravenna da Epirus, Macedonia, Achaia, Propontis (Marmara Denizi), Pontus, Doğu²⁸⁵, Girit ve Kıbrıs'a doğrudan açılmak için en uygunudur²⁸⁶. Suetonius'da Augustus'un Ravenna filosunu Adriyatik, Misenum filosunu da Tiren denizinin savunması için konuşlandığı ifadesi yer almaktadır²⁸⁷. Suetonius'un bu ifadesinden sanki bu büyük donanmaların sadece Italia ve çevresinin muhafazası için kurulduğu gibi bir anlam da çıkmaktadır.

İki ana donanmanın görev sahası tüm Akdeniz'dir. Ancak tek başına bu iki büyük donanma, tüm eyaletlerin sahil ve açık deniz güvenliği ile ordu lojistiğini sağlamada yetersiz kalmaktadır. Kuruluş tarihleri tartışmalı olmakla birlikte ana donanmalara ek olarak yerel donanmaların teşkil edildiğini epigrafik veriler aracılığıyla öğrenmekteyiz. Bu donanmalar ve ana üsleri imparatorluğun sınırlarındaki büyük deniz, okyanus ve nehirlerle göre konumlandırılmıştır:

²⁸⁴ Bennet 2017: 228.

²⁸⁵ Burada Oriens ile kastedilen hali hazırda Aegyptus sayıldığı için Levant yani Güney Asia Minor sahilleri ve Fenike sahilleri olmalıdır.

²⁸⁶ Veg. **Mil.** 4. 31.

²⁸⁷ Suet. **Aug.** 49.1: "...classem Miseni et alteram Ravennae ad tutelam Superi et Inferi maris conlocavit..."

1. Classis Britannica – Boulogne / Dover
2. Classis Germania – CCCA (Köln) / Alteburg
3. Classis Pontica – Trapezus = **BeP 20?**
4. Classis Pannonica – Taurunum = **As 3**
5. Classis Moesica – Noviadunum
6. Classis Syriaca – Seleukeia ad Pieria = **As 5, As 16 ve BeP 19**
7. Classis Alexandrina – Alexandria

Ana donanma üslerinin bulunduğu Italia'dan gelen donanma erlerine ait epigrafik materyaller yerel üslere göre çok daha fazladır. Dolayısıyla Asia Minor kökenli erleri de en çok Italia'dan gelen yazıtlarda görmekteyiz. Asia Minor kökenli donanma askerlerinin yaklaşık %90'ı Misenum donanmasında görev yapmışlardır. Bir diğer ana donanma üssü olan Ravenna'dan gelen sadece 3 asker görülmektedir. Buna karşılık Misenum'da 58 Asia Minor kökenli asker bulunmaktadır²⁸⁸.

Donanmalara yapılan asker alımlarında herhangi bir celp sisteminden ziyade, bu birliklerin büyüklüklerine göre farklı ölçeklerde personel ihtiyaçlarına sahip olmaları onların celp yöntemlerini etkilemiş olmalıdır. Vespasianus'un zaferiyle sonuçlanan dört imparatorlar yılında Misenum ve Ravenna'dan devşirilen lejyonerlerin sayısına bakıldığında bu iddia desteklenmektedir²⁸⁹. M. Lavan, Misenum filosundan gelen diploma sayısının Ravenna'ya karşı 1,7 / 1 oranında da üstünlük gösterdiğini ortaya koymaktadır²⁹⁰. Ayrıca Misenum'un epigrafik külliyatı Ravenna'ya kıyasla üç kat daha büyüktür²⁹¹. Dolayısıyla daha küçük olan Ravenna donanmasının personel ihtiyacı da daha az olacağından dolayı askerlerini kendine yakın Balkanlardan özellikle de Dalmatia'dan karşılayabilmiş olmalıdır²⁹². Öte yandan

²⁸⁸ Donanma askerlerinin listesi için bk. **Tablo 1.** 358 – 426.

²⁸⁹ Starr 1960: 16 ve devamı; Vespasianus'un zaferiyle sonuçlanan mücadelede Nero, Otho ve Vitellius, Misenum donanmasından 10 bin üzerinde asker lejyoner yapılmışken Ravenna'dan 5 bin civarında tek lejyon gücünde bir askeri kuvvet yetiştirilebilmiştir Tac. **Hist.** 2. 11,12, 17, 22 ve 3. 55.

²⁹⁰ 54 diploma Misenum donanması ve 32 diploma Ravenna donanması için belgelenmektedir bk. M. Lavan, "The Manpower of Roman fleets", **JRA**, C. XXXII, S. 11, 2019: 183 – 200: 197 ve devamı.

²⁹¹ A. Parma, "Note sull'origine geografica die classari nelle flotte imperiali: i marinai di provinienza nordafricana", **L'Africa romana, Lo spazio marittimo del Mediterraneo occidentale: Geografia storica ad economia**, Roma, 2002: 323 – 332: 325; dn 14.

²⁹² Nitekim Ravenna donanmasının genel olarak donanma askerlerine dair epigrafik verilerin az olduğu bir dönem olan Iulius Claudius'lar döneminde (MÖ 27 – MS 68) ve Vespasianus zamanında da (60 –

daha büyük bir filoya sahip Misenum'da ise personel ihtiyacı da fazla olacağından dolayı daha uzak kaynaklara (Aegyptus, Syria, Asia Minor gibi) yönelmek zorunda kalmıştır.

Asia Minor kökenli askerleri başlıca Misenum donanmasında görmemizin sebebi Misenum donanmasının daha büyük personel ihtiyacı olmasıdır. Dolayısıyla bu tayinler bir sistemden ziyade pratik ihtiyaçların sonuçlarıdır. Hiçbir antik kaynakta ya da herhangi bir yazıtta buna dönük ifade olmasa da Misenum donanmasının Akdeniz'in ve daha geniş ölçekte imparatorluğun deniz sınırlarının tümünde hiyerarşik bir üstünlüğü de olabilir²⁹³. Levant bölgesinin yerel filosu Classis Syriaca resmi olmasa da operasyonda Misenum donanmasının bir alt birimi olarak görülmüş olabilir. Bunu düşündüren Syria Donanması'nın (*classis Syriaca*) üssü olan Seleucia Pieria limanından gelen yazıtlarda askerlerin büyük çoğunlukla Misenum donanmasında görev yaptıklarını belirtiyor olmalarıdır²⁹⁴. Mesele hiyerarşiden ziyade donanmaların farklı büyüklükleriyle de daha basit bir şekilde açıklanabilir. Syria Donanmasının ana üssü Seleucia Pieria'da daha çok Misenum donanmasından asker görmemizin sebebi Misenum'un daha çok gemi ve personele sahip olması ve dolayısıyla daha uzak operasyonlarda doğal olarak daha sık görev alması olabilir. Genel olarak ise donanmalar arası bir hiyerarşinin varlığına dair de net bir delil bulunmamaktadır. B. Rankov'un isabetli bir şekilde belirttiği üzere bu donanmaların icraatlarına yönelik düşüncelerimiz de varsayımlara dayalıdır²⁹⁵. Antik dönem yazarları metinlerinde Italia'da bulunan donanmalardan bahsederlerken yerel donanmalara dair verilerimiz tamamen epigrafik verilere dayanmaktadır²⁹⁶.

Asia Minor kökenli askerler arasındaki dağılımda dikkat çeken bir diğer husus

79) Dalmatia ve Pannonia'lılardan oluştuğunu Tacitus da aktarmaktadır bk. Tac. **Hist.** III. 12; Demicheli 2012: 391'de her iki donanmada da Dalmatia'lıların fazla olduğu belirtilmektedir.

²⁹³ Ayrıca *Parthicus*, *Dacicus* gibi sancak gemilerinin de Misenum donanmasında yer alması onun hiyerarşik üstünlüğüne bir işaret olarak da değerlendirilebilir mi? Bu konuda bk. S. L. Tuck, "An Instrument of Imperial Ideology? Names of the Ships in the Roman Fleet?", **The Ancient History Bulletin**, C. XX, 2006: 83 – 95.

²⁹⁴ EDCS'de yapılan bir tarama sonucunda, Seleucia Pieria'da bulunan donanma askerlerin dağılımı, 15 Misenum, 6 Ravenna ve 2 yerel donanma (Classis Syriaca) olarak görülmektedir.

²⁹⁵ B. Rankov, "The Frontier Fleets: What Were They and What Did They Do?", **Roman Frontier Studies** 2009, 2017: 687 – 690: 689.

²⁹⁶ Rankov, a.e. 2017: 687.

eski namlı korsan halk Kilikalıların donanmaya katılımında başı çekmesidir²⁹⁷. Onlardan hemen sonra *Bithynia et Pontus* eyaletinin donanma erleri gelmektedir. Denizle doğrudan bağı olan bu eyaletlerin donanmada yüksek katılım göstermesi beklenebilir bir durumdur. Buna ayrıca *Classis Syriaca* ve *Classis Pontica* donanmalarına olan fiziksel yakınlık da eklendiğinde söz konusu bölgelerin Asia Minor içinden donanmaya katılımında ilk iki sırayı almaları beklenebilir bir durumdur. Ancak dikkat çekici olan bölgenin en yoğun nüfuslu eyaleti olan Asia'dan sadece 5 erin (**As 1, As 2, As 3 ve As 59, As 60**) donanmaya katılmış olmasıdır.

Bu zayıf katılım *auxilia* ve lejyon askerlerinin onomastikleri üzerinden yapılan değerlendirmeden elde edilen sonucu belki de destekleyebilir niteliktedir²⁹⁸. Ephesus ya da Cyzicos gibi büyük liman kentlerinin halkı, lejyonlara kıyasla ikinci hatta belki üçüncü sınıf birlik olan donanmaya rağbet göstermemişlerdir. Aksi halde onların isimlerinin yanı sıra kökenlerinde muhtemelen bu kent ibaresini görme imkânımız olurdu²⁹⁹. “*Natione Asianus*” olarak kökenlerini veren askerler için bu eyalet ethnikonu oldukça muğlaktır. Bu askerlerin kent kökenli olmadıklarını düşünebiliriz. Hem Kilikalılar hem de Bithynia'dan gelenler arasında “*natione Bithynus*” ve “*Nicaensis*” ya da “*Prusiade*” gibi köken ifadeleri bulunmaktadır. Ancak büyük limanların bulunduğu ve büyük nüfusa sahip metropoller olan Ephesus, Cyzicos ya da Symrna gibi seçkin kentlerden tek bir donanma eri dahi olmaması dikkat çekicidir.

Asia eyaletinin donanmadaki zayıf katılımına karşın kökenlerini Phrygia olarak veren net dört asker bulunmaktadır (**As 58; As 7 ve As 59 ve As 60**). Her ne kadar muğlak olsa da “*natione Asianus*” ile belki de Asia eyaletinin iç kesimleri yani Phrygia bölgesi kastedilmiş olabilir. Phrygia gibi bir karasal bölgeden 4 – 6 tane donanma eri bile görmek dikkat çekicidir. Nitekim diğer iç bölgeler olan Galatia ve

²⁹⁷ Kaynaklarda korsan Kilikalı imajı hakkında Lucanus'un ticari gemilere saldırmada kullanılan tuzakları Kilikalı tarzı (*arte Cilix*) olarak tarif etmesi ilginç bir örnektir bk. Lucan., **Phars.** 4. 449; S. Dujmusic Bilic, “Antiqua ... Arte Cilix (Lucan., Phars. 4. 449)”, **Roman Frontier Studies 2009**, 2017: 669 – 673.

²⁹⁸ Askerlerin kentli veya köylü kökenleriyle birlikleri arasındaki olası ilişki için yuk. başlık **bk. 2. 1. 2. 2. Auxilia Askerlerinde Onomastik, Köken ve Kimlik İfadeleri.**

²⁹⁹ Nitekim Asia Minor kökenli donanma erleri arasında gerek Cilicia gerekse Bithynia'dan gelen askerlerin köken olarak eyaletin yanı sıra kent isimlerini verdiklerini Prusa'lı (**BeP 18**) Nicaea'lı (**BeP 9, 10, 11, 12**) ve Corycaeus'lu (**C 7**) görmekteyiz.

Cappadocia'dan sadece birer donanma (**Gal 93** ve **Ca 5**) eri belgelenmektedir.

Asia eyaleti dışında büyük limanlara sahip ve büyük birer sahil kentleri olan Trapezus ve Nikomedia'dan da tek bir donanma erinin de belgelenemediğini görmekteyiz. Üstelik Trapezus yerel Pontus donanmasının ana limanına ev sahipliği yapmaktadır. Bithynia et Pontus eyaletinin başkenti Nicomedia'nın halkını lejyonlarda sıklıkla görmekteyken donanmada tek bir kez bile görmememiz prestijli bir başkent halkının bir nevi sürgün yeri gibi değerlendirilen donanmaya ilgi göstermediğine işaret etmektedir³⁰⁰.

Britannia, Germania ve Aegyptus gibi oldukça uzak bölgelerin donanmalarında görev yapan Asia Minor kökenli er bulunmamaktadır. Germania'da gerek lejyonlarda gerekse *auxilia* birliklerinde Asia Minor kökenli askerlerin izlerine nadiren rastlasak da donanma erlerinin görev yaptığına şahitlik edecek belgelerden yoksunuz. Bu kuzey sınırı donanmaları içinde görev yapmış olabileceği düşünülebilecek tek Anadolu kökenli asker Asia eyaletinin Cotiaeon (Kütahya) kentinden gelen Aulus Anistius Euphronius'tur (**As 3**). Sivil yerleşimin de bulunduğu bir askeri kamp olan Vindobona'da bulunan diploma, asker belki de Pannonia'da bulunan donanmada görev yaptığına işaret olabilir³⁰¹. Ya da asker Misenum'da görevini tamamladıktan sonra emeklilik günleri için buraya yerleşmiştir.

Asia Minor kökenli askerlerin donanmalarda, ağırlıklı olarak da Italia'da görev yaptıklarını görmekteyiz. Ancak J. Bennett'in ifade ettiği üzere *auxilia* birliklerinden

³⁰⁰ Nicomedia'dan bir donanma erinin varlığına dair en yakın olasılık mezar yazıtı Lusitania'da bulunan Iulius Glyconis'tir. Kökenini donanma erlerinde alışlageldiği şekilde *natione Nicomedica* olarak veren Glyconis'in mezar yazıtında askeri bir kariyere dair herhangi bir ifade bulunmamaktadır. Öte yandan bütün olarak ele geçen yazıtında askerlik mesleğini çağrıştıracak herhangi bir ize de ikonografik olarak rastlanmamaktadır. Ancak sadece köken ifadesinden dolayı AE 1993: 907'de donanma veterani olma ihtimali ileri sürülmüştür. 7. Gemina, 6. Victrix ve 10. Gemina lejyonlarından veteranların buraya emekliliklerini geçirmek için yerleştikleri örnekler görülmektedir (**AE 2014: 587; AE 1968: 206; AE 2006: 617**, örnekler çoğaltılabilir). Ancak Asia Minor kökenli biri için pek de makul bir yerleşim yeri gibi durmamaktadır. Nitekim Asia Minor kökenli ve Hispania'da izine rastladığımız herhangi bir sıradan asker belgelenmemiştir. Atlı sınıftan olduğunu açıkça mezar yazıtında belirten (*ex equite Romano*) Marcus Aurelius Iustus rütbeli bir subay olarak sıradan erlere kıyasla farklı bir kariyer şansına sahip olmuştur (**AE 1977: 467**). Asia Minor'dan rütbesiz bir *miles gregarius* – *ex gregale* için Hispania'da yerleşmek pek de olası gözükmemektedir.

³⁰¹ Askerin 145 yılına tarihlene diplomasında görev birimi Misenum donanması olarak verilmektedir. Pannonia filosu henüz Syrica donanması gibi askeri bir diploma ile belgelenebilmiş bir birim değildir. Mezar yazıtları aracılığıyla bu birimin varlığından haberdarız.

ziyade donanmayı tercih etmiş oldukları tartışmalıdır. Zira tek tek isimlere özel epigrafik belgeler üzerinden gittiğimiz durumda da donanmaya katılım lejyon ve *auxilia* birliklerinden sonra üçüncü sırada gelmektedir. Buna bir de 126 Asia Minor kökenli aceminin Aegyptus’da bulunan *auxilia* birlikleri için celp edildiğini gösteren papirüsü eklersek yardımcı birliklere katılımın lejyonlardan sonra açık ara ikinci sırada yer aldığını görmekteyiz. Zira aksi bir durumun da beklenmedik olacağı düşünülebilir. En azından lejyon birliklerine denk sayılarda olan *auxilia* birimlerinin personel ihtiyacı imparatorluk çapındaki tüm filolardan çok daha fazla olmalıdır.

2. 1. 3. 2. Donanma Erlerinde Onomastik, Köken ve Kimlik İfadeleri

Asia Minor kökenli Roma donanması askerlerinin isimleri lejyoner ve *auxilia* birliklerinde hizmet etmiş olanlara kıyasla daha birbirine benzer gibi görünmektedir. Lejyonerlerde Romalı – Latin unsurlar kendini bariz bir şekilde gösterirken, *auxilia* erlerinde ise yerel kökenli isim ve filyasyonlar kendini biraz daha fazla belli etmektedir. Ancak Roma donanmasında görev yapan erler de *auxilia* birliklerinde olduğu gibi yerel isimlerini ayrıca belirttikleri örnekler de mevcuttur.

Asia Minor’dan gelen donanma erlerinin isimleri, onları hangi tür belgelerde okuduğumuza göre değişiklik göstermektedir. Donanma askerlerinin mezar yazıtlarında yer alan ve nadiren de olsa filyasyonunun (baba adı) belirtildiği örnekler bulunmaktadır. Ancak bu örneklerde lejyonerlerde olduğu gibi kurgusal bir filyasyona hiç rastlanmamaktadır. Zira buna gerek de yoktur. İmparatorluğun *peregrini* statüsündeki ve muhtemelen daha az kentleşmiş bölgelerinden toplanan donanma personeline orduya girişlerinde lejyonerlerde olduğu gibi kurgusal bir filyasyon verilmemiştir. Bununla birlikte donanmaya giren askerlerin hepsinde isimlerin değiştirildiğini, yeni erlere Romalı ve Latin isimler verildiğini görmekteyiz. Demicheli’ye göre yaklaşık olarak II. yüzyılın başlarından itibaren yeni isimler verme istisnasız olarak uygulanmıştır. Nitekim bu isimler donanma erlerinin mezar yazıtlarını tarihlemeye bir kriter olarak kullanılmaktadır. I yüzyıla tarihlenen donanma askerlerine ait belgelerde onları yerel isimleri ve gerçek filyasyonları ile görmekteyiz. Asia Minor’dan bunun için verilebilecek tek örnek Artemonis oğlu Diomedes’dir (**As**

20)³⁰². Diplomada adını gördüğümüz Diomedes I. Adiutricis lejyonundan terhisi sonrasında diplomasını almıştır. Kendisini her ne kadar lejyoner olarak değerlendiresek de onun Misenum donanması için celp edilmiş bir Phrygialı olduğu akla gelmektedir.

Diğer tüm donanma erlerinde ise çift isim (praenomen ve cognomen) veya *tria nomina* bulunmaktadır. Bununla birlikte askerlerin orduya girmeden önceki isimlerini *cognomen* olarak almış olduğunu düşündüren çok sayıda örnek de bulunmaktadır. Marcus Aurelius Iettis (BeP 3), Marcus Casius Diogenes (C 4), Lucius Marius Hermogenus (C 9) bu örneklerden bazılarıdır. Öte yandan Gaius Lucilius Lucinianus (C 8), Gaius Sempronius Maximus (C 14) gibi isimlerde görüldüğü üzere askerler tümüyle yeni bir isim ve kimlikle eski ismine dair hiçbir bilgi vermeden mezar yazıtında kendini göstermektedir. II. yüzyıldan itibaren donanma erleri Romalı *tria nominalar* almaya başlasalar da bunun daha erken istisnaları da söz konusu olabilir³⁰³. Phrygialı er Lucius Boionius Zeno'nun (As 7) yazıt formülasyonundan yola çıkılarak yapılan tarihlemede askerin Actium veteranlarından olması ihtimali dahi söz konusudur.

Her ne kadar bu isimler Romalı olsa da donanma erlerinde sıklıkla orduya girmeden önceki ismin de Romalı isimden sonra “*qui et*” ibaresi ile verildiğini görmekteyiz. Bu örneklerde askerin baba ismini yani filyasyonunu da öğrenebilmekteyiz. “*Marcus Seius Longinus qui et Menophilus Antoni filius ...*” (BeP 9) ya da “*Lucius Antonius Leo qui et Neon Zoili filius*” (C 2) olarak kendilerini tanıtan askerler Romalı isimlerinden sonra “*qui et*” yani “*namı diğer*” gibi bir ifadeyle eski isimlerini ve kimliklerini sergilemektedirler. Demicheli'ye göre bu durum onların yeni kimlik ve isimlerini asla benimsemediklerinin bir ifadesidir³⁰⁴. Bir başka ifadeyle ismin Romalılaştırılmasına karşı bir direniştir. Bu kabul edilebilir bir görüş olmakla birlikte buradan iktidara karşı ya da Romalılaşmaya karşı bir direniş gibi bir anlam okunmamalıdır. Zira orduya giren tüm bireyler imparatora yani iktidara bağlılık yemini etmektedirler. Ancak burada eski ismin belirtilmesi, ordudan önceki kimliğin

³⁰² Dalmatia'lı donanma erlerinden başka örnekler için bk. Bato Laedionis filius, CIL V 1956 ve Daza Panetis filius AE 1972: 196; Demicheli 2012: 392.

³⁰³ D. Kienast, *Untersuchungen zu den Kriegsflootten der römischen Kaiserzeit*, Bonn, 1966: 26.

³⁰⁴ Demicheli 2012: 392.

de askerin yaşamında hala önemli bir yeri olduğunun göstergesidir. Bir nevi kendilerini ve kimliklerini daha belirgin bir biçimde ifade etmektedirler. Ayrıca eski ve yeni isimlerin bir arada verilmesi ya da bunlardan sadece Romalı olanının yazıtta kendine yer bulması, askerlik öncesi geçmişe ve mirasın kesin olarak bir reddi anlamına gelmek zorunda da değildir.

Asia Minor kökenli olmasa da donanmaya girişte yeni isim alınmasına dair en güzel ve açıklayıcı örnek Aegyptuslu, Apion isimli bir askerden gelmektedir. Acemi bir donanma eri olarak Misenum'a ulaştıktan kısa bir süre sonra ailesine yazdığı mektubunda isminin artık Antonius Maximus olduğunu belirtmektedir³⁰⁵. Donanmaya katılımındaki heyecanı muhtemelen üniformalı olarak resmedilmiş küçük bir portresini ailesine yollamasından anlaşılmaktadır³⁰⁶. Aynı askerin bir süre sonra kız kardeşine gönderdiği mektupta dikkat çeken askerin eski ismini hiç anmaması, kendini Romalı ismi Antonius Maximus ile tanıttığıdır³⁰⁷. Antonius Maximus'un ailesine yolladığı bu iki mektubun içeriğinden aralarındaki iletişimin sürekli olduğunu anlıyoruz³⁰⁸. Küçük Asia'dan Misenum'a giden erler arasında elimizde ne yazık ki benzer bir örnek söz konusu değildir. Ancak askerlik öncesi ismin ve kökenin de verildiği yazıtlardan anlaşıldığı kadarıyla Asia Minor kökenli askerlerin bazıları geçmişlerine sünger çekmek yerine onu kimliklerinin bir parçası olarak korumuşlardır.

Tümü II. ve III. yüzyıldan gelen 11 donanma erine ait diplomada askerler hep *tria nomina* ile görülmektedirler. Bu diplomalarda yer alan askerlerin kurgusal olmayan baba isimleri tüm örneklerde yerel kökenli değildir. Ancak bunların arasında Asia Minor'un yerel onomastiğine sonradan, Roma yönetimi ile dahil olduğu açık olan Marcus Lollius ismi görülmektedir: Lollius oğlu Marcus Lollius Neon (**LeP 2**). Bu askerin baba ismi de Romalıdır ve onun da Roma ordusunun bir biriminde hizmet etmiş bir Kilikalı olduğu düşünülebilir. Öte yandan Marcus Lollius ismi Asia Minor

³⁰⁵ BGU II 423; R. Scholl, M. Homann, "Antike Briefkultur unter Familienmitgliedern", **Papyrologie und Exegese: Die Auslegung des Neuen Testaments im Licht der Papyri**, (ed.) Herzer J., Tübingen, 2012: 47 – 127: 80 – 85.

³⁰⁶ Starr 1960: 80.

³⁰⁷ BGU II 632.

³⁰⁸ Scholl&Homann 2012: 84.

kökenli lejyonerler arasında da görülmektedir³⁰⁹. Galatia eyaletinin ilk valisi Marcus Lollius, Asia Minor kökenli askerler için artık yerel bir isim haline gelmiştir. O. Solomies spekülasyonun sınırlarını zorladığını belirterek bu tarz isimler arasına Kilikalı Gaius Octavius Fronto'nun (C 11) isminin de eklenebileceğini ifade etmektedir³¹⁰. Ancyra'da bulunan Sebasteion'da (İmparator Kültü, Augustus Tapınağı) adı geçen vali Fronto, Ramsay'e göre *legatus Augusti pro praetor* olarak Galatia eyaletini imparator Tiberius döneminde yönetmiştir³¹¹.

Donanma askerlerinin orduya girişlerinden aldıkları yeni isimlerinde Roma ordusunun diğer birimlerine kıyasla isimlerde dikkati çeken bir durum daha bulunmaktadır. Bu da imparator ailesinin *nomen gentiles*lerinin oldukça nadir görünmesidir. Özellikle lejyonerlerde askerın orduya girdiği dönemin imparatorunun *praenomen* ve *nomen gentiles*ini aldığı örnekleri sıklıkla görmekteyiz. Ancak donanma askerlerinde bu durum dikkat çekici biçimde nadiren görülmektedir. Iulius *gentiles*i Misenum ve Ravenna'dan gelen erler arasında yaklaşık %20 oranında görülse de *praenomen*ler beklenenden farklıdır³¹². Flavius, Aelius, Aurelius da oldukça nadiren seçilmektedir. En az görülen ise imparator Trainus'un *gentiles*'i Ulpius'tur³¹³. Genel olarak donanma erlerinin *nomen gentiles*leri belki de tüm ordu birimleri içinde en büyük çeşitliliği sunmaktadır. Archibus (AE 1988: 312), Congenius (CIL X 3569), Sedatinius (CIL VI 32771) gibi çoğu *gentiles* isimleri çok nadiren görülmektedir³¹⁴. Oysaki lejyoner onomastiğinde birbiriyle benzeşen Titus Flavius'lar, Marcus Aurelius'lar çok sayıdadır. Bu kadar karmaşık ve nadir görülen isimlerin Aegyptus'dan, Cilicia'dan, Dalmatia'dan toplanan onca acemi donanma eri tarafından bilinip tercih edilmesi olanaksız gibi durmaktadır. Dolayısıyla bu isimler Italia'da bulunan donanma üslerinde subaylar tarafından askerlere verilmiş olmalıdır³¹⁵.

³⁰⁹ Gal 12, Gal 46, Gal 47 ve Gal 48.

³¹⁰ O. Solomies, "Observations on some names of Sailors Serving in the Fleets at Misenum and Ravenna", *Acta Philologica Fennica*, C. XXX. Helsinki, 1996: 167 – 186: 179.

³¹¹ R. K. Sherck, *The Legates of Galatia from Augustus to Diocletian*, Baltimore, 1951: 28.

³¹² Beklenenden kasıt Iulius *gentiles*i verilmiş askerın *praenomen* olarak Gaius almasıdır. Ancak örnekler çoğu durumda farklıdır bk. Solomies 1996: 174.

³¹³ M. Redde, *Mare Nostrum: les infrastructures, le dispositif et l'histoire de la marine militaire sous l'empire romain*, Paris, 1986: 529. Burada Redde, Ravenna ve Misenum'da görülen donanma eri *nomen gentiles*lerinin bir tablosunu da vermektedir.

³¹⁴ Solomies, a.e. 175 – 176. Solomies çok sayıda başka *nomen gentiles*i sıralamaktadır.

³¹⁵ Starr bunu emin bir şekilde ifade etmektedir. Ancak yine de bu durum bir askeri isteğinin de her

Donanma askerlerinin kendi isimleri ve onlarla birlikte Italia'daki görev yerlerine seyahat eden eşlerinde yerel isimler görülmekteyken isim verme geleneğinin gelecek kuşaklara neredeyse hiç yansımadığını görmekteyiz³¹⁶. Asia Minor kökenli donanma erlerinin çocuklarına verdikleri isimler hep Romalı – Latin karakterdedir. Italia'da defnedilen donanma erlerin arasında, mezarları çocukları tarafından dikilen askerin hiç bulunmaması da dikkat çekicidir. Eşler çoğu durumda mezar yazıtlarının yapımını üstlenmişlerdir.

Asia Minor kökenli donanma askerlerinin kökenlerini belirtme formları çoğu örnekte birbirini tekrarlamaktadır. Bu benzerliğin birinci sıradaki sebebi epigrafik gelenektir. Donanma erlerinin isimlerini okuduğumuz yazıtların neredeyse tamamı Italia'dan gelmektedir. Ağırlıklı olarak da bu mezar yazıtları Misenum'da bulunmaktadır ve çok daha az bir kısmı da Ravenna'dan gelmektedir³¹⁷. Sadece Asia Minor kökenli askerler değil Aegyptus, Pannonia, Thrakia ve diğer eyaletlerden gelen erler de kökenlerinin önüne çoğunlukla *natione* ifadesi koymaktadırlar. *Natione* günümüzde batı dillerinde bulunan “nation” kelimesinin kökenidir. Dilimizdeki ulus kelimesine karşılık gelmektedir. Ancak Latince *nascisci – nascere* (doğmak, meydana gelmek, çıkmak; yani neşet etmek) fiilinden türemiştir³¹⁸.

Natione sonra gelen ifade çoğu örnekte bir kentten ziyade bir bölgeye – eyalete veya eyaletin bir kısmına karşılık gelmektedir. *Natione*den sonra kökenin ne olduğunun yazıtı okuyacak kişiye aktarıldığı noktadır. İşte bu kısımda ifadeler çeşitlenmektedir. Asia Minor'dan gelen tüm donanma askerlerinin yarısından fazlasını oluşturan Kilikialı askerler mezar yazıtlarında kendilerini hep “*natione Cilix*” ile göstermektedirler. Hiçbir Kilikialı donanma eri mezar yazıtında kendini sadece bir kent kökeniyle ifade etmemiştir³¹⁹. Donanmada en kalabalık ikinci grubu oluşturanlar

zaman göz ardı edildiği anlamına da gelmemektedir. Gnaeus ya da Marcus Lollius gibi yukarıda verdiğimiz örneklerde askerlerin tercihleri rol oynamış olabilir. Ya da askerlerin kökenlerini kayıt altına alan celp subayları onlara bu isimleri yakıştırmış olabilir Starr 1960: 80; ayrıca Kienast 1966: 27.

³¹⁶ Marcus Aurelius Iettis'in (**BeP 3**) eşi Pestenia Sozusa, Iulius Polionus'un (**C 7**) eşi Tatias: Eşlerini takip eden Asia Minor kökenli ve yerli isimleri olan kadınlara örnektir. Ayrıca eşleriyle birlikte onların görev yerlerine giden diğerleri için bk. **BeP 10** ve **C 23**.

³¹⁷ Italia'da donanma erlerine ait yazıtların bulutu yerleri: Misenum 31, Roma 9, Ravenna 3, Napoli/Puteoli 1, Terracina 1, Brundisium 1, Cumae 1.

³¹⁸ Derks 2009: 255.

³¹⁹ Donanma erlerinin isimleri ve köken ifadeleri için bk. **Tablo 1**. 361 – 429.

Bithynia et Pontus eyaletinden gelen donanma erlerinin mezar yazıtlarında da hep *natione* ifadesi görülmektedir. Ancak devamında belirtilen köken değişkenlik gösterir. Askerler kendilerini *natione Ponticus*, *natione Nicaensis* ve *natione Bithynus* kökenleri ile ifade etmektedirler. Asia Minor içindeki en kalabalık ve deniz kıyısında olan eyalet Asia'dan gelen sadece ve kökenlerini *natione Asianus* olarak belirten iki asker bulunmaktadır.

Asia Minor dışından donanmadan görev yapmış askerlerin köken ifadelerine de bakıldığında eyalet ya da bölge (Phrygia, Bithynia gibi) etnikonları ağırlıklı olarak kendini göstermektedir. Örnek olarak Aegyptus'dan Roma donanmasına katılan askerler eğer Alexandria doğumlularsa kökenlerini Nicaea'dan gelen askerlerde olduğu gibi kent ismiyle vermektedirler. Geri kalan Aegyptuslular kökenlerini *natione Aegyptus* olarak aktarmaktadırlar³²⁰. Donanmada yoğun katılım gösteren Dalmatia ve Pannonia halkları da kendilerini *natione Dalmaticus* ve *Pannonius* olarak tanıtmaktayken, Thracia'nın savaşçı kavmi Bessi halkından gelen askerler ise kabilevi kimliği *natione Bessus* olarak ortaya koymaktadır³²¹.

Burada kökenleri ifade etmede kullanılan tercihlerdeki ortaklık veya çeşitlilik askerlerin kimliklerine ve onların kimlik algılarına dair ne söylemektedir? Mezar yazıtları üzerine yazılan kökenler askerin kendi kimlik algısını yansıtır mı? Ya da bu köken ifadeleri sadece kalıpları tekrar eden epigrafik alışkanlıklar mıdır? Bu sorunun tek bir doğru cevabı olmayabileceği gibi burada düşündüklerimizin ötesinde yanıtları da olabilir.

Kilikialı askerleri sadece donanmada değil de tüm ordu birimleri ölçeğinde incelemeye alırsak *natione Cilix* ifadesinin lejyonerler arasında da kullanıldığını görmekteyiz. Kilikialı lejyonerlerin yazıtlarını memleketleri dışında bulduğumuzda kullanılan ifade donanma erlerindekiyle aynıdır³²². Bu durum belki tek bir bölgede ya

³²⁰ Bazı örnekler için bk. AE 1980: 486; CIL XI 29, AE 1906: 163; CIL XI 37. Ayrıca CIL X 3388 ya da CIL X 3591 yazıtlarında okunan "*natione Graecus*" hangi eyaleti ya da aidiyeti ve kökeni ifade ettiği belirsizdir. Bu askerler pekâlâ Asia Minor'dan Roma donanmasına katılan eyalet halkından da olabilirler.

³²¹ İmparatorluk donanmasındaki Dalmatialı donanma erleri için bk. Demicheli 2012. b.a.

³²² *Natione Cilix* lejyonerlerde C 41 (Italia); C 36 (Pannonia Superior) ve C 52 (Aegyptus), *auxilia*'da C 26 (Diploma), C 59 (Mezar yazıtı), C 60 (Mezar yazıtı), C 63 (Isauro – Diploma) ve C 75 (Mezar

da örnekte görülen bir durum olsaydı istisna olduğu düşünülebilirdi. Ancak “natione Cilix” olarak kökenlerini veren lejyonerlerin yazıtları Italia, Pannonia ve Aegyptus’da bulunan üç farklı ve birbirine oldukça uzak bölgeden gelmektedir.

Peki *natione Cilix* ifadesinde Cilicia’nın belirli bir bölgesi kastediliyor olabilir mi? Yurtlarından uzakta hayatları sonlanmış Kilikalı askerlerin tümü kökenini sadece Kilikalı – Cilix olarak belirtmemektedirler. Aksine birçok örnekte Tarsos, Adana, Mopsouestia, Selinus, Syedra, Castabala, Ninica kentleri köken ifadesi olarak okunmaktadır³²³. Bu kentler çoğunlukla Cilicia eyaletinin doğusunda ve deniz kıyısında bulunan yerleşimleridir. Bu “medeni” bölge Ovalık Cilicia yani Cilicia Pedias’tır. Her ne kadar teoriden öteye gidemese de bu *natione Cilix* ile belirtilen, büyük kentlerden yoksun, eski korsan ve haydut yatağı Dağlık Cilicia (*Cilicia Thraceia – Aspera*) olabilir. Kilikalılığın köken olarak belirtilmesi, bu askerlerin herhangi bir kent ile bağı olmayan kırsal bir bölgeden geldiklerinin işareti olabilir. Bu şekilde kullanılan ve yaygınlaşan “natione Cilix” köken ifadesi Roma İmparatorluğu’nun da bölgeyi eyalet olarak şekillendirmesi ile alternatif bir kimlik haline dönüşmüş olabilir³²⁴. Bu kimliğin oluşumunda korsan – haydut Kilikalılar algısının antik kaynaklarda sıklıkla yer alması da bir etken olarak değerlendirilebilir. Sıradan bölge halkının bu ifadelerden hiç haberdar olmaması muhtemeldir. Ancak Roma ordusunu Cumhuriyet döneminde epey meşgul eden bu korsanlık problemi ordu hafızasında – kökeni ve edebi yankıları çok bilenmeden de olsa – yer etmiş olabilir. Bu sayede zaman içerisinde Kilikalılık savaşçı bir anlam kazanmış olabilir. Nitekim “natione Bessus” ve “natione Batavus” ifadeleri için de benzer fikirler ileri sürülmüştür³²⁵.

Asia Minor’un kuzeyinden, Bithynia et Pontus’tan donanmaya katılan askerlerin köken ifadeleri yukarıda ifade edildiği üzere Cilicia eyaletinden gelenlerin aksine bir bütünlük göstermez. Bithynia birleşik eyaletin batı kısmıdır. Bu bölgenin

yazıtı) bk. Kienast 1966: 23.

³²³ Tarsos C 43 – 44 – 45 – 46 – 47, Adana C 76, Selinus C 24, C 40, Castabala C49 – 50, Ninica C 35.

³²⁴ Kökenlerini Cilicia kentleri ile değil de bölge ethnikonu (Κιλιάξ) ile belirten Hellenistik Dönem ordularında savaşmış askerler için bk. Launey 1987: 1226.

³²⁵ Derks 2009: 264 ayrıca yuk. sf. 61.

içinde bulunan Nicaea kentinden gelenler ise kent kökenlerini özellikle belirtmekte kendini Bithynia'luların kalanından ayırmaktadırlar. M. A. Speidel sunduğu örneklerler *natione Ponticus* ifadesinin sadece askeri alanda kullanılmadığını ve siviller tarafından kullanılan Pontusluluk (**Ποντικοί**) kavramının eyaletin sınırlarında öte Karadeniz'in tüm kıyı sahillerini kapsadığını ve dolayısıyla daha geniş kapsamlı bir aidiyet ve kimlik içeriyor olabileceğini tartışmaktadır³²⁶. Bununla birlikte birbirini sıklıkla ve aynı formül üzerine tekrar eden “*natione Ponticus*” gibi bir köken ifadesinin kimlik ve aidiyet hissini yansıtmıyor olabileceğini eklemektedir³²⁷.

Bu köken ifadelerinin, Roma ordusunun askerlerini kayıt altına almada kullandığı ulusal – köken temelli bir tasniften kaynaklı olması mümkündür. Ancak askerlerin kendilerinin oluşturduğu epigrafik geleneğin ve köken ifade biçiminin Roma'nın resmî belgelerine, devletin kayıt sistemine etkide bulunmuş olabileceğini de (ya da en azından yansımış olabileceğini) gösteren örnekler Asia Minor kökenli askerler arasında bulunmaktadır. Nicaea kentinin ethnicon çekimi Nicaensis askerinin diplomasında da yer almaktadır (**BeP 19**). Ya da donanma erlerinin mezar yazıtlarında hiç görmediğimiz Isaurus kökenini Pesicrates'in (**C 26**) diplomasında görmekteyiz. Bu ifadeler askerlerin aidiyetlerini ifade etme biçimlerinin öznel bir yansıması olabilir. Mezar yazıtında bir askerinin nereli olduğunu belirtilmesi bir zorunluluk değildir. Köken, *probatio* sürecinde önemlidir ve bilinmesi gerekir. Ancak öldükten sonra nasıl okunmak ve anlaşılacak istenildiğinde askerinin arzusu rol oynamaktadır. Her ne kadar net bir sayı vermek mümkün olmasa da mezar yazıtlarında ya da diğer kişisel yazıtlarında köken belirtmeyen çok sayıda asker vardır. Eski yaşamları bu askerlere mezar yazıtında yer alacak kadar önemli gözükmemiş olmalıdır. Köken belirtmenin en yaygın olduğu donanma erlerinde bile yazıtlar Misenum, Ravenna ya da Roma'da olmasına rağmen eski kökenlerinden, isimlerinden bahsetmeyen askerler mevcuttur³²⁸.

³²⁶ M.A. Speidel, “*Natione Ponticus: Roman Navy Soldiers and Black Sea*”, **Pontica et Mediterranea VIII Advances and Ancient Black Sea Studies: Historiography, Archaeology and Religion**, (ed) V. Cojocar, L. Ruscu, T. Castelli, A. I. Pázsint, Cluj/Napoca, 2019: 133 – 142: 133 ve devamı Ayrıca Ponticus kimliği hakkında bk. Pomponius Mela, **De Situ Orbis**, 1. 13.

³²⁷ Speidel 2019:139.

³²⁸ Çok sayıda donanma erinin bir araya getirilip listelendiği eserde köken bilgisi olmayan ve eski isimlerinden bahsetmeyen askerlere ait yazıtların fazlalığı dikkat çekmektedir bk. J. Spaul, **Classes Imperii Romani: An Epigraphic Examination of the men of the Imperial Roman Navy Collected and Analysed by John Spaul**, 2002: 19 – 44.

Donanma askerleri, tüm ordu birimleri içerisinde kökenlerini en yaygın biçimde belirten gruptur³²⁹. Bu durumda, yazıtların neredeyse tamamının askerlerin memleketlerinin dışında bulunması önemli bir etkidir. Tüm Asia Minor kökenli donanma erlerinin yarısından fazlasını oluşturan Kilikialı donanma erleri arasında sadece birinde köken ifadesi bulunmamaktadır. O da veteran statüsüne kavuşmuş ve muhtemelen memleketine geri dönmüş Gaius Iulius Celer'dir (C 73). Yurtları dışında görev yapmış tüm Kilikialı lejyoner veteranlar memleketlerine geri dönmüşlerken sadece bir donanma askerini yurdunda yeniden görmemiz dikkat çekicidir.

Genel olarak Asia Minor kökenli askerlerin görev süreleri sonunda yurtlarına dönmeleri alışıl gelmiş bir durumken donanmada görev yapanlarda bu durum çok nadir görülmektedir³³⁰. Ya da bu geri dönüş konusuna donanma boyutunun dışında bakacak olursak, Asia Minor kökenli askerlerin sıklıkla görüldüğü Aegyptus'dan da geri dönmedikleri görülmektedir. Italia'da bulunan *cohors praetoriae* ve *urbanae* gibi birliklerde görev yapanların da memleketlerinde mezar yazıtlarına da nadiren rastlamaktayız. Görev yapılan birliğin hangisi olduğundan bağımsız olarak eğer askerler Italia ya da Aegyptus gibi emeklilik sonrası imkân ve fırsatların, Dacia, Pannonia, Moesia, Germania gibi sınır bölgelerinden muhtemelen çok daha fazla olması bu durumun sebebi olabilir.

Peki hepsinin ötesinde donanma erleri arasında *natione* ile köken belirtme biçimi neden bu kadar yaygındır? Yukarıda da belirtildiği üzere bu durum sadece donanma erlerine has değildir. Nadiren de olsa lejyonerlerde ve biraz daha sık *auxilia* erlerinde de bu köken ifade biçimini görmekteyiz. *Natione* ile belirtilen köken ifadelerini daha sıklıkla köle ve azatlılara ait mezar yazıtlarında görmekteyiz. Bir kölenin kökeni pazarda oldukça önemli bir role sahip olabilirken aynı biçimde özgür bir Roma ordusu erinin kökeni neden bu biçimde belirtilir? Roma ordusunda hizmet etmek için özgür olmak her ne kadar ön koşul olsa da donanmanın ve hatta lejyonların

³²⁹ Bu gözlem Asia Minor kökenli askerlere ait epigrafik verilerden kaynaklanıyor olsa da epigrafik gelenek doğrultusunda ve yazıtların özellikle belirli bölgelerde yoğunlaşması sayesinde ortaya çıkmıştır. Başka birimlerden erlere ait epigrafik malzeme bir arada gözlemlendiğinde de benzer bir sonuç yani epigrafik geleneğin oluşumu ve onun takip edilmesi görülmektedir.

³³⁰ Asia Minor kökenli askerlerin yurtlarına geri dönme eğilimleri hakkında bk. J. Russell, "A Roman Military Diploma from Rough Cilicia", **Bonner Jahrbücher**, C. CXCV: 1996: 67- 133: 109.

kölelerle olan münasebeti Cannae Savaşı'nda beri bilinmektedir³³¹. Kartaca'ya karşı alınan ağır yenilgiler köleleri dahi orduya alma zorunluluğunu getirmiştir. Özellikle de profesyonel orduya geçiş arifesinde donanmanın hala köleler ya da donanmaya kaydedilmeden hemen önce azat edilenlerden oluşturulabildiğini de antik kaynaklardan okumaktayız. Triumvir Magnus Pompeius'un oğlu Sextus Pompeius'a karşı yapılan savaşta da kullanılan köle veya azatlı çok sayıda donanma erinin bulunduğunu antik kaynaklarda okumaktayız³³². Bu köken ifade biçimi donanma özelinde belki de o zamanlardan miras kalmış olabilir. Ancak ne yazık ki bunu ileri sürerken erken dönem donanma erlerine dair net bir şekilde tarihleyebildiğimiz epigrafik veri bulunmamaktadır. Ele aldığımız Asia Minor kökenli askerler arasında en erken olarak tarihli olabileceğini düşündüğümüz Lucius Boionius Zeno'nun (**As 7**) geldiği bölge "*de Phryge*" olarak verilmiştir. Zeno'nun kendinden sonra gelen donanma askerleri ile olan ortak noktası bir kent kökenine değil bölgeye atıf yapıyor olmasıdır.

Özetle Asia Minor kökenli askerler arasında köken ve kimlik ifadelerini en sıklıkla ve açık bir biçimde okuduğumuz ordu grubu donanmadır. Ancak yerel isimleri ikinci nesle sirayet etmezken kendileri eski isimlerini lejyonerlerden daha sıklıkla belirtmişlerdir. Kökenlerine bakıldığında Asia Minor içinden en fazla Cilicia ve ardından da Bithynia et Pontus eyaletinin donanmaya katılım göstermesi, bu eyaletlerin denizlerinde birer yerel donanmaya sahip olmalarıdır. Bununla birlikte Strabon'un aktarımına göre korsanlık faaliyetlerine zaman zaman meyleden ve Dağlık Cilicia ile benzer topografik özellikler gösteren Pamphylia bölgesinden gelen sadece üç donanma erinin olması da dikkat çekicidir³³³. Pamphylia, Classis Syriaca'nın limanına yakın ve deniz kıyısında bir bölge olmasına rağmen Lycia et Pamphylia eyaletinden donanmaya az sayıda katılımın ve aslında genel olarak bölgenin Roma ordusuna katkısının zayıflığı da ortadadır. Zira Lycia et Pamphylia eyaleti Roma ordusuna toplamda 21 ile en az asker yetiştiren Cappadocia eyaletinin 49 askerle hemen ardından gelmektedir. Buraların Asia Minor'un diğer kısımlarına göre belki de

³³¹ Liv. 22. 57. 7 ve devamı; 23. 35. 6 ve devamı.

³³² Suet. **Aug.** 16.

³³³ Strab. 12. 7. 2 (C570); Pamphylia'lı donanma erleri (**LeP 2, LeP 3, LeP 46**).

en geç eyaletleştirilen bölgeler olması bu zayıf katılımı açıklıyor olabilir³³⁴.

2. 1. 3. 3. Donanma Erlerinin Yaş Bilgileri ve Hizmet Süreleri

Asia Minor kökenli askerlerin yaş bilgileri ve görev sürelerini inceleme konusunda en çok veriye olduğumuz sahip olduğumuz ordu birimi donanmadır. Toplamda 69 donanma erinden 58'inde görev süresi bilgisinin açıkça verildiğini görmekteyiz. Ayrıca yaşam sürelerini belirtme konusunda da donanma erleri oldukça istikrarlı bir görünüm sergilemektedirler. Elbette söz konusu olan yaşam süreleri olduğunda diğer ordu birliklerinde (ve aslında antik çağın genelinde) olduğu gibi 5 ve katlarına yuvarlanmış sayılar açık bir şekilde kendilerini göstermektedirler. Yaş bilgileri eksik olduğu durumlarda, tamamlanan hizmet süreleri askerlerin yaklaşık olarak ya da muhtemelen en az kaç yıl yaşadıklarına dair tahminde bulunmamızı mümkün kılmaktadır.

Denizciler hakkında bu kadar geniş kapsamlı bir yaş ve görev süresi seyrini ortaya çıkaran durum onların yazıtlarının büyük çoğunlukla Misenum ve Ravenna'dan gelmeleridir. Donanma erlerini takip ettiğimiz başlıca belgelerin mezar yazıtları ve askeri diplomalar olması da bu nicel bilgilerin bolluğunun sebeplerinden diğeridir.

Muvazzaf iken ölen denizcilerin de çok sayıda olması onların kaç yaşlarında celp edildiklerini de hesaplayabilmemize olanak vermektedir. Ancak diğer ordu birimlerin de olduğu gibi, yazıtlarda gördüğümüz nicel verilerin güvenilirliği tartışmalıdır. Eleştiriye tabi tutulduğu sürece bu veriler üzerinden ulaşılan sonuçlar celp yaşları hakkında ancak bir fikir verebilir. Yine de bu mezar yazıtlarında elde ettiğimiz sonuçların akla yakın ortalama değerler verdiği de açıktır. 27 gibi geç bir yaşta celp edilen denizci (C 12) olduğu gibi 15 yaşında “çocuk askerler” de (C 17) donanma da görülmektedir. Ancak görevleri bitmeden ölen 32 askerinin celp yaşlarının ortalaması alındığında ortaya çıkan sayı 20,9 olarak hesaplanmaktadır. C. G. Starr donanma erleri için ortalama celp yaşı vermemekle birlikte denizcilerin 18 – 23 yaşları

³³⁴ Bölgenin eyaletleştirme süreci ile ilgili bk. F. Onur, “Two Procuratorian Inscriptions from Perge”, *GEPHYRA*, C. V, 2008: 53 – 66.

arasında göreve başladıklarının verdiği tablodaki sayılarla göstermektedir³³⁵. Verdiği tablonun medyanı olan 20 – 21 aralığı ile mezar yazıtlarından elde edilen 20,9 ortalaması birbiriyle örtüşmektedir.

Emeklilik yıllarını memleketlerinde geçirmek için geri dönen veteran sayısının en az olduğu ordu birimi donanmadır. Bununla birlikte zaten emeklilik günlerini gören askerlerin en az olduğu birim de yine Roma donanmadır. 69 askerden sadece 17'sinin veteran statüye kavuştuğunu askeri diplomalar ve mezar yazıtlarından görmekteyiz. Diplomaların buluntu yerleri kesin olmasa da Selinus'da bir veteran mezar yazıtına (C 73) ek olarak iki askeri diploma (C 29 ve LeP 2) Asia Minor'da bulunmuştur. Diplomalar askerlerin memleketleri (Claudiopolis ve Laertes) değil ancak Asia Minor'da keşfedilmişlerdir. Dolayısıyla sadece Selinus'lu Gaius Iulius Celer'in (C 73) veteran olduktan sonra memleketine dönmüş olma ihtimali bulunmaktadır. İmparatorluğun merkezi Italia'da emekli bir donanma eri için geçim imkânlarının çok ve muhtemelen çeşitli olması onları Asia Minor'da daha az görmemizin sebeplerinden biri olabilir.

Donanma ve *auxilia* erleri için lejyonerlerde olduğu gibi terhisle beraber ödenen bir emeklilik ikramiyesi ya da toprak bağıışı gibi bir ödüllendirme sistemi bulunmamaktadır³³⁶. Söz konusu Asia Minor kökenli denizci veteranlar olduğunda emeklilik için seçilen yerler şaşırtıcı bir çeşitlilik göstermektedir. Memleketi Cilicia eyaleti Claudiopolis kentinin Vindemis köyü olan Titus Domitius Domitianus (C 29) Afrika kökenli eşi Aurelia Maia ile aynı zamanda askeri bir koloni kenti olan Iconium'a yerleşmeyi tercih etmiştir. Buluntu yerleri nadiren günümüze ulaşan ilginç diplomalardan biri de Lycialı er Sextus Memmius Mannes'e (LeP 1) aittir. Gallia Lugdunensis sınırları içindeki Chaource adlı küçük kırsal yerleşimde bu veteranın ne aradığını düşünmek bile zordur. Ne kendi memleketine dönen ne de görev yerine yakın

³³⁵ Starr 1960: 78: Tablo için bk. sf. 100, dn. 44.

³³⁶ Ancak Vespasianus'un taht mücadelesine destek veren ve 71 yılında terhis edilen denizcilerde olduğu gibi istisnai durumlarda toprak bağıışı söz konusu olmuştur. Italia'nın güneyinde Paestum'a yerleştirilen donanma veteranlarının bu topraklardan pek de tatmin olmadıkları kentten gelen sadece iki donanma veteranına ait yazıtlardan anlaşılmaktadır. Zira burada kendilerine verilen toprakları satın memleketlerine ya da başka bölgelere göçmüş olabilirler Starr 1960 94: yazıtlar için bk. CIL X 469 ve AE 1975, 272. Starr eserini kaleme aldığında (1960) 1 yazıt olan buluntu durumu geçen yıllar için de sadece 1 yazıtla daha zenginleşmiştir. Ancak hala zayıf buluntu durumu onun iddiasını desteklemektedir.

bir bölgede emeklilik günlerini geçirmek isteyen bir diğer veteran da Marcus Lollius Neon'dur (**LeP 2**). Diplomasının kesin buluntu yeri belli olmamakla birlikte RMD edisyonunda Çanakkale olarak aktarılmıştır. Symrna gibi Antik çağın büyük bir metropolünde yerleşen bir başka denizci ise Lucius Domitus Valens (**C 24**) isimli Kilikialı veterandır. Phrygialı Lucius Boionius Zeno'nun (**As 7**) mezar yazıtı ise Cumhuriyet döneminin önemli liman üssü Brundisium'da bulunmaktadır. Veteranın alışlageldik mezar yazıtı formu dışında ve oldukça kısa yazıtı onun orada yerleşik değil de belki de geçici olduğu izlenimini uyandırmaktadır. 95 yıllık bir ömürden sonra belki de evladı ya da bir aile üyesi tarafından anısının yaşatıldığı bilgisini okumamız beklenebilirdi. Yazıtı dikenin ismini yazmaması ve hakkında verilen bilgilerin azlığı onun Brundisium'da uzun bir zaman geçirmediğinin ancak çevresi tarafından o yazıttaki kadar kısaca tanınmış olabileceğinin de bir işaretidir. Ancak her durumda Brundisium emekli bir donanma eri için fırsatları bol bir liman kenti olabilir. Denizle olan yakın bağlantılı yerler haricinde koloni statüsüne sahip Iconium da emekli askerler için makul bir emeklilik yerleri olarak düşünülmüş olabilir. Az sayıda da olsa bu örnekleri göz önünde bulundurursak kara birliklerine göre muhtemelen çok daha hareketli – mobilize bir hayat sürmüş olma ihtimali bulunan denizcilerin hak edilmiş gün (emeklilik) geldikten sonra memleketlerine dönmek yerine yeni alanlarda yerleşmeye daha açık olduklarını söyleyebiliriz.

Yukarıda belirtildiği üzere yaşam süreleri için ortalama vermenin bir anlamı yoktur. Ancak askerlerin kaydedilmiş ölüm yaşlarına bakıldığında 42 – 50 yaşları arasında henüz veteran olamadan ölmüş askerleri de hesaba katarsak 40 ve üzerine çıkan askerlerin sayısı otuza ulaşmaktadır³³⁷. Denizcilerin hak edilmiş güne ulaşmaları Asia Minor kökenli askerler mercek altına alındığında diğer ordu birimlerine göre daha zor olduğu görünmektedir. Bu düşük emeklilik oranlarında donanma erlerinin Principatus başlarından itibaren lejyon ve *auxilia* birliklerine kıyasla hep daha uzun süre görev yapmak zorunda olmaları önemli bir etken olabilir³³⁸.

³³⁷ bk. **Tablo 2**, 52 – 95.

³³⁸ II. yüzyıl sonlarına kadar denizciler, lejyon ve *auxilia* erlerinin 25 yıllık görev sürelerine karşın 1 yıl daha fazla görev yapmak zorunda kalmışlardır. Askeri diplomalardan anlaşıldığı kadarıyla *auxilia* erlerinin görev süreleri artırılmamışken donanma erlerinin 26 olan görev süresine II. veya III. yüzyılda 2 yıl daha eklenerek 28 yıla çıkarılmıştır.

En baştan itibaren özellikle donanma erlerinin görev sürelerinin uzun tutulmasının nedeni belli değildir. 1 – 3 yıllık bir görev süresi fazlası, az gibi görünse de ortalama emeklilik yaşları olan 45 – 50 arasında ölümlerin yoğunlaşması emekliliğe kavuşan asker sayısının az olmasını etkilemiş olmalıdır. Bu görev süresinin daha uzun tayin edilmesi belki de onların kara birliklerine kıyasla daha az savaş riskinin bulunduğu gemilerde görev yapıyor oluşlarından kaynaklanıyor olabilir. Her ne kadar ortada hesaplanabilir bir veri olmasa da savaş sebebiyle hayatlarını kaybedenlerin en az olduğu birim donanmadır. Zira *Principatus* boyunca gerçekleşmiş herhangi bir deniz savaşı da bulunmamaktadır. Kara ordusunun lojistik birimi, Italia'ya, öncelikle başkente, Aegyptus'dan tedarik edilen tahılın refakatçisi ve krali bir deniz nakliye filosu gibi bir işlev olan donanmada savaş sebebiyle ölüm riskinin düşük olduğu açıktır³³⁹. Deniz tehlikeleri en güvenilir uygun havalarda bile kendini gösterebilse de yine de kara birliklerine kıyasla daha az ölüme yol açmış olması beklenebilir. Sadece Asia Minor kökenli erlerin değil genel olarak denizcilerin emeklilik günlerine ulaşmalarının nadir olduğunu G. Starr da ifade etmekle birlikte o da buna dair denizlerin tehlikesi dışında muhtemel bir sebep ileri sürememektedir³⁴⁰.

2. 1. 4. *Cohortes Praetoriae, Urbanae ve Vigiles Urbani*

Roma ordusunun en imtiyazlı birimi olan *cohors praetoriae* birliklerinde toplamda 30 Asia Minor kökenli askerin görev yaptığının yazıtlar ve askeri diplomalar aracılığıyla öğrenmekteyiz. İmparatora savaşlarda eşlik eden bu birlikler bir nevi imparatorun özel koruması ve elit birlik gibi işlev görmüştür. Seçkin yurttaş birlikleri olan lejyonlardan bu birime transferler de yapılmıştır. Her ne kadar 16 yıl gibi kısa görev süresi sonrası emeklilik hakkına sahip olmaları ve yüksek maaşları sebebiyle bu transferler ödül gibi düşünülse de Tacitus ilginç bir şekilde bu birliklerin bir sürgün yeri olduğunu aktarmaktadır³⁴¹.

Lejyonlar *Principatus* başlarından itibaren hızla yerleşmeye başlasa da *cohors praetoriae* birlikleri yaklaşık olarak Septimius Severus dönemine kadar Italia

³³⁹ Starr 1960: 25; 187.

³⁴⁰ Starr 1960: 88.

³⁴¹ Scheidel 1996: 128 ve devamı; Tac. **Hist.** 2. 93 – 94.

karakterini korumuştur³⁴². Bu konuda bir *praetoria* birliği veteranımın mezar yazıtında kuzeyli barbar lejyonlarında değil de imparatorun muhafız birliğinde görev yapmış olmakla övündüğünü de okumaktayız³⁴³. Nitekim *cohors praetoriae* ve *cohors urbanae* gibi kent birliklerinin büyük çoğunlukla Italia'dan seçildikleri döneme tarihlenen sadece bir diploma ve bir adak yazıtından gelen Asia Minor kökenli iki asker bulunmaktadır. *Cohors Urbanae*'de görev yaptığını diplomasında okuduğumuz Sebastopolis'li Gaius Latinius Primus'un (**BeP 29**) terhis 85 yılına tarihlenmektedir. Mezar yazıtının buluntu yeri itibariyle de Roma'daki kent birliklerinden birinde (*cohors praetoriae, urbanae* ya da *vigiles*) görev yaptığı düşünülen ve Ancyra kökenini kent ethnikonu (*Ancyranus*) belirten Marcus Valerius Fronto'nun (**Gal 107**) yazıtı I. yüzyılın ilk yarısına tarihlenmektedir. Septimius Severus'un *cohors praetoriae* birliklerinde yaptığı değişiklik sonrası artık bu elit birimde her bölgeden ve halktan askere daha sıklıkla rastlanabilmektedir.

Roma kent birliklerinde görev yapan askerlere dair diğer birimlerde olduğu gibi çeşitli başlıklar açılmayışının sebebi elimizdeki verilerin kısıtlı oluşudur. 35 askerin ismi toplamda 7 yazıt ve 4 diplomadan okunmaktadır. Askerlerin isimlerinin yanında kökenlerinin yer aldığı bu kamusal yazıtlar birliklerin de konuşlu olduğu başkent Roma'da bulunmaktadır. Bu yazıtların içinde çok sayıda askerin isminin listelendiği üç yazıtta *cohors praetoriae* ve *urbanae* birliklerinde görev yapmış olan 27 Asia Minor kökenli askeri tespit etmekteyiz.

Bu yazıtlardan birinde ismi listelenen askerlere dağıtılan paradan söz edilmektedir. Listede yer alan 161 askerin içinden 79 askerin *origo* bilgisi okunamaz durumdayken 82 askerin hangi bölgeden muhafız birliklerine katıldığı anlaşılabilir³⁴⁴. Bu listedeki 82 askerin köken olarak dağılımlarına bakıldığında yarısına yakınının (40) Tuna bölgesi eyaletlerinden geldiği görülmektedir. Ancak diğer listelerle karşılaştırıldığında Cirta, Caesarea, Mazaca, Timgad gibi

³⁴² İç savaş esnasında taraflarını hızlıca değiştirebildiğine şahit olunmuş muhafız birliği askerleri Severus tarafından azledilederek kendisine destek olan lejyonlardan olan askerlerle doldurulmuştur bk. Dio. 75. 1 – 2.

³⁴³ Keppie 2000: 60; CIL V 923 = ILS 2671.

³⁴⁴ Testimonia **Ca 10** ve **Ca 11** = CIL VI 32536; AE 2013: 1189; AE 2014: 133a = AE 2014: 657; Redaelli 2017: 279 – 286 b.a.

imparatorluğun doğu yarısından gelen asker sayısı bu yazıtta biraz daha göze çarpar durumdadır. Listede kökenlere dair dikkat çeken bir diğer *origo* ifadesi ise Kilikialı iki askere aittir. Yukarıda açıklanan toplam üç *askeri liste* içinde kökenleri hep kent ismiyle verilen askerler arasında sadece Kilikialı iki askere ait *origo* bilgisi eyalet ismiyle verilmiştir (C 31 – 32). Benzer asker listelerinde eyalet isminin *origo* olarak verildiği durumlar nadir olmakla birlikte bu durum sadece Kilikialılara özgü değildir. Örneğin cognomen’i yerel bir karakter taşıdığı düşünölen Marcus Aurelius Abbosas’ın köken bilgisi Syria olarak verilmiştir³⁴⁵. Askerin bu şekilde kaydedilmesi belki de onun celp esnasında yapılan sorgusunda bilinmeyen, bir kent *territoriumu* ile ilişkilendirilmeyen küçük bir kırsal yerleşimden gelmesinden kaynaklanıyor olabilir. Kabilevi bir bağ içerisinde de tanımlanmayan ve belki de Syria çölünde göçebe bir hayat süren birinin *origo* bilgisinin bu şekilde verilmesinin celp esnasında kayıt yapan subaylar tarafından daha mantıklı bulunmuş olduğu da düşünölebilir.

Italia’da bulunan ayrıcalıklı *cohors praetoriae ve urbanae* erlerinin listelendiği Severus dönemine tarihlenen yazıtlarda, Principatus’tan itibaren yerelleşmeye başlayan lejyon ve *auxilia* birliklerinin tersine bir süreç işlediğini görmekteyiz. Severus’un iktidara geldiği döneme kadar özellikle Italia’dan, ve ayrıca uzun zamandır Roma etkisinin hâkim olduğu Romalılaşmış bölgeler olan Gallia Narbonensis, Hispania ya da Macedonia gibi bölgelerden gelenlere açık olan bu muhafız birliklerinin askere alım pratiği tümöyle değiştirilmiş ve lejyonlardan yapılan transferlerle o zamana kadar görece yerel olan yapısı daha kozmopolit bir hale gelmiştir³⁴⁶. Yukarıda da bahsedildiği üzere ağırlıklı olarak Tuna bölgesinde bulunan yerleşimlerden gelen praetoria birliği askerlerinin eski görev yerleri de muhtemelen Balkan lejyonlarıydı. Asia Minor kökenli olan ve Roma’daki yazıtlarda isimlerini okuduğumuz erler de praetoria birliklerine transfer edilmeden önce muhtemelen Balkan birliklerinde görev yapmaktaydılar. Roma’da bulunan kent birliklerine ait bu yazıtlar her ne kadar imparator Claudius öncesine tarihlenen 7. lejyon yazıtlarındaki kadar yoğun olmasa da en azından III. yüzyıl ortalarına kadar Asia Minor’dan Balkan

³⁴⁵ CIL VI 32624, column 4, 17; Ca 12 ve Ca 13 başlıklarının altındaki yazıt. Abbosas isminin göröldüğu bir başka yazıt için bk. AE 1965, 4.

³⁴⁶ R. E. Smith, “The Army Reforms of Septimius Severus”, *Historia*, C. XXI/3, 1972: 481 – 500: 495.

birliklerine acemi asker sevkinin dolaylı olarak belgelemektedir. Asia Minor büyük askeri birliklere sahip olmayan sivil bir bölge (bölgenin sınırı Fırat Limes'i hariç) gibi dursa da Roma ordusuna personel anlamında katkısı tüm birlikler düzeyinde hatırı sayılır boyutlardadır. Bir başka deyişle, Asia Minor, çevresinde nerede personel anlamında gedik varsa onu besleyebilecek bir potansiyele sahip olmuştur.

Roma kent birliklerinde görev yapan askerlerin köken bilgileri çoğu örnekte birbirine benzemekten isimler de Romalı karakterdedirler. 35 asker içinden sadece 2 mezar yazıtında askerlerin yerel isimlerini verdiklerini görmekteyiz. Roma'da Iuppiter'e adanan bir yazıtta Marcus Valerius Fronto (**Gal 107**) isimli Ankaralı (*Anchyranus*) asker Hellence kökenli ismi olan Philopator'u da belirtmiştir. Görevini tamamladıktan sonra yurduna geri döndüğünü düşündüğümüz tek *cohors urbanae* eri Alexandros'un (**BeP 116**) mezar yazıtı Bithynia et Pontus eyaleti sınırları içinde bulunan Flaviopolis kentinden gelmektedir. *Cohors Praetoriae*'de görevini tamamlayıp geri döndüğü düşünülen tek veteran olan Aurelius Aristonikos'un (**As 10**) Zeus'a adak yazıtını Eskişehir'de (Dorylaion) görmekteyiz.

Tüm profesyonel ordu birlikleri içinde en kısa görev süresine sahip *cohors praetoriae* birliklerinden toplamda sadece dört veteran görmekteyiz. *Cohors I Urbana* veteranı Alexandros ile *Vigiles Urbani*'den emekli Lucius Musius October'i (**BeP 118**)³⁴⁷ de dâhil edersek 36 askerden sadece altı veteran söz konusudur³⁴⁸. Emeklilik yaşına kavuşabilenlerin azlığı, her ne kadar imparatorluğun merkezi Italia'da ayrıcalıklı koşullara sahip oldukları düşünülse de Tacitus'un buranın bir sürgün yeri olduğu şeklindeki ifadesi akla gelmektedir.

Genel olarak *cohors praetoriae* ve *urbanae* erlerinin yaşlarına dair de söylenebilecek çok veri de bulunmamaktadır. Ayrıca seçkin kent birliklerine Asia

³⁴⁷ Bu asker lejyonda da görev yaptığı için bu listede değil lejyonerler arasında değerlendirilmiştir. Onu da buradaki hesaba ekleyince toplam sayı Roma kent birliklerinde 36'ya ulaşmaktadır.

³⁴⁸ İmparator Augustus tarafından MÖ 23 yılında Roma'da yaşanan yangın felaketi sonrası, *aediles* sorumluluğu altında kölelerden oluşan, yangınla mücadele amaçlı kurulan birlik. Sonrasında bu birliklerin sayıları artırılmıştır bk. S. Panzram, "Vigiles", **DNP**. C. XII/2, 2002: 206 – 207; Dio. 55. 2. 4. Bu askeri birliğe belgelenen tek Asia Minor kökenli asker Lucius Musius October'in lejyonda *centurio* olarak görev yaptığı göz önüne alınırsa bu birliğe de komuta kademesinde yer almış olması muhtemeldir.

Minor'dan katılımda eyalet başkentleri Nicomedia'nın (8) ve Ancyra'nın (7) güçlü temsili dikkat çekmektedir. Tüm Asia Minor çapında bakıldığında her eyaletten bu birliklere katılım görülmektedir³⁴⁹.

³⁴⁹ Roma kent birliklerinde görev yapan askerler için bk. **Tablo 1.** 430 – 464.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

ROMALILIK VE ASIA MINOR: ASKERLERİN ETNİKLİLERİ VE KİMLİKLERİ

Tezin ilk iki bölümünde tamamen askerlerin epigrafik verileri üzerinde duruldu. Tüm değerlendirmeler bu birincil kaynaklara dayanılarak yapıldı. Sonuç kısmına doğru giden son bölümde ise etnisite, kimlik, aidiyet, egemen gücün kültürüne karşı varoluş ve belki karşı “direniş” temaları daha geniş ölçekte antik kaynakların aktarımları da dahil edilerek tartışılacaktır.

Kimlik ve aidiyet gibi, manevi dünyadan kaynaklanıp maddi dünyaya sadece bir sureti yansıyabilen temalar üzerine yorumlarda bulunmak oldukça zordur. Bu konular üzerinde yapılacak her tespit ve yorum yukarıda öne sürülen “natione Cilix” ifadesinde olduğu gibi spekülatif olma eleştirilerini beraberinde getirmeye müsaittir. Dolayısıyla kimlik ve aidiyet gibi konularda yapılan yorumlarda çekinceler gerektiği durumlarda belirtilmeye çalışılmıştır.

Asia Minor kapsamında Romalılaştırma ya da Romanizasyon tartışması Türkçe kaleme alınan Eskiçağ araştırmalarında nadiren yapılmıştır³⁵⁰. Anadolu'nun Hellen öncesi etniklikleri, yani grup ve aidiyet bilinçleri üzerine Hellen kültürü ve Roma egemenliğinin etkisi de devreye girince Romalılaştırmanın parametrelerini belirlemek daha da zorlaşmaktadır. Tezin III. Bölümünde kavramın nasıl adlandırıldığı üzerinde çok durulmadan Roma egemenliğinin ve onun başat iktidar aracı ordusunun Asia Minor halkının kimliklerine ne kattığı ve neyi değiştirdiği ele alınacaktır³⁵¹. Böylece toplumun her zaman her dönem azınlığını oluşturmuş

³⁵⁰ Bu konuda Cilicia'nın Romanizasyonu konusunda Türkçe olarak en son yazılan çalışmalardan biri S. Durugönül tarafından kaleme alınmıştır. Bu makalede Cilicia özelinde varılan sonuçlar hem ihtiyatlı hem de tutarlıdır. Nitekim makalenin başlığı da dikkatli bir şekilde seçilmiştir bk. S. Durugönül, “Kilikia Bölgesi'nde Roma Etkisi”, **Aktüel Arkeoloji**, S. 79, 2021 (çevrimiçi: <https://aktuelarkeoloji.com.tr/kategori/arkeoloji/Kilikia-bolgesi-nde-roma-etkisi>, 02/07/2024).

³⁵¹ Bu tartışmalı kavrama dair isimlendirme tartışmalarına Sonuç kısmında özlü bir şekilde değinilmiştir.

elitlerinin Roma ile olan ilişkisini irdelemek yerine sıradan askerlerin hayatında ve ölümlerinden sonra bıraktıkları epigrafik izlerde kimlikleri ve Roma ordusu askeri olmanın anlamı incelenebilecektir. Bu bölümde ve Sonuç kısmında Asia Minor'un "eski" etniklikleri, kimlik ve aidiyetleri üzerinde Roma etkisi esas olarak askeri bağlamda mercek altına alınacaktır.

Etnisite, millet, ulus ve köken gibi kavramlar modern zamanlarda kazandıkları anlamlar sebebiyle okuyucularda bir "alarmı geçme" durumuna sebep olabilmektedir. Bu durum söz konusu kavramların içerdiği ırkçılık ve gruptan dışlayıcılık yani bir nevi kategorize etme ve kutuplaştırma gibi işlevlerinden kaynaklanmaktadır. Antik dönemdeki kullanım alanında olduğu gibi bugün son derece değişken, kriterleri de zaman ve mekâna göre farklılaşan ancak her durumda bir grup aidiyeti ifade eden etnisite kavramı üzerinde durulurken Asia Minor'un Roma öncesi tarihi devirlerdeki etnografik yapısı da bölümün ilk alt başlığında kısaca özetlenmeye çalışılmıştır. Roma, Romalılık ve Romalılaştırma, Hellenler ve Hellenizasyon gibi kavramlar incelenirken Asia Minor'un bunlardan önceki yerlileri – milletleri göz ardı edilemez. Hellen ve Roma hegemonyasının siyasi ve kültürel alandaki ezici varlığı diğerlerinin ya da yerlilerin hiç olmadığı gibi bir yanılgıya yol açmaktadır. Kısacası dönüştürülen ve dönüşen halkların kimler oldukları ana hatlarıyla da olsa ele alınmıştır.

3. 1. Asia Minor'un Etnik Yapısı

Res publica MÖ 190 yılında Hellenlerin savunucusu rolünde Seleukos'lara karşı yürüttüğü mücadelede Asia Minor'a askeri anlamda ve fiziksel ağırlığıyla ayak basmadan önce bölge hâlihazırda çok zengin bir kültürel varlığa ve etnik çeşitliliğe sahipti. En batısında yaklaşık olarak Edremit'ten (Lekton – Bababurnu) en doğuda Fırat Nehri'ne kadar farklı dillere, dinlere ve halklara yuva ve mezar olan büyük yarımada etnik anlamda bahsedilebilecek bir bütünlüğün tam karşı kutbunda yer alan bir mozaik ya da bir kolaj olarak tanımlanabilir³⁵². Peki kimdir bu Asia Minor

³⁵² S. Mitchell, "Ethnicity, acculturation and empire in Roman and late Roman Asia Minor", **Ethnicity and Culture in Late Antiquity**, ed. S. Mitchell, G. Greatrex, 2000: 117 – 151: 118. Nitekim günümüzde Amazonlarda yaşayan ve modern dünya ile teması çok zayıf olan birkaç kabile dışında bir homojenlikten bahsedilemez.

milletleri?

Asia Minor’u memleket edinen halkları, Roma’nın, Tacitus gibi kibirli “etnograflarından” değil, imparatorluğun batı yarısındaki halkların aksine bizzat kendi bıraktıkları izlerden okuyabilmekteyiz. Asia Minor, bir diller havuzu olması bakımından değil ayrıca bu dillere dair epigrafik verilerin günümüzde de okunabilmesiyle kendini Roma İmparatorluğu’nun ağırlıklı olarak askeri yöntemlerle fethettiği batı ve kuzey Avrupa bölümünden kendini ayırmaktadır. Üzerine çok fazla düşünmeden, çok fazla kaynak taramadan bile sayabileceğimiz yazıya geçirilmiş çok sayıda Asia Minor dili bulunmaktadır³⁵³. Hititlerin bölgeye siyasi anlamda egemen oldukları dönemden itibaren klasik çağa kadar mevcut dillerin, yazılarının ve kültürlerinin özetlenmeye çalışılması bile bu tezin amaç ve kapsamını aşmaktadır³⁵⁴. Ancak klasik çağlardan itibaren Hellence ile birlikte gelişip büyüyen ve sonra miadını doldurup tarih sahnesinden çekilen Lidce, Likçe, Karca, Eski ve Yeni Phrigce, Sidece, Pisidce, Isauria dili gibi Anadolu dilleri mevcuttur³⁵⁵. Ayrıca epigrafik olarak hiç belgelenmemiş ancak IV. yüzyıl ortalarına kadar konuşulduğunu kilise tarihçisi Hieronymus’ta (Aziz Jerome) okuduğumuz Galatca da yer almaktadır³⁵⁶. Asia Minor’un tam ortasında yerleşmiş halkın bölgeye gelişinden yaklaşık 600 yıl sonra dahi mevcudiyetinden haber aldığımız bir dilin Hellenenin egemen olduğu

³⁵³ J. Friedrich, **Kayıp Yazılar ve Diller**, (çev.) Recai Tekoğlu., İstanbul, 2000: b.a. Özellikle II. Bölüm 1. Kısım ve 3. Kısım c başlığı ile I. Bölüm 2. Kısım k başlığı.

³⁵⁴ Anadolu’nun dil ve kültür anlamında çeşitliliğine dair özlü bir anlatım için bk. A. Ünal, **Hititler Devrinde Anadolu**, C. I, 2002: 54 – 65: “1. d. Yerli Anadolu Kavimleri ve Hititler ve 1. e. Hitit dili, Diğer Eski Anadolu Dilleri ve Yazıları” başlıkları.

³⁵⁵ Karca için Strab. 15. 2. 28 (C 662).

³⁵⁶ **Patrologia Latina**, 26, 429 – 430: “..Galatas excepto sermone Graeco, quo omnis Oriens loquitur, propriam linguam eandem pene habere quam Treviros..”; G. Neumann, “Kleinasien”, **Die Sprachen im römischen Reich der Kaiserzeit**, Köln – Bonn, 1980: 167 – 187: 177; Ayrıca bk. A. Cain (ed.) **St. Jerome Commentary on Galatians (The Fathers of Church Vol 121)**, Washington D.C., 2010: Kitap II, sf. 134. Galatca’nın Anadolu’da konuşulmaya devam edilmesinden ayrıca, buradaki ifadede dikkat çeken, binlerce kilometre ötedeki soydaşlarının yaşadığı Trier’de konuşulan Kelt dili ile Asia Minor’da konuşulunun neredeyse aynı olduğunun belirtilmesidir. Trier’de de bir dönem yaşamış olan Jerome’un bu tanıklığı oldukça önemlidir. Alıntılanan metin birçok modern araştırmada Patrologia Latina’ya (PL) refere edilmiştir. Ancak atıflar kafa karıştırıcı olabilmektedir G. Neumann’da PL, 26, 382 olarak kaynak göstermiştir. 382 paragraf numarası ya da bölüm numarası değil PL’nin 26 numaralı cildinde 382 numaralı sayfada *Commentariorum in Epistolam ad Galatas* II. kitabında bulunan 329 numaralı paragraf işaret etmektedir. J Clackson’da ise aynı bölüm PL 26, 357 olarak yanlış aktarılmıştır. Bu atıf ne sayfa ne de paragraf numarasına işaret etmektedir bk. J. Clackson, “Language maintenance and language shift in the Mediterranean world during the Roman Empire”, **Multilingualism in the Greco-Roman World**, ed. A. Mullen, P. James, 2012: 36 – 58: 46.

coğrafyada kendini muhafazası dikkat çekicidir. Yine Asia Minor'un merkezinde konuşulan dillerden biri olan Phrigcenin, hem Sozomenos'da hem de Sokrates'te V. yüzyılda bile konuşulmaya devam ettiğine dair ifadeler yer almaktadır³⁵⁷. Yazılı olarak belgeli olup olmadığı açık olmayan bir Mysia dili Strabon tarafından Lidce ve Phrigcenin bir karışımı gibi aktarılmaktadır³⁵⁸. Epigrafik olarak belgelenebilen bu dillerin yanı sıra Geç Antik Dönem'de ve hatta Orta Çağ başlarına kadar Asia Minor'da yerel dillerin konuşulmaya devam ettiğini antik dönem kilise tarihçilerinden okumaktayız. Isauria ve Lykonian dilinin de MS 4 – 6. yüzyıllar arasında konuşulduğunu bu kaynaklarda okumaktayız³⁵⁹.

Asia Minor'un güneyi, iç kesimleri ve batısında daha eskiden beridir hâkim olan Hellencenin dışında Cappadocia ve Kataonia'da bir zamanlar farklı dillerin olduğunu ancak şimdilerde (eserin kaleme alındığı MS 1. yüzyıl başları) aynı dilin (ὀμόγλωσσος) konuşulduğunu Strabon aktarmaktadır³⁶⁰. Ancak bu dilin hangi dil (γλωσσα) olduğunu belirtmemektedir. Cappadocia'da konuşulan dilin yanı sıra Paphlagonia'da da ayrı bir dilin – lehçenin? (διάλεκτος) konuşulduğunu okumaktayız³⁶¹. Strabon, Mysia ve Phrygia dillerinin bölgeyi yönetenlerin sürekli değişmelerinden ve onların yaptıkları siyasi değişiklikler yüzünden kaybolduğunu ileri sürmektedir³⁶². Ancak kendisinin bu ifadesinin aksine bu iki dilin de hala konuşulduğunu Geç Antik Dönem kilise kaynaklarında açıkça okumaktayız³⁶³.

Bölgenin bu etnik çeşitliliğine MÖ 2. binyıl sonlarından itibaren dahil olmaya

³⁵⁷ **Patrologia Graeca (PG)** 67, sf. 648 A (Sokrates – Migne'de), Neumann, **age**. 175; Ayrıca bk. Clackson 2012: 45.

³⁵⁸ Buluntu yeri itibarıyla Mysia dilinde kategorize edilen yazıtın Phrigce olabileceği Neumann tarafından ifade edilmiştir bk. Neumann, **age**. 171. Her iki dilin karışımından nasıl yeni bir dil oluşmuş olabileceği sorusu yanıtız kalmaktadır.

³⁵⁹K. Holl, "Das Fortleben der Volkssprachen in Kleinasien in Nachchristlicher Zeit", **HERMES**, C. XLIII, S. 2, 1908: 240 – 254: 243. K. Feld'in değerlendirmesi üzerine her ne kadar Isauria dili ve Lykonca gibi dillerden kilise kaynaklarında bahsedilse de bunların tam olarak ayrı bir dil olup olmadığı açık değildir. Zira γλωσσα ile διάλεκτος kelimeleri arasındaki ayrım pek net değildir Feld 2005: 42 – 43.

³⁶⁰ Strab. 12, 1. 2 (C 534).

³⁶¹ Strab. 12, 3. 25. (C 552) Yukarıda aktarıldığı üzere dil kelimesi için Strabon farklı kelimeler kullanmaktadır. Glossos ile Dialektos kelimeleri arasında nasıl bir farklılığın olduğu, Strabon'un bahsettiği dillere dair birincil verilerimiz olmadığı için hangi dilden bahsedildiği anlaşılır değildir.

³⁶² Strab. 12. 4. 5. (C 565).

³⁶³ Holl 1908: 240 – 243.

başlayan Hellenler ise demografik tabloyu uzun vadede ciddi bir şekilde değiştirmişlerdir. Asia Minor'un bu etnik çeşitliliğine ve onun göstergesi olarak farklı dinlere ve dillere ev sahipliği yaparken, Hellen dili ve kültürü zaman içerisinde bu topraklarda kökleşmiştir. İskender sonrası Hellen kolonizasyonu ve Hellenizm bu egemenliğin perçinlenmesinde önemli bir yere sahiptir. Ancak Hellenliğin daha da sağlam ve geniş bir zemin bulması da Roma İmparatorluğu sayesinde olmuştur. Bundan da önce MÖ 2. binyıl sonlarından itibaren Ana Kara Yunanistan'ından Asia Minor sahillerine başlayan Hellen göçü bir defa Anadolu'nun batı sahillerine temel attıktan sonra yine Asia Minor'un tüm kıyı hattına ve hatta Karadeniz'in kuzeyine kadar olan bölgeye yayılmaya devam etmiştir³⁶⁴. Epigrafisi, mitolojisi ve dini, literatürü ve en önemlisi de polis kültürü ile Hellenler Asia Minor'u açık bir şekilde domine etmişlerdir.

İskender'in siyasi egemenliği ve ardılı Diodochos'ların (çoğ. Diodochoi) idari ve resmi dil olarak Hellenceyi benimsemeleri sayesinde Asia Minor'da Hellen yazılı kültürü ve Hellence siyasi olarak da güçlenmiştir³⁶⁵. Hellenistik krallıkların kolonizasyon politikaları ve kentleşmenin bizzat öncüsü olmaları bölgede ilk bakışta tamamen Hellen kültürel hakimiyeti olduğunu göstermektedir. Ancak Asia Minor'un, yerli halkları için sığınacakları kültürel barınakları da mevcut olmuştur. Toros Dağları modern edebiyatta bile namı "haydutlara" yuva olmuştur³⁶⁶. Kilikalılar, Isaurialılar ve Pisidialılar Asia Minor'un egemen güçlerine kolay teslim olmamışlardır. Kültürel ve ulusal bilincin başlıca unsurlarından olan dil ve onomastik kendini uzun yüzyıllar boyunca egemen etkiden koruyabilmiştir. Bu durum Roma imparatorluk ordusu askerleri içinde görev yapmış yerel isimli askerler aracılığıyla kendini göstermektedir. Genel tabloya askeri cepheden bakıldığında yerel unsurlar daha zayıf görünmekle birlikte uzun süreler daha devamlılık arz etmiştir.

Asia Minor'da yaşamış ve yaşamaya devam eden halklar antik dönem yazarları

³⁶⁴ Strab. 12, 8. 7, (C 574); Tekin 2008: 52 – 55.

³⁶⁵ V. Zgusta, "Die Rolle des Griechischen im römischen Kaiserzeit", **Die Sprachen des römischen Reich der Kaiserzeit: Beihefte der Bonner Jahrbücher**, C. XL, 121 – 145: 135 ve devamı.

³⁶⁶ Nitekim modern çağların efsanelerinden İnce Memed de Torosların "eşkiyası" olarak Yaşar Kemal tarafından anlatılmıştır.

tarafından “etnografik” olarak mercek altına alınmışlardır. Bölgenin kendi epigrafisinden başka bu yazarlara kulak verildiğinde yine çok kültürlülük karşımıza çıkmaktadır. Antik yazarların gözünden bölge insanlarına dair peşin hükümler açık bir şekilde görülmektedir. Özellikle de konu askeri bağlamda Asia Minor’un insanlarına olduğunda küçümseyici bakış açıkça görülmektedir.

3. 2. Askeri Bağlamda Antik Kaynakların Asia Minor Halklarına Bakışı

Antik yazarların Asia Minor’un insanlarına askeri bağlamda bakışının büyük ölçüde negatif olduğu ilk bakışta fark edilmektedir. Özellikle de Romalıların Asia Minor halklarına karşı genellemeci bir tutumları olduğu görülmektedir. Esasında bu ön yargılar daha eskiye dayanmaktadır. Klasik Çağlar öncesi Asia kıtasında yerleşmiş Hellenlere ve diğer halklara karşı aşağılayıcı bir bakış söz konusudur. Yozlaşmışlık, askeri karakterden uzaklık, sefahate ve lükse düşkünlük, kadınsılık, eşcinsellik ve bilumum “çürümüşlüğü” merkezi Asia olarak görülmüş ve aktarılmıştır. Kaynaklardan bu ifadelerin bir derlemesini yapmaya çalışmanın bile epey uzun bir liste hazırlamamıza yetecek boyutta olduğunu söyleyebiliriz. Ancak bunlardan birkaç seçki sunarsak, Ege Denizi’nin batısında bulunan egemenlerin ve onların tarih yazımlarının, aynı denizin doğu ve güneyinde bulunan etnikliklere karşı ürettiği ön yargılarını daha iyi anlayabiliriz. En ufak bir mantık kırıntısıyla dahi, günümüzden bakıldığında, bu genelleyici ifadeler gerçeklikten uzaktır. Ancak dönemin insanının ya da “entelektüelinin” nasıl düşündüğünü ve egemenleri de bir ölçüde etkilemiş olabileceğini anlamak açısından çeşitli halklar hakkında bu önyargılı ifadelere yer verilmesi gerekmektedir.

Aristoteles ve Isokrates’e kadar geri gittiğimizde Asia halklarına karşı olan olumsuz bakış açısının ilk nüvelerini görmekteyiz. Aristoteles’e göre Asyalılar ruhsuz ve köle karakterlidirler³⁶⁷. Isokrates, Asia’nın gevşeklik, ahlaksızlık ve yumuşaklığın vatanı olduğunu yazmaktadır³⁶⁸. Her iki yazarın da ortak noktası Atinalı olmalarıdır.

³⁶⁷ Arist. **Pol.** 1285 A, 15 – 25 ve 1327 B, 20 – 85.

³⁶⁸ B. Isaac, **The Invention of Racism in Classical Antiquity**, Princeton, 2004: 305; Isoc. **Paneg.** 150 ve devamı Isocrates, Asyalılar derken özellikle Perslere vurgu yaparak düşmanı aşağılamakta ve

Ancak bu egemen anlayışa Halikarnasos’lu tarihçi Herodotos da dâhil olmuştur. Pers sultasına karşı ayaklanmaya kalkışan Asia Minor Hellenlerinden olan Ionların çabalarını küçümseyici bir dille eleştirmektedir. Onun aktardığı pasajlarda askerlikte, ağır talimlerde sebat edemeyen Ionlar pes etmeye razıdılar³⁶⁹. Burada Hellenler yine Hellence konuşan halkları, Asia’da yerleşik olmaları sebebiyle küçük görmektedirler. Kaynağını klasik dönem literatüründen alan bu “coğrafi determinizm” Montesquieu’ne kadar ve hatta günümüze kadar ırkçı klişelerin “argümanı” olmuştur. Coğrafi determinizmi ilk formulize eden Hippokrates’in düşünceleri aynı paragrafta aslında birbiriyle çelişkilidir. Özetle kendisi, Asia halkının ister Hellen ister barbar olsun, cesareten yoksun olduğunu ve bunun sebebinin de istikrarlı ve uygun bir iklim olduğunu ifade etmektedir³⁷⁰. “Kendi milletinin” gözünden bile bu haliyle Asia Minor insanı askerlik gibi sertlik ve sebat isteyen bir meslek için hiç de uygun görünmemektedir. Bu durum millet-ulus-ethne gibi kavramların icat edilen, oluşturulan ideolojik araçlar olduğunu açıkça göstermektedir.

Yüzyıllar sonra ve uzun bir süreç içinde, Asia Minor’u yönetenler Romalılar olduğunda, bu sefer de Romalı yazarlar bu peşin hükümleri benimsemiş ve egemen kibrinin seviyesini daha da ileri götürmüşlerdir. Artık “mertlik ve askeri sanatlarda üstünlüğün” odağı Atina’dan daha da batıya kaymıştır. Daha batıdan bakıldığında Asyalılar ve Hellenlere karşı bu perspektiften ve hor gören bakış gelişmiştir³⁷¹. Aslında Romalıların özellikle Asia Minor halklarına bir garezi olduğunu düşünmemek gerekir. Romalılar yönettikleri her millete bir kulp bulmuşlardır. Öyle ki B. Isaac’ın “*The Invention of Racism in Classical Antiquity*” (Antik Dönemde Irkçılığın Kökenleri) adlı

Hellenleri yüceltmektedir.

³⁶⁹ MÖ 499 – 493 yılları arasında Pers egemenliğine karşı isyan hakkında Herodotos tek antik kaynaktır bk. Herodot, V. 28 – 6. 32; özellikle VI. 12; E. Stein – Hölkeskamp, “Ionischer Aufstand”, **DNP**, C. V, 1998, 1084.

³⁷⁰ Avrupa ve Asyalılar arasında bir karşıtlık oluşturmakta ve ilkini cesur ikincisi korkak olarak sınıflandırmaktadır. Bununla birlikte bu korkaklığın sebebi olarak ayrıca Asyalıların yasalarını, krallık idaresi altında yaşamalarını göstermektedir bk. Hippoc. **Aer.** 16. 23; B. Isaac, “Proto-Racism in Graeco-Roman Antiquity”, **World Archaeology (Race, Racism and Archaeology)**, C. XXXVIII, S. 1: 32 – 47; 40.

³⁷¹ Ayrıca bu negatif algının daha da yükselmesini, doğu batı karşıtlığını ve çatışmasını ve Hellenlere tepeden bakan anlayışın devamına yönelik modern ve iyi desteklenmiş yorumlar için bk. A. Kaldellis, **Bizans, Roma Diyarında Etnisite ve İmparatorluk**, (çev.) Deniz Türker, İstanbul, 2020: b.a. ve özellikle 33 – 39.

kalın bir kitabı mümkün olabilmiştir. Egemenlerin yazılı kültürünü günümüze ulaştıran antik dönemin neredeyse tamamı üst ve orta sınıflardan olan yazarları egemenlikleri altına aldıkları halkları çok nadiren iyi yönleri ile anmışlardır.

Romalı yazarların bu bakış açısını daha iyi anlamak için Asia Minor hakları dışındaki örneklere kısaca bir göz atacak olursak Tacitus'un Germania anlatısı önemli bir örnektir. Aslında bu eserde pür bir Romalı kibri ya da Vergilius'un Aeneas'ı boyunca yazdığı gibi yönetmeye yazgılı Roma'ya övgüler silsilesi görmemekteyiz. Tacitus, Germanlerin yiğitliklerini, aileye verdikleri değeri, kadınların iffetine düşkünlüklerini uzun uzun övmektedir³⁷². Tüm bunlar övülürken bu kavimlerin başıboşluğuna karşı Roma'nın disiplinini öne çıkarılırken "meşru" yönetme hakkının da altı doldurulmaktadır. Savaşçı karakter övülürken disiplinsizlikleri onları Roma'ya tebaa yapmıştır. Yine aynı yazarın başka bir eserinde söz konusu Asia Minor'un Hellenleri olunca tablo değişmektedir. Roma'nın vasalı Pontos kralı Polemon'dan kalan krali birlikler Roma vatandaşlığı verilerek Roma standartlarında bir birliğe dönüştürüldüğünde askerlerinin "gevşeklik" (*desidia*) ve aylaklığı (*licentia*)" gibi özelliklerini korumaya devam ettiği yazılmıştır³⁷³.

Gallia'da savaşçılıkları ve cesaretleri sebebiyle övülen ve aslında Roma'nın ezeli düşmanları olan Gallialılar Asia Minor'a gelip Galatlara dönüştüğünde eski erdemlerini kaybetmişlerdir³⁷⁴. Doğrudan alıntılanamayacak kadar uzun pasajda Livius, Hellenlerle karışan ve askeri erdemleri yitirerek *Gallograecusa* dönüşen bir halkın Manlius Vulso tarafından kolaylıkla yenilgiye uğratıldığını yazmaktadır³⁷⁵. Adeta Gallialıların silahlarını yüklenmiş Phriglerle savaşmıştır. Livius'a göre bu kolay zaferde pek büyük bir onur da bulunmamaktadır. Ayrıca Livius ile aynı dönemde yazan ve iktidarın yeni çağ propagandasının en heyecanlı savunucularından Vergilius'ta da Phriglerin "yarı erkek" (*semiviris*) olarak küçümsendiğini de belirtmek

³⁷² Evlilik ve iffet Tac. **Germ.** 18- 19; cesaret 14 – 15.

³⁷³ Tact. **Hist.** 3. 47. Tacitus'un yok edildiğini aktardığı bu birliğin izine Zela'lı (Tokat/Zile) Cohors I Pontica erininin Beyrut'ta bulunan mezar yazıtında rastlıyoruz bk. **BeP 112**. Askerin Syria'daki varlığına bakılırsa bu cohors tamamen yok edilmemiştir. Ya da Polemon'dan kalan askerlerden birden fazla auxilia birliği kurulmuştur.

³⁷⁴ Liv. 38. 17. 9 – 10.

³⁷⁵ Ayrıca Gallograeci ifadesi için August. **de civ D.**, 3. 21 de referans verilebilir.

gerekir³⁷⁶. Galatlar, Ilirya'dan en savaşçı kavimlerin bulunduğu Thracia'dan savaşlarla geçerek, kendilerini yumuşatacak Asya topraklarına girdiklerinde eski savaşçı geleneklerinden de zamanla vazgeçmişlerdir. Ancak bu hikâyede B. Isaac'ın de isabetli bir şekilde belirttiği üzere Asia'dan kalkıp sert iklimlere ya da sert insanların arasına giden halklar savaşçı bir karakter ve erdemler ile yükselememektedirler³⁷⁷. Verilen örnekte Perslerin Asia Minor'u işgali sırasında teslim olmayıp yurtlarından kaçan Phokaia'luların Massilia'ya Gallialuların arasına yerleşmeleri ile onlardan askeri anlamda bir feyz almadıkları aktarılmaktadır³⁷⁸.

Asia Minor Hellenleri, antik kaynaklarda askeri bağlamda pek övgü alamamışlardır. Ancak kaynaklar her zaman ve her dönem aynı fikirde değildir. Bölgenin özellikle de en medeni yani kentleşmiş kısımlarının kentleri, Ephesos, Cyzicos, Termessos'un Roma ile olan yakın ilişkisi MÖ III. yüzyıl başlarından beri devam etmektedir. Aristonikos İsyanı'nda (MÖ 133 – 129), Mithridates Savaşları'nda (MÖ 89 – MÖ 63) ve daha sonra Cumhuriyet'in son dönemlerinin hırslı triumvirleri arasında zaman zaman yanlış tarafta yer almış olsalar da³⁷⁹, Roma ile müttefik statüsünde olan büyük Asia Minor kentleri *Principatus* döneminde de eski müttefiklikleri ve sadakatleri hatırlanarak *civitas libera* (özgür kent) statüsünde kalabilmişlerdir. Cicero en dost, sadık kent ve müttefik olarak (*urbem amicissimam Cyzicenorum* ve *urbs fidelissimorum sociorum*) Cyzicos'dan söz etmektedir³⁸⁰. Ayrıca Termessos, Side, Aspendos "*Socia Romanorum*" ifadesini sikkelerinde

³⁷⁶ Verg. *Aen.* 12. 95 – 100; Liv. 38. 17. 13.

³⁷⁷ Isaac 2006: 41.

³⁷⁸ Liv. 38. 17. 12; Phokaia'lular için bk. Herodot. 1. 164 – 169; Strab. 6. 1. 1 (C 253).

³⁷⁹ D. Geagan haklı olarak yanlış bir seçimin Hellen tarafı için söz konusu olamayacağını ifade etmektedir. Zira Pompeius, Brutus ve Cassius, Marcus Antonius gibi Cumhuriyet dönemi generalleri üslerini Yunanistan'da kurmuşlardı. Dolayısıyla Hellenlerin pek de taraf seçmek gibi bir durumları yoktu. Bölgelerindeki üstün gücü desteklemek zorunda kaldılar bk. D. Geagan, "The Athenian Elite: Romanization, Resistance and Existence of Power", (ed.) M. Hoff, S. Rotroff, **The Romanization of Athens (Proceedings of an International Conference held at Lincoln, Nebraska (April 1996))**, 1997: 19 – 33; 21; R. Mellor, "Graecia Capta: The Confrontation between Greek and Roman Identity", **Hellenisms, Culture Identity, and ethnicity from Antiquity to Modern**, (ed.) K. Zacharia, 2008: 79 – 127; 101. Yunanistan, Asia Minor ve diğer doğu halklarının Pompeius'un ordusuna katılımı ile ilgili bk. Lucanus, **Bellum Civile, Der Bürgerkrieg**, (ed.) W. Ehlers, Tusculum Bücherei, Münih, 1978: III, 228.

³⁸⁰ Cic. *Arch.* 9; Cic. *Mur.* 32; A. H. Arweiler, "Frauen vor Kultlandschaft – Kleinasiatische Geographica in den Reden Ciceros", **Asia Minor Studien 65 Vom Euphrat bis zum Bosphorus Kleinasien in der Antike, Festschrift für Elmar Schwertheim zum 65. Geburtstag**, C. I., 2008: 19 – 39: 32.

basmışlardır³⁸¹.

Asia Minor'un güneyi, Toros Dağları'nın insanları da Roma kaynaklarında genel olarak pek olumlu bir imaja sahip değildirler. Ancak Strabon Lycia'lıları bu "haydutlardan" hemen ayırmakta ve buranın kendi birlikleri (*koinon*ları) idaresinde uygar biçimde yaşadıklarını belirtmektedir. Oysa komşuları Pamphylia'lılar ve Kilikialılar gibi korsanlığa kalkışmayan Lycia'ların topografyası da bu kanunsuz bölgelerle oldukça benzeşmektedir. Ancak buranın halkı Strabon tarafından medeni olarak addedilmektedir³⁸². Söz konusu olan Pisidia, Isauria, Pamphylia ve Dağlık Cilicia olduğunda ise buraların hep haydut ve korsan yatağı olduğu yine Strabon'da yazmaktadır³⁸³. Cicero ise aslında beklenmedik bir biçimde bölge insanına biraz daha ılımlı ya da kibirsiz ve gerçekçi bir tespitle yaklaşmaktadır. Cicero, MÖ 51'de, Ovalık Cilicia'nın Amanos Dağlar'ında bulunan ve özgür Kilikialılar tarafından savunulan bir kale olan Pindenissus'ta askeri bir zafer elde etmiştir:

"...Ben de Pindenissus'a, oldum olası bize karşı silahlı olan özgür Kilikialıların en sağlam yerleşimine sefere çıktım. Sert ve vahşi insanlar, ellerindeki her imkânla bize karşı kendilerini savunmaya hazırlar"³⁸⁴.

Cicero'nun özellikle bu bölümdeki üslubu dikkat çekicidir. Tacitus'ta Germenlere karşı duyulan öfke ve garezin aksine Cicero'da bir devlet adamının profesyonel yaklaşımı görülmektedir³⁸⁵. "Uygarlaştırılması" ya da ehlileştirilmesi gereken halk Roma'ya boyun eğdirilmiştir. Hatta devamında esprili bir şekilde burada kazandığı tek bir zaferle bölgeyi kültürel olarak bir Macedonia veya Aetolia'ya

³⁸¹ Waelkens 2002: 352.

³⁸² Strab. 14. 3. 2 – 3.

³⁸³ Κατοικίαι ληστῶν (Haydut yatağı) Isauria Strabo XII. 6. 2 Ayrıca Sallustius da Isauria'lıları göçebe olduklarını ve toprağı işlemektense yağmacılığa alışkın olduklarını yazmıştır. Sall. **Hist.** frag. II 85: S. Mitchell, "Native Rebellion in the Pisidian Taurus", **Organised Crime in Antiquity**, (ed.) K. Hopwood, 1999: 155 – 176: 157.

³⁸⁴ "Nos ad Pindenissum, quod oppidum munitissimum Eleutherocilicum omnium memoria in armis fuit; feri homines et acres et omnibus rebus ad defendendum parati" Cic. **Att.** 116.5 (V 20 5): Pilhofer 2006: 29.

³⁸⁵ Roma'ya karşı gelen tüm Germen kavimlerinin, birbirleri ile girdikleri savaşlarda birbirlerini öldürmeleri temennisi için bk. Tac. **Germ.** 33.

çeviremeyeceğini Atticus'a mektubunda yazmaktadır³⁸⁶.

Kısaca özetlenmeye çalışıldığı üzere Romalı yazarlarda Asia Minor'un insanları farklı şekillerde, önyargılarla – sterotiplerle anılmıştır. Doğunun hâkim idari dilinin Hellence olması ile bölge halklarına genel olarak Hellen olarak bakılması onların askeri şöhretleri için olumsuz bir durum olmuştur³⁸⁷. Ancak mesele askerliğe istidat olduğunda Cicero'dan yukarıda alıntılanan sözler Toros bölgesi halkları için bir övgü olarak değerlendirilebilir. Asia Minor'un, birer sıfat olarak kendi "hellenleri" ve "barbarları" birbirlerinden ayrılmaktadırlar. Nitekim Appianos'un İç Savaş anlatısında da Ana Kara Hellenleri ile Asia Minor'un Hellen halkları Lydialılar – İonialılar birbirlerinden ayrılmaktadırlar. Bunların yanı sıra Appianos'un yaşadığı dönemde (MS 90/95 – 160) Hellen koinonlarını kurmuş olan Bithynialılar da Hellenlerin dışındaki halklardan olarak anılmaktadırlar³⁸⁸. Ayrıca Phrygia, Cilicia, Pamphylia, Pisidia halkları da Hellen cemresinden değildirler.

Egemenlerin yazdıkları ile belirlediği bu barbarlar ve medeniler ve diğer gruplar gibi klişeler dönemlere göre değişmektedir. Bu durum egemenlerin halklara yönelik tasniflerinde kriterlerinin de değişken olduğunun da bir işareti olarak değerlendirilebilir. Principatus'un sonu ya da Geç Antik Dönemin başlarına tarihlenen ve derleyicisinin kim olduğu bilinmeyen eyaletler tablosunda (*Laterculus Veronensis*) imparatorluğun içinde yaşayan barbar halkların da bir listesi yer almaktadır³⁸⁹. Tarihlemesi tartışmalı bu listede³⁹⁰ "*gentes barbarae, quae pullulaverunt sub imperatoribus*" (*imparatorların egemenliği altında ortaya çıkan – neşet eden barbar halklar*³⁹¹) başlığı altında toplam 46 barbar halk ismi listelenmiştir. Bunlar arasında

³⁸⁶ Cic. Att. 113, (V 20), 1.

³⁸⁷ İskender'in ardılı *diodochos*ların Asia Minor, Aegyptus ve Syria'da kurdukları krallıklarda Hellenceyi resmi ve idari dil olarak benimsemeleri de bu kabulde etkili olmuştur bk. M. T. Boatwright, **Peoples of the Roman World**, 2012: 68.

³⁸⁸ App. BC. II, 71 "Ἐπὶ δὲ τοῖς Ἑλλησιν"

³⁸⁹ *Laterculus Veronensis* edisyonu Otto Seeck'in 1876 tarihli *Notitia Dignitatum*'u içinde yer almaktadır bk. O Seeck, **Notitia Dignitatum accedunt Notitia Urbis Constantinopolitane et Laterculi Provinciarum**, 1876. Ayrıca bu liste için bk. T. D. Barnes, **The New Empire of Diocletian and Constantine**, Cambridge, 1982: 201 – 209.

³⁹⁰ MS 297 ve 313 yılları belgenin tarihlenmesi için önerilen yıllardır. Ancak her iki durumda da (üçüncü yüzyıl sonları dördüncü yüzyıl başları da) olsa konumuz bağlamında çok fark yaratmamaktadır bk. B. Bleckmann, "Laterculus Veronensis", **DNP**, C. VI, 1999: 1164.

³⁹¹ *Pullulare* fiili filizlenmek, baş vermek ortaya çıkmak anlamlarına gelmektedir. Ancak bu halklar hali

Asia Minor bölgesi Isaurialılar, Bithynialılar ve Phrigler olmak üzere üç halkla temsil edilmektedir³⁹². Isaurialıların listede barbar olarak yer alması normal karşılanabilecek bir durumdur. Ancak bunlarla birlikte Phriglerin de barbar olarak namı bugüne kadar ulaşmış ve Vandalizmle bir olmuş Vandallarla aynı listede yer almasına anlam vermek güçtür³⁹³. Asia ve Bithynia halkları kendilerini koinonlarında Hellen olarak ifade etmişlerken (**Κοινά τῶν ἐν Ἀσία veya Βιθυνία Ἑλλήνων**) neden birden barbar halklar kategorisine dahil edildiklerinin anlaşılması da ayrı bir zorluktur³⁹⁴. K. Müllenhoff, bu listede Isaurialıların barbarlar listesinde anılmasını onların Gallienus döneminde çıkardıkları isyana bağlamaktadır. Ancak Phriglerin bu isyana dahiliyeti belli değildir. K. Holl ise daha ilginç bir bakış açısıyla bu Phriglerin, Bithyniaların ve Isaurialıların barbar olarak değerlendirilmesini, bu halkların yüzyıllar içinde Hellen kültürü tarafından tamamıyla asimile edilemediğinin bir göstergesi olarak değerlendirmektedir. Buradaki dayanak noktası da bu bölge halklarının dillerinin listenin oluşturulduğu tarihlerde hala konuşuluyor olmasıdır³⁹⁵.

Bu listede Asia Minor'un etnik olarak yerli Asia Minor halklarından farklı yüzyıllar önce de olsa göçmen Galatlarının yer almaması dikkat çekicidir. Ancak yukarıda da bahsedildiği üzere Galatlar çoktan Hellenlerle karışarak tüm barbarlıklarından bu zamana kadar arınmış olarak görülmüş olabilirler. Nitekim Asia Minor'da kurulan bölgesel federasyonlar diyebileceğimiz koinonlarda Galatlar ve Lycia'lılar kendilerini Hellen toplumunun bir parçası gibi lanse etmemişlerdir³⁹⁶. Kendi konuştukları diller olan Likçe ve Galatca imparatorluk döneminde yazı dili

hazırda zaten Roma İmparatorluğu'nda yaşadıkları için tam olarak ne demek istendiği anlaşılamamaktadır. Neşet etmiş ve hali hazırda yaşayan halklar olarak çevrilmiştir.

³⁹² Karl Müllenhoff'un 1863'te söz konusu metin üzerinde yaptığı öneri listenin 43. sırasında yer alan ve tam olarak anlaşılamayan "--theui" halk ismi "Bithyni" olarak önerilmiştir. Th. Mommsen, K. Müllenhoff, **Verzeichnis der Römischen Provinzen**, Berlin, 1863: 526. Karl Holl de bu açıklamayı daha mantıklı bulduğunu ifade etmektedir Holl 1908: 247. Holl'un ikna edici bulduğu öneri, listede isimleri verilen barbar halkların birbirlerine olan coğrafi yakınlıklarına göre gruplandığı da göz önünde tutulursa kabul edilebilir görünmektedir.

³⁹³ Barbarlık burada küçümseyici bir anlamda kullanılmamaktadır. Hellen olmayan, Hellenleşmeyen (Vandallar için Romalılaşmayan, yani Roma iktidarına direnen) kastedilmektedir. Nitekim barbar kelimesi sonradan Pers savaşları sürecinde olumsuz bir anlamda kullanılmaya başlanmıştır bk. Mellor 2008: 83; J. M. Hall, **Ethnic Identity in Greek Identity**, Oxford, 1997: 44 ve devamı b.a.

³⁹⁴ Mitchell 2000: 124; J. Deininger, **Die Provinziallandtage der römischen Kaiserzeit, von Augustus bis zum Ende des dritten Jahrhunderts n. Chr.**, 1964: 36 – 83.

³⁹⁵ Holl 1908: 248.

³⁹⁶ Mitchell 2000: 122 – 123.

olarak hiç görülmemiş olmakla birlikte bu bölge halkları için idari dil Hellence olmuştur. Bu durum sadece eyaletlerin üst sınıflarının düzeyinden gözlemlense de Hellen haricinde ayrı bir kimliğin farkındalığına dair bir göstergedir. Bununla birlikte ne Galatlar ne de Lycialılar barbarlar olarak anılmaktadırlar.

Kentli – barbar, haydut – Romalı, cesur – korkak, tüm normların ve stereotiplerin belirlenmesinde egemenlerin tarih yazımı belirleyici olmuştur. Askeri bağlamda bakıldığında Romalıların *gravitas*'ı (ciddiyet) ile Asia Minor'un ve Hellenlerin "*levitas*'ı" (korkaklık – döneklık) birbirine karşıt kutuplar gibi sergilenmiş, dolayısıyla algı oluşturulmuş ve aktarılmıştır. Bu karşıtlık içerisinde Asia Minor halkları güneyin dağlı haydutları haricinde, Romalılar tarafından "Hellenlikle damgalanmışlardır"³⁹⁷. Ancak bu stereotiplerin ve klişelerin gerçekliklerle uyuşmadığını, Hellenlik – Romalılık ve uydurulan çeşitli soyut antik dönem kimliklerinin de sürekli bir dönüşüm halinde olduğu görülmektedir.

Antik dönem yazarlarının, halklar hakkında uydurdukları klişelerin ne kadar sığ olduğuna dair en özlü örneklerden biri yazarı belli olmayan ve orijinalinin Hellence kaleme alındığı Latinceye tercüme edilmiş "*Expositio totius mundi et gentium*" isimli eserdir³⁹⁸. Tüm dünyanın ve halklarının bir tanıtımını içermeye iddiasındaki eserin içeriğine değinmeye bile gerek yoktur. İsmi iddiası aslında antik dönem insanın dünyayı ve halklarını kolayca kavrama isteğinin ve bu isteğe karşılık stereotiplerinin nasıl oluştuğunu anlamamızda önemli bir örnektir. R. Mellor'ın da açıkça belirttiği üzere etnik temelli bir kimlik ve aidiyet oluşturma, antik dönemde bu eserleri kaleme alan elitlerin çabasıdır. Büyük bir çoğunluğu çiftçi köylü olan antik dönem insanının kimliğinde aileleri, köyler, kabileleri ve kentleri etnisiteden çok daha önemli bir yer tutmaktadır³⁹⁹. Nitekim onca Asia Minor kökenli asker içinde günümüzdeki anlamına yakın bir etnisite kimliğiyle karşımıza çıkan tek bir asker dahi yoktur.

³⁹⁷ Bu kavramın ve karalamanın – stereotipin Doğu Roma İmparatorluğu ve içinde bulunduğu Orta Çağ dünyasındaki karşılığı için bk. Kaldellis 2020: 33.

³⁹⁸ Latinceye tercüme edilmiş bu eserin Fransızcaya çevrilmiş edisyonu için bk. J. Rougé (ed.), **Expositio Totius Mundi et Gentium**, Paris, 1966. Ayrıca eserin içeriği, işlevi ve anonim yazarına dair inceleme için bk. P. F. Mittag, "Zu den Quellen der "Expositio totius mundi et gentium". Ein neuer Periplus?", **Hermes**, C. CXXXIV, Fas. 3, 2006: 338 – 351.

³⁹⁹ Mellor 2008: 79.

3. 3. Epigrafik Veriler Işığında Asia Minor Kökenli Askerler ve Romalılaştırma

Siyasi egemenlerin anlatısı içinde kendi sesleri zayıf kalan Asia Minor milletlerinin kendilerini yazıtlarla nasıl ifade ettikleri bu başlık altında tartışılacaktır. Burada birincil malzeme sadece yazıtlar değil ayrıca Apollonios gibi, imparatorluk döneminin Asia Minor’unda yaşamış Hellen filozofun görüşlerine de yer verilmiştir.

Siyaset olarak Roma her ne kadar egemen olsa da ne Latin dili ne de Latin kültürü Asia Minor’da kendine güçlü bir yer kazanabilmiştir. Siyasi egemenliğin karşısında ilk eyaletleştirme sürecinden itibaren fiziksel direniş de gösteren Asia Minor halkları, Roma’nın egemenliğine boyun eğmek zorunda kaldıktan sonra Hellen kültürü Roma egemenliği ile farklı bir boyuta evrilmiştir. Dahası etniklikler havuzu Asia Minor zaman içerisinde Hellenleşmiştir. Bu uzun egemenlik ilişkileri içerisinde de Hellen kültürü ve kimliği yeni bir Romalılık anlayışını daha uzun vadede Geç Antik Dönem ve Orta Çağ boyunca yeni bir din ve ideoloji Hristiyanlık ile yeniden inşa etmiştir.

Romalıştırma ya da Romanizasyon, Akültürasyon, Evrenselleşme ve modern literatürde adını kaçırdığımız daha birçok alternatif isimlendirme büyük çoğunlukla imparatorluğun batı yarısı için tartışılmıştır. III. Bölüm ve Sonuçta ise imparatorluk dönemi Asia Minor etniklikleri, epigrafik verileri aracılığıyla konuşturulmakta ve saydığımız tartışmalı kavramların Asia Minor için geçerliliği sorgulanmaktadır.

3. 3. 1. Evrensel ve Yerel Kimlikler

Başlıkta birbirine karşıtmış gibi sunulan, ilki global ikincisi de yerelliği temsil eden kimlik unsurları okunmaktadır. 400’ün üzerinde Asia Minor kökenli askeri, kendi bıraktıkları ve anıldıkları yazıtlarıyla birlikte değerlendirdiğimizde, arada bir tezatlık görülmediğini, bilakis kimliklerin birbirinin içinde eridiğini görmekteyiz.

Egemen kültüre karşı bir direniş söz konusu muydu? Eğer öyle ise buna karşı gösterilen direniş hangi koşullarda görünür hale gelebildi? Bugünkü anlamına yakın bir ulus algısı, köken ifadelerinde, isimlerde, ya da antik kaynaklarda görülebilir mi?

Eğer görülüyorsa bunlar hangi halklar için geçerlidir? Ulusal bir bilincin ya da kırıntısının farkındalığını sağlayan unsurlar nelerdir? Kimlik, kimliğin muhafazası, sürdürülmesi sıradan bir askerin aklına hiç gelmemiş de olabilir mi? Tezin üçüncü bölümünün bu alt başlığında bu sorulara Roma ordusunda hizmet eden Asia Minor kökenli askerler çerçevesinde cevap aranacaktır.

3.3.2. Asia Minor’da Romalılaş(tır)maya Alternatif Etniklikler ve Kimlikler

Etnisite sözcüğü Hellence *ethnos* (ἔθνος) kelimesinden modern dillere geçmiş bir kavramdır. Günümüzde ırk, millet veya ulus gibi soyut, kurgusal, yeniden tanımlanıp şekillendirilebilir bir politik birliği – insanlar birliğini açıklamada ya da onlarla eş anlamlı olarak kullanılmaktadır. Kavramın bu belirsizliği, daha doğrusu geniş kullanım alanı antik dönem yazarlarının da çok farklı toplulukları *ethnos* olarak tanımlamasında da görülmektedir. Ancak üzerinde anlaşılabilir en genel ve kapsamlı kelime anlamı, sadece bir araya gelmiş insanlar topluluğu, beraber yaşayan ve bu beraberliğin bir ölçüde bilincinde insanlar ve gruplar olarak verilebilir⁴⁰⁰. İlk akla gelen bu anlamları dışında, kabile, yoldaşlar birliği anlamlarına gelmektedir. Ancak Homeros’ta arılar topluluğu için bile *ethne* kelimesinin kullanıldığını da görmekteyiz⁴⁰¹.

Kelimenin günümüzdeki anlamlarına en yakın karşılığı ise Herodotos’ta görülmektedir. Bir ulus – *ethnos* olarak Hellenleri ve Hellenliği tanımlayan, E. Gruen’in deyimiyle ulus check list’i oluşturan Herodotos’ta ortak dili, kan bağı, aynı tanrılara tapınması, zevk ve töre ortaklığı (ἤθηα) ve bir Hellen yurdu duygusu açıkça ifade edilmektedir⁴⁰². Tüm Hellenler ve Hellas ifadeleri çok kereler barbarların karşısında bir bütünlük olarak kendini göstermektedir. Tarihin babası ünvanının da kendisine yakıştırıldığı Herodotos’un bu yazımı ve dünyaya duyurusu ile (yani

⁴⁰⁰ F. Montanari, *The Brill Dictionary of Greek*, 2013:594 ff = (ἔθνος).

⁴⁰¹ Hom. II. 2. 87; E. Gruen, “Did ancient identity depend on Ethnicity? A Preliminary Probe”, *Phoenix*, C. LXVII, S.1/2, 2013: 1 – 22: 1; *Ethnos* ile *genos* kelimelerinin de antik literatürde çok geniş kullanım alanları için bk. P. M. Fraser, *Greek Ethnic Terminology*, 2009: 1 – 11. Ayrıca kavramın geniş kullanımına dair bk. Kaldellis 2020: 80 ve devamı.

⁴⁰² Herodot. 8. 144.

manifesto edilmesi sayesinde) Hellen ulusal bilinci gibi bir düşünce antik dönemde de mümkün olabilmıştır.

Romalı yazar Cassius Dio'ya göre bir eyaletin (*provincia*) halkı da *ethnos* olarak değerlendirilmektedir⁴⁰³. Romalıların *ethne* kavramını nasıl kişileştirdiğine dair daha somut ve açıkça seçilir örnek Aphrodisias kentinin Sebasteion'undan yani İmparator Kültü Tapınağı'ndan gelmektedir. 15 farklı insan topluluğunun *ethne* olarak heykeller ile kişileştirildiğini görmekteyiz. Bu halkları arasında en batıda Hispania'nın kuzey batı ucunda yaşayan Callaeciiler ile en doğuda Araplar ve Iudaeahlara kadar uzanan *ethne* personifikasyonlarının kalıntıları günümüze ulaşmıştır⁴⁰⁴. Arap ve Yahudi ethneleri her ne kadar günümüzdeki karşılıklarını çağrıştırsa da bu listedeki Crete ve Sicilia adaları da birer *ethne* olarak diğer “barbar” halklara kıyasla medeni bir kıyafet ve poz ile tasvir edilmişlerdir. Bu heykellerde Herodotos'un *ethne* kriterleriyle hiç de uyum içinde olmayan bir algı söz konusudur. Buradaki *ethne* tasviri tam olarak Roma'nın yönettiği “ulusların” bir listesi ve personifikasyonu değildir. Aksine Reynolds'un da isabetli bir şekilde belirttiği üzere Augustus'un iktidarı boyunca kazandığı zaferlerin nerede olduğunu, yeniden imparatorluğa kazandırılan ya da düzenlenen bölgelerin ve halklarının kişileştirilmesidir⁴⁰⁵. *Ethne* kavramı imparatorun zaferleriyle Hellencenin hâkim olduğu doğuda Herodotos'un verdiğiinden çok daha farklı bir anlam kazanmıştır. Kısacası *ethne* kavramı tamamıyla Roma'nın farklı bölgelerdeki zaferlerini aktarmak için yeniden şekillendirilmiş ve pratik bir ifade aracı olarak işlev görmüştür.

Ethne'nin Latince karşılıklarından biri olarak verilebilecek gens kelimesini de yine bir zafer anıtında Alpes Cottiae eyaletine bağlı La Turbie'de görmekteyiz. Burada da Augustus'un yürüttüğü Alp Seferlerinde boyun eğdirdiği 46 halkın (*gentes Alpinae devictae*) ismi listelenmiştir⁴⁰⁶. Listenin başında Aphrodisias'ta da *ethne* olarak

⁴⁰³ Dio. 36. 41. 1; Montanari, a.e.

⁴⁰⁴ Bu heykellerin mevcut görselleri ve “millet” tasvirleri için bk. R. R. R. Smith, “Simulacra Gentium: The Ethne from the Sebasteion at Aphrodisias”, *JRS*, 1988, C. LXXVIII, 50 – 77: 54 – 55. Bu makaleden alıntılanan “barbar” milletlerin tasvirleri için bk. **Levha 13. Resim 1.**

⁴⁰⁵ J. Reynolds, “New Evidence for the Imperial Cult in Julio-Claudian Aphrodisias”, *ZPE*, C. XLIII, 1981: 317 – 327, 325 – 327; Smith 1988: 58.

⁴⁰⁶ E. Meye, “Tropaea Augusti”, *DNP*, C. XII/1, 2002: 872.

personifikasyonu bulunan *Trumpilini* halkı bulunmaktadır⁴⁰⁷. Buraya yakın bir örnekte Lugdunum'da bulunan bir diğer zafer anıtında da Strabon'a göre 60 *ethne* (*gentes*) listelenmektedir⁴⁰⁸. Özetle denilmek istenen, imparatorluğun batısında bulunan ve Roma'ya karşı direnişleri ile bu halklar birer *gens* – *ethne* ya da ulus, haline gelebilmişlerdir. Roma epigrafisinde ve tarih yazımında yer alan bu halkların kendilerine ait yazılı gelenekleri yoktur ve varlıkları yine egemenlerin dilinden aktarılmıştır. *Ethne* – *Gens* ya da *natio* gibi kavramlar günümüzdeki anlamlarından uzaktır⁴⁰⁹. Bir başka deyişle *ethne* kavramı Herodotos'un aktarımında, günümüzün yapay ulus algısına yaklaşırken, Romalılar tarafından ortaya konan ve yukarıda da verilen örneklerle kavram daha da karmaşık ve amaca göre şekillenen bir anlama doğru yol almıştır.

Herodotos'un yazıya döküp duyurduğu bu “ulusal bilinç” ve sıklıkla anlatısında geçen Hellas (Helen yurdu) algısının gerçekliğe dönüşümünde tam olarak da bu yazılı kültür en önemli vazifeyi yerine getirmiştir. Antik dönemin bir ulusunun tarih yazımı ve yazılı geleneği mümkün olduğunda, onun kültürüne dair her şeyi (isimleri, tanrıları, tarihi) ileriye taşımak mümkün olabilmıştır. Asia Minor halkları arasında yazılı kültürün yaygınlığından yukarıda söz edilmişti. Ancak yerel dillerin yazıya aktarılmasında hiçbir dil Hellence kadar Asia Minor'da egemen olmadı. İskender sonrası Hellenistik dönem krallıkları da Hellenceyi resmi dilleri olarak her alanda tatbik ettiklerinde, Asia Minor'un diğer halkları birden dillerini bırakmadılar ancak zamanla Hellen dili ve yazılı kültürü arasında çok daha az görünür hale geldiler.

Buradan doğru uzun vadede Hellenlik gibi bir bilinç ve karşı direniş mümkün olabilmişken, Asia Minor'un diğer halkları için bu söz konusu olmadı. Onların tarihi ve onların nasıl bir *ethnos*, *genos* ya da *barbar* oldukları artık Romalı, Hellen ve

⁴⁰⁷ Anıtın metin kısmı Plinius tarafından tam olarak aktarılmıştır Plin. HN. III. 136 – 138. Ayrıca bk. CIL V 7817; S. Morabito, **Inscriptiones Latines des Alpes Maritimes**, Nice/Monpellier, 2010: 358, sf. 430 – 434.

⁴⁰⁸ Strabo IV, 192, Smith 1988: 74.

⁴⁰⁹ 20. yüzyıl modern ulus devletlerinin inşası sürecinde kurulan Türkiye Cumhuriyeti de anayasasında kendi kimliğini taşıyan tüm bireyleri Türk sayarak köken, dil, din tüm kültürel unsurları bir kenara bırakarak sadece vatandaşlık bağı temelinde bir ulus konseptini birçok modern ulus devlet gibi inşa etmiştir. Romalılık da vatandaşlık temelinde ele alınırsa modern ulus kavramına oldukça benzer olduğu ifade edilebilir.

Yahudi yazarların Latince ve Hellence aktarımlarına kaldı. Her ne kadar bir araya gelmekte zorlansalar ve birbirlerine düşmanlık etseler de Hellenlerin sahip olduğu yazılı kültürün bugünden bakıldığında antik dönemde onları ulus olmaya en yakın topluluk haline getirdiği rahatlıkla ifade edilebilir. Sadece dilin konuşulması, isimlerin çocuklara verilmesi uzun vadede bir hafıza oluşturmaya yetmemektedir. Egemen hale gelen dil bu süreçte yazılı kültürü ile kendi hafızasını inşa etmekte ve onu geleceğe taşımaktadır.

Herodotos bir siyasi birlik olmasa da Hellas, yani Helen ülkesinden açıkça söz etmektedir ve “Tüm Hellenler” gibi ifadeler eserinde sıklıkla geçmektedir.⁴¹⁰ Gurur duyulacak ve savunulacak kimlik unsurları olarak Hellen dili ve Hellence isimler, Roma imparatorluk döneminin ilk yüzyılında Tyana’lı Apollonios tarafından da ifade edilmektedir. Apollonios’un Yunanlık savunusu kültürel anlamda Anti-Romalı açık bir itiraza önemli bir örnektir. Hatta günümüz milliyetçi – muhafazakâr anlayışa antik dönem koşullarından gelen belki de en yakın ifadeler olduğunu söyleyebiliriz:

71. “*İonialılara,*

Atalarınız ve uzun zaman önceki kolonizasyon dolayısıyla sizler kendinizin Hellen olarak isimlendirilmesi gerektiğini düşünüyorsunuz. Örf ve gelenekler, kanunlar, dil, bir yaşam tarzı dışında Yunanların belirli bir tavır ve görünümleri vardır. Fakat sizlerin isimleri bile neden çoğunlukla eskisi gibi kalmadı? Atalarınızın nişanları olan isimlerinizi son zamanların bolluk bereketini görüp terk ettiniz. Sizin seçkin atalarınız sizleri mezarlarına kabul etmeyi reddetseler yeridir. Çünkü onlar için birer yabancı oldunuz. Eskiden kahramanların, deniz savaşçıların, kanun koyucuların isimlerini taşırdınız. Şimdiyse Lucillus, Fabricius ya da müreffeh Lucanius isimleriniz var. Fakat ben yerinizde olsam Mimernos ismini taşırdım.⁴¹¹

⁴¹⁰ Herodotos, I. 152 – 153.

⁴¹¹ Symrna’lı ünlü şair. İonialıların gururla taşıyabilecekleri kendi tarihlerinden Hellen bir örnek

72. “*Hestiaeus*’a,

*Babamız Apollonios Menodotos’un üçüncü kuşak torunudur. Ancak sen sadece Lucretius ya da Lupercus olarak anılmak istiyorsun. Bunların hangisi senin ataların? Herhangi bir fiziksel benzerliğinin de olmadığı insanlarla aynı ismin taşınması utanılacak bir şey.*⁴¹²”

Asia Minor’un en doğusunda bulunan Cappadocia eyaletinin sakini filozof Apollonios’un yaşadığı dönem olan MS I. yüzyılda İonialılar yani kabaca provincia Asia sınırlarında yaşayan halk, epey sert bir şekilde deyim yerindeyse “Yunanlıktan taviz vermekle”, Romalı özentisi olma ithamlarıyla eleştiriliyor. İmparatorluk döneminin başlarında Apollonios tarafından “Romalılaşma ve Roma hayranlığı” suçlaması oldukça açık bir şekilde yazıya dökülmüştür.

Bu “direniş” diğer Asia Minor halkları için de söz konusu olabilirdi. Ancak bu halklar içerisinde bunu Hellence veya Latince ya da kendi dillerinde kayda geçiren olmadığı için tüm Asia Minor içinde sadece Hellenlerin “ulusal” bilinci üzerine tartışılabilmektedir. Dilin ve yazılı geleneğin, kimliklerin, ulusların ve benzeri aidiyet duygularının oluşumunda, duyurulmasında ve korunmasında onomastikten daha önemli olduğunu açık bir şekilde görmekteyiz.

Hellenlerin ulusal bir bilince sahip oldukları gibi bir genelleme bile aslında tam olarak isabetli olmayabilir. Kimin Hellen olduğu tartışması için Herodotos’un ortak dil, aynı tanrılara tapınma, kan bağı, zevk ve törelerde ortaklaşma kıstasları kullanılırsa Asia Minor’un büyük halkları Bithynler, Phrigler, Galatlar, Isaurialılar, Pisidialılar ve hatta “Hellen milliyetçisi” Apollonios’un memleketi Cappadocialılar, Hellen *ethnesinin* dışında kalmaktadırlar. Ancak Hellenizm Asia Minor’da en batıdan doğuya kadar özellikle de dili, epigrafik geleneği ve kent kültürü ile birleştirici olmuştur. Hellenizm Anadolu’nun *ethneler* mozaikinden bir Hellen “üst kimliği” çıkarabilmiştir.

Apollonios tarafından seçilmiştir.

⁴¹² Apollonius, (ed.) R. J. Panella, “*The Letters of Apollonius of Tyana: A Critical Text with Prolegomena, Translation and Commentary*, 1979.

Bu kimlik Asia Minor'da Roma hakimiyetinin başladığı dönemden Hıristiyanlığın kökleşmesine kadar Doğu Roma İmparatorluğu'nun hükmedeceği bölgede kendi dili Hellence ile yeni bir Romalılık ortaya çıkarmıştır. Bu kimlik Anadolu'nun diğer halklarını gölgede bırakmış ve zaman içinde onları içinde eritmiştir. Kentleşmeyi teşvik eden ve bizzat kentleri Romalı mimari unsurlarla da donatan Romalılar kurdukları yol ağlarıyla "Hellenler" arasındaki iletişimi ve Hellenizmi de dolaylı olarak kuvvetlendirmişlerdir.

Apollonios'un da aslında en başta vurguladığı gibi, antik dönemde de dil ve isimlerin ulusal unsurların temeli olduğunu söyleyebiliriz. Bir birlik duygusunun gelişebilmesi için her şeyden önce ortak bir dil gereklidir. Hellence kendi güçlü edebi ve epigrafik geleneğiyle kendi ulusal algısını, tarih yazımını ve geleneğini kökleştirebilirken Asia Minor'un diğer "ethne"leri için böyle bir şans ancak Hellence ve çok daha nadiren Latince dilleriyle mümkün olabildi.

Kendini hangi etnisiteden, kökenden görürse görsün ve hangi dilde bunu ifade ederse etsin bir Roma askerinin kimliğinin esas unsuru mesleği olmuştur. Nitekim Asia Minor'da bulunan askerlere ait mezar yazıtlarında, askerin görev yaptığı, emekli olduğu birliğin anılmadığı çok örnek bulunmaktadır. Sadece askerlik veya veteranlık ile ifade edenlerin yazıtları (C 37 – C 38; As 51, As 41; As 45) Testimonia'da gösterilmiştir. Sıradan birçok askerin gündeminde Apollonios'taki gibi etnisite, ulusal kimlik, Romalı veya Hellen isimler ve atalarının yüz karası olma gibi durumlar büyük ihtimalle hiç yer bulamadı. Bu tartışmalar okumuş yazmış kesimin gündemiydi⁴¹³. Büyük bir çoğunluğu gönüllü olarak Roma ordusuna genç yaşta katıldıklarında zaten az ya da çok bilinçli olarak Roma'dan yana taraflarını seçmişlerdi. Veteran olduklarıdaysa hayatlarının sivil yaşamdan fazlası Roma sancağı altında geçmişken en belirgin kimlik unsuru elbette askerlik ve Romalılık oldu.

3. 3. 3. Romalılık ve Kimliklendiren Ordu

Kültür ve kimlik gibi sınırları oldukça belirsiz, birbiri içine geçmiş birçok

⁴¹³ Mellor 2008: 79.

etmen barındıran kavramların tanımlanması her dönemin dünyasında zordur. Bu zorluk kavramların büyük oranda kişiselleşmiş değerleri barındırmasından ileri gelmektedir ki baz alınan kişiye ve onun algısına göre tüm bunlar değişmektedir. Romalılık kimliği üzerine köşeli bir tanım yapmak ne ölçüde zor ise sayısız yerel kimlikler ve aidiyetler üzerine de kesin ve her şeyi içine alan tanımlamalar yapmak mümkün değildir. Ancak yine de kimliğe dair ifadelerin billurlaştığı ve somutlaştığı kurumlar mevcuttur. Romalılığa ve yerel kimliğe dair antik literatürde yer alan ifadeler tutarlılıktan uzakken, ordu gibi, Roma'yı ve Romalılığı temsil eden başat bir kurumun dinamikleri az ya da çok bir Romalı kimliğini anlamak için daha güçlü dayanak noktaları sunabilmektedir.

Ordu, Romalılığın reklamını ve tanıtımını yapan başlıca kurumdur. İmparatorluğun birincil egemenlik aygıtı olan ordu ve Romalılık adeta birbiri içine geçmiş bir bütündür. Egemenlik kurma safhasının başlarında Roma ordusu başroldeyken yeni ele geçirilen bölgelerin entegrasyonu ve iktidara uyumlanması da yine onun üzerinden sağlanmaktadır⁴¹⁴. Roma egemenliğinin bir nevi okulu olarak ordu, çeşitli birimleriyle ve imparatorluğun çoğunlukla sınırlarında mukim pozisyonuyla dinamik ve geçirgen Roma kültürünün ve Romalı kimliğinin en somut unsurunu oluşturmaktadır. Ordu hiyerarşik olarak tüm Roma topraklarında aynı yapıyı göstermektedir. Askeri karargâhları, koloni yerleşimleri belirli bir plan üzere olan ve bunu tüm egemenlik alanına yayan da imparatorluk ordusu ve askerleridir⁴¹⁵. Bu dev egemenlik aygıtı devletin adeta ete kemiğe bürünmüş halidir.

Epigrafik veriler aracılığıyla da ispatlanan ve antik kaynaklarda da sıklıkla anılan birlik rotasyonları Roma ordusunun bütünlüğüne örnektir. Tuna lejyonlarının ve *auxilia* birliklerinin parça parça veya bütün halde doğu sınırına sevk edilmesi neredeyse her Parth ve Sasani savaşında görülmektedir. Tuna'dan *vexillatiolar* halinde sökülen birlikler bir doğu lejyonuna taktiksel olarak başarılı bir şekilde entegre

⁴¹⁴ P. M. Brennan, "The Last of the Romans: Roman Identity and the Roman Army in the Late Roman Near East", **Mediterranean Archaeology (Identities in the Eastern Mediterranean in Antiquity: Proceedings of a Conference held at the Humanities Research Centre in Canberra 10 – 12 November, 1997 (1998))**, 1998, C. XI, 191 – 203: 193.

⁴¹⁵ Cumhuriyet döneminden beri Roma karargâhlarının bir örnek oluşuna dair ifadeleri Polybius'tan da okumaktayız Polyb. 6. 42.

edilebiliyorsa, bu durum Roma ordusunun bütünlüğü ve birörnek hiyerarşisinin açık bir göstergesidir. Bu durum farklı bölgelerden gelen askerler arasında ortak bir iletişim dili olduğunu da göstermektedir. Bu bütünlüklü yapı, içine aldığı neferleri de belirli kalıplar altında işlemiştir. Ordunun çok kereler bu montaj ve demontajı aslında onun askerlerinin büyük bir ordunun bir parçası olduklarına dair bilinçli olmalarını kaçınılmaz hale getirmektedir.

Ordu denildiğinde akla ilk gelen şeylerden birisi doğal olarak savaştır. Ancak eğer Roma ordusu bir savaş aracından ziyade iktidarın kendisi ise, savaş, onun görevleri arasında sadece küçük bir bölümdür. Egemenliği altındaki toprakları ve bilhassa denizleri ve nehirleri birbirine bağlayan, tüm imparatorluk çapında bir iletişim ve propaganda ağını mümkün kılarak eski bölgesel, etnik ve doğal sınırları silikleştiren bu profesyonel ordunun tam olarak kendisidir. İmparatorluğu birbirine bağlayan ve bu birliği mümkün kılan yollar da (*viae publicae*) büyük ölçüde Roma ordusunun emeğidir. Bu yolların belirli noktalarında resmî ideolojiyi, egemenin kim olduğunu hatırlatan mil taşları da belirli aralıklarla yine askerler tarafından yerleştirilmiştir. Yine bu ordunun neferleri sayesinde kışlalardan etrafa doğru epigrafik gelenek yayılmıştır. Bu mil taşlarını kullanan halk, onun üzerindeki mesajı tam olarak anlansın ya da anlamasın yazıtın bir egemenlik sembolü olduğunu bir süre sonra içselleştirmiş olmalıdır. Bu da ordunun işlevinin savaştan çok daha fazlası olduğunu açıkça ortaya koymaktadır. Roma askerleri kılıç ve kalkanlarından çok, sistem, düzen, disiplin ve eğitimiyle yüzyıllara ve onca yenilgilere karşı oldukça dirençli bir imparatorluğu savunabilmiştir. Silahtan önce Roma ordusunun kazma ve kürekleri ile yapılan işler bir imparatorluk ve Romalılık kimliğini ortaya çıkarabilmiştir. Bu kimliğin ve güç gösterisinin de ilanı olan bu inşa yazıtlarında, yapılan işte emeği geçen askerlerin kökenlerinin de açıkça belirtilmesi aslında imparatorluğun ne kadar büyük ve kozmopolit olduğunu bilinçli bir şekilde açıklar niteliktedir⁴¹⁶. Aegyptus'da çöl bölgesinde inşa edilen su depolarını kimlerin yaptığını anlatan yazıtta özetle verilmiş istenen mesaj şudur: “*Ben Roma, dünyanın dört bir tarafından topladığım bu insanları, dünyanın bu ücra çölünde su depoları inşa ettirmek için bir araya getirip,*

⁴¹⁶ ILS 248; CIL III 6627; CIL III 14147.

*bir sancak altında örgütleyen hukuki ve meşru iktidarım.”. Aynı anma kültürü ve epigrafik gelenek sayesinde Dacia savaşında *res publica* için hayatını kaybedenleri bize gösterirken yine askerlerin kökenleri de verilmektedir⁴¹⁷. Bu da bilinçli bir propaganda faaliyetidir. Askerler kökenleri ne olursa olsunlar Roma için savaşmaktadırlar ve bir ortak vatan (*patria*) vurgusu kendini göstermektedir.*

Egemenlik aygıtlarının çok çeşitlendiği, zorunlu sivil eğitim sistemlerinin yaygınlaştığı modern çağların başlarında bile ordu bir ulusal birlik oluşturmak için kullanılan başlıca egemenlik aygıtlarından biri olmuştur. Modern devletlerin sistemli bir uyumlama ve norm kurumları olarak başta okulları, sağlık kuruluşları ve hapisaneleri mevcutken ordu da ulaşılamayan diğer bireylerin “ulusa” ya da politik üst kimliğe entegrasyonu için oldukça önemlidir. Roma ve Doğu Roma imparatorluklarının çekirdek bölgelerinden birinin oluşturan Anadolu’nun halef devletleri için de ordu benzer bir işleve sahip olmuştur. Türkiye Cumhuriyeti gibi, imparatorluk bakiyesi, büyük ve kalabalık bir ülkenin dört bir yanından farklı dinlere, dillere, mezheplere sahip insanların belirli bir üst siyasi yapının kimliği altında toplanması da sistemli bir ulus oluşturma ve disipline etme politikasının modern bir versiyonudur. Nitekim ordunun bir eğitim ve disiplin kurumu olduğunu bizzat cumhuriyetin kurucu önderi Mustafa Kemal Atatürk de açıkça ifade etmektedir:

“Büyük milli disiplin okulu olan ordunun, ekonomik, kültürel ve sosyal savaşlarımızda bize aynı zamanda gerekli elemanları da yetiştiren büyük bir okul haline getirilmesine, ayrıca özen gösterilip, yardım edileceğinden şüphem yoktur.”⁴¹⁸

Roma İmparatorluğu’nda da yaygın ve zorunlu bir eğitim kurumu sivil anlamda mevcut değildi⁴¹⁹. Sivil eğitim, ya da daha isabetli bir ifadeyle *artes liberales*, toplumun zengin azınlığının ilgi alanına girebilecek bir lükstü. Buna karşın orduda asker olarak alınacak eğitim ve görgü ise nüfusun çok daha geniş bir kesimine hitap

⁴¹⁷ Bu anıt için bk. **Testimonia, BeP 120**.

⁴¹⁸ Mustafa Kemal Atatürk, “Atatürk’ün Türkiye Büyük Millet Meclisinin V. Dönem, 3. Yasama yılının açılış konuşmaları, 1 Kasım 1937”, **TBMM Zabıt Ceridesi**, Devre V, Cilt 20, Sayı 3; (çevrimiçi) https://www.tbmm.gov.tr/tarihce/ataturk_konusma/5d3yy.htm, 02/07/2024.

⁴¹⁹ Gürkan Ergin, **Anadolu’da Roma Hakimiyeti Direniş ve Düzen**, İstanbul, 2013: 462.

etmekteydi. İmparatorluk ordusu, sistem ve disipliniyle, Antik Çağ'da modern dönemlerdekine en çok yaklaşan eğitim yaygınlığını, yani ideoloji ve birlik fikrinin üretimini sağlamaya en yakın kurumdur. Her ne kadar köşeli bir tanım yapmak mümkün olmasa da Romalılığa en yakın bireyi bu ordunun neferleri arasında görebiliriz. Ordunun ne kadar başarılı bir kimliklendirme unsuru olduğunu da aslında askerlerin köken ifadelerinin ne kadar birbirine benzer şekilde ifade edildiklerinden de anlayabiliriz. Lejyonlara dahil olan ve birliklere kaydedildikleri esnada Romalı birer isim alan bu erlerin kendi dünya görüşlerini ve kimliklerini subjektif bir biçimde yansıtan mezar yazıtlarında asker olmadan önceki isimlerini genel toplam içerisinde nadiren görmekteyiz. Bu durum sadece lejyonerler için geçerli değildir⁴²⁰. Bilakis neredeyse her zaman *tria nomina* ile donanmaya kaydedilen erlerde “Romalılık” öncesi isimler kendi özel belgeleri olan mezar yazıtlarında sadece iki Asia Minor kökenli askerde görülmektedir⁴²¹. Bunun dışında kökenlerini gösteren ifadeler de birbirini genellikle tekrarlar nitelikte olmakla beraber ayrı bir aidiyet bilincine (belki de biraz aşırı bir yorumla) işaret edebilir⁴²². Dolayısıyla ordunun neferleri farklı kültürel arka planlara sahip olmakla birlikte Romalı kimliklerini ve askeri geçmişlerini kendi özel yazıtlarında gururla sergilemişlerdir.

Genç askerlere otoriteler tarafından verilen isimlerin, ismin verildiği askere ömrü boyunca eşlik ettiği önemli bir örnek de yine cumhuriyetin kurucu önderinin isminde gizlidir. Kemal ismini ona, askeri rüştiyede genç bir subay adayı iken aynı isimde matematik hocası Yüzbaşı Üsküplü Mustafa Sabri Bey vermiştir⁴²³. Olgun - eksiksiz anlamlarına gelen Kemal isminin seçilmesinde genç Mustafa'nın sınıfın en başarılı öğrencisi olması ve öğretmenin ona duyduğu takdir hisleri etkili olmuştur

⁴²⁰ Lejyoner Moskhas için bk. **As 30**.

⁴²¹ Auxilia erleri Crateros ve Tatas için bk. **As 37** ve **As 36**, Donanma erleri Timotheus ve Diophanes için bk. **BeP 12** ve **BeP 15**.

⁴²² *Natione Cilix* ifadesinin sadece donanma erlerinde epigrafik bir gelenek olarak değil ayrıca lejyonerlerde de görülmesi gibi.

⁴²³ Kemal isminin neden ve nasıl verildiği tartışmalı olmakla birlikte Atatürk'ün kendi ifadesine göre Hocası Mustafa Sabri efendinin “*Oğlum senin de ismin Mustafa, benim de. Bu böyle olmayacak. Arada bir fark bulunmalı. Bundan sonra senin adın Mustafa Kemal olsun*” dediğini aktarmaktadır. A. Mango, **Atatürk, Modern Türkiye'nin Kurucusu**, İstanbul, 2021: 57 ve devamı; Ahmet Emin Yalman'ın Atatürk ile yaptığı röportaj 10 Ocak 1922'de Vakıf Gazetesi'nde yayınlanmıştır bk. A. E. Yalman, **Yakın Tarihte Gördüklerim ve Geçirdiklerim, C. I, 1888 – 1922**, Yayına hazırlayan Erol Şadi Erdiç, İstanbul, 1997: 702.

Kinross'un aktarımına göre öğretmeniyle aynı adı taşıması da bir etkidir ve öğretmeni eski bir Türk geleneğine uyarak bu ikinci ismi kendisine vermiştir⁴²⁴. Brady'nin karikatürleştirerek kurguladığı isim verme senaryosu Mustafa Kemal Atatürk'te oldukça benzer bir şekilde yaşanmıştır. Celer, Niger, Rufus, Longus gibi isimlerin de belki Kemal ismi gibi hikayeleri vardı ve verildikten sonra mezara kadar taşındı⁴²⁵.

Orduda uzun yıllar geçirdikten ve Roma dünyasının neredeyse her bir köşesini asker olarak gezdikten sonra, kariyerinin sonlarına doğru Diocletianus'un imparatorluk çapında Hıristiyanlara karşı başlattığı takibatlar sonrasında, muhtemelen dini inancı dolayısıyla ordudan uzaklaştırılan Pessinous'lu Aurelius Gaius (**Gal 37**) için maceralı askeri kariyeri, ömrünün en şanlı zamanlarına sırtını dönmesini zorlaştırmış olmalıdır⁴²⁶. Kendi dini inancı Hıristiyanlığın baş düşmanı olan imparatorlarına hizmeti sonrası, onları emrinde yaptığı seferleri gururla sergileyen Gaius için askeri kariyeri hala kimliğinin en önemli parçasıdır⁴²⁷. Birkaç satırla da anılabilecek askeri kariyer adeta bir sefer haritası gibi uzunca açıklanmıştır. Asker Aurelius Gaius baş zalim ile adaşken çocuklarına verdikleri isimler de Macedonia ve Iulia/Iulius da kendi imparatoru Diocletianus'un ki gibi Latince'dir⁴²⁸. Muhtemelen pek de onurlu olmayan bir *missio* sonrası yazıttan anlaşıldığı üzere geçmişe sünger çekil(e)memiştir⁴²⁹.

⁴²⁴ L. Kinross, **Atatürk, Bir Ulusun Yeniden Doğuşu**, 1999: 27 ve devamı.

⁴²⁵ Brady 1953: 218, yuk. sf. 80.

⁴²⁶ Ordudan Hıristiyanların uzaklaştırılması hakkında bk. Lact. **De Mort. Pers.** 10; Eus. **HE**, 8.4.3; W. K. Wilkinson, "Aurelius Gaius (AE 1981, 777) and Imperial Journey 293 – 299", **ZPE**, C. CLXXXIII, 2012: 53 – 58: 58.

⁴²⁷ Askerin dini inancı Hıristiyanlığa yönelik ifade, yeniden dirilişten (ἀναστάσις) bahsetmesi sayesinde mümkün olabilmektedir. Yazıtın tarihlemesi ve askere dair detaylı açıklamalar için bk. **Testimonia (Gal 37)**.

⁴²⁸ Teolog ve Retorik öğretmeni Lactantius, *De Moritibus Persecutorum (Zalimlerin Ölümleri Üzerine)* adlı eserinde imparator Nero'dan itibaren Hıristiyanlara zulmeden imparatorları ele aldığı bir eserde, en kapsamlı takibat ve işkencelerin Diocletianus'un liderlik ettiği Tetrarşi döneminde yapıldığı anlaşılmaktadır bk. R. H. Arslanbaba 2008; 139. Lactantius'un eserinin Türkçeye çevirisi için bk. Lactantius, **Zalimlerin Ölümleri Üzerine**, (çev.) Ünver T. İstanbul, 2021.

⁴²⁹ 303 yılında başlayan takibatlar ordunun ve bürokrasinin Hıristiyanlardan arındırılması da amaçlamıştır. *Honesta Missio* (onurlu terhis) Aurelius Gaius için söz konusu olmayabilir. Şu da bir ihtimaldir ki asker belki de veteran olduktan sonra Hristiyanlığı benimsemiştir. Ordudan atılmasa da dindaşlarına yapılan zulümlere "aldırmadan" Hıristiyan düşmanı imparatorlara yaptığı hizmeti gururla anlatmıştır.

Belirttikleri kökenler ya da kimlikler askerler için ne ifade etmektedir? Bunlar ulusal bir kimlik bilincinin mevcut olduğu anlamına mı gelmektedirler? Romalı kimliği, yani askerlikleri, bu erlerin kendilerine dönük aidiyet algılarını şekillendirmede şüphesiz başat rolde olmuştur. Hangi sosyal statüden ve etnik kökenden gelirse gelsin Roma ordusunun dinamikleri ve hiyerarşisi içinde çoğunlukla yeni ve Romalı bir isimle ömürlerinin merkezini imparatorluğun ordusunda geçiren askerler için mesleklerinin de kimliklerinin en önemli unsuru haline gelmesi kaçınılmazdır.

Orduda muvazzaf olarak geçirdikleri antik dönem standartları için de çok uzun görev süreleri onların kimliklerinin oluşmasında ve şekillenmesinde çok önemli bir yere sahip olmuştur. Genel tabloya ve ancak kaba bir referans sağlayabilecek istatistiklere bakıldığında Asia Minor kökenli askerlerin orduya dahil oluşları 21 – 22 yaşları civarındadır. 25 yıllık bir görev süresi sonrası bu askerlerin geçmişlerinde en büyük kesit, en büyük sosyal sermaye bu askerlik kariyeri üzerine inşa edilmiş olmalıdır. Çocuklukları sonrası çoğunlukla gençliklerinin başında ordu saflarına katılan bu erlerin hayatlarının en verimli yılları sancak altında geçmişken kimliklerinin de bu çevrede şekillendiğini ileri sürülebilir. Askerlik öncesi ve sonrası kıyaslaması yaklaşık olarak bu erlerin ancak yarısı için söz konusu olabilmektedir. En az 25 yıllık hizmet sonrası emekli olabilen bu erler veteran olduktan sonra nadiren 10 yıldan fazla emekliliklerini yaşayabilmişlerdir. Nitekim terhis sonrası hayatının ne kadar sürdüğünü bize mezar yazıtında yıl, ay ve gününe kadar veren Antistius (**Gal 30**) da aslında Roma ordusunun sistemleştirdiği deyim yerindeyse “mezarda emeklilik” sistemine ne kadar süre karşı koyabildiğini göstermektedir⁴³⁰. Bu uzun yıllar boyunca bu askerler Roma ordusunun erleri ve Romalılığın birer temsilcisiyken öncesinde sahip oldukları kimlikleri ne ölçüde muhafaza edilebilmişlerdir? Ya da böyle bir çaba antik dönem askerinin benlik algısında hiç mevcut olmuş mudur?

Bu soruyu cevaplamak için bakabileceğimiz bilgiler de ne yazık ki kısıtlıdır.

⁴³⁰ Suetonius askerlerin ölümleri sayesinde imparatorun bu emeklilik ikramiyesinden tasarruf ettiğini aktarmaktadır bk. Suet. **Tib.** 48. 2. Nitekim MS 9 – 42 yıllarına arasına tarihlenen pek çok 7. lejyon askerinin mezar yazıtında uzun görev süreleri açıkça görülmektedir.

Mezar yazıtlarında gördüğümüz köken ifadeleri kimliğin bir parçasıdır. Ancak çoğu örnekte coğrafi bir referanstan öteye gitmediklerini de söyleyebiliriz. Askerler sadece kendini bulunduğu yerdeki çoğunluk içinde seçilir kılmak ve kendini daha doğru tanıtmak amacıyla köken ifadelerine mezar yazıtlarında yer vermişlerdir. Nitekim köken belirten askerler çok büyük çoğunlukla yurtlarından uzakta ölmüş olanlardır. Silik hatta neredeyse mevcut olmayan bir öbür dünya konsepti içinde yok olmak istemeyen askerler bu yazıtlarla “ölümsüzleşirken” verdikleri köken ifadeleri seçilme ve belirli bir kişiye olan atfı belirginleştirmekten daha fazlası değildir. Ancak kimliğin esas unsuru icra edilen meslek yani askerliktir. Ancak askerlik mesleği bağlamında kıymet gören, ya da farklı anlamlar kazanmış olabileceği ileri sürülebilecek Kilikalılık ya da Isaurialılık gibi köken ifadeleri coğrafi referanslardan öte bir anlam kazanmış olabilirler⁴³¹.

İsim geleneğinin (onomastik) sürdürülmesi ve askerlerin çocuklarına da yerel kökenli isimler vermesi belki de kültürel bir devamlılığa işaret olarak değerlendirilebilirdi. Ancak yine yüzlerce asker arasında hangi ordu biriminden olursa olsun oldukça az bir kısmının çocuklarına yerel isimler verdiklerini görmekteyiz⁴³². Asker ailelerini göz önüne aldığımızda isimlerin çoğunlukla Romalı ve Latince olduğu okunmaktadır. Kurgusal fiyasyonlarından anladığımız⁴³³ üzere Asia Minor kökenli çoğu lejyoner orduya dahil olurken aldığı Romalı ismin dışında esas ismini (Moskhas, **As 30**) sadece tek bir örnekte belirtmiştir. Buna ek olarak sadece Galatia’lı Niketes (**Gal 81**) ordudaki görev yaparken almış olabileceği Romalı isminden hiç söz etmemektedir. Bununla birlikte az sayıda da olsa muhtemelen yerel kökenli isimlerini *cognomen* olarak taşımış olması muhtemel lejyoner ve donanma erleri de yok değildir.

Auxilia birliklerinde hizmet etmiş askerlerin kendilerinde yerel isimler zaten sıklıkla görülmekteyken, yerel isim geleneği onların çocuklarına da pek yansımamıştır. İsim verme geleneğinin bize askerin iç dünyası ve öz kültürel bilinci

⁴³¹ Bu konu **2.1.1.2. Onomastik, Köken ve Kimlik İfadeleri** başlığı altında açıklanmıştır. Konu bu tezden çıkarılmış olan makalede daha detaylı bir şekilde ele alınmıştır bk. Arslanbaba 2024. b.a.

⁴³² Bu konuda yüzde vermek anlamsızdır. Ancak II. Bölümde onomastik incelemeleri altında bu konular kapsamlı olarak ele alınmıştır.

⁴³³ *Praenomenin* babada da aynı şekilde olması, fiyasyonun her zaman kurgusal olduğu ve askerin de *peregrinus* kökenli olduğu anlamına gelmemektedir bk. Mocsy 1986: 462.

hakkında söyleyebilecekleri yine de sınırlıdır. Dolayısıyla isim geleneği de kültürel devamlılığa işaret açısından tek başına değerlendirildiğinde zayıf bir göstergedir. Yine de Hadrianus döneminde bile Galatia'nın eski kralı Deiotaros'un (**Gal 40**) ismini Dacia'da 13. Gemina lejyonu karargâhı Alba Iulia'da bir lejyoner ismi olarak görmek dikkat çekicidir. Deiotaros'un damadı Trokhmoi kabilesinin Tetrarki Brogitarus'un (**Gal 41**) ismini de aynı yerde lejyon tuğlası üzerinde görmekteyiz. Deiotaros'un ölümünün üzerinden yaklaşık 150 yıl geçmesine rağmen muhtemelen Galatia'dan celp edilmiş Hadrianus dönemine tarihlenen lejyonerlerin hala bu isimleri taşıyor olması aslında Romalılık ve yerel kültürün Asia Minor kökenli özellikle de Galatyalı askerler arasında nasıl iç içe geçtiğinin bir göstergesidir. Ancak burada ulusal bir bilinç çıkarımı yapmak doğru olmaz⁴³⁴.

Roma ordusunda hizmet eden ve kökenlerine kendi tarihlerinden isimlerle atıfta bulunan lejyonerler içinde verebileceğimiz örnekler bu kadar azdır. Tek başına bu isimlerin kültürel bağlamda ifade edebilecekleri, askerlerin öz kültürel bilinçleri konusunda bir çıkarım için yetersizdir. Asia Minor kökenli askerlerin manevi unsurlarının muhafazasına dair yapılabilecek yorumlar ise ancak daha fazla sayıda adak yazıtı ile en azından inanç ve maneviyat dünyasında mümkün olabilirdi. Ancak ilgili başlık altında da verildiği gibi bu türdeki yazıtların sayısı da azdır⁴³⁵.

Her ne kadar Asia Minor kökenli olmasa da yukarıda bahsedilen Apion isimli donanma erinin yeni ismini benimsemesi ve ailesi ile olan özel yazışmalarında dahi bu yeni Romalı ismi olan Antonius Maximus'u kullanması "Romalılaşma" hevesini ele vermektedir. Buna ek olarak askerinin manevi dünyasındaki değişim de bu satırlardan okunmaktadır. Ailesine yazdığı ilk mektubunda asker, Italia'ya giderken yaşadığı zorlu deniz yolculuğu sonrası Aegyptus'un yerel tanrısı Serapis'e (τῷ κυρίῳ Σεράπιδι) şükrederken, kız kardeşine yazdığı ikinci mektubunda isimlerini anmadan yerel tanrılara (ἐνθάδε θεοῖς = [Roma'daki] = buradaki tanrılarına) minnettar olduğunu görmekteyiz. Askerin eşinin adı Aufidia iken, askerinin kız kardeşinin çocuğuna da

⁴³⁴ Nitekim Roma dostu kralın Roma düzeninde ve disiplininde yetiştirdiği iki lejyon ve süvari birliklerinin anısı Aegyptus'da konuşlu 22. Cyrenaica lejyonuna verilen Deiotariana ünvanı ile yaşatılmıştır. Benzer bir örnek için bk. **Ca 3**.

⁴³⁵ bk. **Başlık. 1. 1. 2. Adak Yazıtları**.

askerin yerel ismi Apion değil Romalı ismi Maximus verilmiştir. Ayrıca askerin normalde terhis sonrası alınan vatandaşlığı henüz görevdeyken aldığını da mektubundaki ifadelerden anlamaktayız⁴³⁶. Mektup Antik Çağda Roma ordusuna dahil olan bir erin “entegrasyonuna” dair çok kıymetli bir belgedir.

Apion, ya da kullandığı ismiyle Antonius Maximus örneğinden yola çıkarak tüm ordu neferlerinin yeni Romalı kimliklerinin unsurlarını kullanmak ve içselleştirmek istemiş olabileceği sonucuna varmak hatalı olacaktır. Asia Minor kökenli askerlerde yerel tapınımların hizmet bölgesine taşındığını Kilikalı donanma erleri aracılığıyla görmekteyiz. Daha doğru bir ifadeyle Romalı Iuppiter ile Asia Minor’un sınırında bulunan Doliche’de (mod: Düllük) tapınım gören Dolichenus birleşmiş – melezleşmiş ve Kilikalı askerler de (C 78, C 79, C 80) onun adına adakta bulunmuşlardır⁴³⁷. Kilikalı askerlerin yerel kültürü Italia’ya taşınmıştır.

Asia Minor kökenli askerler tarafından yerel kültürlerin ve dillerinin on binlerce *stadion* uzaklıklara taşındığı örnekler çoğaltılabilir. Men’in tapınım gördüğü Asia Minor’un iç kesimlerinden (Phrygia, Galatia, Pisidia, Isauria?) Roma ordusuna katılmış olması oldukça yüksek bir ihtimal olan Aurelius Marcianus’un (As 50) Men Aniketos’a olan adak yazıtı Dacia’da karşımıza çıkmaktadır. Bu yazıtta daha da ilginç olan yazıtı adayan sancaktarın memleketinin hâkim yazılı dili olan Hellenice ile Men’in anılmasıdır. Askerin yeni kimliğinin yani mesleğinin bilgilerini Latince verilmektedir. Manevi ve seküler olan diller aracılığıyla birbirinden ayrılmaktadır.

Roma ordusu kendi dini takvimine ve ritüellerine sahip olması yukarıda kısaca örneklenen dini – manevi serbestinin ortaya çıkmasına engel değildi. 21 Nisan’da askerlerin çok büyük bir kısmının hiç görmediği kentin, kuruluş tarihi kutlanırken, imparatorun doğum gününde ona özel adaklar sunulurken, imparatorluğun dört bir yanından toplanan askerlerin kendi dini cemiyetlerini kurmalarına ve tapınımlarına da karışılmamıştır. Bu askerler kendi patronları olan imparatorlarının sağlığına dua

⁴³⁶ Mektup hakkında bk. Scholl&Homann 2012: 80 – 85.

⁴³⁷ A. H. Kan, **Iuppiter Dolichenus Sammlung der Inschriften und Bildwerke**, Leiden, 1943: 214; nr. 216; karşıt görüş bk. R. Nol, “Nochmals zur Dolichenus – Inschrift CIL X 1577 aus “Misenum”, **ZPE**, C. LIII, 1983: 120 – 122; **AE** 1977: 202.

ettiler. Onun tanrısal yönüne de adakta bulundular ve sadakatlerini sundular. Bu ritüellerin bolluğu ve uzun bir askeri kariyer, ordunun neferlerini orduya adım attıkları günden itibaren az ya da çok daha fazla Romalı yaptı. İmparatorluğun en önde gelen iktidar aracında, imparatora sadakat yeminiyle (*sacramentum*) edilen en 25 yıllık hizmet sonrası, askerlerin çocuklarına verdikleri isimler çoğunlukla Romalı isimler oldu.⁴³⁸ Öldüklerinde arkalarında bıraktıkları askeri kariyerle (en azından inceleyebildiğimiz örneklerde) gurur duydular. Özellikle de memleketlerine veteran olarak döndüklerinde hemşerileri tarafından muhtemelen doğal bir biçimde saygı gördüler. Çeyrek asırlık bir hizmet süresince Roma dünyasının dört bir tarafından insanlarla bir arada yaşamaları onların düşünsel dünyalarını ve kendilik algılarını çok önemli ölçüde etkilemiş olmalıdır.

Asia Minor'un küçük bir köyünden veya neredeyse herkesin bugün bile birbirini tanıdığı küçük şehirlerinden kalkıp Roma ordusuna katılan ve geri dönebilen erler elbette o toplum içinde ayrıcalıklı ve saygın bir emeklilik sürmüş olmalıydılar. Bunda önemli bir etken de asker olarak sahip olduğu maddi imkânların bolluğu olabilir. Günümüzün gurbetçileri gibi belki de memleketlerinde imrenildiler. Asia Minor kökenli veteranların memleketlerinde onurlandırıldıkları birçok yazıtta onların bu ayrıcalıklı konumlarını görmekteyiz⁴³⁹. Bu durumun, askerin memleketinin gençlerinin de Roma ordusuna katılımını teşvik etmiş olması gayet beklenebilir bir durumdur. Nitekim Testimonia'da da veteranların onurlandırma yazıtları haricinde, kentlerinin kamusal hayatında saygın bir görev yürüten Aurelius Marcianus'a (**BeP 133 – As 50?**) ait kurşundan yapılmış pazar ağırlığı üzerinde aile geçmişi (muhtemelen mütevazi soyu) yerine veteran kimliğini ifade etmesi önemlidir. Kent meclisinde yer almak için soylu ve zengin bir aile geçmişine sahip olunması bir avantaj teşkil edebilir. Ancak Dacia eyaletindeki Potaissa'da *signifer* olarak lejyonda görev yapmış ve belki de *centurio* olarak emekli olmuş A. Marcianus askeri geçmişi sayesinde de kentin yönetici kadrosuna kadar yükselme imkanının olduğunu Nicomedia'nın gençlerine

⁴³⁸ Askeri yeminin (*sacramentum*) kökenleri hakkında bk. Liv. 22. 38. Ayrıca askerlerin dini ritüelleri hakkında bk. I. Haynes, "Military service and cultural identity in the auxilia", *JRA*, C. XXXIV, 1999: 165 – 174: 168 ve devamı.

⁴³⁹ Bk. yuk. başlık **1. 1. 3. Onurlandırma yazıtları**. Ayrıca M. P. Speidel bu konuda önemli bir yazıtı Asia Minor kökenli lejyonerleri konu aldığı makalesinde yayınlamıştır bk. Speidel 1980: 740.

göstermiştir⁴⁴⁰.

Romalılık ve Romanizasyon üzerine çok şey tartışılabilir. Ancak öldükten sonra neyle ve nasıl anılmak istediklerine bakılacak olursa, kim Euandros ya da Severus'tan daha Romalı bir tavır nasıl sergileyebilecektir⁴⁴¹? Kısa mezar yazıtında hangi birlikte görev yaptığı ve rütbesi yazılmamıştır. Bunun yerine Marcus Aurelius'un Tuna'yı geçip barbar kabilelerine boyun eğdiren şanlı ordusunda (κῦδος στρατός) bir nefer (**As 41**) olduğunu bize aktarmayı tercih etmiştir. Tuna ve Ren hattından gelen yazıtların ikonografilerine bakıldığında Romalı tasvirler hemen dikkat çekmektedir⁴⁴². Bu satırlarda hangi lejyon birliği değil askerlik mesleğinden duyulan gurur önemlidir. Bir diğer önemli nokta ise Roma ordusunun bir bütün olarak kendi askerleri tarafından algılanabildiğini göstermektedir. Bu satırların hitap ettiği okuyucuya verilen mesaj Roma'dan ziyade aslında onun imparatoruna, patronuna duyulan bağlılığın bildirisidir.

⁴⁴⁰ Aurelius Marcianus ismiyle biri Provincia Asia (**As 50**) diğeri de Provincia Bithynia et Pontus (**BeP 133**) eyaletinde olmak üzere Testimonia'da iki askere yer verilmiştir. 5. Macedonica lejyonunun konuşlandığı Potaissa'da, Men Aniketos'a adakta bulunan *signifer* Aurelius Marcianus ile Nicomedia'da eski asker (παλαιστρατιώτης) *agoronomos* Aurelius Marcianus'un aynı kişi olabileceği düşünülmektedir. Detaylı bilgi için bkz. **Testimonia As 50** ve **BeP 133**.

⁴⁴¹ Askerin isminin yazıldığı bölüm yazıtta net olarak okunmamaktadır.

⁴⁴² İkonografi için ayrı bir başlık açılacak kadar zengin malzeme Tuna ve Ren hattında bulunan birliklerin askerlerine atı mezar yazıtlarından gelmektedir. Bunlar arasından bazı örnekler için bk. **Levha 3 Resim 1; Levha 6 Resim 2**.

SONUÇ

Teze başlarken aklımdaki ilk sorulardan biri Roma İmparatorluk ordusunda yer alan Asia Minor kökenli askerlerin sayısının neden bu kadar az olduğu ya da az görüldüğüydü. Giriş kısmında kısaca ele alınan modern çalışmalarda Roma ordunun sadece lejyon, *auxilia* ya da donanma gibi bir birimine yönelirken, ortaya çıkan genel intiba askeri katılımın zayıf olduğu yönündeydi. III. bölümün ilk kısmında da tartışıldığı gibi gerçekten de Asia Minor *ethneleri* askeri bağlamda hor görülmüş ve hizmetlerinden yararlanılması pek tercih edilmemiş miydi? Tuna ve Ren savunma hattının eyaletleri Roma ordusunun hem *auxilia* hem de hem lejyonlardaki ihtiyaçlarını karşılamaya büyük ölçüde yeterli gelmiş miydi?

Roma İmparatorluğu'nun askeri tarih tartışmaları ve çalışmaları büyük ölçüde onun askeri varlığının önemli bir kısmının bulunduğu Avrupa'da ve Avrupalı – Batılı araştırmacılar tarafından ele alınmıştır. Söz konusu askerlik olduğunda Asia Minor *ethneleri* pek övgüyle anılmamışlardır. Çünkü askeri bağlamda elde bulunan tüm veriler toplu bir şekilde değerlendirilmemiştir. Bölgenin askeri tarihine ışık tutabilecek ancak henüz gün ışığına çıkmamış epigrafik verilere dair bir açıklama çabasına da girilmemiştir. Bu tez sayesinde bölgenin askeri katılımının zayıf olduğuna yönelik düşünce değişmektedir. M. P. Speidel bölgenin Roma ordusuna katılımına yönelik sorular yöneltmiş ve cevapları lejyonerler ölçeğinde ararken geçmişte yapılmış en kapsamlı çalışma olan G. Forni'nin eserinde yer alan 136 Asia Minor kökenli lejyonere, yerel (Asia Minor'da bulunan) epigrafik verilerin gözden kaçırıldığını göstererek 38 askerlik bir *addendum* sunmuştur⁴⁴³. Aradan geçen 40 yıldan uzun süre boyunca Asia Minor kökenli askerlere ait belgeler tek tek bulunup yayınlanmaya devam etmiştir. Ancak toplu bakış tüm birimler ölçeğinde ilk kez bu tez sayesinde mümkün olmuştur. Bu tezde ele alınan Asia Minor kökenli 280 lejyoner **Tablo1**'de listelenmiştir. Sayı artmaktadır ve daha da artabileceğine dönük öngörüler nedenleriyle birlikte tez boyunca ifade edilmiştir.

Bu tez askeri bağlamda imparatorluk döneminde antik dönem yazarları

⁴⁴³ Söz konusu çalışmalar Forni 1953 ve Speidel 1980.

tarafından küçük görülen Asia Minor insanların ordudaki emeğini ve onurunu savunma görevini üstlenmiş gibi bir izlenim vermektedir. Ancak amaç askeri bağlamda bütünlüklü bir şekilde ele alınmayan Asia Minor'un antik dönem askeri tarihine bir ışık tutmaktır. Tezde listelenen 477 asker isminden ayrıca tek bir papirüsten okunan ve cohors I Lusitanorum için celp edilen 126 Asia Minor kökenli acemi ere ait belge Anadolu halklarının da en az diğer cesur Thracia halkları veya Germenler kadar Roma ordusuna destek sunmuş olabileceğini göstermektedir. Tek bir papirüs üzerinden gelen asker sayısı, tek tek isimlerini okuyup yüzlerce belge arasından okuduğumuz tüm Asia Minor kökenli (ya da kökeninin Asia Minor olduğunu düşündürecek ipuçları barındıran) 477 askerın yaklaşık dörtte birine karşılık gelmektedir. Ancak askeri bağlamda asıl üzerinde durulması gereken Roma İmparatorluk ordusu ile Asia Minor arasındaki ilişkinin imparatorluğun batısından farklı bir doğasının olabileceğidir. Konu bu bağlamda incelendiğinde, sadece Asia Minor halkları için değil Ana Kara Hellenlerinin askeri katılımına dair bakış da değişebilir.

Teze dahil edilen 477 askerın tümünün kökeninin büyük bir kesinlikle Asia Minor olduğunun ileri sürülemeyeceği halihazırda Giriş kısmında belirtilmişti. Askerlerin büyük bir çoğunlukla veteran olduktan sonra Anadolu'nun ortasında mezar, adak, onurlandırma yazıtlarının veya diplomalarının bulunuş sebepleri yoruma açıktır. Prusias ad Hypium'da mezar yazıtı bulunan Publius Alfius gibi bir veteranın Zeus Soter'e adadığı yazıtında köken ifadesi yer almamaktadır. Ancak yazıtı inceleyen W. Ameling'e göre askerın görevini tamamlaması sonrası orada bulunuşu, kentin onun memleketi olmasıyla da açıklanabilir⁴⁴⁴. Dacia'da bulunan ve Asia Minor'da yaygın bir şekilde tapınım gören Men'e, Magna Mater'e adanan yazıtlarda da köken ifadesi yer almamaktadır⁴⁴⁵. Dikkat çeken ve teze dahil edilen yazıtlardaki askerlerin onomastikleri, adakta buldukları tanrılar, yazıtların dili, görev yaptıkları birlikler gibi faktörlerden biri veya birkaçı onların kökenlerine dönük işaretler olarak

⁴⁴⁴ IK 27, 31: sf. 100.

⁴⁴⁵ Her ne kadar Kybele kültü II. Kartaca Savaşları esnasında bir zafer umudu olarak Asia Minor'un kalbinde Pessinous'tan gelen meteor taşla Roma'ya sansasyonel bir giriş yapsa da bu tapınım bir Asia Minor karakteristiği olarak değerlendirilebilir.

değerlendirildiğinden dolayı Testimonia'ya dahil edilmişlerdir. Açık bir şekilde köken belirtmemiş olsalar da bu sayede onların kökenlerine dair tartışmalara burada yer verilmiştir. Ancak Sonuç kısmının ilerleyen satırlarında çeşitli epigrafik belgelerle açıklanacağı üzere, tek tek isimlerin peşine düşerken papirüslerde ya da tek bir askere değil de birçoğuna ve isimleri de bahsedilmeden yazıtlarda toplu olarak anılan (devam eden sayfalarda örnekleneceği üzere) askerler gözden kaçmaktadır.

Bugüne kadar yapılan modern çalışmalar Asia Minor'un Roma ordusuna katkısını tek tek isimler ve köken ifadelerini göz önüne alarak incelemiştir. Sonuç kısmına kadar bu doktora tezinde de yapılan bu çalışmalardan çok farklı bir yöntem kullanılmamıştır. İlk olarak G. Forni bunu yaptığında Asia Minor'un yerel epigrafisini gözden kaçırmış ve M. P. Speidel de buna işaret etmiştir. Ancak onun bu çalışması ve sonraki çalışmaları da askerleri tek tek isimleriyle, bireysel olarak ele almıştır. Yerel epigrafiye dikkat çekmiş ancak sonraki çalışmalarda Asia Minor kökenli askerlere ait yeni yazıtları yayınlarken Marcus Aurelius'un Germania'da yürüttüğü askeri operasyonlar için Roma ordusuna müttefik statüde asker gönderen Pisidia kenti Termessos'dan bahsetmemiştir:

Ἀρχιερέα τὸ δεῦτερον καὶ ἱερέα [Δ]ιοῦνύσου διὰ βίου Οἰπλητα Οβριμοτ[ο]υ ⁵
Οτανειτος, ἡγεμ[ό]να τῶν ἐκπεμφθ[έν]των συμμάχων ἰ τῷ μεγίστῳ
Αὐτοκράτορι Καίσαρι Μ[άρ]- ¹⁰ κω Αὐρηλίῳ Ἀντωνεί- ἰ νω, Ἀρμενιακῶ,
Παρθικῶ, ἰ Μηδικῶ, Δακικῶ, Γερμανικῶ. τὸν δὲ ἀνδριάντα ἀνέστησαν {γ} Μολης
¹⁵ Μαννειτος, Κόνων β', Ἐρμαῖος β' Ασπανδανιος, Πρόθυμος ἰ Ἐρ(μαίου),
Κορκοινας Ἀπολλωνίου, τὸν ἐλαυτῶν πατρωνα, κατὰ διαθήκην εὐχαρισ[τίας] ἰ χάριν.

TAM III, 1, 106

Bu yazıtta Termessos kentinden Marcus Aurelius'un Germania seferine destek için gönderilen müttefik birliğinin komutanı Obrimatos oğlu Oples Staneitos onurlandırılmaktadır. Termessos haricinde Side, Selge ve Aspendos büyük kentler müttefik statüsünü (*socii Romanorum*) gösteren çeşitli ünvanları sikkelerinde ve

yazıtlarında kullanmışlardır⁴⁴⁶. Asia Minor'un en büyük kentlerinden olan Cyzicos'un Roma ile müttefik ilişkisini de Cicero'da okumaktayız⁴⁴⁷. İlginçtir ki Termessos'dan gelen bu yazıt haricinde bu kentin yurttaşı olan tek bir Roma askerini bile epigrafik olarak belgeleyememekteyiz. Asia Minor'un, Ephesus, Symrna, Pergamon, Cyzicos gibi en büyük kentleri ancak bir veya iki örnekle Roma ordusunda görev yapmış hepsi de lejyoner askerlerle belgelenebilmektedir⁴⁴⁸. Cyzicos'tan ise tek bir asker dahi görememekteyiz. Yukarıda sadece birkaç örnekle verilen bu kentler haricinde de sayılamayacak kadar çok olan irili ufaklı birçok Asia Minor kentinden herhangi bir askeri bir Roma birliğinde görememekteyiz.

Termessos'dan örneklediğimiz bu yazıt Asia Minor ve Roma İmparatorluğu arasındaki egemenlik ilişkisine dair özellikle askeri bağlamda çok önemlidir. İmparatorluğun büyük Anadolu kentleri ile kurduğu ilişki onları özgür ve müttefik statüde tanıdığı için daha denkler arası bir ilişki gibi değerlendirilmelidir. Termessos'daki bu yazıt bölge eyaletleştirilmeden öncesine tarihlenseydi bu ilişki biçimi elbette bu kadar dikkate değer bir durum olmazdı. Ancak yazıt MS II. yüzyılın sonlarına doğru bölge eyaletleştirildikten yaklaşık 1 asır sonrasına tarihlenmektedir.

İmparatorluğun Termessos ve muhtemelen diğer birçok Asia Minor kenti ile kurmuş olduğu böyle bir ittifak ilişkisinin benzeri, imparatorluğun doğrudan ve sert askeri yöntemlerle boyun eğdirdiği “barbar” Avrupa eyaletlerinde egemenlik kurma sürecindeyken görülmektedir⁴⁴⁹. Ancak bu egemenlik tesis edilip bölge eyaletleştirildiği zaman artık geriye Roma'dan ve onun yöneticilerinden başka bir

⁴⁴⁶ Termessos, IGRom III 348; IK 37: 12 sf: 80, socia romanorum sikkeleri için bk. Nolle 1995: 350 – 370; H. Köker, “Pisidia Roma Kolonilerinde Sikke Basımı”, (ed.) A. Mörel, G. Kaşka, H. Köker, ve diğerleri, **Pisidya ve Yakın Çevresinde Üretim Ticaret ve Ekonomi - Production, Trade and Economy n Pisidia and its Surrounding Areas, Uluslararası Sempozyum Bildirileri Pisidia Araştırmaları II 31 Ekim 03 Kasım 2018**: 2018: 291 – 305: 297. Lycia ve Pisidia kentlerinin Roma ile olan müttefiklik ilişkileri için bk. S. Mitchell, “Greek Epigraphy ad Social Change, A Study of the Romanization of South – West Asia Minor in the Third Century A.D.”, **XI Congresso Internazionale di Epigrafia Graeca e Latina**, Roma, 1999: 419 – 434: 430 ve devamı.

⁴⁴⁷ Cic. **Pro Archia**, 9; Cic. **Pro Murena**, 32.

⁴⁴⁸ Pergamonlu Successus (**As 12**), Ephesos'tan Varus (**As 19**) ve (**As 21**), Symrna'dan Saturninus (**As 53**) dışında örnek bulunmamaktadır.

⁴⁴⁹ Caesar'ın Gallia seferinde bazı Germen ve Gallia kabileleriyle kurduğu ilişki ya da Britannia'nın Claudius dönemi işgali ve eyaletleştirilmesi sürecinde yerli elitler ile yapılan ittifaklar buna dair verilebilecek çok sayıda örnekten sadece ikisidir.

yerel odak kalmamıştır. Daha doğrusu kabaca Gallia, Germania, Hispania, Britannia ve Tuna bölgesinde yaşayan ve Roma'ya karşı mücadele eden eski savaşçıların mağlup edilmesi sonrası yeni ve Roma ile iş birliği içinde olan bir soylu sınıf ortaya çıkmıştır. Dolayısıyla bölge halklarının teslim alınmış, boyun eğdirilmiş nüfusundan onlarca *auxilia* birliği kurulmuş ve hem bunların çocukları hem de diğer özgür doğumlu halklar lejyonlara ya da donanmaya celp edilmişlerdir⁴⁵⁰. Dolayısıyla bu yöntemlerle eyaletleştirilen bölgelerden birliklere katılanlar, bireysel olarak mezar yazıtlarında daha sık okunurlarken, Termessos'un yolladığı destek kuvvetiyse sadece komutanının adıyla onurlandırılmıştır. Verilen yazıtta kaç asker gönderildiğine dair bir bilgi yer almamaktadır. Gönderilen askerlerin Marcomannilere karşı verilen uzun savaşta orduya lejyonlar içinde mi ya da *auxilia* olarak mı entegre edildiğine dair bir fikir ileri sürmek mümkün değildir. Bu giden birlikten veya bağımsız olarak Roma ordusuna katılan Termessos kentinden bir askerinin izine Germania'da ya da başka bir bölgede ulaşamadığımız göre Cumhuriyet Dönemi Roma ordusunda görevli müttefikler gibi savaşta gönüllü bir şekilde hizmetleri sonrasında memleketlerine geri döndüklerini düşünebiliriz. Yine de savaş esnasında hayatını kaybetmiş olması kuvvetle muhtemel olan bu birliğin askerlerinin mezar yazıtlarının savaşılan bölge ve civarında hiç görülmemiş olması da ilginçtir. İhtimal o ki, bu askerlere dair yazıtlar memleketlerinde keşfedilmeyi beklemektedir. Büyük ihtimalle Hellence yazılmış bu yazıtlar nerede aranmalıdır? Yazıldılarsa bile buradaki varsayımına göre askerliği profesyonel bir meslek olarak değil kısa bir dönem yaptılarsa, bu seferlerinden nasıl bahsetmişlerdir? Ya da bu kısa askeri kariyer o yazıtlarda yer almış mıdır? Belki de bunlar gibi birliklerden giden askerler Euandros – Severos (As 41) örneğinde olmuş olabileceği gibi bir lejyona geçici süreliğine entegre edildiler. Memleketlerine döndüklerine bu seferi mezar yazıtlarında “*Tuna'yı geçip barbarlara boyun eğdiren o şanlı orduda ben de bir lejyonerdim*” olarak anmış olabilirler. Birlikleri hakkında bir bilgiyi mezar yazıtlarında okuyamadığımız ancak Roma ordusunda görev yaptıkları da anlaşılan bu veteranların bıraktıkları yazıtlar tıpkı Euandros – Severos'ta olduğu gibi okunuyor

⁴⁵⁰ İmparatorluğun batı ve doğu yarısından devşirilen *auxilia* birliklerinin sayıları hakkında bk. Haynes 2013: 104 başlık yuk. **2.1.2.1. Auxilia Askerlerinin Görev Yaptıkları Birliklere ve Bölgelere Göre Dağılımları.**

olabilirler⁴⁵¹.

Roma İmparatorluğu'nun Asia Minor'u eyaletleştirme ve egemenliği altına alma süreci Avrupa – Balkan eyaletlerinden çok daha farklıdır. Bu durum uzun vadede farklı askeri karakterlerin gelişmesi sonucunu ortaya çıkarmıştır. Asia Minor'da Roma'nın karşılaştığı güvenlik problemleri her ne kadar batıdan çok daha dirençli ve uzun vadeli olsa da yerelde onlara karşı ilişkiler, yeni askeri ittifaklar kurulacak Asia Minor'lu yerel liderler, III. yüzyılın kaosunda bile görülmeye devam etmiştir⁴⁵². Pisidia'da patlak veren Lydius'un 278'deki isyanı, Pisidia'nın bir başka kenti Sagalassos kökenli vali ve komutan Terentius Marcianus tarafından bastırılmıştır⁴⁵³. Marcianus'un burada komuta ettiği birliğin askerleri imparatorluğun farklı bölgelerinden olabilir. Ancak imparatorluk dönemi boyunca Asia Minor tümüyle eyaletleştirildikten sonra bile Asia Minor'un sorunlu bölgesi Isauria, Lycia, Pisidia ve Pamphylia'da bölge kırsalının güvenliğini sağlayan *paraphylaks*, *diogmites*, *eirenarkhes*, *lestodeioktes*, *lesthophonos* gibi yerel birimler kendini göstermektedir⁴⁵⁴. Ayrıca aynı isyana karşı Roma tarafından görevlendirilen haydut kovalayıcı (ληστοδιώκτης) Hermaios'u da yerel halktan oluşan polis gücüyle Lydius'un isyanını bastırması kent tarafından onurlandırılmasını sağlamıştır⁴⁵⁵. Ancak batıda bir güvenlik problemi olduğunda doğrudan Roma'nın organize ettiği ordu devreye girmektedir. Sorunsuz zamanlarda ise güvenlik önlemleri imparatorluğun kendi mobilize *vexillatio* birlikleri ve *auxilia* ile sağlamaktadır. Bu örneklerle anlatılmak istenen *Principatus* boyunca Asia Minor ve Avrupa eyaletleri arasında farklı bir egemenlik ilişkisi

⁴⁵¹ Roma ordusunda askerlik yaptıkları belli olan ancak birliklerini yazmayan diğer askerler için de (örneğin baba oğul Aurelius Popas ve Krispos C 37 – C 38) böyle bir durum söz konusu olabilir.

⁴⁵² Bölgenin ilk eyaletleştirilmeye başladığı MÖ 133'ten MS 6. yüzyıla kadar özellikle Isauria, Pisidia gibi dağlık bölgelerde yaşanan güvenlik problemleri ve bunların dönem dönem isyana dönüşmeleri yüzlerce yıl boyunca sürmüştür. Kilikyadaki korsanlık problemi ile Toroslardaki "eşkıyalık" bölgenin yerel halklarının eylemleridir. Dolayısıyla özellikle bu sayılan güney dağlık bölgeleri çok daha uzun erimli bir güvenlik problemidir. Anadolu'da Roma hakimiyetine karşı direniş konusunda yapılmış en kapsamlı çalışma için bk. Ergin 2013.

⁴⁵³ Mitchell 1999: 420; ayrıca Marcianus'a ithafen onurlandırma yazıtı için bk. M. Oktan, M. Adak, "Neue Weihungen und Ehrungen aus Aspendos", *PHILIA*, C. VI, 2020: 99 – 116: 107.

⁴⁵⁴ Hüseyim Sami Öztürk, *M.Ö. II.- M.S. IV. yüzyıllarda Likya-Pamfilya bölgesinde kırsal alan güvenliği*, Doktora Tezi, İstanbul, 2006.

⁴⁵⁵ N. Kennell, "Marcus Aurelius Alexys and the 'homeland security' of Roman Sparta", *British School at Athens Studies (SPARTA AND LACONIA: FROM PREHISTORY TO PRE-MODERN)*, C. XVI, 2009: 285 – 291: 288.

kurulmuş ve dolayısıyla farklı askeri bağlamlar gelişmiştir.

Asia Minor'un Roma ordusuna olan katkısını daha detaylı incelemek askeri tarih çalışmaları için batıya kıyasla daha zorlu bir araştırmadır. Bölgede bulunan askeri birliklerin ve ailelerinin, özellikle de askeri bölgelerde ve civarında mevcut epigrafik üretimin büyük kısmını oluşturması ve bu yazıtların da çoğunlukla belirli formülleri tekrarlaması askerlerin kolay fark edilmesini sağlamaktadır⁴⁵⁶. Asia Minor'dan gelen askeri yazıtlar da her ne kadar birbirlerine bir yere kadar benzerlik gösterebilir de bölgenin daha çok sayıda ve daha zengin epigrafik repertuarı Roma ordusunda görev yapmış askerlerin seçilmesini zorlaştırmaktadır. Termessos'dan örneklediğimiz bu yazıt ve benzerleri hiç belgelenemeyen ya da çok az askerin görüldüğü kentlerde de aranabilir. Dolayısıyla Asia Minor'un Roma dönemi askeri tarihine dönük yapılacak araştırmalarda kendini tek tek bireyleriyle yurtlarından uzakta temsil etmeyen ya da az sayıda temsil etmiş kentlerin Termessos'da örneklediği gibi anonim katkıları dikkate alınmalıdır.

Bölgenin askeri karakterine dair bunlar söylenebilirken tek tek isimlerinin peşine düştüğümüz 477 Asia Minor kökenli asker ve onların kendi kimliklerini yazıtlarda ifade biçimleri ve meslekleri arasındaki ilişkiye dair neler söylenebilir? Öncelikle yukarıda da belirtildiği üzere askerlik mesleğinin onların kimliklerinin önemli bir unsuru haline geldiğini ifade edebiliriz. Asia Minor'da bulunan veteranların Hellence mezar yazıtları batıdaki örneklerine kıyasla daha özgündür. Ancak görev yaptıkları birliğin adının Asia Minor'da bulunan yazıtlarda yazılmadığı örneklerin çokluğu, onlar veya yazıtı okuyacak kişiler için bu bilginin pek de önemli olmadığını düşündürmektedir. Birçok örnekte sadece asker ya da veteran olduklarını ifade ettiklerini görmekteyiz.

Bu değerlendirmeleri yapma şansına sahip olduğumuz, en çok sayıda katılımın belgelandiği birlik 280 askerle lejyonlardır. Bunlara toplamda 35 *cohors praetoriae* ve *urbanae* erleri eklendiğinde 477 Asia Minor kökenli askerin 315'inin yani %66'sının

⁴⁵⁶ MacMullen 1982: 238. Britannia'dan gelen epigrafik verilerin dağılımına dair bir hesaplama için bk. D. J. Mattingly, **Imperialism, Power, and Identity: Experiencing the Roman Empire**, 2011: 219.

birinci sınıf birliklerde görev yaptıklarını görmekteyiz⁴⁵⁷. İsimler bazında baktığımızda donanma (69) ve *auxilia* birliklerine (80) katılım önemli bir farklılık göstermezken tek başına bir papirüste belgelenen cohors I Lusitanorum'a katılan 126 acemi *auxilia* askeri de değerlendirmeye alındığında sıralamada ikinci sırayı *auxilia* birliklerinde görev yapmış askerler almaktadır⁴⁵⁸. Dağılıma bakıldığında lejyonlara ve *praetoria* birliklerine katılımın açık ara önde olmasını Asia Minor'un yüksek kentleşme düzeyi açıklıyor olabilir. Zira bu birliklerde görev yapan askerler çoğunlukla kentli kökene sahiptirler.

Lejyon, *auxilia* ve donanma erlerinin onomastiklerinin incelendiği başlıklarda da (yuk. **başlık. 2. 1. 2. 2**) ifade edildiği üzere Asia Minor kökenli erlerin birliklere sevinde onların kentli veya kırsal kökenleri rol oynamış olabilir. Nitekim bunların arasında Asia Minor'un en karakteristik, eski (Hellen öncesi) isimlerini *auxilia* birliği erleri taşımaktadır⁴⁵⁹. Bu eski Anadolu isimlerini taşıyanların kökenlerine bakıldığında hepsinin de Pisidia, Isauria, Lycia, Pamphylia ve Cilicia gibi dağlık bölgelerden geldiklerini görmekteyiz. Asia Minor'a çok uzun süredir güçlü bir şekilde yayılan Hellen etkisi bile bu bölgelere ve onomastiğine çok derin nüfuz edememiştir. Bu bahsettiğimiz bölgelerin Romalılışmaya ya da Hellenleşmeye karşı bilinçli bir tutumundan ziyade dağlık, dolayısıyla ulaşılması, kontrolü ve nüfuz edilmesi zor coğrafyanın insanların dış etkilere daha kapalı oluşu olarak da değerlendirilebilir. Asia Minor'un geneline bakıldığında kent kültürünün yaygın olduğu kentlerden gelenlerin isimleri ağırlıklı olarak Romalı ve Hellen karakterdedir. Kırsal ve kentleşmemiş bölgeler ise eski isimleri daha iyi bir şekilde muhafaza etmişlerdir. Burada henüz cevaplanmamış bir soru ortaya çıkmaktadır: Görev yapılan birliklere göre Romalılışma düzeyi mi farklılaşmaktadır, yoksa zaten ne Roma ne Hellen etkisinin çok nüfuz edemediği bölgelerden gelen acemiler en baştan *auxilia*

⁴⁵⁷ Birinci sınıf olarak nitelenmesinin sebebi *cohors praetoriae* birliklerindeki askerlerin hem daha az süre görev sonrası emekli olmaları hem de yüksek maaşlarıdır. Lejyonerler de *auxilia* ve donanma birliklerine kıyasla hem daha iyi ücretin ödendiği hem de görev süresinin sonunda emeklilik ikramiyesi olduğu yurttaş birlikleridir. Asker maaşları konusunda ayrıntılı bilgi için bk. Speidel 1992: b.a.

⁴⁵⁸ Asia Minor kökenli askerlerin görev yaptıkları ordu birimlerine göre dağılımı için bk. **Grafik 2**.

⁴⁵⁹ *Auxilia* erlerine toplu bakış için **Tablo 1**. 281 – 360; Vaxades (**LeP 38**), Papias (**As 35**), Tatas (**As 37**), Tlouas ve Toues (**LeP 39 – 40**), Vaxades (**LeP 38**), Papias (**C 62**) Mutas (**LeP 36**) bahsedilen yerel karakterli isimlere birkaç örnek olarak verilebilir.

birliklerine mi gönderilmişlerdir? Bu önermelerin her ikisi de geçerli ve eş zamanlı olarak doğru olabilir.

Askerlerin kimlik ve köken ifadeleri üzerine yapılan sorgulama, kavramsal ve içerik olarak oldukça tartışmalı “Romanizasyon” konusuna doğrudan temas etmektedir. Konuya yaklaşımdaki kargaşanın en önemli sebeplerinden biri, kavramın Batı dilinden çıkması ve ilk sorgulamalarının da imparatorluğun batı eyaletlerine uygulanmasıdır. Oysaki askeri bağlamda da yukarıda açıklandığı üzere Asia Minor ile imparatorluğun batı eyaletlerinin Roma ile kurduğu egemenlik ilişkileri birbirinden çok farklıdır. Dolayısıyla Roma'nın yönettiği halkları, kendi egemenliğine uyumlama sürecinin sonuçları da farklı olmuştur.

Batı kökenli, Roma hegemonyasının yönettiği halklar üzerindeki kültürel ve manevi alandaki etkilerini inceleyen Romanizasyon ve anlamsal karşılığı için daha açıklayıcı bir ifadeyi, her yeni tartışmada başka bir kusuru bulunan ve Türkçe’de de tam bir karşılık bulamayan *acculturation*, *synkretizm* ya da *globalization* vs. gibi kelimelerde aramak gereksizdir. Bunun yerine hali hazırda gözümüzün önünde duran parantezli Romalılaştırma kavramı hem batı hem de doğu için Roma egemenliğinin etkilerini açıklamada çok daha yetkin bir karşılığa sahiptir⁴⁶⁰. Kavram hem batıda uygulandığı haliyle işgal öncesi ve işgal sürecinde etkin bir uyumlama politikasından hem de sadece Roma siyasi ve askeri egemenliğinin⁴⁶¹, eyaletleştirme bir sonucu olarak en az müdahaleyle oluşan etnik çözünmeyi açıklamaktadır⁴⁶². Uzun vadede kendiliğinden, egemenlik altına alınan bölge halklarının geçmişe dayalı manevi

⁴⁶⁰ Doktora ders döneminde danışman hocam Prof. Dr. Hamdi Şahin'den aldığım “Romanizasyon Kuramları” dersinde kendisinden öğrendiklerim ve sınıfta yaptığımız tartışmalar bu konuya dair fikirlerimin gelişmesinde çok önemli bir yere sahip olmuştur.

⁴⁶¹ Tac. **Agr.** 21. Suet. **Aug.** 48 Kentleşme ve yan etkileri, kabile reislerinin çocuklarının Roma'ya getirilip eğitilmesi vs. gibi örnekler batı odaklı birçok Romanizasyon konulu çalışmada verilmiştir. Batı eyaletleri için böyle bir kentleşme ve yerel elitleri Romalılaştırma politikası güdüldükçe Asia Minor'da böyle bir durum söz konusu olmamıştır.

⁴⁶² Isaac 2004: 515. Strobon bu etnik çözünme ve karışma konusunda Roma'nın eyaletleştirmede etnik sınırları gözetmemesinin hiçbir etkisi olmadığını ifade etmesi dikkat çekicidir ve aslında Isaac'ın ileri sürdüğü fikrin tam tersini dile getirmektedir. Ancak Roma gibi istikrarlı ve çok uzun ömürlü bir siyasi yapının mevcudiyeti yönettiği tebaaları eninde sonunda kendi uyruğuna ve ulusuna yani Romalılara dönüştürmüştür. Bu süreçte Romalılar da Hellenleşmiş Asia Minor'dan çok şey almıştır. Geç Antik dönemden Orta Çağa geçildiği süreçte ve Orta Çağ boyunca Asia Minor'da “ideal” Romalı portresini Ortodoks dine mensup Hellen dili (Rhomaiké, Romalı dili) konuşan halk oluşturmaktadır Kaldellis 2020: 335.

referanslarının kaybolması veya Roma etkisiyle yeni anlamlar kazanması sayesinde gelişen Romalılışmayı aynı anda açıklamaktadır. Ancak bu Türkçe kavramın yine en büyük dezavantajı sadece Türkçe sentaksının Romalılış(tır)ma şeklinde parantezli bir kullanıma izin vermesi ve anlamını belirttiğimiz şekilde ifade etmesidir. Kavram bu karmaşık konuyu açıklamada olabildiğince yetkin olsa da bunu tek kelimeyle bir batı diline çevirmek, tartışmanın döndüğü esas alana kabul ettirebilmek zordur.

Roma'nın yönettiği toplumlar üzerindeki dönüştürücü etkilerini açıklamak için 20. yüzyılın başından beri uğraşılmaktadır. Yukarıda da açıklanmaya çalışıldığı üzere tüm imparatorluğu kapsayan bir kavram önerilememektedir. Romalılış(tır)ma konusundaki bu tartışmaya uluslararası düzeyde katılamayan, Asia Minor'un varisi Türkiye'den bu konu üzerine tüm Asia Minor çapında yaklaşan bir çalışma bulunmamaktadır. Asia Minor'un en büyük ethnelerinden biri olan Hellenlerin Romanizasyonu sadece Greg Woolf tarafından alt kesimden insanları da dikkate alınarak incelenmiştir⁴⁶³. M. Waelkens sadece Sagalassos'u, Romanizasyonun temel parametresi olarak kent mimarisini alarak incelemiştir⁴⁶⁴. Lycia'da ise Romalılış(tır)ma esas olarak elit kesimin Roma ile ilişkileri kapsamında incelenmiştir⁴⁶⁵. Modern çalışmaların eksikliği konuya askeri bağlamda, toplumun alt kesimlerini hedeflemeyen yaklaşım yönteminden ve dolayısıyla egemenlik ilişkileri penceresinden bakamaktan kaynaklanmaktadır⁴⁶⁶. Eğer perspektif geniş tutulursa

⁴⁶³ G. Woolf, "Becoming Roman Staying Greek, Culture Identity and Civilizing Process in the Roman East", **Proceeding of The Cambridge Philological Society**, C. XL, 1994: 116 – 143; G. Woolf, **Becoming Roman, The Origins of the Provincial Civilization in Gaul**, Cambridge, 1998. Woolf konuyu Gallia özelinde ve kitap boyutunda ele almıştır. Diğerlerinin aksine konuya karşılaştırmalı olarak yaklaşabilmiştir. Gallia ve batı eyaletlerini konu kapsamında inceleyen çalışmaları için G. Woolf, **Tales of Barbarians: Ethnography and Empire in the Roman West**, 2011.

⁴⁶⁴ Waelkens 2002.

⁴⁶⁵ F. Dönmez-Öztürk , "Likya Örneğinde Romalılıştırma ve Romalılışma", **Doğu – Batı Dergisi (Romalılar – I)**, S. 49, 2009: 277 – 284. Anısı hoş olsun, μνήμης χάρις. Sayın Filiz Dönmez-Öztürk hocamız makalesinin son cümlesinde sıradan halkın yani alt toplumsal tabakaların araştırılmadığını, onların antik kaynaklarda kendilerine çok az yer bulduklarını da ifade etmiştir. Toplumun antik kaynaklarda görmezden gelinen alt tabakaları bıraktıkları epigrafik verileri sayesinde incelenebilmektedir. Nitekim bu tezde de başlıca kaynak bu "sıradan" insanlar ve onların sesi olmuştur. Dolayısıyla rahmetli Filiz Hocamızın işaret ettiği bu boşluğu doldurmaya yönelik bir katkı sunulmuştur. Tüm bunlar bir yana yapılan onca Romalılış(tır)ma tartışmasında Roma yurttaşlığının dağıtılması/kazanılması olarak belirlenen parametresi ile en net ve başarılı tartışmayı Filiz Hocamız bu kısa makalesinde vermiştir.

⁴⁶⁶ Askeri bağlamda ve egemenlik ilişkileri perspektifinden sadece Asia Minor'un güneyini hedef alan tek çalışma ise Stephen Mitchell tarafından kaleme alınmıştır bk. Mitchell 1999.

daha tutarlı sonuçlara ulaşılabilmek mümkündür.

Asia Minor'un Roma'nın kurduğu eyaletler bazında orduya katılımı incelendiğinde de bölgesel askeri karaktere yönelik yeni yorumlar da mümkün olabilmektedir. Askerlerin kökenlerine göre hangi Roma eyaletinden orduya katıldığını gösteren 3 numaralı grafiğe bakıldığında ilk iki sırayı birbirine yakın sayılarla Bithynia et Pontus (133) ve Galatia (123) eyaletleri almaktadır. Bu iki eyaletten en fazla sayıda askeri katılımı görmemiz onların Balkanlardan Doğuya yani Fırat Nehri sınırı ve ötesine giden askeri yolun tam üzerinde bulunmaları ile açıklanabilir. Nitekim Traianus'un Parth seferi sırasında Bithynia et Pontus eyaletine dahil Paphlagonia'dan devşirilen üç *auxilia* birliğinden birisine dahil olan Priskos'u (BeP 124), askerlik mesleğini gururla yerine getirdiğini anlatan ve sadece Romalı ismiyle okuduğumuz şen yazıtında da görmekteyiz⁴⁶⁷. Ayrıca yine bu dönemde Galatia'dan devşirilen cohors II Ulpiae Galatorum birliğinde hizmet etmiş birliğin ilk erlerinden İznikli Lucius oğlu Gaius'un diplomasını da Syria'da görmekteyiz. Bu iki eyalet de Asia Minor'un batısındaki sahil eyaletleri olan Asia ve Lycia kadar Hellen kültürel etkisinde kalmamıştır. Özellikle Galatia'da kentleşme de Roma teşvikiyle gelişmiştir. Nitekim bu iki eyaletten gelen askerlerin köken ifadelerinde Ancyra, Nicomedia, Gangra, Tavium, Prusa, Nicaea, gibi önde gelen kalabalık Hellen-Roma kentlerin isimlerini okumaktayız⁴⁶⁸.

Asia Minor'un kentlerinin de büyüklüğü ve fazlalığı dolayısıyla en kalabalık eyaleti Asia (70) ve Lycia'dan (49) bireysel olarak belgelenebilen katılımın düşük olması dikkat çekicidir. Esasında iki eyaletin de Roma ile ilişkileri Cumhuriyet dönemine dayanmaktadır. Asia, Roma'nın Anadolu'daki ilk eyaleti (MÖ 129) olmakla birlikte Lycia Koinon'u da Roma ile ittifak ilişkileri içinde olmuştur. Taraflar arası ilişkilerin olumlu seyretmesi Lycia'nın çok daha geç eyaletleştirilmesine, provincia

⁴⁶⁷ Askerin ismi Priskos'a bakılırsa, onu birliğin komutanından aldığı düşünülebilir bk. CIL VI 3654 karşı. AE 1974 226 ve Spaul 2000: 392. Bu durumda Priskos'un muhtemelen kendi yurdu Paphlagonia'ya daha yakın, Cappadocia'da bulunan Cohors I Paphlagonum'da görev yapmış olduğu düşünülebilir.

⁴⁶⁸ **Tablo 1.** 1 – 280. satırlar arasında birliklerine göre sıralanmış askerler arasında özellikle lejyonerlerde kent isimlerinin köken olarak verildiği örneklerin fazlalığı hemen dikkat çekmektedir.

Asia'nın ise birçok kentinin müttefik ve belki de özgür statüsü ile ilgisi olabilir⁴⁶⁹. Bir başka deyişle bu bölgelerin Roma ordusuna destek verme ve katılım biçimi Termessos'ta olduğu gibi farklı olabilir.

Sadece 21 askerin Cappadocia'dan Roma ordusuna katıldığını görmekteyiz ki bu durum iki lejyonu ve *auxilia* birlikleri ile bir orduya (*exercitus Cappadocicus*) sahip eyalet için oldukça garip görünmektedir. R. Teja Cappadocia'nın en az bilinen Roma eyaleti olduğunu belirtirken bunu bölgenin zayıf kentleşmesine ve dolayısıyla epigrafik geleneğin güçlü bir şekilde gelişmemesine bağlamaktadır. Dolayısıyla bölgenin Roma dönemi hakkında modern çalışma da oldukça sınırlıdır. R. Teja'nın makalesinde özetlediği üzere, aslında Cappadocia'nın son kralı Archelaos'un ölümü sonrası krali varlıkların imparatorluk kontrolüne geçtiğini, tapınakların hâkim olduğu üretim ekonomisine ve onların yarı köle statüdeki nüfusuna pek dokunulmadığını ve eyaletin ekonomik kapasitesi ile Fırat hattında bulunan askeri birlikleri desteklediğidir. Bölgede kentleşme Roma ile teşvik edilse bu hep düşük bir düzeyde kalmıştır. Bölge köleleri ve onların sağlamlığı ile ünlüdür. Bu da askeri anlamda iyi bir ün değildir. İmparatorluk tam olarak lejyonların bulunduğu bölgeden değil Asia Minor'un daha içeride kalan bölgelerinden personel ihtiyacını karşılarken Cappadocia'nın sadece ekonomik yönünden faydalanmış olabilir.

Asia Minor'un bölgesel askeri karakterini incelerken konu Hellenlere ve "Hellenliğe" da sıklıkla temas etti. Onlara dair askerlik bağlamındaki olumsuz görüşler ilgili başlıkta (yuk. **3. 2. Askeri Bağlamda Antik Kaynakların Asia Minor Halklarına Bakışı**) dile getirildi. Modern literatürde bile Asia Minor halkları gibi onların da (Ege'nin batı kıyısındaki Hellenler) Roma döneminde askerlik mesleğine pek istidadı olmadıkları yönündeki görüşü dile getiren çalışmalar mevcuttur. E. Bowie tarafından yayınlanan makalede Hellen kökenli askerlerin Roma ordusunda ne kadar

⁴⁶⁹ Yaşlı Plinius Asia Minor'un özgür kentleri arasında, Rhodos, Astypalae (As 31), Chios (As 38), Cnidus, Caunos, Illion, Tharsos (C 43 – 48), Mylasa (As 14 – As 15), Alabanda, Stratonicea, Alabanda, Chalcedon, Amius (BeP 82), Aegaeae (C 66), Mopsuestia (C 61), Samos, Mytilene ve Aphrodisias'ı saymaktadır Plin. N.H. 4. 71; 5. 91—92; 104—109, 124, 132—140, 149; VI 7; Anthony D. Macro, "The Cities of Asia Minor under the Roman Imperium", ANRW, C. VII/2, 1980: 659 – 697: 676. A. D. Macro listenin muhtemelen tam olmadığını ifade etmiştir. Az da olsa çoğunluğu lejyoner olmak üzere bu kentlerden askerleri görmekteyiz.

az görüldükleri tek tek isimleri listelenerek verilmiştir⁴⁷⁰. Ancak taraflar arası egemenlik ilişkileri ve Roma ile denkler arasındaymış gibi olabilecek bir ittifak düşüncesi göz ardı edilmiştir. Bu bağlamda hem antik dönemin askeri kültürü ile ünlü Sparta’yı, Boeotia kenti Thespieae’yi, hem de konumuzun bölgesel sınırları içinde yer alan ve Hellen kültür dairesinden tanımlanabilecek Phrygia’nın Aizanoi kentini birer yazıtla incelememiz, Hellenlerin ve Asia Minor’un Roma İmparatorluğu ile askeri ilişkilerini daha iyi anlamamızı sağlayacaktır.

Μάρκος | Αὐρήλιος | Ἄλξυς Θεώνος | στρατευσά|⁵μενος | κατὰ Περσῶν, | ἔτη
βιώσας | λ’

IG V, 1, 817, Sparta

Bu kısa yazıtta Teon oğlu Marcus Aurelius Aleksus’un Perslere karşı yapılan savaşta yer aldığını ve 30 yaşında öldüğünü okumaktayız. Mezarında yer alan rölyefte asker yerel ve Romalı karışık askeri kıyafeti ve teçhizatıyla resmedilmektedir⁴⁷¹. Aleksus’un görev yaptığı ordu Parthlulara karşı toplanmıştır. Ancak bunun yerine onların ataları ve Hellenlere saldıran Perslere karşı savaşın vurgulanması da Thermophylai ruhuna bir göndermedir⁴⁷².

Sonuç bölümünde doğrudan alıntılanmayacak kadar uzun bir diğer yazıt Thespieae’den gelmektedir. Kentten toplanan 80 genç yanlarına bir de hekim ilave edilerek Marcus Aurelius’un Germen kabilelere karşı savaşında askeri birlik olarak imparatora destek için gönderilmişlerdir. Yukarıda aktarılan Termessos’daki müttefik birliğin aksine burada katılan 80 kişilik askeri birliğin erlerinin isimleri de tek tek

⁴⁷⁰ Bowie 2014: 39 – 42.

⁴⁷¹ Sparta’dan gelen ve muhtemelen Caracalla’nın komutasında Perslere karşı savaşa katılmış diğer dört askere ait yazıt ve rölyefleri de birbirine benzer ifade ve tasvirler içermektedir von Premerstein 1911: 361 ve devamı ve Kennell 2009: 285. Yazıtın görseli için bk. **Levha 10, Resim 1**.

⁴⁷² Destanlaşan savaşta Spartalıların Pers ordusuna karşı Thermophylae’deki şanlı direnişleri ve onurlu mağlubiyetleri modern film endüstrisinde de kendine yer bulmuştur. Hellen milliyetçiliğinin iliklerine kadar sömürüldüğü 2007 yılında gösterime giren 300 Spartalı filmi Batı perspektifinden doğuya doğru bakışı örnekleme açısından bir başyapıttır. Barbarlığın küçümseyici anlamını kazanması da bu dönemde Hellenlik karşıtı olarak şekillenmektedir. **3. 2. Askeri Bağlamda Antik Kaynakların Asia Minor Halklarına Bakışı**, başlığı altında ele alınan egemen kaynaklardaki hâkim olan Asyalı “barbarlar – korkaklar – köle ruhlular” klişelerinin tamamı filmde kendine yer bulmuştur.

yazılmıştır⁴⁷³. Kâğıt üzerindeki karşılığına göre tam bir *centuria*'ya karşılık gelen bu “mütevazi” katkı imparatorun davasına verilen desteği gösterirken diğer Hellen kentlerinde de benzer örneklerin olabileceğini akla getirmektedir.

Aizanoi'den, konumuzun bölgesel sınırları içinde bulunan ve Hellenizmin nüfuz ettiği Phrig kentinden gelen ve Termessos'daki örnekle benzeşen bir yazıt daha bulunmaktadır. Dittenberger'in aktardığı ve açıkladığı yazıtta, Aizanoi kenti *diogmites*lerin, müttefik (σύμμαχος διογμίτης) olarak Marcus Aurelius'a askeri desteğinden söz edilmektedir⁴⁷⁴. Testimonia'da listelediğimiz askerler arasında kökeni Aizanoi olan tek bir asker dahi yoktur. Bu da Asia Minor'un tek tek isimleriyle belgelenemeyen ve Roma ordusuna imparatorluk döneminde müttefik olarak dahil olmuş askerlerin varlığından bizleri haberdar etmektedir. Ayrıca belge Marcus Aurelius döneminde *diogmites*lerin Roma ordusuna dahil edildiğinin aktarıldığı *Historia Augusta*'da geçen ifadeyi epigrafik olarak da doğrulamaktadır⁴⁷⁵.

Roma ordusunda görev yapmış Asia Minor kökenli askerler “ırk bilimi” süzgecinden geçirilerek teze dahil edilmemişlerdir. Nitekim *ırk*, *genos*, *ethne* gibi kavramların ne kadar belirsiz olduğu da “**3. 3. 1. Evrensel ve Yerel Kimlikler**” başlığı altında ifade edilmiştir. Yerel güvenliği sağlayan *paraphylaks*, *diogmites* gibi birliklerde köle olan ya da köle kökenli ve nerden geldiklerini, dolayısıyla kökenlerini tam olarak bilmediğimiz askerler de Aizanoi'den Roma ordusuna katılanların içinde değerlendirilebilir.

Termessos, Aizanoi, Sparta ve Thespieae'den verilen örneklerde dikkat çeken ortak özellik tüm yazıtların Marcus Aurelius ve sonrası döneme tarihlenmesidir. Bu tarihlenmeler bu askeri desteklerin dönemsel bir fenomen olabileceğini akla getirmektedir. Bu karşı teze bir yazıtla karşılık veremesek de Hadrianus döneminde imparator *legatusu* olarak Cappadocia eyaletini yönetmiş (131 – 137) ve eyaletin

⁴⁷³ Yazıt için bk. P. Roesch, *Les Inscriptions de Thespies*, Fascicule I, Lyon, 2009: 37 ayrıca P. A. Brunt, *Roman Imperial Themes*, Oxford, 1990: 512.

⁴⁷⁴ W. Dittenberger, *Orientalis Graeci Inscriptiones Selectae (OGIS): Supplementum Sylloges Inscriptionum Graecorum*, C. II, Leipzig, 1905: nr. 511; 8 – 10 satırlarda. von Premerstein 1911: 365; Kennell 2009: 288. Kennell OGIS'teki yazıt numarasını yanlışlıkla 522 olarak vermiştir.

⁴⁷⁵ SHA, *Mar. Aur.* XXI, 7 – 8.

ordusuna komutanlık yapmış L. Flavius Arrianus'un Alanlara karşı yürüttüğü askeri seferde müttefik Trapezus kentinin atlı birliklerle orduya destek kuvvet yolladığı aktarılmaktadır⁴⁷⁶. Büyük bir kent olmakla birlikte yerel Pontus donanmasının da limanına sahip Trapezus'dan tek bir asker bile ismiyle ve köken ifadesiyle epigrafik olarak belgelenememiştir. Trapezus'un da Termessos gibi müttefik olarak özellikle doğuda Parthlara karşı yapılan savaşlarda destek kuvvet çıkarıp sonrasında askerlerinin muhtemelen evlerine geri dönmüş olması ihtimali bu görünmezliği açıklıyor olabilir.

Sonunda bu araştırma, Asia Minor'un Roma İmparatorluğu ile olan askeri ilişkilerini incelemede epigrafik bolluk kadar yokluğun da yönlendirici ve açıklayıcı olabileceğini göstermiş oldu. Eksik ve kusurları ile Anadolu'nun, Roma dönemi askeri tarihine bütünlüklü bir bakış açısının da ilk örneğini ortaya koydu. Bundan sonra yapılacak askeri tarih araştırmalarında Testimonia'da tek tek askerlerin isimlerinin kaydedildikleri belgeler kadar Sonuç kısmında örneklenen epigrafik verilerin de peşine düşülmelidir. Tüm bunlar birlikte değerlendirildiğinde ve antik kaynaklara da aklımızda belirli sorularla, bir arayışla yaklaştığımızda, kapsamlı ve tutarlı sonuçlarla Asia Minor'un askeri tarihi daha da aydınlanacaktır. Asia Minor'un bereketli ve sürekli artan epigrafik malzemesi ve çeşitliliği göz önüne alındığında şüphesiz bu büyük ve zorlu bir görevdir. Ancak imparatorluğun batısına kıyasla Anadolu'nun çok daha renkli, kalıpları tekrar etmeyen, yerelden ve özlüğünden neşet eden yazıtları, bu araştırmaları üstlenecek bilim insanlarının azimlerini diri tutacaktır.

⁴⁷⁶ Arrianus, **Ektaxis kata Alanon**, 7 ve 17; Kennell 2009: 286.

EKLER

TESTIMONIA

Tez metninde atıf yapılan Asia Minor kökenli olan ya da kökenine dair tartışmalarda Asia Minor'dan geldiğine dair işaretler bulunan 477 asker köken bilgilerine veya tahmin edilen kökenlerinin hangi Roma eyaleti sınırında bulunduğuna göre numaralandırılarak Testimonia başlığı altında tasnif edildi. Böylece askerlere ait tüm epigrafik verilere toplu bir bakış imkânı sağlandı. Askerlere ait tüm epigrafik metinlerin içeriklerine dair açıklamalar, belgenin hemen altında aktarıldı. Eğer Asia Minor'un birçok farklı eyaletinden gelen askerler tek bir yazıt ya da papirüsten geliyorsa, söz konusu belge askerlerin memleketlerinin buldukları her bir eyalet başlığı altında tekrar işlenmedi. Bunun yerine birçok asker ismini içeren bu yazıtlar ya da papirüsler tek bir eyaletin başlığı altında incelendi. Aşağıda kullanılan bir örnekle açıklarsak: 195 yılına tarihlenen, Cybera, Pergamon, Ancyra ve Nicomedia kentlerinden gelen dört Asia Minor kökenli askerin de aralarında bulunduğu 244 askerin ismini içeren yazıtta (CIL III 14507), askerler terhislerini kutlarken imparatoru da onurlandırmışlardır. Nicomedia ve Ancyra'dan gelen askerler Bithynia et Pontus eyaleti ile Galatia eyaleti başlıkları altında **BeP 35** ve **Gal 99** kodu ve sonrasında isimleri verilir listelenmiştir. **BeP 35** ve **Gal 99** numaralı askerlerin isimlerinin geçtiği belgenin tam halinin hangi eyalet başlığı altında işlendiği isimlerinin hemen yanındaki dipnotlarında “195 yılında terhislerini kutlayan 7. Claudia lejyonu askerlerinin yazıtının tam hali Provincia Asia'da **As 12** ve **As 13** başlıkları altında verilmiştir” ibaresi ile açıklanmıştır. Pergamon ve Cybera'dan gelen askerler Provincia Asia sınırları içinde olduklarından **As 12** ve **As 13** ile numaralandırılmışlardır. Burada örneği verildiği gibi uzun yazıtlar içinde Asia Minor kökenli askerlerin isimleri gözle daha kolay seçilebilmesi amacıyla kalın olarak yazılmış ve vurgulanmıştır.

Yukarıda bahsi geçen yazıtta 244 askerin içerisinden sadece Asia Minor kökenli dört askerin ismi kesilip burada kullanılabilirdi. Ancak bu durum söz konusu yazıtın bütününe dair yapılabilecek yorumları temelsiz bırakırdı. Bu sebeple yorumların bağlamlarıyla bütünleşik kalmasını sağlamak için yazıtlar bütün halleriyle

Leiden Sistemi esas alınarak aktarıldı. Ayrıca çok sayıda askerin isminin geçtiği bu tür yazıtlarda Asia Minor kökenli olanların isimleri kalın yazılıp vurgulanarak çalışmamıza konu olan askerlerin okuyucu tarafından daha kolay seçilmesi amaçlandı. Aynı epigrafik belge için kullanılan çeşitli edisyonlar arasındaki farklılıklara bazı örneklerde dikkat çekildi ve gerekli atıflar yapıldı⁴⁷⁷.

Askeri diplomalarda ise askerin sadece kimliğine, kökenine ve mesleğine, kısacası ona özel dair bilgilerin verildiği kısımlar seçilerek aktarıldı. Aile ve akrabalık ilişkilerine dair ifadelerin yer aldığı yazıtlardan gelen bilgilere göre şemalar oluşturuldu ve “Aile Soy Ağaçları” başlığı altında “Ekler” kısmında verildi. Askeri diplomaların tüm içeriğine dair bir tartışma ele alınmadığı için böyle bir yöntem belirlendi. Her ne kadar birbirine benzer ve yurttaşlık hakkını donanma ve *auxilia* erlerine bağışlayan belgeler gibi görülse de askeri diplomalar ve onların askerlere verdiği, yurttaşlık, evlenme ve diğer hakların kapsamı ve formülasyonu çok kez değiştirilmiştir. Bu değişimler tezin konusu dışında kaldığından dolayı askeri diplomalardan kişiye özel ifadeler çekilip alınarak burada tasnif edilmiştir.

Tüm belgeler altlarında açıklamalar ve kaynakçaları ile derlenmiş ve bu sayede Asia Minor’un Roma imparatorluk dönemi askeri tarihini ve potansiyelini açıklayan bir *corpus* oluşturulmuştur. Elbette *Testimonia* tüm Asia Minor kökenli askerleri bir araya getirdiği iddiasına sahip değildir. Gelecekte Anadolu’nun askeri tarihine yönelik yapılacak çalışmalarla bu katalog geliştirilmeye devam edecektir.

⁴⁷⁷ Örneğin C 78, C 79 ve C 80 numaralı askerlerin adak yazıtında okuma ve yorum farklılıklarına dair tartışmalar aktarıldı.

1. PROVINCIA ASIA

As 1. Tiberius Claudius Pisonis

Buluntu yeri: Misenum – Italia

Belge türü: Mezar yazıtı, bk. Aile Soyağacı s. 552

Kaynak: CIL X 6800

Literatür: Bennett 2017: nr. 1

Tarihleme: II. yy.

*D(is) M(anibus) | T(iberi) Cl(audi) Pison(is) cen|t(urionis)] III Venere n(atione)
Asianus | stip(endiorum) XXVI q(ui) v(ixit) a(nnos) XLIII m(enses) X d(ies) XX III⁵
Cl(audia) Marcelliana uxor | et Tib(erius) Cl(audius) Pison filius | b(ene) m(erenti)
f(ecerunt).*

Açıklama: Birçok asker yazıtında görüldüğü üzere Yer altı tanrılarının⁴⁷⁸ ithafen başlayan mezar yazıtı Venere triremesinde yüzbaşılık görevini yerine getirmiş, Asia ulusundan⁴⁷⁹ Tiberius Claudius Pisonis'e aittir. 26 yıl askerlik yapan askerin yaş bilgileri detaylı bir şekilde ay ve gününe kadar – 44 yıl 10 ay 20 gün – aktarılmıştır. Eşi ve oğlun, askerin anısını yaşatmışlardır.

⁴⁷⁸ Mezar yazıtlarının başında sıklıkla geçen *Dis Manibus* ifadesi birçok yazıtta standart bir formül olarak görülmektedir ve DM olarak kısaltılmıştır. Ölen kişinin ruhuna atıf yapıldığı düşünülse de tekil *di manes* olarak değil çoğul ve datif şeklinde kullanılmıştır. Ölülerin ruhları yer altına aittir ve (*di inferi*) ölümsüz oldukları için tanrı addedilmişlerdir. Bu sebeple yer üstü tanrılarının (*di süperi*) karşıtı olarak konumlandırılmışlardır. DM kısaltması sonrası kişinin isminin genitif formunda verilmesi sebebiyle ölen kişinin ruhuna atıfta bulunduğu da düşünülmektedir. Formülasyon hakkında detaylı bilgi için bk. F. Prescendi, “Manes, Di”, **DNP**, C VII, 1999: 803; C. R. Phillips, “Manes”, **OCD**, 4.Ed.:2012: 891; R. Lattimore, **Themes in Greek and Latin Epitaphs**, Urbana, 1962: 90 ve devamı. Ayrıca formülün Hellence karşılığı (**Θεοῖς καταχθονίοις**) için bk. **As 5**. Ancak aynı ifadenin çift dilli yazıtlarda karşılığı olan Hellence formunu da göz önüne aldığımızda “yer altı tanrılarının” çevirisi tercih edilmiştir.

⁴⁷⁹ Latince *natio*, modern dillerdeki “nation” kelimesinin kaynağıdır. Bugünkü anlamında ulus olarak Türkçe ifade edebileceğimiz kavram bir kişinin doğum yerine atıf olarak da anlaşılabilir. Ancak tezin “3.3.2 *Etnisite, Kimlik ve Aidiyet*” başlığında da ele alındığı gibi kavramın anlamı antik dönemde de tartışmalı ve kesinlikten uzaktır. Ancak her halükârda günümüz ulusu – milleti gibi anlam çıkarmak yerine mezar yazıtlarında adı geçen kişinin kökenini belirtmede (nitekim “*natione*” ablativus (-den hali) bir çekimdir) kullanıldığını (özellikle de donanma erlerinde) açıkça görmekteyiz. Bu metinde *natione* ile ifade edilmiş olan olası bazı anlamlar da detaylı olarak “**2.1.3.2. Donanma Erlerinde Onomastik, Köken ve Kimlik İfadeleri**” başlığı altında ele alınmıştır.

As 2. Gaius Servilius Paulinus

Buluntu yeri: Misenum

Belge türü: Mezar yazıtı

Kaynak: CIL X 3508

Literatür: Bennett 2017: nr. 4

Tarihleme: II. yy.

*D(is) M(anibus) | C(ai) Servili Paulin(i) | mil(itis) dupl(icari) classe praetoria
Mi|sen(ense) III(triere) Danu(v)io Asia|I^snus [...*

Açıklama: Duplicarius⁴⁸⁰ donanma eri Asia ulusundan Gaius Servilius Paulinus'a ait mezar yazıtı.

As 3. Auspicatus oğlu Aulus Anistius Euphronius

Buluntu yeri: Vindobona – Baden – Avusturya / provincia Pannonia Superior

Belge türü: Askeri diploma, bk. Aile Soyağacı s. 552

Kaynak: AE 2008: 1111

Literatür: F. Beutler, “Ein Militärdiplom der Classis Misensis (AE 2008, 1111) mit zwei Rezipienten? Mit einem Addendum von Paul Holder”, **ZPE**, C. CCXI, 2019: 237 – 247

Tarihleme: 26 Ekim 145

*... qui militaverunt in classe praetoria | Misensensi quae est sub Valerio Paeto | sex et
viginti stipendi(i)s emeritis di | missis honesta missione..*

... Ex gr(eg)ale | Ti(berio) Claudio Secundi f(ilio) Masculo Boio | ex Pannon(ia)....

⁴⁸⁰ Gösterdikleri cesaret ve başarılarla karşın çift maaş (*stipendium*) ya da tayımla (*ratio*) ile ödüllendirilen askerlere verilen ayrıcalığı nitelemektedir. Bir rütbeden ve daimî bir çift maaştan ziyade başarıya ve cesarete karşı verilen bir ikramiye başka bir tabirle ödüllendirmeyi açıklamaktadır bk. E. Sander, “Zur Rangordnung des römischen Heeres: Der Duplicarius”, **Historia: Zetschrift für Alte Geschichte**, 1959, C. VIII, S. 2, 239 – 247: 243.

*l ex gregale l A(ulo) Antistio Auspicati f(ilio) Euphronio⁴⁸¹ Cotiae<o=C> ex Ph ll
ryg(ia) l et Hospitali f(ilio) eius l et Crispinae fil(iae) eius ...*

Açıklama: Bu diplomada ilginç olan iki kişiye aynı diplomanın verilmiş olması ya da belgelerin tasnifi esnasında işin yoğunluğundan kaynaklı olarak bir arada yanlılıkla mühürlenmiş iki diplomaların mevcudiyeti söz konusudur. Phrygia'nın Cotiaeon (Kütahya) kentinden Euphronius ile Tiberius Claudius Masculus isimli Pannonia kökenli her ikisi de Misenum donanmasında hizmet etmiş erlerin diplomaları 26 yıl görev yaptıklarını okumaktayız.

As 4. Gaius Iulius Stratonikos

Buluntu yeri: Bilinmiyor, Eskişehir Arkeoloji Müzesinde sergilenmekte, provincia Asia

Belge türü: Mezar yazıtı, görsel için bk. **Levha 16, Resim 1**, bk. Aile Soyağacı s. 543

Kaynak: N. E. Akyürek Şahin, H. Uzunoğlu, “Eskişehir Müzesi’nden Yeni Yazıtlar”, **Ausonius, Arkeoloji, Tarih ve Epigrafi’nin Arasında: Prof. Dr. Vedat Çelgin’in 68. Doğum Günü Onuruna Makaleler**, (ed.) M. Arslan – F. Baz, 2018: 31 – 67, 39 – 42

Tarihleme: II. – III. yy

Γ(αίωι) Ἰουλίω Στρατονίικω στρα{ι}τευσαμένω σημηαφόρ⁴⁸² κ(ἐ) Αιλία l Ἰουλία
συνβίω κ(ἐ) αὐτῶ ll⁵ ζῶν κ(ἐ) φρονῶν ἔστησεν σὺν τοῖς τέκνοις Δ.? Αιλίω κ(ἐ)
Εὐτυχία⁴⁸³ l κ(ἐ) Μηνισκῶ κ(ἐ) Ἄνθω κ(ἐ) l Ακκα⁴⁸⁴ κ(ἐ) Ἐρμηῖ κ(ἐ) Στραll¹⁰τονείκω.

Açıklama: Roma ordusunda hizmet etmiş Asia Minor kökenli erler arasında toplam yedi çocukla en kalabalık aileye sahip olan bayraktar Gaius Iulius Stratonikos'a ait

⁴⁸¹ LPGN Vc: 164.

⁴⁸² Karş. **LeP 40:** Latince *signifer*'e karşılık gelebilecek bu askeri terim **σημηῖον**: bayrak, işaret ve **φόρος**: ileriye götüren taşıyan sıfatının birleşiminden oluşmuş bir kelimedir.

⁴⁸³ LPGN Vc: 161.

⁴⁸⁴ Zgusta 1964: 36/1.

mezar Eskişehir Arkeoloji Müzesi bahçesinde sergilenmektedir⁴⁸⁵.

As 5. İsim bölümü kayıp Syria donanmasının muhtemel komutanlığını yapmış vataranın oğlu için yaptırdığı mezar yazıtı

Buluntu yeri: Teos / provincia Asia

Belge türü: Mezar yazıtı

Kaynak: CIL III 421; IK 59: 48

Literatür: Bennett 2017: nr. 8

Tarihleme: ?

(in Corona)

(in

Corona)

Ὁ δῆμος

Ὁ

δῆμος

Dis Manibus [-----] I[---] Quir(ina) [-----]I corus [-----]I classis
Syriacae [----- f]||⁵ecit (vac.)

I Θεοῖς [καταχθονίοις] I EIN[-----] I ΠΟΥ[-----] I ΚΟΣΣΤΟΥ[-----
-----]||¹⁰νῖῶ ἐποίησεν.

Açıklama: Classis Syrica'da görev yapmış, bir nauarchos'a ait yazıt⁴⁸⁶.

As 6. Gaius Iulius Hilarius

Buluntu yeri: Ephesus / provincia Asia

Belge türü: Mezar yazıtı, bk. Aile Soyağacı s. 555

Kaynak: CIL III 434 = ILS 2913

Literatür: Bennett 2017: nr. 7

Tarihleme: ?

⁴⁸⁵ Yazıtın Türkçe çevirişi için bk. Akyürek Şahin, Uzunoğlu 2018: 39 – 42.

⁴⁸⁶Bennett'e göre vataranın *nauarchos* rütbesinde olması muhtemeldir.

*Haec ara C(ai) Iuli | Hilari trierarchi | cla(s)sis Syriacae | liburna Grypi II⁵ et
Domitae | Graptae uxoris | eius coniugis carissimae.*

Açıklama: Classis Syriaca Grypi liburna'sının trierarchus'u⁴⁸⁷ Gaius Iulius Hilarius ve eşi Domita Grapta'nın mezar yazıtı.

As 7. Lucius Boionius Zeno

Buluntu yeri: Brundisium – Italia

Belge türü: Mezar yazıtı

Kaynak: AE 1900: 185, ILS 9218

Literatür: Bennett 2017: nr. 6

Tarihleme: MÖ 30 – MS 50

*L(ucius) Boionius Zeno | veteranus de Phryge | triere nauta v(ixit) a(nnos) XCV I⁴
h(ic) s(itus).*

Açıklama: Phrygia'dan denizci veteranın Lucius Boionius Zeno'nun özlü mezar yazıtı. 95 yıl yaşamış olan veteranın hangi donanmada görev yaptığı belirtilmemiştir⁴⁸⁸.

⁴⁸⁷ Gemi tipi *trireme* değil *liburna* da olsa gemi komutanı ünvanı donanmanın en yaygın gemi tiplerinden olan *trireme*de olduğu gibi standartlaşmıştır.

⁴⁸⁸ Italia'nın doğu sahilinin kontrolü Ravenna donanmasındaydı ve mezar yazıtı da bu bölgede bulunduğu için J. Bennett askerinin Ravenna donanmasından olabileceğini ileri sürmüştür bk. Bennett 2017: a.y. dipnot 112. Askerin herhangi bir donanmadan bahsetmeyişi ise henüz bu donanmaların isimleriyle ve görev bölgeleriyle teşkilatlandırılmadığı erken Augustus dönemine ve Actium Savaşının sonrasında emekli olan bir donanma erine de işaret ediyor olabilir.

As 8. Marcus oğlu Marcus Aurelius Domitius Demetrius, Hierapolis⁴⁸⁹, Cohors praetoria askerlerinin isim ve kökenleriyle listelendiği yazıttan bir muhafız eri

As 9 [---] ? Flavius Antoninus Stratoniceia'lı cohors praetoria eri⁴⁹⁰

As 10. Aurelius Aristonikos

Buluntu yeri: Eskişehir – Dorylaion / provincia Asia

Belge türü: Adak yazıtı

Kaynak: SEG 44, 1070; P. Frei, “Epigraphisch – Topographische Forschungen in Eskişehir 1992”, **Araştırma Sonuçları Toplantısı**, C. XI, Ankara, 1993: 123 – 128

Literatür: Şahin Akyürek, Uzunoğlu, 2018: 40

Tarihleme: Severus sonrası, III. yy⁴⁹¹

Ἀγαθῆ τύχη | Αὐρήλιος Ἀριστόνικος στρατιώτης | πραιτωριανὸς Δι ||⁵ ἰ Πατρικῶ
κὲ Συνγε | νικῶ Βιαδηριαν | ᾧ ὑπὲρ ὑγίας κὲ σωτηρίας μετὰ τῶ|ν ἰδίων εὐχῆς χ||¹⁰
ἀρὶν ἀνέστησεν | τὸν βωμόν

Açıklama: Cohors praetoriae askeri⁴⁹² Aurelios Aristonikos'un Zeus Biaderianos'a adak yazıtı.

As 11. Aelius oğlu Aelius Aurelius Atticus

Buluntu yeri: Fantanele / provincia Moesia Inferior

Belge türü: Askeri diploma

Kaynak: CIL XVI 145

⁴⁸⁹ Syria mı yoksa provincia Asia sınırları içindeki Hierapolis mi olduğu kesin değildir. Yazıtta yer alan diğer askerler Cappadocia başlığı altında (**Ca 12** ve **Ca 13**) ele alındı.

⁴⁹⁰ Yazıtın tümüne yönelik değerlendirme Cappadocia başlığında **Ca 11** ve **Ca 12** altında ele alındı. CIL VI 32536; AE 2013, 1189; AE 2014, 133a = AE 2014, 657; Redaelli 2017: 279 – 286 b.a.

⁴⁹¹ Septimius Severus'un ordu reformları sonrasında o zamana değin ağırlıklı olarak Italia ve uzun zamandır Roma hâkimiyetinde olan ve Romalılaşmış batı eyaletlerinden celp edilen erlerin yerini lejyonlardan (dolayısıyla eyaletlerden) gelen seçme askerler doldurmaya başlamıştır. SEG 40: 1070'de yer alan tarihlemeye de bu durum göz önünde bulundurulmuş olmalıdır.

⁴⁹² Yazıtta geçen ifade (**στρατιώτης**) Aurelius Aristonikos'un aktif bir asker olduğuna işaret etmektedir. Ancak bu durum Frei'in da belirttiği üzere, askeri memleketinde ailesiyle birlikte Zeus'a adakta bulunması durumuyla örtüşmemektedir. Veteran olsaydı Asia Minor kökenli birçok askerinin Hellenice yazıtlarında görüldüğü üzere (**στρατευσάμενος**) ifadesini yer alması beklenebilirdi.

Tarihleme: 7 Ocak 233

...qui militaver(unt) in cohort(ibus) pr(aetoriis) Ale|xandrian(is) decem I II III IIII V
VI VII VIII | VIII X P*is* Vindicibus qui pie et | fortiter militia functi sunt..... coh(ors)
V pr(aetoria) Alexandrian(a) P(ia) V(index) | Ael(io) Aurelio Ael(i) f(ilio) Attico
Acamantia Doryleo...

Açıklama: Dorylaion kentinden Aelius Aurelius Atticus cohors V praetorie'de görevini tamamladıktan sonra onurlu bir şekilde terhis edilmiştir.

As 12. Titus Claudius Successus (Pergamon)

As 13. Isidorus⁴⁹³ (Cybera)

Buluntu yeri: Viminacium / Moesia Superior

Belge türü: Onurlandırma, terhis kutlama yazıtı

Kaynak: CIL III 14507

Literatür: Mirkovic 2004: 211 – 220

Tarihleme: 195

Antica (ön cephe)

[Imp(eratori) Caes(ari)] | [L(ucio) Septimio Severo Pertin]a[ci] | [Aug(usto)
Arab(ico) Adiab(enico) et M(arco)] Aurel(io) | [Anton(ino) Caes(ari) vet(erani)
l]eg(ionis) VII Cl(audiae) II⁵ [P(iae) F(idelis) prob(ati) Prisco et Ap]ollinar€
co(n)s(ulibus) | [m(issi) h(onesta) m(issione) per C(aium) Gabi]n(ium)
Pompeianum | [leg(atum) Aug(usti) pr(o) pr(aetore)] et Lael(ium) Maximum |
[leg(atum) leg(ionis) VII Cl(audiae) P(iae) F(idelis) Cle]ment€ et Prisco
co(n)s(ulibus) | [coh(ors) I ---]tid(ius) Murenian(us) tr(ibunus)

⁴⁹³ **As 12** ve **As 13**, 7. Claudia lejyonu veteranlarının terhis kutlama yazıtında yer alan provincia Asia kökenli iki asker.

II ¹⁰ [---]ius Paut(alia)	M(arcus) Aur(elius) [S]extus Sc(upis)
[---]us Sar(mizegetusa)	coh(ors) II
[---]nten() Sar(mizegetusa)	T(itus) Ael(ius) Dizo Trim(ontio)
[---]us b(ene)f(iciarius) c(onsularis) Am(pelo?)	M(arcus) Aur(elius) Mestrius Sc(upis)
[---]us[tu]s Sir(mio)	M(arcus) Val(erius) Valens Sc(upis)
¹⁵ [---]ius cas(tris)	T(itus) Ael(ius) Atilius Sal(onis)
[---] Rat(iaria)	M(arcus) Aur(elius) Valens Sc(upis)
[---]X[---]A[---]VS Ia[d(ero?)]	P(ublius) Ael(ius) Dassius Rat(iaria)
[---] Titi[188çen(?)] cas(tris)	P(ublius) Ael(ius) Iulius Sirm(io)
[---] Ale]xan[der(?)] Sc(upis)	T(itus) A[u]r(elius) Cupitus Rom(ula)
²⁰ [---] B]ith[us] Sc(upis)	M(arcus) Lic(inius) Crescens Rat(iaria)
--- S]aturn[i]n(us) Sa[r(mizegetusa?)]	M(arcus) Messal(a) Pudens str(ator) co(n)s(ularis) Rat(iaria)
[---] Mestriu[s]	(ublius) Ael(ius) Primus str(ator)

co(n)s(ularis) Ra[t(iaria)]

[---] Ael(ius) Victor Trim(ontio)

[--- I]u[l(ius)] N[atal]is(?)

25

]ocus [---]

]l(ius) Dolens Rat(iaria

T(itus) Aur(elius) Iulius
b(ene)f(iciarius) pr(aefecti) Sc(upis)

[---] Aur(elius) Mestula Sc(upis)

T(itus) Fl(avius) Dexter Eur()

---] Val(erius) Marcian(us) Rat(iaria)

T(itus) Aur(elius) Castus tub(189 çen)
Rat(iaria)

M(arcus) Cass(ius) Sulpician(us)
Rat(iaria)

M(arcus) Ulp(ius) Messor Sir(mio)

³⁰ [---] Val(erius) Longinus Rat(iaria)

C(aius) Val(erius) Maximus c(ustos)
a(rmorum) Rat(iaria)

M(arcus) Curt(ius) Stambon
b(ene)f(iciarius) s(emestris) Rat(iaria)

T(itus) Aur(elius) Bithus Rat(iaria)

T(itus) Cl(audius) Iustinus Sc(upis)

L(ucius) Aur(elius) Valens c(ustos)
a(rmorum) Rat(iaria)

T(itus) Aur(elius) Drigissa Rat(iaria) coh(ors) III

M(arcus) Aur(elius) Thamarcus T(itus) Aur(elius) T[---]AL[---]
Rat(iaria) Rat(iaria)

³⁵ T(itus) Aur(elius) Thithi() Rat(iaria) P(ublius) Ael(ius) Valens op(tio)
Rat(iaria)

Q(uintus) Val(erius) Quintianus T(itus) Aur(elius) Sinna d(onis)
b(ene)f(iciarius) Rat(iaria) d(onatus) Rat(iaria)

M(arcus) Aur(elius) Dassius Sc(upis) T(itus) Aur(elius) Metrod(orus)
sig(nifer) Nic(opoli)

M(arcus) Ulp(ius) Ianuarius M(arcus) Aur(elius) Dines Trim(ontio)
b(ene)f(iciarius) c(onsularis) Rat(iaria)

T(itus) Ant(onius) Glaucus C(aius) Val(erius) Valens Rat(iaria)
b(ene)f(iciarius) Murs(a)

⁴⁰ C(aius) Iul(ius) Sabinus Rat(iaria) C(aius) Val(erius) Valens d(onis)
d(onatus) R(emesiana?)

P(ublius) A[e]l(ius) Maximus Rat(iaria) M(arcus) Lic(inius) Longinus
R(emesiana?)

C(aius) Val(erius) Maximus Sc(upis) M(arcus) Aur(elius) German(us)
Sc(upis)

C(aius) Val(erius) Rufus Rat(iaria)	M(arcus) Aur(elius) Valens R(emesiana?)
C(aius) Iul(ius) Sausa Sc(upis)	P(ublius) Ael(ius) Vitalis R(emesiana?)
⁴⁵ M(arcus) Aur(elius) Priscus Sc(upis)	M(arcus) Aur(elius) Dolens d(onis) d(onatus) R(emesiana?)
M(arcus) Aur(elius) Attius Sc(upis)	L(ucius) Minic(ius) Verissim(us) d(onis) d(onatus) R(emesiana?)
M(arcus) Aur(elius) Bonus Sc(upis)	M(arcus) Aur(elius) Daizo Sc(upis)
C(aius) Iul(ius) Nepos cor(nicularius) p(raefecti) Sal(onis)	M(arcus) Aur(elius) Timotheus Nic(opoli)
G(aius!) Iul(ius) Marcian(us) Nic(opoli)	C(aius) Val(erius) Filiscus(!) Nic(opoli)
⁵⁰ C(aius) Ant(onius) Valens Rat(iaria)	M(arcus) Iul(ius) Valens Tr(aianopoli?)
M(arcus) Ulp(ius) Paetus Rat(iaria)	P(ublius) Ael(ius) Vitalis eq(ues) pol(lio) c(astris)
M(arcus) Ulp(ius) Valens Rat(iaria)	coh(ors) IIII
M(arcus) Ant(onius) Marcian(us) b(ene)f(iciarius) t(ribuni) Sc(upis)	M(arcus) Aur(elius) Bithus Pau(talia)

C(aius) Val(erius) Maximus Sc(upis)

T(itus) Val(erius) Valentin(us)
R(emesiana?)

Latus sinistrum(sol kanat)

[-----] I [---]

T. Aur(elius) S[urus? [---]

[----- M]ur(sa)

C. Iul(ius) Iulianus [---]

[-----]r

T. Aur(elius) Macedo [---]

[-----] P(olia) c(astris)?

C. Val(erius) Valens [---]

||⁵ [-----]192çen Sc(upis)

C. Val(erius) Capito [---]

[-----]IR R(emesiana?)

T. Fl(avius) Vitalis st(ator)⁴⁹⁴ l(egati)
l(egionis) ? [---]

[----- **Isi**]dor(us) Cyber(a)

P. Ceten(ius) Iulian(us) str(ator?) [---]

[----- Pau]linus Sal(onis)

P. Ceten(ius) Anician(us) i[m(aginifer?-
-)]

[-----]nician(us) Mar(gi)

C. Ulp(ius) Victor [---]

⁴⁹⁴ *Statores*: “Kaynaklardan kesin görevine dair bir çıkarım zor olsa da komutanların emir eri gibi hizmet gördüğü düşünülen bir er sınıfıdır” bk. W. Eck, “Statores”, **DNP**, C XI, 2001: 929.

||¹⁰ [----- Postu]mius? M. Ulp(ius) Firmus eq(ues) [---]
R(emesiana)

[----- Val]ens R(emesiana) C. Terent(ius) Clemens [---]

[-----] opt(io) R(emesiana) C. Val(erius) Valens TR()

[-----]s Sc(upis) P. Aelius Candidus [---]

[----] us im(aginifer) C() Co(hors) X

||¹⁵ [-----] Sc(upis) C. Ant(onius) Valens d(onis)
d(onatus)⁴⁹⁵ T()

[---]us Sc(upis)

[-----] Zar(misegetusa?) P. Ael(ius) Silvanus tub(193çen) [---]

[-----]tus Anc(yra) M. Aur(elius) Sempronius [---]

[-----] R(emesiana) M. Cocc(eius) Vitalis c(ornicularius?) [-
--]

||²⁰ [---]nn() cor(nicularius) Scupis C. Val(erius) Herculan(us) [---]

⁴⁹⁵ Cesaretinden ve başarısından dolayı ödüllendirilmiş askerlere verilen onore edici ünvan bk. V. A. Maxfield, **The Military Decorations of the Roman Army**, 1981: 48; Y. La Bohec, “Dona Militaria”, **DNP**, C III, 1997: 767 – 769.

[Coh(ors) VII]I

M. Ulp(ius) Victor [---]

[-----]ius Sc(upis)

T. Cl(audius) Victor [---}

[-----]o R(emesiana)

M. Ulp(ius) Titianus

[-----]tis strator Sc(upis)

P. C() Longinus [---]

||²⁵ [---]ius d(onis) d(onatus) Sir(mii)

T. Aur(elius) Antioc(hus) o(ptio) [---]

[-----] signifer Sc(upis)

C. Luceius Bassus t[ub(194çen? ---]

[-----] Sir(mii)

P. Ael(ius) Capito s[tr(ator)?---]

[-----] R(emesiana)

T. Aur(elius) Maxim(us) st(rator) [---]

[-----]Sa]l(onis)

T. Aur(elius) Sextus d(onis) d(onatus) [-
--]

||³⁰ [-----]

M. Ulp(ius) Gn(eius?) [---]

[-----]

T. Aur(elius) [-----]

[-----]

[-] Ael(ius) [I]u[st---] Sa]l(onis?)

[--]s [-----]

]s [---] I [--- P]rupincus(!) d(onis)
d(onatus) kast(ris)

II³⁵ M(arcus) Ael(ius) Vitalis kas(tris)

M(arcus) [A]ur(elius) Provincial(is)
R(emesiana?)

C(aius) Iul(ius) Severus d(onis)
d(onatus) R(emesiana?)

M(arcus) Ulp(ius) Martial(is) int(erpres)
Sc(upis)

M(arcus) Ulp(ius) Marin(us) st(rator?)
Mur(sa)

II⁴⁰ Coh(ors) VIII

T(itus) Aur(elius) Neptolem(us)
Her(aclea)

L(ucius) Apul(eius) Iustus sig(nifer)
R(emesiana?)

M(arcus) Aur(elius) Valens Sc(upis)

T(itus) Fl(avius) Aper Sir(mio)

||⁴⁵ C(aius) Iul(ius) Marcus
R(emesiana?)

T(itus) Fl(avius) Longinus R(emesiana?)

M(arcus) Ulp(ius) [L]icinius Sir(mio)

C(aius) Val(erius) Valens
b(ene)f(iciarius) tr(ibunus) R(emesiana?)

C(aius) Val(erius) Trophimian(us)
Phil(ippis?)

||⁵⁰ M(arcus) Aur(elius) Mucatra
l(ibrarius) R(emesiana?)

C(aius) Iul(ius) Victorin(us)
R(emesiana?)

C(aius) [L]ic(inius) Paulin(us) cer(arius)
Sc(upis)

Latus dextrum (sağ kanat)

[Coh(ors) VI]

||⁵⁵ [---]A[---]

[--- Ti]rt(ius?) To[---

[--- Au]r(elius) Sosigenes Thes(salonica) T(itus) Ael(ius) [Cr ---]

[--- A]el(ius) Ingenuus R(emesiana?) T(itus) Aur(elius) [Ma ---]

[M(arcus) Ulp(ius)] Valens M(arcus) Aur(elius) [Iu ---]
R(emesiana?)

[--- Aur(elius)] Mucco d(onis) d(onatus) P(ublius) Ael(ius) [Ianuarius ---]
R(emesiana?)

||⁶⁰ [--- Val(erius)] Valens op(tio) M(arcus) Aur(elius) [Solinus ---]
R(emesiana)

[M(arcus)] Aur(elius) Firmus C(aius) Iul(ius) [Clemen() ---]
cl(avicularius?) cas(tris)

L(ucius) Apic(ius) Sextus tes(serarius) T(itus) Fl[av(ius)] M[axim() ---]
Sc(upis)

[M(arcus) Aur(elius) C]uria Rat(iaria) M(arcus) Aur[el(ius) Censorinus(?) ---]

[M(arcus) Ulp(ius)] Valens Rat(iaria) T(itus) Aur(elius) Lo[ng ---]

||⁶⁵ [C(aius) Val(erius)] Valens
int(erpres) R(emesiana?)

[C(aius) Iusti]en(us) Sequens M(arcus) Aur(elius) Sco[---]
R(emesiana?)

[---] Aur(elius) Saturni(nus) d(onis) T(itus) Ae[l(ius) ---]
d(onatus) Sc(upis)

[M(arcus) Aur(elius) Da]ssius Sc(upis) [---] Felix(?) [

[M(arcus) Val(erius) M]aximus
Pau(talia)

II⁷⁰ C(aius) Iul(ius) Va]lentin(us) S[---]

C(aius) Iul(ius) Cre]scens [---]

[T(itus) Aur(elius)] Curia [---]

[C(aius) Pyrr() Her]culan(us) [---]

[M(arcus) Aur(elius) Pri]mu[s ---]

II⁷⁵[---] Nason(ius) Maxim() [---]

M(arcus) Cocc(eius) M[---]

[---] Iu[l(ius) ---]

Yazıtın sağ kanadında üst ve alt bölüm arasındaki kısım kayıp*.

Sağ kanat alt bölüm.

Cohors V

[Coh(ors) VII]

T(itus) Ael(ius) Herc[ul() ---]

eq(ues) R(emesiana?)

||⁸⁰ L(ucius) Val(erius) Crispus [---]

[---]s R(emesiana?)

M(arcus) Aur(elius) Monta[n(us) ---]

[--- Vale]ntin(us) Sc(upis)

C(aius) Iul(ius) Anton[ius(?) ---]

[--- **Do]mitio Nicom(edia)**

M(arcus) Aur(elius) Timens [---]

[--- D]assius tub(199çen) R(emesiana?)

P(ublius) Ael(ius) Longin(us) [---]

[--- Au]r(elius) Taurus R(emesiana?)

||⁸⁵ M(arcus) Aur(elius) Tara [---]

[---] Aur(elius) Andio R(emesiana?)

M(arcus) Aur(elius) Maxim(us) c(ustos)
[a(rmorum?) ---]

M(arcus) Aur(elius) Antio sig(nifer)
Cap()

M(arcus) Att(ius) Modest(us) Sc(upis?)

M(arcus) Val(erius) Marcellin(us)
Sc(upis) d(onis) d(onatus)

M(arcus) Aur(elius) Barbius Sal(onis)

M(arcus) Aur(elius) Surus R(emesiana?)

M(arcus) Ulp(ius) Magnio R(emesiana?) T(itus) Fl(avius) Valerius Am(pelo?)

||⁹⁰ C(aius) Iul(ius) Valens M(arcus) Aur(elius) Severin(us)
R(emesiana?) Sc(upis)

M(arcus) Ulp(ius) Ianuar(ius) M(arcus) Aur(elius) Auluzon
R(emesiana?) R(emesiana?)

[M(arcus)] Ulp(ius) Gemellin(us) **T(itus) Cl(audius) Successus**
sig(nifer) Z(erna?) **Perg(amo)**

C(aius) Iul(ius) Albanus R(emesiana?) C(aius) All(ius) Crescens c(ustos)
a(rmorum) R(emesiana?)

M(arcus) Ant(onius) Valens C(aius) Val(erius) Quintian(us) d(onis)
R(emesiana?) d(onatus) Sir(mio)

||⁹⁵ [---] Aur(elius) Rescupor(is) IER() C(aius) Val(erius) Maxim(us) str(ator)
Sc(upis)

[---] Did(ius) Valens R(emesiana?) C(aius) Aur(elius) Mestrius Sc(upis)

Açıklama: İmparator Caesar Lucius Septimius Severus Augustus, Arabia Adiabonica fatihi ve Caesar Marcus Aurelius Augustus (Caracalla), konsüller Priscus ve Apollinaris yılının (169) devresinden erler, legatus Augusti pro praetore Gaius Gabinius Pompeianus ile 7. Sadık ve dindar Claudia lejyonun lagatus legionis'i Laelius Maximus tarafından Clemens ve Priscus'un konsüllüklerinde (195) onurlu bir şekilde terhis edildikleri yazıtın başında yer alırken devamında veteran statüye ulaşan

askerler isim, görev, rütbe ve memleketleriyle listelenmektedir⁴⁹⁶.

As 14. Lucius oğlu Lucius Domitius Aquilius

Buluntu yeri: Bigeste – Bosna Hersek / Dalmatia

Belge türü: Mezar yazıtı

Kaynak: CIL III 8487

Literatür: Forni 1953: 225; Mitchell 1976: 305; D. Tončinić, **Monuments of Legio VII in the Roman province of Dalmatia**, 2011: 11

Tarihleme: 9 – 42

L(ucius) Domitius L(uci) f(ilius) Ann(iensi) | Aquilia vet(eranus) leg(ionis) VII | domo Myliada(!) | stip(endiorum) XXXIII vi(vus) fe[ci]t sib(i) II⁵ et C(aio) Domitio [---] Aniensi | [A]qui[l]ino⁴⁹⁷ mil(iti) [l]eg(ionis) V[II] | [s]tip(endiorum) XX h(onesta) m(issione) [---] | [-----] | [-----] II¹⁰ [---] A[---] | [---] V[---]..

Açıklama: 33 yıl görev sonrası veteran olmuş Milaslı, Lucius oğlu Lucius Domitius Aquilius'un kendisi ve aynı birlikten arkadaşı için diktiği mezar.

As 15. Lucius oğlu Lucius Herennius

Buluntu yeri: Bigeste / Dalmatia

Belge türü: Mezar yazıtı

Kaynak: CIL III 8488

Literatür: Forni 1953: 225; Mitchell 1976: 305; Tončinić 2011: nr. 17

Tarihleme: 9 – 42

⁴⁹⁶ Okunabilen toplam 244 askerin listelendiği yazıtta M. P. Speidel sadece Pergamonlu Successus'un (As 12) listeye dahil etmiştir bk. Speidel 1980: 742.

⁴⁹⁷ Tončinić bunun da Milas'tan olabileceğine dair soru işareti bırakmıştır bk. Tončinić 2011: 202. Mitchell ise Gaius'u kastrens (kışla doğumlu) olarak yorumlamışken Forni de burada tek bir Asia Minor kökenli asker kaydetmiştir. Yazıtta adı geçen askerler arasında akrabalık aile bağı olduğu durumlarda belirtiliyor. Ancak burada önemli bir ipucu olabilecek Gaius'un baba adını veren kısım yazıtta okunamaz durumda. Bununla birlikte yazıtın alt kısımlarının okunamayacak durumda olması adı geçen askerler arasındaki muhtemel kan bağı keskin bir şekilde belirtmemizin önüne geçiyor.

*L(ucius) Herenni(ul)us L(uci) f(ilius) Pap(iria) | Muliade(!) | vet(eranus) leg(ionis) VII
II⁵ an(norum) LX sti(pendiorum) | XXX h(ic) s(itus) e(st).*

Açıklama: Ömrünün yarısını 7. Lejyonda geçiren (60 yıl yaşadı, 30 yıl askerlik yaptı) Milaslı? Lucius oğlu Lucius Herennius'un mezar yazıtı.

As 16. Quintus Ignienus Ferox

Buluntu yeri: Salona / Dalmatia

Belge türü: Mezar yazıtı

Kaynak: ILJug III 2105

Literatür: Forni 1953: 225; Mitchell 1976: 305; Tončinić 2011, nr. 19

Tarihleme: I. yüzyıl ilk yarısı

Sol taraf: [---]ara | [---]u(?)lio | [---]

Sağ taraf: Q(uintus) Ignienus | Q(uinti) f(ilius) An(iensis) Ferox | dom(o) Troade | [-

...

Açıklama: Troaslı⁴⁹⁸....”Quintus oğlu Quintus Ignenius Ferox Aniensis’in mezar yazıtı.

As 17. Marcus Aurelius Asclepiades

Buluntu yeri: Cotiaeum – provincia Asia

Belge türü: Adak yazıtı

Kaynak: SEG 42, 1196; D. French, “Zeus Cicidiassenus”, **Hittite and other Anatolian and Near Eastern Studies in Honour of Sedat Alp**, ed. Otten. H., Akurgal E., Ertem H., Süel A., Ankara, 1992: 193 – 199.

Tarihleme: 183/4 (Sulla miladı) ya da 237/238 (Actium miladı)

⁴⁹⁸ G. Forni, buluntu yeri ve mezar yazıtı formülü dolayısıyla 7. lejyon askeri olarak değerlendirmiştir bk. Forni 1953: 225.

Μάρκος Αὐρήλιος | Ἀσκληπιάδης | στρατιώτης | λεγυωνος ἑβδόμης |⁵ Κλαυδίας Δι
Κικιδιασσηνῶ | ὑπέρ ἑαυτοῦ καὶ τῆς | Πατρίδος --- κόμης | εὐχή [v ἔτους] σξή’.

Αἰκλάμα: Marcus Aurelius Asklepiades 7. Claudia lejyonu askeri ⁴⁹⁹ Zeus Ciciadiassenus’a⁵⁰⁰ 268 senesinde⁵⁰¹ adadığı yazıt.

As 18. Marcus Aurelius Athenius

Buluntu yeri: Apamea Cibotus – Dinar / provincia Asia

Belge türü: Mezar yazıtı

Kaynak: CIL III 13663

Literatür: Speidel 1980: 732

Tarihleme: 161 – 250⁵⁰²

*D(is) M(anibus) | M(arcus) Aur(elius) Athenio veteranus | ex leg(ione) IIII Flavia ex
b(ene)f(iciario) sibi vivus et | coniugi suae Aur(eliae) Ammiae sar|⁵ cofagum posuit
in aram quam | ipse construit in quo positus est filius eorum alter | enim non ponetur*

⁴⁹⁹ 7. lejyondan çok sayıda Asia Minor kökenli asker bilinmektedir. Karargâhı Viminacium/Moesia Superior’da bulunan Legio VII Claudia eri Asclepiades kendisini aktif görevde bir asker gibi belirtmesine rağmen muhtemelen görev süresi sonrası memleketine dönmüş bir veterandı. Aksini düşündürecek legio VII Claudia’dan bir *vexillatio* görevlendirmesi söz konusu dönemlerde belgelenememiştir. Ayrıca yazıtı kendi görev bölgesinde bir iletişimle ve parasını yollamak suretiyle yaptırmış olsaydı, yazıtı dikmekle görevli olanın adını okumamız da mümkün olabilirdi.

⁵⁰⁰ “Zeus’a atfedilen Kikidiassenus epitheti Phrygia’da yeri tam olarak bilinmeyen Cidyessus adlı bir yerleşime ait olan anlamına gelmektedir. Zeus’a yerel formda ismiyle adak sunulmuştur” bk. SEG 42. 1196.

⁵⁰¹ Burada takvimin başlangıcı olarak kabul edilen yıl Sulla’nın Mithridates’e karşı kazandığı ilk zafer sonrası Asia’yı idari bakımdan yeniden organize ettiği MÖ 85/84 yılı olarak alınabilir. Dolayısıyla günümüz miladi tarihi MS 183/4 olarak okunmalıdır. Nitekim Sulla’nın bu yeniden organizasyonu Lydia ve Phrygia’da pek çok kent için milat olarak kabul edilmiştir. Bir diğer ihtimal ise Actium zaferinin (MÖ 31) Asia Minor kentlerinde tarihlemede milat olarak kabul edilmesidir ki bu durumda MS 237/8 yazıtın tarihi olarak verilebilir. Asia Minor kentlerinde tarihleme için. Bkz. W. M. Calder, E. W. Gray, S. Mitchell, “Asia, Roman province”, OCD, 2012: 182 – 183.

⁵⁰² Legio IIII Flavia; Flavianus tarafından 70’te kuruldu. Daimî karargâhı hep Tuna bölgesi oldu (Singidunum). Ancak bu yazıt birliğin tümüyle olmasa da *vexillatio* ile Verus’un Parth Seferi sırasında (162 – 166) doğuya sevk edildiğine dair destekleyici bir belge olabilir. Askerin ismi de bu süreçte celp edildiğine işaret etmektedir. Varus Parth seferine katılan 2. Adiutrix lejyonu karargahını doldurmak için de 4. Flavia lejyonunun buraya destek birim gönderdiğini yazıtlar aracılığıyla görmekteyiz. Pollard, Berry, 2012: 186. Altheim’e göre birlik Verus’un Parth seferinde görev almıştır ancak bunu destekleyecek bir kaynağa atf yapılmamıştır bk. F. Altheim, *Niedergang der Alten Welt*, C. II, Frankfurt am Main, 1952: 45.

*in eum [ni] | si ipse cum coniugi sua [eum] ||¹⁰ si quis adfectaverit i[n]felret poena
nomine fisco(?) | V | (denarios) MM.*

Açıklama: Legio III Flavia veteranı Marcus Aurelius Athenios, kendi ve eşi hayattalarken yaptıkları mezar yazıtının sonuna “Eğer biri buraya zarar vermeye kalkışırsa hazineye ceza olarak 2000 denarii ödeyecektir” ifadesi de eklenmiştir.

As 19. Titus Basus

Buluntu yeri: Dunavecse – Macaristan / Pannonia Inferior

Belge türü: Mezar yazıtı

Kaynak: CIL III 10319

Literatür: Speidel 1980: 741 (anonymus olarak geçmiş); P. Kovács, **Tituli Romani in Hungaria Reperti, Supplementum**, Budapeşte – Bonn, 2005: nr. 216

Tarihleme: 51 – 150

*[D(is) M(anibus)] | T(itus) Ba[---?] | f(ilius) Pollia [---] | [---] Efeso! A[---] legionis
---] ||⁵ Ad(iutricis) 7 Iul[---] | [---]iri an(norum) XXX[---] | stip(endiorum) XII [---] |
h(ic) s(itus) e(st).*

Açıklama: Pannonia’da bulunan Adiutricis⁵⁰³ lejyonlarından hangisinde 12 yıl görev yaptığı net bir şekilde okunamayan Efesli Titus Basus’a ait mezar yazıtı.

As 20. Artemonis oğlu Diomedes

Buluntu yeri: Napoli / Italia

Belge türü: Askeri diploma

Kaynak: CIL XVI 7

Tarihleme: 22 Aralık 68

⁵⁰³ Askerin görev yaptığı birliğin yazılı olduğu kısımda lejyon numarasını gösteren bölüm kırık ve kayıptır. Bununla birlikte lejyonun ünvanı olan Adiutricis’in ilk iki harfi okunabilmektedir.

.. *! veteranis qui militaverunt in le<c=G>ioni ! I Adiutrice honestam missionem ...*

... *Diomedi Artemonis f(ilio) !! Phrygio Laudicea ...*

Açıklama: Phrygia'nın Laodikeia kentinden muhtemelen başta donanma için celp edilmiş ancak dört imparatorlar yılının kaosu içerisinde kendi taht davasına destek için acil lejyoner ihtiyacına binaen kurulan I ve II numaralı Adiutricis lejyonlarına celp edilen erlerden Diomedes'e ait askeri diploma. Bu birliğin ilk askerleri kendilerine yurttaşlık bağışlayan askeri diploma alan çok nadir lejyonerlerdendir. CIL'nin askeri diplomalara ayrılan XVI. cildinin ilk sıraları diploma alan bu lejyonerlere ayrılmıştır.

As 21. 5. Macedonica lejyonu veteranı Publius oğlu Publius Scribonius Varus ve aynı lejyonun eri olan oğlu

As 22. Publius Scribonius Celer

Buluntu yeri: Oescus – Guljanci, Bulgaristan / provincia Moesia Inferior

Belge türü: Mezar yazıtı, bk. Aile Soyağacı s. 539

Kaynak: B. Gerov, *Inscriptiones Latinae in Bulgaria Repertae (ILBulg)*, 1989: 58; AE 1912, 189

Literatür: Forni 1953: 184; S. Conrad, *Die Grabstelen aus Moesia inferior*, 2004: nr. 436

Tarihleme: 131 - 150

*D(is) M(anibus) ! P(ublius) Scribonius P(ubli) f(ilius) Col(lina) ! Epheso Varus !!⁵
vet(eranus) leg(ionis) V ! Mac(edonicae) ! mil(itavit) ann(is) XXVI ! vix(it) ann(is) LV
! h(ic) s(itus) e(st) !!¹⁰ Arellia(!) Celerina et Scribonius Celer mil(es) leg(ionis) !
eiusdem ! f(aciendum) c(uraverunt) ! coniunx et fil(ius).*

Açıklama: Efesli, Publius oğlu Publius Scribonius Varus, 5. Macedonica lejyonu veteranı ve aynı lejyonun askeri olan oğlu Scribonius Celer'in ile annesi Arellia Celerina'nın isimlerinin okunduğu aileye ait mezar yazıtı.

As 23. Gaius oğlu Gaius Roscius Capito

Buluntu yeri: Oescus – Guljanci, Bulgaristan / provincia Moesia Inferior

Belge türü: Mezar yazıtı

Kaynak: AE 1912: 188

Literatür: Forni 1953: 22

Tarihleme: 31 – 70

*C(aius) Roscius | C(ai) f(ilius) Ani(ensi) Calpito Troad(a) | veteran(us) leg(ionis) V
II⁵ Mac(edonicae) milita(v)it | ann(os) XXIV | vixit ann(os) LV h(ic) s(itus) e(st) |
C(aius) Valerius | Pudens miles II¹⁰ leg(ionis) V Mac(edonicae) 7 (centuria) Atilli
Veri heres | fiduciarius⁵⁰⁴ | f(aciendum) c(uravit).*

Açıklama: 24 yıl hizmet⁵⁰⁵ sonrası 5. Macedonica lejyonundan veteran olan Troaslı Gaius oğlu Gaius Roscius Capito'ya ait mezar yazıtı.

As 24. Aelius Antiochianus

Buluntu yeri: Cibyra / provincia Asia

Belge türü: Mezar yazıtı (**Levha 5, Resim 2**), bk. Aile Soyağacı s. 546

Kaynak: CIL III 13665; AE 1899, 169; IGRom IV 920; IK 60:106; Speidel 1980: 732;

⁵⁰⁴Latince askeri yazıtlarda karşımıza çıkan bu ifade askerin mezarını dikme vasiyetinde bulunduğu kişiyi *fiduciarius* (emin – güvenilir) olarak nitelemektedir. Aile üyesi ve doğal varis olmayan vasiyetle belirtilmiş bu varisler, askerin geride bıraktığı ailesinin bir üyesi olmamakla birlikte güvenilir bir vasi'dir. Kışlada ve savaştaki asker yaşamında, aileden uzakta, henüz veteran olamamış ve resmen evlenmeye hakkı olmayan askerlerin ailesine bırakacağı mirası *commilitio* (yoldaş asker) Pudens gibi erlerin üstlenmesi askerler için pratik bir çözümdü. Bununla birlikte bu yazıttaki askerimiz için yazıttan anlaşıldığı kadarıyla bir aile söz konusu değildir. Burada *fiduciarius heres* mezarı yapma göreviyle sorumlu kılınmış olmalıdır. *Heres fiduciarius* hakkında daha detaylı bilgi için bk. M. Kuryłowicz, "Heres fiduciarius: Bemerkungen zum römischen Erbrecht in den lateinischen Grabinschriften", *ZPE*, C. LX, 1995: 189 – 198. *Heres fiduciarius* ifadesi Asia Minor kökenli bir başka erin daha mezarında karşımıza çıkmaktadır. Burada ise *peregrini* statüsünde olan asker resmi olmayan evliliğinden eş ve çocuğunu aileden olmayan güvenilir bir vasi aracılığı ile mirasına dahil etmektedir bk. **As 22**.

⁵⁰⁵Nitekim 24 yıl görev yapmış ve sonrası onurlu bir şekilde terhis edilmiş askerlere dair Asia Minor'dan başka veteran örnekleri de mevcuttur Karş. **As 29; BeP 86 ve BeP 88. *Missio causeria*** hakkında ayrıca bk. O. Stoll, "Militärfamilien in den Militär- und Garnisonsgesellschaften der Limeszonen des Imperium Romanum während des 1. – 3. Jh. n. Chr. Familienleben trotz Ehverbots", **Marburger Beiträge zur Antiken Handels-, Wirtschafts- und Sozialgeschichte**, C. XXXVIII, Rahden, 2021, 1 – 73: 48 vd.

N. P. Milner, **An Epigraphical Survey in the Kibyra-Olbasa Region Conducted by A.S. Hall (Regional Epigraph Catalogues of Asia Minor 3) (BIAA Monograph; No. 24)**, Ankara, 1998, nr. 15, 52

Tarihleme: II. yy

*Aelia Asterio Aelia Anti[o]chiano tesserario leg(ionis) | XI Cl(audiae) dulcissimo
quando | marito suo instruxit mo||⁵nimentum et statuam | et a[r]ulam(?) cum subposi
| to in terram sacrophago | lapideo secundum voluntatem supra scripti Antiochiani
me||¹⁰moriae cause huius exem|plaria in sfragidis ceris duobus rel|posita sunt in
archia publi|ca Cibyratorum*

Αιλία Ἀστερία Αιλίῳ Ἀντι | οχίανῳ τεσσεραρίῳ λεγ(ιῶμος) | ια' Κλ(αυδίας) τῷ
γλυκυτάτῳ γε | νομένῳ ἀνδρὶ αὐτῆς ||⁵ [κα]τ[ε]ς[κε]ύασε τὸ μνημεῖ | [ο]ν καὶ τὸν
ἀνδρίαντα σὺν | τῇ βάσει κ[ἀ]ι τῇ ὑποκεῖτ[ι] μ[ε]νή ὑπὸ [γη] σ]ορῶ καθὼς | αὐτὸς
διεταξάτο μνείας ||¹⁰ χάριν τούτου ἀντίγραφα | δύο εἰς τὰ ἀρχεῖα ἀπετέθη.

Açıklama: 11. Claudia lejyonu tesserarius'u Aelius Antiochianus'un mezar çift dilli mezar yazıtı⁵⁰⁶.

As 25. Aurelius Magnus

Buluntu yeri: Hieropolis – Pamukkale / provincia Asia

Belge türü: Mezar yazıtı, bk. Aile Soyağacı s. 541

Kaynak: IGRom IV 837; C. Humann, C. Cichorius, W. Judeich, F. Winter, **Altertümer von Hieropolis**, Berlin, 1898: 267

Literatür: Speidel 1980: 732

Tarihleme: III. yy⁵⁰⁷.

⁵⁰⁶ IK 60/1: sf. 137 nr. 106.

⁵⁰⁷ Askerin *praenomen* olarak kullandığı Aurelius ismi onun imparator Marcus Aurelius döneminde (161 – 180) celp edilmiş olabileceğine işaret ediyor. Aurelius ismi III. yüzyılda hem asker hem de sivil halkta sıklıkla kullanılmıştır. Ayrıca *tria nomina* yerine sadece *praenomen* ve *cognomen*'den oluşan

[Ἡ σο]ρὸς καὶ ὁ περὶ αὐτὴν τόπος Αὐρηλίου Μάγνου | [οὔετ]ερ{ι}ανοῦ {οὔετερانوῦ}
λεγιῶνος τεσσαρεσκαίδεκάτης Γεμίνης, ἐν ἧ κη|δευθήσεται ὁ Μάγνος καὶ ἡ σύνβιος
αὐτοῦ Ἴλάρα.

Açıklama: Lahit ve çevresinde bulunan alanın 14. Gemina lejyonu veteranı Aurelius Magnus'a ait olduğu ifade edilmektedir. Ayrıca eşinin ismi Hilara da son satırda okunmaktadır.

As 26. Aurelius Atticus

Buluntu yeri: Sebaste (Uşak) – Phrygia / provincia Asia

Belge türü: Onurlandırma yazıtı

Kaynak: Speidel 1980: 739 – 741

Tarihleme: 212 sonrası

Κατὰ τὰ πολλακίς δοξ|αντα τῆ βουλῆ καὶ τῶ | δήμῳ Αὐρήλιον Ἀττικὸν οὔ|ετρανὸν
ληγιῶνος δε||⁵κάτης Γεμίνης ἐκ | προγόνων ἀρχι|κὸν καὶ βουλευ|τὴν ἡ πατρις | τὸν
(vacat) ἑαυτῆς ||¹⁰ εὐεργέτην

Açıklama: 10. Gemina lejyonu veteranı⁵⁰⁸ Marcus Atticus'a memleketlilerinin onurlandırma yazıtı.

As 27. Publius Aelius Minucianus

Buluntu yeri: Lambaesis / provincia Numidia

Belge türü: Mezar yazıtı

Kaynak: CIL VIII 3017

Literatür: Forni 1953: 202 ve 221; Y. Le Bohec, **La troisième Légion Auguste (Études d'Antiquités Africaines)**, Paris, 1989: 273

Tarihleme: II. yy.

isim, yazıtı III. yüzyıla tarihlenmeyi de mümkün kılmaktadır Karş. **As 26.**

⁵⁰⁸ Askerin seçkin sosyal statüsü gereğince en azından *centurio* olarak askeri kariyerine başlaması beklenen bir durumdur. Ancak yazıtta askerden sadece lejyon veteranı olarak söz edilmesi dikkat çekicidir.

*D(is) M(anibus) | P(ublius) Aelius P(ubli) f(ilius) Sardis | [Min]ucianus mil(es) |
vix(it) an(nos) XXXV ||⁵ Publius Aelius | Minucianus | frater et her(es) | faciendum
| curavit.*

Açıklama: Sardesli asker Publius Aelius Minucianus'a kardeşi (commilitio?) ve varisi Publius Aelius Minucianus'un diktiği mezar yazıtı⁵⁰⁹.

As 28. Gaius Iulius [---]us?

Buluntu yeri: Acmonia – Uşak / provincia Asia

Belge türü: Mezar yazıtı

Kaynak: MAMA VI 283

Literatür: Speidel 1980: 732

Tarihleme: II. – III. yy.

Γ. Ἰούλιος [---]ος οὐετρανὸς λεγιῶνος γ' Κυρηναϊκῆς | τὸ μνημεῖον | αὐτῷ συνβίῳ |
φοίβ[η ----] ||⁵ Κατεσκεύασεν.

Açıklama: 3. Cyrenaica lejyonu veteranı Gaius Iulius ---us, anısına eşi Phoibe tarafından dikilen mezar yazıtı.

As 29. Lucius oğlu Lucius Valerius Teidia

Buluntu yeri: Sardis / provincia Asia

Belge türü: Mezar yazıtı

Kaynak: W. H. Buckler, D. M. Robinson, **Sardis: Publications of the American Society for the Excavation of Sardis**, C VII, B. 1. 1932: yazıt nr: 141, sf. 123

⁵⁰⁹ Hem yazıtı diken kişinin hem de ölen askerın tüm isim unsurlarının birebir aynı olması aralarındaki ilişkiyi açıklamayı zorlaştırmaktadır. *Frater et heres* olarak kendini tanıtan Publius Aelius Minucianus'un aynı ordu birliğinde kardeşiyle birebir aynı ismi taşıması düşük bir ihtimaldir. Minucianus'ların kurgusal filyasyonlarından anlaşılabilceği üzere bu isimler onlara sonradan verilmiştir. Sonradan verildiği durumda en azından *praenomen*lerin farklı olması beklenebilirdi. Birebir aynı isimler ordu bürokrasisi içinde kafa karışıklığına sebep olması beklenebilir. Nitekim aynı isimde ve birlikte yer alan isimlerin, birliğin görev çizelgesinde memleketleri ile ayırt edildiklerini papirüs üzerinde görmekteyiz bk. **BeP 74**. Özetle yazıtı dikenin asker mi yoksa sadece ölenin kardeşi sivil mi olduğu açık bir şekilde söylenememektedir.

Literatür: Speidel 1980: 732

Tarihleme: II. yy.

Λούκιος Ουλέριος | Λουκίου υἱὸς | Παλατεῖνα Τειδία | οὐετρανὸς λεγιῶνος II⁵
τρίτης Γαλλικῆς | στρατευσάμενος ἔτη | κδ' ὧδε Τέθαπται|οὶ κληρονόμοι αὐτοῦ |
κατεσκεύασαν.

Açıklama: 3. Gallica lejyonunda 24 yıl hizmet eden Palatina tribus'undan Lucius Valerius Teidia'nın⁵¹⁰ varisleri tarafından dikilen mezar yazıtı.

As 30. Moskhas olarak da bilinen Gaius Seius Atticus

Buluntu yeri: Hieropolis – Denizli / provincia Asia

Belge türü: Mezar yazıtı

Kaynak: IGRom IV 825; Humann, Cichorius, Judeich, Winter, 1898: sf. 168, nr: 324

Literatür: Forni 1953: 224

Tarihleme: II. yy

Γάιος Σήιος Αττικός | ὁ καλούμενος Μος|χᾶς⁵¹¹ Λεγιῶνος ἑκτῆς | ὀπίων Μειλήσιος.

Açıklama: 6. [Ferrata] lejyonunda optio olarak görev yapmış, Miletus'lu Gaius Iulius Atticus namı diğer Moskhas'a ait mezar yazıtı⁵¹² Asia Minor kökenli lejyonerler

⁵¹⁰ Buckler ve Robinson'da ifade edildiği üzere Teidia cognomeni Kuzey Italia'da bulunan Padua kökenine işaret etmektedir. Nitekim bu bölgede Teuda, Teda ve Teudius belgelenmektedir bk. CIL V 3058, 5072, 4925. Ancak yazıtta ne buna dair açık bir ifade yer almaktadır ne de yazıtın Latince bir edisyonu mevcuttur Buckler, Robinson, **a.g.e.**, 123. Bu da askerin yerel kökenli olması ihtimalini güçlendiriyor. Yine bazı yazıtta bazı unsurlar dikkat çekicidir. Asia Minor kökenli askerlerin Asia Minor'da bulunan yazıtlarında *tribus* bilgisi nadiren yer almaktadır. Asia Minor kökenli askerler arasında yaygın olan Pollia, Fabia, Collina gibi *tribus* isimleri yerine askerin Palatina *tribus*unu vermesi onun Asia Minor dışından bir kökeni olduğuna işaret olarak değerlendirilebilir. Bu çekinceler de belirtilerek asker yine de teze dahil edilmiştir.

⁵¹¹ Luvilerin yaşadığı Anadolu'nun Güney ve Güneybatı bölgelerinde onların isim geleneklerinin de hala devam ettiğini Moskhas ismi bize göstermektedir. Latince karşılığı "*qui et*" ya da daha doğrusu "*vocitatus*" olarak verilebilecek "καλούμενος" ifadesini toplanan yazıtlara arasında yerel dilde ilk olarak bu yazıtta görülmektedir. Luvi kökenli, Luvi dilinden türemiş isimler daha yoğun bir biçimde Lycia, Dağlık Cilicia, Pisidia, Isauria gibi bölgelerde görülse de Milas'ta da bu isim belgelenmiştir bk. Ten Cate 105 ve 188 ve devamı.

⁵¹² Askerin birliğinin Legio VI'nın Ferrata olduğuna **Altertümer von Hieropolis** 1898'te şüpheyle yaklaşmış ancak **IGRom** IV 825'te emin bir şekilde VI'nın Ferrata olduğu yazılmıştır. Yazıt Anadolu içerisinde bulunan ve köken belirten yerli askerlere bir örnek teşkil etmektedir. Ele aldığımız diğer

arasında Romalı ismiyle beraber orduya girmeden önceki ismini de mezar yazıtında aktaran tek örnektir.

As 31. Titus oğlu Titus Flavius Isaurus

Buluntu yeri: Carnuntum / provincia Pannonia Superior

Belge türü: Mezar yazıtı

Kaynak: CIL III 11219, 13452; J. Fitz, “*Kleinasiaten in Pannonien*”, *Alba Regia – Annales Musei Stephani Regis*, C. XVI, Székesfehérvár, 1978: 365 –369: 377

Literatür: Forni 1953: 232; M. Mosser, *Die Steindenkmäler der legio XV Apollinaris*, Viyana, 2003: 170, nr. 10

Tarihleme: 70 – 100

*T(itius) Fla[vius] | T(iti) Cla(udia) Is[au]lrus Astypa[alae] | an(norum) [---] II⁵
mil(es) le[g(ionis) XV] Apo(l(linaris) 7(centuria) Meti|ti Iusti stip(endiorum) | V h(ic)
s(itus) e(st) | h(eres) f(aciendum) c(uravit)*

Açıklama: Astypalae’li 15. Apollinaris lejyonunun 5 yıl görev yapmış Titus Flavius Isaurus’a ait mezar yazıtı.

As 32. Marcus Aurelius Kal[likle]s / Kal[listo]s?

Buluntu yeri: Aphrodisias / Provincia Asia

Belge türü: Mezar yazıtı

Kaynak: ILS III 9974

Literatür: Speidel M., A., Reynolds J., 1992: 198 – 204

Tarihleme: 198 – 217

[Ἐν τῇ] σορῶ κεκή-[δευ]ται Μ(άρκος) Αὐρ(ήλιος) Καλλ[---]ς⁵¹³ οὐετρανὸς | ἀπὸ

askerlerin neredeyse tümünde de görüldüğü üzere *origo* belirtirmesinin sebebi memlekti haricinde gömülmesidir. Memleketinde gömülmesine rağmen köken belirten sadece iki Asia Minor kökenli asker söz konusudur bk. **LeP 6** ve **BeP 126**. Görevi sonrasında memleketine değil ancak ona yakın bir yerde yerleşti mi yoksa yazıtın bulunduğu Hieropolis’te bir iş için mi bulunduğu hakkında bir açıklama öne sürmek mümkün değildir.

⁵¹³ Speidel, Reynolds 1992’de bu boşluğa alternatif olarak üç farklı doldurma önerilmiştir: Καλλικληῖς, Καλλιστοσ ya da Καλλινους.

λεγιῶνος πρώτῃ⁵[της Παρθικῆς Σεβηριανῆς Ἀνωινιανῆς ἥτις λεγιῶν ἐστὶν ἐν
Σινγάροις τῆς Μεσοποταμί¹⁰ας πρὸς τῷ Τίγρει ποταμῷ *vacat* | *vacat*

Αἰκλμα: Görev yaptığı birliğin yerini detaylıca bir şekilde tarif eden 1. Parthica Severiana Antoniniana lejyonu veteranı Marcus Aurelius Kal[----]’e ait mezar yazıtı.

As 33. Aurelius Onesimos

Buluntu yeri: Tralles – Aydın / provincia Asia

Belge türü: Mezar yazıtı

Kaynak: ILS 8875; M. Christol, T. Drew-Bear, “Le tutor cessionarius de Tralles”,
TYCHE: Beiträge zur Alten Geschichte, Papyrologie und Epigraphik, C XVII,
2002: 31 – 38

Literatür: E. Ritterling, “Legio”, **RE**, XII/2, 1925: 1329 - 1838: 1406; Forni 1953:
216

Tarihleme: 212 sonrası ⁵¹⁴

Ἀὐρ(ήλιος) Ὀνήσιμος στρατιώτης | λεγιῶνος πρώτης Ἰλλυρικιαν[ῆς κ] | αὶ <τ>ούτωρ
| <κ>εσσιωνάριος· | Ἀὐρ(ήλιος) Π. [---]λίνος Κουντουβειαρῆς | ⁵ τῷ ἰδίῳ ἀδελφῷ
Ὀνησίμῳ ἀνέσ | στασα {ἀνέστησα} μνήμης χάριν στήλην | λευκόλιθον.

Αἰκλμα: Legio I Illyricorum askeri Aurelius Onesim ⁵¹⁵ için tutor cessionarius⁵¹⁶ contubernius (manga – çadır arkadaşı), kardeşi Aurelius R---LINOS⁵¹⁷ tarafından dikilen (mezar yazıtı).

⁵¹⁴ Askerin görev yaptığı lejyon Aurelianus’un 273 yılındaki Palmyra zaferi sonrası kurulmuştu bk. Ritterling 1925: 1406.

⁵¹⁵ Askerin cognomen’in Onesimos, Asia Minor’da yaygın olarak görülen Ὀνήσιμος’un Latince yazımıdır. Hellencede yararlı, faydalı, avantajlı anlamlarına gelen bir sıfattır. Aynı isimde bir diğerk örnek için bk. **LeP 29**. Lejyoner Trokondas Kana’nın babasının ismi Onesimos olarak geçmektedir. İsim için bk. LPGN Vc: 327/8.

⁵¹⁶ Tam olarak anlaşılamayan bu kavram hakkında bk. Christol, Drew-Bear 2002: 34 ve devamı.

⁵¹⁷ Askerlere ait mezar yazıtlarında askeri anlamda yoldaş askerlerin *frater*=kardeş olarak da belirtilmesi sıklıkla rastlanan bir durumdur. Burada da kastedilen muhtemelen kan bağı ile olan kardeşlik değil *commilitio* ve hatta çadır yoldaşlığından gelen kardeşlik bağı olmalıdır.

As 34. Antoninus

Buluntu yeri: Eumeneia – Denizli / provincia Asia

Belge türü: Mezar yazıtı, bk. Aile Soyağacı s. 547

Kaynak: IGRom IV 729

Literatür: J. Bennett, “The Auxiliary Garrison of Asia Province” *ANATOLICA*, C. XLII, 2016: 151 – 169: 164

Tarihleme: ?

Πῶλλα Ἀντωνείνων στρατιώτη | σπείρης πρώτης | Ῥαίτων ἰδίῳ ἀνδρὶ Π⁵ μνήμης
χάριν. ἰς ὀλίγηρον οὐδενὶ ἐτέλλω ἐξέσται τεθῆναι. | εἴ τις δὲ ἐριχειρήσει, θήσει ἰς τὸν
φίσ¹⁰κον (δην) ,βφ´.

Açıklama: Polla'nın⁵¹⁸ eşi Cohors I Raetorum askeri Antoninus'un anısına yaptırdığı anıt. Yazıtı zarar verilmesi halinde 2500 denarii ceza ödeneceği de belirtilmiştir.

As 35. Iulius Papias

Buluntu yeri: Eumeneia Işıklı (Denizli) – Asia

Belge türü: Mezar yazıtı, bk. Aile Soyağacı s. 547

Kaynak: IGRom IV 736

Literatür: Bennett 2016: 164

Tarihleme: ?

Ἰούλιος Παπίας ἰππεὺς ὀπλοφύλαξ σπείρ[ης π]ρώτης Ῥαίτων ζῶν ἑαυτῷ κατεσκεύσαν
[κ]αὶ Μενεκρά[τει τ]οῦ Γαίου τῷ ἀ[νε]ψιῷ μου καὶ οἷς ἂν ὁ Μενεκράτη[ς] βουληθῆ.

Açıklama: Cohors I Raetorum süvarisi ve silah muhafızı Iulius Papias'ın⁵¹⁹ kendi ve yakınları için hayattayken yaptırdığı mezar yazıtı.

⁵¹⁸ Askerin eşinin ismi Asia Minor'da sıklıkla belgelenen isimlerden biridir bk. *LPGN* Vc. 373.

⁵¹⁹ Askerin ismi Papias (*παπίας*) Asia Minor'un yerel isimleri arasında belgelenmektedir bk. Zgusta 1964: 1199 – 5. Askerle aynı simi taşıyan kilise babası Papias da Hieropolis kentindedir, C. Marksches, “Papias”, *DNP*, C IX, 2000: 287.

As 36. [---]? olarak da bilinen Cratero[s?] ve

As 37. Marcus Lusius Rusticus, Tatas olarak da bilinen

Buluntu yeri: Olbasa – Yakaköy / provincia Asia

Belge türü: Mezar yazıtı

Kaynak: AE 1961: 17

Literatür: Milner 1998: sf. 63 nr. 136; M. Spiedel, “The Roman Army in Asia Minor Recent Epigraphical Discoveries and Research”, **Roman Army Studies**, C. I, 273 – 300: 280 – 281, 273 G. E. Bean, “Notes and Inscriptions from Pisidia, Part I”, **Anatolian Studies**, C. IX, 1959: 67 – 117: 98 – 99; A. C. High-Linden, “Testamentary Manumission for Slaves of Roman Imperial Soldiers”, **TCYHE: Beiträge zur Alten Geschichte, Papyrologie und Epigraphik**, C. XXXV. 2020: 99 – 127: 107

Tarihleme: ?

[-----] | qui et Cratero decurio cohors II[---]? | Marcus Iustus Rusticus qui et | Tatas eques cohortis Hispanorum I turma II⁵ Baebi et Ammia Papu ex te[stamen]to et manumiserunt servom | Irolem uti praestus sit eo sepulchro .

Açıklama: Cratero[s?]⁵²⁰ olarak da bilinen cohors [---]? decuriosu ile Cohors I Hispanorum [Equitata⁵²¹]Baebius Turma’sı süvarisi Tatas olarak da bilinen Marcus Iustus Rusticus’un mezar yazıtı.

As 38. Gaius oğlu Gaius Iulius Saturninus

Buluntu yeri: Koptos / provincia Aegyptus

Belge türü: Askeri diploma

Kaynak: CIL XVI 29

Tarihleme: 9 Haziran 83

⁵²⁰ Krateros(Κράτερος); LPGN Vc. 233.

⁵²¹ Askerin süvari olarak görev yaptığı göz önüne alınırsa cohors’un kısmi olarak atlı birlik de içermesi gerekmektedir. Dolayısıyla birliğin tam adı Iudaea ve Aegyptus’da belgelenmiş olan “Cohors I Hispanorum Equitata” olmalıdır bk. Spaul 2000: 112.

... qui quina et vice I [na stip]endia aut plura meruerant

...[cohort(is) Hi]spanorum cui prae(e)st I [M(arcus) Sabinius] Fuscus I [ce]nturoni
I [C(aio) Iulio C(ai) Saturnino Chio ...

Açıklama: Chios (Sakız) Adası'ndan Cohors Hispanorum'a katılan veteran Saturnius'un 25 yıl askerlik yaptığı diplomada okunmaktadır.

As 39. Gaius oğlu Gaius Iulius Valens

Buluntu yeri: Nicopolis ad Istrum / provincia Moesia Inferior

Belge türü: Askeri diploma, bk. Aile Soyağacı s. 547

Kaynak: RMD I 14; AE 1997 1334 = AE 2008 22

Literatür: Eck 2009: 139⁵²²

Tarihleme: 19 Temmuz 114

... qui inis et vicens pluribusve stipendi(i)s eme[r]itis dimissis honesta missione... I
coh(ortis) IIII Gallor(um) cui praeest II (20) C(aius) Vindilicius(!) C(ai) f(ilius)
Pub(lilia) Fontanu ex equite I C(aio) Iulio C(ai) f(ilio) Valente Trall(i) I et Iulio C(ai)
f(ilio) eius et Valentinae fil(iae) eius I et Gaiae fil(iae) eius...

Açıklama: Cohors IIII Gallorum'da 25 yıllık hizmet sonrası terhis edilen Trallesli Gaius Iulius Valens'in diplomasında oğlu Gaius Iulius ile kızları Valentina ve Gaia'nın isimleri okunmaktadır.

As 40. Demetrios

Buluntu yeri: Kütahya / provincia Asia

Belge türü: Mezar yazıtı

Kaynak: G. Koch, "Ein Grabrelief aus Phrygien im Getty Museum", **Epigraphica**

⁵²²Eck 2009: 139'da "Roman Military Diplomas I" içinde 14 numaralı diploma olarak verilmesi gerekirken diploma numarası yanlışlıkla 227 olarak verilmiş.

Anatolica, C. VI, 1985: 91 – 97; MAMA X, App. 1; 182; 21

Tarihleme: 160 – 180⁵²³

Θεαίτητος {Rölyef} Τατίω μητρί. | Δημήτριος κὲ Τάτιον Τατιανῶ τέκνω | γλυκυτάτω
μνήμης χάριν ὅς ἂν | ποσάξι χεῖρα τὴν βαρύχθονα τοιού⁵τη ἄωρῳ περιπέσοιτο
συνφορῶ.

Açıklama: Asker? Demetrios ile eşi Tation'un evlatları Tatianos'un anısına yaptıkları mezar. Yazıtın sonunda bir de beddua eklenmiştir⁵²⁴.

As 41. Euandros – Severos?

Buluntu yeri: Balıkesir / provincia Asia

Belge türü: Mezar yazıtı

Kaynak: IK 18/1: 509; R. Merkelbach, J. Stauber, **Steinepigramme aus dem Griechischen Osten, C. 2 Die Nordküste Kleinasiens (Marmarameer und Pontos)**, Müh - Leipzig, 2000: 08/06/03: sf. 98

Tarihleme: II. – III. yy.

[Ἡνίκα κῦδος ἔλε στρατός, ὅς μέ] | [γ]αν Ἴστρον ὑπερ[βὰς] | [βάρ] | [β]αρα φῶλ'
ἐδ[ά]μασσ', [Εὐαν] | [δ]ρος ἐγὼ στρατιώτης [ἦν κεί] | | ⁵[ν]ης λεγιῶνος, ἦν Ἄντω[νῖνος]
| [ἄ]ριστος Ἀὐτοκράτωρ γ[ερά] | [ε]σιν ἀπειρεσίοισιν ἔτ[ει] | [σ]εν· ἀλλὰ τέ[λ]ος μοι
Μοῖρα | [κ]ατήνυσε· χαίρετε λοιπόν, | | ¹⁰[τὸ]ν βίον οἶος ὄδ' ἐστὶ λογιζόμε[ε] | [ν]οι

⁵²³ G. Koch'a göre yazıtın ne stilinden ne kendisinden tarih çıkarmak tek başına mümkün değildir. Ancak yazıtın üretildiği bölge Kütahya'da tipoloji ve lanet formu açısından benzer olanları ile kıyaslanması sonucu yukarıda verilen yaklaşık tarih G. Koch tarafından önerilmiştir. Ancak benzer yazıtların III. ve IV. yüzyıllara tarihlendiği de görülmektedir. Tarihleme ve yazıtın detaylı incelenmesi için bk. Koch, 1985: 93. M. Cremer, "Der Schellenmann", **Epigraphica Anatolica**, 1986, C.VII, 1986: 21 – 34: 24. Cremer'in ifadesiyle, Almanya'nın Mainz kentinde Roma-German Merkez Müzesi'nde (Römisch-Germanisches Zentral Museum) 39582 envanter numarası ile kayıtlı olan yazıt ve Amerika Birleşik Devletleri'deki Getty Museum'da sergilenen incelediğimiz yazıt arasında paralel unsurlar bulunmaktadır. Mainz'da bulunan yazıt ise 165/166 yılına tarihlenmektedir ve benzerlik dolayısıyla, yazıtların Kütahya'da aynı atölyeden çıktığı düşünülmektedir. Mainz'da bulunan yazıtla ilgili detaylı bilgi bk. E. Pfühl, H. Möbius, **Die ostgriechischen Grabreliefs I**, 1977, nr. 1137 ve 1138. Phrygia'da bulunan bu yazıtların görsel için bk. **Levha 14 ve 15**.

⁵²⁴ Yazıtta adı geçen Demetrios'un askeri kariyeri olduğuna dair tek işaret kabartmadaki kıyafetidir. Görsel için bk. **Levha 11, Resim 1**.

παροδεῖται⁵²⁵.

Açıklama: Euandros ya da Severos⁵²⁶, şanlı ordu büyük Tuna'yı geçip barbar kabilelere boyun eğdirdiğinde lejyoner olduğunu açıkça yazarken hangi birlikte görev yaptığını belirtmemiştir.

As 42. Titus oğlu Titus Sabinus

Buluntu yeri: Salona / provincia Dalmatia

Belge türü: Mezar yazıtı

Kaynak: CIL III 2048

Literatür: Forni 1953: 225; Tončinić 2011: 53; Mitchell 1976: 305

Tarihleme: 9 – 42

T(itus) Sabinus T(iti) f(ilius) | Fab(ia) domo | Sebaste vete(ranus) | leg(ionis) VII ann(orum) LVI II^s sti(pendiorum) XXXII | h(ic) s(itus) e(st).

Açıklama: 56 yıllık ömrünün 32 yılını sancak altında geçiren Sebasteli 7. Lejyon veteranı Titus Sabinus'un mezar yazıtı.

As 43. Gaius Iulius Crescens

Buluntu yeri: Thyatira – Akhisar / provincia Asia

Belge türü: Mezar yazıtı

Kaynak: CIL III 404; TAM V. II. 1099

Literatür: Forni 1953, 230; H. Malay, **Greek and Latin Inscriptions in the Manisa Museum**, Viyana, 1994: nr. 254; J. C. Mann, **The Settlement of Veterans in the Roma Empire**, Doktora Tezi, Londra, 1983, 226

Tarihleme: 42 – 200 (*tpq* ve *tria nomina*)

⁵²⁵ Benzer bir örnek için bk. C. Marek, M. Adak, **Epigraphische Forschungen Bithynien, Paphlagonien, Galatien und Pontos**, PHILIA SUPPL. 2., İstanbul, 2016: 102, nr. 117.

⁵²⁶ Yazıtın okunamayacak durumda olan bu kısmı Merkelbach ve Stauber'in ele aldığı edisyonda Severos olarak doldurulmuştur bk. Merkelbach&Stauber 2000: 08/06/04: sf. 115.

*D(is) M(anibus) | C(aius) Iul(ius) Cres|cens mil(es) leg(ionis) | XI Cl(audiae) vixit
annos XXXV ||⁵ militavit an|nos XV Fl(avius) Cas|tus frater et | primus heres | ex
testamento ||¹⁰ iussus posuit | εὐτυχεῖτε.*

Açıklama: 11. Claudia lejyonu askeri Iulius Crescens'in⁵²⁷ Latince mezar yazıtında, Asia Minor'da yaygın olarak kullanılan ve kendisini uğurlayan Hellence εὐτυχεῖτε ifadesi okunmaktadır.

As 44. İsim bölümü kayıp bir legio X Fretensis veterani

Buluntu yeri: Kızılköy – Çanakkale / Provincia Asia

Belge türü: Mezar yazıtı?

Kaynak: IK 53: 147; AE 1973: 506

Literatür: Speidel 1980: 732; J. M. Cook, **The Troad: An Archaeological and Topographical Study**, 1973: 398, nr. 11

Tarihleme: ?

*O[---] | [-----]| [-----] | [-----]||⁵ [-----] | [---]FA | [v]etera[nus leg(ionis) X]
fretensis⁵²⁸ ...*

Açıklama: Sadece 10. Fretensis lejyonu veterani olduğu okunan muhtemel bir mezar yazıtı.

⁵²⁷ Henüz emekliliğine ulaşmamış aktif görevde bir asker olarak Crescens'in neden memleketi olarak değerlendirilen Akhisar'da bulunduğu bilinmemektedir. Askerin bir *vexillatioda* bölgede görevlendirilmişken ölmüş olması ihtimal dahilindedir. Bununla birlikte askerin kökenine dair ne isminde yerel bir unsur bulunmaktadır ne de asker açıkça kökenini ve *tribus* bilgisini belirtmiştir. Muhtemelen askerin kökenine dair sessizliğinden kaynaklı olarak (*argumentum ex silentio*) G. Forni tarafından yerli olarak değerlendirilmiştir. Elimizde kesin bir dayanağımız olmasa da çekinceyle birlikte yazıt teze dahil edilmiştir.

⁵²⁸ Bu yazıtla birlikte aynı bölgeden çeşitli lejyon veteranlarına dair yazıtlar gelmektedir. Ancak bunlarda ortak özellik hiçbirinin köken ifadesi kullanmamış olmasıdır. Bir Roma kolonisinin bulunduğu Alexandria Troas'tan (Strab. XIII, 26, C 593) gelen birçok askere ait yazıt buranın önemli bir celp havuzu olabileceğini gösteriyor. Bununla birlikte veteranlara ait yazıtlara çoğunlukla *centurio* rütbesi üzeri *praefectus* ve *tribunus militum* gibi veteranlardan yani atlı sınıfının kariyer aşamalarından gelmektedir. Yine de M. P. Speidel'in listesinde yer almayan ancak kökenini de belirtmemiş Gaius Caesius gibi bazı veteranların bu koloni kentinin yerlisi olma ihtimalleri bulunmaktadır. Caesius için bk. IK 53: 105.

As 45. Aurelius Nicias

Buluntu yeri: Magnesia (Ayazviran) / provincia Asia

Belge türü: Mezar yazıtı

Kaynak: TAM V, B. 1: 474

Literatür: Bennett 2016: 164

Tarihleme: 223/4 (Sulla Miladı)

Ἔτους τη' μηνὸς Γορπιαίου ζ' | Αὐρ. Νεικίας⁵²⁹ ὁ δυστυχῆς ἔστ[η] | [σ]εν μνήμην τῶ
ύῶ μου σύ[ν] | Κλ. Εὐτυχιανῆ⁵³⁰ μητρὶ αὐτοῦ Αὐ[ρ]. ||⁵ Νεικία στρατιώτη ἱππὶ καλῆς
| συνβίοσις· στηρηθεὶς τῶν | συστρατιωτῶν ἐν Ἐφέσῳ θ[α] | νῶν ᾧδε ἐτέθην εἰς τὰ
ἐμ[ά].

Açıklama: 308 yılı Gorpaios ayı 7. günü ifadesi ile net bir şekilde tarihlenen yazıt asker Aurelius Nikias'a babası tarafından dikilmiştir.

As 46. Titus Flavius Didimus,

As 47. Marcus Horatius Numisianus,

As 48. Marcus Marius Cutilius; Asia'lı cohors II Lusitanorum'dan acemi erler (qui tironis Asiani) ⁵³¹

As 49. Timeas/Timas? oğlu M. Antonius Timeas – Timas?

Buluntu yeri: Tricornium – Sırbistan / Moesia Superior

Belge türü: Askeri diploma, bk. Aile Soyağacı s. 547

Kaynak: CIL XVI 67; ILS 9055; AE 1909, 105

Literatür: H-G. Pflaum, "Cohors I Flavia Bessorum et Cohors I Ulpia Traiana Cugernorum", *Chiron*, C IV, 1974: 453 – 456; Mann 2002: 227 – 234

Tarihleme: 29 Ocak 120

⁵²⁹ Asia Minor'da Νεικίας ismi için bk. LPGN Vc. 317 – 318.

⁵³⁰ LPGN Vc. 161/2.

⁵³¹ **As 49, As 50 ve As 51** numaralı askerleri içeren yazıt Lycia et Pamphylia başlığında **LeP 34** altında verildi ve işlendi bk. CIL III 13582; Stoll 2008:99/100. Cutilius her ne kadar Provincia Asia altında listelense de bu onun mutaka bu eyaletten geldiğine işaret etmemektedir. Cutlius cognomen'i Pamphilus ve Didimus'ta olduğu gibi kökene dair izler barındırmamaktadır.

... *Ipeditibus qui militaverunt in cohorte I Flavia Bessorum quae est | in Macedonia sub Octavio Antonino | quinque et viginti stipendiis emeritis dimissis | honesta missione ...*

| cohortis I Flaviae Bessorum cui praest | Aulus Aelius Sollemnianus | ex pedite | Marco Antonio Timi filio Timi⁵³² Hierapoli || et Doraturmae Dotochae⁵³³ filiae uxori eius Tricornio | et Secundo filio eius | Marcellinae filiae eius ...

Açıklama: Cohors I Flaviae Bessorum'da 25 yıllık hizmet sonrası veteran olan Marcus Antonius Timeas'un eşi ve çocuklarına ait bilgiler diplomada yer almaktadır. Askerin eşinin kökeninin de birliğin konuşlandığı yer Tricornium olması ihtimali F. Popescu ve O. Tentea tarafından ifade edilmiştir⁵³⁴.

As 50. Aurelius Marcianus

Buluntu yeri: Potaissa – Romania / Dacia

Belge türü: Adak yazıtı

Kaynak: SEG XXIV, 1156; AE 1967: 398

Literatür: Piso 2018: nr. 27

Tarihleme: III. yy

⁵³² Askerin cognomen'i ve aynı zamanda baba ismi olan Timeas, Timas ya Timias (Τιμέας - Τιμάς - Τιμίας) Asia Minor'da belgelenmiş isimler arasında yer almaktadır bk. **LPGN Vc**. 418/9. Ancak askerin memleketinin Asia Minor'da bulunan Hieropolis olmaması ihtimali de göz önünde bulundurulmalıdır. Nitekim hem H. G. Pflaum'da hem de diplomanın CIL edisyonunda askerin kökeni Syria'da bulunan Hieropolis kenti olduğu ileri sürülmüştür. Sadece W. Eck askerin Asia Minor'dan olduğunu kabul etmiştir (karşıt görüş için bk. Dusanic, 1996: 39). Onomastik bize Asia Minor olasılığını gösterse de kesin olarak askerin kökeni üzerinde bir iddiada bulunmamız mümkün değildir. Askerin Asia Minor kökenli olma ihtimalini kuvvetlendirebilecek bir diğer durum da aynı birlikten başka Asia Minor kökenlilere rastlanması olabilirdi. Ancak bu birlikten Asia Minor kökenli olma ihtimali bulunan tek asker Marcus Antonius Timeas'tır. Bununla birlikte olasılıklar dahilinde olduğu için asker teze dahil edilmiştir.

⁵³³ Askerin eşinin ismi Thracia onomastiği içinde değerlendirilmiştir bk. D. Dana, **Onomasticon Thracicum: Répertoire des noms indigènes de Thrace, Macédoine Orientale, Mésies**, Atina, 2014, 160 ve 162.

⁵³⁴ F. Popescu, A. Tentea, **Auxilia Moesiae Superioris**, The Centre for Roman Military Studies, Cluj-Napoca, 2018: 36.

Μηνὶ ἀνελκί<τ>ω Aur(elius) | Marcianus | [s]ignifer II⁵ leg(ionis) | voto posuit.

Αἰκλάμα: Muhtemelen 5. Macedonica lejyonu sancaktarı Aurelius Marcianus'un Men Aniketos'a adanan yazıtında tanrı adı ve epiteti Hellence verilirken askeri kimlik Latince verilmiştir.

As 51. Aurelius Sokrates

Buluntu yeri: Kula, Magnesia / provincia Asia

Belge türü: Mezar yazıtı

Kaynak: TAM V 1 297

Literatür: Cremer 1986: 22

Tarihleme: 255/6⁵³⁵ (Sulla Miladı)

Ἔτους τμ', μη(νός) Γορπιαίου προ|τέρω. Αὐρ. Ἀπφιανὸν Γλύκων|νος ζήσαντα ἔτη μγ', ἐν | π<ᾱ>σιν ἀναστραφέντα εὐσ|λήμωσ {εὐσχημόνωσ} Αὐρ. Φαυστίνα ἡ θρέ|ψασα καὶ Αὐρ. Γλύκων Ἀντωνί|νου καὶ Αὐρ. Ἀντωνῖνος β' τὸν ἴ|διον πάτρωνα καὶ Αὐρ. Σωκρά|της στρατιώτης καὶ οἱ ἴδιοι πάν|¹⁰τες ἐτείμησαν μνίας χάριν.

Αἰκλάμα: 340 yılında, Gorpaios ayına tarihlenen yazıtta hangi birlikte hizmet ettiği bilinmeyen ve veteran değil aktif görevde asker olarak (στρατιώτης) verilen Aurelius Sokrates'in ismi okunmaktadır.

As 52. Gaius Valerius Valens

Buluntu yeri: Singidunum / Moesia Superior

Belge türü: Mezar yazıtı (**Levha 7, Resim 1**), bk. Aile Soyağacı s. 537

Kaynak: AE 1971, 416; IMS I, 42

Literatür: V. Kondić, "New Data on the Orientals in Singidunum", **Ziva Antika**, C. XVIII/2, 1968: 263– 277: 272 – 273; nr. 3, (Çizim); Speidel 1980: 741

Tarihleme: II. – III. yy.

⁵³⁵ Sulla miladı. Benzer tarihlendirme ve açıklama için bk. **As 17** ve **As 45**.

*D(is) M(anibus) | Valeria Apphion | vixit ann(os) II m(enses) VIII | C(aius) Val(erius)
Valens vet(eranus) | II⁵ leg(ionis) | IIII [F]l(aviae) et Vale(ria) Elpis parentes | filiae
carissima[e].*

Açıklama: 4. Flavia lejyonu veteranı Gaius Valerius Valens ile eşi Valeria Elpis 2 yıl 8 ay yaşayan biricik kızları Valeria Apphion'a⁵³⁶ yaptıkları mezar yazıtı.

As 53. Quntius oğlu Quintus Cassius Saturninus

Buluntu yeri: Dorylaion, provincia Asia

Belge türü: Mezar yazıtı, bk Aile Soyağacı s.552

Kaynak: SEG XXXII 1276; P. Frei , “Epigraphisch – Topographische Forschungen im Raum von Eskişehir”, **Türk Arkeoloji Dergisi**, C.XXV, S. 2, Ankara, 1982: 71 – 86: 79

Tarihleme: ?

*Dis | Manib(us) | Q(untius) Cassius Q(unti) f(ilius) Romil(ia) | Saturninus Zmyrn(a)
II⁵ 7(centurio) leg(ionis) V Mac(edonica) | 7(centurio) legionis IIII Scyth(ica) |
mil(itavit) annis XXXII | vix(it) annis L | h(ic) s(itus) e(st) | II¹⁰liberti merenti patrono
posuer(unt) | K. Κάσσιος Σατορ. P (Centurion) | μνήμης χάριν.*

Açıklama: 5. Macedonica ve 4. Scythica lejyonları yüzbaşı, İzmirli Quintus Cassius Saturninus'un anısına ithafen yapılan mezar yazıtının son satırları Hellencedir.

As 54. Marcus oğlu Marcus Antonius Rufus

Buluntu yeri: Oltina – Altinum / Moesia Inferior

Belge türü: Askeri diploma, bk. Aile Soyağacı s. 551

Kaynak: IScM IV 2; CIL XVI 44; CIL III: sf. 1971; Gerov (ILBulg) 1959: 208

Tarihleme: 99

⁵³⁶Askerin kızının ismi “Apphion = Απφιων” için bk. Zgusta 1964: 66-23; 77.

... et sunt in Moesia inferiore sub Q(uinto) | Pomponio Rufo item dimissis honesta | missione qui quina et vicena plurave | stipendia meruerunt quorum nomina | subscripta sunt ... | cohort(is) II Gallorum cui prae(e)st | Visulanius Crescens | pediti | M(arco) Antonio M(arci) filio Rufo Abretten(o)⁵³⁷ | et Marco filio eius ...

Açıklama: 25 yıl cohortis II Gallorum görev sonrası veteran statüye kavuşan ere ait askeri diploma.

As 55. Tiberius Claudius Mansuetus

Buluntu yeri: Napoli / Italia

Belge türü: Mezar yazıtı

Kaynak: AE 2015 1681; W. Eck, D. Koßmann, “Ein Legionsoldat in einer Inschrift aus Nazareth und die Präzens der legio IV Flavia Felix in den Östlichen Provinzen”,

Scripta Judaica Cracoviensia, C. XIII, 2005: 31 – 40: 39

Tarihleme: 71 – 300

Tiber(ius) Clau(dius) Serg(lia) Mansuetus, | uet(er)anus leg(ionis) IIII Fl(aviae) Fel(lis), | do(mo) Perg(amo) Asi(ae), vixi(t) II⁵ ann(os) LXI, Tib(erius) Clau(dius) | Magn< us = I >, liber(tus) et (h)elres, fecit patrono | bene merenti.

Açıklama: Asia'nın Pergamon kenti olarak köken ifadesini belirten, 4. Flavia Felix lejyonu veterani Tiberius Claudius Mansuetus'a ait mezar yazıtı.

As 56. Titus Flavius Clemens

Buluntu yeri: Yumaklıca, Otluk Köyü, Kuzeydoğu Phrygia / provincia Asia

Belge türü: Mezar yazıtı, Onurlandırma yazıtı? bk. Aile Soyağacı s. 548

⁵³⁷ Askere ait diplomada belirtilen köken bilgisi Abrettenus'un Moesia Inferior'da bulunduğu da ileri sürülmektedir (IScM IV, 2). Bununla birlikte B. Gerov bunun şüpheli olduğunu söz konusu bölgenin Mysia'da bulunabileceğini ifade etmektedir B. Gerov, “Zwei neugefundene Militärdiplome aus Nordbulgarien”, **KLIO**, C XXXVII, 1959: 196 – 216: 208. Askerin ismi her ne kadar bir ipucu vermese de kökeninin Asia Minor olabileceği ihtimali de bulunduğundan dolayı listeye dahil edilmiştir. Ayrıca Strabon'da da Abrettenus'un bir Mysia yerleşimi olduğuna dair bk. Strab. 12 8. 9. C 575 **Karş.** 14. 5. 23 (C 678).

Kaynak: H. Güney, “New Epigraphic Documents from Northeast Phrygia”, **PHILIA**, C. IV, 2018: 55 – 66; 61 – 63; Hüseyin Sami Öztürk, Hamdi Şahin, “Inscriptiones Asiae Minoris”, **Acta Classica Mediterranea**, S. 2, 2019: 79 – 229: nr. 314 = IAM II, 2019: nr. 314

Tarihleme: 94 – 138⁵³⁸

Μνήμης χάριν. | [Τί]τος Φλαΐος Κλήμης καί | Κλημεντεΐανα ἐτείμησαν | τὸν πατέρα
ἴδιον τῆτον Π⁵ [Φλ]αῖον Κλήμεντα οὐετραλνὸν ἐστρατευμένον | [λε]γιωνά[ριον] ἐνι
σπέρη | [τ]ετάρτη Ῥητωρῶν. | ἀπηρτισμένα καί τὰ Π¹⁰ γεγραμένα ἀγάλματα | τοῦ
Ῥοφιλίου Ῥούφου τοῦ | [ἐ]πιτρόπου τοῦ παι[δος] | [Τί]του Φλαΐου Κλήμε[ν] | [τος].

Açıklama: Titus Flavius Clemens’in 4. Raetorum isimli *auxilia* birliğinde lejyoner⁵³⁹ olarak veteran statüye kavuştuğu ifade aktarılmaktadır.

As 57. Narcisus oğlu Zosimos

Buluntu yeri: Yukarı Mısır, Asvan Çölü / Aegyptus

Belge türü: Papirüs

Kaynak: J. Lesquier, **L’armée romaine d’Égypte d’Auguste à Dioclétien**, 1918: 500, nr. 39; F. Preisigke, **Sammelbuch griechische Urkunden aus Ägypten**, C. I, Strassburg, 1915: nr. 4607

Literatür: Zahariade 2009: 153

⁵³⁸ Eserin yayınlandığı makalede açık bir tarihlendirme önerilmemiştir. Ancak veteranın *praenomen* ve *nomen gentiles* Titus Flavius dikkate alınırca orduya girişinin Flavianus hanedanı döneminde gerçekleştiği ileri sürülebilir. Veteranın görev yaptığı birlik II. yüzyıl başlarına kadar Asia Minor kökenli askerleri sıklıkla gördüğümüz Moesia eyaleti ordusuna aittir. Sonrasında Traianus tarafından yürütülen Parth Seferi (114 – 117) ordusuna dahil edilen birlik savaş sonrası Cappadocia’da kalmıştır bk. Spaul 2000: 282; W. Eck, A. Pangerl, “Traians Heer im Partherkrieg. Zu einem neuen Diploma aus dem Jahr 115”, **Chiron**, C. XXXV, 2005: 49 – 67: 61; Güney 2018: 62. Ayrıca söz konusu birliğe dair Asia Minor kökenli olma ihtimali bulunan bir diğer asker de (**LeP 43**) teze dahil edilmiştir.

⁵³⁹ *Miles* değil de lejyoner olarak *auxilia* birliğinde görev yapmış olması dikkat çekmektedir. Ancak papirüs üzerinde bir askerin II. Traiana lejyonundan cohors I Lusitanorum’a lejyoner transfer edildiğini okumaktayız. Clemens’in durumu da bu şekilde olabilir Fink 1971: 64. II, 13 – 21. Ancak H. Güney’in de belirttiği gibi ailesi onun ne sıfatla birlikte hizmet ettiğini tam olarak bilmiyor da olabilir Güney, **a.e.** 62 ve devamı Askerin *tria nominas*ına bakılırsa bir lejyon birliğine celp edilip belki de kariyerinin sonlarında *auxilia* birliğine *centurio* – *praepositus* olarak terfi ettirilip transfer edildiğini ileri sürebiliriz.

Tarihleme: I. yy ilk yarısı?

Ζώσιμος Ναρκίσου στρατιώτης | Ἀλικερνασέους καὶ Μύνδιος | σπίρης Θρακῶν
ἰπικῆς (ἑκατοντα)ρ(χίας)| Ὠκτασου προσεκύνησα θεὸν ||⁵ μ[έγιστον] Μμανδοῦλιν
Ἀπόλωνα εὐήλουον χρησιμοδότην καὶ τοὺς σὺν αὐτῷ θεοὺς ἅπαντες, | καὶ ἐπόησα
τὸ προσκύνημα αὐ.... | τοῦ μετὰ καὶ συ<μ>πολιτευ(ομένου) {συηπολιτευ} Ἀράτου
(ἑκατοντα)ρ(χίας) ||¹⁰ τῆς αὐτῆς, καὶ πάντων ἡμῶν.

Αἰκλάμα: Papirüs, Halikarnassoslu ve Myndoslu cohors [II?] Thracum Equitata Octavus centuria'sı eri Narkisos oğlu Zosimos, ile yüzbaşı Aratos'un iyi işiten tanrı Mandulis⁵⁴⁰ Apollon'u ve yanındaki tüm tanrılara adağını konu almaktadır.

Yorum: Yazıtın 2. satırında geçen iki Caria kenti Halikarnassos ve Myndios, söz diziminden dolayı Zosimos'a ait iki köken ifadesi gibi görünmektedir. Ancak tek bir asker için birbirine komşu bu iki kentin Zosimos'un köken ifadesi olması belgenin bütününe bakıldığında tam bir anlam çerçevesine oturtulamamıştır. Dolayısıyla incelediğimiz papirüste Haratos'un Aegyptus'da bir yerleşim ismi olması ihtimali dışında aynı birlikten bir başka Yüzbaşı Aratos'tan bahsediliyor olması ihtimali de bulunmaktadır. Dolayısıyla bu papirüsten Aratos da Halikarnassos veya Myndios kökenli olabilir. Carialı askerler Mısır'da askerlik hizmetlerini aradan geçen yüzyıllara rağmen sürdürmektedirler⁵⁴¹.

As 58. Papirius Papirius Oneratus

Buluntu yeri: Seleucia Pieria – Samandağ, Hatay / provincia Syriae

Belge türü: Mezar yazıtı

Kaynak: AE 1939: 221

Literatür: P. Thomsen, “Die römische Flotte in Palästina-Syrien”, **Beiträge zur biblischen Landes- und Altertumskunde**, C LXVIII, 1949: 73 – 89: 84

Tarihleme: II. yüzyıl (?)

⁵⁴⁰ Aegyptus'da tapınım gören Mandulis için bk. A. Lobwasser, “Mandulis”, **DNP**, C. VII, 1999: 802.

⁵⁴¹ Mısır ordusunda hizmet etmiş olan Karyalı paralı askerler hakkında bk. Herodot. 3. 10.

*Papir(ius) | Papirius Oneraltus III(triere) Fortuna miles | ex classe praetori<a=V>
Mi II^s s(en)atium(!) natio(ne) Frux(!)⁵⁴² {i}st<i=U>pen|dior<u=O>(m) duo heredes
bene | merent<i=E> fecerunt.*

Açıklama: Misenum Donanmasında sadece 2 yıl görev yaptıktan sonra hayatını kaybeden Papirius Papirius Oneratus'a ait mezar yazıtı.

As 59. Gaius Claudius Isauricus

Buluntu yeri: Misenum

Belge türü: Mezar yazıtı

Kaynak: CIL X 3565

Literatür: Bennett 2017: nr. 2

Tarihleme: II. yy.

*D(is) M(anibus) | C(ai) Claudi Isaurici III(triere) Con|cordia nati(o)ne Phryx | v(ixit)
a(nnis) XXXVIII mil(itavit) II^s a(nnis) XVIII curante Cn(aeus) | Domitius Faustus
fiduc(i)laris heredes Tertia | coniugi et Secunda | filia bene mer(enti) fec(erunt).*

Açıklama: Phrygia ulusundan, Gaius Claudius Isauricus'un mezar yazıtı.

As 60. [---]i? Bassus

Buluntu yeri: Seleucia Pieria – Samandağ / provincia Syria

Belge türü: Mezar yazıtı

Kaynak: AE 1905 126

Literatür: Bennett 2017: nr. 5

Tarihleme: I. – III. yy.

[D(is) M(anibus)] | [---]i Bassi mil(itis) | [cl(assis)] praet(oriae) Mis(enensis) |

⁵⁴² “Frux” şeklinde bir köken ifadesi bu asker dışında başka hiçbir donanma erinde görülmemektedir. Askerin muhtemelen Phryx yazılmak istenen memleketi yanlışlıkla bu şekilde yazılmış olmalıdır. Nitekim Thomsen de bu şekilde yorumlamıştır. Asia Minor kökenli donanma erlerinden gelen belgeleri inceleyen Bennett da bu yazıtı makalesine dahil etmemiştir. Bu Phrygialı askerın yazıtıyla birlikte Asia Minor'un iç bölgesi Galatia'dan gelen bir donanma eri daha (Gal 93) bulunmaktadır.

[nat(ione) P]hryx lib(urna) Vir(tute) II⁵ [vixit an]nos XXX mil(itavit) I [ann(os) ---]
Sossius I [---] III(triere) Tauro et I [---] C[e=F]ianus I [---] her(edes) h(onoris)
c(ausa).

Açıklama: Phrygia ulusundan Bassus'a ait mezar yazıtı Syria yerel donanmasının ana limanının bulunduğu Seleucia Pieria – Samandağ'dan gelmektedir.

As 61. Aurelius Dionysos

Buluntu yeri: Eumeneia, Denizli / provincia Asia

Belge türü: Mezar yazıtı

Kaynak: IGRom IV 730; T. Drew – Bear, **Nouvelles Inscriptions de Phryge**, Zuthpen, 1978: 84, nr. 20; W. M. Ramsay, **Cities and Bishoprics of Phrygia**, C I, B 2, 1897: 382, nr. 218; SEG XXVIII 1081

Tarihleme: 236

(a) [Δ]ιονύσιος στρατιώτης κα[ι] I Στράτων κατεσκευά[σαν] I τὸ ἡρῶον ἑαυτοῖς.

(b) ἔτους τκ', μ(ηνὸς) θ', αἰ' I Διονύσιος · στρατιώτης ὁ καὶ βετρανός

(b) 1 – 2. A(ὐ)[ρ]. Διονύσιος BCH

(c) [Aὐρ.] Ἰοῦστα Σεβα[στηνή καὶ] I [Πριζηνή, γυνή Δ[ιονυσίου] I [Aὐρ]. Διον[υσίω
τῷ ἀνδρὶ καὶ] I Στράτων τῷ γλυκυτάτῳ II⁵ [π]ατρὶ Aὐρ. Διονυσίω I [βετρα]νῷ καὶ
[Στρ]άτω[v] I [τῷ — — — — — ἀδελ]φῷ

Açıklama: (a) Asker, veteran? Dionysos'a ait mezar ifadesi sonrası Asia eyaletinde başka örnekleri de görülen detaylı tarihleme – 320 yılı 9. ayının 11. gününde – görülmektedir.

As 62. Flavius Diodoros

Buluntu yeri: Eumeneia, Denizli / provincia Asia

Belge türü: Mezar yazıtı

Kaynak: Ramsay 1897: 381 ve devamı Nr.217; M. Roux, **La colonisation militaire en Phrygie (IVe siècle avant-IIIe siècle après J.-C.)**. C. II: corpora, 2023: 3164⁵⁴³

Tarihleme: III. yy.?

Διοδώρος, Φλ. | Διοδώρω στρατιώτη τέκνω μνήμης χάριν. εἴ τις ἰδὲ ἀνορύξει τὸ [μνήμ]μα, θήσει ἰς [τὸ τα]μεῖον (δην.) , ε.

Açıklama: Asker Flavius Diodoros'un anısına babası tarafından yapılan mezara her kim zarar verirse hazineye 5000 denarii ödemek zorundadır ifadesini görmekteyiz.

As 63. Marcus Seius Demagoras

Buluntu yeri: Eumeneia – Denizli / provincia Asia

Belge türü: Mezar yazıtı

Kaynak Ramsay 1897: 381 nr. 213; MAMA IV 341; IGRom IV 738

Tarihleme: I. – II. yy.

Μ. Σήϊος Δημαγόρας οὐτραλνὸς τὸ σύνκρουστον καὶ τὸν γράδον σὺν τῷ βωμῷ ἑαυτῷ καὶ | Μελιτίνη τῇ | γυναικὶ ζῶν | ἐποίησεν.

Açıklama: Veteran Marcus Seius Demagoras'ın mezarı eşi Melitine'ye hayattayken yaptığı yazıttan anlaşılmaktadır⁵⁴⁴.

As 64. Quintus Vibius Rufus

Buluntu yeri: Eumeneia

Belge türü: Mezar yazıtı

Kaynak: Ramsay 1897: 381, nr. 212; IGRom IV 737

⁵⁴³ Ayrıca bu eserde Aurelius Diodoros Verasas (4250 E – HIER – D ve ayrıca aynı yerde B ve C) isimli bir veteranın Hieropolis'teki mezar yazıtı verilmektedir. Ancak yazıtta dair hiçbir görsel, çizim vb. bir dokümantasyon verilmemiş için teze dahil edilmemiştir. (Çevrimiçi) <https://books.openedition.org/momeditions/17045?lang=en#anchor-toc-1-920>, 03/07/2024. Yazıt: “Ἡ σορὸς καὶ ὁ περὶ αὐτὴν τόπος Αὐρη. Διοδώρου Οὐαρησαῖ, οὐτρανικοῦ, ἧς ἔστιν δεσπότης καὶ οἱ ἴδιοι αὐτοῦ πάντ[ε]ς”.

⁵⁴⁴ Asia Minor'da bulunan birçok askeri yazıtta olduğu gibi birlik ismi açık bir şekilde belirtilmemiş olsa da *tria nomina* veteranın emekli bir lejyoner olabileceğini akla getirmektedir.

Tarihleme: ?

ἀγαθῆ τύχη. | Κ. Οὐίβιος Ροῦφος οὐ[ετ]|ρανὸς τὸ σύνκρουσ|τον καὶ τὸν ἐπ' αὐτο[ῦ]
γ||⁵άδον σὺν τῷ βωμ[ῶ] | ζῶν ἑαυτῷ καὶ Ἀμμ[ία τ]| ἡ γυναικὶ κὲ Ρουφίνῃ θυ[γ]|ατρι
κατεσκεύασεν εἰς | ἡρῶον· οὐδε[ν]ι ||¹⁰ ἐτέρῳ ἐξουσία ἔστ[αι] | τεθῆναι πλὴν ἐμοῦ
κ[αὶ] | τῆς γυναικὸς μου· ἐ[ὰ]ν δ[έ] τις ἕτερος ἐπιχειρ[ήσ]ει τινὰ θεῖναι, ἀποδώ[σει] εἰς
τὸν τῶν κυρίων φίσκ[ον (δην.) ,βφ´].

Αἰκλάμα: Veteran Quintus Vibius Rufus'un eşi Ammia ve kızı Rufina için hayattayken yaptırdığı mezara başkasının gömülmesinin menedildiği son satırda okumaktayız. Aksi takdirde fail hazineye 2500 denarii ödemek zorunda kalacaktır.

As 65. Aurelius Artemidoros

Buluntu yeri: Eumeneia, Çivril, Denizli / provincia Asia

Belge türü: Mezar yazıtı

Kaynak: W. H. Buckler, W. M. Calder, C. W. M., Cox, "Asia Minor, 1924. III Monuments from Central Phrygia", **JRS**, C. XVI, 1926: 53 – 94: 79, nr. 203

Tarihleme: III. yy.

Αὐ]ρ. Ἀρτενίδ[ωρος ἀπὸ | στρα]τείας κατεσ[κεύασεν | τό] ἡρῶον καὶ τὸ |
σύνκρουσ[τον ||⁵ ζῶν φρονῶ[ν ἑα]υτῷ καὶ τῇ γ[υνεκί | μου Αὐ]ρ. Τα[τια. | ἂν δαι
κωλύ[ση τι] | ναν ἡμῶν [τεθῆ- ||¹⁰ νεν ἢ ἄλλον [τινα | νεκρὸ]ν μετὰ [τὸ τεθῆ] | ναι ἡμᾶς
ἐπενβάλη | -----

Αἰκλάμα: Savaştan (askeri hizmetten) geri dönen Aurelius Artemidoros'un hayatta ve akli başındayken kendisine ve eşi Aurelia Tatia için yaptığı mezar. Yazıtın kayıp kısmında meneden bir ifade yer alıyor olabilir. Ya da başka örneklerde (**As 62** ve **As 64**) görüldüğü üzere para cezasına dair bir ibare olması yüksek bir ihtimaldir.

As 66. Quintus Turranius Balbus

Buluntu yeri: Olbasa, Belenli – Pisidia / provincia Asia

Belge türü: Adak yazıtı, bk. Aile Soyağacı s. 546

Kaynak: IAM 6: 411; R. Czeitschner, “Neues aus den Skizzenbüchern Rudolf Heberdeys: Inschriften aus Olbasa (Pisidien)”, **PHILIA**, C. VIII, 2022: 41 – 53; 48-49, nr. 4; Fig. 2

Tarihleme: I. yy.

Q(uintus) Turranius Balbus cen|turio vetera(nus) et Valeria | Primigenia coniunx eius
|⁴ patriae fecerunt⁵⁴⁵.

Açıklama: Quintus Turranius Balbus veteran yüzbaşı ve eşi Valeria Primigenia vatanlarına ithafen adakları.

As 67. İsmi okunmayan, Olbasa kentinden bir veteran

Buluntu yeri: Olbasa, Belenli – Pisidia / provincia Asia

Belge türü: Adak yazıtı

Kaynak: IGRom III 416

Tarihleme: ?

[— — — ve]teranus e[t Valeria E— — —] | [sua p]ecunia patriae d[ulcissimae — — —]
—] | [— — — o]υετρανός κ(αι) Ουαλερία Η[— — —] |⁴ [ἐκ τῶν ιδίων τῆ πατρίδι
γλυκυτάτη].

Açıklama: Bir koloni kenti Olbasa’dan ismi okunamayan bir veteran ve eşi

⁵⁴⁵ Yazıt her burada her ne kadar sadece Latince olarak yazılmış olsa da Czeitschner muhtemelen aynı kişiler tarafından Olbasa’da dikilen bir diğer yazıtın (CIL III 6890) Hellence ve Latince olarak dikildiğini göstermektedir. Yine kendisi tarafından ifade edildiği üzere kamusal meselelerde kendilerini Hellence olarak da takdim etmek istediklerini görmekteyiz. Ayrıca muhtemelen Italia kökeni olan Turranius’un koloni kentini vatan (*patria*) olarak addetmesi de çok önemli bir ayrıntıdır. Muhtemelen bölgeye ilk yerleşen kolonistlerden olan veteran Turranius ve eşi Pisidia’nın Olbasa kolonisini yeni yurtları olarak benimsemişlerdir. Ayrıca yazıtın çizimi (Scheden Apparat) için bk. Czeitschner **a.e.**

Valeria'nin adakları.

As 68. Pompeius Apollinarius

Buluntu yeri: Boğaz – Boğazköprü - Mysia / provincia Asia

Belge türü: Mezar yazıtı, bk. Aile Soyağacı s. 548

Kaynak: H. Lechat, G. A. Radet, “Inscriptions de Lydie”, **Bulletin de correspondance hellénique**. C. XI, 1887: 445-484; nr. 41

Tarihleme: ?

Πομπήϊος Απολλινάριος δεκουρίων | βετρανός καὶ Κλαυδία Σαβεΐνα οἱ γονεῖς Π⁵
καὶ Κλαυδία Πομπηΐα | ἡ ἀδελφὴ Πομπηΐω Παύ| λω ἥρωι ἀνέθηκαν | ζῶντες μνήμης
χά| ριν· Π¹⁰ ἐπιμεληθέντος | [] Λουκίου Δομιτίου | Ἀσκανίου.

Açıklama: Yüzbaşı veteran Pompeius Apollinarius ve ailesine ait mezar yazıtı

As 69. Titus oğlu Gaius Curiatius Secundus

Buluntu yeri: Solona / Dalmatia

Belge türü: Mezar yazıtı

Kaynak: CIL III 2019

Literatür: Mann 1983: 112/113; Bowie 2014: 65

Tarihleme: I. yy

*C(aius) Curiatius T(iti) f(ilius) Serg(ia) | Secundus dom(o) Augusta | Troade
vet(eranus) leg(ionis) VII C(laudiae) P(iae) F(idelis) | scrib[a]⁵⁴⁶ Salonis annor(um)
LXV h(ic) s(itus) e(st) Π⁵ [in fr(onte) p(edes) --- in agr(o)] p(edes) XX⁵⁴⁷.*

Açıklama: Augusta Troas'tan 7. Claudia lejyonu veteranına Titus oğlu Gaius Curiatius Secundus'a ait yazıtta mezarının ölçüleri de verilmiştir.

⁵⁴⁶ Asker emekliliği sonrası yerleştiği bu koloni kentinde kâtip olarak görev almıştır.

⁵⁴⁷ Benzer bir alan ifadesi için bk. C 22.

As 70. İsmi okunmayan Phrygialı bir *auxilia* eri

Buluntu yeri: Tuna – Balkanlar?

Belge türü: Askeri diploma (Görsel için bk. **Levha 12 Resim 2**)

Kaynak: P. Weiß, W. Eck, P. Holder, A. Pangerl, “Fragmente von Militärdiplomen aus der Zeit zwischen Vespasian und Antoninus Pius”, **ZPE**, C. CCXXIX, 2024: 211 – 226: 216 – 218

Tarihleme: 125 – 138

... *Alae I cohortis ---, ui praest ---, ---]C, ex ---e P]hrygio...*

Açıklama: Askerin görev yaptığı birlik buluntunun çok küçük bir parçası mevcut olduğu için bilinmemektedir. Diplomadan geriye kalan sadece Phrygialı olduğunun yazıldığı kısımdır.

2. PROVINCIA BITHYNIA ET PONTUS

BeP 1. Titus Flavius Maximus

Buluntu yeri: Atina

Belge türü: Mezar yazıtı

Kaynak: AE 1999: 1486

Literatür: Bennett 2017: nr. 48

Tarihleme: TpQ. MS 79 – TaQ. ? (*praenomen ve nomen gentiles*)

*D(is) M(anibus) | T(itus) Flavius Maximus | mil(es) c(lassis) pr(aetoriae)
Misen(ensis) | milit(avit) annis X vix(it) ||⁵ annis XXX | natione | Ponticus.*

Açıklama: Pontuslu donanma eri Titus Flavius Maximus'un mezar yazıtında yaş ve hizmet süresi bilgileri okunmaktadır.

BeP 2. Gaius Veratius Maximus

Buluntu yeri: Roma

Belge türü: Mezar yazıtı

Kaynak: CIL VI 3143

Literatür: Bennett 2017: nr. 57

Tarihleme: 51 – 150

*D(is) M(anibus) | C(aius) Veratius | Maximus | mil(es) cl(assis) pr(aetoriae)
Mis(enensis) ||⁵ III (triere) Hercule | n(atione) Ponticus | vix(it) an(nos) L | m(ilitavit)
an(nos) XXX.*

Açıklama: Pontuslu, Misenum Donanması eri Gaius Veratius Maximus.

BeP 3. Marcus Aurelius Iettis⁵⁴⁸

Buluntu yeri: Cumae – Napoli / Italia

⁵⁴⁸ Iettis ismi tüm Asia Minor'da sadece bu askerle belgelenmektedir LPGN Va: 224.

Belge türü: Mezar yazıtı, bk. Aile Soyağacı s. 556

Kaynak: CIL X 3397

Literatür: Bennett 2017: nr. 46; M. A. Speidel 2019: 133

Tarihleme: 177 – III. yy. ilk yarısı (*tpq; praemonen ve nomen gentiles, taq; tria nomina*)

*D(is) M(anibus) | M(arcus) Aurelius {I} Iettis armorum custos | natione Pontic(us)
lib(urna) Virtute stip(endiorum) XVI | [q=O]ui v(ixit) ann(os) XXXVIII m(enses) II
d(ies) XV Pesta⁵nia Sozusa uxor bene merenti fecit.*

Açıklama: Pontus ulusundan cephane muhafızı Marcus Aurelius Iettis’e eşi Pestenia Sozusa⁵⁴⁹ tarafından yapılan mezar yazıtı.

BeP 4. Titus Amydius Severus

Buluntu yeri: Roma

Belge türü: Mezar yazıtı

Kaynak: AE 2001: 892; CIL VI 3094

Literatür: Bennett 2017: nr. 43; M. A. Speidel 2019: 133

Tarihleme: 71 – 200

*D(is) M(anibus) | T(iti) Amydi | Severi mil(itis) | cl(assis) pr(aetoriae) Mis(enensis)
III(triere) ⁵ Concordia | n(atione) Ponticus | v(ixit) a(nnos) L mil(itavit) a(nnos)
XXV | Status Qua¹⁰dratus h(eres) III(triere) ¹⁰ Salvia curante | Marco Helvio |
Alexandro.*

Açıklama: Pontus ulusundan Misenum Donaması Concordium triremesi eri, Titus Amydius Severus’un 50 yıl yaşadığını 25 yıl askerlik yaptığını okumaktayız. Salvia trireme’sinden varisi Status Quadratus mezarı Marcus Helvius Alexander’e

⁵⁴⁹ Askerin eşinin ismi Sozusa Asia Minor’da görülen yerel bir ismin Latin harfleri ile yazımı da olabilir bk. Zgusta 1964: nr. 1463: sf. 473 – 475.

yaptırmıştır⁵⁵⁰.

BeP 5. Gaius Iulius Ponticus

Buluntu yeri: Misenum

Belge türü: Mezar yazıtı, bk. Aile Soyağacı s.552

Kaynak: CIL X 3425

Literatür: M. A. Speidel 2019; 133; Bennett 2017: nr. 50

Tarihleme: II. – III. yy.

*D(is) M(anibus) | C(ai) Iuli Pontici [fa]lbri dupl(icari) cl(assis) pr(aetoriae)
Mis(enensis) | nat(ione) Pontic(us) vixit II⁵ ann(os) XLIII mil(itavit) ann(os) | XXII
Iulius Ponticus | filius et Antonia Ca[l]lityche coniunx h(eredes) b(ene) m(erenti)
f(ecerunt).*

Açıklama: Misenum Donanması duplicarius demircisi, Gaius Iulius Ponticus'un 44 yıl yaşadığı ve 22 yıl askerlik yaptığı yazıttan anlaşılmaktadır.

BeP 6. Marcus Antonius Longus

Buluntu yeri: Misenum

Belge türü: Mezar yazıtı

Kaynak: CIL X 3461

Literatür: M. A. Speidel 2019: 133; Bennett 2017: nr. 44

Tarihleme: 151 – 250

*D(is) M(anibus) | M(arcus) Antonius LoIngus ex classe | praet(oria) Misen(ense)
optio II⁵ III(triere) Vener(e) nat(ione) Pontic(us) | milit(avit) ann(os) XXII vix(it)
ann(os) | XXXX Antonia Victori[a] patrono bene meIrenti fecit.*

⁵⁵⁰ Varisi *commilito* Statius Quadratus, mezarı dikme işini Marcus Helvius Alexander aracılığıyla yerini getirmiş olmalıdır.

Açıklama: Misenum donanmasında Venus triremesinden optio (yüzbaşı vekili⁵⁵¹) Pontus ulusundan Marcus Antonius Longus'un 22 yıl askerlik yaptığı ve 40 yıl yaşadığı yazıttan anlaşılmaktadır.

BeP 7. Gaius Ulpius Licinianus

Buluntu yeri: Misenum

Belge türü: Mezar yazıtı⁵⁵²

Kaynak: CIL X 3495 = ILS 2884

Literatür: Bennett 2017: nr. 56; M. A. Speidel 2019: 133

Tarihleme: 221 – 300

D(is) M(anibus). C(aius) Ulpius Licin(ian)us, armor(um) [custos] IIII(quadriere) Ves[t=I](a), I n(atione) P(onticus?)⁵⁵³ Fl(avius) Iuc(undus) Marcel(lianus) I stri[g](- --), ex ead(em), et Ael(ius) II⁵ Exorat(us), stri[g](- --) IIII(quadriere) Ann(ona) I municipi(pi) b(ene) m(erenti) f(ecerunt) d(e) s(uo).

Açıklama: Vesta quadriere'sinde cephane muhafızı, Pontus ulusundan Gaius Ulpius Licinianus'a ait mezar yazıtı onun hemşerileri tarafından yapılmış olabilir⁵⁵⁴.

BeP 8. Iulius [?]

Buluntu yeri: Misenum

Belge türü: Mezar yazıtı

Tarihleme: II. – III. yy

Kaynak: CIL X 3581

⁵⁵¹ Centuriolar tarafından bizzat seçilen optiolar yüzbaşısına yardımcı görevler üstlenmekteydiler. Optio ismi de Latince "optare" seçmek fiilinden türetilmiş bir rütbedir.

⁵⁵² Mezar yazıtı olduğu açık olmakla birlikte alışıldığı üzere herhangi bir yaş ve hizmet yılı bilgisi içermemesi dikkat çekicidir.

⁵⁵³ "Askerin kökeni büyük ihtimalle Ponticus olarak tamamlanabilir. Pannonius ihtimali Pannonia'dan gelen donanma erlerinin büyük bir çoğunlukla Ravenna donanmasında görev yapmış olmasından dolayı zayıf bir ihtimaldir." Bennett 2017: 236.

⁵⁵⁴ Nazione p(onticus) ifadesi herhangi bir kent bağlantısı ile ilişkilendirilemez. Yazıtın devamında municipi (yurttaşlar) olarak anılanların hangi kent aidiyetini kastettikleri anlaşılamamaktadır. Eğer yazıtı diken Aelius Exoratus ve Flavius Iucundus Marcellianus'un Asia Minor kökenli hemşerileriye 2 Asia Minor kökenli donanma erinin listeye eklenebileceği not düşülmelidir.

Literatür: M. A. Speidel 2019: 133; Bennett 2017: nr. 52

*D(is) M(anibus) | Iuliu[s ---] | ex III(triere) M[--- nat(ione)] | Pont(icus) [vix(it)] II⁵
ann(os) X[---] [mil(itavit)] | ann(os) VII [---] Inus h[eres? b(ene) m(erenti) f(ecit).*

Açıklama: İsmi tam okunur durumda olmayan donanma erinin Pontus kökenine dair bilgi okunur durumdadır. 20+ yıl⁵⁵⁵ ? yaşadı 7 yıl askerlik yaptığı yazıttan anlaşılmaktadır.

BeP 9. Antonius oğlu Menophilus olarak da bilinen Marcus Seius Longinus

Buluntu yeri: Misenum – Italia

Belge türü: Mezar yazıtı, Aile Soyağacı s.553

Kaynak: CIL III 3622

Tarihleme: II. yy.

*M(arcus) Seius Longinus | qui et Menophilus Antoni f(ilius) | Nicaensis, veteranus ex
classem | praetoria Misen(ensi), vixit annis LX[---?] II⁵ militavit ann(is) XXX, fieri
iussit | ex testamento sibi et | Curtiae Help(i)d(i) coniugi b(ene) m(erenti) | libertis
libertabusq(ue) | posterisq(ue) om[n]i[ibus]. II¹⁰ M(arcus) Seius Hermes et Curtia P--
tis --[---].*

Açıklama: Misenum Donanması veterani Nicaea ulusundan Antonius oğlu Menophilus olarak da bilinen Marcus Seius Longinus'un 60 yıldan fazla yaşadığı ve 30 yıl askerlik yaptığı yazıttan anlaşılmaktadır.

BeP 10. Gaius Arrius Montanus

Buluntu yeri: Misenum

Belge türü: Mezar yazıtı, bk. Aile Soyağacı s. 555

⁵⁵⁵ Askerin 7 yıllık görev süresi göz önünde bulundurulduğunda 20 küsur yıl yaşamış olma 30 üzeri yıla göre daha yüksek bir ihtimaldir.

Kaynak: CIL X 3416; ILS 2896; E. Ferrero, **L'ordinamento delle armate romane ricerche**, 1878: nr. 125

Literatür: Bennett, 2017: nr. 45

Tarihleme: 171 – 250?

*D(is) M(anibus) | C(aio) Arrio Montano | vet(e)rano cornici(ni) du|plicario ex classe
II⁵ Misen(ensi) natio(ne) Nicaens(is) | Valeria Doris natio(ne) Grae(ca) | co(n)iugi
optimo b(ene) m(erenti) | tit(u)lum posuit.*

Açıklama: Misenum donanmasında borazancı *duplicarius* veteran Nicaea ulusundan Gaius Arrius Montanus'un mezarını ve Hellen ulusundan eşi Valeria Doris'in diktiği anlaşılmaktadır.

BeP 11. Publius Paconius Nigro

Buluntu yeri: Misenum

Belge türü: Mezar yazıtı

Kaynak: CIL X 3419 = ILS 2868;

Literatür: Bennett 2017: nr. 54; Ferrero 1878: nr. 127

Tarihleme: 81 – 200

*Dis Manib(us) | P(ublio) Paconio Nigro | fabro ex classe | pr(aetoria) Misenense II⁵
nation(e) Nicaens(is) | vix(it) ann(is) L militavit | annis XXVIII | P(ublius) Paconius
Graptus | patrono bene merent(i).*

Açıklama: Misenum Donanması'nda demirci Nicaea ulusundan Publius Paconius Nigro'nun 50 yıl yaşadığı ve 28 yıl askerlik yaptığı yazıttan anlaşılmaktadır. Publius Paconius Graptus'un ⁵⁵⁶ yazıtı hamisi için diktiği ifade edilmiştir.

⁵⁵⁶ Publius Paconius Graptus, asker Publius Paconius Nigro'nun muhtemelen azatlısı idi. Graptus'un *praenomen* ve *nomen gentilesinin* askerle aynı olması da buna işaret etmektedir.

BeP 12. Meniscus oğlu Timotheus olarak da bilinen Titus Suillius Albanus

Buluntu yeri: Misenum

Belge türü: Mezar yazıtı

Kaynak: ILS 2886; CIL X 3406

Literatür: Bennett 2017: nr. 55; Ferrero 1878: nr.102

Tarihleme: II. yüzyılın ikinci yarısı⁵⁵⁷

T(ito) Suillio Albano, | qui et Timotheus | Menisci f(ilio) natione | Nicaens(i) arm(orum) custod(i) ||⁵ lib(urna) Virtut(e) mil(itavit) a(nnos) XXV | vixit ann(os) L[- --] | Anto[ni]us Quadratus | et Aemil(ius) Quadratus | [a]rm(orum) cus[t(odes)] ex IIII(quadriere) Minerv(a) ||¹⁰ heredes et Suillia | Eugenia lib(erta) ben(e) mer(enti) fecerunt.

Açıklama: Nicaea ulusundan, cephane muhafızı, Virtus liburna'sında görevli Meniscus oğlu Timotheus olarak da bilinen Titus Suillius Albanus'un 25 yıl askerlik yaptığı ve 50 yılın üzerinde bir ömür sürdüğü yazıttan anlaşılmaktadır.

BeP 13. Marcus Calventius Priscus

Buluntu yeri: Misenum

Belge türü: Mezar yazıtı

Kaynak: CIL X 3553; S. L. Tuck, **Latin Inscriptions in the Kelsey Museum**, 2005: nr. 54

Literatür: Bennett 2017: nr. 47

Tarihleme: II. yy

D(is) M(anibus) | M(arcus) Calventius | Priscus | Bithynius vixit ||⁵ annis XXXXV |

⁵⁵⁷ Ayrıca 127 yılında Ravenna Donanması *praefectus*u olarak görev yapan T. Sullius Albanus (PIR 2, 200) da askerin Romalı isminin kaynağı olabilir bk. Solomies 1996: 173.

militavit annis | XXII ex III(triere) Danuvio | T(itus) Suillus Albanus | bene merenti.

Açıklama: Bithynialı Marcus Calventius Priscus'un Danuvius Triremesi'inde 22 yıl askerlik yaptığı ve 45 yıl yaşadığı yazıtından anlaşılmaktadır. Ayrıca hemşehrisi Titus Suillus Albanus'un ⁵⁵⁸ onun mezarını yapma işini üstlendiği belirtilmektedir.

BeP 14. Gaius Iulius Diodorus

Buluntu yeri: Misenum

Belge türü: Mezar yazıtı

Kaynak: CIL X 3490; Ferrero 1878: 242

Literatür: Bennett 2017: nr. 49;

Tarihleme: II. – III. yy.

*D(is) M(anibus) | C(aio) Iulio Diodoro | mil(iti) class(is) pr(aetoriae) Misen(ensis) |
III(quadriere) Dacico nat(ione) Bithyn(us) |⁵ vix(it) ann(os) XLV mil(itavit) ann(os)
XXII | Ti(berius) Claudius Paternus | scriba heres.*

Açıklama: Bithynia ulusundan, Misenum Donanması'nın Dacicus triremesi eri Gaius Iulius Diodoros'un 45 yıl yaşadığı ve 22 yıl askerlik yaptığı yazıttan anlaşılmaktadır.

BeP 15. Diophanes oğlu Diophanes olarak da bilinen Gaius Iulius Silvanus

Buluntu yeri: Misenum

Belge türü: Mezar yazıtı

Kaynak: ILS 2887 = CIL X 3492; Ferrero 1878: nr. 254

⁵⁵⁸ Aynı bölgeden gelen askerlerin birbirine resmi olarak olmasa vasi oldukları bu mezar yazıtında görülmektedir. Bir üstteki yazıtta adı geçen Titus Suillus Albanus (**BeP 12**) aynı eyaletten *commilitosunun* mezarının yapımını üstlenmiştir. Ancak burada kendi mezar yazıtında yer aldığı gibi ordu öncesi ismini değil donanmadaki yeni ismini kullanmıştır. Askerlerin isimlerine bakıldığında herhangi bir akrabalık görülmemektedir. Bununla birlikte gurbette bir dayanışma örgütlülük görüldüğünü aynı ya da yakın bölgelerden kültürlerden gelen insanlar arasında mevcut olduğunu görmekteyiz. Bununla birlikte iki asker aynı gemiden değildir. Aralarındaki bağı oluşturan unsur muhtemelen ortak kökler ve dildir. Askerler muhtemelen tertip olduğu için tarihleme de bir önceki yazıttan elde edilen kıstaslar kullanılmıştır. Benzer dayanışma Aegyptus ve Libya'dan gelen askerler arasında da görülmektedir bk. Starr 1960: 85.

Literatür: Bennett 2017: nr. 51;

Tarihleme: II. yy.

C(aio) Iulio Silvano, I man(ipulari) ex Lib(urna) Iustit(ia), I natione Bithyno, I qui et Diophanes II⁵ Diophani, militavit an(nos) XIX, I vixit an(nos) XL, bene merenti Quintus I Naevius Propincus scrib(a) et I Nonnius Sura.

Açıklama: Bithynia ulusundan Iustitia liburna'sı manipularis'i (eri)⁵⁵⁹ Diophanes oğlu Diophanes olarak da bilinen Gaius Iulius Silvanus'un 19 yıl askerlik yaptığı 40 yıl yaşadığı yazıttan anlaşılmaktadır.

BeP 16. Titus Laelius Crispus

Buluntu yeri: Misenum

Belge türü: Mezar yazıtı

Kaynak: CIL X 3597; Tuck 2005: sf. 39 nr. 43

Literatür: Bennett 2017: nr. 53

Tarihleme: II. yy.

D(is) M(anibus) I T(ito) Laelio Crispo I milit(i) cl(assis) pr(aetoriae) Misenen(sis) I III(triere) Libertat(e) nat(ione) Bithynus II (5) vix(it) ann(os) XL mil(itavit) ann(os) XVI I L(ucius) Sossius Dionysius III(triere) Capr(icornio) I heres b(ene) m(erenti).

Açıklama: Bithynia ulusundan, Misenum Donanması Libertas triremesi eri. Titus Laelius Crispus'a. 40 yıl yaşadı 16 yıl askerlik yaptı. Capricornius triremesinden varisi Lucius Sossius Dionysius layık olduğu üzere [mezarı yaptı].”

⁵⁵⁹ MÖ IV. yüzyılda cumhuriyet lejyonlarının 120 kişilik taktik birim olan erlerine *manipularis* denmektedir. Bu terimin *miles* ile eş anlamlı olarak ya da görev yapılan *manipulus* geminin lejyondaki *centuria* ya da *manipulus*'a karşılık bir anlamı gibi donanma erlerinin yazıtlarında kullanıldığı örnekler mevcuttur bk. AE 1929, 148 = AE 1988 314; CIL X 3636; CIL X 3524; ayrıca Starr 1960: 58.

BeP 17. Quintus Laelius Alexander

Buluntu yeri: Ravenna

Belge türü: Mezar yazıtı

Kaynak: CIL XI 70

Literatür: Bennett 2017: nr. 59; Ferrero 1878: 448

Tarihleme: II. yy.

*D(is) M(anibus) | Q(uintus) Laelius Alexander | IIII(quadriere) Pado nat(ione)
Bithynus | vix(it) ann(os) XXXV mil(itavit) ann(os) X II⁵ M(arcus) Aemilius Amandus
| et Karminia Aphrodisia | h(eredes) p(onendum) c(uraverunt).*

Açıklama: Bithynia ulusundan Quintus Laelius Alexander'in Padus Quadrireme'sinde 10 yıl askerlik yaptığı ve 35 yıl yaşadığı anlaşılmaktadır. Ravenna donanmasında görev yapan az sayıda Asia Minor kökenli askerden biridir.

BeP 18. Quintus Crispus Heraclidis

Buluntu yeri: Ravenna

Belge türü: Mezar yazıtı, bk. Aile Soyağacı s. 555

Kaynak: CIL XI 52; Ferrero 1878: 433

Literatür: Bennett 2017: nr. 58

Tarihleme: II. – III. yy.

*D(is) M(anibus) | Q(uinti) Crispi Heraclid(is) | III(triere) Marte | nat(ione)
Bithyn(us) II⁵ civit(ate) Prusiada | vix(it) an(nos) XL | mil(itavit) an(nos) XXII | heres
Q(uintus) Crisp(ilius) Maximus II¹⁰ filius et | Iulia Maxima | coniunx | b(ene) m(erenti)
p(oserunt).*

Açıklama: Bithynia ulusundan Prusa vatandaşı Quintus Crispus Heraclidis'in 40 yıl yaşadığı ve Mars triremesinde 22 yıl askerlik yaptığı anlaşılmaktadır.

BeP 19. [---]ci? oğlu Rufus

Buluntu yeri: Balkanların doğusunda⁵⁶⁰

Belge türü: Askeri diploma

Kaynak: RMD V 354; AE 2020: 1746

Literatür: Bennett 2017: nr. 61

Tarihleme: 14 – 31 Aralık 119

... iis qui militaverunt in classe Syriaca quae est sub Catilio Severo legato, praefecto
---] [---]ro [s]enis et viceni[s pluribu[sue stipendiis] emerit[is missis honesta
missione..

... [ex g]regale [---]ci f. Rufo, Nicaens(i) [et ---] f. eius...

Açıklama: Syria donanmasında 26 yıllık görev sonrası veteran olan Nicaealı Rufus'un çocuklarının ismi okunur durumda değildir.

BeP 20. Spurius oğlu Gaius Numisius Primus

Buluntu yeri: Sinop – Kümbet / Bithynia et Pontus

Belge türü: Onurlandırma yazıtı, , bk. Aile Soyağacı s. 556

Kaynak: CIL III 6980 = ILS 2824; IK 64: 100

Literatür: Bennett 2017: nr. 60

Tarihleme: I. yy. ilk yarısı⁵⁶¹

C(aio) Numisio S[p(uri) f(ilio)] Qui(rina) Primo nalvarcho sacerd(oti) I

⁵⁶⁰ Diplomanın buluntu yeri konusunda güvenilir bir bilgi mevcut olmasa da Eck, MacDonald, ve Pangerl'in makalesinde bu bölge yaklaşık buluntu yeri olarak geçmektedir. Ancak eğer bu buluntu yeri doğruysa alışılmış olduğu üzere askerin terhisi sonrası ne memleketinde ne de birliğinin bulunduğu Syria'da ikamet etmediği anlaşılmaktadır. Bu sebeple köken ifadesine şüphayle yaklaşılmalıdır. Bununla birlikte Nicaea isminin de antik dünyada Bithynia kentine işaret ettiği de açıktır ve köken ifadesi Nicaensi(s) olarak net şekilde okunmaktadır. Ayrıca bu köken ifadesini bölgeden gelen ve mezar yazıtları Misenum'da bulunan diğer donanma erlerinde de görmekteyiz bk. (BeP 9, BeP 10, BeP 11 ve BeP 12). Bithynia ve Thracia arasındaki yakın ilişki Nicaea'da basılan çok sayıda sikkenin Thracia'da bulunmasından da anlaşılmaktadır bk. Eck, MacDonald, Pangerl, 2002; 432. Dolayısıyla asker emekliliği sonrası bu bölgede yerleşmeyi seçmiş olabilir.

⁵⁶¹ Starr'a göre tarihleme imparator Augustus (MÖ 27 – MS 14) dönemidir bk. Starr 1969: 40.

Imp(eratoris) Caesaris Aug(usti) II⁵ aed(ili) Ilvir(o) iter(um) Ilvir(o) I quinq(uennali)
Numisia I Paulla filia eius

Açıklama: Kaptan (*nauarchos*), Spurius oğlu Gaius Numisius Primus'un imparator kültü rahipliği görevini de ifa ettiği yazıttan anlaşılmaktadır.

BeP 21. Lucius Septimius Varus, Nicomedia⁵⁶²

BeP 22. Lucius Valerius Rufus, Nicomedia

BeP 23. Lucius Septimius Pulades, Nicomedia

BeP 24. Lucius Septimius Asclepiodes, Nicomedia

BeP 25. Lucius Iulius Marcianus, Nicomedia

BeP 26. [---] Marcus, Nicomedia

BeP 27. [---]? Alexander, Nicomedia

BeP 28. Marcus Aelius [---]xt[---], Amastris

BeP 29. Gaius oğlu Gaius Latinius Primus

Buluntu yeri: ?⁵⁶³, New York Metropolitan Museum'da sergileniyor

Belge türü: Askeri diploma

Kaynak: AE 1193, 1788; RMD 139

Tarihleme: 22 Şubat 85, celp tarihi yaklaşık MS 65⁵⁶⁴

...qui militaverunt in cohortibus praetoriis quattuor VI. VII. VIII. VIII. item urbanis

⁵⁶² **BeP 21 – BeP 28** arasındaki erler cohors praetoriae birliklerinde görevlidirler. Askerlerin isimlerinin yer aldığı yazıt tam hali ve kaynakçasıyla birlikte **Ca 10 – Ca 11** başlığı altında verilmiştir.

⁵⁶³ “*Buluntu yeri bilinmemektedir. Ancak tribus bilgisi ve askerin kökeni göz önüne alındığında Italia olmasa da Türkiye’de bulunmuş olması güçlü bir ihtimaldir.*” RMD 139; dipnot 6. Bu durumda asker emekliliği sonrası memleketine dönmüş bir veteran olarak değerlendirilebilir.

⁵⁶⁴ Diplomanın yayınlanma tarihine göre askerin celp edilmesi MS 65 yıllarına denk gelmektedir. Muhtemelen doğu lejyonlarından birinde hizmet etmiş olan Primus, Vespasianus’a atfedilen cohortes urbanae birliklerinin yeniden organizasyonu dolayısıyla kent birliklerine transfer edilmiş olmalıdır. Tac. **Hist.** IV. 46; Freis 1967: 13 – 14; RMD III 139. Corbulo’nun doğudaki Parth savaşlarını komutası sonrası bir tarihe isabet eden bu celp doğu lejyonlarında oluşan gedikleri doldurmak amacıyla yapılan bir askere alıma işaret ediyor olabilir. Primus’un doğu lejyonlarından birinden transfer edilmiş olabileceği yakın döneme tarihlenebilecek bir başka yazıttan dolayı da akla yatkındır. Nitekim bu yazıtta Gaius Germanus Valentinus (CIL X 1263) da Yahudi isyanına karşı Vespasianus komutasındaki XV Apollinaris lejyonunda görev yapmış ve sonrasında cohortis XI urbanae’ye sevke edilmiştir bk. Freis, a.y., 1967. Dolayısıyla asker yerel bir celp olarak değerlendirilebilir.

quattuor X. XI. XII. XIII. Subieci, quibu fortiter et pie militia functis

cohort(is) XII urb(anae)C(aio) Latinio C(ai) f(ilio) Col(lina) Primo, Sebastopol(i)...

Açıklama: Cohortes urbanae ve praetoriae erlerinin diplomalarında askerlik süresi verilmemektedir. Sebastopolis kentinden Gaius Latinus Primus'un da cohortes 12 Urbanae veterani olduğu diplomadan anlaşılmaktadır.

BeP 30. Titus oğlu Titus Manus Magnus

Buluntu yeri: Mudau / Germania Superior

Belge türü: Adak yazıtı

Kaynak: CIL XIII 6502

Literatür: Stauner&Adak 2006: 161

Tarihleme: II. yy

*Fortunae sac(rum) | Brittones Triputienses | qui sunt sub cura | Titi Mani Titi fili
Pollia //⁵ Magni Senope(!) | 7 (centurionis) legionis XXII primigeniae piae fidelis ob
[-----*

Açıklama: Sinoplu 22. Primigenia lejyonu yüzbaşısı Sinoplu Titus oğlu Titus Manus Magnus'un idaresi altında Brittones Triputienses birliğinin⁵⁶⁵ Fortuna'ya adakta bulunduğu yazıttan anlaşılmaktadır.

BeP 31. Iulianus⁵⁶⁶

BeP 32. Flavius Iulianus

BeP 33. Flavius Chrestus

BeP 34. Flavius Iulianus

Buluntu yeri: Nicaea – Bithynia et Pontus

⁵⁶⁵ Germania Superior'da bulunan Odenwald *limes*indeki gözetleme kulelerinin inşası ve bölgenin güvenliğinin sağlanması görevlerini yerine getiren Brittones Triputiensium birliği civardan gelen başka yazıtlarla da belgelenmektedir. (CIL XIII 6517, 6518, 6514, 6511, exploratorum = 6599) Birlik *numerus* ve *exploratores* olarak yazıtlarda geçmektedir. Bu ufak birliğin idaresini üstlenen ise (*sub cura*) 22. Primigenia lejyon yüzbaşısı olarak karşımıza çıkmaktadır bkz. P. Southern, "The numeri of the Roman Imperial Army", *Britannia*, C. XX. 1989: 81 – 140: 134.

⁵⁶⁶ Askerler yetiştiren bir ailenin fertlerini onurlandıran yazıtta sadece Flavius Iulianus'un birliği Legio

Belge türü: Onurlandırma yazıtı, bk. Aile Soyağacı s. 537

Kaynak: IK 10/2: 1551

Literatür: K. Stauner, M. Adak, “Zur Stellung von Armeeingehörigen in ihren Heimatstädten: Der Fall M. Aur. Antoninus aus Prusias ad Hypium”, **GEPHYRA**, C. III, 2006: 133 – 168: 159

Tarihleme: MS 263 – 264

Ἔτους αἰ' τοῦ κυ[ρ]ίου | Αὐτοκράτορος Πουβλί|ου Λικιννίου Γαλλιανοῦ | Σεβαστοῦ,
Δαβληνοὶ ||⁵ κὲ Προναεῖται, ὁ δῆμος|τῆς δικωμίαςΦλάβιον Ἰουλιανὸν
ἑκατόνταρ|χον λεγιῶνος πρώτης|Ἀθηνᾶς ἐκ προγόνων ||¹⁰ φιλότιμον,
ἀντιλαβό|μενον τοῦ τε πατρὸς Ἰου|λιανοῦ κὲ τῶν θε}ίων πρὸς | πατρὸς Φλαβίων
Χρήσ|τουἑκατοντάρχου λε||¹⁰γιωναρίου κὲ Φλαβίου Λι|κιννίου ἑκατοντάρχου |π
ριμπιλαρίου, δόντα τῆ | δικωμία βόας Φ[— — —].

Açıklama: İmparator Gallienus Augustus'un 11. (yönetim) yılında, Çiftköy (δικωμίας) halkı, Dablenler ve Pronnaetler, köye --- (adet) öküz bağışlayan, lejyon subaylığını ata mesleği olarak gururla yürüten, böylelikle babası Iulianus ve amcaları lejyon yüzbaşısı Flavius Chrestus ve primipilarius yüzbaşısı Flavius Licinnius'un izinden giden birinci Athena (Minerva) lejyonun yüzbaşısı Flavius Iulianus bu cömertliği sebebiyle onurlandırılmaktadır⁵⁶⁷.

BeP 35. Domitius? Nicomedia, 7. Claudia pia fidelis lejyonu veterani⁵⁶⁸

BeP 36. Lucius Arruntius

Buluntu yeri: Solona / provincia Dalmatia

Belge türü: Mezar yazıtı

I Minerva açıkça belirtilmiştir. Ailenin diğer üyelerinin Romalı isimlerine bakılırsa onlar da birer lejyon birliğinde ve yine aynı lejyonda hizmet etmiş olmaları (başka lejyon adı yazıtta geçmemesi sebebiyle) yüksek ihtimaldir.

⁵⁶⁷ Açıklamada IK 10, 2'de yer alan Türkçe tercümeden yararlanılmıştır.

⁵⁶⁸ 195 yılında terhislerini kutlayan 7. Claudia lejyonu askerlerinin yazıtının tam hali Provincia Asia başlığında **As 12** ve **As 13** altında verilmiştir.

Kaynak: ILJug 2091

Literatür: Forni 1953: 225; M. Christol, T. Drew-Bear, “Documents latins de Phrygie”, **TYCHE: Beiträge zur Alten Geschichte, Papyrologie und Epigraphik**, C. I, 1986, 41 – 88: 59; Tončinić 2011: 4.

Tarihleme: 9 – 42

Lucius Arruntius | domo Pasimoae⁵⁶⁹ | annorum LV | veteranus legionis VII hic situs est II⁵ testamento fieri iussit | [----

Açıklama: 7. Lejyon veterani, Phazimonlu Lucius Arruntius’un 55 yıllık ömrünü Solona’da son bulduğu yazıttan anlaşılmaktadır.

BeP 37. Gaius Iulius Ponticus

Buluntu yeri: Scupi – Kuzey Makedonya / Moesia Superior

Belge türü: Mezar yazıtı, bk. Aile Soyağacı s. 538

Tarih: II. – III. yy.

Kaynak: AE 1910: 174

Literatür: Forni 1953: 226; Królczyk 2009: 126

[D(is)] M(anibus) | C(aio) Iulio Ponti | co vet(erano) leg(ionis) VII | C(laudiae) p(iae) f(idelis) deductus II⁵ Scup(os) vixit ann(os) | LX h(ic) s(epultus) | e(st) in praedio | suo iug(erum) [---]in | quadra[tum] III¹⁰ [Iu]lia Po[n]tinia(?) | [-----].

Açıklama: Scupi kolonisinden [=deductus?⁵⁷⁰] legio VII Claudia Pia Fidelis veterani

⁵⁶⁹ Phazemon: Bithynia et Pontus eyaletine bağlı Neoklaudiopolis yakınlarında bulunmaktadır.

⁵⁷⁰ **Deductus Scupos** köken belirtmek amaçlı verilmiş ise oldukça nadir bir örnektir. Eğer askerin Pontus kökenli olduğu kabul edilse bile, askerin kökenine dair geride kalan sadece *cognomeni* olmuştur. *Deductus* ifadesi kolonist ve koloni kentine yerleşmiş anlamında askerlerin kökenlerini belirtmede başka yazıtlarda da karşımıza çıkmaktadır. 15. Apollinaris lejyonu veterani Rufus’ta “*deductus Coloniam Claudiam Savariam*” okunmakta iken bir başka örnekte veteran Verus kökenini “*deductus coloniam Ulpianam Traianam Paetovionensem*” olarak vermektedir. Yazıtlar için sırasıyla bk. AE 1972 414; Moser, Legio XV Apollinaris 32; CIL III 4057. Bu şekilde belirtilen kolonist askerlerin esas kökenlerine dair yazıtlarda hiçbir ipucu yer almamaktadır. Askerler tümüyle Romalı isimlere sahiptiler ve Roma koloni isimlerini memleketleri olarak vermişlerdir. Benzer örnekler için ayrıca bk. CIL IX 4683; 4685; CIL X 6672 = ILS 2574; CIL III 8197.

Gaius Iulius Ponticus'un 60 yıl yaşadığı yazıttan anlaşılmaktadır.

BeP 38. Marcus oğlu Marcus Sosius

Buluntu yeri: Bigeste – Lyubuski / Dalmatia – Bosna

Belge türü: Mezar yazıtı

Kaynak: CIL III 8493

Literatür: Forni 1953: 225; Mitchell 1976: 305; Tončinić 2011: nr. 55

Tarihleme: 9 – 42

M(arcus) Sosius M(arci) f(ilius) | F(abia) Sebasto – [poli] [leg(ionis)] VII | [

Açıklama: Sebastopolisli Marcus oğlu Marcus Sosius'un 7. lejyonda vazifeli olduğu okunmaktadır.

BeP 39. Gaius oğlu Gaius Licinius

Buluntu yeri: Bigeste – Lyubuski / Dalmatia – Bosna

Belge türü: Mezar yazıtı

Kaynak: AE 2000: 1174

Literatür: Tončinić 2011: 31

Tarihleme: 9 – 42

*C(aius) Licinius C(ai) f(ilius) | Fab(ia) dom(o) Sinope | vet(eranus) leg(ionis) VII
an(norum) L | stip(endiorum) XXVII II⁵ h(ic) s(itus) e(st) | heredes posuer(unt).*

Açıklama: Sinoplu 7. Lejyon veteranı Gaius oğlu Gaius Licinius'un 50 yıl yaşadığı ve 27 yıl askerlik yaptığı yazıttan anlaşılmaktadır.

BeP 40. Marcus Lucretius Proclus

Buluntu yeri: Prusa – Bithynia et Pontus

Belge türü: Mezar yazıtı

Kaynak: CIL III 343

Literatür: M. P. Speidel, "Bithynian Gravestones of Roman Legionaries", **Roman**

Army Studies, C. II, 1992: 180 – 188: 183 – 186.

Tarihleme: II. – III. yy⁵⁷¹

M(arcus) Lucretius Proclus veteranus | legionis Adiutricis Prusaens(is) | vixit annos LII⁵⁷²

Açıklama: Prusalı, Adiutricis⁵⁷³ lejyonu veteranını Marcus Lucretius Proclus'un 52 yıl yaşadığı yazıttan anlaşılmaktadır.

BeP 41. Titus Flavius Valens

Buluntu yeri: Troesmis / Moesia Inferior

Belge türü: Mezar yazıtı

Kaynak: CIL III 7501

Literatür: Forni 1953: 184; Speidel 1980: 742; yazıtın ikonografisi ile ilgili bk. Conrad 2004, sf. 185; nr. 226

Tarihleme: II. yy.

D(is) M(anibus) | T(itus) Fl(avius) T(iti) f(ilius) Terentin(a) Val(ens) Almast(ri) vet(eranus) leg(ionis) V Mac(edonicae) an(norum) | LXV Valeria Fortunat(a) |⁵ uxor eius an(norum) LX Fl(avius) Alexander frater an(norum) LXII | Marcia Basilissa uxor | eius an(norum) L in locum titu | lum posuerunt sibi.

Açıklama: Amastris'li, 5. Macedonica lejyonu veteranı Titus Flavius Valens'in 65 yıl yaşadığı bilgisi yazıtta yer almaktadır. Askerin eşi, kardeşi ve kardeşinin eşinin

⁵⁷¹“Askerin elinde tuttuğu yuvarlak ve görece küçük kalkanı MS 1. yy gibi bir tarihlleme ihtimalini dışarıda bırakıyor.” bk. Speidel M.P. 1992: 185. Ayrıca geç bir dönemde Balkan lejyonlarında halen Asia Minor kökenli askerlerin görülmesi Speidel tarafından Asia Minor'dan Tuna lejyonlarına düzenli bir asker sevkiyatı teorisini destekliyor bk. Speidel 1980: 74 – 745.

⁵⁷²İkonografik tasvirde veteran elinde centurio sopası olan *vitis* tutuyor. Aslı mevcut olmayan yazıtın orijinal metninde centurio işareti «7» bulunuyor olabilir. Speidel'in aktardığı üzere askerın ilerleyen yaşına ve evine dönmüş olmasına rağmen yazıtta aileden bahsedilmeyişi dikkat çekici. Eğer gravürde kalkanı tutan oğlu değilse Proclus'un bir ailesi yoktu. Speidel 1992: 185. Rölyefin görseli için bk. **Levha 2, Resim 3.**

⁵⁷³ Yazıtta hangi Adiutricis lejyonu olduğu yazmamaktadır.

isimlerini ve yaşam süreleri de okunmaktadır.

BeP 42. Marcus Octavius Domitius

Buluntu yeri: Kaspican / Moesia Inferior

Belge türü: Mezar yazıtı, bk. Aile Soyağacı s. 539

Kaynak: AE 1935: 70

Literatür: Forni 1953: 184; Conrad 2004: nr. 316

Tarihleme: II. – III. yy.

*D(is) M(anibus) [s(acrum)] | M(arcus) Octavius | Firmi f(ilius) Pal(atina) | Aper
Nicom(edia) II⁵ medicus vixit | [a]nn(is) p(lus) m(inu)s XLIX | et Lisame Polla | vixit
[a]nn(is) p(lus) m(inus) LXV | quae O[ctav]io [v]i[vo] II¹⁰ natis viv[is] le[gem] |
natura[e] absolvit | Marcus Octavius [Pal(atina)] D[o]m[itu]s Nicom(edia)
vet(eranus) [l]eg(ionis) | V Mac(edonicae) matri suae et II¹⁵ [f]ratri pientissimo
posuit.*

Açıklama: Nicomedialı 5. Macedonica lejyonu veteranı Marcus Octavius Domitius'un annesi ve kardeşine [bu mezarı] yaptırdığı yazıttan anlaşılmaktadır.

BeP 43. Iulius Ponticus,

BeP 44. Iulius Ponticus'un veteran kardeş Sentius Ponticus ve

BeP 45. Iulius Ponticus lejyonda asker kardeşi Sentius Ponticus

Buluntu yeri: Troesmis / Moesia Inferior

Belge türü: Mezar yazıtı, bk. Aile Soyağacı s. 539

Kaynak: CIL III 7502

Literatür: Forni 1953: 184

Tarihleme: 131 – 170

*D(is) M(anibus) | Iul(ius) Ponticus vixit | ann(is) XXXII milit(avit) | ann(is) XIV in
legione V II⁵ Mac(edonica) natus Amas[tr]is, Iul(ius) Ponticus | frater, Sentius*

*Ponlticus, vet(eranus), Sentius Ponlticus mil(es) leg(ionis) V Macedonicae, II¹⁰
fratres cohered(es), I b(ene) m(erenti) d(e) s(uo) p(osuerunt).*

Açıklama: Amastris doğumlu Iulius Ponticus'un 5. Macedonica lejyonunda 14 yıl askerlik yaptığı 32 yıl yaşadığı yazıtta ifade edilmektedir. Iulius Ponticus'un veteran kardeşi Sentius Ponticus ve 5. Macedonica lejyoneri diğer kardeşi Sentius Ponticus ile beraber ailenin üç asker çıkardığı yazıttan anlaşılmaktadır.

BeP 46. Lucius Iulius Maximus

Buluntu yeri: Kureller – Amasya / Bithynia et Pontus

Belge türü: Mezar yazıtı, bk. Aile Soyağacı s. 539

Kaynak: AE 1914: 135; F. Cumont, J. G. C. Anderson , “Three New Inscriptions From Pontus and Pisidia”, **JRS**, C. II, 1912, 233 – 236

Literatür: Speidel 1980: 734

Tarihleme: I. yy

D(is) [M(anibus)] | L(ucius) Iu[lius M]axi[mus] | sig(nifer) vet(eranus) leg(ionis) V
M[ac(edonicae)] | vix(it) an(nos) LXIII pos(uit) II⁵ patria sua. | Λ. Ἰούλιος Μαξιμ[ος]
βε] | τρα(νός) λεγ(εῶνος) ε' Μακ(εδονικῆς) Κ(όιντος) | [Ι]ούλιος Μαξιμ[ος] | [Π]ατρι
μνήμης II¹⁰ χάριν⁵⁷⁴

Açıklama: Çift dilli yazıtta 5. Macedonica lejyonu veteran signiferi (sancaktarı)

⁵⁷⁴ Yazıtın Hellençe bölümünde dikkat çeken bir nokta ise kullanılan kısaltmalardır. Hellençe derlenmiş askeri yazıtlarda görmeye alışık olmadığımız kısaltmalar Latince örneklerini andırır biçimde kısaltılmışlardır. Bu örnekte Hellençe yani yerel epigrafik gelenek Latince den etkilenmiştir. Ancak yine Hellençe yazıtlarda sıklıkla görülmeyen yaş bilgisi Latince kısımda bulunmasına rağmen Hellençe bölümde verilmemiştir. Yazıtı kimin yaptırdığı da Hellençe yazıtlarda nadiren karşımıza çıkmaktayken burada Latincesinden farklı bir şekilde verilmiştir. Bu da F. Cumont ve J. G. C. Anderson'un belirttikleri üzere Hellençe kısmı muhtemelen sonradan veteranın oğlu eklemiştir. Kısacası metinde tutarsızlık ve uyumsuzluk söz konusudur. Ancak Lucius Iulius Maximus'un mezar yazıtı epigrafik alışkanlıkların birbirini nasıl etkilediğine dair önemli bir örnektir.

Lucius Iulius⁵⁷⁵ Maximus'un 63 yıl yaşadığı anlaşılmaktadır⁵⁷⁶. Yazıtın Hellence kısmının Latincesinin kopyası olduğu tartışmalıdır⁵⁷⁷.

BeP 47. Iulius Alexander

Buluntu yeri: Alba Iulia / Dacia

Belge türü: Adak yazıtı

Kaynak: CIL III 7753

Literatür: Piso 2018: nr. 5

Tarihleme: 168 – 275

Iunoni Semliae | Iul(ius) Alexander | actarius⁵⁷⁸ | (egati) | (egionis) XIII G(eminae) | et Aelia Vincentia | lib(entes) pos(uerunt).

Açıklama: Yazıtta 13. Gemina lejyonu legatus'unun actarius'u Iulius Alexander ve (eşi) Aelia Vicentia'nın Iuno Semlia'ya⁵⁷⁹ adaklarını yerine getirdikleri ifade

⁵⁷⁵ Askerin *nomen gentilesi*, Iulius – Claudius'lar döneminde orduya dahil olduğuna işaret etmektedir. Dolayısıyla Cappadocia'da Nero döneminde Parthlara karşı yürütülen seferde görevli Lucius Iunius Caesennius Paetus komutasındaki 5. lejyonda görev yapmış olabilir. 5. Macedonica lejyonunda görevli asker, birliğin yaşadığı kayıpları telafi etmek amacıyla yapılan celplerden biri olma ihtimali de bulunmaktadır. Görev süresinin bitimi sonrası memleketine dönmüş yerli bir veteran olması kuvvetle muhtemeldir bk. Cumont&Anderson 1912: 233/234.

⁵⁷⁶ Amasya'dan 5. Macedonica lejyonunda görev yapmış başka askerlere ait yazıtlar da bulunmaktadır. Yazıtlarda açıkça köken ifadesi veya memleket vurgusu Maximus'ta olduğu gibi açık değildir. D. French lejyonun en azında bir *vexillatio* boyuntunda Amasya civarında uzun süre kaldığını ve süreçte yerelden celp almış olabileceğini ileri sürmektedir bk. D. French, "The Legio V Macedonica in northern Asia Minor". (ed.) M. Sağlam / B. Kodaman / J.-L. Bacqué-Grammont / M.A. Ünal / M. Özbacı, **İkinci Uluslararası Tarih Boyunca Karadeniz Kongresi Bildirileri, 1-3 Haziran 1988 / Congrès international sur la mer Noire, du 1er au 3 juin 1988 à Samsun (Samsun 1990)**: 1990: 555- 561: 555-56 ve E. Laflı, S. Magnani, M. Buora, "A New Latin Funerary Inscription at the Museum of Amasya in Northeastern Turkey", (ed.) E. Ju. Klenina, Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu, **Novae, Studies and Materials VI, Sacrum et profanum, Haec studia amici et collegae Andrei B. Biernacki (Poznań 2018)**: Poznan, 2018: 213 – 222: 214.

⁵⁷⁷ Cumont ve Anderson'un da makalede belirttikleri üzere yazıtın Latince ve Hellencesi bire bir aynı değildir. Latince kısımda *patria sua* ifadesi varken Hellence ve muhtemelen oğlu tarafından sonradan eklenen bölümde oğlu tarafından babasına (Πατρι, dativus, tekil) yazıtın yaptırıldığı gibi bir anlam da çıkmaktadır bk. Cumont&Anderson 1912: 233/234. Ancak kelimenin ata toprağı, memleketi gibi bir anlamı da vardır.

⁵⁷⁸ Septimius Severus döneminden itibaren askeri alanda depo ve erzak yönetiminden sorumlu askeri personel bkz. C. Gizewski, "Actarius", **DNP**, C I, 1996: 93.

⁵⁷⁹ "Ζεμελω (Dativ) Thracia- Phrygia kökenli yer tanrıçası olarak bilinmektedir. Asker bu kültün tapınım gördüğü Bithynia, Mysia veya Phrygia'dan geliyor olabilir". Piso 2018: 45. Ancak dipnotta Piso'nun aktardığı üzere, S. Nemeti bu bölümü "Iunioi Semeae" olarak okunabileceğini ileri sürmektedir ki bu durumda Syria kökenli bir tanrı söz konusudur. Piso, a.y., d.n. 74.; S. Nemeti, **Sincretismul religios în Dacia romană**, Cluj/Napoca, 2005: 245. Dolayısıyla askerin kesin olarak Asia Minor kökenli olduğunu

edilmektedir.

BeP 48. Titus Flavius Faustus⁵⁸⁰, Nicia – Nicae?

BeP 49. isim bölümü okunmayan Nicaea'lı 5. Alaudae lejyoneri

BeP 50. Anicius Niger, Prusiade,

BeP 51. İsim bölümü okunmayan Prusa'lı bir lejyoner

BeP 52. Gaius Munilius Rufus, Prusiade

BeP 53. [---]s Antiochus, Prusiade

BeP 54. Iulius Iulianus, Nicomedia

BeP 55. [---] Marcianus, Nicomedia

BeP 56. [---] Quintullus, Nicomedia

BeP 57. Callicies, Nicomedia

BeP 58. Sanctus, Nicomedia

BeP 59. Cornelius Sabinus, Nicomedia, tesserarius

BeP 60. Titus Papius Flaminalis, Nicomedia

BeP 61. Lucius Claudius Agrippa, Nicomedia

BeP 62. Gaius Vibius Celer, Nicomedia

BeP 63. Marcus Appius Sossianus, Nicomedia

BeP 64. Marcus Sosianus Macrinus, Nicomedia

BeP 65. Publius Luceius Marcianus, Nicomedia

BeP 66. [---] Stertinus Maximus, Nicomedia

BeP 67. Lucius Antistius Lucianus, Nicomedia

ileri süremeyiz. Ancak ihtimal dışlanmaması gerektiği için Iulius Alexander de Bithynia et Pontus kökenli askerler arasında verilmiştir.

⁵⁸⁰ **BeP 48** ve **BeP 49** numaralı askerlerin isminin yer aldığı Tropeaum Traiani anıtının giriş kısmı **LeP 13**'te tam haliyle ve kaynakçasıyla beraber verilmiştir. Burada sadece Nicaea'lı iki asker ismi yer almaktadır. Kısaltmalardan birinde Titus Flavius Faustus Nicia ifadesi Nicaea olarak yorumlanmışken isim bölümü kayıp olan lejyonerin karşısında köken bilgisi olarak Nice(a) yer almaktadır. Bunların her ikisi de Forni tarafından Nicaea (İznik) olarak yorumlanmıştır. Ancak kesin olarak bu iki asker de Nicaea'dan olduğunu ileri süremeyiz. Bununla birlikte listede her iki asker de ihtimalin dışlanmaması için verilmiştir.

BeP 68. Quintus Decrius Severus, Nicomedia

BeP 69. Marcus Staius Maximus, Nicomedia, signifer

BeP 70. Lucius Minucius Paulus, Nicomedia

BeP 71. [---?]ius Lucianus, Claudiopolis⁵⁸¹

Buluntu yeri: Lambaesis / provincia Numidia

Belge türü: asker isimlerini listeleyen kamusal nitelikli yazıt, onurlandırma yazıtı?

Kaynak: CIL VIII 18084

Literatür: Forni 1953: 220; Speidel 1980: 738 – 739

Tarihleme: 69 – 117⁵⁸²

]ius Severus Arado | Aemilius Martialis Apamea | Iulius Crispus Sido(ne) | Iulius
Agrippa Tripoli ||⁵ Iulius Proculus Sidon(e) | Clodius Gaianus Epipa | [I]ulius
Iulianus Nic(omedia) | [- Ma]ximus Pareth(onio) | [---] **Marcianus Nic(omedia)** ||¹⁰
[---]LA[---] | [---]ntianus Cl(audia) Tol(omaide) | [--- Fort]unatus Kar(thagine) | [---
V]alens Sido(ne) | [--- Th]eodorus Cirt(a) ||¹⁵ [---]ianus Laud(icea) | [---]mus eq(ues)
castr(is) | [---]cus Kar(thagine) | [---]arellianus Zeug(ma) | [---] Macrinus Cirt(a)
b(ene)f(iciarius?) leg(ati) ||²⁰ [--- Pr]oculus Kart(hagine) | [--- **Qui]ntullus
Nico(media) | [---] Severus Gazza | [--- V]alens Cyr(enis) | [--- Cl]emens Gabal(a)
||²⁵ [---]lianus Si(donia?) ||⁵⁸³**

]CTI[---]IVS Sir(mio?) c[an(didatus?)] | [---]minus Marciano | [--- C]allicies

⁵⁸¹ Askerlerin önemli bir bölümünün Bithynia et Pontus eyaletinden olması sebebiyle Lucianus'un da söz konusu eyaletin Claudiopolis kentinden olma ihtimali yüksektir.

⁵⁸² Forni yazıtı Vespasianus (69 – 79) ile Traianus (98 – 117) arasına tarihlenmektedir. Lejyoner isimleri herhangi bir imparatorun adına da işaret etmemektedir. Ayrıca asker isimlerinin yer aldığı listelerde alışık olduğumuz üzere askerlerin filyasyonları da yazıtta yer almamaktadır. Askerlerin isimlerinin *Principatus* başlarında olduğu gibi *cognomen* ya da nomen gentiles isimlerinden biri olmadan kaydedilmesi de söz konusu değildir (ILS 2483'te olduğu gibi) ve bu durum tarihlenmede bir kriter olarak kullanılmış olmalıdır.

⁵⁸³ Bu satırdan itibaren yazıtın ortasında kırık bulunmaktadır ve birkaç satır eksiktir. İki sütunda yazılan askerlerin isimleri birbirlerine paralel ilerlemektedir. Yazıtın ortasındaki kırık yaklaşık olarak sol blokta 25 – 27 arası satırlara sağ blokta 72 – 74 arası satırlara denk gelmektedir.

Nic(omedia) | [---]s Antiochus Prusia(de) ||³⁰ [--- S]anctus Nic(omedia) | [---]s
 Fronto Sid(one) | [--- S]everus Gen() F[---] | [---]ius Valens [---] | [---]us Marianus
 Sirir(?) optio(?) ||³⁵ [---]ius [---]illanus Ecis imm(unis) | [---]us Sid(one) | [---]ava
 Damas(o) stra(tor) leg(ionis) | [---] Valens Hip(pon) can(didatus?) | [---]us
 Tolomaid(e) ||⁴⁰ [---]rhyto Ant(iochia) | [---]ius **Lucianus Cl[audi]opol(i) | [---**
]anius Longus Apam(ea) | [Ae]milius Bassus Apam(ea) | [Gr]acilis castr(is) ||⁴⁵
[A]nicius Niger Plus(iade!) | [M]immius Macrinus Laud(icea) | [Fl(avius?)]
 Marcellus Larisa | [---]nianus Severus Tolom(aide) | [Am]monius Valens Sid(one)
 ||⁵⁰ **[Co]rnelius Sabinus Nico(media) tes(serarius) | [A]ntonius Priscus Ant(iochia)**
 | [A]emiliu(s) Secundus Thev(este) | Q(uintus) Domitius [---] | C(aius) Numonius
 Pot[---] ||⁵⁵ ---T(itus) Axius Sabinus [---] | T(itus) Fl(avius) Safidianus Caesa(re) |
 Q(uintus) Otacilius Ma[---] Kart(hagine) | **T(itus) Papius Fl(a)min[alis]**
Nicom(edia) | Ti(berius) Cl[odius] C[---] Tyro ||⁶⁰ [---]A | [--- Mess]alla Cl(audia)
 Tol(omaide) | [---] Prusi(ade) | [C(aius) Iu]lius Antoninus kas(tris?) | Ti(berius)
 Cl(audius) Iulianus Tyro ||⁶⁵ **L(ucius) Cl(audius) Agrippa Nicom(edia) | C(aius)**
Manilius Rufus Prusia[de] | C(aius) Sempronius Maternus Lugud(uno) | L(ucius)
 Antonius Victor Sc<yt=TY>(o)pol(i) | **C(aius) Vibius Celer Nicom(edia) ||⁷⁰**
M(arcus) Appius Soss[ianu]s Nic[om(edia)] | [---] Fabricius N[]

| C(aius) Iulius Procleianus [---] | T(itus) Flavius Victorinus Damasc(o) | Q(uintus)
 Apuleius Martialis Kar(thagine) ||⁷⁵ M(arcus) Domitius Valens Helio(poli) |
M(arcus) Sossius Macrinus Nicom(edia) | P(ublius) Luceius Marcianus
Nicom(edia) | L(ucius) Gellius Felix Kar(thagine) | C(aius) Publicius Ingenu(us)
 Hippo(ne) ||⁸⁰ M(arcus) Antonius Bassus Apame[a] | Ti(berius) Cl(audius) Restitutus

Tolo(maide) | C(aius) Marius Peto Sido(nia) | M(arcus) Pompeius Maximus
Tolom(aide) | [---] **Stertinius Maximus Nicom(edia)** ||⁸⁵ Cornelius Magnus |
M(arcus) Livius Theopompus Sidon(e) | **L(ucius) Antistius Lucianus**
Nicom(edia)|L(ucius) Minucius Paulus Nicom(edia) | C(aius) Annius Valens
Capito(liade) ||⁹⁰ Cl(audius) Arellianus | C(aius) Iulius Rogatus Pa(piria)
Hadr(umeto) | M(arcus) Atilius Saturninus Heliop(oli) | T(itus) Fl(avius) Valens
Tolom(aide) | **Q(uintus) Decrius Severus Nicom(edia)** ||⁹⁵ C(aius) Valerius Rufus
Anth(edone) | C(aius) Luceius Hermianus kast(ris) | **M(arcus) Staius Maximus**
Nic(omedia) si<g=C>(nifer) | Q(uintus) Caesonius Augurinus [----]

Açıklama: Lambaesis'te bulunan 3. Augusta lejyonunun Asia Minor kökenli askerlerinin tümünün Bithynia et Pontus eyaletinden gelmeleri dikkat çekicidir.

BeP 72. Aelius Tertullus

Buluntu yeri: Neoklaudiopolis – Vezirköprü / Bithynia et Pontus

Belge türü: Mezar yazıtı

Kaynak: Studia Pontica III, No: 69, sf. 90

Tarihleme: II. – III. yy.

Αἴλιος Τέ[ρ]τυλλος Νηκομη|<δ>εὺς [στρα]τι| [ώτ]ης ἰ[ππ]εὺς⁵⁸⁴||⁵ στρατευσάμε|νος

[...] | [— — — — —] | [— — — — —] | [— — — — —] | [— — — — —]

⁵⁸⁴ Edisyonda bu iyi okunmayan kısım Franz Cumont tarafından στρατιώτης ἰππεὺς yerine βοηθός ἰππεὺς olarak da yorumlanmıştır. Bu durumda askerin görev yaptığı birlik net değildir. βοηθός yardımcı anlamında Latince *adiutrix*'in Hellence tercümesi olarak verilmiş olabilir. Bu durumda asker ya *auxilia* birliği süvarisi ya da 1. veya 2. Adiutrix lejyonu süvarisi olarak görev yapmış bir veterandır. M. Gregorie ise aynı satıra ὀγδόης (sekizinci) önermektedir. Bu durumda ise asker Argentoratum'da (Strasbourg) 8. Augusta lejyonundan olma ihtimali ortaya çıkmaktadır. Bu da değerlendirilebilir bir ihtimaldir. Zira aynı bölgede Valens oğlu Lucius Antonius (**Studia Pontica III No. 49**) isimli bir 8. Augusta lejyonu yüzbaşının yazıtını görmekteyiz. L. Antonius'un veteran statüsüne dair bir bilgi yazıtta yer almamaktadır. Ayrıca askerin Asia Minor kökenli olduğuna dair bir *origo* bilgisi de Lucius Antonius'ta görülmemektedir. Buna karşın Anderson, Tertullus isminin Asia Minor'da yaygın olduğunu da belirtmiştir.

—] II¹⁰ [— ἐὰν δέ τις] | [ἐπανοίξι, δώ] | <σ>ε[ι] τ[ῶ φ]ίσκω | (δην.) ,βφ´

Açıklama: Nicomedialı süvari asker Aelius Tertullus'un mezar yazıtı. Mezara zarar verilmesi durumunda failin hazineye 2500 denarii ödemesi gerektiği belirtilmektedir.

BeP 73. İsim bölümü kayıp Nicaea doğumlu bir lejyoner yüzbaşı

Buluntu yeri: Camulodunum / Britannia

Belge türü: Mezar yazıtı

Kaynak: CIL VII 91; RIB I 203

Tarihleme: 71 – 87

[--- leg(ionis) II A]diut[ricis | [..]ae bis 7(centurio) [---] | [---] bis 7(centurio) leg(ionis) [---] | [---] 7(centurio) leg(ionis) III Au[gustae ---] II⁵ [--- 7(centurio)] leg(ionis) XX Val(eriae) V[ict(ricis)] | [oriu]ndus Nicaea [in Bi]lthyni]a militavi[t ann(os)] | [..] vixit ann(os) [---] | [---] obitum [---].

Açıklama: 2. Adiutricis lejyonu, 3. Augusta lejyonu, 20. Valeria Victrici's lejyonu ve başka birliklerde yüzbaşı rütbesi ile görev yapan ismi tam okunamayan Bithynia Nicaea'da doğan askerin mezar yazıtı.

BeP 74. Gaius Iulius Longus

Buluntu yeri: Nicopolis / Aegyptus

Belge türü: Papirüs, üzerinde yer alan görev çizelgesi

Kaynak: ChLA 1, nr. 7 a ve b, s. 12 – 18; Fink 1971: nr. 9, s. 106 – 114: nr. 12;

Literatür: M. A. Speidel, "Recruitment and Identity Exploring the Meanings of Roman Soldiers' Homes", **Revue internationale d'histoire militaire ancienne**, Nr. 6, 2017: 35 – 50: 46; S. E. Phang, **Roman Military Service Ideologies of Discipline in the Late Republic and Early Principate**, Cambridge, 2008: 205

Tarihleme: MS 90 – 96

10

11. C. Iulius Longus Sido[ne]

12. C. Iulius Longus Amiso

13.

Açıklama: Domitianus'un iktidarının ikinci yarısına tarihlenen⁵⁸⁵ belgede legio III Cyreanica askerlerinin görev çizelgesini görmekteyiz. Aynı ismi taşıyan ve aynı listede yer alan askerleri ayırt edebilmek amacıyla isimlerinin yanlarına köken bilgileri eklenmiştir. Pratik bir amaca yönelik olarak sadece aynı ismi taşıyan Gaius Iulius Longus isimli erler *origo* bilgileri ile görev çizelgesinde yer almışlardır.

BeP 75. Papirüs üzerinde ismi okunmayan muhtemelen Chrysopolis'ten (Üsküdar) bir lejyoner⁵⁸⁶

BeP 76. Gaius oğlu Gaius Valerius⁵⁸⁷, Nicaeus

BeP 77. Lucius oğlu Lucius Licinius, Sebastopolitianus

BeP 78. Gaius oğlu Gaius Sossius, Pompeiopolitanus

Bep 79. Titus Flavius, Prusa⁵⁸⁸, 22. Deiotariana lejyoneri

BeP 80. Gaius Terentius Asclepiades, Prusa, 2. Traiana lejyonu veterani⁵⁸⁹

BeP 81. Titus Flavius Tertius, Nicomedia, 2. Traiana lejyonu veterani

BeP 82. Titus Helvius Neo, Amisus, 2. Traiana lejyonu veterani

BeP 83 [---]ilius? Rufus, Nicomedia, 2. Traiana lejyonu veterani⁵⁹⁰

⁵⁸⁵ Papirüsü ele aldığı edisyonda R. O. Fink, 10. Ay için October yerine Domitianus'un kullanılmasından dolayı *terminus post quem* olarak MS 90 yılı belirlemiştir.

⁵⁸⁶ Papirüsün tam hali, kaynakçası ve notlarıyla birlikte Galatia başlığı altında (**Gal 67 – Gal 71**) verilmiştir.

⁵⁸⁷ **BeP 76, BeP 77 ve BeP 78** numaralı askerlerin yer aldığı yazıtın (ILS 2483) tam hali, kaynakçası notlarıyla birlikte Lycia et Pamphylia (**LeP 14, 15, 16**) başlığı altında verildi.

⁵⁸⁸ Yazıtın tam hali kaynakçasıyla birlikte **LeP 18** başlığı altında verilmiştir.

⁵⁸⁹ **BeP 80, 81 ve 82** numaralı askerlerin isimlerinin yer aldığı yazıt **LeP 19'** da tam hali, kaynakçası ve notlarıyla verilmiştir.

⁵⁹⁰ Rufus ile birlikte diğer Asia Minor kökenli askerlerin isimlerinin de yer aldığı terhis kutlama yazıtı (ILS 2304) **Ca 15** başlığı altında tam haliyle, kaynakça ve notlarıyla verilmiştir.

BeP 84. Publius Alfius

Buluntu yeri: Prusias ad Hypium – Düzce / Bithynia et Pontus

Belge türü: Adak yazıtı

Kaynak: IK 27: 31

Literatür: Speidel, Reynolds 1992: 200

Tarihleme: 14 – 37

Τιβεριῶ Καί|σαρι Αὐτοκρά|τορι Πόπλιος Ἄλφιος, στρα||⁵τιώτης ἀπολειλυμένος
λεγιῶ|νος (ἔκτης) Σιδηρᾶς, | ιερεὺς τῆς κόμης διὰ βίου, ἐκ τῶν ι[δίων] ||¹⁰
καθιέρ[ωσεν --- | ἔτ[ους --- | Διὶ Σωτ[ῆρι κατ'] εὐ|χὴν ὑπ[έρ τῆς κόμ]ης.

Açıklama: 6. Ferrata lejyonu veteranı ve köyün yaşam boyu rahibi Publius Alfius'un kendi bütçesiyle Zeus Soter'e adakta bulunduğu yazıttan anlaşılmaktadır.

BeP 85. Hristos oğlu ---s ?

Buluntu yeri: Vezirköprü – Neoklaudiopolis (Samsun) / provincia Bithynia et Pontus

Belge türü: Adak yazıtı?

Kaynak: Studia Pontica III: nr. 70m

Literatür: Speidel 1980: 734

Tarihleme: II – III. yy.

| ΙΤΛΕΠΓ | ς Χρήστου | στρ(α)τευσά|μενος ἐ||⁵ν παραν|βολῆ {παρεμβολῆ}
Μελειτ|ηνῆ ἐπιση|μότη[ατα ἔτη —], | ἐκστρατευ||¹⁰σάμενος| ἦλθον Αὐφιδ|[τόνδε(?]
---] ---

Açıklama: Melitene Ordugahı'nda [legio XII Fulminata] askerlik yapmış olan Hristos'un oğlu ----- isim bölümü kayıp askerin onurlu terhis sonrası [köyü] Aufidion'a⁵⁹¹ geldiği yazıtta ifade edilmektedir.

⁵⁹¹Metnin transkripsiyonunu yapan Anderson'a göre Aufidion köyü (eğer gerçekten böyle bir yerleşim varsa, yazıtın okunmayan kısmında Aufidios bir yerleşim – köy ismi gibi geçtiğine yönerlik yorum doğruysa) ismini Romalı bir legatus ya da procurator'dan almış olabilir. Aufidion ismini aynı eserde 72a yazıtında da görmekteyiz.

BeP 86. Valerius Saturnilus

Buluntu yeri: Neoclaudiopolis – Paphlagonia / Bithynia et Pontus

Belge türü: Adak yazıtı?

Kaynak: Studia Pontica III, nr. 34

Literatür: Speidel 1980: 730 – 746

Tarihleme: ?

Οὐαλέριος Σατορ|νῖλος στρατε(υ)σάμενο[ς] | ἐν Σατάλοις πολ(λ)ά ἔ(τη) [φθα]|σας
ελθῶν εἰς [τὴν ἰ]δίαν πα||⁵τριδ[α ἐ]τελεύτα [---] | [---] ἀνάγκ[η --].

Açıklama: Satala'da çok yıllar askerlik yapan Valerius Saturnilus'un (Saturninus), kendi vatanına dönmeyi başarabildiği yazıtta aktarılmaktadır. Veteran görev yaptığı birlik olan 16. Flavia Firma adını vermek yerine yukarıdaki asker gibi birliğin bulunduğu yerleşimi belirtmiştir.

BeP 87. Aurelius Antipatros

Buluntu yeri: Nicaea – Tarpak Köyü (Bilecik'in İnhisar ilçesi) / provincia Bithynia et Pontus

Belge türü: Mezar yazıtı, bk. Aile Soyağacı s. 542

Kaynak: IK 10/2: 1382

Literatür: Speidel M., A., Reynolds J., 1992: 200

Tarihleme: 212 sonrası⁵⁹²

Αὐρήλιος Ἀν|τίπατρος στρα|τιώτης λεγιῶνος | δ' Σκυθικῆς Μάρ||⁵κω καὶ [Π]ρεΐμη
γονεῦ|σι γλυκυτάτοις | μνήμης χάριν τὴν στήλ|λην ἀνέστησα. | Αὐρηλία Σα [---].

Açıklama: 4. Scythica lejyonu askeri⁵⁹³, Aurelius Antipatros'un ebeveynleri Marcus ve Prima anısına stel yaptırdığı yazıttan anlaşılmaktadır.

⁵⁹² Praenomenin olmayışı ve *nomen gentiles* olarak Aurelius'un kullanılması ve 212 sonrası bir tarihe işaret etmektedir.

⁵⁹³ Askerin *veteran* statüsüne dair bir ifade yer almamaktadır Dolayısıyla asker ebeveyni için mezar yazıtını Zeugma'da aktif görevdeyken ısmarlama bir şekilde yaptırmış olması ihtimali bulunmaktadır. Bu da askerin memleketi ile olan bağımlı koruduğuna dair bir işaretidir.

BeP 88. Lucius Valerius Longidius

Buluntu yeri: Claudiopolis – Bolu / Bithynia et Pontus

Belge türü: Mezar yazıtı

Kaynak: IK 31: 162; AE 1954: 233

Tarihleme: ?

Λούκιος Βαλέριος | Λουγίδιος βετρανός | στρατευσάμενος | ἔτη κ' II⁵ ἐν λεγιῶνι
τετράτη [τετάρτη] Σκυ|τικῆ ἀπολειθεις [ἀπολυθείς] εὐσχημό|νως ζῶν φρονῶν αὐτῶ
| ἐποίει καί τῆ αὐτοῦ ἀπελευ|θήρα Λουκία Ὀλερία Τρυφέρα II¹⁰ μνήμης ἔνεκαι [ἔνεκε
- ἔνεκα?].

Açıklama: Legio III Scythica'da 20 yıl⁵⁹⁴ askerlik yapan veteran Lucius Valerius Longidius'un onurlu terhisi sonrası hayattayken mezarı yaptığı yazıttan anlaşılmaktadır. Azatlısı Lucia Valeria Trufera'nın⁵⁹⁵ da adı geçmektedir.

⁵⁹⁴ Lejyonerlerde veteran statüye kavuşmak için gerekli olan en az 25 yıllık sürenin doldurulmamış olmasına rağmen onurlu terhisini mümkün kılan “*missio causaria*” yani sağlık sorunu olabilir. Benzer durum aynı eyaletten Valerius Saturnilus (**BeP 86**) ya da Lucius Valerius Teidia (**As 29**) örneklerini akla getirmektedir. Saturnilus çok yıllar askerlik yaptığını ifade ederken Teidia 24 yıl görev yapmıştır. Nitekim Gaius Roscius Capito da (**As 23**) 24 yıllık görevi sonrası veteran olabilmıştır.

⁵⁹⁵Kadının köle adı olan Τρυφέρα (Τρύφαινα?) VIII. Antiochos'un eşinin adından geliyor olabilir. Bu da kadının kökeninin ya da köle olarak satın alındığı yerin askerlerin birliğinin bulunduğu Syria'dan olabileceğini akla getirmektedir IK 31: 162.

BeP 89. Augustanus?, Claudiopolis

BeP 90. [---]ulma?, Claudiopolis

BeP 91. Neronianus, Claudiopolis

BeP 92. Felix, Claudiopolis

BeP 93. Longus, Claudiopolis

BeP 94. [---]m?, Claudiopolis

BeP 95. Maximinus, Claudiopolis

BeP 96. [--- P]ompei [---]s?, Claudiopolis

BeP 97. [İsim okunmaz durumda], Claudiopolis

BeP 98. [İsim okunmaz durumda] Claudiopolis

BeP 99. [---]osso [---]u, Claudiopolis

Buluntu yeri: Aegyptus?

Belge türü: Papirüs

Kaynak: ChLA X 456 + XI 468

Literatür: M. A. Speidel, 2007: 293

Tarihleme: 29 Ağustos 95 – 28 Ağustos 96

ChLA XI, 468

....

4[---]v co(n)s(ul) a xxii

5[---]. . rr. . as . q. oc

...

7[---]ulma . . [. .]ç

8[---] Augusta[nus] Çlaud

9[---] Neroni[anus] Claud

10[---] **Felix Claud**

11[---] **L.ongus Claud**

12[---]m. [-ca.?-] **Çlaud**

13[---] **Maximian[u]s Claud**

14[---] **P]ompei. . [. . . .] s Claud**

...

19[---]. vi[ii] [co](n)s(ul) a xix

....

23[---]. **Çlaud**

Recto II

...

15a [d c]hora secutor[. . . .]. . . . s (centur) P. [-ca.?-]

ChLA 10, 456

recto 1:

...

...

11[-ca.?-]. osso. . [.] . . u

....

Açıklama: Belgede askerler isim ve memleketleri ile sıralanırken 4 ve 19. satırlarda görüldüğü üzere kaçınıcı görev yılında oldukları kaydedilmiştir.

BeP 100. Gnaeus Philopatoros

Buluntu yeri: Patara / Lycia et Pamphylia

Belge türü: Mezar yazıtı

Kaynak: IGRom III 677; TAM II 485

Literatür: Russell 1991: 477

Tarihleme: 70 – 130

Γναῖος Φιλοπάτορος Κλαυδιοπολείτης Βειθυνός, στρατιώτης σπείρης πρώτης II⁵
Μουσουλαμίων I [κεντυρίας] Ρούφου Κορηλιανού, I βενεφικίαρις ἡγεμόνος, I ἐτῶν
μ', ἐστρατεύσατο I ἔτη η'.

Açıklama: Cohors I Musulamiorum askeri, Bithynia'nın Claudiopolis kentinden Gnaeus Philopatoros'un⁵⁹⁶ centurio Rufus Cornelianus'un [komutası altında] eyalet valisi beneficiarius'u olarak 18 sene görev yaptığı 40 yıl yaşadığı yazıttan anlaşılmaktadır.

BeP 101. Yazıtının büyük bölümü kayıp bir lejyon veteranına ait yazıt

Buluntu yeri: Prusa – Baraklı köyü / Bithynia et Pontus

Belge türü: Mezar yazıtı

Kaynak: Hüseyin Sami Öztürk, Hamdi Şahin, “Inscriptiones Asiae Minoris”, I, nr: 61, *Acta Classica Mediterranea*, C. I, 2018, İstanbul; M. Şahin, “Antik Dönem ve Kaplıcalar, Antik Çağda Bursa'da Termal Su Kaynakları ve Antik Bursa'nın Kurulma Nedenleri Üzerine Yeni Düşünceler”, (ed.) C. İrgil – Ç. Tor – D. Dalkılıç – C. Başaran, *Bursa Sağlık Tarihi*, Cilt I, Ankara 2017; 33 – 42; 39.

Tarihleme: II. yy

Βετρανός⁵⁹⁷ λεγιῶν[ος -----

⁵⁹⁶ İsim *genitivus* halde de olabilir. Dolayısıyla isim Philopator olarak da okunabilir.

⁵⁹⁷ Yazıttan anlaşılan tek ifade veteran bir lejyon askerine ait olduğudur. Görevini tamamladıktan sonra yurduna geri dönmüş bir lejyonere ait olabileceği düşüncesiyle teze dahil edilmiştir. Ancak yazıtın

Açıklama: Sadece lejyon veterani ifadesi mevcuttur (görsel için bk. **Levha 12, Resim 1**)

BeP 102. Marcus Aurelius Antoninus

Buluntu yeri: Prusias ad Hypium – Bithynia et Pontus

Belge türü: Onurlandırma yazıtı

Kaynak: IGRom III 55; IK 27: 21; Stauner, Adak 2006, b.a. (Türkçe çeviri)

Tarihleme: II. – III. yy.

ἀγαθῆι τύχηι | Μ. Αὐρήλιον | Ἀντωνεῖνον | τὸν κράτιστον ||⁵ πρῆμιπειλάριν | καὶ |
ἐπίτροπον | τοῦ Σεβαστοῦ | φιλόπατριν | ἀνδρεῖον κόσμιον ||¹⁰ φιλόξενον ἀληθῆι |
ισότειμον σπουδαῖον | πάση ἀρετῇ | κεκοσμημένον | φυλῆ Ἀντωνιανῆ ||¹⁵ τὸν ἴδιον
εὐεργέτην | καὶ τῆς πατρίδος.

Açıklama: Antoniane Phylesi'nin kendisinin ve memleketinin hayırseveri, haşmetli⁵⁹⁸ *primipilaris* ve imparatorun *procuratoru* Marcus Aurelius Antoninus'un onurlandırıldığı yazıtta ifade edilmektedir.

Not: Hangi somut bağışı ve hayırlarıyla onurlandırıldığı net olmamakla birlikte Prusias ad Hypium kentinin muhtemelen 12 *phylesi* tarafından da onurlandırılan veteran M. Aurelius Antoninus'a ait birbirini tekrarlayan 2 (sadece farklı *phyle*ler tarafından dikildiği için *phyle* isimlerinin geçtiği kısımlar farklı) yazıt daha mevcuttur. Tüm bu yazıtlarda askerin lejyonun en kıdemli centurio'su olan primus pilus rütbesine erişmeden önceki kariyerine dair bir bilgi edinilememektedir. Antoninus'un sıradan bir er (*miles gregarius*) olarak hangi lejyonda göreve başladığını belirtmemesi dikkat çekicidir. Oysaki askerlerden elimize ulaşan belgelerin çok büyük bir çoğunluğunda ve alışılmış olduğu üzere birlik ismi verilmektedir. Diğer yandan askerin baba adına

kendisinde de görülebileceği üzere sadece tek bir bilgi kesin olarak kendini göstermektedir. Ayrıca buluntu yeri ve Hellence yazıt dili askerin kökenine dair bir işaret olarak değerlendirilmiştir.

⁵⁹⁸ Marcus Aurelius döneminden itibaren görülmeye başlanan *vir egregius* = τὸν κράτιστον tabiri atlı sınıfı üyelerini takdim ederken kullanılan bir ünvanıdır ve yazıtta bu anlamda kullanılmaktadır.

da rastlanmamakla birlikte isminde yerli bir Hellenic *cognomen* ya da *supernomen*'e de rastlanmaması onun atadan bir soylu sınıfa mensup olmadığına da göstergesidir⁵⁹⁹. Askerin burada kendi geçmişine dair atıfta bulunmaması ve muhtemelen askeri kariyeri boyunca kazandığı övgülerin sıralanması da onun bu rütbeye sıradan bir er statüsünden ve kendi çabalarıyla erişmiş olabileceğine dair önemli bir işarettir. Celp edildiği dönemin imparatorunun adıyla ve sıklıkla gördüğümüz üzere Antoninus da muhtemelen kurgusal bir fiyasyonla lejyona dâhil olduktan sonra askeri aristokrasi içerisine dahil olabildiğini düşünebiliriz. Burada askerin kimlik olarak sunduğu statü olan *primipilus* ve sonrasında sivil kariyerinde yükseldiği *procurator* görevi verilmekle yetinilmesi Stauner ve Adak tarafından askerin kendi geçmişini örtme çabası olarak yorumlanmıştır⁶⁰⁰. Sıradan bir asker statüsünden *procurator*luğa kadar yükselen örnekler de Asia Minor kökenli askerler arasında nadir olmakla birlikte emeklilikleri sonrası sivil yaşama döndüklerinde saygın bir konum kazanabildiklerini birçok yazıt aracılığıyla da görebilmekteyiz. Askerin göz kamaştırıcı yükselişi konsüllük görevini de yerine getirmiş bir aileden olan Titius Ulpius Aelianus Pappianus tarafından onurlandırılışı ve hatta onunla kurduğu akrabalık ilişkisiyle de adeta taçlanmaktadır⁶⁰¹.

BeP 103. İsim ve görev yaptığı birliğin yazdığı bölüm kayıp olan Nicaea'lı bir lejyonere ait mezar yazıtı

Buluntu yeri: Nicaea / Bithynia et Pontus

Belge türü: Mezar yazıtı

Kaynak: IGRom III 1403: CIL III 12224

Literatür: Adak, Stauner 2006: 159

Tarihleme: ?

---] | -----χ--- | ---] δομ[φ] Νει[καία] | --- λεγιῶν[ος ---- II⁵ [---ή]ς ζήσας [ἔτη] ----

|

⁵⁹⁹ Stauner K., Adak M., 2006: 140.

⁶⁰⁰ Stauner K., Adak M., 2006: 139 – 147.

⁶⁰¹ Stauner K., Adak M., 2006: 168.

Açıklama: Askerin Nicaealı ve lejyoner olduğunu okuyabildiğimiz yazıtta isminin geçtiği bölüm net bir şekilde okunamamaktadır.

BeP 104. Cassius Longinus

Buluntu yeri: Nicaea / Bithynia et Pontus

Belge türü: Onurlandırma yazıtı

Kaynak: C. Marek, “Grab-, Ehren- und Weihinschriften aus der Gegend von Modrene (Mudurnu) in Bithynien”, **Epigraphica Anatolica**, C. XXVIII, 1997: 81 – 84: 81 ve devamı

Literatür: Adak&Stauner 2006: 159

Tarihleme: ?

Ἀγαθῆ Τύχη | Κάσσιον Λονγεῖνον στρατευσάμενον ΡΧ (=ἐκατόνταρχον)
ἐπισήμῳ δῆμος | ὁ Τματεανῶν | ἐτείμησεν ὑπερ | βαλόντα πάντας | τοὺς ἀπ'
αἰῶνος ||⁵ φιλοτείμους.

Açıklama: Tmateanoi Demos'unun veteran yüzbaşısı Cassius Longinus'u onurlandırdığı yazıttan anlaşılmaktadır.

BeP 105. Marcus Aurelius Antonius

Buluntu yeri: Yazı (Gerede) köyü, Krateia, Flaviopolis / provincia Bithynia et Pontus

Belge türü: Mezar yazıtı

Kaynak: Marek 1997: sf. 83, dn. 13

Literatür: Adak, Stauner 2006: 143, dn. 32

Tarihleme: II. – III. yy.

[----] Ἀὐρελιος Ἄντων[----] | [----]ος⁶⁰² λεγιῶνος | [πρώτης] Ἀθηνᾶς | [----]
εὐσεβοῦς ||⁵ [πιστ]ῆς ἐν Γερ[μανία] ----]ΕΙΔΕΓΟ | [-----]ΝΕΙΟΥΜΑ | [-----
---] Ἄντω | [νίου? ----]ΟΥΣΩΝ | [-----]τω σύν ||¹⁰ [-----]αι σπουγῆ |

⁶⁰² Adak, Stauer 2006'da kayıp bölüm οὐετρανός (*veteran*) olarak tamamlanmıştır. Ancak bununla birlikte ἑπαρχος (*praefectus*) ve, χιλίαρχος (*tribunus militum*) veya benzeri tamamlamalar mümkündür.

[-----]ΤΟΥΜΟΙ | [-----]Σ υίοῦ | [-----]ΠΙΟΝ | [-----] φυλῆς ||¹⁵
[Αντ]ωνείνης | [μνήμης] χάριν.

Αçıklama: [Marcus] Aurelius Antonius'un anısına dikilen mezar yazıtında kendisinin Germania'da bulunduğu yazıtta belirtilen 1. Minerva lejyonu veterani olduğu anlaşılmaktadır.

BeP 106. Marcus Domitius Quintianus/Barbarus?

Buluntu yeri: Klaudiopolis – provincia Bithynia et Pontus

Belge türü: Onurlandırma yazıtı, bk. Aile Soyağacı s. 541

Kaynak: IGRom III 74: IK 31: 69

Literatür: Adak, Stauner 2006: 159

Tarihleme: ?

ἀγαθῆι τύχηι | κατὰ τὸ κρῖμα τῆς | βουλῆς καὶ τοῦ δήμου. Μ. Δομ(ίτιον) Βάρβα||⁵ρον
υἰὸν Μ. Δομ(ίτιου) | Κυιντιανοῦ ἑκα|[τ]οντάρχου λ<εγ>(ίωνος) αἰ' | [Κλ]αυδίας
[ε]ὔσει|[βο]ῦς πιστῆς ||¹⁰ [ἀρετ]ῆς ἔνεκεν.

Αçıklama: 11. Claudius'a sadık ve dindar lejyonunun yüzbaşı Marcus Domitius Quintianus oğlu Marcus Domitius Barbarus'un⁶⁰³ kent tarafından onurlandırıldığı yazıttan anlaşılmaktadır.

BeP 107. Cosconius C[---]?, Pompeiopolis (Paphlagonia – Pontus ya da Cilicia?)

BeP 108. Tiberius Claudius Severus, Claudiolis (Bithynia et Pontus ya da Cilicia?)

Buluntu yeri: Lambaesis / provincia Numidia⁶⁰⁴

⁶⁰³IK (Klaudiopolis) 69'da askerın babasının mesleğinin detaylı bir şekilde *centurio* olarak verilmesinin nadir olduğu belirtilmiş ve dolayısıyla meslek baba Quintianus'a isnat edilmiştir. Adak ve Stauner'de M. Domitius Barbarus yazıtta askerlik mesleğini icra etmiş kişi olarak değerlendirilmiştir.

⁶⁰⁴ 3. Augusta lejyonu karargâhı Lambaesis'te bulunan yazıtta askerlerin isim ve origo bilgileriyle verilmesi belgede adı geçenlerin birliğin askeri olduğuna işaret etmektedir.

Belge türü: Asker isimlerini içeren kamusal nitelikli yazıt, Laterculus Militum / İsim listesi

Kaynak: AE 1989 876;

Literatür: Le Bohec 1989: 306

Tarihleme: Hadrianus dönemi (117 – 138)

C(aius) Verr[ius ---] | M(arcus) Magius Maximu[s] | C(aius) Coscon[iu]s Publicianus [---]| Q(uintus) Staius Avitu[s ---] ||⁵ C(aius) Maius Memor[---] | Vibius Vitalis [---] | L(ucius) Terentius Marce[llus Suf(etula?) | M(arcus) Ulpus Modest[us] c(olonia) Carp(itana)? | Cosconius C[---] Pompei(opoli?) ||¹⁰ L(ucius) Lartius Albanus c(olonia) Mun(da?) | Q(uintus) Marinius Postimus Aemi(nio) | Tib(erius) Cl[au]dius Severus Clau(diopoli) | M(arcus) Sextilius Asiaticus Mar(cianopoli) | L(ucius) Iulius⁶⁰⁵

Açıklama: 3. Augusta lejyonunun bulunduğu Lambaesis'ten gelen yazıtta askerler isim ve köken bilgileriyle listelenmektedir. Yazıtın işlevi net değildir.

BeP 109. Amullius Celer

Buluntu yeri: Lambaesis / provincia Numidia

Belge türü: Lejyoner isimlerini listeyen yazıt

Kaynak: AE 1989: 875

Literatür: Adak&Stauner 2006: 159

Tarihleme: Hadrianus dönemi

[L]ucius [---] | [- V]alerius D[---]Ius T[uuro?] | C(aius) Iulius Valens F[---] |

⁶⁰⁵ Bu yazıt buluntu yeri olan Lambaesis sebebiyle Adak ve Stauner'in makalesinde asker isimlerini içeren bir liste olarak değerlendirilmiş. Aynı makalede Bithynia et Pontus'un Pompeipolis kentinden olma ihtimali de bulunan diğer bir asker Cosconius (9. satırda) ise eyaletten askerlerin listelendiği tabloda kendine yer bulamamıştır. Nitekim La Bohec de dördüncü harfin E olma ihtimalini dolayısıyla askerin kökeni Pometia (Latium) kökenli olabileceğini belirtmiştir. Bununla birlikte elektronik yazıt veri tabanı Clauss&Slabby'de askerin geldiği kent Pompeiopolis olarak değerlendirilmiştir. Le Bohec 1989: 306; Adak, Stauner 2006: 159. İhtimaller belirtilmekle birlikte bu çalışmada asker Asia Minor kökenli askerler arasında verilmiştir.

*L(ucius) Cetin(i)us Cornicinus [---] II⁵ C(aius) Attius Clemens S[a]rm(izegetusa) I [-
 --] M[---] V[---] V[---] I [S]ex(tus) Gavius [---] Iulius Montanus M[---] L[---]
 Laud(icea) I P(ublius) Iulius Valens II I [---] C(aius) [I]ulius Maximus Antio(cheia?)
 II¹⁰ C(aius) Oc[t]avius Amicus Antio(cheia?) I C(aius) Atellius Mar[tia]nus
 Apam(ea) r(etentus?) I [-] A[---]ius Mastius C(h)alc(ide?) I C(aius) Iulius Longinus
 A[-]b() I C(aius) Pompeius Cand[---] Cy]rr(h)o II¹⁵ C(aius) Iulius Apollin(aris)
 [Cy]rr(h)o I **Amullius Celer [Claudio]poli⁶⁰⁶** I L(ucius) Iulius Nemaesus [Dan]ab(a)
 I M(arcus) Passenius Or[---] Apam(ea) I L(ucius) Clodius Rogatu]s Volub(ili) II²⁰
 L(ucius) Antonius Va[le]ns Antio(chia) I C(aius) Caecilius Saturninus Volub(ili) I
 C(aius) Domitius Valens Tyro I C(aius) C[a]ssius Terentianus castr(is) I C(aius)
 Valerius Crispus c[astr(is?)] II²⁵ L(ucius) Gemellius Apollin(aris?) c[astr(is?)] I [-]
 Terentius [S]aturni[n]us Antio(chia) I C(aius) Iulius [--]naci[us] C(h)alc(ide) I
 M(arcus) Antonius Valens Antio(chia) I M(arcus) Gavius Priscus Hier(apoli) II³⁰
 L(ucius) Varius Nero Hiera(poli) I L(ucius) Valerius Longinus Dolic(he) I Sex(tus)
 [I]ulius Equitus(?) Cirt(a) I M(arcus) Vale[r]iu]s ---]nus V[olub(ili?)] I C(aius)
 Iu[liu]s [---] II³⁵ C(aius) [---] I [---] C(aius) Eu[---]nus I P(ublius) Aur[elius ---] I
 Q(uintus) Valerius Po[---] I M(arcus) Iulius Latinus Tham(ugadi) II⁴⁰ Cornelius
 Bassus Co[---] I[---].*

Açıklama: 3. Augusta lejyonundan askerler köken bilgileri ile listelenmektedir.

BeP 110. Aurelius Flavonius Rufinus

Buluntu yeri: Apameia – Mudanya / Bithynia et Pontus⁶⁰⁷

⁶⁰⁶ Bithynia et Pontus ya da Cilicia eyaletlerinde bulunan Claudiopolis kenti olabilir.

⁶⁰⁷ Askerin isminde yerel bir unsur bulunmamaktadır. Köken ifadesi de verilmemiştir. Bu durum askerinin kökenine dair soruları açıkta bırakmaktadır. İlk ve son görev yerinin Roma olmasına rağmen memleketinin Mudanya (Apameia) olabileceği T. Corsten tarafından ifade edilmiştir. Ancak bu birçok

Belge türü: Mezar yazıtı

Kaynak: IGRom III 28; IK 32: 8

Literatür: Adak, Stauner 2006: 158; U C. Ardal, **Bithynia et Pontus Eyaletinde Romalı Askerler (MÖ 74 – MS 284)**, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, 2022: Testimonia nr. 9

Tarihleme: III. yy

κ(αταχθονίοις) θ(εοῖς) | Αὐρ. Φλαβώνιον | Ῥουφεῖνον | ἑκατόνταρχον ||⁵
δε{σ}πο<υ>τᾶτον [δεπουτᾶτον] | πρεμοιπειλάριον | χειλίαρχον | οὐρβανικιανόν | Π.
Αιλία Κορνιλία ||¹⁰ Νεικαρέτη | τὸν ἄνδρα.

Açıklama: Centurio deputatus⁶⁰⁸, primuspilus⁶⁰⁹, cohortes urbanae komutanı (tribunus militum urbanicianus) Aurelius Flavonius Rufinus'un eşi P. Aelia Cornilia Nikerete'ye mezarı yaptırdığı ifade edilmiştir.

BeP 111. Eumenius oğlu Eupator

Buluntu yeri: Gura Padinii – Romanya / Dacia

Belge türü: Askeri diploma, bk. Aile Soyağacı s. 547

Kaynak: CIL XVI 75, IDR I 10

Literatür: Eck 2009: 138; J. E. H. Spaul, "Ala I Pannoniorvm: One or Many?", **ZPE**, C. LV, 1995; 66 – 73; Piso 2018: nr. 59.

Tarihleme: 22 Mart 129

Asia Minor kökenli olduğunu düşündüğümüz askerde olduğu gibi sessizlikten üretilen bir argümandır ve kesinlikten uzaktır. Bununla birlikte askerler eğer askerler yazıtlarının buldukları bölgenin yerlisi değilse kökenlerini genellikle belirtmişlerdir. Sessizlikten çıkarılan argümanla bu durum kastedilmektedir.

⁶⁰⁸ Eyalet ordularında görevli yüzbaşılar içinden Roma'da bulunan ve çoğunlukla yabancı kökenli ve *frumentarius* (istihbarat eri) erlerin bulunduğu *castra peregrinaya* özel bir görevle gönderilen yüzbaşılar centurio *deputatus* olarak bilinmektedirler bk. **IK 32: 8**; P. K. Reynolds Baillie, "The Troops Quartered in the Castra Peregrinorum", **JRS**, C. XIII, 1923: 168 – 189; 169 ve devamı.

⁶⁰⁹ "Centurio *deputatus* rütbesinden *primuspilus* rütbesine yükseltilme alışılış bir terfi değildir. *Primuspilus* rütbesine kavuşan bir er emekliliğinde 600.000 *sestertius* ikramiye verilerek atlı sınıfa yükseltilmekteydi". **IK 32, 8**. Asker muhtemelen sıradan bir celp (*miles gregarius*) olarak orduya girmemiştir. Ancak yüksek rütbelere ilk kariyerinin başından itibaren haiz değildir. Dolayısıyla atlı sınıfı statüsüne askeri kariyeri sonrasında yükselmiş olması yüksek ihtimaldir bk. Ardal 2022: a. y. Bu çekinceler belirtilerek teze dahil edilmiştir.

... *quin(is) et vican(is) pluribusve sti<p=I>enldi(i)s emeritis dimissis honesta missio..*
I vexillatio equitum Illyricor(um) I ex gregale I Eupatori ⁶¹⁰ Eumeni filio
Sebastopol(i) I et Eupatori filio eius et Eupateri filio eius I et Eumeno fil(iae) eius
et Thrasoni fil(iae) eius I et Philopatrae fil(iae) eius I ...

Açıklama: Sebastopolisli Eupator'un vexillatio equitum Illyricorum'da 25 yıllık hizmeti sonrası diplomasını aldığı anlaşılmaktadır.

BeP 112. Gaius oğlu Gaius Iulius Rufus

Buluntu yeri: Beyrut / provincia Syria

Belge türü: Mezar yazıtı

Kaynak: AE 2014: 1391; J. Aliquot, J – S. Caillou, “De Zéla à Béryte avec un soldat de la première cohorte pontique”, **Chiron**, C. XLIV, 2014: 55 – 65, M. A. Speidel 2019: 133 – 143: 138

Tarihleme: 64 – 70⁶¹¹

C(aius) Iulius C(ai) fil(ius) Quir(ina) I Rufus Zela mil(es) I coh(ortis) I Pont(icae)
eq(uitatae) c(ivium) R(omanorum) I 7(centuria) Petroni vix(it) an(nos) II⁵XXVI
mil(itavit) an(nos) VI I C(aius) Ignatius Maximus I heres eius.

Açıklama: Cohortis I Ponticae equitate civium Romanorum eri Zela'dan Gaius Rufus'un 26 yıl yaşadığı 6 yıl askerlik yaptığı yazıttan anlaşılmaktadır.

BeP 113. Titus Domitius Hieron

Buluntu yeri: Voreda – Plumpton / Britannia

⁶¹⁰ LPGN Vc 157.

⁶¹¹ Kral II Polemo'nun birliklerinin auxilia birimi olarak Roma ordusuna entegre edilişi ve Syria eyaletine gönderilişi sonrası birliğin çıkış yeri olan Pontus eyaletindeki Zela'dan celp almış olma ihtimali oldukça zayıftır. Askerin köken bilgisi, krali birliklerin Roma'ya tevdi edildiği tarihten kısa bir süre sonrasına yazıtın tarihlenebilmesini sağlamaktadır. Kral Iulius Polemo'nun bakiyesi birliklerden dönüştürülen Classis Pontica ve cohors I Pontica equitata civium Romanorum için bk. Tac. **Hist.** 3. 47. 1 – 2; Ios. **BJ.** 2.16.4 (366 – 367). Muhtemelen kısa ömürlü bu birliğin varlığına antik kaynaklar haricinde tek delil bu askere ait yazıttır.

Belge türü: Adak yazıtı

Kaynak: CIL VII 317; RIB I 917

Literatür: B. C. Burnham, L. J. F. Keppie, A. S. Esmonde Cleary, M. W. C. Hassall, R. S. O. Tomlin, “Roman Britain in 1994”, *Britannia*, C. XXVI, 1995, s. 325 – 390

Tarihleme: 178⁶¹²

*I(ovi) O(ptimo) M(aximo) I coh(ors) I II Gal(lorum) eq(uitata) I T(itus) Domiti||⁵us
H[i]eron I d(omo) Nicomedia I praef(ectus)⁶¹³ [vovit].*

Açıklama: Cohors II Gallorum süvari birliğinin *praefectus*u memleketi Nicomedia olan Titus Domitius Hieron’un Iuppiter Optimus Maximus’a adağını yerine getirdiği yazıttan anlaşılmaktadır.

BeP 114. Lucius oğlu Gaius

Buluntu yeri: Apheca – Phik – Golan Tepeleri / Provincia Syria

Belge türü: Askeri diploma

Kaynak: CIL XVI 87

Literatür: Eck 2007: 152⁶¹⁴

Tarihleme: 139⁶¹⁵

⁶¹² RMD III 184, IV 293 sayesinde Domitius Hieron’un uzine Ulpius Marcellus adına düzenlenen, MS 178’e tarihlenen ve Bulgaristan’da (III 184, ikincinin buluntu yeri belli değil) bulunan bir diplomada rastlayabiliyoruz

⁶¹³ Tez genelinde *centurio* rütbesine kadar olan askerler araştırmaya dahil edilmiştir. Ancak Hieron kökenini açıkça belirttiğinden ve Britannia gibi Asia Minor kökenli askerlerin nadir bulunduğu bir eyaletten de örnek verilmek amacıyla listeye dahil edilmiştir. Her ne kadar nadiren de olsa Hieron’un *centurion*’luktan ve öncesinde sıradan bir er rütbesinden (*ex caligae*) *praefectus*luğa yükselmiş olması ihtimal dahilindedir. Nitekim hemşerisi Marcus Antoninus’un da (**BeP 102**) sıradan bir lejyonerken *primus pilus* rütbesine kadar ulaştığı düşünülmektedir bk. Adak, Stauner 2006: 140. Britannia’dan gelen Asia Minor kökenli askerlere ait yazıtlar, *praefectus* rütbesine bu şekilde yükselmemiş olsa bile Britannia gibi Asia Minor’a imparatorluğun ne uzak köşesinde görev yapmak için farklı bir kariyer başlangıcı gerektiğini göstermektedir. Nitekim Britannia lejyonunda görev yapmış olan **Ca 4** de *centurio* ve üstü bir rütbededir. Sıradan bir kariyere sahip (*miles gregarius*) Asia Minor kökenli bir er için Britannia kadar uzak bir eyalette görev yaptığı epigrafik olarak belgelenememektedir.

⁶¹⁴ W. Eck’e göre bu asker Bar Kochba isyanının gerçekleştiği bölge ve civarında savaş sebepli gelişen, nüfusun zayıflaması ve hatta yok olması durumuyla ortaya çıkan sahipsiz kalmış çok sayıda arazi parçasından (*bona caduca*) birine yerleştirilmiş olabilir.

⁶¹⁵ Bu durumda asker in celp yılı 114 olarak hesaplanmaktadır. Bu da Gaius’un, Traianus tarafından Parth seferi (115 – 117) için Anadolu’dan yetiştirildiği birliğin ilk askerlerinden olduğu anlamına geliyor. Birlik adı Galatarum olsa da ilk kurulduğu zamanda bile çevre eyaletlerden askerler ihtiva ettiğini görmekteyiz bk. Bennett 2011: 268.

... *quinq(ue) et vi|gint(i) stip(endii)s emer(itis) dimis(sis) honest(a) missione |
coh(ortis) II Ulpiae Galatar(um) cui prae(e)st | Q(uintus) Flavius Q(uinti) f(ilius)
Pal(atina) Amatianus Capua | ex pedite | Gaio Lucii f(ilio) Nicia ...*

Açıklama: Cohortis II Ulpiae Galatarum'daki 25 yıllık görevi sonrası Nicaealı Gaius veteran olarak diplomasını almaya hak kazanmıştır.

BeP 115. Marcus oğlu Marcus Blossius

Buluntu yeri: Sinope / Bithynia et Pontus

Belge türü: Mezar yazıtı

Kaynak: IK 64: 122; AE 2004: 1374

Literatür: Spiedel M. P., D. French, "Bithynian Troops in the Kingdom of the Bosphorus", *Epigraphica Anatoliaca*, C. VI, 1985: 97 – 103: 99 – 100; IAM V 203

Tarihleme: I. yy.⁶¹⁶

*M(arcus) Blossius | M(arci) f(ilius) Ter(etina) mil(es) | coh(ortis) Cypr(iae) |
7(centuria) Bassi ex tes||⁵ tamento | situs.*

Açıklama: Mezar yazıtında Marcus Blossius'un⁶¹⁷ cohortis Cypriae'de görev yaptığı okunmaktadır.

BeP 116. Alexandros

Buluntu yeri: Krateia – Flaviopolis / Bithynia et Pontus

Belge türü: Mezar yazıtı

Kaynak: R. Merkelbach, J. Stauber, 2000: Krateia/Flaviopolis, 09/10/01: sf. 255

⁶¹⁶ *Dis Manibus* formulünün ve *cognomenin* yer almayı erken bir dönem tarihllemeyi makul hale getirmektedir. M. P. Spiedel ve D. French'e göre yazıt Iulius – Claudius'lar dönemi de tarihlenebilir. Asia Minor'da bulunan Roma koloni kentinde belki de henüz erken tarihler olduğu için Hellence bir kopya bile yer almamaktadır.

⁶¹⁷ Askerin *gentilicum*'una Campania bölgesinde yaygın olduğu ve *tribu* Teretina ifadesine bakıldığında ise bölgenin liman kenti Sinuessa'dan olduğu ileri sürülmüştür AE 2004; 13749. Onomastik ve *tribus* bilgisinden yola çıkılarak askerin kökenine dair iz sürülebilse de askeri bir koloni olarak da mevcut olan Sinope'de bulunan askerin yazıtında kökeninde ayrıca Sinuessa olarak belirten bir ifade bulunmamaktadır. Dolayısıyla asker Caesar döneminde koloni olarak kurulan ve yerleşenlerin soyundan Sinope'li bir asker olabilir.

Tarihleme: III. yüzyıl

Λαΐνεον τόδε σῆμα | Ἀλέξανδρος κάμον αὐτῷ | πρώτης οὐρβανῆς στρατιῆς | τελέσας
πολύτειμον. II⁵ [ζ]ῶν ἔτι καὶ γαμετῆ | Μανδάνη μνήμης χάριν | καὶ τῆ θυγατρὶ |
Ἀλεξάνδρα.

Açıklama: Cohors I Urbanae⁶¹⁸, Alexandros'un hayattayken kendisi ve eşi Mandane ve kızı Alexandra için mezar inşa ettirdiği yazıttan anlaşılmaktadır.

BeP 117. Severus

Buluntu yeri: Sofular/Gerede/ Bolu, provincia Bithynia et Pontus

Belge türü: Mezar yazıtı, bk. Aile Soyağacı s.

Kaynak: Merkelbach R., Stauber J. 2000: 09/10 Krateia/Flaviopolis, 09/10/03: sf. 257

Literatür: H. G. Rohde, "Bir Romalı Askerin Kitabesi", **Ankara Üniversitesi Dil,**

Tarih, Coğrafya Fakültesi Dergisi, C. VII, S. 1, 1949: 161 – 166 (Türkçe tercüme)

Tarihleme: II. – III. yüzyıl

εἴκοσι καὶ δὴ ἔτη βιότης, | στρατιῆς δέ τε ἑπτὰ | Μαρκιανὸς Σευῆρον ἀμειψάμενον
θέτο τύνβωι, II⁵ Ἀστακίδην συνόμαιμον, | ὄν ὠκύμορον λάβε σιγή.

Açıklama: Yaşadığı 22 yıldan 7 yılını askeri görevde geçiren Severus'a, Nikomedialı (Astakoslu) kardeşi Marcianus tarafından mezar yaptırıldığı yazıttan anlaşılmaktadır. Nicomedia, sınırları içinde bulunan eski yerleşim Astakos'un adıyla anılarak maziye bir gönderme yapılmaktadır.

BeP 118. Lucius Musius October

Buluntu yeri: Roma

⁶¹⁸ "1 Numaralı cohors urbanae ile hangi birliğin kastedildiği açık değildir. Klasik imparatorluk döneminde 9 tane olan cohors praetoriae'nin yanı sıra 3 veya 4 tane de cohors urbanae mevcuttu ve bunların numaladılmaları da cohors praetoriae birliklerine ekli olarak devam etmekteydi (IX, X, XI, XII olarak). Bununla birlikte Lugdunum'da Cohors I Flavia Urbana (CIL XIII 1853=ILS 2119), Kartaca'da da cohors I urbana belgelenmektedir. Dolayısıyla askerin Lugdunum veya Kartaca'da hizmetini tamamlayıp yurduna geri döndüğü ileri sürülebilir. Ayrıca Nikomedia, Tetrarşi imparatoru Diocletianus tarafından başkent yapıldığında burada da bir cohors I Urbana teşkil edilmiştir" bk. Merkelbach R., Stauber J., a.y., Bu durumda yazıt IV. yüzyıla tarihlenmektedir.

Belge türü: Mezar yazıtı

Kaynak: CIL VI 2780, ILS 2087

Tarihleme: I. – II. yy.

*L(ucius) Musius Q(uinti) f(ilius) Pol(lia) October | Nicom(edia) mil(itavit) in coh(orte)
IV vig(illum) | ann(os) VII, mil(itavit) in pr(aetorio) ann(os) | V, 7(centurio) leg(ionis)
III Aug(ustae) ann(os) VIII, II⁵ ann(os) nat(us) LV, h(ic) s(itus) e(st). | heres
f(aciendum) c(uravit).*

Açıklama: Nicomedia'lı Lucius Musius October'in 6. Vigiles cohorsunda 7 yıl, cohors praetoria'da 5 yıl ve 3. Augusta lejyonunda yüzbaşı olarak 8 yıl askerlik yaptığı ve 55 yıl yaşadığı yazıttan anlaşılmaktadır.

BeP 119. Titus Flavius Rufus

Buluntu yeri: Sebeş / Dacia

Belge türü: Mezar yazıtı 541, bk. Aile Soyağacı s.

Kaynak: CIL III 971; AE 1944: 44

Literatür: Forni 1953: 229; Speidel 1980: 742

Tarihleme: II. yy.

*D(is) M(anibus) | T(ito) Fl(avio) Rufo vet(erano) leg(ionis) | XI C(laudiae) p(iae)
f(idelis) dom(o) Amas(ia) vix(it) an(nos) LX Iul(ia) Maxima con(iunx) | et Fl(avi)
Venusta et Maximus II⁵ et Rufinus fili(i) p(ro) p(ietate) p(osuerunt) h(ic) s(itus) e(st).*

Açıklama: Amasyalı 11. Claudia lejyonu veterani Titus Flavius Rufus'un 60 yıl yaşadığını okumaktayız. Eşi Iulia Maxima, kızı Flavia Venusta ile oğulları Maximus ve Rufinus'un veteranın mezarını yaptığı yazıttan anlaşılmaktadır.

BeP 120. Gaius Iulius Valens

Buluntu yeri: Tropaeum Traiani – Adamclisi / Moesia Inferior

Belge türü: Mezar yazıtı, bk. Aile Soyağacı s. 540

Kaynak: CIL III 14214

Literatür: Mann 1983: 225; yazıtın ikonografisi ile ilgili bk. Conrad 2004, sf. 197; Nr.265, lev. 76.1

Tarihleme: 131 – 170

*D(is) M(anibus) | C(aius) Iul(ius) C(ai) f(ilius) Vallens 7⁶¹⁹ (=centurio) leg(ionis) V
Mac(edonicae) | dom(o) Amasia II⁵ vix(it) an(nos) L mil(itavit) | an(nos) XXX
Valer(ia) | Frontina | [c]on[i]ugi et | [I]ul(ia) Hadriana II¹⁰ C(aius) Iul(ius) Iulianus
| C(aius) Iul(ius) Valentinus | fili(i) patri | pientissimo posuerunt.*

Açıklama: 5. Macedonica lejyonu veteranı Amasyalı Gaius Iulius Valens, 50 yıl yaşadığı ve 30 yıl askerlik yaptığı yazıttan anlaşılmaktadır. Eşi Valeria Frontina ile kızı Iulia Hadriana ve oğulları Gaius Iulius Iulianus ile Gaius Iulius Valentinus'un mezarı babaları yaptıkları okunmaktadır.

BeP 121. Titus Flavius Domitianus

Buluntu yeri: Roma

Belge türü: Adak yazıtı, bk. Aile Soyağacı s. 542

Kaynak: CIL VI 36775 = ILS 484

Literatür: Bowie 2014: 68

Tarihleme: 222 – 224

*Pro salute domini | nostri Imperator(is) | Severi [[Alex[an]dri]] | Augusti et II⁵
Iuliae [[Maesae et]] | Iuliae Avitae | [[M[amaeae]] sanctissimarum | Augustarum,
| Genio Sancto castror(um) II¹⁰ peregrinorum | T(itus) Fl(avius) Domitianus, | domo
Nicomedia, quod | speculator leg(ionis) III Parth(icae) | Severianae vovit,
has II¹⁵tatus leg(ionis) X Fretensis | princeps peregrinorum | reddedit.*

⁶¹⁹ Yazıtlarda yer alan 7 ya da ok ucuna benzer (>) benzeri sembol askerin *centurio* olduğuna işaret eden bir kısaltmadır. Ayrıca *centuria* yani 80 kişilik lejyon alt birimi de yazıtlarda bu şekilde kısaltma ile verilmektedir. Bu işaret 100'e karşılık gelen Roma rakamı "C" nin açık ağzı sola bakan şekliyle ve köşeli (>) verilmesiyle metin içinde harflerden ayırt edilmeye çalışılmıştır.

Açıklama: İmparator Severus Alexander Augustus ve Augusta’lar Iulia Maesa ile Iulia Avita Mamaea’nın sağlığına ve yabancılar karargâhının⁶²⁰ kutsal ruhuna adanan yazıtı Nicomedia’lı, Titus Flavius Domitianus 3. Parthica Severiana lejyonu istihbarat eri olarak yaptırmış daha sonra 10. Fretensis lejyonu İstihbarat biriminde hastatus ve princeps castrorum⁶²¹ olarak adağını yerine getirmiştir.

BeP 122. Publius Pontius Rufus

Buluntu yeri: Chiliokomon – Amasia / Pontus

Belge türü: Mezar yazıtı

Kaynak: Studia Pontica: nr. 157b

Literatür: S. Mitchell, “Population and Land in Roman Galatia”, **ANRW**, C. VII/2, 1980: 1053 – 1081:1072; Speidel 1980: 734

Tarihleme: II. yy.

— — — | (1) [οὔετρ]ανὸν λεγ(εῶνος) | ζ’ Σιδηρᾶς τὸν | φιλότεκνον καὶ |
Στρατονείκην ||⁵ Π(όπλιος) Πόντ[ι]ος Ῥοῦ|φος ὁ υἱὸς αὐτῶν | μνήμης | χάριν.

Açıklama: 6. Ferrata⁶²² lejyonu veteranı Publius Pontius Rufus’a yapılan mezar yazıtı.

BeP 123. Valerius Firmus

Buluntu yeri: Troesmis – Moesia Inferior

Belge türü: Mezar yazıtı, bk. Aile Soyağacı s. 540

Kaynak: AE 1980: 821: IScM V 196

Tarihleme: II. yy.

*D(is) M(anibus) | [V]al(erio) Firmo | [v]et(erano) leg(ionis) V Mac(edonicae) ex |
[c(ustode)] a(rmorum) domo Nicia | [vi]xit ann(os) LX De||⁵[cu]ria Procula*

⁶²⁰ Yabancılar karargâhı hakkında detaylı açıklama için bk. **BeP 110**.

⁶²¹ bk. K. Großhausen, “*Princeps castrorum*”, **DNP**, C. X, 2001: 331.

⁶²² Asia Minor’da buluna birliklerde görev yapmış askerlerin birlik isimlerini Hellence karşılıklarıyla verdikleri başka örnekler de söz konusudur bk. “... λεγιῶνος δωδεκ[ατης] Κερραυνοφορου = Legio XI Fulminata, yıldırım taşıyan, yıldırım yüklü, Çelgin, **a.g.e.**: 372. Gaius Helvius Capreolus isimli 12. Fulminata lejyonu askerinin yazıtı için bk. F. Baz, **Inschriften von Komana (Hieropolis) in Kappadokien (IKomana)**, İstanbul, 2007: nr. 93.

co[ni]ju(n)x et Valeri Fir[mi]nus et Firmian(us) | [ff]il(ii) posuerunt.

Αἰκλμα: Nicaealı 5. Macedonica lejyonu veteranı cepbane muhafızı Valerius Firmus 60 yıl yaşamıştır. Eşi Decuria Procula ve çocukları Valerius Firminus ve Firmianus isimleri de okunmaktadır.

BeP 124. Priskos

Buluntu yeri: Sipahiler – Paphlagonia / Bithynia et Pontus

Belge türü: Mezar yazıtı

Kaynak: C. Marek, *Stadt Ära und Territorium in Pontus – Bithynia und Nord – Galatia*, (Istanbuler Forschungen 39), Tübingen, 1993: 100 – 116; Merkelbach, Stauber, 2000: 10/02/28: sf. 302

Tarihleme: 140 – 150

χαίροις — χαιρόμενος μέγα, ξένε, δεῦρ' ἀνάγνωθι. | Πρεῖσκος ἀνήρ κείται, πολλῶν φίλος ἠδ' ὑπολήπτ<ω>ρ, | ὅς ποτ' ἐν<ι> στρατι<ῆ> δοκ[ι]μὴν συνκλήτῳ ἔδωκεν | ἄθλά τε πάντ' ἐποίησε ὅς' αἰεί ποτε ἐποίησεν Ἀχιλλεύς ||⁵ ἠθ' [υἱὸς] Πριάμοιο, ἴσον καὶ Πρεῖ<σ>κος ἐποίησεν. | θάμ[β]ησεν δ' α[ὐ]τὸν μέγας αὐτοκράτωρ Τραιανός | κάλλος τ' ἠλικίην τε βίην καὶ ἄντος [ἄνθος] ἔχοντα, | δῶκε δὲ οἷ μεγάλην ἀρχήν, νεικηφόρον ἄθλων | [ἐ]στεφάνωσε καλῶς καὶ αὐτῷ τὸ σκῆπτρον ἔδωκεν, ||¹⁰ [ση]μεῖον βασίλειον, οἷο<ν> δωρήσατο δῶρον | σημείαις προάγειν, λαὸν δ' ἐφύλασσε ἀπαντα. | ὥς δ' ἐτέλεσσε ἀγῶνα μέγαν κ' ἐπελήλυθε πάτρα, | φέγγος πᾶσιν ἔλ<α>νψε, μάλιστα δ' εἰσὶ γονεῦσιν, | καὶ τότε νοῦν ἔστρεψε ἀροτρεύειν πατρ<ι>αν γῆν, ||¹⁵ πάντα ποιῶν ἅμα καὶ θερεπτοῖς ἐπέτελλε γεωργοῖς | ἄρμενα πάντα ποιεῖν, ὅσα Ἡσίοδος περὶ γεωργοῦς | [ἐξ]α[μ]άειν καρποῦς μεγάλους ἐπεδείξατ' ἀφείς τῶς. | β[ρ]ῖσε δ' ὄ]λοις ἀγαθοῖσι πολὺν χρόνον ἰσπαταλήσας, | ὄλβῳ καὶ πλούτῳ κεκορ<ε>σμένος εἰς ἀνάπασιν.

Αἰκλμα: Uzun yazıtındaki anları incelendiğinde hayatından, askeri kariyerinden ve

sonraki emeklilik yıllarından hayli memnun olduğu anlaşılan veteran Priskos sancaktar görev yaptığı birliğin adını açıkça yazmamıştır. Yazıtta geçen ifadelere göre onun Traianus'un Parth seferleri esnasında Paphlagonia'dan devşirilen birliklerden birinde görev yapmış olması yüksek bir ihtimaldir⁶²³.

BeP 125. Rufus

Buluntu yeri: Burnum, Dalmatia

Belge türü: Mezar yazıtı

Kaynak: N. Cesarik, "Several unpublished Roman inscriptions from the Liburnian frontier", *Vjesnik Arheološkog Muzeja u Zagrebu*, C. LV, 2022: 53 – 71: 60 – 66

Tarihleme: 9 – 42

[---] | Rufus Nico[med(ia? ⁶²⁴) | mil(es) leg(ionis) [XI] | ann(orum) XLV[---
stip(endiorum)] ||⁵ XV[---] | h(ic) [s(itus) e(st)].

Açıklama: Büyük kısmı kırık olan yazıtta Nicomedia'lı Rufus'un 11. lejyonda görevli olduğu ve 45+ yıl yaşadığı 15+ yıl askerlik yaptığı bilgileri okunmaktadır.

BeP 126. Selius Suntukhionos

Buluntu yeri: Prusias ad Hypium / Bithynia et Pontus

Belge türü: Mezar yazıtı

Kaynak: IK 27: 104; IGRom III 57

Literatür: Zahariade 2009: 85

Tarihleme: ?

Σέλλιος Συντ[υχί]ωνος, Προυσιεύς ὑπὸ Ὑπίου, στρατευσάμενο[ς] | ἐπισήμως ἔ[τ]η

⁶²³Cohors I, II veya III Ulpia Paphlagonum birliklerinden birinde görev yapmış olduğu önerilmektedir bk. Marek 1993: 107. Bu birliklerin Cappadocia ve Syria eyaletinde konuşlandırıldıkları epigrafik veriler aracılığıyla doğrulanmaktadır bk. J. Bennett, "The Regular Roman Auxiliary Regiments formed from the provinces of Asia Minor", *ANATOLICA*, XXXVII, 2011: 251- 274: 268 – 269.

⁶²⁴N. Cesarik yazıtı yayınladığı makalede yazıtın kırık olmasından dolayı tam anlaşılabilen ancak askerin köken bilgisinin verildiği alanın Nico[media] olabileceği gibi Epirus'ta bulunan Nico[polis] de olabileceğini belirtmiştir. Bu şüpheyle birlikte 11. Lejyonun Asia Minor kökenli askerlere sıklıkla rastladığımız askeri birimlerden biri olması sebebiyle yazıt teze dahil edilmiştir.

κε' [ἐ]ν ἄλλῃ τρίτῃ Θρακῶν Αὐγούστη σημεαφόρο[ς] | τὴν κ[αμ]άραγ
[.]Ο[.]Α[.]Ο[.] ἐαυτῶι κα[τεσκεύασε(?), καὶ {τῷ δεῖνι}(?) | χαίρετε.

Αἰκλάμα: Prusias ad Hypiumlu ⁶²⁵ Sellius Suntukhionos'un ala III Augusta Thracum'da 25 yıl sancaktar olarak askerlik yaptığı yazıtta ifade edilmektedir.

BeP 127. Aurelius Taurus

Belge türü: Mezar yazıtı

Buluntu yeri: Roma

Kaynak: AE 1983, 51

Tarihleme: III. yy.

*Di(s) Manib(us) | Aurelius Tau(rus), | miles coh(ortis) II pr(aetoriae) | po(suit) matri
be(ne) me(renti) ||⁵ Iuli(a)e Ma Germ(lanicopolis in B(ithynia?).*

Αἰκλάμα: Cohors II Praetoria eri Aurelius Taurus mezarı Bithynia'nın Germanicopolis kentinden annesi Iulia Ma için yapmıştır.

BeP 128. Papianus Pompeius

Buluntu yeri: Nikaia / provincia Bithynia et Pontus

Belge türü: Adak yazıtı

Kaynak: Hüseyin Sami Öztürk, “Nikaia’da (Bithynia) Epigrafik ve Tarihi-Coğrafi çalışmalar (2010-2019)” – **Epigraphical-Historical, Geographical Researchs (2010-2019) in the Territory of Nicaea (Bithynia) in 2020**, (ed.) H. S. Öztürk – H. Şahin – Z. Çulha, **I. Küçükasya Tarihi ve Epigrafyası Sempozyumu, İstanbul 14-15 Ekim, 2010 – I. Asia Minor History and Epigraphy Symposium, İstanbul in 14-15 October, 2010, İstanbul 2020: 108-128 [Turkish translation]; 272–292 [English translation]; 280-281, nr. 1, Fig.; IAM IV. 2021, Nr. 16**

⁶²⁵ Asker tam olarak memleketinde gömülmüş olmasına rağmen kentinin adını net bir şekilde yazıtında aktardığı görülmektedir. Bu durum memleketlerinde gömülen Asia Minor kökenli askerler için oldukça nadir karşımıza çıkmaktadır.

Literatür: M. E. C. Öztürk, **Epigrafik Belgelerin Işığında Küçük Asya'daki Roma Askerlerinin Dinsel Yaşamı**, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, 2023: 107

Tarihleme: 238 – 244

- - - | [Δι]ϊ(?) Παπιαν[ὸ]ς Πομπεί[ο]ς | [στ]ρατιώτης λε[γ] | [ι]ῶνος πρώτη[ς] ||⁵
[Π]αρθικῆς Σεβο[ηρ] | [ιαν] *vacat* ἤς Γορδ[ια] | [v]ῆς καὶ. | - - -

Açıklama: 1. Parthica Severiana Gordiana lejyonundan asker⁶²⁶ Papianus Pompeius Zeus'a adakta bulunduğu yazıttan anlaşılmaktadır.

BeP 129. Marcus oğlu Marcus Cupitius Paulus

Buluntu yeri: Ivosevci – Burnum / Dalmatia

Belge türü: Mezar yazıtı, bk. Aile Soyağacı s. 544 ve 545

Kaynak: CIL III 13263

Literatür: Forni 1953: 229; Mann 1983: 111; Bowie 2014: 65

Tarihleme: 42 – 100

Sub hac in | scriptione | M(arcus) Cupitius | M(arcus) f(ilius) Pol(lia) ||⁵ Paulus |
Amasia | miles leg(ionis) | XI C(laudiae) P(iae) F(idelis) stip|endiorum ||¹⁰ XVII
Cupitius | Pol(l)io frater | faciundum | curavit.

Açıklama: Amasyalı Marcus Cupitus Paulus'un 11. Claudia lejyonunda 17 yıl askerlik yaptığı yazıttan anlaşılmaktadır.

BeP 130. Gaius Atilius Sabinus

Buluntu yeri: Amwas – Emmaus / Filistin, provincia Syria

Belge türü: Mezar yazıtı

Kaynak: CIL III 14155/11

⁶²⁶ Asia Minor'da bulunan veteranlara ait olduğu sanılan bir yazıtta daha *miles* (στρατιώτης) ve *veteranus* ayrımının gözetilmediği düşünülmektedir. Söz konusu kişi emekli de olsa veteran yerine aktif görevdeymiş gibi bu ifade kullanılmış olması ihtimali bulunmaktadır. Aurelius Aristonikos da (As 10) Papianus Pompeius gibi Zeus'a adak yazıtında kendini στρατιώτης olarak tanıtmaktadır.

Literatür: Forni 1953: 176; Bowie 2014: 66

Tarihleme: 68 – 70

*C(aius) Atili[us ---] | f(ilius) Col(lina) Sabin|us Amasio | mil(es) leg(ionis) V
Ma||⁵c(edonicae) 7(centuria) Stimini | an(norum) XXV mil(itavit) | [-----*

Açıklama: Amasyalı Gaius Atilius Sabinus 5. Macedonica lejyonu askerinin 35 yıl yaşadığını yazan satır okunu durumdayken, askerlik süresini yazan satır eksiktir.

BeP 131. Antonius Severus

Buluntu yeri: Amastris

Belge türü: Mezar yazıtı, bk. Aile Soyağacı s. 545

Kaynak: SEG XLV 1694; Marek1993: 184, nr. 105

Literatür: Ardal 2022: 73, nr. 1.

Tarihleme: II. – III. yy.

[---]εμένιος Δη|[μοσ]θένους υίφ | [Αντ]ωνίω Σευήρο) | [ίππ]εῖ ληγιοναρ||⁵[ω]
ἀνέστησα μνή|μης χάριν.

Açıklama: Baba adı Demosthenes olan asker Antonius Severus'un süvari lejyoner olduğu yazıttan anlaşılmaktadır. Yazıtın SEG ve Marek edisyonları farklı okumalar önermektedir. Yazıtın dördüncü satırındaki boşluk ve sonrası Marek 1993 edisyonunda [τ]ῶ ληγινοαρίω olarak tamamlanmıştır. Askerin muvazzaf mı yok veteran olarak mı öldüğü yazıtın kondisyonu sebebiyle açık değildir. Ancak SEG editörleri A. Severus Amastris kökenli olabileceğini belirtmişlerdir.

BeP 132. Gaius Tarquitius (Krateros?)

Buluntu yeri: Nicomedia

Belge türü: Mezar yazıtı

Kaynak: K. Stauner, “The funerary inscription of Gaius Tarquitius”, **GEPHYRA**, C. VIII, 2011: 45 – 54

Literatür: Ardal 2022: 147, nr. 47

Tarihleme: I – II. yy.

Γ. Ταρκύτι[ος + cognomen? + askeri görev? + στρατευσάμενος? - veteran]

έν σπείρη [+ birlik numarası + birliğin adı? + görev süresi? + ζήσας?;

ἀμέμπτως ἔτη[+ sene⁶²⁷ + fiil + τὸν βωμὸν⁶²⁸?]

καὶ τὴν πύελον Ταρκυτίου[υ? + cognomen? + καὶ Ταρκυτίου?]

⁵ Κρατέρου καὶ Ταρκυτίου[υ? + cognomen? + οἴου / kardeşi? + ?αὐ-]

τοῦ καὶ κληρονόμου[ων? + ἕτερος δὲ ἐν τῇ πυέλῳ?]

μὴ βληθήσεται ἐ[ὰν δὲ τις τολμήσῃ + fiil?]⁶²⁹

[ῆ? κακο]υργῆσαί τι?]

Açıklama: Gaius Tarquitius isimli askerin muvazzaf mı yoksa veteran mı olduğu belli değildir. Yazıtın ikinci satırındaki ἐν σπείρη ifadesinden askerin bir auxilia birliğinde görevli olduğu anlaşılmaktadır. K. Stauner, Tarquitius isminin askerler arasında çok nadir bulunduğunu da belirterek, askerin ismini ve/veya yurttaşlığını Nero döneminde Bithynia et Pontus valiliği yapmış Marcus Tarquitius Priscus'tan alıyor olabileceğini de ifade etmiştir. Asker Tarquitius'un Yunan kökenli olması ve Nicomedia kentinden gelmesi ihtimaller dahilindedir. Buna işaret olarak ismi beşinci satırda okunan ve muhtemelen askerin *cognomeni* olan ya da onun ailesinden olan Krateros'u (genitivus: Κρατέρου) göstermektedir⁶³⁰.

BeP 133. Aurelius Marcianus

Buluntu yeri: Eser bugün Römisch-Germanischen Museum Köln'de bulunmaktadır.

Belge türü: Kurşun ağırlık

Kaynak: Haensch, Weiß, 2005: 471

Literatür: M. Adak, “Die Agoranomen von Nikomedeia”, **PHILIA**, C. V, 2019: 20 –

⁶²⁷ Buradaki tarihlemelerde Sulla ya da Actium milatları kullanılmış olabilir. Asia Minor'dan benzer örnekler için bk. **As 17**, **As 25**, **As 52** ve **As 61**. Bu örneklerin hepsi de Asia eyaletinden ve birbirine yakın lokasyonlardan gelmektedir. Actium ve Sulla milatlarının tarihlemelerde kullanılması Asia eyaleti dışında bir örnekte belgelenebilmesi dikkate değer olurdu. Ancak bu yazıtta da maalesef tarihlemenin olduğu kısım kıraktır.

⁶²⁸ Anıt, heykel ya da yazıt kaidesi, yükseltilmiş platform.

⁶²⁹ “Eğer biri mezara zarar verirse...” şeklinde menedici formülasyon olması muhtemeldir.

⁶³⁰ Bu isimde Asia Minor kökenli bir diğer asker için bk. **As 36**.

33.

Tarihleme: 249 – 251

A yüzü:

Ἔτους α΄ τοῦ Ἰ κυρίου ἡμῶν Αὐτοκράτορος Καίσαρος Γ(αίου) Μεσσίου
Κυλίντου Τραιανοῦ Ἰ Δεκίου Εὐσεβοῦς ἸΕὐτυχοῦς Σεβαστοῦ

B Yüzü

Ὑπατείου Ἰ τῆς ἐπαρχίας τοῦ λαμπροτάτου ὑπατικοῦ Λ(ουκίου) Ἰ Ἐγνατίου
Βίκτορος Ἀλλιανοῦ, πρεσβευτοῦ καὶ ἀντιστρατήγου τοῦ Σεβαστοῦ,
ἀγορανομοῦντος Ἀὐρηλίου Μαρκιανοῦ Παλαιατρατιώτου.

Açıklama: İmparator Decius Traianus dönemine tarihlenen bu kurşun ağırlık üzerinde Nicomedia’da *agoranomos* görevini yerine getiren Aurelius Marcianus’un ismini okumaktayız. Burada esas ilginç olan ismin ardından gelen veteran (*παλαιστρατιώτης*) ifadesidir. Veteranın baba adına dair bir bilgi vermemiş, bunun yerine emekli asker olduğunu belirtilmiştir. Bu durum R. Haensch tarafından askerin kent ileri gelenlerinden birinin ailesine mensup olmadığı şeklinde yorumlanmıştır⁶³¹. *Agoranomos* görevini icra etmek kent meclisine (*boule*) üyelik gerektirdiğinden A. Marcianus bu seçkin göreve eski asker kimliğinin prestiji sayesinde layık görülmüş olabilir⁶³². M. Adak da Nicomedia gibi bir metropolde eski bir askerin bu görevi üstlenmesinin dikkate değer olduğunu belirtmiştir⁶³³.

Aurelius Marcianus özelinde heyecan verici bir başka düşünce kendisinin yukarıda Asia eyaleti başlığı altında **As 50** numarasıyla kodladığımız, Dacia’da lejyon signiferi olarak Men Aniketos’a adakta bulunan Aurelius Marcianus ile aynı kişi olması ihtimalidir. Bu asker muhtemelen memleketi Nicomedia’dan Potaissa’da

⁶³¹ Haensch, Weiß, 2005: 482.

⁶³² Adak 2019: 26.

⁶³³ Bithynia kırsalında veteran Publius Alfius’un (**BeP 84**) da köyde rahiplik gibi kamusal bir vazifeyi yerine getirdiği görülmektedir bk. Adak 2019: 26.

bulunan 5. Macedonica lejyonuna katılmış, görevini tamamladıktan sonra yurduna geri dönerek *agoranomos* olarak kamusal bir görevi üstlenmiş olabilir. Eğer tahminimiz doğruysa tez içerisinde hem görev yerinde hem de emekliliğinde kendi yurdunda izini takip edebildiğimiz tek Asia Minor kökenli asker olduğunu ileri sürebiliriz⁶³⁴.

⁶³⁴ Bu da aslında açık bir şekilde köken ifadesi olmamasına rağmen Men Aniketos'a Potaissa'da adakta bulunan Aurelius Marcianus'u Asia Minor kökenli olabileceğini ileri süren I. Piso'nun tahminini doğrulamaktadır bk. Piso 2018: nr. 27.

3. PROVINCIA CILICIA

C 1. Gaius Numidius Quadratus

Buluntu yeri: Tibur / Roma

Belge türü: Mezar yazıtı

Kaynak: CIL XIV 3627

Literatür: Bennett 2017: nr. 25

Tarihleme: II. yy.

*C(aius) Numidius Qualdratus, n(atione) Cilix | mil(es) cl(assis) pr(aetoriae) Milsen(atium), militavit II^s annis XX, vixit | ann(is) XXXX. M(arcus) Posltumius Secundus b(ene) m(erenti).*⁶³⁵

Açıklama: Misenum Donanması eri ⁶³⁶ Cilicia ulusundan Gaius Numidius Quadratus'un 20 yıl askerlik yaptığı 40 yıl yaşadığı yazıttan anlaşılmaktadır.

C 2. Zoilus oğlu Neon olarak da bilinen Lucius Antonius Leo

Buluntu yeri: Misenum

Belge türü: Mezar yazıtı

Kaynak: CIL X 3377; ILS 2839

Literatür: Bennett 2017: nr: 11

Tarihleme: II. yy.

Dis Manib(us) | L(ucius) Antonius Leo q(ui) | et Neon Zoili f(ilius) | natio(ne) Cilix mil(es) cl(assis) II^s pr(aetoriae) Mis(enensis) 7 (centuria) III (triere) Asclepio | vixit annos XXVII | militavit an(nos) VIII | C(aius) Iulius Paulus helres cur(am) egit.

⁶³⁵ Bu asker Tibur'da defnedilmiştir. J. Bennett'e göre muhtemelen Hadrianus'un burada inşa ettirdiği sarayda görevliydi. Gemi isminin olmayışı da donanma eri olarak celp edilip direkt ya da kısa bir süre sonra sarayda görevlendirildiği izlenimini veriyor.

⁶³⁶ Donanma erlerinin isimlerinde dikkat çeken bir diğer husus ise donanmaya dahil olduklarında her zaman Romalı *tria nomina* isimler almakla birlikte lejyonerlerde sıklıkla görüldüğünün aksine imparatorunun *praenomen* ve *nomen gentilesini* nadiren almalarıdır.

Açıklama: Cilicia ulusundan Zoilus oğlu Neon olarak da bilinen Lucius Antonius Leo'nun Misenum donanmasında 9 yıl askerlik yaptığı 27 yıl yaşadığı yazıttan okunmaktadır.

C 3. Gaius Marius Montanus

Buluntu yeri: Misenum

Belge türü: Mezar yazıtı

Kaynak: CIL X 3605

Literatür: Bennett 2017: nr. 3

Tarihleme: II. – III. yy.

*D(is) M(anibus) | C(aius) Marius Montan(us) | miles classis prae(toriae) |
Mise(nensis) IIII (quadri) Venere na^lstione Cilix vixit an(nos) | XXXX mil(itavit)
an(nos) XX C(aius) Iul[-----*

Açıklama: Cilicia ulusundan, Misenum Donanması eri Gaius Marius Montanus'un 40 yıl yaşadığı ve 20 yıl askerlik yaptığı yazıttan anlaşılmaktadır.

C 4. Marcus Casius Diogenes

Buluntu yeri: Misenum

Belge türü: Mezar yazıtı, bk. Aile Soyağacı s. 553

Kaynak: CIL X 3558; Ferrero 1878: 198

Literatür: Bennett 2017: nr. 3

Tarihleme: II. – III. yy.

*D(is) M(anibus) | M(arco) Casia Diogeni | veter(ano) nat(ione) Cilix <v=B>ixit |
ann(os) LXX M(arcus) Casius ^lBitali(s) et Casia Ianularia patri dulcis(s)imo |
b(ene) m(erenti) f(ecit).*

Açıklama: Cilicia ulusundan veteran Marcus Casius Diogenes'in ⁶³⁷ 70 yıl yaşadığı

⁶³⁷ C 5 Aşağıda Asclepiadis'te olduğu gibi askerinin *praenomen* ve *nomen gentilesi* Latince iken *cognomeninde* yerel ismi korunmuştur.

yazıttan anlaşılmaktadır.

C 5. Lucius Germanus Asclepiadis

Buluntu yeri: Roma

Belge türü: Mezar yazıtı

Kaynak: CIL VI 4846; CIL VI 3113

Literatür: Bennett 2017: nr. 16

Tarihleme: 71 – 150

*D(is) M(anibus) | L(ucius) Germani | Asclepiadis | mil(itis) class(is) pr(aetoriae) ||⁵
Misen(ensis) n(atione) | Cilix v(ixit) a(nnos) XXX | mil(itavit) a(nnos) IX h(eres)
b(ene) m(erenti) f(ecit).*

Açıklama: Cilicia ulusundan Lucius Germanus Asclepiadis Misenum Donanmasında 11 yıl hizmet etmiş 30 yıl yaşamıştır.

C 6. Iulius Antiochus

Buluntu yeri: Misenum

Belge türü: Mezar yazıtı, bk. Aile Soyağacı s. 556

Kaynak: CIL X 3424

Literatür: Bennett 2017: nr. 18

Tarihleme: II. – III. yy.

*D(is) M(anibus) Iuli Antiochi | fabri duplicari na|tione Cilix vixit ann(is) LX | militavit
annos XXV Iulia ||⁵ Ulpiane patri b(ene) m(erenti) f(ecit).*

Açıklama: Cilicia ulusundan demirci duplicarius, Iulius Antiochus, 60 yıl yaşamış ve 25 yıl askerlik yapmıştır⁶³⁸. Iulia Ulpiane babasına yazıtı dikmiştir.

⁶³⁸ Donanma erlerinde hizmet süresi 26 yıl olmasına rağmen burada 25 yıllık görev süresi verilmiş. Bununla birlikte yazıtta askerin veteran olduğun dair bir ifade de yer almıyor. Eğer 60 yaşında görevdeyken öldüyse 35 gibi oldukça geç bir yaşta askerlik mesleğine başladığı ortaya çıkmaktadır. Sadece veteran statüsünün yazıtı unutulduysa 25 yılda da emekliliğin bazı durumlarda (sağlık sebebi) belki de mümkün olabilmekteydi.

C 7. Iulius Polionus

Buluntu yeri: Misenum

Belge türü: Mezar yazıtı, bk. Aile Soyağacı s. 553

Kaynak: AE 1972: 80

Literatür: Bennett 2017: nr. 20

Tarihleme: II. – III. yy.

D(is) M(anibus) | Iulii Polioni gub(ernatoris)⁶³⁹ | ex III (triere) Parthico nat(ione) | Cilix Cory(caeus) mil(itavit) II⁵ annis XVII Ta(tias) coniugi | suo b(ene) m(erenti) f(ecit).

Açıklama: Cilicia ulusundan Corycus kentinden Parthicus triremesi dümencisi Iulius Polionus, 17 yıl askerlik yapmıştır. Eşi Tatias⁶⁴⁰ yazıtı dikmiştir⁶⁴¹.

C 8. Gaius Lucilius Lucinianus

Buluntu yeri: Misenum

Belge türü: Mezar yazıtı

Kaynak: CIL X 3402

Literatür: Bennett 2017: nr. 21

Tarihleme: II. yy.

D(is) M(anibus) | C(aio) Lucilio Luciano III(triere) Sa(lute) n(atione) Cilix vixit ann(os) | XXXV milit(avit) ann(os) X II⁵ C(aius) Helvius Iulianus arm(orum) | ex eadem secund(us) her(es) b(ene) m(erenti) f(ecit).

Açıklama: Cilicia ulusundan Gaius Lucilius Lucianus'un. 35 yıl yaşadığı ve 10 yıl askerlik yaptığı yazıttan anlaşılmaktadır.

⁶³⁹ Geminin kıç tarafında bulunan *gubernator* sağlı sollu sıralanmış olan kürekçilerin hareketlerinin koordinasyonundan ve kürekçilerin denetiminden sorumluydu. Starr 1960: 56.

⁶⁴⁰ Polionus'un eşinin ismi olan Tatias Asia Minor'un yerel isimleri arasında belgelenmektedir bk. **LPGN** Vc. 412; Polionus henüz orduya dahil olmadan önce yüksek ihtimal evliydi ve eşi de onunla birlikte Misenum'a göç etmişti.

⁶⁴¹ Beklenenin aksine askerinin yaşam süresi yazıtta verilmemiştir.

C 9. Lucius Marius Hermogenus

Buluntu yeri: Misenum

Belge türü: Mezar yazıtı

Kaynak: CIL X 3604

Literatür: Bennett 2017: nr. 22

Tarihleme: II. – III. yy.

*D(is) M(anibus) | L(uci) Mari He[rmo]lgenis n(atione) C[il(ix) m(iles) c(lassis)
p(raetoriae)] | Mis(enensis) Flavi[a Fo]ll⁵rtunata c[on]liug(i) o[ptimo?]m | [---*

Açıklama: Cilicia ulusundan, Misenum Donanması eri Lucius Marius Hermogenis eşi Flavia Fortunata'nın isimleri yazıtta okunmaktadır.

C 10. Gaius Mucius Valens

Buluntu yeri: Roma

Belge türü: Mezar yazıtı

Kaynak: AE 2008: 201; CIL VI 3123

Literatür: Bennett 2017; nr. 24

Tarihleme: II. yy.

*D(is) M(anibus) | C(ai) M(uci) | Valentis | mil(itis) cl(assis) pr(aetoriae) Mis(enensis)
ll⁵ III(triere) Iside | n(atione) Cilix | v(ixit) a(nnos) XXXVIII | mili(tavit) a(nnos) XVI.*

Açıklama: Cilicia ulusundan, Misenum Donanması eri Gaius Mucius Valens'in 38 yıl yaşadığı ve 16 yıl askerlik yaptığı yazıttan anlaşılmaktadır.

C 11. Gaius Octavius Fronto

Buluntu yeri: Misenum

Belge türü: Mezar yazıtı

Kaynak: CIL X 3443

Literatür: Bennett 2017: nr. 26

Tarihleme: II. – III. yy.

C(aius) Octavius Fro[n]to | quondam medicus | duplicar(ius) ex III(triere) Tigr(i) | natione Cilix C(aius) Iuli II⁵us Fabianus manip(ularis⁶⁴²) | fratri suo b(ene) m(erenti) f(ecit).

Açıklama: Tigris triemesinden, Cilicia ulusundan Gaius Octavius Fronto'nun *duplicarius* hekim olduğu yazıtta ifade edilmektedir.

C 12. Publicus Messoris

Buluntu yeri: Roma

Belge türü: Mezar yazıtı

Kaynak: CIL VI 3129; Ferrero 1878: 29

Literatür: Bennett 2017: nr. 27

Tarihleme: II. yüzyıl

D(is) M(anibus) | Publici | Messoris | mil(itis) cl(assis) p(raetoriae) Mis(enensis) II⁵ III(triere) Minerva{e} | natione Cilix | v(ixit) a(nnos) XXXXV | mil(itavit) a(nnos) XVIII | h(eres) b(ene) m(erenti) f(ecit).

Açıklama: Cilicia ulusundan Misenum Donanması eri Publicius Messoris'in 45 yıl yaşadığı ve 18 yıl askerlik yaptığı mezar yazıtında görülmektedir.

C 13. Gaius Rufius Cassianus

Buluntu yeri: Misenum

Belge türü: Mezar yazıtı

Kaynak: CIL X 3619

Literatür: Bennett 2017; nr. 28

Tarihleme: II. – III. yy.

D(is) M(anibus) | C(aius) Rufius Cassianus III(triere) Miner<v=B>a | n(atione)

⁶⁴² Cumhuriyet dönemi lejyonlarında iki *cohorstan* oluşan bir taktik birim olan *manipulusa* ait anlamına gelen *Manipularis* donanma eri yazıtlarında *miles* ya da çok nadiren *nauta* gibi sıradan asker (*miles gregarius*) anlamında kullanılmaktadır G. C. Starr, **The Roman Imperial Navy 31 B. C. – A. D. 324**, New York, 1941: 58.

C(ilix) m(ilitavit) a(nnos) VI <v=B>(ixit) a(nnos) XXX II⁵ Domitius Crispus I b(ene) m(erenti) f(ecit).

Açıklama: Minerva tiremesinde altı yıl askerlik yaptığını okuduğumuz Cilicia ulusundan Gaius Rufius Cassianus 30 yıl yaşamıştır. Misenum'da bulunan mezar yazıtında donanma adının verilmesine gerek duyulmamıştır.

C 14. Gaius Sempronius Maximus

Buluntu yeri: Misenum

Belge türü: Mezar yazıtı, bk. Aile Soyağacı s. 553

Kaynak: CIL X 3623

Literatür: Bennett 2017; nr. 29

Tarihleme: II. – III. yy.

C(aius) Sempronius Maxi^lmus III(triere) Athenonice I nat(ione) Cilix vixit ann(os) I XLV mil(itavit) XXV Iulia II⁵ Marcia coniug(i) b(ene) m(erenti) f(ecit).

Açıklama: Cilicia ulusundan Gaius Sempronius Maximus'un 45 yıl yaşadığı 25 yıl askerlik yaptığı okunmaktadır. Eşi Iulia Marcia yazıtı diken kişi olarak aktarılmıştır.

C 15. Quintus Servilius Iasonis

Buluntu yeri: Misenum

Belge türü: Mezar yazıtı, bk. Aile Soyağacı s. 556

Kaynak: CIL X 3454 = ILS 2861

Literatür: Bennett 2017: nr. 30; Ferrero 1878: 74

Tarihleme: II. – III. yy.

D(is) M(anibus) I Q(uinti) Servili Iaso^lnis nau^f(ylacis) IIII(quadriere) Vesta I nat(ione) Cilix mil(itavit) ann(os) XXII II⁵ C(aius) Iul(ius) Ianuar(ius) nau^f(ylax) III(triere) Parthic(o) I tutor Aurel(i) Iasonis fil(ii) et here{di}s I eius b(ene) m(erenti) f(ecit).

Açıklama: Yazıtta Cilicia ulusundan Quintus Servilius Iasonis ⁶⁴³ Vesta quadrieresinde 22 yıl askerlik yaptığı ve başka bir gemiden (Parthicus triremesinden) asker arkadaşı Gaius Iulius Ianuarius'u oğlu Aurelius Iasonis'e veli – koruyucu tayin ettiğini görmekteyiz.

C 16. Marcus Suttis Valens

Buluntu yeri: Misenum

Belge türü: Mezar yazıtı

Kaynak: CIL X 3372; Ferrero 1878: 53b

Literatür: Bennett 2017: nr. 31

Tarihleme: II. – III. yy.

*D(is) M(anibus) | M(arcus) Suttis Valens | natione Cilix cen|tur(io) ex IIII(quadriere)
Vesta vixit |⁵ annis XXXV milita(vit) | annis XIII AT I.*

Açıklama: Yazıtta Cilicia ulusundan Marcus Suttis Valens'in Vesta quadrieresinde yüzbaşı olduğu ve 35 yıllık yaşamının 13 senesini donanma eri olarak geçirdiği okunmaktadır.

C 17. Gaius Valerius Longinus

Buluntu yeri: Misenum

Belge türü: Mezar yazıtı

Kaynak: CIL X 3651; Ferrero 1878: 325

Literatür: Bennett 2017; nr. 32

Tarihleme: II. – III. yy.

*D(is) M(anibus) | C(aio) Valeiro Longi|no lib(urna) Aesculapio | stip(endiorum) XV
n(atione) Cilix vix(it) |⁵ ann(os) XXX Valeri|us Apollinaris | heres lib(urna)
Aescul(apio) | b(ene) m(erenti) f(ecit).*

Açıklama: Cilicia ulusundan er Gaius Valerius Longinus'a, 30 yıllık yaşamış ve 15

⁶⁴³ LPGN Vc. 190.

yıl donanmada görev yapmıştır. Misenum ya da Ravenna'dan gelen birçok yazıtta Longinus'ta olduğu gibi askerin donanmasının açıkça belirtilmesine gerek duyulmamıştır.

C 18. Veratius Uمبر

Buluntu yeri: Misenum

Belge türü: Mezar yazıtı

Kaynak: CIL X 3662; Ferrero 1878: 346

Literatür: Bennett 2017: nr. 34

Tarihleme: III. yy.

*Veratio Umbro I [ma]nipulari III(triere) AthenoI[nic]e] natione Cilix viIxit annis
XXXV militavIIP⁵it annis XIII Caius Antonius I Saturninus III(triere) Athenonice I
h(e)res b(ene) m(erenti).*

Açıklama: Cilicia ulusundan Veratius Uمبر'e yapılan mezar yazıtında kendisinin 35 yıl yaşadığı ve 13 yıl askerlik yaptığı belirtilmektedir.

C 19. Valerius Neon

Buluntu yeri: Roma

Belge türü: Mezar yazıtı

Kaynak: CIL VI 3140

Literatür: Bennett 2017: nr. 33

Tarihleme: II. – III. yy.

*D(is) M(anibus) I [--- Va]leri Neo[nis?] I [mil(itis)] cl(assis) pr(aetoriae)
Mis(enensis) I [III(triere) Mi]nerva n(atione) C[---]⁶⁴⁴IP⁵ [vix(it) a(nnos)] XXXII
mil(itavit) a(nnos) [---]I h(eres) b(ene) m(erenti) f(ecit).*

Açıklama: Mezar yazıtı Roma'da bulunan Cilicia ulusundan Valerius Neon isimli

⁶⁴⁴ J. Bennett buradaki boşluğun Cappadocia, Crete ya da Corsica kökenli çok az sayıda asker bu donanmada bulunduğundan dolayı Cilix olarak tamamlanabileceğini önermiştir. Ayrıca Neon ismi Anadolu'da oldukça yaygınken Neonis de Pisidia'da belgelenmiştir bk. **LPGN** Vc: 313 – 314

askerin birliği bu defa Misenum Donanması olarak belirtilmiştir. 32 yıl yaşadığı okunurken görev süresinin yazılı olduğu kısım okunur durumda değildir.

C 20. İsim bölümü kayıp Kilikalı bir donanma eri

Buluntu yeri: Roma

Belge türü: Mezar yazıtı

Kaynak: CIL X 3668; Ferrero 1878: 365

Literatür: Bennett 2017: nr. 35

Tarihleme: II. yy.

-----] | manip(ularis) lib(urna) Armat(a) | natione Cilix vixit | annos XXXXV
milit(avit) II⁵ ann(os) XXIII h(eres) b(ene) m(erenti) f(ecit).

Açıklama: Cilicia ulusundan, Armatus Liburnasında görevli erin 45 yıl yaşadığı ve 24 yıl askerlik yaptığı bilgileri okunurken askerin isminin yazılı olduğu baş kısmı kayıptır.

C 21. Aurelius Marullus

Buluntu yeri: Misenum

Belge türü: Mezar yazıtı, bk. Aile Soyağacı s. 553

Kaynak: CIL X 3445

Literatür: Bennett 2017: nr. 12

Tarihleme: 180 – 270⁶⁴⁵

D(is) M(anibus) | Aurelio Marullo | nau(ylaci) III(triere) Victoria nat(ione) | Cilix
vix(it) ann(os) XLV II⁵ m(enses) VI d(ies) VII mil(itavit) ann(os) | XXV Antonia
Elpidia | coniunx et heres | marito ben(e) mer(enti) | fec(it).

⁶⁴⁵ Tarihlemede esas alınan kriter olarak burada askerin *praenomeni* Aurelius dayanak olarak alınmış olmalıdır. Donanma erlerinin orduya dahil oluşlarında bu durum nadiren de olsa tarihlemede daha dar bir zaman aralığı önerebilmektedir. Ayrıca *tria nomina* yerine *nomen gentiles* olmadan verilen iki isimli yazıtlar da III. yüzyıldan itibaren yaygınlaşmaktadır ki bu da askeri imparator Marcus Aurelius sonrasına tarihlememizi mümkün kılmaktadır.

Açıklama: Victoria triremesinden, Cilicia ulusundan, denizci Aurelius Marullus'un yaşam süresi nadir görülür biçimde 45 yıl 6 ay 7 gün olarak detaylıca aktarılmıştır. 25 yıl askerlik yapan askere eşi ve varisi Antonia Elpida'nın⁶⁴⁶ yazıtı diktiği ifade edilmektedir.

C 22. Marcus Vitelus Titianus

Buluntu yeri: Ravenna

Belge türü: Mezar yazıtı, bk. Aile Soyağacı s. 555

Kaynak: CIL XI 110; Ferrero 1878: 480

Literatür: Bennett 2017: nr. 36

Tarihleme: I. – III. yy.

*M(arcus) Vitelu(s) | Titianus | na(tione) Cilix vix(it) | ann(os) XXXIII m(ilitavit) II⁵
ann(os) XI IIII(quadriere) Pad(o) | Mindius | Titianus | frater p(osuit) | in fr(onte)
p(edes) VI II¹⁰ in ag(ro) p(edes) VIII.*

Açıklama: Cilicia ulusundan, Marcus Vitelus Titianus'un 34 yıl yaşadığı ve 11 yıl askerlik yaptığı belirtilmiştir. Ravenna'da görev yapan Asia Minor kökenli az sayıda askerden biri olan Marcus Vitelus için kardeşi Kardeşi Mindius Titianus'un mezarı yaptığını okumaktayız. 6 ayak genişliğinde ve 8 ayaklık derinlikte [gömülüdür – mezar toprağı ona aittir⁶⁴⁷ olarak anlaşılabilir bir ifade de yazıtın sonuna eklenmiştir.

C 23. Valerius Montanus

Buluntu yeri: Terracina / Italia

Belge türü: Mezar yazıtı, bk. Aile Soyağacı s. 556

Kaynak: AE 2017: 208; CIL X 8261

⁶⁴⁶ Askerin eşi ismi olan Elpidia - Helpidia, (Ἐλπίδία) Phrygia ve Galatia'da belgelenen yerel bir isimdir. Dolayısıyla eşiyile birlikte Italia'ya göç ettiği düşünülebilir **LPGN** 136.

⁶⁴⁷ Başka kimse buraya gömülemez anlamında bir uyarı olarak yazıtta eklenmiş olmalıdır. 1 ayak ölçüsü 29,6 cm olduğuna göre askerin gömülü olduğu alan 6 x 29,6 = 177,6 cm ile 29,6 x 8 = 236,8 cm'dir. Dolayısıyla gömülü olduğu alan 4,2 metrekairelik bir alana karşılık gelmektedir. Antik dönem ölçüm birimleri hakkında detaylı bilgi için bk. Ronald Zupko, Lawrence James Chisholm, "measurement system". **Encyclopedia Britannica**, 20 Ekim 2023, (<https://www.britannica.com/science/measurement-system>. Erişim tarihi: 29 Haziran 2024).

Literatür: Mommsen 1884: 33

Tarihleme: III. yy.

*D(is) M(anibus) | Valeriae Frontinae nat(ione) Gnigissae ex ci|vitate Coropisso⁶⁴⁸
vico Asseridi d(omini) n(ostri) filiae Val(eri) | Frontonis Aquileni quae vixit annis
XXXVIII II⁵ mensibus III diebus XXI | Valerius Montanus nau[ff]ylax ex eadem |
civitate et vico coniugi karissimae b(ene) m(erenti) f(ecit).*

Açıklama: Gnigissa ulusundan⁶⁴⁹ Koropissus kentinin Asseris köyünden Valeria Frontina'nın 38 yıl 3 ay 21 gün yaşadığı aynı köyden eşi denizci Valerius Montanus Naufylax'ın onun yazıtını diktiği okunmaktadır. Tezde kullanılan epigrafik belgeler arasında hem yaşam süresinde hem de köyüne kadar kökenini aktarma hususunda en titiz yazıt Valerius Montanus'un eşi Frontina'ya diktiği Latince mezar yazıtıdır.

C 24. Valentis oğlu Lucius Domitius Valens

Buluntu yeri: Bayraklı-İzmir, provincia Asia

Belge türü: Askeri diploma, bk. Aile Soyağacı s. 555

Kaynak: RMD I 44; AE 1977: 798

Literatür: Bennett 2017: nr. 37

Tarihleme: 16 Ekim 145

*... | ex gregale | L(ucio) Domitio Valentis f(ilio) Valenti Selinunto ex | Cilicia | et
Domitiae Neius⁶⁵⁰ f(iliae) Caesare ux(ori) ei(us) Suedrae et Valenti f(ilio) eius...*

Açıklama: Cilicia'nın Selinus kentinden Lucius Domitius Valens'e verilen diplomada her ne kadar birlik adının yazdığı bölüm kayıp olsa da "ex gregale" formülünden onun donanmadan emekli olduğu anlaşılmaktadır. Diploma alan diğer asker grubu *auxilia* erlerinde genellikle "ex pedite" ya da "ex equite" piyade – atlı ifadeleri

⁶⁴⁸ Strab. 12. 6. 1. (C 568).

⁶⁴⁹ Başka bir askere ait yazıtta rastlanmayan "Gnigissae" ifadesinin tam olarak hangi halka karşılık geldiği anlaşılamamıştır. İfade bir *hapax* (tek bir örneği olan, başka bir kaynakta geçmeyen) olarak nitelendirilebilir. Nitekim Mommsen de Gnigissae ifadesinin üzerinde durmamış origo formülünün Misenum'da daha bilindik olduğunu ve orada olsaydı *natione Lyciao* (Lycia ulusundan) olarak belirtilebileceğini yazmıştır bk. Mommsen 1884: 33.

⁶⁵⁰ Neius (Νεῖς; Νήις) Zgusta 1964: 1021 – 1; 1033 – 3.

kullanılmaktadır. Ancak tam olarak hangi donanma görev yaptığı belli değildir. Askeri eşinin de Syedralı olduğu bilgisi diplomanın ele geçen kısmında okunmaktadır.

C 25. Hellanicos⁶⁵¹ oğlu Marcus Didius Heliodoros⁶⁵²

Buluntu yeri: ?⁶⁵³

Belge türü: Askeri diploma, bk. Aile Soyağacı s. 556

Kaynak: RMD I 74

Tarihleme: 212

..qui militaverunt in classe praetoria Anton(in)iana Misenensi quae est sub Valerio Dato / praef(ecto) octonis et vicenis stipendi(i)semeritis / dimissis honesta missione ... ex centurione / M(arco) Didio Hellanici fil(io) Heliodoro / Pompeiopol(i) ex Cilic(ia) et Didiae / Tryphene ux(ori) eius Nicensi ex Bithyn(ia) / ...

Açıklama: Misenum donanmasından 28 yıllık hizmeti sonrası yüzbaşı rütbesiyle onurlu terhise hak kazanan Heliodoros Cilicia'nın Pompeiopolis kentinden gelmektedir. Askerin eşi Didia Tryphane'nin⁶⁵⁴ Nicaealı olduğu da ifade edilmiştir.

C 26. Pappaionis⁶⁵⁵ oğlu Marcus Herennius Pesicrates⁶⁵⁶

Buluntu yeri: Kesin buluntu yeri bilinmemekle birlikte Anadolu'da "Toroslar bölgesinde" bulunduğu ifade edilmektedir (RMD II 131).

Belge türü: Askeri diploma, bk. Aile Soyağacı s. 554

Kaynak: RMD II 131; Bennett 2017: nr. 17

Literetür: Speidel M. A. 2017, sf. 35 – 50, s. 43

Tarihleme: 27 Kasım 214

qui militaverunt in classe praetoria Antoninian(a) / Misenensi quae est sub Claudio

⁶⁵¹ Hellanikos LPGN Vb: İsim Asia Minor'da değil Hellas anakarasında gözlemlenmektedir.

⁶⁵² Heliodoros LPGN Vc: 175.

⁶⁵³ Buluntu yeri tam olarak belli olmayan diploma İstanbul Arkeoloji Müzesi'nde sergilenmektedir. Muhtemel buluntu yerinin Türkiye sınırları dahilinde olduğu önerilebilir.

⁶⁵⁴ Askerin eşinin ismi Τρύφαινα için bk. LPGN Va: 436

⁶⁵⁵ Askerin baba ismi Pappion'un (Παππιων) Hellenleşmiş bir versiyonu olabilir. Asia Minor'un yerel kökenli isimleri Hellen formunda karşımıza çıkabilmektedir bk. Zgusta 1964: 1199/24.

⁶⁵⁶ Pesicrates (Πεισικρατης) Ege adalarında ve Atina'da sıklıkla belgelenen bir Hellen ismidir.

Dionysio | praef(ecto) octonis et vicenis⁶⁵⁷ stipendi(i)s emeritis di | missis honesta missione .. ex principale | M(arco) Herennio Pappaionis fil(io) Pesicratae n(atione) | Isaur(us) vico Calloso et Herenniae Nesto | Iris fil(iae) Immae uxor(i) eius civit(ate) Isaura vico s(upra) s(cripto)⁶⁵⁸ ..

Açıklama: Misenum Donanmasında 28 yıllık hizmet sonrası onurlu terhise hak kazanan Isauria ulusundan Pesicrates'in Callosus köyünden olduğu da belirtilmiştir. Askerin eşinin de veteranla aynı köyde olduğunu görmekteyiz. III. yüzyılda donanma erlerinin görev süresi 26 yıldan 28 yıla yükseltilmiştir.

C 27. İsim bölümü kayıp Misenum donanması veterani

Buluntu yeri: ?

Belge türü: Askeri diploma

Kaynak: W. Eck, N. Mugnai, A. Pangerl, "Ein Diplom für einen Flottensoldaten aus Titiopolis in Cilicia", **ZPE**, C. CXCI, 2015: 249 – 252

Tarihleme: 17 Ocak 131

.. iis, qui militaverunt in classe praetoria Misenensi, quae est sub --- sex et viginti stipendiis emeritis dimissis honesta missione... [ex gregale] [---] f(ilio) Cilici Titiopolit(ano)/ [et --- ux]ori eius Cilici [et --- f(ilio) eius et --- f]il(iae) eius...

Açıklama: Misenum donanması veterani Cilicia'nın Titiopolis kentinden gelmektedir. 26 yıllık görevi sonrası diplomasını alan erin isminin bulunduğu bölüm kayıptır.

C 28. Orestes oğlu Gaius Longinus Italicus

Buluntu yeri: ?

Belge türü: Askeri diploma, bk. Aile Soyağacı s. 554

Kaynak: RGZM 56; AE 2006, 77

⁶⁵⁷ Askerin donanma erleri için geçerli olan normal emeklilik süresinin üzerine 2 yıl daha fazladan görev yaptığı okunmaktadır. Principatus başlarında 26 yıl olan görev süresinin 2 yıl daha artırıldığını diplomalar aracılığıyla öğrenmekteyiz.

⁶⁵⁸ Askerin eşinin ismi Imma da Isauria ve Pisidia'da sıklıkla belgelenen isimler arasındadır LPGN Vc: 194.

Literatür: M. A. Spiedel, 2017: 5 – 50: 43; E. M. Greene, **Women and Families in the Auxiliary Military Communities of the Roman West in the First and Second Centuries AD**, Chapel Hill, 2011: 297

Tarihleme: 17 Aralık 225

...qui milit(averunt) in classe] praetoria Severian(a) [Misen(ensis), quae est sub Sentio? Claudiano [praef(ecto), octonis et vice]nis stipendiis emeritis [dimiss(is) honest(a) miss(ione), ex centurione C(aio) Longino Italici fil(io) Oresti, Isauro vico Catessdo et Iuliae Iunia uxori eius Graecae...

Açıklama: Misenum Donanmasından 28 yıllık hizmet sonrasında onurlu bir şekilde yüzbaşı olarak terhis edilen Italicus Isauria'nın Catessdus köyünden gelmektedir. Eşinin köken bilgisi Graeca olarak verilmiştir.

C 29. Tumel--? oğlu Titus Domitius Domitianus

Buluntu yeri: Iconium / Galatia

Belge türü: Askeri diploma, bk. Aile Soyağacı s. 554

Kaynak: RMD II 133

Literatür: Talbert 2013: 169; Bennett 2017: nr. 15

Tarihleme: 27 Kasım 229

... qui militaverunt in classe praetoria Seve | riana p(ia) v(indice) Misenensi qu(a)e est sub Licinio Hie | roclate praef(ecto) octonis et vicens stipendis | emeritis dimissis honesta missione ... ex gregale | T(ito) Domitio Tumeli fil(io) Domitiano | Claudiopolis ex Cilicia vico Vindemi⁶⁵⁹ | et Aurelia Maiae uxori eius a frae et | C(aio) Domitio Diodoto et C(aio) Domitio Carico et | C(aio) Domitio Putiolano filis eius ...

Açıklama: Misenum Donanmasında 28 yıllık hizmet sonrası onurlu bir terhise hak kazanan Domitianus'un köken bilgisi III. yüzyıl diplomalarında alışıldığı üzere detaylı bir şekilde köyüne kadar verilmektedir. Askerin Afrika kökenli eşi ve çocuklarının

⁶⁵⁹ Claudiopolis kentine bağlı Vindemis köyü.

isimleri de diplomada yer almaktadır.

C 30. Gnaeus oğlu Gnaeus Antonius Tuaes?⁶⁶⁰

Buluntu yeri: Muhtemel buluntu yeri Türkiye'nin güneyi olarak RMD Edisyonunda belirtilmiş. ⁶⁶¹

Belge türü: Askeri diploma, bk. Aile Soyağacı s. 553

Kaynak: RMD III 171; AE 1985, 994

Literatür: Bennett 2017: nr. 10; N. Hanel, "Ein neues Diplom für einen Angehörigen der misenischen Flotte", **Bonner Jahrbücher**, S.185, 1985, 89 – 95

Tarihleme: 6 Şubat 158

*...iis qui militaverunt in classe praetoria | Misenensi quae est sub Tuticano Capito|ne
praef(ecto) sex et viginti stipendiis emerit|tis dimissis honestio missione...*

*ex gregale | Cn(aeo) Antonio Tuae f(ilio) Cnaeae Selinunt(o) | ex Cilicia | et Antoniae
Talli filiae Nani⁶⁶² uxor(i) eius Selinu(n)t(o) | et Saturnino f(ilio) eius et Capitoni
f(ilio) eius...*

Açıklama: Misenum Donanmasında 26 yıllık hizmet sonrası onurlu bir şekilde terhis olan Tuaes ve eşi Nanes'in memleketleri Cilicia'nın Selinus kenti olarak belirtilmiştir. Çiftin çocuklarının isimleri de diplomada yer almaktadır.

⁶⁶⁰ Zgusta 1964: 15845 – 4.

⁶⁶¹ "Birkaç tacir arasında el değiştiren bu tabletin en muhtemel buluntu yeri askerin ve eşinin geldiği Türkiye'nin güney bölgeleri olmalıdır" Roxan, a.y.: 294, dn. 1. Bu da görevinin bitimi sonrası askerin memleketine geri döndüğüne ancak eşiyle olan evliliğinin aktif görevi süresince devam ettiğine işaret etmektedir. Asker eşiyle muhtemelen onun celbi öncesi evlenmiş olan Antonia Talli eşine görev yerinde de refakat etmiş olmalıdır. Bunu düşündüren askerin muhtemelen aktif görevi esnasında dünyaya gelen oğluna gemi komutanının ismini vermiş olabileceğidir.

⁶⁶² Tallis (Ταλλίς); LPGN Vb: ? SEG XX: 96; Nanes(Νανης), Zgusta 1964: 1013 – 13; Houwink Ten Cate 1961: 115.

C 31. Gaius Iulius Menothius Cilicia ve

C 32. Publius Al[---]drat(---)? Cilicia, cohors praetoria erleri⁶⁶³

C 33. Marcus oğlu Marcus Cominius Memor

Buluntu yeri: ?

Belge türü: Askeri diploma

Kaynak: RGZM 48

Literatür: Eck 2009: 139

Tarihleme: 207

...qui pie et fortiter militia functi | sunt ... coh(ors) VII pr(aetoria) P(ia) V(index) |

M(arco) C[o]minio M(arci) f(ilio) Memori | Isauria ...

Açıklama: Cohors VIII praetoria pia vindex'te askerlik yapan Isaurialı Memor'un diplomasında görev süresi belirtilmemektedir.

C 34. Gaius Munatius Valens

Buluntu yeri: Macar Kalesi – Kestroi / Cilicia

Belge türü: Adak yazıtı

Kaynak: G. E. Bean, T. B. Mitford, **Journeys in Rough Cilicia 1964 – 1968**, Viyana, 1970: sf. 163, nr. 169

Literatür: Pilhofer 2006: nr. A 146; Russell 1991: 294

Tarihleme: I. – II. yy

[Γ]άιος Μουν[άτι]|[ο]ς Ουάλης, [πά]|[λ]αι στρατιώ|της⁶⁶⁴ λεγεῶ|⁵νος ἐβδ[όμης], |

Διὶ Ἐπηκ[ό]ο {Ἐπηκόω} ἐβ[χ]ήν.

Açıklama: Yazıttan 7. lejyon⁶⁶⁵ veteranı olan Gaius Munatius Valens⁶⁶⁶, Zeus'a

⁶⁶³ Menothius ve Publius isimli Kilikalı cohors praetoriae erlerinin isminin geçtiği yazıt bütün olarak verildi ve **Ca 10 ve Ca 11** başlığı altında incelendi.

⁶⁶⁴ πάλαι στρατιώτης ifadesi bir başka Asia Minor'da bulunan bir başka askerin yazıtında daha görülmektedir bk. IGRom III 213.

⁶⁶⁵ Legio VII Gemina (Illyricum ve Hispania'da bulunan) değil Moesia'da bulunan Claudia olduğu açık. Çünkü bu birlik Trainus'un Parth seferine katıldı bk. Bean, Mitford, 1970: 169.

⁶⁶⁶ Pilhofer askerin Cilicia kökenli olmadığını belirtmiştir. Onomastik de herhangi bir Kilikalı kökene işaret etmemektedir Pilhofer 2006: 61. Ancak yazıtta Latince bir kısmın bulunmayışı ve köken

adakta bulunduğu anlaşılmaktadır.

C 35. Gaius oğlu Gaius Iulius

Buluntu yeri: Tilurium / provincia Dalmatia

Belge türü: Mezar yazıtı

Kaynak: H. Graßl, “Ein Grabgedicht aus Tilurium (Dalmatia): Neulesung, Interpretation und Kontextualisierung eines Denkmals militärischer Memorialkultur”,

Studia honoraria archaeologica: zbornik radova u prigodi 65. rodendana prof. dr. sc. Mirjane Sanader, 2022, 145 – 150; ILJug III 1950; Tončinić 2011: 20

Literatür: Mitchell 1976: 305; Forni 1953: 225

Tarihleme: 9 – 42

*C(aius) Iulius C(ai) f(i)lius | Fab(ia) Ninica | mil(es) leg(ionis) VII | an(norum)
XXXIX stip(endiorum) ||⁵ XVII h(ic) s(itus) e(st) | hospes resis[te et] tumulum |
contempla meum lege et | moratus iam scies quae | debeas vixi qua potui ca||¹⁰rus
sumo deorum hic sulm sepultus hic ossua relquiescunt mea vale et | bene facito vitae
dum faltum venit ||¹⁵ Faustus libertus patrono.*

Açıklama: 7. Lejyon askeri olarak 17 yıl görev yaptığını ve 39 yıl yaşadığını okuduğumuz Ninica’lı Gaius Iulius’un mezar yazıtının sonuna şiir eklenmiştir. Şiire dair yorum, çeviri ve açıklamalar için bk. Graßl 2022: 145 – 150.

C 36. Sextus Gellius Urbicus

Buluntu yeri: Carnuntum / Pannonia Superior

Belge türü: Mezar yazıtı

Kaynak: CIL III 11221

Literatür: Forni 1953: 216; Speidel 1980: 739

Tarihleme: II. yy.

konusunda sessiz kalınması askerin Kilikialı mezar yazıtının geldiği yerden çıkıp 7. Lejyonda görevinin tamamladıktan sonra yurduna dönen bir veteran olma ihtimalini de barındırmaktadır.

*D(is) M(anibus) | Sexto Gellio | Urbico mil(iti) | leg(ionis) I Adiut(ricis) II⁵
c(o)hor(tis) VI natio|ne Cilix vix(it) | an(nos) XXXIII mil(itavit) | an(nos) XVI Gellia
| Nica f(ecit) patro||¹⁰[n]o.*

Açıklama: Cilicia ulusundan Sextus Gellius Urbicus'un 1. Adiutricis (yardımcılar) lejyonunun 6. Cohors'unda 16 yıl askerlik yaptığı ve 34 yıl yaşadığı okunmaktadır.

C 37. Aurelius Popas

Buluntu yeri: Alisa – Isauria (Dalisandos – Sinapıç) / Cilicia

Belge türü: Mezar yazıtı, bk. Aile Soyağacı s. 546

Kaynak: W. H. Buckler, W. M. Calder, C. W. M. Cox, "Asia Minor, 1924, I, Monument from Iconium, Lycaonia and Isauria", *JRS*, C. XIV, 1924: 24 – 84; nr. 77

Tarihleme: 212 sonrası

Α]ύρ. Ποπας πάλαι στρατίωτης | ζῶν φρονῶν ἐποίησεν | μν(ήμης) χά(ριν).

Açıklama: Veteran Aurelius Popas⁶⁶⁷ hayatta ve sağlığındaiken diktiği mezar yazıtı.

C 38. Crispos

Buluntu yeri: Alisa – Isauria (Dalisandos - Sinapıç) / provincia Cilicia

Belge türü: Mezar yazıtı, bk. Aile Soyağacı s. 546

Kaynak: Buckler, Calder, Cox, 1924: nr. 76

Literatür: Speidel 1980: 734

Tarihleme: III. yy.

Αύρ. Ποπ]ας Κρίσπου ἀνέστησεν Κρισπ[ον | τόν υ]ἱὸν αὐτοῦ λεγεωνάριον μνήμης
χάριν.

⁶⁶⁷ Ποπας ismi Isauria, Lyconia ve Pisidia'da belgelenen bir isimdir bk. *LPGN* Vc 374. Bu yazıtın da bulunduğu civardan Augustus dönemi kolonizasyonu sebebiyle birçok veteran yazıtı gelmektedir bk. Buckler, Calder, Cox, *a.g.e.*, 1924: nr. 97. Bunlar arasında Aurelius Popas Krispos ile akrabalık bağı olabilecek veteran sancaktar Iulius Krispos'a ait mezar yazıtı bulunmaktadır. Bu yazıtta kardeşi Varius Turannus (aş. *Gal* 113 ve *Gal* 112) tarafından Iulius Krispos'a yapılan bir mezar yazıtı söz konusudur bk. bk. Buckler, Calder, Cox 1924: nr. 103.

Açıklama: Crispus'un oğlu Aurelius Popas tarafından lejyoner oğlu Crispos için dikilen mezar yazıtı.

C 39. Kekissos oğlu Gaius

Buluntu yeri: Sarıot Gölü'nün bulunduğu vadideki bir mağara girişi, Konya'ya bağlı Bozkır ilçesinde / provincia Cilicia

Belge türü: Mağara girişine kazınmış yazıt ve rölyef, Mezar yazıtı?

Kaynak: Swoboda, Keil, Knoll, 1935:115

Literatür: Speidel 1980: 734; M. F. Pavković, **The Legionary Horsemen: An Essay on the Equites Legionis and Equites Promoti**, Doktora Tezi, Ann Arbor, 1991: 189;

Tarihleme: III. yy.

Γάιος Κηκίσσου | Ιππευς λεγεωνος [ε'?)

Açıklama: Kekissos oğlu Gaius, süvari lejyoner (legio 5?)⁶⁶⁸

C 40. Gaius Herennius Maximus

Buluntu yeri: Syedra / Cilicia

Belge türü: Onurlandırma yazıtı

Kaynak: AE 1963: 3; AE 2006: 1553; SEG XX 64

Literatür: Speidel 1980, 734; G. E. Bean, T. B. Mitford, "Sites Old and New in Rough Cilicia", **Anatolian Studies**, C.XII, 1962, sf. 185 – 217, nr. 8

Tarihleme: I. – II. yy.

[C(aio)] (H)erennio Maxim[o] | veterano leg(ionis) V | Mecadonicae | sacerdoti
Ca[e]l[s]aris civitas [Sy]led[r]en[s]ium h(onoris) c(ausa).

Γ(αίω) Ἑρεννίω Μαξίμ[ω] | ἐντίμως ἀ[πολε] | λυμένω λεγι[ῶνος] ||¹⁰ ε'

⁶⁶⁸ Askerin yazıtının mağara girişinde bulunması askerler arasında oldukça yaygın olan Mithras Kültü ile ilişkili olabilir. Swoboda ve diğerlerinin araştırmasında yazıtın bulunduğu alan Mithras adı zikredilmeden bir kült alanı olarak aktarılmış. Süvari lejyonerin yazıtının da bulunduğu mağara girişinde birkaç kurban sahnesi de betimlendiği aktarılmaktadır. Rölyefin fotoğrafı ve çizimi için bk. **Levha II, Resim 1 ve Resim 2**

Μακεδονικῆς [ἀρ]χιερ[ε]ῖ Καίσαρ[ος Συε]ιδ[ρέων] ἡ Πόλις τειμῆς | ἔν[εκεν].

Açıklama: Yazıttan 5. Macedonica lejyonu veteranı imparator kültü rahibi, Syedra vatandaşı Gaius Herennius Maximus'un⁶⁶⁹ onurlandırıldığı anlaşılmaktadır.

C 41. Aelius Asclepiades

Buluntu yeri: Neapolis – Italia

Belge türü: Mezar yazıtı

Kaynak: CIL X 1769

Literatür: Forni 1953: 228; Kienast 1966: 23; Keppie 2000, p. 177

Tarihleme: MS 141 – 160⁶⁷⁰

*D(is) M(anibus) Aelius Asc|lepiades, nati(one) | [C]il(ix) mil(es) leg(ionis) IX | vix(it)
ann(is) XXXXII | I⁵ mil(itavit) ann(is) VIII | Aelia Seleria | b(ene) m(erenti) f(ecit).*

Açıklama: Cilicia ulusundan 9. lejyon askeri. Aelius Asclepiades'in 42 yıl yaşadığı ve 8 yıl askerlik yaptığı okunmaktadır⁶⁷¹. Aelia Seleria⁶⁷² yazıtı dikmiştir.

C 42. Gaius oğlu Gaius Cassius Proculeianus

Buluntu yeri: Napoca – Cluj / Dacia

⁶⁶⁹ Çift dilli olarak formüle edilen bu yazıtta S. Pilhofer tarafından yapılan yoruma göre belge esas olarak Latince kaleme alınmış ve Hellence kopya sonradan eklenmiştir. Bu da askerin esasında Kilikalı değil de Batı kökenli olabileceğinin işareti olarak yorumlanmıştır. Her ne kadar Syedra vatandaşı olduğu açıkça yazılmış olsa da Cilicia kökenli bir veteranın Latince bir bölümü de yazıtına eklemeyi pek de gerekli görmeyebileceği ifade edilmiştir bk. Pilhofer 2006: 57/8. Bu şüphe belirtilerek veteranın yazıtı teze dahil edilmiştir.

⁶⁷⁰ Askerin Aelia *praenomen*inden hareketle, Asclepiades'in en erken celp tarihi olarak imparator Hadrianus'un ilk iktidar yılı 117 baz alınmıştır. Asclepiades'in yaşı da hesaba katıldığında yaklaşık olarak bu tarihler ortaya çıkmaktadır.

⁶⁷¹ Askerin görev süresi ve yaşına bakıldığında 34 yaşındayken lejyona celp edilmiş gibi bir anlam ortaya çıkıyor. 34 celp için çok geç bir yaş ancak yazıtın buluntu yeriyle birlikte değerlendirildiğinde bir anlam verebilir. Köken belirtme biçimi olan *natione Cilix* ifadesi de göz önüne alındığında bu Kilikalı da muhtemelen diğer pek çok bölge insanı gibi donanma için celp edilmiş bir erdi. Belki 10 yılın üzerinde bir donanma hizmeti sonrası lejyona transfer edilen Asclepiades 8 yıllık lejyon hizmeti sonrası külleri eski görev yerindeki denizci tayfasına defin için gönderilmiş olabilir. Bununla birlikte askerin donanma kariyerinden (eğer donanma geçmişse doğru önerildiyse) hiç bahsetmemesi dikkat çekicidir.

⁶⁷² Aelia ismi yazıtta açıkça belirtilmemiş olsa da askerin azatlısı olabileceğine işaret ediyor. Yazıtı diken Aelia Seleria resmi olmasa da lejyonerin eşi olabilir.

Belge türü: Adak yazıtı

Kaynak: AE 1947, 23

Literatür: Piso 2018: nr. 40

Tarihleme: 171 – 270

*I(ovi) O(ptimo) M(aximo) | C(aius) Cassius C(ai) f(ilius) | Coll(ina) Proculleianus
Epi|⁵hania 7(centurio) leg(ionis) | XIII G(eminae) | v(otum) s(olvit) l(ibens)
m(erito).*

Açıklama: Epiphania'lı⁶⁷³ 13. Gemina lejyonu yüzbaşı Gaius Cassius Proculeianus Iuppiter'e adakta bulunmuştur.

C 43. Maximus,

C 44. Iulianus,

C 45. Antiochianus,

C 46. Postumus, dört Tharsos'lu asker

Buluntu yeri: Lambaesis / Numidia

Belge türü: Asker isimlerini içeren liste, Adak yazıtı?

Kaynak: AE 1899, 90; M. Besnier, “*Inscriptions et monuments de Lambèse et des environs*”, *Mélanges d'archéologie et d'histoire*, C. XVIII, 1898: 451 – 489: nr. 7

Literatür: Speidel 1980: 739

Tarihleme: ?

*D]onatus Ch[---] | [--- M]aximus Tha[rso] | [--- Ae]milius Karth[agine] | [---]
Iulianus Tharso |⁵ [---]s Antioc(h)ianus Tha[rso] | [--- Po]stumus Tharso | [---]
Honoratus Karth[agine] | [---]iens Ara[do(?)] | [-----]*

Açıklama: Tarsoslu 3. Augusta lejyonu askerlerinin⁶⁷⁴ isimlerinin okunduğu yazıtın

⁶⁷³ Her ne kadar I. Piso bunu Cilicia ve Phrygia'da bulunan Epiphaneia olarak değerlendirirse de Syria'da bulunan Epiphaneia (Hama) kenti olması da ihtimaller arasındadır.

⁶⁷⁴ Yazıtta askerlerin birliklerine dair doğrudan bir ifade geçmesi de buluntu yeri itibarıyla 3. Augusta lejyonu askerleri olarak değerlendirilmiştir. İsimlerinin karşısında yer alan origo bilgileri ve buluntu yeri yazıtta geçen isimlerin asker olduklarını düşündürmektedir.

işlevi net değildir.

C 47. Gaius Iulius Atticus

Buluntu yeri: Lambaesis –Numidia

Belge türü: Mezar yazıtı

Kaynak: CIL VIII 2886

Literatür: Le Bohec 1989: 209

Tarihleme: ?

*D(is) M(anibus) | C(aio) Iulio C(ai) f(ilio) | Col(lina) Atti|co Tar(sos) opti||⁵oni
leg(ionis) III Aug(ustae) | an(norum) XLV | C(aius) Gemellus A|pollinaris sig(nifer) |
et L(ucius) Terentius ||¹⁰ Saturninus opti(o) | et Felix hered(es) | ex HS II(milia)
n(ummum) fecer(unt).*

Açıklama: Tarsoslu. 3. Augusta lejyonu *optiosu* Gaius Iulius Atticus'un 45 yıl yaşadığı belirtilmiştir. Varisleri *signifer* Gaius Gemellus Apollinaris ve *optio* Lucius Terentius Saturninus ve Felix'in 2000 *sestertius* harcayarak yazıtı diktikleri son satırlarda okunmaktadır.

C 48. Aurelius Nicostratos

Buluntu yeri: Lambaesis / Numidia

Belge türü: Tituli operorum – İnşa/iş Yazıtı, Laterculus Militum

Kaynak: CIL VIII 2586; ILS 2381

Literatür: Speidel 1980: 739; Le Bohec 1989: 552, dn. 166

Tarihleme: III. yy.

*Qui imagines sac|ras aureas fecerunt | corniculari(i) | L(ucius) Considius Paulus
Rusic(ade) ||⁵ C(aius) Calventius Ianuar(ius) cas(tris) | comment(arienses) | Aufidius
Rufus Lamb(aesi) | L(ucius) Orbius Felix trib(uni) leg(ionis) | speculatores ||¹⁰
L(ucius) Publius Florentin(us) Lamb(aesi) | C(aius) Caecilius Felix Bisica | C(aius)
Iulius Dexter Theves(te) | Fadius Dubitatus Hadrum(eto) | beneficari(i) co(n)s(ulares)*

||¹⁵ Q(uintus) Iulius Fructuosus Kart(hagine) | L(ucius) Agrius Felix Utica | Q(uintus)
 Iulius Catulus Lamb(aesi) quaestor | M(arcus) Cassius Honoratus Tham(ugade) |
 L(ucius) Valerius Iulianus Tham(ugade) ||²⁰ C(aius) Aelius Iulianus
 Sarm[i(zegetusa)] | M(arcus) Valer(ius) Aquileiensis Thev(este) | T(itus) Aelius
 Victorinus Siscia | Q(uintus) Fulvius Natulus Kart(hagine) | C(aelius) Victor
 Hadr(umentum) ||²⁵ M(arcus) Iulius Proculus Lamb(aesi) | **M(arcus) Aurel(ius)**
Nicostratos Thars(o) | P(ublius) Cornelius Victor Caicul(o) | L(ucius) Fontenius
 Demetrian(us) Masc(ula) | M(arcus) Attius Pacatianus Cirta ||³⁰ Veturius Vitalis
 Lamb(aesi) | D(ecimus) Iunius Felix Utica | L(ucius) Atilius Barbarus Mil(evo) |
 S(extus) Marcius Felix Assur(a) | Firmius Felix cast(ris) ||³⁵ Q(uintus) Duronius
 Primus Vaga | P(ublius) Claudius Valentinus Hadr(umeto) | C(ornelius) Claudian(us)
 Lamb(aesi) | T(itus) Flavius Fortunatus Hadr(umeto) | P(ublius) Egnatius Felix
 Kart(hagine) ||⁴⁰ L(ucius) Valerius Niger Tham(ugade) | C(aius) Annius Iulianus
 castr(is) | M(arcus) Septimius Tutianus Kart(hagine) | M(arcus) Helvius Conductor
 castr(is) | C(aius) Iulius Verus Amm(a)eder(a) ||⁴⁵ quaestionari(i) | C(aius) Iulius
 Donatus castr(is) | T<T=I>(itus) Marcius Gemellus | T(itus) Aemilius Victor
 Kart(hagine) | Q(uintus) Solonius Repentius Tham(ugade) ||⁵⁰ P(ublius) Aelius
 Tauriscus Sufet(ula) | b(eneficari) sexm(enstris) | Furfanius Felix | C(aius) Iulius
 Felix Tham(ugade) | Valerius Daphnus ||⁵⁵ L(ucius) Clodius Concessus Kart(hagine)
 | Q(uintus) Iulius Victor Thel(epte) | harusp(ex) | S(extus) Iulius Felix Thev(este)

in latere sinistro: (sol kenarda)

Cura(m) agente | C(aio) Memmio Victore 7 (centurione) leg(ionis) III Aug(ustae)

Açıklama: Kutsal altın büstün ya da tasvirin 3. Augusta lejyonu yüzbaşısı Gaius

Memmius Victor gözetiminde aşağıda ismi ve kökenleri ile listelenen askerler tarafından yapıldığı ifade edilmektedir.

C 49. Gaius oğlu Gaius Longinus, Castabala⁶⁷⁵ ve

**C 50. Gaius oğlu Gaius Aufidius, Castabala Legio III ve XXII
Cyrenaia'dan Kilikalı askerler**

C 51. Gaius Iulius Magnus, Anazarbos⁶⁷⁶

C 52. Aurelius Quintianus

Buluntu yeri: Nicopolis / Aegyptus

Belge türü: Mezar yazıtı

Kaynak: AE 1925: 63

Literatür: Forni 1953: 219; Speidel 1980: 738

Tarihleme: 212 – 250

*D(is) [M(anibus)] I Aurelius Quintianus candidatus [leg(ionis)⁶⁷⁷] II Traianae] I fortis
c(o)ho(rte) VIII (h)ast(ati) post(erioris)⁶⁷⁸, mil(itavit) ann(os) XIII vixit annos XXX[-
- - natione] I Cilix Aurelius Demetrius 7(centurio) primi pili dis(pensator?) II⁵
tr(ibuni?) heres posuit b(ene) m(erenti).*

⁶⁷⁵ Aufidius ve Longinus'un isimlerinin de yer aldığı ILS 2483 **LeP 14 – 16** başlığı altında tam haliyle verildi.

⁶⁷⁶ Askerin adının geçtiği yazıt **LeP 19** başlığında tam haliyle verildi.

⁶⁷⁷ *Candidatus*: Terfi bekleyen asker anlamında kullanılmaktadır. *Immunes* sınıfından olan bu erler ağır angaryalardan muaf tutulmuş subay ile normal er arasında bir er sınıfıydılar. Bu erlerin muafiyetlerinin (*vacatio munarum*) sebebi okuma yazma biliyor olmaları ya da bir zanaate (demircilik, marangozluk vb.) olmalarıdır. *Immunes*'ler teknik vazifede belirli bir süre geçirdikten sonra bir maaş artışıyla beraber *principales* sınıfına oaradan da en alt kademedeki subay olan *centurio*'luğa aday geçiş beklentisi içinde olabiliyorlardı. Bir nevi günümüz astsubay ve sözleşmeli erlerine benzemektedirler. Nitekim Nelis – Clement'in yazdığı maddede bu sınıftan erler “*non-Commissioned Officers*” olarak ifade edilmişlerdir bk. Nelis – Clement 2015: 687 ve 690.

Immunes sözleşmeli er, *principales* astsubay olarak hiyerarşiye yerleştirilebilir. Ayrıca istihbarat görevlerini yerine getiren *frumentarii* sınıfından erler *beneficarius* olmadan önce *candidatus* olarak belirli bir süre geçirmek durumunda da olabiliyorlar.

⁶⁷⁸ Cumhuriyet döneminin 3 katmanlı sıralamadan oluşan klasik lejyon düzeninden kalma *centurio* ünvanları imparatorluk döneminde de kullanılmaya devam edilmiştir. Her *cohorsun pilus prior, pilus posterior; princeps prior, princeps posterior ve hastati priori hastati posterior* olmak üzere birinci sınıf yüzbaşları (*centurio*) bulunmaktaydı. Bu da cumhuriyet döneminin *triari – principes – hastati* dizilimine dayanmaktadır. Kilikalı yüzbaşının *Candidatus legionis* ifadesi ile birlikte düşünüldüğünde *hastati prior* veya daha üst bir rütbeye yükseltilmeyi beklediğini düşünebiliriz bk. Keppie 2005: 147.

Açıklama: 2. Traiana Fortis lejyonu 8. Cohors’unda görev yapmış olan Cilicia ulusundan Aurelius Quintianus’un 30 yıldan fazla yaşadığı ve 13 yıl askerlik yaptığı anlaşılmaktadır.

C 53. Gaius Iulius

Buluntu yeri: Himmetli Köyü, Adana⁶⁷⁹ Saimbeyli ilçesi / Cilicia

Belge türü: Mezar yazıtı

Kaynak: B. Takmer, F. Baz, “The Gravestone of C. Iulius, optio of the legio XII Fulminata”, *Philia*, C. III, 2017: 176 – 187; IAM I 208

Tarihleme: II. – III. yy

[Γάϊος?] Ἰούλιος ὀπτίων ἰ στρα[τε]υσάμενος ἐπιτίμως ἰ τοῦ δωδεκάτου τάγματος ἰ καὶ ἐπανελθὼν ἐπεσκεύασεν ἅμα Οὐαλερίας Μας ἰ Πρίσκου τῆς συμβίου αἰ|vacat αυτοῖς vacat.

Açıklama: 12. lejyonda *optio* olarak onurlu hizmet sonrası memleketine geri dönen Gaius Iulius ve eşi Valeria Ma’nın⁶⁸⁰ kendilerine aile kabristanı inşa ettikleri yazıttan anlaşılmaktadır.

C 54. Gaius Iulius Leonides Athenaios

Buluntu yeri: Mopsuestia – Yakapınar / Cilicia

Belge türü: Adak yazıtı

Kaynak: IGRom III 917

Literatür: Russell 1991: 294

Tarihleme: ?

Γ. Ἰούλιος Λεωνίδης Ἀθηναῖος, στρατιώτης λεγεῶνος ἰ ις’ Φλ(αβίας) Φίρμης, θεοῖς

⁶⁷⁹ Aynı kentte yazıtı bulunan Gaius oğlu Gaius Iulius isimli, Megarsos vatandaşı, 12. Fulminata ve 4. Scythica lejyonları *tribunus* rütbeli ve muhtemelen atlı sınıfında bir subay olduğu için listeye alınmadı. Askerin yazıtı için bk. IGRom III 889; Russell 1997: 186.

⁶⁸⁰ Eşin *cognomeni* Mas, Hieropolis/Komana’da büyük bir tapınağı bulunan tanrıça Ma’dan dolayı yaygın olarak kullanılan bir isim. Ayrıca Mas ismi Zgusta erkek ismi olarak da geçmektedir. Mas ismi Anazarbos’da Ma’nın yerel bir formu olarak da görülmektedir bk. Takmer,Baz, 2017: 183; IK 56, Nr. 287; 391; Zgusta 1964: 839, 1 – 3; LPGN Vc: 254 ve 272.

καλλ⁵ταχθονίοις καὶ τοῖς γονεῦσιν.

Açıklama: XVI Flavia Firma lejyonu askeri Gaius Iulius Leonides⁶⁸¹ Athenaios'un⁶⁸² adakta bulunduğu okunmaktadır.

C 55. Marcus Aurelius Posidius Obrimos

Buluntu yeri: Kolybrassos (Ayasofya/Antalya) / Cilicia

Belge türü: Onurlandırma yazıtı, bk. Aile Soyağacı s. 544

Kaynak: AE 1973, 541; G. E. Bean, T. B. Mitford, **Journeys in Rough Cilicia in 1962 and 1963**, Viyana, 1965: nr. 15

Literatür: Speidel 1980: 732

Tarihleme: III. yy.

Ἡ βουλὴ καὶ ὁ δῆμος ἰ ἐτείμησεν Μ. Αὐρ[ή]λιον Ποσίδιον Ὀβρίμουν, οὐετραῶνον λεγ(εῶνος) ἰἰ⁵ δ' [Σκυθικ]ῆ[ς], ἄνδρα(?) ἰ πρόβουλον, τὸν ἰ δὲ ἀνδριάντα ἀνέ[σ]τησαν αὐτοῦ(?) [μετὰ(?)] ἰ τῆς θυγατρὸς Ὀβρ[ί]λλ¹⁰μης Μομψοῦ⁶⁸³ vacat ἰ καὶ Ἀρτεμίδωρος ἰ Ὀβρίμου οἱ υἱοὶ μνήμης vacat χάριν.

Açıklama: 4. Scythica lejyonu veteranı Marcus Aurelius Posidius Obrimus'un⁶⁸⁴ boule ve halk tarafından onurlandırıldığı yazıttan anlaşılmaktadır.

C 56. Helvius Konon

Buluntu yeri: Kanytella / Cilicia

Belge türü: Mezar yazıtı, bk. Aile Soyağacı s. 542

Kaynak: ILS 8877; IGRom III 865

Literatür: Russell 1991: 293

Tarihleme: III. yy.

⁶⁸¹ Leonides ismi Asia Minor'un birçok bölgesinde belgelenmektedir bk. LPGN Vc 245

⁶⁸² Athenaios *cognomeni* dolayısıyla Bowie bu askeri Atinalı olarak değerlendirmiştir Bowie 2014: 67

⁶⁸³ Veteranın kızının Luvi kökenli ismi için bk. Houwink Ten Cate 1961: 119

⁶⁸⁴ Obrimos ismi hakkında daha detaylı bilgi için bk. Zgusta 1964: 1069 – 11. Ayrıca Ten Cate 1961: 116; 163

Ἦδε κίτε Ἑλουίος Κόλων οὐετραῖνος στρατευσάμενος λεγεῖωνος Ἀλβανῶν ἸΙ⁵τὴν
δὲ σορὸν κατεσκέυασεν Ἑλουία Τύχη ἡ σύμβιος αὐτοῦ.

Αἰκλάμα: Legio Albanum⁶⁸⁵ veterani Helvius Konon'un kabri eşi Helvia Tykhe tarafından yaptır

Not: Askerin emekliliğine yakın bir dönemde, birliğinin Caracalla'nın Parth seferine (216 – 217) katılması ile askerin memleketine dönüşü arasında bir ilişki akla gelmektedir. Bu durumda celp tarihi yaklaşık 192 yılı olarak hesaplanmaktadır. Helvius birliğin ilk askerlerinden olabilir. Aynı lejyondan emekli M. Aurelius Neon (C 57) ile benzer duruma sahip olabilir.

C 57. Marcus Aurelius Neon

Buluntu yeri: Gevinde Kalesi – Antalya / Cilicia

Belge türü: Mezar yazıtı, bk. Aile Soyağacı s. 543

Kaynak: Bean, Mitford, 1965: 33

Literatür: Russell 1991: 294

Tarihleme: III. yy.

Μάρκος Αὐρήλιος Νέων [οὐετρα]ῖνὸς λεγιῶνος β' Παρθεικ[ῆς (Παρθικῆς) καὶ] Ἰ
Αὐρηλία Μα[τ]ιν Ἰνδειν γ[αμβρὸν(?)] Ἰ καὶ Αὐρήλιος .ΙΛ.Ι.Υ[— — —]- ἸΙ⁵ Ν υῖὸν
αὐτοῦ καὶ Αὐρη[λίαν — —] Ἰ αλιν πενθρὰν {πενθερὰν} αὐτοῦ ἀνέ[στησαν — —]- Ἰ
ΟΥΔΗΚΟΥΚΟΥΝ⁶⁸⁶ μνήμη[ς χάριν].

Αἰκλάμα: Legio II Parthica veterani Marcus Aurelius Neon'un ismi mezar yazıtında okunmaktadır. Diğer aile üyelerinden de bahsedilmektedir.

C 58. Mamas oğlu Lualis

Buluntu yeri: M. Roxan, 1979 yılında Türkiye'nin güneyinde bulunan diploma

⁶⁸⁵ Legio II Parthica, Roma'nın güneyinde Albanum Tepesi'nde yerleşik bir lejyon olduğu için yazıtta da bu şekilde geçmektedir.

⁶⁸⁶ Bean&Mitford son satırda Hellenic olmayan kelimeler olabileceğini ifade etmişlerdir *a.e.*

tarikhlendiği dönem olan Antoninus Pius döneminden bir sikke ile birlikte bulunduğunu ifade etmektedir. Belge ayrıca provincia Asia'dan gelen ilk askeri diploma olma özelliği taşımaktadır.

Belge türü: Askeri diploma

Kaynak: RMD II 100; AE 1981, 845; B. Overbeck, "Das erste Militärdiplom aus der Provinz Asia", **Chiron**, S. 11, 1981: 265 – 276

Literatür: Bennett 2016: 161

Tarihleme: 148

... qui militaverunt in coh(orte) I Raetorum quae est in Asia sub Flavio Tertullo praefecto Flavio Iuliano quinis et vicenis pluribusve I stipendi[i]s [em]eritis dimissis hoInesta mis[sio]ne ... Luali Mamae filio Isauro⁶⁸⁷...

Açıklama: Provincia Asia'dan ele geçen askeri diploma söz konusu eyaletin askeri durumunu aydınlatması bakımından çok önemlidir. İmparatorluk döneminin başından itibaren kalıcı bir ordunun hiçbir zaman yerleşmediği provincia Asia'da bu diploma sayesinde tek askeri birlik olarak Isauria'lı Mamas'ın görev yaptığı cohors I Raetorum belgelenmektedir. 25 yıllık hizmeti sonrası Mamas terhis edilmiş ve muhtemelen birliğinin bulunduğu yere görece yakın memleketine dönmüştür.

C 59. Diomedes

Buluntu yeri: Civitas Auderiensium – Stockstadt/Bayern, provincia Germania Superior

Belge türü: Mezar yazıtı

Kaynak: CIL XIII 6656

Tarihleme: II. yy.

-----] I Diomed[es] I mil(es) coh(ortis) II [H]Isp(anorum) natione Isaur(us) stip(endiorum) VI FronI⁵ton et Marcus vexil(l)a(rii) I cur(averunt).

Açıklama: Cohors II Hispanorum eri Isauria ulusundan Diomedes'in 6 yıl askerlik

⁶⁸⁷Askerin ismi Lualis (Λουαλις) Isauria bölgesi için sadece bu diplomada belgelenmektedir bk. LPGN Vc. 249. Öte yandan baba ismi Mamas (Μαμας) Asia Minor'un tüm iç kesimlerinde yaygın olarak görülmektedir LPGN Vc. 258/9.

yaptığı yazıtta ifade edilmektedir.

C 60. Valerius Isauricus

Buluntu yeri: Viminacium – Kostolac / Moesia Superior

Belge türü: Mezar yazıtı

Kaynak: AE 1901, 128

Tarihleme: II. yy.

-----] I [- Va]lerius I Is]auricus I Coll(ina) Isaura II⁵ decurio ex I singularibus⁶⁸⁸ I
mil(itavit) ann(os) XV vixit I ann(os) XXXIII L(ucius) NoInius MarcelliII¹⁰nus fratri
pienIissimo Iposuit.

Açıklama: Isaurialı muhafız bölüğü yüzbaşısı Valerius Isauricus'un 15 yıl askerlik yaptığı ve 34 yıl yaşadığı ifade edilmektedir.

C 61. Gaius oğlu Gaius Petronius

Buluntu yeri: Scarbantia – Avusturya / Pannonia Superior

Belge türü: Mezar yazıtı, bk. Aile Soyağacı s. 548

Kaynak: AE 1901 101

Literatür: Fitz 1978: 366; Le Bas Waddington, 1870. Nr. 1492; I. F. Gergö, **The Roman Army in Raetia**, Doktora Tezi, Pécs, 2015: 132 ve 353; P. A. Holder P, **Studies in the Auxilia of the Roman Army from Augustus to Trajan**, Oxford, 1980: 276; Nr: 461

Tarihleme: 45 – 60⁶⁸⁹

Caius Petron Ius Cai f(ilius) I domo MopIpisto an(norum) LXXIII II⁵ stip(endiorum)
XXVI missus I ala Gemelliana I h(ic) s(itus) e(st) I Urbana lib(erta) et I coniux

⁶⁸⁸ *Equites singulares Augusti* birliğinde görevli askerler kendilerini yazıtlarda *ex singularibus* olarak tanıtmaktadırlar. Eyalet ordularında bulunan atlı auxilia birimlerinden (*alae*) seçilerek oluşturulan imparatorun elit ve özel koruma birimi, savaşlarda imparatora refakat etmek ve onu sahada korumakla görevliydi. bk. Keppie 2005: 158; M. Speidel, **Die Equites Singulares Augusti**, Bonn, 1965: 1 ve b.a.

⁶⁸⁹ Tarihlemede kriter olarak birliğin Pannonia'da bulunduğu dönem göz önüne alınmıştır.

pos(u)it.

Açıklama: 26 yıl askerlik sonrası Ala Gemellia'dan terhis olmuş ve 73 yıl yaşamış Mopsuestialı⁶⁹⁰ Gaius Petronius'un mezarının azatlısı ve eşi Urbana tarafından yapıldığı ifade edilmiştir.

C 62. Cill/is/os oğlu Papas

Buluntu yeri: Kalın Ören / Cilicia

Belge türü: Askeri diploma, bk. Aile Soyağacı s. 549

Kaynak: RMD III 160; AE 2005: 135

Tarihleme: 136 – 138

... coh(ortis) I Damas(cenorum) [cui praeest] C(aius) Iulius Cle[mens(?)], ex pedite Papae⁶⁹¹ Cilli [f(ilio) ---] et Gellio f(ilio) eius et Paulo f(ilio) eius et [----]⁶⁹²

Açıklama: Cohortis I Damascenorum'da görev yapan Papas'ın köken bilgisi net okunamasa da diplomanın *in situ* ele geçirilmesi ve askerin karakteristik ismi onun Kilikalı kökenine dair şüpheye yer bırakmamaktadır. Askerin çocuklarının isimleri de diplomada yer almaktadır.

C 63. Longus oğlu Valerius Longus

Buluntu yeri: ?⁶⁹³

⁶⁹⁰ Fitz buradaki kullanımı Mopsisto'nun önündeki *domo* ifadesinden dolayı doğal olarak *origo* ifadesi olarak değerlendirmiş ve benzerlikten dolayı Cilicia Pedias'ta bulunan Mopsuestia kentini askerin kökeni olarak değerlendirmiştir. Gergö ise bu kelimenin bir *hapax* (tek bir kez geçen, başka örneği olmayan) olduğunu ve benzerliğe rağmen Cilicia'daki (Gergö'nun tezinde yanlışlıkla Cappadocia yazılmış) Mopsuestia olmasının zor bir ihtimal olduğunu ifade etmiştir. Bununla birlikte mezar ikonografisi incelendiğinde mezarın üstündeki alınlıkta yer alan hilal ve yıldız kabartmaları dikkat çekmektedir. Kilikya'da mezar yazıtlarında bu kabartmalar sıklıkla görülmektedir. Bu da askerin Kilikalı olabileceğine dair destekleyici bir unsur olarak değerlendirilebilir bk. Pilhofer 2006: 117 – 118.

⁶⁹¹ Diploma sahibi askerin ismi için bk. Zgusta 1964: 406 – 409. Askerin baba ismi Cillis /Cillos için bk. Zgusta 1964: 230 – 231. Askerin köken bilgisini verdiği alan kayıp olmakla birlikte diploma sahibinin ismi ve diplomanın buluntu yeri askerin yerel (Cilicia) kökenli olduğuna işaret etmektedir.

⁶⁹² Gellius ve Paulus adından 2 oğlu var ancak eşinin ismi belgede geçmiyor. Bunun sebebi eşinin vefatı olabilir. Ancak çocuklarının isimlerinin olduğu yerde 2 evlat ismi sığacak kadar daha boşluk bulunmakta. 1 veya 2 erkek ya da 1 erkek 1 kız evladı daha olabileceği Russell tarafından ifade edilmiştir A.e. 103.

⁶⁹³ Weiß'e göre tahmini buluntu yeri birliğin bulunduğu Moesia Inferior eyaleti. Askeri görevini tamamladıktan sonra birliğine yakın bir bölgede yerleşmiş Weiß, A.e., 253.

Belge türü: Askeri diploma

Kaynak: RMD V 412; AE 1997, 1778

Literatür: P. Weiß, “Neue Militärdiplome”, **ZPE**, C. CXCVII, 1997: 227 – 268: 252 – 254; Eck 2009: 139

Tarihleme: 148 – 153⁶⁹⁴

... Coh(ortis) I Cilic(um) sag(ittariorum) cui praefuit | Q(uintus) Castricius Manilianus Car<th=HI>ag(ine)? | ex pedite | Valerio Longi f(ilio) Longo Isauro ...

Açıklama: Isaurialı Valerius Longus’un Cohortis I Cilicum’dan onurlu bir şekilde terhis olduğu diplomasını almış oluşundan anlaşılmaktadır.

C 64. Aquilius? oğlu Cunius

Buluntu yeri: ?⁶⁹⁵

Belge türü: Askeri diploma

Kaynak: RMD I 34

Tarihleme: 30 Nisan 129

... alae I Thr(acum) vet(eranae) cui prae(e)st | L(ucius) Ennius Marsus Setin() | ex gregale | Cunio Aquil[io] f(ilio) Isaur(ico)...

Açıklama: Isaurialı Cunius’un alae I Thracum Veteranae’den onurlu bir şekilde terhis olduğu diplomadan anlaşılmaktadır.

C 65. Lucius oğlu Lucius Titius

Buluntu yeri: ?

Belge türü: Askeri diploma

Kaynak: B. Schindel, “Zwei neue Militärdiplome aus der Provinz Moesia superior”,

TYCHE: Beiträge zur Alten Geschichte Papyrologie und Epigraphik, S. 13, 1998: 221 – 224; RMD V 335

⁶⁹⁴ Weiß diplomanın formülasyonundan dolayı belgeyi Antoninus Pius dönemine ve yaklaşık olarak MS 148 – 153 yılları arasında tarihlemektedir.

⁶⁹⁵ Diplomanın muhtemel buluntu yeri Türkiye’dir ve İstanbul Arkeoloji müzesinde sergilenmektedir.

Literatür: Eck 2009; 139

Tarihleme: 16 Eylül 94

...qui quina et viceIna stipendia aut plura meruerunt item dimisIsis honesta missione emeritis stipendiis... cohort(is) I Cilicum L(ucio) Titio L(uci) f(ilio) Phil(adelpia)...

Açıklama: Philadelphia'lı Lucius Titius'un Cohortis I Cilicum'da 25 yıllık hizmeti sonrası onurlu bir şekilde terhis olduğu diplomasından okunmaktadır. Askerin kökeninin Cilicia'nın Philadelphia kenti olduğu kesin değildir. I. yüzyıla tarihli askeri diplomalarda köken ifadeleri daha geç dönemlere göre daha az spesifik bilgi vermektedir.

C 66. Publius oğlu Perases

Buluntu yeri: Municipium Montanensium – Montana / Moesia Inferior

Belge türü: Askeri diploma

Kaynak: CIL XVI 22

Tarihleme: 7 Şubat 78

... qui quina et vicena stipendia aut plura meruerant I cohort(i) Cilicum cui prae(e)st I P(ublius) Seppienus P(ubli) f(ilius) Pol(lia) Aelianus I pediti IPerasi⁶⁹⁶ Publi f(ilio) Aeg(is)...

⁶⁹⁶Perases'in *origo* bilgisi, CIL edisyonunda askerin görev yaptığı birliğin de Kilikalılar *cohorsu* olması sebebiyle Cilicia Aegae olması daha yakın bir ihtimal olarak değerlendirilmiştir. Diplomanın görece erken tarihi ve cohors Cilicum'un bir numarasının bulunmaması birliğin yakın bir dönemde bölgeden devşirildiğine dair bir işaret olarak değerlendirilebilir. Dolayısıyla birliğin ilk kurulduğu yerden aldığı celpelerle isimlendirilen *cohortis Cilicum* veterani Perases birliğin ilk yerli askerlerinden olabilir. Nitekim askerin celp yaklaşık celp tarihi MS 52/53 yılları göz önüne alındığında Asia Minor'un doğusunda Corbulo'nun ve öncesinde Asia prokonsül valisi L. Iunius Caesennius Paetus'un askeri operasyonlarını görmekteyiz. Tacitus'un da aktarımına göre Galatia ve Kapadokya'dan Corbulo'nun ordusuna celp yapılmıştı. Benzer ihtiyaç dahilinde Kilikalılar arasından da bir auxilia birliğinin celp edilmiş olması mümkündür. Bununla birlikte askerin görev yaptığı eyalette de Aegyssus yerleşimi bulunmaktadır ve askerin buradan gelme ihtimali de söz konusudur bk. W. Eck, A. Pangerl, "Ein weiteres Diplom der Konstitution Vespasians für die Truppen Mösiens vom 7. Februar 78 n. Chr.", *ZPE*, C. CLXXIII, 2010: 237 – 243. Askerin ismi Perases'in Cilicia Kastabala'da tapınım gören tanrıça Perasia ile ilişkisi olabilir. Dolayısıyla askeri bu költün tapınım gördüğü coğrafyadan bir isim taşıyor olabileceği göz önünde bulundurulmalıdır bk. G. Petzl, "Perasia", *DNP*, C IX, 2000: 535.

Açıklama: Aigae kentinden Perases'in cohortis I Cilicum'da 25 yıllık hizmeti sonrası onurlu bir şekilde terhis edildiği okunmaktadır.

C 67. Sarmosis oğlu Sapia

Buluntu yeri: Siscia – Sisak / Pannonia Superior

Belge türü: Askeri diploma

Kaynak: CIL XVI 46; ILS 9054

Literatür: Eck 2009: 138

Tarihleme: 100

... qui quina et vicena plurave stipendia melruerunt ... cohort(is) I Antiochensium cui prae(e)st / M(arcus) Calpurnius Sabinus / pediti / Sapiae Sarmosi f(ilio) Anazarb(o) ...

Açıklama: Anazerbos kentinden Sapia'nın cohortis I Antiochensium'dan 25 yıllık hizmeti sonrası onurlu bir şekilde terhis edildiği anlaşılmaktadır.

C 68. Selinis oğlu Industes

Buluntu yeri: ?

Belge türü: Askeri diploma

Kaynak: AE 2012: 1945

Literatür: Eck, Pangerl 2012. 173 – 182; Piso 2018: 63

Tarihleme: 25 Nisan 142

... et sunt in Dacia super(iore) sub Mustio Prisco, quinis et vicen(is) pl(uribus)ve stip(endiis) emer(itis) dimis(sis) honest(a) miss(ione)...

Coh(ortis) I Thracum sag(ittariorum), cui prae(e)st C(aius) Annius Titianus Altin(o), ex peditibus Industi Selinis⁶⁹⁷ f(ilio) Lamot(e) ex Cil(icia) ...

Açıklama: Cilicia'nın Lamos kentinden Industes'in cohortis I Thracum'da 25 yıllık

⁶⁹⁷Selinis ismi Asia Minor'da belgelenmiş isimler arasında değildir. Sicilya'da bulunan yazıtlarda LPGN III A: 391. Industes, ismine ne Zgusta'nın Kleinasiatische Personennamen kitabında ne de LPGN'de rastlanmaktadır. Industes bu sebeple ünik bir isimdir.

hizmeti sonrası onurlu bir şekilde terhis edildiği diplomasında ifade edilmiştir.

C 69. Gaius Iulius Celer

Buluntu yeri: Apulum - Alba Iulia / Dacia

Belge türü: Adak yazıtı

Kaynak: CIL III 1044

Tarihleme: II. – III. yy.

*I(ovi) O(ptimo) M(aximo) | C(aius) Iulius | Celer Isa(uria?) | 7(centurio) leg(ionis)
III Scy(thicae) II⁵ et XVI F(laviae) F(irmae) | et XIII Gem(inae) | v(otum) s(olvit)
l(ibens) m(erito).*

Açıklama: 4. Scythica, 16. Flavia Firma ve 13. Gemina lejyonlarında yüzbaşı olarak görev yapmış Isaurialı Gaius Iulius Celer Iuppiter Optimus Maximus'a adakta bulunmuştur.

C 70. Aulus Laberius Camerius

Buluntu yeri: Hieropolis – Kastabala / Cilicia

Belge türü: Onurlandırma yazıtı, bk. Aile Soyağacı s. 537

Kaynak: IGRom III 902

Literatür: Russell 1991: 294

Tarihleme: 117 – 120

*Q. Roscio Sex. f. Qui(rina) Coelio Po[mp]leio Falconi, decemviro stli[ti]l[bu]s
iudicandis, trib(un) mil(itum) leg(ionis) X F[ret(ensis)] | [q]uaestori, trib(un)
pleb(is), pr(aetori) inter civ[es] II⁵ [et] peregrinos, leg(ato) Aug(usti) leg(ionis) V
Maced(onicae), | [le]g(ato) Aug(usti) pr(o) pr(aetore) provin(ciae) Lyciae et
Pam[ph]yliae, leg(ato) Aug(usti) leg(ionis) X Fret(ensis) et leg(ato) pr(o) pr(aetore) |
[pr]ovinciae Iudaeae, consul<i> {consularis}, XVviro sacris faciundis, curator[i] II¹⁰
viae Traianae, leg(ato) Aug(usti) pr(o) pr(aetore) prov(inciae) | Moes(iae) inf(erioris).
Πομπείων Φάλκωνα I Αὔλος Λαβέριος Καμερίνος καὶ | Λαβέριος Καμερίνος υἱὸς*

αὐτοῦ Ἰ ἑκατοντάρχης λεγ(εῶνος)ε' Μακεδονικῆς,||¹⁵ τὸν ἴδιον φίλον καὶ εὐεργέτην ἐκ τοῦ Ἰ ἰδίου τειμῆς ἔνεκεν.

Αἰκλάμα: 5. Macedonia lejyonu yüzbaşı Aulus Laberius Camerius'un eski lejyonu komutanı, diğler görevlerinin aynı sıra Lycia et Pamphylia eyaleti valiliğı de yapmış Quintus Roscius Coelisu Pompeius Falcon onurlandırma yazıtı Hellençe ve Latince yazılmıştır.

Ne kendi ismi ne de oğlunun ismi yerli olduğuna dair bir işaret veren yazıtta bir *origo* bilgisi de mevcut değildir. Bununla birlikte onurlandırmanın yapıldığı kişiye dair görevler Latince sıralanmışken yazıtın son satırlarında yapılan onurlandırma askerin belki ana dili ve bölgenin de hâkim Hellençe ile yapılmış olması dikkat çekicidir. Her ne kadar büyük bir eminlikle bu askerin de Cilicia kökenli olduğunu ileri süremesek de Asia Minor kökenli çok sayıda askerin 5. Macedonia lejyonunda görev yaptıkları bilinmektedir⁶⁹⁸. Dolayısıyla emekliliğinde yurduna geri dönmüş bir veteran olma ihtimali tümüyle dışlanamaz. Falcon'un *cursus honorum*'unda dikkat çeken bir diğler husus Yüzbaşı Camerius'un da görev yaptığı 5. Macedonia lejyonundaki görev sonrası Lycia et Pamphylia eyaletindeki valilik görevidir. Camerius da bu birlikteyken aralarında kurulan bağ belki de veteranın, komutanının vali olarak atandığı eyalete yakın memleketine dönmesinde bir etken olmuş olabilir.

C 71. Aurelius Neon Hierax

Buluntu yeri: Cebel Ires Dağı – Laertes / provincia Cilicia

Belge türü: Onurlandırma yazıtı

Kaynak: J. Russell, "Two Military Inscriptions from Southern Turkey", *ELECTRUM*, C. I, Krakov, 1997: 175 – 193

Tarihleme: III. yy

τῆ ἱερᾶ βουλῆ Ἰ καὶ τῆ κυρία Ἰ πατρίδι Αὐρή|λιος Νέων Ἰέ||⁵ραξ σημαφό|ρος Ἰ

⁶⁹⁸ 5. Macedonia lejyonunda görev yapan Asia Minor kökenli askerler için bk. **Tablo 1.** 69 – 95.

λεγεῶν(ος) IB τὸ ἄγαλμα | ἀνέθηκεν

Açıklama: Yazıttan 12.Fulminata lejyonu signiferi Aurelius Neon Hierax'ın⁶⁹⁹ onurlandırıldığı anlaşılmaktadır.

C 72. Gaius Lucius Valens

Buluntu yeri: Kalın Ören / Cilicia

Belge türü: Mezar yazıtı

Kaynak: Russell 1997: 182

Tarihleme: ?

[Γαί]ος Λούκιος Οὐάλ[ης] | οὐετρανὸς | [ζῆ]σας ἔτη ἑκατὸν | [οὐ]δένα ἀδίκησε.

Açıklama: Yazıtta 100 yıl yaşadığı yazılan veteran Gaius Lucius Valens'in kimseye haksızlık etmediği ibaresi “οὐδένα ἀδίκησε” son satıra eklenmiştir⁷⁰⁰.

C 73. Gaius Iulius Celer

Buluntu yeri: Gazipaşa – Selinus / Cilicia

Belge türü: Mezar yazıtı, bk. Aile Soyağacı s. 556

Kaynak: CIL III 225

Literatür: Bennett 2017: nr. 19; Feld 2005: 104

Tarihleme: I – II. yy.

D(is) M(anibus), | C(aius) Iulius Celer, veter(anus), ex centur(ione) | class(is) pr(aetoriae) Mis(enensis), vibus {vivus} sibi et Iulie | Primillae coniugi bene merenti fecit. Pos||⁵terisque suis tantum.

Açıklama: Misenum donanmasından emekli veteran yüzbaşı Gaius Iulius Celer'in sağlığında kendi ve eşi Iulia Primillae için mezarı yaptığı anlaşılmaktadır. Sadece

⁶⁹⁹ Askerin *cognomenin* Hierax Isauria, Pisidia ve Cilicia'dan belgelenmektedir bk. LPGN Vc. 191. Ayrıca Neon ismi de Asia Minor'da yaygın olarak görülmektedir bk. LPGN Vc. 313 / 314.

⁷⁰⁰ Russell, askerin mütevazı mezar yazıtından, sıradan *praeomen* ve *nomen gentiles*inden dolayı auxilia saflarından emekli olmuş olabileceğini önermektedir. Ayrıca Asia Minor'un güneyinde yaygın olarak görüldüğü üzere *cognomenin* de “Vas” olarak da okunabileceğini ifade etmiştir bk. Russell 1996: 109.

kendi soyundan gelenlerin buraya defnedilebileceği de kısaca yazıtın sonuna eklenmiştir.

C 74. Antiochus oğlu Antiochus

Buluntu yeri: Mainz – Mogontiacum / Germania Superior

Belge türü: Mezar yazıtı

Kaynak: U. Schillinger Häfeler, **Römisch – Germanische Kommission des Deutschen Archäologischen Instituts, Bericht der Römisch Germanische Kommission, Vierter Nachtrag zu CIL XIII und zweiter Nachtrag zu Fr. Vollmer, Inscriptiones Baivariae Romanae**, Mainz, 1978: Nr. 99; sf. 507; AE 1976: 495, AE 1979: 429, AE 2013: 1156

Tarihleme: Augustus – Tiberius dönemi⁷⁰¹

Antiochus | Antiochi f(ilius) | Parthus Anazlarbaeus eques II⁵ ala(e) Parthorum | et Araborum evocatus triplicarius | stip(endiorum) X donis donatus Belasippus II frater posuit.

Açıklama: Parth halkından Anazerbos'lu Ala Parthorum et Araborum süvarisi, *evocatus*⁷⁰², *triplicarius* Antiochus'un 10 yıl askerlik yaptığı yazıtta okunmaktadır⁷⁰³.

C 75. Aelius Telephus

Buluntu yeri: Olympos, Antalya, Kemer Kumluca arası / Lycia et Pamphylia

Belge türü: Mezar yazıtı, bk. Aile Soyağacı s. 543

Kaynak: IGRom III 748; TAM II 1165

Tarihleme: III. yy.⁷⁰⁴

⁷⁰¹ Kullanılan edisyonun değerlendirmesine göre *evocatus* ünvanının kullanımı Tiberius döneminden itibaren sadece *cohors praetoriae* ve *cohors urbanae* erlerine verilen bir ayrıcalık olması ve askerler ile yaşlı sebebiyle tarihlendirme yaklaşık olarak MS 1 – 14 olarak verilmiştir Häfeler 1978: Nr. 99, sf. 507; A. von Domaszewski, **Die Rangordnung des Römischen Heeres**, Bonn, 1908: 75.

⁷⁰² Normal görev sürelerini (Augustus döneminin başlarından itibaren bu süre farklı birlikler için farklı tarihlerde üç kez değiştirilmiştir) tamamlayan ve hizmete devam eden veteran askere *evocatus* denmektedir. Davet edilmiş, çağrılmış (hizmetine ihtiyaç duyulmuş gibi) anlamına gelen *evocare* fillinden türemiştir.

⁷⁰³ Muhtemelen *evocatus* olarak orduda geçirdiği süre verilmiş. Ondan önceki askeri kariyerinin kaç yıl sürdüğü kesin değildir.

⁷⁰⁴ III. yüzyılda Lycia, Pisidia ve Isauria gibi dağlık bölgelerde *beneficarius* erlere ait belgelerin

Θεοδώρα Νουμεριανοῦ Συέδρισσα | κατέστησεν τῷ γλυκυτάτῳ μου | ἀνδρὶ Αἰλίῳ
Τηλέφῳ Ἰσαύρῳ, | βενεφικιαρίῳ ἔχοντι στατιῶναν ||⁵ ἐν Ὀλύμπῳ, ὃν πολλῶ χρόνῳ
νοσή|σαντα καὶ τελευτήσαντα κα[τ]ε[θ]έ|μην ἐνθάδε· μηδένα δὲ ἐξὸν βλη|θῆναι ἰς τὸ
ἀνγειῶν εἰ μὴ ἐμὲ τὴν | σύνβιον αὐτοῦ· ἐάν τις δὲ βιάσῃται ||¹⁰ καὶ ἀνύξῃ καὶ βάλῃ
ἕτερον πτῶμα, ὑπο|κείσεται τῷ ἱερωτάτῳ ταμείῳ δηνάρια γφ·, | ὁ δὲ ἐλένξας λήμψεται
[τὸ τρί]τον. | χαίρετε, οἱ παράγοντες, καὶ μνήσκε|σθέ μου, οἱ φίλοι καὶ οἱ συγγενεῖς.

Αἰκλάμα: Syedralı Theodora'nın eşi Isaurialı Aelius Telephus'un mezarını yaptığı yazıttan anlaşılmalıdır. Telephus'un Olympos'ta bulunan *statio*'da *beneficarius* olduğu ve uzun hastalığı sonrası hayatını kaybettiği eşininm ağzından ifade edilmektedir. Mezara zarar verilmesi durumunda failin hazineye ödeyeceği 3500 denarii cezanın üçte birinin ihbarcıya verileceği de eklenmektedir⁷⁰⁵.

C 76. Marcus Iulius Proculus

Buluntu yeri: Lambaesis / Numidia

Belge türü: Mezar yazıtı

Kaynak: CIL VIII 3159 = CIL VIII 18169

Literatür: Speidel 1980: 739

Tarihleme: ?

*D(is) M(anibus) | M(arcus) Iulius | Col(lina) Procul(us) | Adan(a?) veter(anus) ||⁵
leg(ionis) III Augus(tae) | vix(it) ann(os) LXII | Iul(ius) Proculus | fil(ius) f(e)c(it)
h(ic) s(itus) e(st).*

Αἰκλάμα: Yazıtta Adanalı 3. Augusta lejyonu veteranı Marcus Iulius Proculus'un 62

görülmesi ve haydutluğun yeniden uyanması hakkında bk. Öztürk 2006: 190 ve devamı Lycia'dan bir başka *beneficarius* er yazıtı için bk. **LeP 47**.

⁷⁰⁵ Benzer ifadeler Likya'da bulunan çok sayıda mezar yazıtında görülmektedir bk. TAM II 979, 980, 981, 982 ve 986. Örnekler çok sayıda olduğu için sadece birkaçı verilmiştir. Bir başka Romalı kadın Aponia Chreste eşi için yaptırdığı mezar yazıtında aynı ifadeyi kullanmaktadır bk. J. Borchhardt, A. Gorecki-Pekridou, **Limyra, Studien zu Kunst und Epigraphik in den Nekropolen der Antike**, Viyana, 2012: 434.

yıl yaşadığı ve oğlu Iulius Proculus mezarı yaptığı ifade edilmektedir.

C 77. Marcus oğlu Valerius Fronto

Buluntu yeri: Sotin/Cornacum – Pannonia Inferior

Belge türü: Askeri diploma

Kaynak: AE 2009: 1079

Literatür: M. Ilkic, “Rimska vojna diploma iz Sotina (Cornacum) Römisches Militärdiplom aus Sotin (Cornacum)”, **Prilozi instituta za archeologiju u Zagrebu**, C. XVI, 2009: 143 – 163

Tarihleme: 6 Aralık 157

...quin]que et viginti stipend(is) emer(itis) dim(issis) honest(a) miss(ione), ... [c]oh(ortis) [---(R?)], cui praest [---(gei?)---] Sabinus, ex [ped] ite, Valerio Mar[c?]i f(ilio) Frontoni, Anaz(arbo)...

Açıklama: Anazerboslu Valerius Fronto'nun ismi okunur durumda olmayan ancak Pannonia Inferior eyaletinde bulunduğunu seçebildiğimiz bir yardımcı birlikte 25 yıllık hizmeti sonrası onurlu bir şekilde terhis edildiği diplomasından okunmaktadır.

C 78. Antonius Domitianus

C 79. Iulius Ianuarius

C 80. Antonius Valens

Buluntu yeri: Puteoli – Italia

Belge türü: Adak yazıtı

Kaynak: AE 1977: 202; Kan 1951: 253: Nr. 255 karşı. Noll 1983: 120 – 122

Tarihleme: II. yy.

...] Iulius | sub sacerdote Antipatro I(ovis) O(ptimi) M(aximi) Dol(icheni) | Iulius Ant{h}ioc(h)us Cilix? p(oni) i(ussit) arg(enti) d(onum) d(edit) | Antonius Domitianus Cilix p(oni) i(ussit) arg(enti) d(onum) d(edit) ||⁵ Iulius Ianuarius Cilix p(oni) i(u)s(sit) arg(enti) d(onum) d(edit) | Antonius Valens Cilix p(ondo) I arg(enti) d(onum) d(edit).

Açıklama: Kilikialı askerler Antonius Domitianus, Iulius Ianuarius ve Antonius Valens'in Iuppiter Optimus Maximus Dolichenus'a adakta buldukları yazıttan anlaşılmaktadır.

Edisyonlara not: Söz konusu yazıt bugün kaybolmuş durumdadır ve mevcut kopyanın yorumlanması tartışmalıdır. A. H. Kan askerlerin isimlerinden sonra gelen "*FILIA*" kelimesinin aslında "*CILIX*" olduğunu ileri sürmektedir. 1943 yılında A. H. Kan'ın yaptığı bu öneri P. Merlat tarafından da onaylanmıştır. Ancak yukarıda verilen edisyona karşı başka bir yorumlama R. Noll tarafından yapılmıştır. R. Noll öncelikle "*p(oni) i(ussit) arg(enti) d(onum) d(edit)*" açıklamasına karşıdır ve bunun yazıt içinde bir anlam bütünlüğü vermekten uzak olduğunu ifade etmektedir. Askerlerin isimlerinden sonra gelen ifadeyi "*p(ondo) (libram unam) ya da pondo (libram unam et semissem) arg(enti) d(ono) d(edit)*." olarak aktarmaktadır. Bu durumda Cilix yerine *Filia* ya da *Fila* daha anlamlı bir hal almaktadır. *Filum* ip veya bağ anlamına gelmektedir ve bu yazıtta bağlanan, tutturulan şey (adak objesi) anlamında kullanılmıştır. Noll'un düzeltmesine göre yazıtın anlamı "*bir buçuk libre ağırlığında adak (ornament, zincir, kolye vb.) hediye etti - parasını bağışladı*" şeklinde değişmektedir.

Noll'un edisyonuna göre adayıcıların isimlerinden sonra Kilikialı ifadesi yoktur. Dolayısıyla adayıcıların Kilikialı oldukları iddia edilemez. Ancak bu adak yazıtında geçen isimlerden Iulius Antiochus'un mezar yazıtında Kilikialı olduğunu ifade eden Iulius Antiochus (C 6) olması ihtimali bulunmaktadır. Bir diğer adayıcı Iulius Ianuarius ise, Kilikialı Quintus Servilius Iasonis'in (C 15) yazıtında askerin oğlunun koruyucusu olarak adı geçen Gaius Iulius Ianuarius olması da mümkündür. A. H. Kan da muhtemelen bu sebeplerden ve adakta bulunulan tanrı toponiminin geldiği Düllük'ün Cilicia bölgesine yakın olmasından kaynaklı olarak "*FILIA*" yerine "*CILIX*" önermesinde bulunmuş olmalıdır. Aynı kökenden donanma askerlerin birbirlerinin mezarlarının yapımını üstlendiklerini ve bir nevi bir dayanışma ağı içinde olduklarını Misenum yazıtlarında başka bir eyaletten gelen örneklerle de (BeP 12 ve BeP 13) görmüştük. Bu kadar yakın bölgede karşımıza çıkan aynı isimlerin aynı kişiler olması göz ardı edilmemesi gereken bir ihtimaldir. Ayrıca Noll'un edisyonundan,

adayıcıların asker ve Kilikialı olmadıkları anlamı çıkarılamaz. Askerlerin isimlerinin Kilikialı başka askerlerin yazıtlarında bulunması onların Kilikialı olabileceklerini düşündürmektedir. Bu açıklama ve edisyon karşılaştırmalarıyla birlikte Dolichenus'a adak yazıtı da teze dahil edilmiştir.

C 81. Papios oğlu Aurelius Nestor

Buluntu yeri: Artanada (Dülgerler, Konya) / Isauria, provincia Cilicia

Belge türü: Mezar yazıtı

Kaynak: IGRom III 813; Sterrett 1888: 90

Literatür: G. Laminger – Pascher, “Römische Soldaten in Isaurien”, **Römische Geschichte Altertumskunde und Epigraphik: Festschrift für Artur Betz zur Vollendung seines 80. Lebensjahres**, ed. E. Weber, G. Dobesch, Viyana: 1985: 381 – 392: 388

Tarihleme: III. yy.

Αὐρ. Νέστωρ Παπίου σημ(αιοφόρος) | ἐπέστησεν στήλην Τάτα Σερου[ειλί]ου μητρὶ αὐτοῦ φιλάνδρω | Τ Κ ? μ(νήμης χ(αριν)).

Açıklama: Sancaktar olduğunu okuduğumuz Papios oğlu Aurelius Nestor'un birliğine dair bir bilgi yazıtında yer almamaktadır.

4. PROVINCIA GALATIA

Gal 1. [---] Torovatus, Iconium, cohors praetoriae

Gal 2. Marcus oğlu Aurelius Firmus, Ancyra, cohors praetoriae

Gal 3. Marcus oğlu Marcus Aurelius Faustinus, Ancyra, cohors praetoriae

Gal 4. Marcus oğlu [---]p Leucius, Ancyra, cohors praetoriae

Gal 5. [---]s, Ancyra, cohors praetoriae⁷⁰⁶

Gal 6. Publius Helvius Domnius, Ancyra, cohors praetoriae⁷⁰⁷

Gal 7. Marcus oğlu Marcus Aurelius Aquilius, Pessinous, cohortes urbanae

Gal 8. Marcus oğlu Marcus Aurelius Paccius, Ancyra⁷⁰⁸

Gal 9. Lucius oğlu Lucius Mummius

Buluntu yeri: Tilurium / Dalmatia

Belge türü: Mezar yazıtı, bk. Aile Soyağacı s. 551

Kaynak: AE 1995: 1232; D. Demicheli, M. M. Bradač, M. Sanader, “Project Tilurium – A Poet in the Military Camp at Tilurium”, **Proceedings of the XVIIth Roman Military Equipment Conference, Zagreb 2013. (ROMECC 2010)**, 2013: 483 – 491: 488

Literatür: Tončinić 2011: nr. 42

Tarihleme: 9 – 42

L(ucius) Mummius L(uci) f(ilius) Fab(ia) Ancyra | miles leg(ionis) VII | ann(orum)

⁷⁰⁶ Gal 1’den Gal 5’e kadar numaralı askerlerin yer aldığı liste Ca 12 – Ca 13 başlığı altında tam olarak verildi ve yazıt bütün olarak incelendi. Yazıtla ilgili kaynakça için bk. CIL VI 32624; S. Mitchell, D. French, **Greek and Latin Inscriptions of Ankara (Ancyra)**, C. II, Münih, 2019: 307.

⁷⁰⁷ Askerin isminin de yer aldığı liste, Ca 10 – Ca 11 başlığı altında tam olarak verildi. Yazıtla ilgili kaynakça için bk. CIL VI 32536; AE 2013, 1189; AE 2014, 133a = AE 2014, 657; Redaelli 2017: 279 – 286 b.a.

⁷⁰⁸ Gal 7 ve Gal 8 numaralı *cohortes urbanae* erlerinin isimlerinin yer aldığı yazıt Ca 14 başlığı altında tam olarak verildi ve yazıt bütün olarak değerlendirildi. Yazıt hakkında kaynakça için bk. CIL VI 32523; CIL VI 37184 (b = 32523 b); AE 1909 – 210; H. L. Wilson, “Latin Inscriptions at the John Hopkins University. V”, **The American Journal of Philology**, C. XXXI, No: 3, 1910: 251 – 264: 255 – 258; J. Bodel, S. Tracy, **Greek and Latin Inscriptions in the USA, A Checklist**, Roma, 1997: 68.

XXXV | stipend(iorum) XVI | h(ic) s(itus) e(st).

*Arma bis octonis felicia qui tulit annis | hic situs est fato Mummius ipse suo | si sapiunt
obiti data munera percipis am(pla) | et recipis nostrae pignus amicitiae ||⁵ hoc tibi
cum titulo posuit Cornelius Chrestus | et dixit lachrymans(!) sit tibi terra levis. |*

Marcus Cornelius Marci libertus | Chrestus posuit.

Açıklama: Ankaralı, 7. lejyon askeri Lucius oğlu Lucius Mummius, 25 yıl yaşadı. 16 yıl askerlik yaptı. Burada yatıyor. Bu ifadelerin ardından şiir eklenmiştir. Şiirin tercümesi ve detaylı açıklamalar için bk. Tončinić 2011: nr. 8.

Gal 10. Lucius oğlu Lucius Coelius

Buluntu yeri: Antiochia Pisidiae / Galatia

Belge türü: Mezar yazıtı

Kaynak: Mitchell 1976: 303; AE 1998: 1386

Tarihleme: yakl. MÖ 25 – MS 5

*L(ucius) Coelius | L(uci) f(ilius) Ani(ensi)⁷⁰⁹ mil(es) | leg(ionis) VII ex | test(amento)
Faust(us) l(ibertus).*

Açıklama: Lucius oğlu Lucius Coelius, Aniensi *tribus*undan 7. Lejyon askeri. Vasiyeti üzerine azatlısı Faustus yaptı ifadesi yazıt üzerinde okunmaktadır.

Gal 11. Publius oğlu Publius Mestrius Maecianus ve

Gal 12. Marcus oğlu Marcus Lollius

Buluntu yeri: Iconium / Galatia

⁷⁰⁹ Görevi esnasında ölen ve askeri bir koloni olan Antiochia Pisidia'da mezarı bulunan erin *tribus* bilgisi bu koloninin veteranlarında görüldüğü üzere Sergia değildir. Aynı zamanda kurgusal filyasyonu da askerin orduya girişi esnasında yurttaş olmadığına işaret etmektedir. Askerin görev yaptığı birliğin Asia Minor'un güneyinde uzun süre bulunması da göz önüne alınarak Coelius'un Asia Minor kökenli olabileceği S. Mitchell tarafından ileri sürülmüştür bk. Mitchell 1976: 303. Bununla birlikte askerin yazıtında kökenine dair açık bir ifade yer almamaktadır.

Belge türü: Mezar yazıtı

Kaynak: AE 1903, 74; IGRom III 1476

Literatür: Mitchell 1976: 303; S. Mitchell, “Iconium and Ninica: Two Double Communities in Roman Asia Minor”, **Historia: Zeitschrift für Alte Geschichte**, C. XXVIII, 1979: 409 – 438: 415; Speidel 1980, 734.

Tarihleme: yakl. MÖ 25 – MS 5

P(ublius) Mestrius P(ubli) f(ilius) Maec[ianus] veteranus [leg(ionis) VII] M(arco) Lollo I M(arci) f(ilio) veterano leg(ionis) sept<i=U>mae amico [b(ene)? m(erenti?)] posuit I Πόπλιος Μέστριος Ποπλίου νιός Μαικα[νός] ούετρανός I λεγεῶνος ἑβδόμης Μάρκω Λολ<λ>ίω Μάρκου νιῶ ούετρανῶ II⁵ Λεγεῶνος ἑβδόμης φιλοστοργίας⁷¹⁰ ἔνεκεν.

Açıklama: 7. lejyon veteranı, Publius oğlu Publius Mestrius’a, aynı birliğin veteranı arkadaşı Marcus oğlu Marcus Lollius tarafından yazıtının dikildiği ifadesi Hellenice tekrarlanmaktadır.

Gal 13. Quintus oğlu Quintus Valerius

Buluntu yeri: Bigeste / Dalmatia

Belge türü: Mezar yazıtı

Kaynak: AE 2003: 1330

Literatür: Tončinić, 2011: sf. 91, nr. 60

Tarihleme: 9 – 42

Q(uintus) Valerius I Q(uinti) f(ilius) Qui(rina) dom(o) I Icon(io) vet(eranus) leg(ionis) I VII an(norum) LV stip(endiorum) II⁵ XXVIII h(ic) s(itus) e(st) I Q(uintus) Portorius et Q(uintus) Va I lerius Anteros posuer(unt)⁷¹¹.

Açıklama: Iconiumlu Quintus Valerius, 7. lejyon veteranının 55 yıl yaşadığı 28 yıl

⁷¹⁰Montanari 2018: 2286.

⁷¹¹ Mezarı diken Portorius ve Anteros'un kimler olduğu açıkça yazılmamış. AE 2003, 1330’a göre Anteros askerin azatlısı ve Quintus Portorius’un ise *frater – commilitio* olma ihtimali göz önünde bulundurulmalıdır.

askerlik yaptığı yazıttan anlaşılmaktadır.

Gal 14. Titus oğlu Titus Ancharenus

Buluntu yeri: Tilurium / Dalmatia

Belge türü: Mezar yazıtı

Kaynak: CIL III 2709; ILS 2252

Literatür: Forni 1953: 166; Mitchell 1976: 305; Tonćinić 2011: nr. 2.

Tarihleme: 9 – 42

*T(itus) Ancharenus | T(iti) f(ilius) Ser(gia) | dom(o) Laranda | mil(es) leg(ionis) VII
an(norum) II⁵ XLV stip(endiorum) XXIII | h(ic) s(itus) e(st)*

Açıklama 7. Lejyon askeri Larandalı Titus Ancharenus'un 23 yıl görev yaptığı 45 yıl yaşadığı okunmaktadır.

Gal 15. Gaius oğlu Gaius Longinus

Buluntu yeri: Tilurium / Dalmatia

Belge türü: Mezar yazıtı

Kaynak: CIL III 9737

Literatür: Forni 1953: 225; Mitchell 1976: 305

Tarihleme: 9 – 42

*C(aius) Long(i)nus C(ai) f(ilius) | Cor(nelia) Amblada | mil(es) leg(ionis) VII
an(norum) XL | stip(endiorum) XXI h(ic) s(itus) e(st) II⁵ frater fratri.*

Açıklama: Ambaladalı Gaius Iulius'un 7. Lejyon askeri olarak 21 yıl görev yaptığı ve 40 yıl yaşadığı ifade edilmektedir.

Gal 16. Titus oğlu Titus Valerius Germanus

Buluntu yeri: Tomi – Constanta / Moesia Inferior

Belge türü: Mezar yazıtı

Kaynak: CIL III 12498

Literatür: Forni 1953: 226; Conrad 2004: sf. 159. Nr. 128. Lev. 27, 1

Tarihleme: 71 – 100

*T(itus) Valerius T(iti) f(ilius) Collina Germanus P(es)l(en)unto imaginif(er) leg(ionis)
VII Cl(audiae) p(iae) f(idelis) donis II don(atu)s I vixit an(nos) LVII h(ic) s(itus) e(st)
heredes T(itus) Valerius Iulianus I et L(ucius) Valerius Germanus et Valeria Germana
et Cl(audia) Iu(l)ia con[fi]ux e[ri]us n(obilissima?) b(ene) m(erenti) p(osuerunt)⁷¹².*

Açıklama: Pessinous’lu 7. Claudia lejyonu imaginiferi ⁷¹³, Titus Valerius Germanus’un 2 kez askeri nişan aldığı 57 yıl yaşadığı yazıttan anlaşılmaktadır.

Gal 17. Gaius oğlu Gaius Marcilus

Buluntu yeri: Bigeste – Dalmatia

Belge türü: Mezar yazıtı

Kaynak: Tončinić, Legio VII: 69 nr. 40;

Literatür: D. Tončinić, S. Ivcević., “Das Projekt Tilurium – Waffendarstellungen aus Grabstelen aus Tilurium”, **XVII Roman Military Equipment Conference 2010**, Zagreb, 2013: 493 – 516: 498 ve devamı

Tarihleme: 42 – 100

*C(aius)⁷¹⁴ Marcilus I C(ai) [f(ilius) do]mo Pe I [ssin(unte) --- leg(ionis) V]II I
C(laudiae) [---] II⁵ [----] I Caius Marcilus?*

Açıklama: Gaius oğlu Gaius Marcilus, Pessinous’lu, 7. Lejyon [askeri]. ----- Gaius Marcilus?

⁷¹² Bu yazıtın ikonografisi de diğer birçok 7. lejyon askerindeki gibi oldukça zengindir. Özellikle bu yazıtın kompozisyonuna bakıldığında, asker ve ailesinin isimlerinden tüm görsel detaylara kadar aile tümüyle Romalı bir imaj sergiliyor **bk. Levha 3 Resim 1.**

⁷¹³ Ordu birliklerinde imparatorun tasvirini taşıyan görevli bk. Y. Le Bohec, “Imaginifer”, **DNP**, C. V, 1998: 948.

⁷¹⁴ EDCS’de bulunan edisyonda askerin ismi Gaius oğlu Lucius olarak alınmış. Yazıtın yüzeyinde ciddi erozyon olduğu için bu kısım tartışmalıdır.

Gal 18. Lucius oğlu Lucius Riccius

Gal 19. Lucius oğlu Lucius Atilius, Pessinous'lu amca ve yeğen 7.

Lejyon veteranlarını aile mezarlığı

Buluntu yeri: Narona / Dalmatia

Belge türü: Mezar yazıtı, bk. Aile Soyağacı s. 538

Kaynak: CIL III 1818

Literatür: Forni 1953: 225; Mitchell 1976: 305; Tonćinić 2011: 52

Tarihleme: 9 – 42

L(ucius) Riccius L(uci) f(ilius) Vel(ina) | Pessinunte ann(orum) LX vet(eranus) | Marcia Maxima uxor | L(ucius) Riccius L(uci) f(ilius) Valens II⁵ L(ucius) Riccius L(uci) f(ilius) Gallus | Riccia L(uci) [filia] Bulla | h(ic) s(iti) s(unt) | L(ucius) Atilius L(uci) f(ilius) Vel(ina) veter(anus) leg(ionis) VII III¹⁰ avunculo suo posuit et sibi.

Açıklama: Pessinous'lu veteran Lucius oğlu Lucius Riccius ile 7. lejyon veteranı Lucius oğlu Lucius Atilius'un isimlerinin okunduğu mezar yazıtı.

Gal 20. Titus oğlu Titus Varius

Buluntu yeri: Bigeste / Dalmatia

Belge türü: Mezar yazıtı

Kaynak: ILJug III 1921

Literatür: Forni 1953: 225; Mitchell 1976: 305; Tonćinić 2011: 63

Tarihleme: 9 – 42

T(itus) Varius T(iti) f(ilius) | Vel(ina) domo | Pessinunte | vet(eranus) leg(ionis) VII II⁵ an(norum) L sti(pendiorum) XXIX | h(ic) s(itus) e(st) her(es) po(suit).

Açıklama: Pessinous'lu 7. Lejyon veteranı Titus Varius'un 50 yıl yaşıadığı ve 29 yıl askerlik yaptığı ifade edilmektedir.

Gal 21. Gnaeus oğlu Gnaeus Domitius

Buluntu yeri: Tilverium / Dalmatia

Belge türü: Mezar yazıtı

Kaynak: CIL III 2710

Literatür: Forni 1953: 225; Mitchell 1976: 305; Tončinić 2011, Nr: 12

Tarihleme: 9 – 42

*Cn(aeus) Domitius Cn(aei) f(ilius) Vel(ina) | Pessinunte | an(norum) XLIV
stip(endiorum) II^S XXV veteran(us) | [ex leg(ione) VII h(ic) s(itus) e(st) |
[testam]en[to] | [fieri] iussit.*

Açıklama: 7. Lejyon veteranı Pessinous’lu, Gnaeus Domitius 44 yıl yaşamış 25 yıl askerlik yapmıştır.

Gal 22. Gaius Aelius Alexander

Buluntu yeri: Aquincum – Budapeşte / Pannonia Inferior

Belge türü: Mezar yazıtı

Kaynak: AE 1962: 112

Literatür: Speidel 1980: 74; Bowie 2014

Tarihleme: 162 – 166⁷¹⁵

*D(is) M(anibus) | C(aius) Ael(ius) Alexand(er) Fabia Ancora | cus(tos) arm(orum)
leg(ionis) IIII F(laviae) f(e)l(icis) II^S sti(pendiorum) XXII vix(it) ann(os) XLII |
C(aius) Iul(ius) Frugi heres | faciendum cura|vit.*

Açıklama: Gaius Aelius Alexander, Fabia tribusuna kayıtlı, Ankaralı. 4. Flavia Felix lejyonu cephanesinin muhafızı. 22 yıl askerlik yaptı 42 yıl yaşadı. Varisi Gaius Iulius Frugi [yazıtı] yaptığı okunmaktadır.

Gal 23. Aurelius Asclepiades

Buluntu yeri: Ancyra / Galatia

⁷¹⁵ Lejyonun Aquincum’da bulunduğu tarihler baz alınarak tarihlendirme önerisi yapılmıştır. Ayrıca askerin ismi Aelius da Hadrianus dönemi celbi olduğunu göstermektedir ki bu da askerin görev süresi ve yazıtın tarihlenmesi ile uyumaktadır. Askerin yazıtının görseli için bk. **Levha 4. Resim 1.**

Belge türü: Mezar yazıtı

Kaynak: AE 1937:95

Literatür: Speidel 1980: 734

Tarihleme: III. yy.⁷¹⁶

*D(is) M(anibus) Aur(elio) Asclepiade{te} vet(e)ralno ex leg(ione) IIII F[la]v[i]la
convet(e)rani sul[li]i et heredes [memo]lriam posuer(unt).*

Açıklama: 4. Flavia lejyonu veteranı Aurelius Asclepiades’e yoldaş veteranları ve varisleri anısına [yazıtı] dikti.”

Gal 24. Gaius Manilius

Buluntu yeri: Dunaújváros – Intercisa / Pannonia Inferior

Belge türü: Mezar yazıtı, bk. Aile Soyağacı s. 538

Kaynak: AE 1971: 347

Literatür: Forni 1953: 218; Speidel 1980: 741

Tarihleme: II. – III. yy.

*D(is) M(anibus) | G(aio) Manil[io] ---] | leg(ionis) II Ad(iutricis) na[t(ione) --- domo]
| Galatia Anc[ryra qui v(ixit) a(nnos) ---] | I⁵ Manilia Cres[centia(?) filia | naturalis
her[es prima et] | Manilia Nicia [liberta(?) et] | [co]niux sec[unda heres] | [b]ene
m[erenti f(aciendum) c(uraverunt)].*

Açıklama: Galatia’nın Ankara kentinden Gaius Manilius 2. Adiutrix lejyonunda görevli⁷¹⁷ askere ait mezar yazıtı.

Gal 25. Publius Aelius

Buluntu yeri: Aquincium / Pannonia Inferior

Belge türü: Mezar yazıtı

⁷¹⁶ Tarihleme konusunda kaynaklar arasında ihtilaf bulunmaktadır: C. E. Bosch, yazıtı prosopografiye göre 198 – 217’ye, Mitchell – French ise 240 – 260 arasına tarihlemiştir. Bosch 1967: 196, nr. 271 ve Mitchell, French 2012: nr. 189.

⁷¹⁷ Her ne kadar yaşam süresinin yazdığı bölüm okunamasa da askerin evli oluşu ve çocuklarından ve veraset hakkından dolayı veteran olma ihtimali yüksektir.

Kaynak: CIL III 10497

Literatür: Speidel 1980: 741

Tarihleme: II. yy.

*D(is) M(anibus) | P(ublius) Ael(ius) Fab(ia) [---] | Ancyr[a --- legionis II] |
Ad(iutricis) 7(centuria) M[---] II⁵ A[-]L(?) [---] | [----*

Açıklama: Ankaralı, 2. Adiutricis lejyonunda görevli Publius Aelius'a ait mezar yazıtı.

Gal 26. [---]lius, İsim kısmı net okunamayan Ankaralı bir lejyoner

Buluntu yeri: Aquincum / Pannonia Inferior

Belge türü: Mezar yazıtı

Kaynak: CIL III 10499

Literatür: Forni 1953: 218; Speidel 1980: 741

Tarihleme: II. yy.

*D(is) M(anibus) | [---]l(ius) Fab(ia) Eq | [---]us A[n]cyra | [mil(es?)] leg(ionis) II
Ad(iutricis) II⁵ [7(centuria)] Martini | [-----*

Açıklama: Ankaralı, 2. Adiuricis lejyonu Martinus centuriası'nda görevli askerin ismi okunamamaktadır.

Gal 27. Marcus Aurelius Domitianus

Buluntu yeri: Ulcisia Castra – Szentendre / Pannonia Inferior

Belge türü: Mezar yazıtı (Görsel için bk. **Levha 4, Resim 2**)

Kaynak: Barkoczi, Soproni, 1981: 889 = (RIU III 889); AE 1972: 438

Literatür: Speidel 1980: 74; B. Adamik, "Fehlerhafte" lateinische Inschriften aus Pannonien", **Latin et Langues Romanes**, 2005: 257 – 266: 264 ve devamı

Tarihleme: 220 – 250

*D(is) M(anibus) | M(arcus) Aur(elius) Domitianus vet(eranus) leg(ionis) | II
Adi(utricis) domo Ancyra vivos | sibi fecit II⁵ adiutantibus nepoltes suos filies filio*

Gregorio et Laurentino fratres.

Açıklama: 2. Adiutricis lejyonu veterani Ankaralı Marcus Aurelius Domitianus'un mezar yazıtının sonları tam bir anlam çerçevesine oturtulamamaktadır⁷¹⁸.

Gal 28. Marcus Munatius Placidus

Buluntu yeri: Brigetio – Komárom / Pannonia Inferior

Belge türü: Mezar yazıtı

Kaynak: CIL III 11030

Literatür: Forni 1953: 215; Speidel 1980: 741

Tarihleme: 120 – 150

*M(arcus) Munatius M(arci) f(ilius) Coll(ina) I Placidus I Iconio veter(anus) II⁵
leg(ionis) I Ad(iutricis) p(iae) f(idelis) I an(norum) L h(ic) s(itus) e(st) T(e)rlt(i)us
Abascanlus D(o)mes(t)ic(us) I patrono bell¹⁰ne merenti.*

Açıklama: 1. Adiutricis lejyonu veterani Iconiumlu Marcus Munatius'un 50 yıl yaşadığı yazıtta ifade edilmektedir.

Gal 29. Aurelius Kallisthenes

Buluntu yeri: Ancyra / Galatia

Belge türü: Mezar yazıtı, bk. Aile Soyağacı s. 538

Kaynak: CIL III 6762; CIL III 262; Bosch 1967: 270; S. Mitchell, D. French, **The Greek and Latin Inscriptions of Ankara (Ancyra), Vol. 1. From Augustus to the End of the Third Century**, 2012: nr. 190

Literatür: Mann 1983: 261⁷¹⁹

Tarihleme: III. yy.

⁷¹⁸ Veteranın bu kadar çok sayıda kişiden yardım almış olmasını B. Adamik de dikkat çekici bulmuştur. Nitekim yazıtın edisyonunun alındığı RIU aparatında da “*yerel ifadelere dikkat edilmesi*” uyarısı yer almaktadır. Özetle yazıtta ifade ve yazım hataları bulunmaktadır. Pannonia'dan hatalı Latince yazıt örnekleri hakkında daha detaylı örnekler için bk. Adamik 2005. b.a.

⁷¹⁹ Askerin Asia Minor kökenli oluşuna dair yazıtında doğrudan bir ifade bulunmamaktadır. Mann Kallisthenes'in lejyonun Anadolu'da Verus'un Parth seferi esnasında bulunduğu sürede celp edilmiş olabileceği ifade etmektedir bk. Mann 1983: 261.

*D(is) [M(anibus)] | Aur(elio) Kall[isthe]lne veter(ano) | leg(ionis) V
Mac[ed(onicae)] ||⁵ Aur(elia) Valen[ti]lna coniunx [et] Aurel(ia) Val[eria] | et
Valent[ina] | filiae here[des] | fecer(unt) ||¹⁰ Αὐρ(ηλίω) Καλλισθ[ένει, πά]λαι
στρατιώτη λεγ(ιώνος) ε' | Μακεδονικῆ[ς, Αὐρελία] Οὐαλεντίνα σ[ύμβιος] | καὶ
Αὐρελῖαι Οὐ[αλερία] | καὶ Οὐαλεντῖν[α θυγατέρες] ||¹⁵ [κλ]ηρονό[μοι ἀνέστε] |
[σ]αν.*

Açıklama: 5. Macedonica lejyonu veteranı Aurelius Kallisthenes'e, varisleri eşi Aurelia Valentina ile kızları Aurelia Valeria ve [Aurelia] Valentina'nın [mezarı] yaptıkları çift dilli yazıttan anlaşılmaktadır.

Gal 30. Gaius Antistius Valens

Buluntu yeri: Troesmis / Moesia Inferior

Belge türü: Mezar yazıtı, bk. Aile Soyağacı s. 545

Kaynak: IScM V, 174, CIL III 6184

Literatür: Forni 1953: 184; Speidel 1980: 742; Bowie 2014: 66

Tarihleme: 107 – 167 (Birlik Dacia'da bulunan yeni üssüne yerleşmeden önce)

*C(aius) Antistius [Fabia?] | [A]ncyra Vale[ns vet(eranus)] | leg(ionis) V
Mac(edonicae) v[ix(it) post] | mission(em) an(nos) X[--- men]||⁵ses XI dies XV[---] |
Antistius Zo[ticus] | patri bene m[erenti] | [e]t Atilia Fort[una]lta pio con[iugi et]
||¹⁰ sibi | f(aciendum) [c(uraverunt)].*

Açıklama: Ankaralı, 5. Macedonica lejyonu veteranı Gaius Antistius'un terhisi sonrası 10+ yıl 11 ay 15+ gün yaşadığı yazıtta ifade edilmiştir⁷²⁰.

⁷²⁰ Yazıtta en dikkat çekici olan askerin yaşadığı süre için sadece terhisinden sonrasının sayılmış olmasıdır. Dönemin yaş ortalaması göz önüne alındığında emeklilik yaşına ulaşmanın zorluğu açıktır. Böyle bir yaş hesabının varlığı emekliliğe dair askerlerin de kafa yorduklarını açıkça göstermektedir.

Gal 31. Titus Flavius Alexander

Buluntu yeri: Troesmis / Moesia Inferior

Belge türü: Onurlandırma yazıtı, bk. Aile Soyağacı s. 540

Kaynak: AE 1957: 266

Literatür: Speidel 1980: 742

Tarihleme: 138 – 161

*[I(ovi) O(ptimo) M(aximo) sacrum] | [pro sal(ute) Imp(eratoris) T(iti) Ael(i)
Ha] | [driani Antonini Aug(usti) Pii et] | [Aur(eli) Veri Caes(aris) II⁵ sub Fuficio
Cornulto leg(ato) Aug(usti) pr(o) pr(aetore) de] | [dicante Q(uinto) Caecilio | Reddito
leg(ato) Aug(usti) T(itus) | Fl(avius) Alexander vet(eranus) II¹⁰ leg(ionis) V
Mac(edonicae) domu Fab(ia) | Ancyr(a) q(uin)q(uennalis) caneben(sium) | cum Iulia
Florentina uxore et Flavio Allexandro Valente II¹⁵ Pisone Maximilia Res] | [pecta
fili(i)s d(e) s(uo) p(osuit) item I (denarios) | CCL ob honor(em) q(uin)q(uennalitat)is
culriae donavit ex quor(um) | incre[mentis sportulae] II²⁰ [dividerentur] om[nibus]
| [-----*

Açıklama: Iuppiter Optimus Maximus'a, Titus Aelius Antoninus Hadrianus Antoninus Augustus Pius ve Caesar Aurelius Verus'a ve imparator elçisi vali Fuficius Cornutus ve imparator elçisi lejyon komutanı Caecillius Redditus'a (V Macedonia?), Fabia tribus'undan Ankaralı veteran Titus Flavius Alexander eşi Iulia Florentina, oğulları Alexander, Valens, Piso ve kızları Maximilia ve Respecta ile birlikte canabensis'in [kuruluşunun?] 5. yılında anıtı dikti. Curia'nın açılışının 5. yılı onuruna 250 denarii tutarında sportulae (para veya muhtemelen yiyecek dağıtımının) kent halkına bölüştürüldüğü dağıtıldığı aktarılmaktadır.

Gal 32. Gaius Egnatius Valens

Gal 33. ve oğlu Gaius Egnatius Valens

Buluntu yeri: Troesmis / Moesia Inferior

Belge türü: Mezar yazıtı, bk. Aile Soyağacı s. 540

Kaynak: CIL III 6188; Bosch 1967: 171

Literatür: Forni 1953: 184; Speidel 1980: 742; Bowie 2014: 65

Tarihleme: II. yy.

*C(aius) E[gnatius C(ai) f(ilius)] | Fab(ia) Valens An | cyra vet(eranus) |] [-----] ||⁵
decuri[o ---] | [---] m[u]n[i]c(ipii) | Troesm(ensium) C(aius) Egnatius Valens [---] |
leg(ionis) eiusd(em) fili||¹⁰us p[at]ri [p]iis[si] | mo b(ene) m(erenti) f(ecit) | h(ic)
s(itus) e(st).*

Açıklama: Veteran ⁷²¹ Gaius oğlu Gaius Egnatius Valens'in Troesmensium municipium'u decurio'su ve aynı lejyonun [eri] oğlu Gaius Egnatius Valens babası için yazıtı dikmiştir.

Gal 34. Lucius Pontius Seneca

Buluntu yeri: Ancyra / Galatia

Belge türü: Mezar yazıtı

Kaynak: AE 1981, 786; A. V. Walser, "Kaiserzeitliche und frühbyzantinische Inschriften aus der Region von Germia in Nordwestgalatien", **Chiron**, C. XLIII, 2013: 527 – 620: 542

Literatür: Speidel 1983: 18 – 19

Tarihleme: I. – II. yy.

*L(ucius) Pontiu[s - f(ilius) ---] | Seneca pr[imipilaris] | militavit i[n ala? I?
Ast(urum)? et] | legione V M[acedonica] | decurio ann[is ---] centurio] ||⁵ annis
XXXII vi[xit annis ---] | heredes ex test[amento fecer(unt)] | cura agente [---].*

Açıklama: Ala 1. Asturum ve 5. Macedonica lejyonu primipilarisi yüzbaşı Lucius Pontius Seneca'nın 32 yıl görev yaptığı yazıttan anlaşılmaktadır.

⁷²¹ Speidel yazıtın buluntu yeri itibariyle birliğin 5. Macedonica lejyonu olduğunu belirtmiştir.

Gal 35. Lucius Pontius Varronius Seneca⁷²²

Buluntu yeri: Dutlu – Germia (Eskişehir – Ankara arasında) / Galatia

Belge türü: Onurlandırma yazıtı

Kaynak: Walser 2013: 531

Tarihleme: 70 – 80

----- Ι [ar]milis - --- Π C -- Ι βουλή και ό δήμος Ι Σεβαστενών
Τολι[σ]||⁵τοβογίων Λούκιον Πόν[τ]Ιιον Ουαρρώνιον Λουκίον υιόν Ι Ουελείνα
Σενέκαν Πεσσιν[οϋντιον] Ι [τ]όν Πρεμοπειλάριον ληγιῶ|[νοσ] τ[ρί]της Αύγούστης
δωρεαῖς ||¹⁰ [δεδωρεμένον ὑ]πὸ μεγίστου Ι [Αὐτοκράτορος Οὐ]εσπασιανου
Καί|σαρος Σεναστοῦ ἐν τῷ κατὰ Ἰουδαίαν Ι πολέμῳ στεφάνῳ χρυσία και ἄστη Πο[ύ]Ι
ρη -- --μ]ουράλει στεφάνῳ ||¹⁵ ---- ---- ΛΙΟΙΣ ἐτείμησεν Ι ----- ἀρετῆς ἕνεκεν.
Ι ----

Αἰκλάμα: 3. Augusta lejyonu primiplaris'i, Iudaea Savaşı'nda imparator Vespasianus Caesar Augustus tarafından dona militaria ile ödüllendirilen, corona aurea, hasta pura ve corona muralis sahibi Pessinous vatandaşı Lucius oğlu Lucius Pontius Varronius Seneca'yı hemşerilerinin onurlandırdığı yazıttan anlaşılmalıdır.

Gal 36. Gaius Iulius Magnus

Buluntu yeri: Novae – Zıştovi / Moesia Inferior

Belge türü: Mezar yazıtı

Kaynak: AE 1932: 52

Literatür: Speidel 1980: 742

Tarihleme: 131 – 150

D(is) M(anibus) Ι C(aio) Iul(io) Fab(ia) An|cyra Magno vet(erano) leg(ionis) Ι Ι

⁷²² Walser'e göre bu iki yazıtta (Gal 29 ve Gal 30) ismi geçen kişiler arasında bir akrabalık olabilir. Hatta iki yazıtta da adı geçen kişinin aynı asker olması ihtimal dahilindedir. Pessinous'lu olan Seneca memleketine döndükten sonra emekliliğinin son dönemlerini Ankara gibi bir veteranlar kentinde de geçirmek istemiş olabilir bk. Walser 2013: 544

Ital(icae) vix(it) an(nos) II⁵ CI [------

Αçıklama: 100 yaşıyla en uzun ömürlü Asia Minor kökenli erlerden olan Ankyralı Gaius Iulius Magnus'un 1. Italica lejyonu veterani olduğu yazıttan anlaşılmaktadır.

Gal 37. Aurelius Gaius

Buluntu yeri: Adaköy, Arslanapa/Kütahya / provincia Asia

Belge türü: Mezar yazıtı, bk. Aile Soyağacı s. 541

Kaynak: AE 1981, 777; SEG XXXI, 1116

Literatür: Y. Tepper, L. Di Segni, **A Christian Prayer Hall of the Third Century at Kefar Othnay Excavations at the Megiddo Prison 2005**, Israel Antiquities Authority, 2006: 51 – 52; Wilkinson 2012 b.a.; M. A. Speidel, “The Roman Army”, ed. Bruun C., Edmondson J. **The Oxford Handbook of Roman Epigraphy**: 2015: 319 – 344: 334,

Tarihleme: III. yy. sonları IV. yy başları

Αὐρ. Γάϊος β' ἰστρατεσάμενος ἰς λειγειῶναν | πρῶντην Ἰταλικὴν Μυσιατικῶν,
ἐκ|λεχθεὶς ἰς ὀγδόαν Αὐγυσταν Γερμ|ανικίαν, ἐν ἐπαρχίᾳ Σκυθία καὶ Παννονία II⁵
Ἰοβία Σκυθικῆ τήρων, ἰστρατεσάμενος μα|θητῆς ἰππέων, εἶτα ἰππεὺς λανκιάρης,
ὀπτίων τριά|ρες, ὀπτίων ὠρδινᾶτος, πρίνκεψ ὀπτίων, ὠνπτίων δ|ὲ κομίτων
OCIMOCO τοῦ κυρίου λεγῶνος Πρεΐμας Ἰο|βίας Σκυτικῆς, τὴν ἡγεμονίαν κυκλεύσας
Ἀσίαν ΚII¹⁰αρίαν [---] Λυδίαν Λυκαινίαν | Κιλικίαν [---Φοινείκην Συρίαν Ἀρα|βίαν
Φαλεστίναν Αἴγυπτον Ἀλεξανδρίαν | Ἰνδίαν [---] Μεσοποταμίαν | Καππαδοκίαν ---
Γαλατίαν Βειθυνίαν II¹⁵ Θρακίαν --- Μυσίαν Καρπίαν | [- - - - - Σα]ρματίαν
τετράκις | Βιμιναάκον - - -]ν Γουττίαν β' | Γερμανίαν - - - Δαρδ]ανίαν Δεματίαν |
Παννονίαν - - -]ίαν Γαλλίαν Σπανίαν II²⁰ Μαύρετανίαν - - - εἰ]τα προκόψας | καὶ
ταῦ[τα - - -]γήνας ἤλυθον | εἰς πατρίδα γαῖαν Πεσσιννουντίων | ἐνδ' ἦν τεθρεμμένος,
ἐν κόμῃ Κοτιαέων | καταμένων [- - -] Μακεδονίας II²⁵ ἐπιθὶς Ἰουλι[- - - Ἀρε]σκούση

τῆ ἐαυτοῦ γλυκυτάτῃ γυναικὶ ἀνέστεσα τὴν στήλην ἐκ τῶν ἰδίων αὐτοῦ καμάτων
μνήμης χάριν, ἕως τῆς ἀναστάσεως χαίρετε πά ||³⁰ ντες [vacat]

Açıklama: Aurelius Gaius, Moesia’da bulunan 1. Italica lejyonuna celp edilmiş, Germania’da konuşlu 8. Augustus lejyonuna seçilmiş, sonrasında Scythia ve Pannonia eyaletlerinde bulunan Iovia Scythica [lejyonunda] acemi er⁷²³ olarak hizmet etmiş, acemi süvari, sonrasında mızraklı süvari, optio triarius, optio ordinatus, optio princeps, optio comitum dominorum nostrorum⁷²⁴, olarak görev yapmıştır. 1. Scythica lejyonu ile Asia, Caria, Lydia, Lykonía, Cilicia, Phoenicae, Syria, Arabia, Palestina, Aegyptus, Alexandria, India⁷²⁵, Mesopotamia, Cappadocia, Galatia, Bithynia, Thracia, Moesia, Carpia, Sarmatia (dört kez), Viminacium⁷²⁶, Gothia (iki kez), Germania, Dardania (batı Macedonia), Dalmatia, Pannonia, Gallia, Hispania, Mauretania, ’ya seyahat etmiştir. Çok zorluklar çektikten sonra memleketi Pessinous topraklarına geri dönüp Cotiacon’un (Kütahya) köyünde yerleştiğini yazmaktadır. Veteran Aurelius Gaius kızı Macedonia ile birlikte oğlu/kızı? Iulia/Iulianus’un? ve biricik tatlı eşi Areskousa’nın mezarı üstüne bu yazıtı kendi bütçesinden yaptırarak dikmiştir. Yeniden dirilene dek herkese elvada ifadesi ile yazıt sonlandırılmıştır. Yeniden dirilme ifadesi (ἀνάστασις) askerin Hıristiyan olduğunun göstergesi olarak değerlendirilmiştir.

Gal 38. Titus Cillius

Buluntu yeri: Skradin / Dalmatia

Belge türü: Mezar yazıtı

Kaynak: CIL III 2818

Literatür: G. Alföldy, “Veteranendeduktionen in der Provinz Dalmatien” **Historia: Zeitschrift für alte Geschichte**, C. XIII, 1964: 167 – 179: 171

⁷²³ Yazıtta geçen τηρῶν (gen. çoğ. Τηρός) ifadesi muhafız anlamına da gelmektedir. Ancak burada muhtemelen Latince *tiro* (acemi er) ödünç bir kelime olarak alınmış olmalıdır. Askeri kariyer aşamalarında acemiliğin ilk sırada gelmesi mantıklı olduğunda bu şekilde çevrilmiştir.

⁷²⁴ Aurelius Gaius, imparatora seferlerinde ve yolculuklarında eşlik eden özel askeri birimde (*comitatus*) *optio* olarak göreve seçilmiştir. *Optio comitum* sonrası yazıtta net olarak okunamamaktadır ancak Wilkinson tarafından *dominorum nostrorum* olabileceği ileri sürülmüştür.

⁷²⁵ Hindistan değil, Nubia’da Nil’in güneye doğru ilk çağlayanının olduğu bölgede savaşçı Blemmyes halkının yaşadığı yer kastedilmektedir bk. Wilkinson. **a.e.:** 53.

⁷²⁶ 7. Claudia lejyonunun karargahının bulunduğu yerleşim.

Tarihleme: 9 – 42

*T(itus) Cillius | T(iti) f(ilius) Fab(ia) | domo Lara|nda vet(eranus) II⁵ leg(ionis) XI
ann(orum) LXX | stipendior(um) | [X?]XXIIX | [--]E[--].*

Açıklama: Larandalı Titus Cillius 11. Lejyon askeri olarak 38 yıl görev yaptığı 70 yıl yaşadığı yazıttan anlaşılmaktadır.

Gal 39. Iulius Deiotarus

Buluntu yeri: Alba Iulia – Apulum / Dacia

Belge türü: Mühürlü lejyon tuğlası

Kaynak: AE 1995, 1293

Literatür: Piso 2018: nr. 56

Tarihleme: II. – III. yy

Leg(io) XIII G(emina) | Iul(ius) Deiotar(us.)

Gal 40. Aelius Deiotarus

Buluntu yeri: Alba Iulia – Apulum / Dacia

Belge türü: Mühürlü lejyon tuğlası

Kaynak: Piso 2018: Nr. 56, CIL III 1629

Literatür: Raybould M.E., Sims-Williams P. 2007: 94

Tarihleme: II. – III. yy

Leg(io) XIII Gem(ina) | Ael(ius) Deiotaru(s).

Gal 41. Aelius Brogitarus

Buluntu yeri: Alba Iulia – Apulum / Dacia

Belge türü: Mühürlü lejyon tuğlası

Kaynak: IDR 03/06/117; AE 1903, 62

Tarihleme: II. – III. yy

*Leg(io) XIII Ge(minae) I Ael(ius) Brog[i]t(arus)*⁷²⁷.

Gal 42. Gaius Petronius Iustus

Buluntu yeri: Sarmizegetusa / Dacia Superior

Belge türü: Adak yazıtı

Kaynak: ILS 9138; AE 1913: 49; AE 1944: 38

Literatür: Piso, 2018: nr: 28

Tarihleme: II. – III. yy.

*Meni | Cilvastian(o) | G(aius) Petr(oni)us Iustus | corn(icularius) proc(uratoris) II⁵
ex voto.*

Açıklama: Cornicularius procuratoris Gaius Petronius Iustus'un Men Cilvastianus olan adağını sunduğu ifade edilmektedir⁷²⁸.”

Gal 43. Gaius Iulius Aquilius

Buluntu yeri: Balçıkhisar (Haymeana) / provincia Galatia

Belge türü: Mezar yazıtı

Kaynak: S. Mitchell, **Regional Epigraphic Catalogue of Asia Minor II: The Ankara District. The Inscriptions of North Galatia (RECAM II)**, 1982: nr. 289

Literatür: A. S. Hall, “Two Veterans of Legio XIII Gemina at Iconium”, **Armies and Frontiers in Roman and Byzantine Anatolia**, Oxford, 1983: 35 – 40: 37

Tarihleme: II. – III. yy.

— — — | [— — — pa] | ren[tibus] | bene[meren] II⁵ te b<u>s [benemerentibus] po s[uit

Γ. Ἰούλιος | Ἀκύλας στρ|ατιώτης ληγι|ῶνος τρεῖς|καιδεκάτης II⁵ Διδύμης [Geminae]
ἀνέ<σ>τησεν | γονεῦσιν μνήμη|ς χάριν.

⁷²⁷ Galatia'nın Trokmoi kabilesinin Tetrarkı ve kral I. Deiotaros'un damadı. W. Spickermann, “Brogitarus”, **DNP**, C. II, 1997: 789.

⁷²⁸ Men, Asia Minor'da, özellikle de Phrygia'da yaygın olarak kutsanan bir tanrıdır. Mezar tasvirlerinde de Phrygia başlığı ve kıyafetleri ile resmedilmektedir. Kültürün yayılım alanı ve hakkında detaylı bilgi için bk. E. N. Lane, “Men: A Neglected Cult of Roman Asia Minor”, **ANRW, C. XVIII/3, Religion (Heidentum: Die religiösen Verhältnisse in den Provinzen [Forts.])**, 1990: 2161 – 2165.

Açıklama: 13. Gemina lejyonu askeri⁷²⁹ Gaius Iulius Aquilius, ebeveynlerinin anısı hoş olsun diye [bu yazıtı] dikti⁷³⁰.”

Gal 44. Aurelius Nestor

Gal 45. Aurelius Maximus

Buluntu yeri: Iconium – Galatia

Belge türü: Mezar yazıtı, bk. Aile Soyağacı s. 541

Kaynak: SEG XXXIII: 1138

Literatür: Hall 1983: 35 – 39

Tarihleme: III. yy

Αὐρ(ήλιος) Νέστωρ παλαιστρ(ατιώτης) ἑαυτῶ καὶ {ν} Ἰου(λί)α Σατορνεί|νη γυναικὶ τὰς ἐξ κλείνας {vacat} | καὶ Αὐρ(ήλιος) Μάξιμος παλαιστρ(ατιώτης) ἑαυτῶ καὶ Αὐρ(ηλία) Δημητρία | γυναικὶ τὰς ἐν ἀριστερᾷ τρεῖς κλείνας κατεσκεύασαν. ||⁵ vet(erani) leg(ionis) XIII C.M.⁷³¹

Açıklama: Yazıtta 13. Gemina lejyonu veteranları Aurelius Nestor kendisi Aurelius Maximus’un kendileri ve eşleri için yaptıkları kabristandan söz edilmektedir.

Gal 46. Marcus oğlu Marcus Lollius, Pollia, Ancyranus, Servatus centuria’sından⁷³²

Gal 47. Marcus oğlu Marcus Lollius, Pollia, Ancyranus, Maternus centuria’sından⁷³³

Gal 48. Marcus oğlu Marcus Lollius, Pollia, Ancyranus, Caecilius Centuria’sından

Gal 49. Gaius oğlu Gaius Didius, Pollia, Ancyranus

⁷²⁹ Askerin veteran olup olmadığı yazıtta belirtilmemiştir. Aksine aktif görevde bir asker olarak kendini tanıtmaktadır. Aquilius yazıtın dikilmesini memleketinden birilerine ısmarlamış olabilir Karş. **BeP 87**.

⁷³⁰ Tam olmayan Latince bölüm de aynı ifadeyi tekrarlıyor olmalıdır.

⁷³¹ Geminae.

⁷³² Gal 45 ile Gal 61 arasında numaralandırılan askerlere ait yazıtın tam hali kaynakçası ile birlikte **LeP 16** başlığı altında verildi.

⁷³³ Birebir aynı isim ve fiyasyona sahip askerleri ayırt eden tek şey farklı *centurialarda* (bölüklerde) görev yapmış olmalarıdır.

Gal 50. Gaius oğlu Gaius, Pollia, Ancyranus

Gal 51. Publius oğlu Publius Papirius, Pollia, Ancyranus

Gal 52. Gaius oğlu Gaius Valerius, Pollia, Ancyranus

Gal 53. Gnaeus oğlu Gnaeus Otacilius, Pollia, Ancyranus

Gal 54. Lucius oğlu Lucius Longinus, Pollia, Ancyranus

Gal 55. Gaius oğlu Gaius Granius, Pollia, Ancyranus

Gal 56. Gaius oğlu Gaius Cornelius, Pollia, Ancyranus

Gal 57. Titus oğlu Titus Antonius, Sergia, Tavionensis

Gal 58. Gaius oğlu Gaius Sentius, Sergia, Tavionensis

Gal 59. Sextus oğlu Sextus Lusius, Pollia, Tavionensis

Gal 60. Lucius oğlu Lucius Longinus, Pollia, Ancyranus

Gal 61. Gaius oğlu Gaius Helvius, Pollia, Gangrenus

Gal 62. Gaius oğlu Gaius Iulius Marcellinus, Sergia, Tavium

Buluntu yeri: İskenderiye / Aegyptus

Belge türü: Mezar yazıtı

Kaynak: CIL III 14138/3

Literatür: Forni 1953: 221

Tarihleme: 41 – 68⁷³⁴

*C(aius) Iulius C(ai) f(ilius) Ser(gia) Marcellinus | Tavio mil(es) leg(ionis) III
Cyr(enaicae) 7(centuria) Quincti | Proculi vixit ann(os) XXXVI mil(itavit) | ann(os)
XI fecit mon<u=O>mentum <I=F>ulius II⁵ frater eius ex test(a)m(e)nto | h(ic) s(itus)
e(st).*

Açıklama: 3. Cyrenaica lejyoneri. Taviumlu, Gaius Iulius Marcellinus'un 36 yıl

⁷³⁴Forni'nin Marcellinus'u (Gal 62) Iulius – Claudius hanedanının görece biraz daha geç bir dönemine tarihlenmesinin nedeni askerinin *tria nomina* ile yazıtta görünüyör olmasıdır. Nitekim aynı lejyonun daha erken ve çok sayıda Asia Minor kökenli askeri listeleyen bir yazıtında (ILS 2483) askerler *Principatus* başında yaygın olduğu üzere sadece praenomen + nomen gentiles ve kurgusal bir filyasyon ile yazıtta yer almaktadırlar.

yaşadığı 11 yıl askerlik yaptığı yazıttan anlaşılmaktadır.

Gal 63. Gaius oğlu Gaius Niger⁷³⁵

Gal 64. Marcus oğlu Marcus Longinus (Gangra)

Buluntu yeri: Alexandria / Aegyptus

Belge türü: Mezar yazıtı?

Kaynak: CIL III 6607, ILS 2247

Literatür: Mann 2002: 227 – 234

Tarihleme: ?

*C(aius) Niger C(ai) f(ilius) Pol(lia) miss(icius) | Amasia et M(arcus) | Longinus
M(arci) f(ilius) Pol(lia) Gangr(is) | mil(es) leg(ionis) III II^s 7(Centuria) Laeli
Tiron(is).*

Açıklama: Amasia'dan Gaius Niger, 3. lejyon veteranı ve Gangra'lı Marcus Longinus 3. lejyon askerinin isimleri işlevi tam olarak anlaşılamayan yazıtın üzerinde yer almaktadır.

Gal 65. Sextus oğlu Sextus Munatius

Buluntu yeri: Alexandria / Aegyptus

Belge türü: Mezar yazıtı?

Kaynak: ILS 2274, CIL III 12059

Literatür: Forni 1953: 234

Tarihleme: I. yy.

Sex(tus) Mun(atius) Sex(ti) f(ilius) | [G]alata m{e}iles legionis | XXII.

Açıklama: Sextus oğlu Sextus Munatius, Galatyalı, 22. lejyon askeri.

⁷³⁵ Askerlerin memleketlerinin olan Gangra ve Amasia'nın birbirine yakınlığı sebebiyle hem yazıtı bölmek için hem de Amasia Pontus Galaticus'a da dahil olduğu için Galatyalı askerler başlığı altında verildi.

Gal 66. Gaius Bassius Celer⁷³⁶

Gal 67. Gaius? oğlu Genucius

Gal 68. Gaius oğlu Canidius

Gal 69. Quintus oğlu Baebius

Gal 70. Lucius oğlu Sulpicius

Gal 71. Sextus oğlu Cornelius

Buluntu yeri: Ihnasya el Madina / Aegyptus

Belge türü: Papirüs

Kaynak: Fink 1971: nr. 36; **Ägyptische Urkunden aus den Königlichen Museen zu Berlin, Griechische Urkunden (BGU=Berliner Griechische Urkunden IV)**, Berlin, 1912: nr. 1083: sf. 126

Literatür: Speidel M. A. 2017: 284

Tarihleme: Augustus dönemi

[G]enucius C(ai?) f(ilius) Aem(ilia?) Pesinuntem | [C]anidius C(ai) f(ilius) Pom(ptina) Ancyra | Baebius Q(uinti) f(ilius) Pom(ptina?)⁷³⁷ Ancyra |]Cornelius Sex. f. Pom[---?] Ancyra II⁵ [Sulpicius L(uci) f(ilius) Aem(ilia?) Pesinuntem] | [Lu?]lius [M] f(ilius) [L]em[---?] Cremona | [Af?]ranus L(uci) f(ilius) Rom(ilia) [---] [---]a[---]ia | I [---]bius Q(uinti) f(ilius) Rom(ilia?) Apam[e]a | [O]ctavius A(uli) f(ilius) Rom(ilia?) Adyrmeto II¹⁰ [---]ius C(ai) f(ilius) --- Philoedia | [Sal]lustius C(ai) f(ilius) Sab(atina) Utica | [Arr?]untius L(uci) f(ilius) Cor(nelia) Laudicia | [A]ntonius L(uci) f(ilius) Cor(nelia) Laudicia | [--]torius f(ilius) Fab(ia) Altino II¹⁵ [---] [---] [Chr]ysopoli pa[-]-m.

Açıklama: Tam olarak işlevi anlaşılamayan Papirüste lejyonerler isim ve kökenleri ile listelenmişlerdir.

⁷³⁶ Yazıtın tam hali, çevirisi ve kaynakçası **LeP 19** başlığı altında verildi.

⁷³⁷ Tribus'un Romilia olması ihtimali de söz konusudur.

Gal 72. Marcus Messius Pudens

Buluntu yeri: Roma

Belge türü: Mezar yazıtı

Kaynak: CIL VI 3614; CIL V 603/1

Literatür: Forni 1953: 228; Speidel 1980: 738; M. F. Pavkovič, “Singulares Legati Legionis: Guards of a Legionary Legate or a Provincial Governor?”, **ZPE**, C. CIII, sf. 223 – 228, 1994, s. 224

Tarihleme: ?

M(arcus) Messius M(arci) f(ilius) Col(lina) | Pudens singularis | leg(ionis) X Fretensis | 7(centuria) Volusi Magni II^s domo Ancyra milit(avit) ann(os) XV | vixit ann(os) XXXVIII [---

Açıklama: 10. Fretensis lejyonu [legatus’u] özel koruması⁷³⁸, Ankyralı Marcus Messius Pudens’in 15 yıl askerlik yaptığı 39 yıl yaşadığı okunmaktadır.

Gal 73. Marcus Sempronius Celer

Buluntu yeri: Roma

Belge türü: Mezar yazıtı

Kaynak: CIL VI 3627

Literatür: Speidel 1980; 738; Forni 1953: 228

Tarihleme: ?

M(arcus) Sempronius M(arci) f(ilius) Col(lina) | Celer aquilifer | legionis X Fretensis | domo Pessenunto II^s militavit annis XX | vixit annis XXXX.

Açıklama: Pessinolu 10. Fretensis lejyonu aquilifer’i Marcus Sempronius Celer, 20

⁷³⁸ Lejyon komutanının harp meydanında süvari koruma bölüğünden (*equites legionis*) ayrı olarak özel koruma – refakatçi birliğindeki askerler *singulares legionis*, ya da *singulares legati legionis* olarak adlandırılmaktadırlar bk. Pavkovič, **A.e.**, 1994: *b.a.*. Askerin mezar yazıtının da Roma’da bulunuyor olması onun lejyon komutanının yanında görevli koruma olarak başkentte bulunduğu işaret etmektedir.

yıl askerlik yaptığı ve 40 yıl yaşadığı yazıtta ifade edilmektedir⁷³⁹.

Gal 74. Marcus Antonius Longus

Buluntu yeri: Kavak/Lystra (Isauria) / Provincia Galatia

Belge türü: Mezar yazıtı

Kaynak: CIL III 6800, ILS 2403, Sterrett 1888: nr. 300

Literatür: Laminger-Pasher 1985: nr. 1

Tarihleme: ?

*M(arcus) Antonius Longus veteranus | leg(inonis) XII F(ulminatae) bene[ff(iciarius)]
consularium⁷⁴⁰ | Ba⁷⁴¹ uxori karissimae m(emoria) c(ausa) [ff(ecit)].*

Açıklama: 12. Fulminata lejyonu beneficarius consularis veteranı Marcus Antonius Longus'un⁷⁴² anısını eşi Ba'nın yaşattığı yazıttan anlaşılmaktadır.

Gal 75. Paullinus

Buluntu yeri: Yalvaç / Galatia

Belge türü: Onurlandırma yazıtı

Kaynak: AE 1914: 131

Literatür: Speidel 1980: 734

⁷³⁹Gal 72 Pudens ile Gal 73 Celer aynı lejyondan görevli mezar yazıtları da başkentte bulunan iki Asia Minor kökenli asker olarak birebir aynı mezar yazıtı formülasyonlarına sahiptir. Askerlik süreleri ve yaşam yılları da birbirine yakın iki askerin aynı devreden olması ihtimal dahilindedir. Bununla birlikte her ikisinin de mezar yazıtlarını kimin diktiği belirtilmemişken aynı formülde (Celer'de görev yaptığı *centuria* bilgisinin yer almaması hariç) verilen yazıt bu iki askerin mezar yazıtlarının aynı kişi veya kişiler tarafından dikildiğine ve aynı görev için başkentte buldukları çıkarımını akla yakın hale getirmektedir.

⁷⁴⁰ Konsül rütbeli eyalet valisinin büro ve diğer özel görevlerini üstlenen ve munera'dan hizmet ettiği kıdemli tarafından muaf kılınmış askerlere verilen isim bk. A. von Domaszewski, "Beneficarius", *RE*, III/1, 1897: 271- 272. Beneficarii consularis hakkında daha detaylı bilgi için bk. Ott J., *Die Beneficiarii*, Stuttgart, 1995: 30 – 32. Bu askerler lejyonlardan seçilebildikleri gibi auxilia ve donanmadan da bu sınıfa dahil olabilmekteydiler.

⁷⁴¹ Askeri eşinin ismi Ba yazıtın bulunduğu Isauria bölgesinden ve orta Anadolu'da belgelenmiş yerel kökenli femininum bir isimdir bk. Zgusta 1964: 131-1.

⁷⁴² Veteranın adı yerel kökenine dair herhangi bir ipucu vermese de 12. Fulminata lejyonunun yerel bir celbi olarak değerlendirilmiştir. Aksi yönde bir ifade bulunmamakla birlikte eşinin ismi de yerel kökenlidir.

Tarihleme: I. yy⁷⁴³

[-----]Paullino I militi legionis XII I ful(minatae) sacerdo[ti] I Imp(eratoris) Caesar(is) II⁵ Vespasiani Aug(usti) I Iivir(o) II (quinquennali)III I T(itus) Flavius I Calpurnianus Hierocles I h(onoris) c(ausa).

Açıklama: 12. Fulminata lejyonu askeri⁷⁴⁴, Paullinu'un imparator Vespasianus kültü rahipliği⁷⁴⁵ ve 2 kez 5 yıllık süreyle duumvir⁷⁴⁶ olarak görev yaptığı yazıttan anlaşılmaktadır.

Gal 76. Marcus oğlu Marcus Liburnius Saturninus

Gal 77. Marcus oğlu Marcus Valerius Saturninus

Buluntu yeri: İskenderiye / Aegyptus

Belge türü: Onurlandırma yazıtı?

Tarihleme: yakl. 65 (Bosch 1967: 59)

Kaynak: CIL III 6023; Forni 1953: 234; Bosch 1967: 59

M(arcus) Liburnius M(arci) f(ilius) I Pol(lia) Saturn I inus Ancy(ra) sign(ifer) leg(ionis) XXII 7(centuria) Valeri I Prisci M(arcus) Valerius M(arci) fil(ius) Pol(lia) II⁵ Saturninus Ancy(ra) signife[r] I leg(ionis) XXII [7(centuria)] T(iti) Servi[li R]ufi.

Açıklama: Ancyralı 22. lejyonun sancaktarı, Valerius Priscus centuria'sında görevli

⁷⁴³ Onurlandırma yazıtını diken Titus Flavius isimli erin celp döneminin Flavius'lar hanedanı olduğuna dayanarak tarih önerilmiştir. Bu da Paullinus'un 12. Fulminata lejyonu Cappadocia eyaletine yerleştikten askerliğe başlayan ve muhtemel yerel bir celp olduğunu akla getirmektedir. Augustus döneminde veteranları yerleştirmek ve Pisidia'da bir nevi "sivil" karakol olması amacıyla kurulan veteran kolonisinin Flavius'lar döneminde de yerel lejyonlara destek verdiğini görebiliriz bu örnekte.

⁷⁴⁴ Veteran kolonisinde asker olduğunu belirtiyor olması dikkat çekicidir. Muhtemelen asker veteran olmasına rağmen aktif askerlik kariyerini anmıştır. Zira yazıtın devamında yerine getirdiği görevlere bakılırsa aktif görevde bir asker olmadığına aksine veteran olduğuna dair şüpheye yer yoktur.

⁷⁴⁵ Asia Minor'un güneyinde kurulan en eski büyük veteran kolonisinde Iulius – Claudius'lar döneminden beri imparator kültürünün varlığı bilinmektedir bk. Baz F., "Merkezi Pisidia'daki Bazı Roma Kolonileri'ndeki İmparator Kültürünün Varlığına İlişkin Değerlendirmeler", **Phaselis**, C. 1, 2015: 261 – 275: 270. Bu yazıt da imparator Vespasianus adına da kentte bir kültürün tapınağın bulunduğuna işaret etmektedir.

⁷⁴⁶ Kurulan koloni kentlerinde de Roma'da olduğu magistratlara ait *officiumlarda* eşlilik prensibi uygulanmıştır. Kent meclisi *curianın* başkanlığını yürüten *duumvirler* Roma'daki konstilller gibi eşli olarak hizmet etmişlerdir.

Marcus Liburnius Saturninus ile, 22. lejyonun sancaktarı bir diğerk Ancyralı Titus Servilius Rufus centuria'sında görevli Marcus Valerius Saturninus'un isimleri yazıtta okunmaktadır. Yazıtın işlevinin ne olduğu açık değıldir.

Gal 78. Sextus Iulius Quintilus

Buluntu yeri: Carnuntum – Pannonia Superior

Belge türü: Mezar yazıtı

Kaynak: AE 1914: 101; CIL III 14358/20

Literatür: Forni 1953: 232; Fitz 1978, s. 377; Mosser 2003: 178 – 179; nr: 28; J. Fitz,

Die Verwaltung Pannoniens in der Römerzeit, Budapeşte, 1993: 328; nr. 231

Tarihleme: MS 84 – 87 ya da MS 79 – 84⁷⁴⁷

*Sextus Iulius | Sexti filius Sergia | Quintilus | Antiochia⁷⁴⁸ miles II⁵ legionis XV
Apollinaris | centuria Messii Secun|di stipendiorum XXI | annorum XL | hic situs est
II¹⁰ heres faciendum curavit.*

Açıklama: Antiochialı Sextus Iulius Quintilus'un 15. Apollinaris lejyonunda 21 yıl askerlik yaptığı ve 40 yıl yaşadığı yazıtta ifade edilmektedir.

Gal 79. Iulius Terentius

Buluntu yeri: Yalıhöyük – Konya / Galatia

Belge türü: Adak yazıtı

Kaynak: IGRom III 281; Sterrett1888: nr. 227

Literatür: Speidel 1980: 735; Laminger – Pascher 1985: 391.

⁷⁴⁷ Corbulo'nun Parth seferi esnasında civardan yapılan celpeler tarihlemeye esas olarak kullanılırsa tarihleme, savaşın gerçekleştiği MS 58 – 63 yılları arasından itibaren 21 yıl eklenerek verilmelidir. Dolayısıyla söz konusu tarih MS 79 – 84 yılları olarak belirlenebilir. S. I. Quintilus, 15. Apollinaris lejyonunun savaş boyunca yaşadığı kayıpların telafisi için saflara celp edilmiş bir asker de olabilir. Dolayısıyla Quintilus savaştan sonunda orduya girmiş olabilir. Mosser ise askerinin MS 63 – 66 yılları arasındaki Yahudi İsyanı ve Armenia krizi sürecinde celp edilmiş olabileceğini ileri sürmektedir. Dolayısıyla yazıtın tarihini MS 84 – 87 arasında vermektedir.

⁷⁴⁸ Askerin *tribus*unun Sergia olarak verilmesi dolayısıyla Mosser de Pisidia'da bulunan Galatia eyaletinin askeri koloni kenti Antiochia'yı askerinin geldiği kent olarak önermektedir. Nitekim Syria'da bulunan Antiochia ad Orontem) için askerlerin *tribus* bilgisi Collina olarak verilmektedir bk. Mosser 2003: 179, dn. 670.

Tarihleme: ?

-----Εἰούλιος τερέντιος---- [λεγεῶνος | ιέ απο]λλιναρίας ἀποστρατευτά[μενος] |
ἀνέστησεν ἑαυτὸν καὶ ἐνόρκους.

Açıklama: Yazıtta Iulius Terentius'un 15. Apollinaris lejyonunda askerlik hizmetini tamamladıktan sonra adakta bulunduğu anlaşılmaktadır.

Gal 80. Lucius Ouptorios Agrippa Aristianos

Buluntu yeri: Cremna – Pisidia / Galatia

Belge türü: Mezar yazıtı? bk. Aile Soyağacı s. 541

Kaynak: IGRom III 398

Tarihleme: ?

Ἀριστία Κοίντο[υ] | θυγατρὶ Σεκού[ν]|δῆ σεμνοτάτῃ | μητρὶ ||⁵ Λούκιος
Οὐπ|τούριος Ἀγρίπ|πα Ἀριστιανὸς | (ἐκατόντα)ρ(χος) λεγ(ιῶνος) ιε' Ἀπολλινα| [ρ]ίας
τρισὶν ἀρι[σ]| ||¹⁰ τε[ί]ο[ι]ς τετειμημ[έ]|νο[ς] {τετειμημένος}.

Açıklama: 3 defa cesaret ve onur ödülü almış 15. Apollinaris lejyonu yüzbaşısı Lucius Ouptorius Agrippa Aristianos'un annesi Aristia Secunda'ya mezarı – yazıtı? diktiği anlaşılmaktadır.

Gal 81. Niketes

Buluntu yeri: Ancyra / Galatia

Belge türü: Mezar yazıtı, bk. Aile Soyağacı s. 542

Kaynak: SEG XXVII 863

Literatür: S. Mitchell, RECAM I “Inscriptions of Ancyra”, *Anatolian Studies*, C. XXVII, 1977, sf. 63 – 103: Nr. 18

Literatür: Speidel 1980: 734; M. Sölek, “Origo castris and the local recruitment policy of the Roman Army”, *Novensia*, S. 26, 2015: 103 – 115: 104

Tarihleme: III. yy

Νεικήτης⁷⁴⁹ Ούετραλνός ἐκ λεγ(ιῶνος) πρ(ῶτης) Παρτικῆς | κέ ἡ μήτηρ Καλή τῶ ιδίῳ
ἐ | αυτῶν τέκνω γλυκυτάτῳ ||⁵ Καστρησίῳ ζήσαντι ἔτη ιγ' | παση χάριτι κέ ἐπιστήμη
κέ | παιδεία κεκοσμένον | μνήμης χάριν. Εὐψύχι, | τέκνον γλυκύτατον, ||¹⁰ οὐδεις
ἀθάνατος.

Αἰκλάμα: 1. Parthica lejyonu veterani Niketes⁷⁵⁰ ve anne (askerin eşi) Kale⁷⁵¹,
incelik, bilgelik ile süslenmiş çocuğa, 13 yıl yaşamış biricik oğulları Kastrensis'in
anısı hoş olsun diye yaptıkları mezar yazıtında genç evlatlarını kimse ölümsüz değildir
sözyle de uğurlamışlardır.

Gal 82. Gaius

Buluntu yeri: Scarbantia – Sopron / Pannonia Superior

Belge türü: Mezar yazıtı, bk. Aile Soyağacı s. 549

Kaynak: AE 1964: 12; B. Lőrincz, **Die römischen Hilfstruppen in Pannonien
während der Prinzipatszeit**, Viyana, 2001: 292; nr. 460

Tarihleme: 151 – 230

[---]s Gaiu[s] | [veteranu]s ex dec[u(ri)]ne] | [coh(ortis) I Thra]cum equ[i(atae)] |
[ex dup(licario) co]hortis natu[s] ||⁵ [ex regione An]kyra Galat[ia] | [v(ivus) fecit
s(ibi) et ---] Luciae con[iu]l[gi] et ---] Lucillae fil(iae) [-] | [---]N(?)T.

Αἰκλάμα: Cohortis I Thracum veteran duplicarius yüzbaşı Galatia bölgesinde
bulunan Ankyra doğumlu Gaius'un hayatta iken kendi ve eşi Lucia ile kızı Lucilla için
muhtemelen yaptığı mezardan söz edilmektedir.

Gal 83. Andronikos oğlu Alexander

Buluntu yeri: ?

⁷⁴⁹ Askerin ismi Galatia haricinde, Pontus, Pisidia ve Phrygia'da belgelenmektedir.

⁷⁵⁰ LPGN Vc. 317.

⁷⁵¹ LPGN Vc: 204 – 205: Veteranın eşinin ismi Kale (Κάλη) onun emekliliği sonrası yerleştiği
Galatia'da ve genel olarak merkez Asia Minor'da belgelenen yerel bir isimdir.

Belge türü: Askeri diploma

Kaynak: AE 2006 77: RGZM: nr. 19, sf. 54 – 56

Tarihleme: 19 Ağustos 121

... qui militaverunt in cohort(e) | IIII Gallor(um) quae est in Cilicia sub Calpurnio | Caestiano praef(ecto) Sudernio Prisco quinis | et vicenis pluribusve stipendi(i)s emeritis | dimissis honesta missione ... ex pedite | Alexandro Andronici f(ilio) Anti(ochiae?)⁷⁵² | et Maximo f(ilio) eius et Iambae f(iliae) eius | et Heraclide f(iliae) eius | et Alexandrae fil(iae) eius ...

Açıklama: Cohortis IIII Gallorum'da 25 yıllık görev sonrası onurlu bir şekilde terhis olan Alexander ve çocuklarının isimleri diplomasında okunmaktadır.

Gal 84. Serapionis oğlu Hera

Buluntu yeri: Taliata / Moesia Superior

Belge türü: Askeri diploma

Kaynak: AE 1980: 788; RMD I 2

Litertür: Eck 2009: 139

Tarihleme: 28 Nisan 75, celp yılı 50

... qui quina et vicena stip^lendia⁷⁵³ aut plura meruerant quorum ... | coh(ortis) I Raetorum | cui prae(e)st | C(aius) Quintius Laberius Tutor Sabinianus | pediti | Herae

⁷⁵² Askerin ismine bakılırsa Hellen kökenli olduğu ileri sürülebilir. Bununla birlikte kökenin belirtildiği kısaltma ANTI(ochiae) olarak tamamlanmıştır. Pisidia Antiochia'sı mı yoksa Syria eyaleti başkenti Antiochia mı olduğu kesin değildir. Askerin görev yaptığı birliğin Cilicia'da bulunduğu göz önüne alınırsa Alexander Andronicos'un yerel bir celp olarak Pisidia Antiochiae'den geliyor olması makul bir öneri olabilir. Bununla birlikte bir veteran kolonisi olarak kurulan kentten gelen Andronicos yurttaş statüsüne orduya girmeden önce zaten sahipken en başta neden lejyon yerine auxilia birliğine dahil olduğu açıkta kalmaktadır. Buradan bakıldığında ise askerin başkent Antiochia'dan olması ihtimali daha yüksektir. Ancak ilk ihtimal üzerinde durursak Yalvaç'ta bulunan asker koloni kenti Antiochia'nın tüm nüfusunun da Romalı veteranlardan oluşmamaktadır. Bu durumda yerel bir celp olarak cohors III Gallorum'a celp edilmiş olabileceği ihtimalini göz önünde bulundurulmalıdır. Kentin tarihi ve karışık etnik yapısı hakkında bk. S. Mitchell, "Geographical and Historical Introduction", **Pisidian Antioch: The Site and Their Monuments**, ed. S. Mitchell, M. Waelkens, 1998: 13 – 26. 18 ve devamı.

⁷⁵³ Serapionis'in 25 yıllık görev süresine göz önüne alındığında celp yılı 50 olarak belirlenmektedir. Bu tarihte acil bir askere alımı gerektirecek herhangi ciddi bir savaş olmadığından dolayı Serapionis'in celbini orduya gönüllü bir katılım olarak değerlendirebiliriz.

Serapionis f(ilio) Antioc(hia)⁷⁵⁴ ..

Açıklama: Cohortis I Reetorum'da 25 yıllık hizmeti sonrası Antiochialı Hera'nın onurlu bir terhis aldığı diplomasında okunmaktadır.

Gal 85. Lucius oğlu Lucius Valerius Pudens

Buluntu yeri: Deultum / Provincia Thracia – Bulgaristan⁷⁵⁵

Belge türü: Askeri diploma

Kaynak: CIL XVI 28; ILS 1995; Bosch 1967: sf. 28 – 34: nr: 49

Literatür: Eck 2009: 138

Tarihleme: 19 Eylül 82, celp yılı 57⁷⁵⁶

... I quinīs et vīcenīs plurībūsve stipēdiīs emeritīs dimissīs honesta missiōne ... I cohort(is) I Aquitanorum cui prae(e)st I M(arcus) Gennius M(arci) f(ilius) Cam(ilia) Carfinianus I ex peditibus I L(ucio) Valerio L(uci) f(ilio) Pudenti Ancyra ...

Açıklama: Cohortis I Aquitanorum'da 25 yıllık hizmet sonrası Ancyralı Lucius Valerius Pudens'in onurlu terhisi hak ettiği diplomasından okunmaktadır.

Gal 86. Gaius Aponius Firmus

Buluntu yeri: Lyconia – Konya / Galatia

⁷⁵⁴ Serapionis'in kökeninde yer alan Antiochia ifadesi Alexander Andronici'de olduğu gibi şüphelidir ve hangi Antiochia'nın kastedildiği açıkta kalmaktadır. Serapionis'in görev yaptığı *cohors I Raetorum* onun terhis olduğu tarihlerden sonra Cappadocia ve Asia eyaletlerinde belgelenmektedir. Askerin görev yaptığı birlik Vespasianus'un Syria'da imparator ilan edildiği esnada Iudaea'daki Yahudi isyanını bastırmakla görevli olarak gönderilen vali Gaius Licinius Mucianus'un ordusuna dahil birliklerden biri olarak Vespasianus'un Vitellius'a karşı yürüttüğü taht davasında destek amaçlı olarak Balkanlara gönderilmiş olabilir bk. Tac. **Hist.** 83; Roxan, **A.e.**: 31.

⁷⁵⁵ Askerin burada yerleşme sebebi Deultum'da Flavianus'lar döneminde kurulan askeri koloni olabilir. Askerin görevini tamamlaması sonrası yerleşimi alışılmış olanın dışında ne görev yerine yakın bir yerleşim ne de kendi memleketidir. Ancak Deultum'da tam da askeri bir koloninin kurulduğu bir dönemde askerin burada ortaya çıkması Flavianus'lar döneminde uygulanan belirli bir askeri iskân politikası ile de ilgili olabilir bk. Colonia Flavia Pacis Deultensium CIL VI 3828; I. Bredow, "Deultum", **DNP**, C. III, 1997: 490.

⁷⁵⁶ Askerin celbi Nero döneminde Corbulo'nun Parth Seferi sırasında gerçekleşmiş olabilir. S. Dusanic, "Military Diplomata for the auxiliary soldiers from the Hellenophone Provinces: The Problem of the Recipients' Roman Name – Formulae", **Roman Onomastics in the Greek East Social and Political Aspects MEΛETHMATA**, Atina, 1996: 31 – 43: 38.

Belge türü: Mezar yazıtı, bk. Aile Soyağacı s. 549

Kaynak: AE 1907: 57; MAMA VIII 327

Literatür: Bennett 2011: 257

Tarihleme: ?

[Γ]άιος Ἀπώνιος Φίρμος στρατευσά[μενος] | [δ]εκαδάρχης εἵλης Κολώνων
Καίσαρος(?) τὸ | [μν]ημεῖον ἐποίησεν ἑαυτῷ τε καὶ Φλ[αβ. Οὐί]||⁵[σε]λλία τῆ
γυναικὶ αὐτοῦ μόνη εἰς μὲν [τὸ συν]||[γεν]ικὸν μηδενὶ ἄλλω ἐξὸν ἔστω εἰσενεχθ[ῆναι
ἦ] | [τῷ] Ἀπωνίῳ καὶ τῆ Οὐίσελλία τὸν δὲ κάτ[ω]. οἴκο[ν ἐπιδέ]||[χες]θαι ὧν ἂν
διατάξωμαι λείψανα κα[τ]ὰ διαθ[ήκη]ν⁷⁵⁷.

Açıklama: Ala [I Augusta] Colonorum'da decurio olarak askerlik yapmış Gaius Aponius Firmus bu anıtı sadece hem kendisi hem de eşi Flavia Vesselia için yaptırdığı yazıttan anlaşılmaktadır.

Gal 87. Gaius Aponius Longus⁷⁵⁸

Buluntu yeri: Lystra / Galatia

Belge türü: Mezar yazıtı, bk. Aile Soyağacı s. 549

Kaynak: MAMA VIII 94; SEG VI 446

Literatür: W. M. Ramsay, A. M. Ramsay, “Roman Garrisons and Soldiers in Asia Minor”, *JRS*, C. XVIII, 1928: 181 – 190; 184 – 187; Bennett 2011: 257; Laminger – Pascher 1985: 389

Tarihleme: ?

Γ(αῖος) Ἀπωνι|[α]νὸς Σώ|[π]ατρος | [..] Ἀπώνι||⁵ον Λόνγον | τὸν πατέ|ρα
στρατευ|σάμενον | δεκαδάρχ||¹⁰ην εἵλης | κολώνων | ἀνέστησεν | μνήμης | εἶνεκεν.

Açıklama: Gaius Aponianos Sopatros, babası ala [Augusta] Colonorum yüzbaşısı

⁷⁵⁷ AE 1907 57'de verilen edisyonda “εσεσθαι ων αν διαταξομαι λειψασα κατα διαθηκην” yazıtın son cümlesi MAMA VIII 327'den farklı olarak aktarılmaktadır.

⁷⁵⁸ Her iki Aponius'un da (Gal 86 ve Gal 87) birbiriyle akraba olma ihtimali bulunmaktadır. Aponia gensini Roma ve Italia'da kullanımı yaygındır. Bu da Aponius'ların Augustus dönemi kolonistlerinden olma ihtimallerini ortaya çıkarmaktadır. Bunlar *tria nomina* ile Romalılıklarını göstermektedirler Bennett a.e.: 259

Aponius Longus'un anısı hoş olsun diye yaptığı yazıttan anlaşılmaktadır.

Gal 88. [----]s Aper⁷⁵⁹, Laodicea'dan⁷⁶⁰

Gal 89. Aurelius Maximus (baba)

Gal 90. Aurelius Manes, centurio büyük oğlu

Gal 91. Aurelius Musaeus vexillarius⁷⁶¹, küçük oğlu⁷⁶²

Buluntu yeri: Cluj – Napoca / Dacia

Belge türü: Mezar yazıtı, bk. Aile Soyağacı s. 549 ve 541

Kaynak: AE 2013: 1293

Literatür: Piso 2018: nr. 61

Tarihleme: III. yy

*D(is) [M(anibus)] |Aurel(ius) M[axi]l(mus) ve[t(eran)us] ex] | dec(urione) vix(it) ||⁵
annis L[-?] | Aurelii M[a]l(ines) 7(centurio) Mu[s]saeus vex(illarius) | Maximus ||¹⁰
[F]austinus fili(i) | pat(ri) pie(ntissimo).*

Açıklama: 50 yıldan fazla yaşamış olduğu okunabilen veteran Decurio (ala Siliana?⁷⁶³) Aurelius Maximus'a oğulları centurio Aurelius Manes⁷⁶⁴ ile vexillarius [Aurelius] Musaeus⁷⁶⁵ ve Maximus Faustinus, dindar babalarının anısına yazıtı

⁷⁵⁹ 16 yıldan fazla süre görev yaptığı papirüsten okunan ve 80 yılında celp edilmiş muhtemelen auxilia birliğinde görevli bir askerın isminden sadece Aper kısmı okunabilir durumdadır.

⁷⁶⁰ Aegyptus'ta bulunan ChLA X 456 + XI 468 papirüsünde yer alan askerlerin yer aldığı tam liste BeP 89 – 99 başlığı altında tam haliyle verildi. Muhtemel kökeni olan Laodicea, Pisidia'da olabileceği gibi Asia eyaletindeki Laodicea olma ihtimali de bulunmaktadır. İsimleri yer alan askerlerin hangi birlikte yer aldıkları bilinmemekle birlikte kayıt tutma biçimi ve hizmet sürelerinin kayıt altına alınması elimizdeki belgenin askeri bir liste olduğu göstermektedir.

⁷⁶¹ Vexillarius: Sancaktar, vexillum taşıyıcısı.

⁷⁶² Manes ve Musaeus'un görev yaptıkları lejyon yazıtta yer almamaktadır. Ancak yazıtın bulunduğu eyalette 5. Macedonica (Potaissa) ve 13. Gemina (Alba Iulila) lejyonları veteran çocuklarının muhtemel görev yeri olabilir.

⁷⁶³ Yazıtın buluntu yeri ve tarihi itibarıyla veteran yüzbaşının görev yaptığı birliğin Ala Siliana olduğunu ileri sürülebilmektedir bk. O. Tentea, F. Matei-Popescu, "Alae et Cohortes Daciae et Moesiae. A review and update of J. Spaul's Ala and Cohors", Acta Musei Napocensis, C. XXXIX-XL/1, Napoca, 2004: 259 – 296; 271.

⁷⁶⁴ Manes (Μάνης) Zgusta 1964: 858 – 1; Museus (Μουσεύς) 988 – 3.

⁷⁶⁵ Centurio ve vexillarius olduklarını okuduğumuz Manes ve Museus'un görev yaptıkları ana birliği kesin olarak söyleyemeyiz. Ancak her ikisi de babasının veteran statüsünden dolayı muhtemelen yurttaşlık hakkına sahipti ve lejyonlar için birer celp adayydı.

diktileri yazıttan anlaşılmaktadır.

Gal 92. Titus Flavius Longinus

Buluntu yeri: Alba Iulia – Apulum / Dacia

Belge türü: Adak yazıtı, bk. Aile Soyağacı s. 550

Kaynak: CIL III 1100; ILS 7141

Literatür: Piso 2018: Nr. 21

Tarihleme: 117 – 180

*Pro salute Aug(usti) M(atris) d(eum) M(agnae) | sanctum | T(itus) Fl(avius) Longinus
vet(eranus) ex dec(urione) al(ae) II Pann(oniorum) | dec(urio) col(oniae) Dac(icae)
dec(urio) mun(icipii) Nap(ocae) dec(urio) kanab(ensium) II⁵ leg(ionis) XIII
G(eminae) et Cl(audia) Candida coniux et Flavi | Longinus Clementina Marcellina
fil(ii) | ex imperio pecunia sua fecer(unt) l(ocus) d(atus) d(ecreto) d(ecurionum).*

Açıklama: İmparatorun sağlığına ve Magna Mater' e, Alae II Ponnoniorum veteran yüzbaşı, Dacia kolonisi Napoca'nın decuria üyesi, 13. Gemina lejyonu canabaesi decuria üyesi Titus Flavius Longinus, eşi Claudia Candida ve oğlu Flavius Longinus kızları Flavia Clementina ve Flavia Marcellina'nın kendi paralarıyla adakta buldukları ifade edilmektedir. X”

Gal 93. Titus Aquilius Alexander

Buluntu yeri: Seleucia Pieria / provincia Syria

Belge türü: Mezar yazıtı

Kaynak: AE 1939: 224

Literatür: Bennett 2017: nr. 39

Tarihleme: II. yy.

*D(is) M(anibus) | T(itus) Aquilius | Alexand(er) | mil(es) ex classs(e) II⁵ pr(aetoria)
M[i]s(enensi) | natio(ne) Gal(ata) [vix(it) a]nn(os) | XXX [mil(itavit) an]n(os) X | I
(centuria) Bri[---]N | Aemil[I---] II¹⁰ Sem [---] | h(eredes) p(osuit).*

Açıklama: Galatia ulusundan⁷⁶⁶, Misenum donanması eri Titus Aquilius Alexander'ın 30 yıl yaşadığı ve 10 yıl askerlik yaptığı yazıttan anlaşılmaktadır.

Gal 94. Maximus

Buluntu yeri: Laranda / Galatia

Belge türü: Mezar yazıtı

Kaynak: SEG XLII 1264

Literatür: Russell 1997: 186

Tarihleme: ?

Μάξιμος κεντηΙνάρις πρώτηΙστωρ Μυσιατικος Ι από ληγεῶνος⁷⁶⁷ Π⁵ πρώτης Ἰταλικῆς Ι μ(νήμης) χ(άρην).

Açıklama: Maximus, centenarius⁷⁶⁸, Moesia'nın koruyucusu 1. Italica lejyonundan.

Gal 95. Iulius Cullius

Buluntu yeri: Kuzviran – Afyonkarahisar/ provincia Galatia

Belge türü: Mezar yazıtı

Kaynak: S. Mitchell, **Anatolia Land, Men, and Gods in Asia Minor, Vol. 1**

Anatolia The Celts in Anatolia and the impact of Roman rule, 1993: 139, dn. 179

Literatür: Laminger – Pascher 1985: 390

Tarihleme: ?

Ἰούλιος Κούλλιος στρατιώτης λεγεῶνος XVI⁷⁶⁹ [---]

Açıklama: Iulius Cullius⁷⁷⁰, 16. Flavia Firma askeri [---]"

⁷⁶⁶ Spaul bu askeri Gallia Narbonensis kökenli olarak değerlendirmiştir bk. Spaul 2002: 39.

⁷⁶⁷ ἀπό ληγεῶνος ifadesi için bk. M. A. Speidel, "Miles ex cohorte: zur Bedeutung der mit ex eingeleiteten Truppenangaben auf Soldateninschriften", **ZPE**, C. XCV, 1993: 190 – 196.

⁷⁶⁸ Yüzbaşına (centurio) karşılık gelen bir rütbe. Teoride 100 kişilik *centuriaya* komuta eden subay bk. Veget., *De re Militari*, II. 8.

⁷⁶⁹ Yazıtın tam edisyonuna ulaşılamadı. Alan Hall tarafından 1957'de fotoğraflanan yazıt Laminger – Pascher'e göre 1985 yılında yayınlanmış olmalıydı. Laminger-Pascher'den sonra Mitchell'in de bahsettiği yazıtın hala yayınlanmadığı notu düşünülmüştür bk. Mitchell 1993: 139.

⁷⁷⁰ İsim Isauria'nın yerel kökenli ismi olarak Zgusta'da yer almaktadır bk. Zgusta 1964: 726-4. Aspendos'lu auxilia eri Muta'nın babasının ismi de Mutetis olarak diplomada okunmaktadır bk. **LeP 36**.

Gal 96. Longinus

Buluntu yeri: Orta Karaviran, Konya, Isauria / provincia Galatia

Belge türü: Mezar yazıtı? bk. Aile Soyağacı s. 543

Kaynak: Sterett 1888: nr. 236; IGRom III 283

Literatür: Laminger-Pascher 1985: 387

Tarihleme: ?

[Λο]ν[γ]εῖ[νον Οὐέλ]υρανον ἀδ[ελφ]ον ---] | σέας καὶ Μουτά[ην] | Λονγείνου υἱὸν ---
---]

Açıklama: Veteran Longinus, kardeşini ---seas? ve oğlu Moutades'⁷⁷¹ ---?

Gal 97. Gaius Iulius Capito

Buluntu yeri: Akkilise, Konya, Isauria / provincia Galatia

Belge türü: Mezar yazıtı

Kaynak: IGRom III 278

Literatür: Laminger – Pascher 1985: 387

Tarihleme: ?

--- | ----δι | νις Γάιον Ἰούλιον Καπί[τ]ωνα, ππ⁵πέα, τὸν πατερα | αὐτ[ῶ]ν,
ἀνέστησαν | κατὰ διαθήκας καὶ εὐσεβείας εἶνε|κεν.

Açıklama: Süvari Gaius Iulius Capito'nun babası için onun vasiyeti doğrultusunda ve dindarlığı gereğince mezarı yaptığı ifade edilmektedir.

Gal 98. Kondianos Maximus

Buluntu yeri: Akkilise, Konya, Isauria, provincia Galatia

Belge türü: Mezar yazıtı

Kaynak: SEG VI 541 ve Buckler, Calder, Cox, 1924: nr: 109

Literatür: Laminger – Pascher 1985: 387

⁷⁷¹ Askerin oğlunun ismi Zgusta'ta Lycia ve Pisidia bölgesinde belgelenmiş bir isimdir bk. Zgusta 1964: 989 – 3.

Tarihleme: III. yüzyıl ikinci yarısı

κονδιανὸς Μα]ξίμω υ[ίῳ] | ἐστρατευσάμ[η]ν | ΦΥ. εἰς χώρ(την) Τ(υρίων) ἀ'
Μ[ι]λ(ιαρίαν) π||⁵εζός, εἶτα ἰππε[ύς] | σινγ(λ)άρις κά[τα]βαίνω εἰς τῆ[ν] κά(τω) |
Μυσία(ν) ΩCANN | σινγ(λ)άριος, εἶτα εἰ[λης] ||¹⁰ Ἀττεκτόρων, εἶτ[α-----] |
ΡΥΟΥC, εἶτα λιβράρ(ιος), [εἶτα | ἀκτάρ(ιος) κορνικ(ουλάριος).

Açıklama: Kondianos Maximus'un Cohors I Tungrorum, Ala Atectorigiana birliklerinde ve equites singularis olarak askerlik yaptığı yazıttan anlaşılmaktadır.

Gal 99. [---]tus?, Ancyra, legio VII Claudia pia fidelis, 195 yılına tarihli terhis yazıtı⁷⁷²

Gal 100. Valerius Paullus ve

Gal 101. Valerius Pacatus kardeşler

Buluntu yeri: Hatunsaray – Lystra (Konya) / Galatia

Belge türü: Mezar yazıtı

Kaynak: E. Schallmayer, K. Eibl, J. Ott, G. Preuss, E. Wittkopf, **Der Römische Weihebezirk von Osterburken I, Corpus der griechischen und lateinischen Beneficariar-Inschriften des Römischen Reiches**, Stuttgart, 1990: 688

Literatür: Speidel 1980: 734

Tarihleme: II. yy. ⁷⁷³

---| ---Valerio] | [---]ni b(eneficiario) co(n)s(ularis) C(aius) Val[er]ius Clemens
7(centurio) ||⁵ [leg(ionis)] XV Apol(linaris) et Vale[r]ius Pacatus et Vale(rius) |

⁷⁷² Askerin adının geçtiği terhis kutlama yazıtı provincia Asia yazıtları başlığı altında (As 12 ve As 13) tam haliyle verilmiştir.

⁷⁷³ Askerlerin isimlerinden yola çıkılarak yapılan öneriye göre Pacatus ve Paullus birliğin Carnuntum'da bulunuşu esnasında (71 – 114) celp edilmiş erlerdir. Schallmayer'in edisyonundaki yoruma göre tarihleme II. yüzyılın ilk yarısına yapılabilir. Askerlerin Speidel tarafından Asia Minor kökenli olarak değerlendirilmesindeki tek etken muhtemelen açıkça köken belirtilmemiş oluşudur. Ancak Schallmayer'deki onomastik değerlendirmesi ve ayrıca yazıtta Hellence bir unsur da bulunmaması askerlerin Asia Minor kökenli olması ihtimalini zayıflatmaktadır. Bununla birlikte bu görüşlerin aktarılabilmesi adına askerler teze dahil edilmişlerdir.

[Paul]lus missi honest[ta mi]ssione a sacratis[limo] Imp(eratore) fratres.

Açıklama: 15. Apollinaris lejyonu yüzbaşı, Valerius Pacatus ve Valerius Paullus'un onurlu bir şekilde terhis edildikleri yazıttan anlaşılmaktadır.

Gal 102. Lejyoner Ademıs

Buluntu yeri: Taşkent, Antalya – Isauria / provincia Lycia et Pamphylia

Belge türü: Mezar yazıtı

Kaynak: D. Hereward, "Inscriptions from Pamphylia and Isauria", **The Journal of Hellenic Studies**, C. LXXVIII, 1958, 57 – 77: sf. 72, No: 18 Karş. **SEG XVII 669**

Tarihleme: ?

[---] Αδημις, στρα[τι]ώτη[ς] | [λ]εγεῶνος τρίτης Π[α]ρθι[κη]ς | Σεουηριανῆς,
μάγιστερ κ[αί ν]οτάριος ἀνέστησε ||⁵ [----- τὸν πατήρα αὐτοῦ [-- τὴν μητέ]ρα αὐτοῦ

Açıklama: 3. Parthica Severiana lejyonu askeri Ademıs'in⁷⁷⁴isminin okunduğu mezar yazıtı.

Gal 103. Tarasis oğlu Zenon

Buluntu yeri: Alba Iulia – Apulum / Provincia Dacia

Belge türü: Mezar yazıtı (**Levha 5, Resim 1**)

Kaynak: I. Piso, **Inscriptiones Daciae Romanae: Volumen III 5: Apulum Daciae Superioris(IDR)**, Paris, 2001: 615; AE 1910: 151; AE 1972: 487

Tarihleme: 150 – 230

D(is) M(anibus) | Zenon | Tarasi | miles n(umeri) ||⁵Germ(anicianorum) v(ixit)
an(nis) | XXXIII Iulia | marito pienltissimo.

⁷⁷⁴ Askerin ismi Ademıs = Ademios (Αδεμιος) Lycia Kyaneia'de yerel isimlerin de yer aldığı bir listede geçmektedir. Yazıtın buluntu yerine de yakınlığı itibariyle askerin bu civardan olma ihtimali bulunmaktadır. Ademıs = Ademios için bk. SEG XLIII 969.

Açıklama: Tarasis oğlu Zenon⁷⁷⁵, numeri Germanicianorum⁷⁷⁶ erinin 33 yıl yaşadığı yazıttan anlaşılmaktadır.

Gal 104. Phlippicus oğlu Quintus [Valerius Valens] ve kardeşi

Gal 105. Lucius Valerius Valens

Buluntu yeri: Ankara / Galatia

Belge türü: Mezar yazıtı, bk. Aile Soyağacı s.550

Kaynak: Ramsay & Ramsay 1928: 181; Bosch 1967: 113, 136

Tarihleme: 74 – 107

Χαῖρε παροδεῖτα·| ἐνθάδε κείται Κούιντ[ος]| Φιλίππικοῦ, <κου>ράτωρ,
Σαλουαθρεῦς, στρατιώτης χώρτης πρώ||⁵της Αὐγούστης Κυρη|ναικῆς, στουπενδίων
| κα΄. Λούκιος Οὐα|λέριος Οὐά|λης ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ, στρατιώ||¹⁰της ἰππεὺς χώρτης
τῆς α[ὐ]|τῆς στουπενδίων γ΄.| Μαρκία Αἰμιλία Ἀθηναί[ς] | [κ]αὶ Ἀρτεμεισία
συνβίοις, | [μ]νήμης χάριν.

Açıklama: Savatralı, Cohors I Augusta Cyrenacia eri ve curator cohortis'i Philippicus oğlu Quintus'un 21 yıl askerlik yaptığı ve onun kardeşi Lucius Valerius Valens'in de aynı birlikte süvari olarak 13 yıl askerlik yaptıkları yazıttan anlaşılmaktadır.

Gal 106. Marcus Marius Valens

Buluntu yeri: Colonia Claudia Ara Agrippinensium (Köln) / Germania Inferior

Belge türü: Mezar yazıtı, bk. Aile Soyağacı s. 551

Kaynak: CIL XIII 8306; ILS 2534; G. Alföldy, **Die Hilfstruppen der Römischen Provinz Germania Superior, Epigraphische Studien 6**, Düsseldorf, 1968: sf 175 Nr. 30 karş. H. Lehner, **Die antiken Steindenkmäler des Provinzialmuseums in Bonn**, Bonn, 1918: 256 Nr. 648

⁷⁷⁵ Askerin baba adı Tarasis (**Ταρασις**) Asia Minor'un güneyinde, Pisidia, Isauria ve Lycia'da sıklıkla belgelenen yerel isimler arasında yer almaktadır Zgusta 1964: 1508 – 1. Askerin ismi Zenon (**Ζήνων**) ise zaten Asia Minor'un en yaygın isimlerin arasındadır LPGN Vc 167.

⁷⁷⁶ Asia Minor kökenli ve *numerus* birliğinde görev yaptığı belgelenen tek asker Zenon'dur.

Tarihleme: 151 – 250

*M(arcus) Marius Valen[s] Galata | veter(anus) [ex] dec(urione) alae Classianae |
sib[i et Petr]oniae(?) Severae uxo |[ri piissim]ae⁷⁷⁷ fecit.*

Açıklama: Ala Classiana⁷⁷⁸ yüzbaşı veterani, Galatyalı Marcus Marius Valens'in kendi ve eşi Petronia Severa ile birlikte mezarı yaptığı yazıttan anlaşılmaktadır.

Gal 107. Marcus oğlu Marcus Valerius Fronto

Buluntu yeri: Roma

Belge türü: Adak yazıtı

Kaynak: L. Raione, “Un’Ideita Dedicata a Giove Dall’Isola Tiberina”, **Scienze Dell’Antichita**, C. XXVIII. Fasc. 3, 2022, 199 – 204

Tarihleme: 1 – 50

*I(ovi) O(ptimo) M(aximo) v(otum) s(olvit) l(ibens) m(erito) sacr(um) | M(arcus)
Valerius M(arci) f(ilius) | Fronto 7(centurio) |*

*I(ovi) O(ptimo) M(aximo) | M(arcus) Valerius M(arci) f(ilius) | Fronto |
Anc{h}yranus | vocitatus | Philopator*

Açıklama: Philopator olarak da bilinen Ankaralı yüzbaşı Marcus Valerius Fronto'nun Iuppiter Optimus Maximus'a adakta bulunduğu yazıttan anlaşılmaktadır.

Gal 108. Gaius oğlu Gaius Octavius

Buluntu yeri: Sinope / Bithynia et Pontus

Belge türü: Mezar yazıtı

Kaynak: IK 64: 121; AE 2004: 1375; IAM V 202

⁷⁷⁷G. Alföldy'nin aksine CIL ve H. Lehner edisyonlarında tam olarak okunamayan son satır “[obit]ae = ölüye, ölmüş olana”, olarak tamamlanmıştır.

⁷⁷⁸ Ala Gallorum et Thracum Classiana bk. J. Spaul, **Ala 2: The Auxiliary Cavalry Units of the Pre-Diocletianic Imperial Roman Army**, 1994: 87 – 88.

Tarihleme: MÖ 30 – MS 37

C(aius) Octavius C(ai) f(ilius) Vel(ina) | dom(o) Savatra mil(es) | coh(ortis) August(ae) et ei[us] | dem cohortis sesqu<i=E> ||⁵plicarius hic situs | est.

Açıklama: Savatralı Cohortis Augusta⁷⁷⁹ eri sesquiplicarius⁷⁸⁰ Gaius Octavius'un mezarı olduğu yazıttan anlaşılmaktadır.

Gal 109. Quintus oğlu Lucius Ancharenus

Buluntu yeri: Tilurium / Dalmatia

Belge türü: Mezar yazıtı, bk. Aile Soyağacı s. 538

Kaynak: AE 1999: 1230; A. Kurilić, “Recent Epigraphic Finds from the Province of Roman Dalmatia”, **Dalmatia, Research in the Roman Province 1970 – 2001 Papers in Honour of J. J. Wilkes BAR 1576**, ed. D. Davison, V. Gaffney, E. Marin, 2006: 133 – 174; 134; M. Massaro, “Da Roma al Daubio: epitaffi metrici o affettivi per/di militari nelle province nord-orientali dell’Impero”, (ed) M. Horster, **Carmina Latina Epigraphica – Developments, Dynamics, Preferences**, 2023; 15 – 74; sf. 59, nr: 1

Tarihleme: 9 – 42

L(ucius) Ancharenus Q(uinti) f(ilius) | Ser(gia) Laranda mil(es) | leg(ionis) VII ann(or)um XL stip(endiorum) XXI | h(ic) s(itus) e(st) ||⁵ Q(uintus) Ancharenus haec tanquam | posuit tibi dona frater quia | longe a patria te cecidisse dolet | optaram vivo potius dare vina | me tib(i) non obito care ferenda ||¹⁰ tuo si quicquam sentire potes | [pro te]mpore nostro damus haec | ostica sit tibi terra levis frater | fratri posuit.

⁷⁷⁹Cohors I Augusta civium Romanorum? bk. M. P. Speidel “The Development of the Roman Forces in Northeastern Anatolia. New evidence for the history of the exercitus Cappadocicus”, **Heer und Herrschaft im Römischen Reich der Hohen Kaiserzeit**, Stuttgart, 2009: 611.

⁷⁸⁰ Normal ücretinin bir buçuk katı fazlasını alan asker bk. J. Nelis-Clement, “Non-Commissioned Officers, NCOS: Principate”, **The Encyclopedia of the Roman Army**, C. II, 2015: 688.

Αἰκλάμα: Larandalı, Lucius Ancharenus'un⁷⁸¹ 7. Lejyonda 21 yıl görev yaptığı ve 40 yıl yaşadığı yazıttan anlaşılmaktadır. Devamında ise Latince bir şiir eklenmiştir.

Gal 110. Kouaternios Mounnienos

Buluntu yeri: Tol Köyü, Seydişehir, Konya – Isauria / provincia Galatia

Belge türü: Mezar yazıtı, bk. Aile Soyağacı s. 546

Kaynak: IGRom III 275; Sterrett 1888: nr. 171 nr. 280

Literatür: Laminger – Pascher 1985: 391

Tarihleme: ?

[K]ουατέρνιος Μουννηνός ουετρανός ἀπό κομενταρηνσίων | και Ουαλερία
Ουαλεριανή ή σύνβιος αὐτοῦ ἀπήρτικαν τὸ ήρῶον | και τὸν παράδεισον έαυτοῖς
ζῶντες οἱ κτίσται. | ευτύχει, Γρηγόρι.

Αἰκλάμα: Yazıtta Commenterensis veteran⁷⁸² Kouetarios Mounnienos ve onun eşi Valeria Valeriana'nın isimleri okunmaktadır.

Gal 111. Iulius Celer

Buluntu yeri: Küçüköz, Seydişehir, Konya / provincia Galatia

Belge türü: Mezar yazıtı

Kaynak: Buckler&Calder&Cox, 1924, nr. 100; SEG VI 532

Literatür: Laminger-Pascher 1985: 390

Tarihleme: ?

----- ο]ς Ουαλ]έριος άνέσ[τ]ησα Νι[νν]ιν Ίμα[ν τήν | θυ]γατέρα και Ειούλιον Κέλερα
ίππεα τὸν ἄν[δρα | αὐτῆς ὀστοτήκην κα[τ]ὰ έν [το]λήν αὐτῆς μνήμης ||⁵ χάριν.

⁷⁸¹ Laranda'da kökenli ve Ancharenus *cognomenine* sahip aynı lejyonun askeri Titus Ancharenus (**Gal 14**) ile Lucius Ancharenus arasında bir akrabalık bağı olma ihtimali bulunmaktadır.

⁷⁸² Eyalet valisinin yazı işlerinde çalışan bir nevi askeri memurlar olan *principales* sınıfına dahil lejyonerlerden olan *commentariensis*ler hukuki konularda sorumluydu bk. Nelis – Clemenent, 2015: 691. Asker her ne kadar birliğini belirtmemiş olsa da lejyoner olduğunu ileri sürebiliriz.

Νουννος Λ[α]πύτος [ἐποίησεν.

Αἰκλάμα: Ninnis Ima⁷⁸³ ve onun kocası süvari Iulius Celer için mezarların taş ustası Nounnos tarafından yapıldığı yazıttan anlaşılmaktadır⁷⁸⁴.

Gal 112. Iulius Crispos ve kardeşi

Gal 113. Varius Turannos

Buluntu yeri: Balyklagho? – Isauria / provincia Galatia

Belge türü: Mezar yazıtı

Kaynak: Buckler&Calder&Cox, 1924, nr. 103; SEG VI 535

Literatür: Laminger-Pascher 1985: 388

Tarihleme: ?

Ἰούλ(ιον) Κρισ[π]ον οὐετρ[ανόν] | ἐκ σημαφορον Οὐάριος | Τύταννος σημαφόρος
| Τὸν ἑαυτοῦ ἀδελφὸν ἸΙ⁵ μνήμης χάριν.

Αἰκλάμα: Vetaran sancaktar Iulius Crispos için, kardeşi – yoldaşı sancaktar Varius Turannos tarafından anısı hoş olsun diye yazıtın dikildiği ifade edilmektedir.

Gal 114. Gaius Iulius Rufus

Buluntu yeri: Orta Karaviran, Konya / provincia Galatia

Belge türü: Onurlandırma yazıtı

Kaynak: Sterrett 1888: 217; IGRom III 280

Literatür: Laminger – Pascher 1985: 289

Tarihleme: ?

Ὁ δῆμος Γοργ[ο]ρωμέων ἐτείμ[η]σεν Γάϊον Ἰούλιον Ροῦφον τὸν γεἰ⁵νόμενον
ἑκατοντάρχην καὶ ἀρχιεῖρα τῶν Σεβαστῶν | διὰ βίου ἀρετῆς | ἔνεκεν καὶ τῆς ἸΙ¹⁰

⁷⁸³ Zgusta 1964: 1040/10.

⁷⁸⁴ Yazıttaki asker dışındaki isimlerdeki yerel karakter oldukça açıktır. Ninniv Ἰμαν Zgusta 1964: 1040/10; Nounnos 1046/10.

εις αὐτὸν εὐνοί[ας].

Açıklama: Gorgorum halkının⁷⁸⁵, ataları da yüzbaşı ve yaşam boyu imparator kültü baş rahibi olan Gaius Iulius Rufus'u erdemi ve hayırseverliğine karşılık onurlandırdığı yazıttan anlaşılmaktadır.

Gal 115. Cornelius Nepotos

Buluntu yeri: Orta Karaviran, Seydişehir, Konya / provincia Galatia

Belge türü: Mezar yazıtı?

Kaynak: IGRom III 281; SEG VI 528

Literatür: Laminger – Pascher 1985: 387

Tarihleme: ?

---- | Κ]ορνηλίου Νέπω[τος] | οὐετρανου.

Açıklama: Corneius Nepos, veteran

Gal 116. Marcus Aurelius Papias

Buluntu yeri: Dalisandos, Konya, Isauria / provincia Galatia

Belge türü: Mezar yazıtı, bk. Aile Soyağacı s. 545

Kaynak: IGRom III 268; Sterrett 1888: 37

Tarihleme: ?

Μ. Αὐ(ρήλιον) Παπίαν οὐετρανό[ν] | [ἐν]δόξως στρατευσάμενον | [Ἰ]μμα θυγάτηρ
αὐτοῦ τὸν ἑα[ν]τῆς εὐεργέτην.

Açıklama: Onurlu hizmeti sonrası veteran olan Marcus Aurelius Papias'ın⁷⁸⁶ anısını kızı Imma'nın yaşattığı yazıttan anlaşılmaktadır.

⁷⁸⁵ Sterrett söz konusu yerleşimin Asar Dağı'nda (Kaletepe) Beyşehir Gölü'nün (Trogitis) güneyinde bulunan Gulghurum köyü civarında olabileceğini 1888 yılında ifade etmiştir. Köyün ismi az bir değişimle 19. yüzyıl sonlarına kadar ulaşmıştır.

⁷⁸⁶ Παπίας Zgusta 1964: 1199/22; Imma A.e. 466/8.

Gal 117. Tiberius Claudius

Buluntu yeri: Dalisandos, Konya, Isauria / provincia Galatia

Belge türü: Mezar yazıtı

Kaynak: IGRom III 269; MAMA VIII 175

Literatür: W. M. Ramsay, “Sketches in the Religious Antiquities of Asia Minor”, **The Annual of the British School at Athens**, C. XVIII, 1911/12: 37 – 79: 57 ve devamı, Laminger – Pascher 1985: 389

Tarihleme: II. – III. yy.

Τιβέριος Κλαύδιος ολύετρα(νός) πατήρ καὶ Ἀτιλίᾳ Ἰγγένουα μήτηρ ἐλκόσμησαν Ἀτιλίαν Π⁵ Μαρεῖναν θυγατέρα | ἐτῶν ιε´ (defne tacı) | Πα[ρ]θέναν ἀπὸ Δαλκίας τιμῆς χάριν.

Açıklama: Veteran baba Tiberus Claudius ve annesi Atilia Ingenuna 15 yaşındaki kızları Atilia Marenia'yı defnettikleri yazıttan anlaşılmaktadır.

Gal 118. Lucius Servaeus Sabinus

Buluntu yeri: Savatra, Yağlıbayat – Konya / provincia Galatia

Belge türü: Mezar yazıtı, bk. Aile Soyağacı s. 545

Kaynak: Ramsay&Ramsay 1928: 188 ve devamı

Tarihleme: II. yy. ilk yarısı

Lucio Servaeo [Sa]lbino 7(centurioni) leg(ionis) VIII(I) His[panae] 7(centurioni) leg(ionis) III Au[g](ustae) | 7(centurioni) leg(ionis) VI Victricis Π⁵statuam ex testam[ento].

Açıklama: Lucius Servaeus Sabinus'un 9. Hispana, 3. Augusta, 6. Victrix (muzaffer) lejyonlarında yüzbaşı olarak görev yaptığı okunmaktadır.

Gal 119. Titus Servaeus Sabinus

Buluntu yeri: Savatra, Yağlıbayat – Konya / provincia Galatia

Belge türü: Mezar yazıtı, bk. Aile Soyağacı s. 545

Kaynak: Ramsay&Ramsay 1928: 188

Tarihleme: II. yy. ilk yarısı

Tito Servaeo Sabino | p(rimo) p(ilo) donato omnibus | donis L(ucius) Servaeus | Sabinus 7(centurio) leg(ionis) VI Vict(ricis) II^S patri suo fecit.

Açıklama: Lucius Servaeus Sabinus 6. Victrix lejyonu yüzbaşısı, babası Titus Servaeus Sabinus, tüm nişanları ⁷⁸⁷ kazanmış primus pilus'a mezarı yaptığı anlaşılmaktadır.

Gal 120. Lucius oğlu Lucius Magnus Clemens

Buluntu yeri: Ivosevci – Burnum / Dalmatia

Belge türü: Mezar yazıtı, bk. Aile Soyağacı s. 545

Kaynak: ILJug II 838

Literatür: Bowie 2014: 65

Tarihleme: 42 – 60

L(ucius) Magnus | L(uci) Fabia | Cleme(n)s Tavia | mil(es) leg(ionis) XI C(laudiae) p(iae) f(idelis) II^S optio sti(pendiorum) XI | an(norum) XXX pos(uit) | L(ucius) Salvius | Clemens frater.

Açıklama: 11. dindar ve sadık Claudia lejyonu optiosu Taviumlu Lucius Magnus Clemens'in 11 yıl askerlik yaptığı ve 30 yıl yaşadığı yazıttan anlaşılmaktadır.

Gal 121. Gaius Plancius

Buluntu yeri: Balta Iglia – Troesmis / Moesia Inferior

Belge türü: İnşa yazıtı

Kaynak: AE 1920, 54 karşı. IscM V 135; Bosch 1967: sf. 219 – 220 nr. 170; V. Parvan,

⁷⁸⁷ Bu birinci sınıf yüzbaşılardan nişanları arasında *torques*, *armillae*, *phalerae* ve *corona* bulunmaktadır bk. Ramsay&Ramsay 1928: a.y.

Descoperiri nouă în Scythia Minor, Analele Academiei Romane, Sayı 2, C. XXXV, 1913; 35; J. Weiss, “Bauinschrift aus Troesmis”, **Jahreshefte des Österreichischen Archäologischen Institutes**, Fas.16, 1913: 209 – 210

Tarihleme: 163

Imperatoribus [Caes(aribus)] | M(arco) Aurelio Antoni[no Aug(usto) et] | L(ucio) Aurelio Vero [Aug(usto) Armeniaco] | sub M(arco) Servil(io) [Fabiano leg(ato) Aug(ustorum)] ||⁵ pr(o) pr(aetore) C(aius) Planc[ius --- domo Fabia?] | Ancyr(a) M(arcus) In[steius?⁷⁸⁸ ---] | territor[ii Troesmensis baline]lum⁷⁸⁹ a so[lo fecerunt vet(eranis) et c(ivibus) R(omanis) con]sistenti[bus Troesmi ad canabas legionis V Mac(edonicae)]⁷⁹⁰ lavationem gratuitam in perpetuum dederunt].

Açıklama: İmparator Caesar Marcus Aurelius Antoninus Augustus ve Lucius Aurelius Verus Antoninus Augustus Armeniacus’a. Legatus Augustus pro praetoriae Marcus Servilius Fabianus komutası altında, kent magistratları⁷⁹¹ Ankaralı Fabia tribus’undan Gaius Plancius ve Marcus Instetius --- veteranlar ve Roma yurttaşlarının bulunduğu 5. Macedonica lejyonu karargâh yerleşimi Troesmis’in kamu hamamını sıfırdan inşa ettirip yurttaşların iletilebet kullanımı için hediye ettikleri yazıtta ifade edilmektedir.

Gal 122. [Okunmuyor], Ankaralı yüzbaşı

Buluntu yeri: Bilhorod – Dnistrowskyj / Akkerman(Ukrayna), Barbaricum

Belge türü: Adak yazıtı

Kaynak: AE 2012: 1280; INBS I 35

Tarihleme: 138

[P(ro) s(alute)] | [Imp(eratoris) Ca]es(aris) T(iti) Ael(i) | [Had(riani) Ant(onini)

⁷⁸⁸ Bosch buradaki okunamayan bölüme Hammonius önermiştir.

⁷⁸⁹ Weiß bunu *Balineum* (hamam) olarak tamamlarken IScM V 135’te yer alan edisyonda *Templum* (tapınak) olarak doldurmuştur.

⁷⁹⁰ 9. son satırda buradan itibaren yer alan ifade V. Parvan tarafından önerilmiştir.

⁷⁹¹ IScM edisyonunda bu boşluk için “magistrati” önerilmiştir.

Aug(usti) Pii et] Aurel(i) Veri C[aes(aris)] | [--- A]ncyra 7(centurio) leg(ionis) [V Mac(edonicae?)].

Açıklama: Ancyralı ismini okunmayan 5. Macedonica lejyonunda yüzbaşının İmparator Caesar Titus Aelius Hadrianus Antoninus Augustus Pius ve Caesar Aurelius Verus'un sağlığına adakta bulunduğu yazıttan anlaşılmaktadır.

Gal 123. Pontius Galates

Buluntu yeri: Devrek / Zonguldak – Provincia Bithynia et Pontus

Belge türü: Mezar yazıtı

Kaynak: B. Öztürk, "A New Grave stele of a Roman veteranus from the southwest of Tio (Devrek/Dadybra?) in Karadeniz Ereğli Museum", **Acta Classica Mediterranea**, C. IV, 2021: 9 – 29.

Literatür: Ardal 2022: 100, nr. 13

Tarihleme: Τpq 42 sonrası

[--- Π]όντιος Γαλάτ[---] | ο[ὐ]ετρανός στρα[τευ]|[σά]μενος ἐν λεγιῶ[νι] | [?' εὐσε]βῆ
καὶ πιστῆ ||⁵ ὅς [ἔ]ζησε ἔτη/ἔτεσιw ?'---].

Açıklama: Pontius Galates isimli veteranın Dindar ve sadık ünvanlı bir lejyondan emekli olduğunu dördüncü satırda okumaktayız. Muhtemelen yazıtta aktarılan yaşam süresi yazıtın kondisyonu sebebiyle bilinmemektedir⁷⁹². Her ne kadar pia fidelis = εὐσεβῆς καὶ πιστή birçok lejyonun ünvanları arasında bulunsa da hem askerin cognomen'i hem de yazıtın buluntu yeri, Augustus döneminde MS 6 yılına kadar Galatia konuşlu olduğu neredeyse kesin olan 7. lejyona (VII Claudia Pia Fidelis) işaret etmektedir. Askerin Galates⁷⁹³ cognomen'i de onun muhtemelen Galat kökenine işaret etmektedir

⁷⁹² Öztürk 2021: 17.

⁷⁹³ Okunmayan son iki harfin Galatos ya da Galatas olarak da tamamlanmasının mümkün olduğu B. Öztürk tarafından belirtilmiştir bk. a. e. 14.

5. PROVINCIA CAPPADOCIA

Ca 1. Marcus Aurelius Macenius

Buluntu yeri: Novae / Moesia Inferior

Belge türü: Mezar yazıtı, bk. Aile Soyağacı s. 537

Kaynak: AE 1987: 861

Tarihleme: III. yy.

D(is) M(anibus) | [M(arcus) A]ureli(us) Mac[eni]o vet(eranus) leg(ionis) | [I] Min(erviae) domo | [C]app(adocia)⁷⁹⁴vixit |⁵ [a]nn(os) LX M(arcus) Val(erius) | [Ma]cenio fil(ius) et | [he]r(es) patri kar(issimo) | f(aciendum) c(uravit).

Açıklama: 1. Minerva lejyonu veterani, Cappadocalı Marcus Aurelius Macenius 60 yıl yaşamıştır. Oğlu ve varisi Marcus Valerius Macenius babasına mezarı yapmıştır.

Ca 2. Septimius Vettius Papirianus

Buluntu yeri: Aquincum / Pannonia Inferior

Belge türü: Mezar yazıtı, bk. Aile Soyağacı s. 537

Kaynak: P. Kovács, A. Szabó, **Tituli Aquincenses**, C. II, Budapeşte, 1989: nr. 695

Tarihleme: 230 – 250

D(is) M(anibus) | Sept(imio) Vet(t)io Papiriano | 7(centurioni) leg(ionis) | Ad(iutricis) domo Sa[m]isatis q(ui) an(nos) LXXIII |⁵ Vettius Varenus | filius et heres eius | f(aciendum) | c(uravit) | per Vettium Ep(i)ctetum | libertum suu(m).

Açıklama: 1. Adiutricis lejyonu yüzbaşı Samosata'lı Septimius Vettius

⁷⁹⁴ Lejyonerin kökenini alışlageldiği üzere kent yerine bölgesel Cappadocia olarak vermesi, Iudaea'da bulunan Cappadocia kökenli sivillerde de görülmektedir. Bu durum Cappadocia bölgesinde kentlerin az bulunması ile ilişkilendirilebilir. Dolayısıyla *origo* bilgisi kent yerilen bölgesel olarak verilmiştir bk. W. Ameling, **Inscriptiones Judaicae Orientis, C. II Kleinasien**, 2004: Nr. 251, sf. 536 ve W. Ameling, Hannah M. Cotton, W. Eck (ed.) v.d., **Corpus Inscriptiones Iudaeae / Palaestinae, C. III, South Coast**, 2014: Nr. 2192, sf. 77.

Papirianus'un 73 yıl yaşadığı yazıtta ifade edilmektedir. Mezarın oğlu ve varisi Vettius Varenus tarafından azatlı Vettius Epictetus aracılığıyla yaptırıldığı belirtilmiştir.

Ca 3. Aurelius Farnax⁷⁹⁵

Buluntu yeri: Potaissa / Dacia

Belge türü: Tituli sacri, imparator kültü adak yazıtı

Kaynak: AE 2007: 1194; CIL III 7688

Literatür: Piso 2018: 37 – 70: Nr. 58; R. Ardevan, **Viața Municipală în Dacia Romană**, Timoșoara, 1998: 333

Tarihleme: II. yüzyıl ikinci yarısı – 270

Deo For[ti ---] | pro sal(ute) Impera[torum(?) et --- sac]erdotalis Daciae | |

Aur(elius) Quintianus [---] | Aur(elius) Augustianu[s ---] | Iul(ius) Rufinus [---] |

Aur(elius) Surus [---] ||⁵ Aur(elius) Marc[us ---] | [-----] | |

[-----] | [-----] | [-----] | [-----] ||⁵ [-----] | [-----] | [-----] | [-----] ||¹⁰ [--- ex]

; c(ustode) a(rmorum) | [-----] | [--- ex s]pec(ulatore) | [--- ex] dup(licario) | [--- ex]

opt(ione) ||¹⁵ [--- ex] opt(ione) | [--- ex] dup(licario)] | |

[-----] | [-----] | [-----] | [-----] ||⁵ [-----] | [-----] | Aur(elius) Vict[orinus] |

Aur(elius) Farnax [---]⁷⁹⁶ | Aur(elius) Lucius ex op(tione) ||¹⁰ Aur(elius) Gaianus |

Aur(elius) Mucianus ex c(ustode) a(rmorum) | Aur(elius) Maximus ex c(ustode)

a(rmorum) | Ael(ius) Cassius [---] | IL | Aur(elius) Lucius ex c(ustode) a(rmorum) ||¹⁵

⁷⁹⁵ Yazıtın buluntu yeri 5. Macedonica lejyonu karargahının bulunduğu Potaissa'dır. Veteranların isimlerine bakıldığında göze çarpan Aurelius *praenomen* yoğunluğu ve eyaletin terk edildiği 270 yılı *terminus ante quem* arasına tarihlememizi mümkün kılıyor bkz. Ardevan 1998: 333.

⁷⁹⁶ Ioan Piso "Farnax" *cognomeninin* Asia Minor kökenine işaret ettiğini düşünmüştür. **Φαρνακης**, Kappodokia kralı, Büyük Mithridates'in dedesinin ve oğlunun ismidir bk. W. Pape, G. E. Benseler, **Wörterbuch der Griechischen Eigennamen**, Graz, 1959: 1602; Piso 2018: No: 58.

Aur(elius) Agrippa ex c(ustode) a(rmorum) I I

*[---]ius ex dup(licario) I [---]nes I [---]nus I [---] ex dup(licario) II⁵ [---]us I [---]s
I [---]us ex dup(licario) I [---] ex dup(licario) I Aur(elius) Vital[is] ex dup(licario)
II¹⁰ Aur(elius) Celsus ex dup(licario) I Aur(elius) Valeria(nus) EM G N I Aur(elius)
Sabin[us(?)] I Sep(timius) Crisp[us ex] ca(n)d(idato) I Ael(ius) Lu[---] OVP II¹⁵ [---
ex] opt(ione) I I*

*Aur(elius) Iulianus I Aur(elius) Statilius ex dup(licario) I Aur(elius) Valens I
Aur(elius) Valens II⁵ Sep(timius) Alexander ex dup(licario) I Val(erius) Valens I
Aur(elius) Flavianus ex imm(une) I Aur(elius) Viatorinus I Aur(elius) Crispus II¹⁰
Aur(elius) Verus I Aur(elius) Maximu[s] ex arc(ario) I Aur(elius) [---] I Ael(ius)
Valerius ex c(ustode) a(rmorum) I Aur(elius) Domnio ex imm(une) II¹⁵ Aur(elius)
Valerius I I*

*Aur(elius) Anice[tus] I Aur(elius) Firmidius I Ael(ius) Aufidius I Aur(elius) Victorinus
ex eq(uite) II⁵ Au<r=P>(elius)] Verus ex eq(uite) I Aur(elius) Firmus ex dup(licario)
I Aur(elius) Maximinus I Aur(elius) Sedatus ex (i)m(muni) l(i)b(rario) I Aur(elius)
Crescens II¹⁰ Aur(elius) Iulius ex be(neficiario) tr(ibuni) I Aur(elius) Quintillianus I
Petr(onius) Macianus ex lib(rario) I Aur(elius) Vale(n)tinus ex tub(icine) I Ael(ius)
Maximia(nus) ex tess(erario) II¹⁵ Sep(timius) Volusius I I*

[---]us vet(eranus) ex b(ene)f(iciario) leg(ati) m[armo]ra ex suo posuit.

Açıklama: “Tanrısıl imparatorun sağlığına ve kültürüne...” ifadesiyle başlayan metnin devamında adanan yazıtın dikilmesinde emeği geçen veteranlar isimleri ve rütbeleri ile listelenmişlerdir.

Ca 4. Aelius Antonius

Buluntu yeri: Bremetennacum – Ribchester / Britannia

Belge türü: Adak yazıtı

Kaynak: RIB I 583; CIL VII 218

Literatür: I. A. Richmond, “Roman Legionaries at Corbridge, Their Supply – Base, Temples and Religious Cults”, *Archaeologia Aeliana*, C. XXI, 1943, 127 – 224: 206 – 210

Tarihleme: 31 Ağustos 241

Deo San(cto) | [A]pollini Ma(pon)o [pr]o salute d(omini) n(ostri) | [et] n(umeri) eq(uitum) Sar||⁵[m(atarum)] Brementann(acensium) | [G]ordiani | [A]el(ius) Antonilnus 7(centurio) leg(ionis) VI | Vic(tricis) domo ||¹⁰ Melitenis | praep(ositus) et pr(aefectus) | v(otum) s(olvit) l(ibens) m(erito) | [de]dic(atum) pr(idie) Kal(endas) Sep(tembres) | [im]p(eratore) d(omino) n(ostro) Gord[i]||¹⁵ano A]ugusto II e[ti] Pon|peiano co(n)s(ulibus).

Açıklama: Apollon Maponos’a, imparatorun ve onun Bremennetecum’daki süvari birliğinin sağlığına, Melitene’li, praepositus⁷⁹⁷ ve praefectus, Legio VI Victiricis yüzbaşısı Aelius Antoninus tarafından adakta bulunmuştur. İmparator Gordianus’un ikinci konsüllüğü ve Ponpeianus’un konsül olduğu 31 Ağustos 241 tarihi açık bir şekilde belirtilmiştir. Asia Minor’da tarihleme sistemi olarak bazı yazıtlarda (**As 17**, **As 45**, **As 52** ve **As 61**) Actium ve Sulla miladları baz alınırken, Latin epigrafik geleneğinin hüküm sürdüğü batıda tarihleme geleneksel olarak konsül ve imparatorun iktidar yılı ile yapılmaya devam etmektedir.

⁷⁹⁷ Praepositus: Askeri bağlamda vexillatio veya özel bir görev için oluşturulan birlik komutanının ünvanı olarak kullanılmıştır. Rütbeyi değil belirli bir görevin üstlenildiğine işaret etmektedir. örn. praepositus limitis CIL VIII 9755, ya da bir Aegyptus’da bulunan taş ocağının denetiminden sorumlu centurio: ...praepositus ab optimo imp. Traiano operi marmorum monti Claudiano... CIL III 25; ILS 2612 bk. W. Enßlin, “Praepositus”, RE, Supp. VIII, 1956; 539 – 556, 548; bk. Vegetius, Epitoma rei Militaris, II. 12; A. H. M. Jones, The Later Roman Empire 284 – 602 A Social, Economic and Administrative Survey, C. II, Oxford, 1964: 640.

Ca 5. Afranius Zoilus

Buluntu yeri: Roma

Belge türü: Mezar yazıtı

Kaynak: CIL VI 3092; Ferrero 1878: 150

Literatür: Bennett 2017: nr. 9

Tarihleme: II. yy.

*D(is) M(anibus) | Afranius | Zoilus | mil(es) cl(assis) pr(aetoriae) Mis(enensis) II⁵
nat(ione) Cappadox | vix(it) ann(is) XXX | mil(itavit) ann(is) XIII | h(eres)
f(aciendum) c(uravit).*

Açıklama: Cappadocia kökenli belgelenen tek donanma eri Afranius Zoilus'un 30 yıl yaşadığı ve 13 yıl askerlik yaptığı yazıttan anlaşılmaktadır.

Ca 6. isim bölümü kayıp Cappadocialı ve Mauretania Tingitana'na görevli yardımcı birlik veterani

Buluntu yeri: Volubilis – Fas / Mauretania Tingitana

Belge türü: Askeri diploma

Kaynak: RMD I 24; AE 1959: 48

Tarihleme: 91 – 140

*...quinis et vicenis plurib(us)ve stipend(iis) e]meritis [dimissis honesta missione ... [ex
gregale aut pedite ? ---] Cappad(oci) | [--- et fil.] eius ...*

Açıklama: Görev yaptığı birlik ve görev süresi net olarak bilinemeyen ve Cappadocia'lı er yurduna imparatorluğun en uzak köşelerinden olan Mauretania Tingitana'da görevini tamamlamıştır.

Ca 7. Aggaeus oğlu Barcallippus

Buluntu yeri: ?

Belge türü: Askeri diploma

Kaynak: AE 2015 193; E. Eck, A. Pangerl, "Eine zweite Kopie der Konstitution für

die Truppen Syriens vom 19. März 144 und ein Diplom für die "equites singulares" vom selben Datum", **ZPE**, C. CXCIII, 2015; 253 – 260

Tarihleme: 144

... *quinis et I vicen(is) plur(ibusve) stip(endii)s emer(itis) dimis(sis) hones(ta) I mission(e) ... I coh(ortis) I Ascalonit(anorum) sag(ittariorum) cui prae(e)st IP(ublius) Aurelius Aurelianus I ex pedite I Barcallippo Aggaei f(ilio) Samo(satis)...*

Açıklama: Syria eyaletinde konuşlu Cohors I Ascalanitanorum'da 25 yıllık görev sonrası terhis olan Samosatalı Barcallippus'a ait askeri diploma.

Ca 8. Aelius Munatius

Buluntu yeri: Intercisa – Dunaujvaros / Pannonia Inferior

Belge türü: Mezar yazıtı (bk. **Levha 6, Resim 2**)

Kaynak: AE 1906: 110; ILS 9169; Lőrincz 2001: sf. 255, nr. 324; A. Schober, **Die römischen Grabsteine von Noricum und Pannonien**, Viyana, 1923: sf. 99 – 100, nr. 216

Tarihleme: III. yy

D(is) M(anibus) I Ael(io) Munatio I caps(ario) coh(ortis) ∞(miliariae) Hem(e)s(onorum)I stup(endiorum) XXVIII dom(o) I Sam(osata) Aur(elia) CansaI⁵una con(iunx) Ant(onio) Basso vex(illario) sec(undo) her(ede) I sanctiss(imo) coniug[i] I con (cum) se natib(us)q(ue) suis I fecit I m(onumentum) m(emoriae).

Açıklama: Cohors milliariae Hemesonorum'da 28 yıl askerlik yapan Samosatalı caprasio Aelius Munatius⁷⁹⁸ ve eşi Aurelia Cansauna ve çocuklarıyla beraber dış

⁷⁹⁸*Capsarius* Roma ordusunda sağlık personeli olarak yazıtlarda geçmektedir bkz. ILS 9095; D. J. Breeze, **The immunes and principles of the Roman Army**, Durham theses, Durham University: 1969: 167 – 172 (çevrimiçi: <http://etheses.dur.ac.uk/10478/>); Wesch-Klein 1998: 79.

görünüm itibariyle Romalı bir portre sergilemektedirler bk

Ca 9. Philadelphus

Buluntu yeri: Civitas Taunensium – Frankfurt / Germania Superior

Belge türü: Mezar yazıtı

Kaynak: CIL XIII 7382

Literatür: Birley 1986: 256

Tarihleme: 91 – 110

D(is) M(anibus) IP(h)iladelp(h)usI P(h)ilandri Ca[p] I padox [m]i[l](es) I [c]o[h(ortis)] XXXII Vol(untariorum) II⁵ [7(centuria)] Ianuari I an(norum) [L] st(ipendiorum) [X]XX.

Açıklama: Cohors XXXII Voluntariorum askeri Cappadocialı Philandros oğlu Philadelphos'un 50 yıl yaşadığı 30 yıl askerlik yaptığı yazıtta ifade edilmektedir.

Ca 10. [---]neonus?, Mazaca

Ca 11. [---] Marinus?, Mazaca, cohors praetoriae askerlerine ait liste

Buluntu yeri: Roma

Belge türü: *laterculus militum* - cohors praetoriae askerlerine ait liste

Kaynak: CIL VI 32536; AE 2013: 1189; AE 2014: 133a = AE 2014: 657; Redaelli 2017: 279 – 286 b.a.

Tarihleme: MS 201 – 225

a. in antica (ön cephe)

Pa[latin?]ae (?)

b. in latere dextro (sağ taraf) – 1. blok

Summ[a a] coh[ort(alibus) conl(ata) (sestertium) m(ilia) n(ummum)] XIV I DC[CXXXI ((semis))], I singuli c[ont]ul(erunt) ((denarios)) XXX aer(is) ((quadrantem)) I cur[am a]gente II⁵ Pompeio N[e]ria[n]o, sign[i]fero I coh(ortis)

III pr(aetoriae) P(iae) V(indicis) | et Noni[o P]roculo, disc(ente) mens(or)is ||

in postica (arka tarafta) 1. blok

*Coh(ors) III pr(aetoria) P(ia) V(index) | (centuria) Mari V[al]eriani P(ublius) [---]
Jti[us M]aximin(us) Mogi[o(---)] | [---] Aureli[us ---] ||⁵ sp(eculator) M(arcus)
Lollius A[---] | M(arcus) Caecilius A[---] | C(aius) Vettenius [---] | C(aius) Iulius
Soli[---] | P(ublius) Aelius Athen[---] ||¹⁰ P(ublius) Aelius Secund[---] | M(arcus)
Ulpius Secu[---] | f(isci) c(urator) C(aius) Iulius Priscu[s ---] | C(aius) Resiectus
Mai[---] | (centuria) Comici P(ublius) Heius Rufus Ta[---] ||¹⁵ Ti(berius) Claudi(us)
Marcellin(us) [---] | M(arcus) Ulpius Secundus Scupi(s) | M(arcus) M[---] Marcellus
Savar(ia) | M(arcus) Vi[c]torius Severus Augus(ta) | sig(nifer) T(itus) M[---]cius
Firmus Celeia ||²⁰ evo(catus) C(aius) Se[mp]ronius Felix Carth(agine) | **L(ucius)**
Se[pti]mi(us) Varo Nicom(edia) | L(ucius) V[ale]rius Rufus Nicom(edia) | C(aius)
Iu[li]us Menothius Cilici(a) | b(ene)f(iciarius) tr(ibun) M(arcus) I[---]dius Serenus
Traian(opoli) ||²⁵ T(itus) F[laviu]s Domitian(us) Gadar(a) | **L(ucius) S[e]ptim(ius)**
Pulades Nicom(edia) | C(aius) Marius Marian(us) Arcela | op(tio) (centuriae)
M(arcus) A[u]relius Sabinus Cibali | sp(eculator) T[i(berius) Cl]audius Priscus
Savar(ia) ||³⁰ M(arcus) [---]nn Senecian(us) Mogio(---) | (centuria) Sosa[tis] |
M(arcus) U[lpius] Gemellinus Scup(is) | **P(ublius) He[lvius] Domnio Ancy(ra) |**
M(arcus) S[e]ptim(ius) Dardisa(nus)? Anchi(alo) ||³⁵ Ti(berius) Cl[audiu]s Barba
Savar(ia) | sp(eculator) P(ublius) Ae[li]us Respectus Mogi(o---) | M(arcus)
Au[r]eli(us) Costinus Caesa(rea) | sig(nifer) M(arcus) Ul[p]ius Marsus Caesa(rea) |
L(ucius) Sep[ti]m(ius) Asclepiod(es) Nicom(edia) ||⁴⁰ b(ene)f(iciarius) tr(ibun)
L(ucius) Sep[ti]m(ius) Gaiamus Caesa(rea) | **L(ucius) Iul[i]us Marcian(us)***

Nico(media) | sp(eculator) L(ucius) Septim(ius) Nepos Salo(na) | M(arcus) Au[r]eli(us) Aelianus Murs(ia) | M(arcus) Pr[i]mi(us) Secundin(us) Quiri(---) ||⁴⁵ C(aius) Iu[li]us Super Carn(unto) | C(aius) C[---]s Maiorin(us) Ian(uarius?) Luco Aug(usti) | M(arcus) U[lpi]us Quinti[a]n(us) Scup(is) ||

Arka tarafta 2. blok

[(centuria) ---] | [- C]ladius Saturnin(us) Poetav(ione) | [- C]ladius Ingenus August(a) | [- S]eptimius Insoques Celeia ||⁵ [- A]elius Karus Aqinq(o) | [- Fl]avius Proculus Tripoli|[- Fl]avius Antonin(us) Straton(iceia)| [- A]urelius Silvanus Caes(area) pr(ima) | [- Septi]miu(s) Eptela Serdica ||¹⁰ [---]nati(us) Pr[oc]uleia(nus?) Siscia | [---]lius [---]ius Au[---] | [---] | [---] | [-----] | [-----] ||¹⁵ [-----] | P(ublius) [---] | T(itus) [---] | (centuria) Aemili Val[---] | eq(ues) Sal(vius) Aureli(us) [---] ||²⁰ sig(nifer) C(aius) Iulius [---] | P(ublius) Helvius [---] | cor(nicularius) | P(ublius) Helvius [---] | T(itus) Aelius [---] ||²⁵ op(tio) (centuriae) L(ucius) Septi(mi)us A[---] | eq(ues) C(aius) Genialis [---] | C(aius) Vale[r]ius C(ai) f(ilius) Caeliu(s) Sicca | T(itus) Seritoriu[s] L(uci) f(ilius) Priscus Sarmiz(egetusa) | C(aius) Flaviu[s] ---] Messianus Sir(mio) ||³⁰ M(arcus) Aureliu[s] ---] Maximus Hadr[u(meto)] | ((centuria)) Agricola[e] | C(aius) Iulius Donatus Thevest(e) | L(ucius) Derceni(us) Donatus Thamu(gadi) | C(aius) Iulius Herculan(us) Sarmiz(egetusa) ||³⁵ C(aius) Gallon(ius) Fronto Savari(a) | L(ucius) Septimius Lucanus Sisci(a) | evo(catus) C(aius) Iulius Crescentian(us) Cirta. ||

d. in latere sinistro (sol taraf)

[Coh(ors) IIII pr(aetoria) P(ia) V(index)] | (centuria) Polli[onis] | M(arcus) Ulpiu[s]

---] | L(ucius) Trosiu[s ---] ||⁵ T(itus) Flavius [---] | tu(bicen) L(ucius) Caesius [---]
 | L(ucius) Cassius S[---] | cor(nicularius) P(ublius) Helvius [---] | f(isci) c(urator)
 L(ucius) Pompon[ius ---] ||¹⁰ ev(ocatus) C(aius) Allius [---] | sp(eculator) L(ucius)
 Gallon[ius ---] | (centurio) M(arcus) Aureliu[s ---] | [---] Ulp[us ---] | [(centuria) --
 -] ||¹⁵ [-----] | [---] | [---]RIA[---]| [---] **Marcus Nicom(edia)** | [---]sius Mogio(---) |
 [---]atian(us) Mogi[o(---)] ||²⁰ [--- Ma]rcell(us) Caesa(rea) | [---]pital(is)
 Amm(a)e(dara) | [--- Co]rbulo Caesa(rea) | [---]rcula Cirt{h}(a)| [---] **Alexand(er)**
Nicom(edia) ||²⁵ T(itus) [---]anus Caesa(rea) | L(ucius) Septim[ius ---] |
 cam(pi)d(octor) P(ublius) Allius [---] | op(tio) ((centuriae)) P(ublius) Allius [---] |
 T(itus) Public[ius ---] ||³⁰ T(itus) Flaviu[s ---] | tes(serarius) M(arcus) Atiliu[s ---] |
 T(itus) Primi[u[s ---] | ev(ocatus) L(ucius) Scanti[us ---] | L(ucius) Septim[us ---] ||³⁵
 M(arcus) Ulp[us ---] || (centuria) Caecili Pri[---] | P(ublius) [---] | op(tio)
 (centuriae) M(arcus) Aureliu[s ---] | M(arcus) Sempro[nius ---] ||⁴⁰ P(ublius) Aelius
 [---] | M(arcus) Ulp[us ---] | sp(eculator) P(ublius) Aelius [---] | Q(uintus) Aelius [-
 --] | T(itus) Marius [---] ||⁴⁵ P(ublius) [---] | L(ucius) Septim[ius ---] | L(ucius)
 Anniu[s ---] | [b(ene)f(iciarius)] tr(ibun) C(aius) Iuliu[s ---] | L(ucius) Sept[imus ---
] ||⁵⁰ f(isci) c(urator) C(aius) Iulius [---] | P(ublius) Veseni[us ---] ||

2. Blok

[---]irius CII[---] | [(centuria) ---] | [--- M]ucatr(a?) Anch(ialo) | [--- P]udens
 Beroe(a) ||⁵ [--- Vi]ctor Ratiar(ia) | [---]cula Scupi=O | [---] **neon(us) Mazac(a)** | [-
 --]anus Caesare(a) | [---] **Marinus Maz(aca)** ||¹⁰ [---] Frodo Caesar(ea) | [(centuria)
 ---] | [---]agritu(s) Arca(---?) | [---]ngenu(s) Poet<o=A>v(ione) | [---]tlans
 Caesar(ea) ||¹⁵ [---]nvar Oesco | [---]obus <Sa=ZE>rm(i)z(egetusa) | [---]intia

*A<q=O>uin(co) | [(centuria) ---] | [---]erin(us) Ratiari(a) II²⁰ [--- Bit]hus
Filippopo(li) | P(ublius) Al[---]drat(---) Cilici(a) | C(aius) Iu(l)iu[s ---]dove Claudio
| [e]o(ues) M(arcus) Calven[---]onio Poetavio(ne) |[e]q(ues) M(arcus) Aelius [---
]xt(---) Amast(---) II²⁵ M(arcus) Tannon[---]sius Cirtha | Q(uintus) Numisiu[s ---
]gatia Cirta | L(ucius) Anton[ius ---] Caesarea | [---] Caes(area) | [---] Caes(area)
II³⁰ [-----] | [-----] | [-----] | [-----] | [-----] II³⁵ M(arcus) [---] | M(arcus) Ulpius
[---] | C(aius) Iulius [---] | Q(uintus) Caeli[us ---] | L(ucius) Valerius [---] II⁴⁰
L(ucius) Septimei[us ---] | Q(uintus) Gaius Gu[---] | L(ucius) Isaeus [---] | M(arcus)
Arrun[tius ---] | [---] pr(aefecti?) L(ucius) Marciu[s ---].*

Açıklama: Çok parçalı ve tamamlanmamış bu yazıtta cohors praetoriae askerlerine dağıtılmak üzere bir araya getirildiği anlaşılan 14731 Sestertius tutarında bir meblağın dağıtımından söz edilmektedir⁷⁹⁹. Söz konusu listede ismi tam olarak okunamayan ikisi Cappadocia Mazaca'dan olmak üzere toplam 14 Asia Minor kökenli asker bulunmaktadır.

Ca 12. Publius oğlu Publius Aelius Primus, Samosata,

Ca 13. Gaius oğlu Gaius Iulius Marcus, Samosata, cohors praetoriae erleri

Buluntu yeri: Roma

Belge türü: Honorarius, Onurlandırma yazıtı / Laterculus militum

Kaynak: CIL VI 32624

Literatür: Mitchell, French 2019: 326

Tarihleme: III. yy.

1. Sütun:

Jamicuso Serdi(ca) | [---] Cornelia(nus) Serdi(ca) | [---] Gracilis Anchi(alo) | [---]

⁷⁹⁹ CIL VI 2394, CIL VI 2385, CIL VI 2393, CIL VI 2396, CIL VI 2401, CIL VI 32536 (Tüm yazıt parçaları birleştirilmiş); Redaelli 2017: 279 – 286; D. Dana, “Notices épigraphiques et onomastiques I”, *ZPE*, c. 190, 2014, 149 – 167; 157 – 160.

Asclepia Calati(a) II⁵ [---]c Lucianu(s) Cerma(lo) I [---]n Success(us) Calat(i)a I [---]Jani(us) Ianuari(us) Attalia I [---]l() Montan(us) Trimon(tio) I [---]l() Maupus Trimon(tio) II¹⁰ [---] dom() Torovatu(s) Iconio I [---]dom() Teres Antioc(hia) I [---] Ulp(ius) Iulianu(s) <Sa=ZE>rmiz(egetusa) I [---]i Saturnini I [---] Aur(elius) C(l)emens Cibalis II¹⁵ [---] Martiali(s) Scupis I [---] Spect() Au<g=C>us(ta) I [---] Serdic(a) I [---]III A II

2.Sütun

*C(aius) Iuli(us) C(ai) f(ilius) Pap(iria) Valens Oesco I M(arcus) Aur(elius) M(arci) <f=I>(ilius) Pap(iria) Capitoli(nus?) Oesco I M(arcus) Aur(elius) M(arci) f(ilius) Fl(avia) Bassus Philip(pis) I M(arcus) Aur(elius) M(arci) f(ilius) Iul(ia) Cottus Philip(pis) II⁵ (M(arcus) Aur(elius) M(arci) f(ilius) Iul(ia) Fuscus Philip(pis) I M(arcus) Aur(elius) M(arci)f(ilius) Ul(pia) Fabius Beroe(a) **I M(arcus) Aur(elius) M(arci) f(ilius) Fl(avia) Firmus Ancy<a=O>** I M(arcus) Ulp(ius) M(arci) f(ilius) Fl(avia) Romulus Mursa I |(centuria) Fufici Vari II¹⁰ M(arcus) Aur(elius) M(arci) f(ilius) Ae(lia) Optatus Mo<g=C>(entiana?) I M(arcus) Aur(elius) M(arci) f(ilius) Cl(audia) Dammo A<g=C>unt(o) I M(arcus) Aur(elius) M(arci) f(ilius) Cl(audia) Carinus Savari(a) I M(arcus) Aur(elius) M(arci) f(ilius) Fl(avia) Septimos(!) Si<r=P>mi(o) I M(arcus) Mat(teus?) M(arci) f(ilius) Sep(timia) Antoninus Carnu(nto) II¹⁵ M(arcus) Aur(elius) M(arci) f(ilius) Ul(pia) Albanus Anchi(alo) I M(arcus) Aur(elius) M(arci) f(ilius) Ul(pia) Herodian(us) Marcia(nopoli) **I M(arcus) Aur(elius) M(arci) f(ilius) Fl(avia) Faustini(!) Ancy<r=P>a** I op(tio) |(centuriae) L(ucius) Lae(lius) L(uci) f(ilius) Ul(pia) Placidus <Sa=ZE>rmiz(egetusa) I M(arcus) Aur(elius) M(arci) f(ilius) Dom(itia) Marinus Anto() II²⁰ M(arcus) Aur(elius) M(arci)*

*f(ilius) Iul(ia) Aprilis Philip(pis) | M(arcus) Aur(elius) M(arci) f(ilius) Ani(ensi) Alexis
 Dafne | [M(arcus) A]jur(elius) M(arci) f(ilius) Ul(pia) Septimin(us) Eco() | [---]
 M(arci) f(ilius) Iul(ia) Larcus Philipp(is) [---] Corbulo Philipp(is) II²⁵ [--- L]arcus
 Trai(ano)po(li) | [---]s Beroia | [---] Epiro II*

3. Sütun

C(aius) Ca(e)l(ius?) C(ai) f(ilius) Ul[p(ia)] Secundinus <Sa=ZE>rmi(zegetusa) |
 P(ublius) Ael(ius) P(ubli) f(ilius) Ser(gia) Memmianus Aquin(co) | T(itus) Fl(avius)
 T(iti) f(ilius) Qui(rina) [An]tiochus (S)ir<mio=IMU> | M(arcus) Aur(elius) M(arci)
 f(ilius) Cae(lia) M[arc]us <G=C>erm(anicia) II⁵ **P(ublius) Ael(ius) P(ubli) f(ilius)**
Fl(avia) Pr[im]us Sam<o=A>(sata) | P(ublius) Ael(ius) P(ubli) f(ilius) Pap(iria)
 <G=C>aius Oesco | M(arcus) Aur(elius) M(arci) f(ilius) Cla(udia) Marcianus
 Apam(ea) | M(arcus) Aur(elius) M(arci) f(ilius) Cl(audia) Caius Apam(ea) |
 |(centuria) Aureli Anamati II¹⁰ C(aius) Lic(inius) C(ai) f(ilius) Pap(iria) Atilianus
 Poe<t=I>o(vione) | M(arcus) Aur(elius) M(arci) f(ilius) Fl(avia) Valentinu(s) Sisci(a)
 | M(arcus) Aur(elius) M(arci) f(ilius) Ulp(ia) Diza Pauta(lia) | M(arcus) *Aur(elius)*
M(arci) f(ilius) Ulp(ia) Primus Had(riano)po(li) | M(arcus) Avi(tus) M(arci) f(ilius)
Ulp(ia) Seufrus Had(riano)po(li) II¹⁵ M(arcus) Aur(elius) M(arci) f(ilius) Ulp(ia)
Rusticus Mar(ciano)po(li) | C(aius) Val(erius) C(ai) f(ilius) Pap(iria) Sabinianus
*Oesco | M(arcus) Aur(elius) M(arci) f(ilius) Ulp(ia) Theon Apris | **M(arcus)***
Aur(elius) M(arci) f(ilius) Dom(itia) Demetrius (H)ierap(oli) | M(arcus) Aur(elius)
M(arci) f(ilius) Ant(onia) Claudius Dafn(e) II²⁰ C(aius) Lic(inius) C(ai) f(ilius)
Cl(audia) Mannadius Savar(ia) | M(arcus) Aur(elius) M(arci) f(ilius) Fl(avia)
Marinus Sidon(e) | M(arcus) Aur(elius) M(arci) f(ilius) Ul(pia) Surus Serdi(ca) |

equ(es) M(arcus) Aur(elius) M(arci) f(ilius) Dom(itia) Cassius Tyro | 7(centuria) *Ulp(i) Viatoris* ||²⁵ *C(aius) Iul(ius) C(ai) f(ilius) Pap(iria) Valentinus Poeto(vione)* | *T(itus) Ae(lius) T(iti) f(ilius) Ael(ia) Titianus Pauta(lia)* | *M(arcus) Aur(elius) M(arci) f(ilius) Pap(iria) Novellus Poeto(vione)* | *C(aius) Iul(ius) C(ai) f(ilius) Ael(ia) Caius Dolic(he)* | [*M(arcus)*] *Aur(elius) M(arci) f(ilius) Qui(rina) Eptela Scu<p=E>(is)* ||³⁰ [*---*] ***p(---) M(arci) f(ilius) Leucius Ancyr(a)*** | [*---*] *M(arci) f(ilius) Ulp(ius) Balbus Pauta(lia)* | [*---*] *Pap(iria) Alexander Oesco* | [*---*] *Valens Caeti* | [*---*] *Statianus Savar(ia)* ||³⁵ [*---*] *lius Pauta(lia)* | [*---*] ***s Ancyr(a)*** ||

4. Sütun

|(centuria) *Cusoni Secundini* | *M(arcus) Aur(elius) M(arci) f(ilius) Ulp(ia) Diza Pautalia* | *C(aius) Att(ius) C(ai) f(ilius) Pap(iria) Valerian(us) Poetov(ione)* | *M(arcus) Cael(ius) M(arci) f(ilius) Pap(iria) Victor Poetov(ione)* ||⁵ *M(arcus) Ulp(ius) M(arci) f(ilius) Pap(iria) Crescens Ratiari(a)* | *M(arcus) Aur(elius) M(arci) f(ilius) Qui(rina) Celsus Scupis* | *C(aius) Val(erius) C(ai) f(ilius) Pol(lia) Herculan(us) Byzani* | ***C(aius) Iul(ius) C(ai) f(ilius) Fl(avia) Marcus Sam<o=A>sa(ta)*** | *C(aius) Iul(ius) C(ai) f(ilius) Sep(timia) Silvanus Tyro* ||¹⁰ *M(arcus) Aur(elius) M(arci) f(ilius) Cae(lia) Paladus Germanicia* | *M(arcus) Aur(elius) M(arci) f(ilius) Ulp(ia) Titus Hadrian(opoli)* | *M(arcus) Aur(elius) M(arci) f(ilius) Ulp(ia) Provincia(lis) Nicopo(li)* | *evo(catus) M(arcus) Aur(elius) M(arci) f(ilius) Fl(avia) UrbanusSolva* | *C(aius) Val(erius) C(ai) f(ilius) Ulp(ia) Vindex <Sa=ZE>ermi(zegetusa)* ||¹⁵ *M(arcus) Aur(elius) M(arci) f(ilius) Ulp(ia) Romanos Anchia(lo)* | *M(arcus) Aur(elius) M(arci) f(ilius) Col(lina) Avitianu(s) Laudici(a)* | *M(arcus) Aur(elius) M(arci) f(ilius) Ant(onia) Abbosas Syria* | *T(itus) Tro(phimus?)*

T(iti) f(ilius) Pap(iria) Firmus Poetovi(one) | M(arcus) Aur(elius) M(arci) f(ilius)
Ael(ia) Maximus Damasc(o) II²⁰ C(aius) Iul(ius) C(ai) f(ilius) <Q=O>ui(rina) Valens
Aemdufi() | T(itus) Sem(pronius) T(iti) f(ilius) Ulp(ia) Augustus Apulo | coh(ors) IIII
pr(aetoria) P(ia) V(index) | |(centuria) Fulcini Rufi | M(arcus) Aur(elius) M(arci)
f(ilius) Fl(avia) Firm[u]s Siscia II²⁵ M(arcus) Aur(elius) M(arci) f(ilius) Cl(audia) [-
--]ntius Virun[o] | M(arcus) Aur(elius) M(arci) f(ilius) Ul[p(ia) ---]sprio
<Sa=ZE>rmi(zegetusa) | M(arcus) Aur(elius) M(arci) f(ilius) Ul[p(ius)] Capito
Pauta(lia) | T(itus) Cl(audius) T(iti) f(ilius) [Fl(avia)] Severinu(s) Sirm[io] | T(itus)
Tet(tius?) T(iti) f(ilius) [U]l(pia) Spectatus <Sa=ZE>rm[i(zegetusa)] III³⁰ M(arcus)
Aur(elius) M(arci) f(ilius) Au<g=C>(usta) Avitus Tr<a=O>ian(a) | M(arcus)
Aur(elius) M(arci) f(ilius) Ulp(ia) Petronius Anc(h)i[alo] | M(arcus) Aur(elius)
M(arci) f(ilius) Ael(ia) Afrodisiu(s) Tra[i(ano)po(li?)] | M(arcus) Aur(elius) M(arci)
f(ilius) Fab(ia) Rocatux(!) A[---] | M(arcus) Aur(elius) P(ubli) f(ilius) Fab(ia) Lera [-
--] III³⁵ P(ublius) Ae[l(ius)] P(ubli) f(ilius) Pap(iria) Forti[s ---] | M(arcus) Ul[p(ius)]
M(arci) f(ilius) Ulp(ia) Marcu[s ---] | M(arcus) A[u]r(elius) M(arci) f(ilius) Ael(ia)
Diodor[us ---] | [---] M(arci) f(ilius) Ulp(ia) Caiu[s ---] | |(centuria) Au]reli
Cassi[ani] II⁴⁰ [---] P(ubli) f(ilius) Pap(iria) [---] | ----

Açıklama: Asia Minor kökenli *cohors praetoriae* askerlerinin isimlerini de listeleyen yazıtın işlevi parçalı yapısından dolayı açık değildir.

Ca 14. Marcus oğlu Marcus Aurelius Publius, Samosata

Buluntu yeri: Roma – Castra Praetoria

Belge türü: Laterculus militum (asker isim listesi)

Kaynak: CIL VI 32523 = C. Cenati, **Miles in Urbe, Identità e autorappresentazione nelle iscrizioni dei soldati di origine danubiana e balcanica a Roma**, Roma, 2023:

294 – 295, nr. C 81; CIL VI 37184/a = Freis 1967: 155 ve devamı

Literatür: H. L. Wilson, “Latin Inscriptions at the John Hopkins University. V,”
AJA, C. XXXI, No: 3, 1910: 251 – 264: 255 – 258; Bodel, Tracy 1997: 39

Tarihleme: 204

CIL VI 37184 a

[---- co(n)ulibus) missi honesta missione qui militate coeperunt urbaniciani
co(n)s(ulibus):]

(ex) coh(orte) X urban(a) Antoninian(a) :I ∩ (centuria) Pomponiani, I C(aius)
Annaeus L(ucii) f(ilius) Cam(ilia tribu) Pulcher Tib(ure), I [.] Burrenus C(ai) f(ilius)
Poll(ia tribu) Maxinus Mut(ina), II⁵ [.] Fannius C(ai) f(ilius) Pom(ptina tribu) Rufinus
Vol(siniis) II

+

CIL VI 32523

Parça a:

----- I [---] [---] I M(arcus) Aureliu]s M(arci) f(ilius) [---] I M(arcus) [Aureli]us
M(arci) f(ilius) [---] II⁵ M(arcus) Au[rel]ius M(arci) f(ilius) Ulp(ia) ---] I M(arcus)
Aur[e]lius M(arci) f(ilius) Au[g(usta) ---] I M(arcus) Aur[e]lius M(arci) f(ilius)
Au[g(usta) ---] I M(arcus) Ulp(ia) M(arci) f(ilius) Cor(nelia) [---] I M(arcus) Aurelius
M(arci) f(ilius) Pol(lia) [---] II¹⁰ M(arcus) Aurelius M(arci) f(ilius) Ulp(ia) [---] I
T(itus) Flavius T(iti) f(ilius) Ulp(ia) S[---] I M(arcus) Aurelius M(arci) f(ilius) Ael(ia)
B[---] I M(arcus) Ulp(ia) M(arci) f(ilius) Pap(iria) Pu[---] I M(arcus) Aurelius M(arci)
f(ilius) Aug(usta) Ca[---] II¹⁵ M(arcus) Aurelius M(arci) f(ilius) Li[---] I M(arcus)
Aurelius M(arci) f(ilius) He[---] I M(arcus) Aurelius M(arci) f(ilius) Fab(ia) Ce[---] I
M(arcus) Ulp(ia) M(arci) f(ilius) Pap(iria) Qu[---] I P(ublius) Aelius P(ubli) f(ilius)
Pol(lia) Ma[---] II²⁰ 7(centuria) Didi Saturni[ni] I C(aius) Iulius C(ai) f(ilius)

Pap(iria) Uri[---] | op(tio) (centuriae) T(itus) Antonius T(iti) f(ilius) Cl(audia)
Puden[s ---] | T(itus) Aelius T(iti) f(ilius) Ael(ia) Tertiu[s ---] | M(arcus) Aurelius
M(arci) f(ilius) Aug(usta) Natali[s ---] ||²⁵ M(arcus) Aurelius M(arci) f(ilius) Ulp(ia)
Gaiu[s ---] | M(arcus) Aurelius M(arci) f(ilius) Aur(elia) Tertiu[s ---] | L(ucius) Aelius
L(uci) f(ilius) Ael(ia) Maximus [---] | Ti(berius) Claudius Ti(beri) f(ilius) Ael(ia)
Constans [---] | P(ublius) Aelius P(ubli) f(ilius) Ael(ia) Moesicus [---] ||³⁰ M(arcus)
Aurel(ius) M(arci) f(ilius) Pol(lia) Cassianus H[---] | M(arcus) Aurel(ius) M(arci)
*f(ilius) Pol(lia) Licinius Ca[st]r(is) | **[M(arcus)] Aurel(ius) M(arci) f(ilius) Fl(avia)***
Publius Sam(osata) [---] C(ai) f(ilius) Ulp(ia) Valens Nico[poli] | [---] f(ilius)
Ael(ia) Victorinus Dr<o=V>[b(eta?)] ||³⁵ [---] Quintus [---] / [---] benu[s ---] | ---
 -- ||

Parça b:

1. Blok

M(arcus) Aurel(ius) M(arci) f(ilius) Pol(lia) Bi[---] | M(arcus) Aurel(ius) M(arci)
f(ilius) Qui(rina) Dasa[---] | C(aius) Iulius C(ai) f(ilius) Aug(usta) Vale[---] |
M(arcus) Aurel(ius) M(arci) f(ilius) Fl(avia) Batorus [---] ||⁵ C(aius) Valerius C(ai)
f(ilius) Qui(rina) Longinian(us) [---] | M(arcus) Ulp(ius) M(arci) f(ilius) Ael(ia) Victor
Mur[sa] | M(arcus) Aurelius f(ilius) <F=H>ab(ia) Lasias German[---] | M(arcus)
Aurel(ius) M(arci) f(ilius) Caes(aria) Faladus Germ(anicia) | M(arcus) Aurel(ius)
M(arci) f(ilius) Serg(ia) Nasiabus(!) Ber(oea) ||¹⁰ (centuria) Vinici Anniani | T(itus)
Flavius T(iti) f(ilius) Ulp(ia) Firminus Scup(i) | M(arcus) Aurel(ius) M(arci) f(ilius)
Ulp(ia) Poet(ovione) | M(arcus) Aurel(ius) M(arci) f(ilius) Cl(audia) Amabilis Acunt(-
) | T(itus) Aelius T(iti) f(ilius) Ulp(ia) Maximus Scup(i) ||¹⁵ M(arcus) Aurel(ius)

M(arci) f(ilius) Ulp(ia) Macedonian(us) Paut(alia) | M(arcus) Aurel(ius) M(arci) f(ilius) Ulp(ia) Maurus Paut(alia) | M(arcus) Aurel(ius) M(arci) f(ilius) Ani(ensi) Zoticus Pisto(ia) | M(arcus) Aurel(ius) M(arci) f(ilius) Cl(audia) Aquila Pessin[junte] | M(arcus) Aurel(ius) M(arci) f(ilius) Ulp(ia) Gemellin(us) Pau[t(alia)]
||²⁰ M(arcus) Aurel(ius) M(arci) f(ilius) Ulp(ia) Bubalus Tr[im(ontio)] | M(arcus) Aurel(ius) M(arci) f(ilius) Ulp(ia) Dubitatus Trim(ontio) | M(arcus) Aurel(ius) M(arci) f(ilius) Ael(ia) Karus Androp(oli) | M(arcus) Aurel(ius) M(arci) f(ilius) Iul(ia) Claudian(us) Serd(ica) | M(arcus) Aurel(ius) M(arci) f(ilius) Ulp(ia) Petronius Trim(ontio) ||²⁵ M(arcus) Aurel(ius) M(arci) f(ilius) Iul(ia) Venustus Side | M(arcus) Aurel(ius) M(arci) f(ilius) Fab(ia) Paccius Ancy(ra) | M(arcus) Aurel(ius) M(arci) f(ilius) Cl(audia) Messius Apam(ea) | M(arcus) Aurel(ius) M(arci) f(ilius) Mammoceus Hab(---) | T(itus) Flavius T(iti) f(ilius) Fl(avia) Provincial(is) Siscia ||³⁰ M(arcus) Matern(ius) M(arci) f(ilius) Ael(ia) IucundusAu<g=C>(usta) | P(ublius) Aelius P(ubli) f(ilius) Fl(avia) Natalis Sirm(io) | T(itus) Patern(us) T(iti) f(ilius) Ael(ia) Castus Aug(usta) ||

2. Blok

*M(arcus) [---] | C(aius) Valer[---] | C(aius) Sempron(ius) C(ai) [f(ilius) ---] | **Marullo et [Aeliano co(n)s(ulibus)] ||⁵ M(arcus) Aurel(ius) M(arci) [f(ilius) ---] | M(arcus) Sallust(ius) M(arci) [f(ilius) ---] | b(ene)f(iciarius) pr(aefecti) T(itus) Iunius T(iti) [f(ilius) ---] | L(ucius) Laelius L(uci) [f(ilius) ---] | C(aius) Iulius C(ai) [f(ilius) ---] ||¹⁰ L(ucius) Cornel(ius) L(uci) [f(ilius) ---] | M(arcus) Marius M(arci) [f(ilius) ---] | C(aius) Priscius C(ai) [f(ilius) ---] | C(aius) Iuventius C(ai) [f(ilius) ---] | Q(uintus) Numisius Q(uinti) [f(ilius) ---] ||¹⁵ C(aius) Aurel(ius) C(ai) [f(ilius) ---] | |(centuria)***

[---] | *Commodo IIII et V[ictorino co(n)s(ulibus)]* | *M(arcus) Calvisius M(arci)*
[f(ilius) ---] | *M(arcus) Valerius M(arci) [f(ilius) ---]* |²⁰ **Marullo et [Aeliano**
co(n)s(ulibus)] | *M(arcus) Mulvius M(arci) [f(ilius) ---]* | *T(itus) Flavius T(iti) [f(ilius)*
| -----

Açıklama: Yazıtın günümüze ulaşan okunabilir parçalarında onun işlevine ve anlamına dair herhangi bir çıkarımda bulunmak mümkün değildir. Bununla birlikte H. Freis'e göre *cohors urbanae* erlerinin terhislerini kutlayan ve birliğin Roma'daki karargâhı olan *castra praetoria*'da bulunan yazıtta birliğin askerlerinin isimleri, rütbe ve görevleri ile memleketleri okunmaktadır.

Ca 15. [---] Bassus

Buluntu yeri: Alexandria / Aegyptus

Belge türü: Onurlandırma yazıtı

Kaynak: CIL III 6580; ILS 2304

Literatür: Speidel 1980: 738

Tarihleme: 194

A. 1.

Imp(eratori) Caesari | *L(ucio) Septimio Severo Pertinaci* | *Aug(usto) pontif(ici)*
max(imo) trib(unicia) pot(estate) II | *imp(eratori) III co(n)s(uli) II proco(n)s(uli)*
p(atri) p(atriciae) |⁵ *veterani leg(ionis) II Tr(aianae) Fort(is) missi* | *honesta missione*
qui militare | *coeperunt Aproniano et Paulo* | *[consulibus II quibus] et perpetuam* |
[immunitatem ---] |¹⁰ *---* ||

B. 1.1.

7(centuria) Mari Fusciani | *[---]tius C(ai) f(ilius) Pup(inia) Tertullinus Paraetonio* |
[---]vius T(iti) f(ilius) Col(lina) Maximus Caesarea | *[---]ius L(uci) f(ilius) Pol(lia)*

Appianus Castris II⁵ *coh(ors) II* | 7|(centuria) *Faustiniانا* | [---] *onius L(uci) f(ilius)*
Col(lina) Valerianus Antioch(ia) tub(icen) | [Aur] *elius T(iti) f(ilius) Pol(lia)*
Alexander Castris | [---] *jilius M(arci) f(ilius) Col(lina) Rufus Nicomed(ia)* II¹⁰ [---] *s*
P(ubli) f(ilius) Pol(lia) Isidorus Thebes | 7(centuria) *Aemili Ammoni* | [---] *s C(ai)*
f(ilius) Col(lina) Priscillianus Caesar(ea) sig(nifer) | 7(centuria) *Aureli Antigoni* | [-
---] *ius M(arci) f(ilius) Pol(lia) Capitolinus b(eneficiarius) pr(aefecti) cas(trorum)* II¹⁵
[---] *ius M(arci) f(ilius) Pol(lia) Sarapammon Tani(te)* | [7(centuria)] *Paterniana* | [-
---] *us L(uci) f(ilius) Pol(lia) Dionysius Cas(tris)* | [7(centuria)] [Atti] *diana* | [---] *C(ai)*
f(ilius) Pol(lia) Dioscorus Cas(tris) II²⁰ [7(centuria) ---] *ioni Luciani* | [---] *L(uci)*
f(ilius) Pol(lia) Ischyriون Cas(tris) | *coh(ors) III* | [7(centuria) ---] *isti Macronis* | [---
] *Ammonius Alex(andria) sig(nifer)* II²⁵ [7(centuria) ---] *Vitalis* | [---] *f(ilius)*
(P)ol(lia) Dionysius Cas(tris) | [---] *Pol(lia) Serenus Castr(is) tesser(arius)* |
[7(centuria) ---] *na [---] Pol(lia) Bassus Sam(o)sata optio* II³⁰ [---] *P]ol(lia) Marcus*
Kastris(!) / [---] Antoninus Castr(is) | --- | II

B. 2. 1.

7(centuria) [Gaur] *jiana* | [Au] *relus f(ilius) Papir(ia) Iulianus Had(rumeto)* | *coh(ors)*
V | 7(centuria) *Celeriana* II⁵ *M(arcus) Gabinius M(arci) f(ilius) Ammoniatu*
Castr(is) | 7(centuria) *Fl(avi) Philippiani* | *T(itus) Aurelius T(iti) fil(ius) Pol(lia)*
Chaeremonianus Castr(is) | *C(aius) Valerius C(ai) fil(ius) Col(lina) Apollinaris*
Hierapol(i) | 7(centuria) *Severiana* II¹⁰ *M(arcus) Aurelius Pol(lia) Isidorus*
Alexandr(ia) | *C(aius) Pompeius C(ai) f(ilius) Pol(lia) Serenus Kastris(!)* | 7(centuria)
Servili Pudentis | *P(ublius) Aurelius Pol(lia) Proclion Alexandr(ia)* | *C(aius) Iulius*
C(ai) f(ilius) Pol(lia) Gemellinus Castris II¹⁵ *P(ublius) Aelius P(ubli) f(ilius) Pollia*

Sarapammon Castr(is) | T(itus) Aurelius T(iti) f(ilius) Pollia Apollinaris Castr(is) | M(arcus) Furfianus M(arci) f(ilius) Col(lina) Longus Paraeton(io) | 7(centuria) Mariniana II²⁰ M(arcus) Aurelius M(arci) f(ilius) Pol(lia) Herodes Castris | coh(ors) VI | 7(centuria) Octavi Avelliani | M(arcus) Aurelius Pol(lia) Focion Alexan(dria) | M(arcus) Aurelius Pol(lia) Sarapammon C[astris] II²⁵ M(arcus) Aurelius Pol(lia) Germanus IV[---] | 7(centuria) Aureli Flaviani | L(ucius) Hapion L(uci) f(ilius) Pol(lia) Demetrius C[astris] | 7(centuria) Secundiniana | M(arcus) Aurelius Po(llia) Apollos Castris II³⁰ L(ucius) Aurelius L(uci) f(ilius) Pol(lia) Chaeremonian(us) Cast(ris) | coh(ors) VII | 7(centuria) Aeli Liberalis | C(aius) Ulpus C(ai) fil(ius) Col(lina) Solon Philadelfia [---] | 7(centuria) Baebi Marcellini II³⁵ C(aius) Cornelius C(ai) fil(ius) Pol(lia) Firmus Castr(is) sig(nifer) | M(arcus) Iulius M(arci) fil(ius) Col(lina) Carpophorus Pa[raetonio] | L(ucius) Ravillius L(uci) fil(ius) Arn(ensi) Celer Carth(agine) | C(aius) Iulius C(ai) f(ilius) Pol(lia) Isidorus Castris | 7(centuria) Clementiana II⁴⁰ M(arcus) Aurelius M(arci) fil(ius) Pol(lia) Marcus | C(aius) Iulius C(ai) f(ilius) Col(lina) Serenus C[---] | M(arcus) Ati[li]us M(arci) f(ilius) Col(lina) Mucia(nus) | C(aius) Iulius C(ai) f(ilius) [---] II⁴⁵ 7(centuria) [---] | L(ucius) Valeri[us] [---] | ---

Açıklama: 194 yılına tarihli Aegyptus'ta bulunan 2. Traiana lejyonu askerlerinin terhisleri anısına diktikleri yazıtta Asia Minor kökenli askerlerin isimleri de yer almaktadır.

Ca 16. Titus Aurelius Apollinarius

Buluntu yeri: Trapezus / Bithynia et Pontus

Belge türü: Mezar yazıtı

Kaynak: T. B. Mitford, "Some Inscriptions from Cappadocian Limes", **ZPE**, C.

LXIV, 1974: 160 – 175: No. 2, sf. 163 – 164; M. Arslan, **Arrianus'un Karadeniz Seyahati: Ariani Periplus Ponti Euxini**, İstanbul, 2005: 52

Tarihleme: II. yy

D(is) M(anibus) / T(ito) Aurelio Apolinario / militi / leg(ionis) XV Apol(linaris) II⁵ domo Caesar(ea) / stip(endiorum) VI vexill(arius) leg(ionis) eiusdem / b(ene) m(erenti).

Açıklama: Caesarealı 15. Apollinaris lejyonu askeri 6 yıl vexillarius olarak görev yapmış Titus Aurelius Apollinarius'un mezar yazıtı.

Ca 17. Gaius Vitellius Seranus⁸⁰⁰

Ca 18. Lucius oğlu Lucius Domitius Firmus

Buluntu yeri: ?

Belge türü: Askeri diploma

Kaynak: RMD III 191

Tarihleme: 7 Ocak 210

... qui militaverunt in cohortibus praetoris decem I II III IIII V VI VII VIII VIII X Pii Vindicibus, qui pie et fortiter militia functi sunt ...coh(ortis) VIII pr(aetoriae) P(iae) V(index) L(ucio) Domitio L(uci) f(ilio) Firmo Caes(aria) Mazaca ...

Açıklama: Cohortis VIII praetorirae Piae Vindex birliğinde kaç yıl görev yaptığı yazmayan Mazakalı Lucius Domitius Firmus görev süresi sonunda diplomasını almıştır.

Ca 19. Famainos

Buluntu yeri: Aquae Saravanae – Kırşehir / provincia Cappadocia

Belge türü: Adak yazıtı

Kaynak: IGRom III 1443; R. Oberhummer, H. Zimmerer, **Durch Syrien und Kleinasien, Reiseschilderungen und Studien**, Berlin, 1899: 305; Schallmayer, Eibl,

⁸⁰⁰ Cappadocia Caesarea olduğu kesin olmamakla birlikte teze dahil edilmiştir. Askerin adının geçtiği yazıt Asia Minor kökenli askerlerin isimleri ve yazıtın giriş kısmıyla birlikte **LeP 13**'te verilmiştir.

Ott, Preuss, Wittkopf, 1990: 612

Tarihleme: II. – III. yy.

Ἀσκληπιῶ | κὲ Ὑγία | Φάμαινος β(ενεφικιάριος) ὑπαλλ⁵τικῶ θε|ραπευθῆς | ἀνέθη|[κεν].

Açıklama: Beneficarius consularis Famainos⁸⁰¹ Asclepios ve Hygiae'ye yeniden sağlığına kavuştuğu için adakta bulunmuştur.

Ca 20. Domitius

Buluntu yeri: Perre, Adıyaman / provincia Cappadocia

Belge türü: Askeri diploma

Kaynak: W. Eck, Mustafa H. Sayar, M. Alkan, M. Turan, K. Yağız, “Neues zu den Statthaltern von Iudaea und Syria unter Hadrian, ein Diploma aus dem Jahr 123/124”,

ZPE, C. CCXXV, 2023: 261 – 270

Tarihleme: 124

... *quinis*] | *et vicen(is) plur[ibusv(e) stipend(iis) emeritis]* | *dimissis hon[estamissione per Sabinium]* | *Barbar(um) ... alae Ulp(iae) Syriacae cui prae(e)s<t=I>* | *Longinius Longus* | *ex gregale* | [---]*sf(ilio) Domitio Sam[osat(a)]* | [---] *e]t Ca+++sio f(ilio) ei[us]* ...

Açıklama: Samosatalı Domitius Asia Minor'un doğu sınırında konuşlu Alae Ulpiae Syriacae'de 25 yıl görev yaptıktan diplomasını almaya hak kazanmıştır.

⁸⁰¹ Askerin ismi ne LPGN'de ne de Zgusta'da belgelenmektedir. Egon Schallmayer'in askerinin yerli olabileceğine dair yorumu da bu bilinmezlik ve yazıtın buluntu yerine dayanıyor olabilir. Asia Minor'da Asclepios'a adak yazıtlarının sıklıkla görülüyor olması ve yazıtın dili de ayrıca Schallmayer'in bu değerlendirmesinde bir faktördür. Cappadocia başlığı altında verilmesi ise buluntu yeri sebebiyledir. Herhangi bir askeri birime uzak bir yerde bulunan bu yazıt Famainos hizmetini tamamlayıp memleketine döndükten sonra sağlığına kavuşmuş olması sebebiyle dikilmiş olabilir. Dolayısıyla yazıtın buluntu yeri de askerinin kökenine dair bir ipucu olarak değerlendirilmiştir. Ancak kesin bir şekilde kökeni bilinmemektedir. Adak yazıtlarında köken ifadesi adayan eğer memleketinden uzaktaysa birçok örnekte verilmiştir. Mezar yazıtlarında da benzer durum tespit edilmektedir **bk.** tez içinde başlık **1. 1. 2. Adak Yazıtları.**

Ca 21. Baddaeus oğlu Marona

Buluntu yeri: ?

Belge türü: Askeri diploma

Kaynak: W. Eck, A. Pangerl, “Ein Diplom für einen Soldaten der ala Bosporanorum aus dem Jahr 102 n. Chr.”, **ZPE**, C. CCXXVII, 2023: 185 – 192

Tarihleme: 102

... qui quina et vicena pluraue stipendia meruerunt... | alae Bosporanorum cui prae(e)st | C(aius) Iulius Capito | gregali | Maronae Baddaei f(ilio) Commagen(o)...

Açıklama: Ala Bosporanorum'da 25 yıl görev yapan Commageneli Marona diplomasını almaya hak kazanmıştır.

6. PROVINCIA LYCIA ET PAMPHYLIA

LeP 1. Clearchus oğlu Sextus Memmius Mannes⁸⁰²

Buluntu yeri: Chaource / Gallia Lugdunensis

Belge türü: Askeri diploma, bk. Aile Soyağacı s. 537

Kaynak: CIL XVI 177; AE 1953: 190 = AE 2006: 1869

Literatür: Bennett 2017: nr. 42

Tarihleme: 26 Kasım 140

... iis qui mil(itaverunt) in class(e) pr(aetoria) Misen(ensi) quae est sub | Caecio Severo sex et vigin(ti) stip(endii)s emer(itis) | dimis(sis) hon(esta) miss(ione) ... | ex gregale | Sex(to) Memmio Clearchi f(ilio) Manni | Oniando ex Lycia...

Açıklama: Lycia'nın Oinoanda kentinden Mannes'in Misenum Donanmasında 26 yıllık hizmet sonrası onurlu bir şekilde terhis edildiğini diplomasında okuyabilmekteyiz.

LeP 2. Lollius oğlu Marcus Lollius Neon

Buluntu yeri: Çanakkale⁸⁰³

Belge türü: Askeri diploma

Kaynak: RMD I: 38; AE 1977: 793

Literatür: Bennett 2017; nr: 41; H.-J. Kellner "Zwei neue Flottendiplome zur grenze von Pamphylien und Kilikien", *Chiron*, C.VII, 1977: 316 – 322

Tarihleme: 13 Şubat 139

... qui militaverunt in classe praetoria | Misenensi quae est sub | Caecio Severo senis et vicenis pluribusve stipendi(i)s ... | ex gregale | M(arco) Lollio Lolli f(ilio) Neoni

⁸⁰²Mannes (**Μαννης; Μάνης**) Asia Minor'da yaygın görülen yerel bir isimdir bk. Zgusta 1964: 858 -1, 858 – 2.

⁸⁰³ Kesin buluntu yeri tam belli olmamakla birlikte RMD edisyonunda buluntu yeri Dardanelles (Çanakkale Boğazı) olarak aktarılmıştır.

Laerta ex Pam|phylia ...

Açıklama: Misenum donanmasında 26 yıllık hizmet sonrası onurlu terhise hak kazanan Pamphylia'nın Laertes kentinde Marcus Lollius Neon'un isminin *praenomen* ve *nomen gentilesi* MÖ 25 yılında atanan ilk Galatia valisinin de ismi olması sebebiyle Asia Minor'da başka örneklerle de (**Gal 46**, **Gal 47** ve **Gal 48**) belgelenmektedir.

LeP 3. Marcus Flavius Capito

Buluntu yeri: Misenum

Belge türü: Mezar yazıtı, bk. Aile Soyağacı s. 554

Kaynak: CIL X 3400; Tuck 2005: 27 Nr: 26

Literatür: Bennett2017: nr. 40

Tarihleme: II. yy

*D(is) M(anibus) | M(arcus) Fl(avius) Capito | armor(um) cust(os) | lib(urna) Virtute
n(atione) Pam|l⁵phylus vix(it) ann(os) L | mil(itavit) an(nos) XXIII Deccia |
Fortunata co(n)iugi b(ene) m(erenti) f(ecit).*

Açıklama: Pamphylia ulusundan, Virtus Liburna'sında⁸⁰⁴ cephanе muhafızı olarak (custos armorum) görevli Marcus Flavius Capito. 50 yıl yaşadığını ve 24 yıl askerlik yaptığı okunmaktadır. Eşi Deccia Fortunata tarafından yazıtın dikildiği belirtilmektedir.

LeP 4.[---]anius? Ianuarius, Attalia805, cohors praetoria eri

LeP 5. Marcus oğlu Marcus Aurelius Venustus, Side, cohors urbanae eri

⁸⁰⁴ Liburna daha çok Adriyatik'te korsanlığa mücadelede ve nehir donanmalarında kullanılan donanmanın ana savaş gemisi trireme'ye kıyasla daha hafif ve dolayısıyla seri savaş gemisi olarak işlev görmüştür bkz. Starr 1961: 54.

⁸⁰⁵CIL VI 32624; *Cohors praetoriae* askerlerini içeren listeden (*laterculus militum*). Yazıtın tam hali **Ca 12** ve **Ca 13** başlığı altında verildi.

LeP 6. Gaius oğlu Gaius Iulius

Buluntu yeri: Boğaziçi – Cormasa / Lycia et Pamphylia

Belge türü: Mezar yazıtı

Kaynak: AE 1961, 15

Literatür: Milner 1998: Nr. 152; J. Bennett, “The Annexion of Galatia Reviewed”, **ADALYA**, C. XXII, Antalya, 2019: 223 – 258: 238

Tarihleme: MÖ 25 – MS 42

*Caius Iulius Cai filius Papliria natus Cormasa⁸⁰⁶ | missicius⁸⁰⁷ legionis | VII eques
monu ||⁵ mentum fecit | sibi et Iulio Iulcundo liberto | suo.*

Açıklama: Cormasa doğumlu olduğunu yazıtı memleketinde olmasına rağmen belirten Gaius Iulius’un 7. lejyonda atlı birliğinden terhis olduğu okunmaktadır.

LeP 7. Marcus oğlu Marcus Titius

Buluntu yeri: Salonae / Dalmatia

Belge türü: Mezar yazıtı

Kaynak: Šašel, J., Šašel A., (ILJug), 1986, nr: 2090

Literatür: Tončinić 2011: nr. 56

Tarihleme: 9 – 42

*M(arcus) Titius M(arci) f(ilius) S[er]l[eg]ia domo Isinda | eques leg(ionis) VII
ann[o(rum)] | XXXV stipendiorum X[---] ||⁵ ex testament(o) fi[eri] | iussit arbitr[atu]*

⁸⁰⁶Asia Minor kökenli askerlerde ve genel olarak askerlerden gelen yazıtlarında, köken ifadesi, eğer askerin yazıtı hali hazırda memleketinde ise nadiren belirtilme ihtiyacı duyulmuştur Haynes 2013: 134. C. Iulius’un yazıtında belirttiği *origo* bilgisi ile yazıtın buluntu yeri uyuşmaktadır. Yazıtın bulunduğu yer askerin memleketi olmasına rağmen köken ifadesi açıkça sanki yazıtı görev yerinde bulunuyormuş gibi verilmiştir. Asker köken ifadesini belirtmede görev yaptığı yerin epigrafik geleneğini memleketinde de aynı şekilde uygulamıştır.

⁸⁰⁷*Honestamissio*’dan ya da veteran statüden bahsedilmemesi askerin 25 yıllık standart görev süresini doldurmadan terhis edildiğine işaret ediyor olabilir. Yazıtın tarihlemesi göz önüne alındığında lejyoner birliği henüz Galatia’da iken ve Pannonia’ya gönderilmeden önce sağlık sorunları sebebiyle de (*missio causaria*) terhis edilmiş olabilir. Benzer fikirler **As 29**; **BeP 86** ve **BeP 88** numaralı askerler için de dile getirilmiştir.

l L(uci) Gelli M(arci) f(ili) Serg[ia].

Açıklama: Isındalı Marcus oğlu Marcus Titius'un 7. lejyon süvarisi olduğu, 35 yıl yaşadığı 10+? yıl askerlik yaptığı bilgileri yazıttan anlaşılmaktadır.

LeP 8. Gaius oğlu Lucius Fabius

Buluntu yeri: Tilurium / Dalmatia

Belge türü: Mezar yazıtı, bk. Aile Soyağacı s. 537

Kaynak: ILJug III 1949; CIL III 9733

Literatür: Forni 1953: 225; Mitchell 1976: 305

Tarihleme: 9 – 42

*L(ucius) Fabius C(ai) f(ilius)⁸⁰⁸ l Serg(ia) Conana l ann(orum) XX[---] l h(ic) s(itus)
[e(st)] ll⁵ C(aius) Fabius pa[ter] l filio posuit.*

Açıklama: Conana'dan Lucius Fabius,'un 20 yıldan fazla yaşadığı anlaşılmaktadır. Burada yatıyor. Babası Gaius Fabius oğluna bu mezarı yapmıştır. Yazıtta açık bir şekilde ölenin askerliğine dair bilgi verilmese de yazıtın üst kısmında yer alan frizde kalkan ve bacak zırhı gibi askeri teçhizatlar işlenmiştir. Ayrıca yazıtın buluntu yerinin lejyon üssü olması da Lucius Fabius'un asker olma ihtimalini kuvvetlendirmektedir. Babanın da asker olma ihtimali söz konusu olmakla birlikte böyle bir durum açıkça belirtilmemiştir. Görseli için bk. **Levha 6 Resim 1.**

LeP 9. Quintus oğlu Quintus Baebius

Buluntu yeri: Tilurium / Dalmatia

Belge türü: Mezar yazıtı

Kaynak: CIL 03, 09733

Literatür: Forni 1953: 225; Mitchell 1976: 305; Tončinić 2011: nr. 8 (İngilizce çeviri); Demicheli, Bradač, Sanader 2013: Nr: 2

⁸⁰⁸ Askerin kendi *praenomeni* ile aynı olmayan fiyasyonu onun birçok örnekte görüldüğü üzere lejyona girişinde yurttaş olarak kaydedilmediğini hali hazırda Roma yurttaşı olduğuna işaret ediyor olabilir.

Tarihleme: 9 – 42

*Q(uintus) Baebius Q(uinti) f(ilius) Serg(ia) Conan(is) | miles leg(ionis) VII ann(orum)
XXXXV | stip(endiorum) XX h(ic) s(itus) e(st) | quamvis lasse viator rogo ne graveris
et II⁵ tumulum contempla meum lege et moraris iam | aliquid resciveris dum vixi
hilaris iucundus amicis | nunc to[rpen]s iaceo hic o[ssa req]u[ies]cunt mea natus |
sum Conanis conditus in Illyrico vale et bene | facito vitae dum fatum venit III¹⁰ frater
fratri.*

Açıklama: Conanalı Quintus Baebius'un 7. lejyonda 20 yıl askerlik yaptığı ve 45 yıl yaşadığı aktarılmaktadır. Devamında bir de şiir yer eklenmiştir. Bu şiirin çevirisi ve yazıt hakkında detaylı bilgiler için bk.

Not: İkonografik açıdan zengin yazıtın alt kısmında 4 kapılı bir bölme mevcutken, üstteki ikili kutu içinde *umbo scuti*'ye benzeyen bir yumru bulunmaktadır⁸⁰⁹. Altta bulunan iki kapıda ise kapı kolu ve yapraklar yer almakta. Üstte bulunan üçgen çatıda Gorgon başı ve yaprak süsleme bulunmaktadır. Anıtın görseli için bk. **Levha 5 Resim 1.**

LeP 10. Gaius Painius Numisius

Buluntu yeri: Tymandos – Isparta / Lycia et Pamphylia

Belge türü: Mezar yazıtı

Kaynak: MAMA IV 237

Literatür: Speidel 1980: 732

Tarihleme: MÖ 25 – MS 42

Γάϊος Παίνιος | Νουμίσιος ἰπ|πεὺς οὐετρα|νὸς ληγεῶνος II⁵ ἐβδόμης ἑαυτῶ | καὶ τοῖς
ἰδίοις.

⁸⁰⁹ Klasik dönem lejyoner kalkanlarının ortasında bulunan bu demir yumru *umbo scuti* olarak adlandırılmaktadır ve gelen kılıç, mızrak darbeleri ile taşlara karşı mukavemette etkiliydi bkz. Burckhardt L., **Antik Çağ Askeri Tarihi**, (çev.) Arslanbaba H., İstanbul, 2021: 92.

Açıklama: Gaius Painius Numisius'un mezarında 7. lejyon süvari veterani olduğu ifadesi yer almaktadır.

LeP 11. Lucius oğlu Lucius Oppius Segninus

Buluntu yeri: Bigeste – Bosna / Dalmatia

Belge türü: Mezar yazıtı

Kaynak: ILJug III 1916

Literatür: Forni 1953: 225; Mitchell 1976: 305

Tarihleme: 9 – 42

L(ucius) Oppius L(uci) f(ilius) Ser(gia) Segninus domo Conana vet(eranus) legionis VII I annor(um) LXX.

Açıklama: Conanalı 7. Lejyon veterani Lucius Oppius Segninus'un 70 yıl yaşadığı yazıttan anlaşılmaktadır.

LeP 12. Gaius Crispinus Firmus

Buluntu yeri: Sucidava / Dacia

Belge türü: Mezar yazıtı, bk. Aile Soyağacı s. 546

Kaynak: Gerov 1989: nr. 59; CIL III 14491

Literatür: Speidel 1980: 742; Piso 2018: 37 – 70: nr. 49

Tarihleme: 131 – 200

D(is) M(anibus) I G(aius) Crispinus I G(ai) fil(ius) Claudia I Firmus Aspell⁵ndo v(eteranus) leg(ionis) I It(alicae) I Aureliae Selverae co(n)ilugi v(ixit) an(nos) XXVI I et nepotibu¹⁰s Aur(eliae) Primliliae s(uae?) bene I mer(entibus) pos(uit).

Açıklama: Yazıttan 1. Italica lejyonu veterani Aspendos'lu Gaius Crispinus Firmus ve eşi Aurelia Severa'nın isimleri okunmaktadır.

LeP 13. Lucius Cassius Germanus

Buluntu yeri: Adamclisi – Tropaeum Traiani / Moesia Inferior

Belge türü: Onurlandırma anıtı (*Tituli Honorarium*)

Kaynak: CIL III 14214, II a.7 ve b.4 (Nicaea) ve ; a.13 (Isinda), II. a. 14 (Caeserea) = ILS 910

Literatür: C. Cichorius, **Die römischen Denkmäler in der Dobrudscha**, Berlin, 1904: 19 – 38; Forni 1953: 184; K. Strobel, “Die Legio V Alaudae in Moesien: Eine Phantomtruppe der römischen Militärgeschichte”, **Historia: Zeitschrift für alte Geschichte**, C. XXXVII, S.4, 1988, 504 – 508

Tarihleme: 87 – 90⁸¹⁰

[I]mp(erator) [Caes(ar) divi Vespasiani f(ilius) Domitianus Aug(ustus)] |
[Germanicus pont(ifex) max(imus) tri]bunica potestate IX [Imperator XV] |
[co(n)s(ul) XIII censor perpetuus pater patriae] | [--- in honorem et memoriam
fortissimorum virorum II⁵ qui pro republica morte occuberunt bello Dacico
monumentum fecit] | [Cornelius Fuscus c]ol(onia) Pompei domicilio Neapoli Italiae
praefectus praetorio⁸¹¹Titus Flavius Faustus Nicia | Lucius Cassius
Germanus [Isi]nd[a] | Caius Vitellius Seranus Caes(erea) | ... Nice

Açıklama: Tanrısal imparator Caesar Vespasianus’un oğlu, Germania fatihi, pontifex maximus, 11 kez tribunica potestas sahibi olan, 15 kez imparator olarak selamlanan, 14 kez konsül ve daimi censor, vatanın babası Domitianus Augustus, Dacia savaşında cumhuriyet için ölüp düşen en güçlü kişilerin onuruna ve anısına, bu anıtı dikti: Aslen Colonia Pompei’den olan ancak Italia Napoli’yi yurt edinen *praefectus praetorio*

⁸¹⁰ Domitianus döneminde gerçekleştirilen Dacia Savaşı’nın (86) büyük kayıplara sebeplere olmuştur ve başarılı olamamıştır. Traianus’un, Dacia’da yaşanan hezimetlerden 20 yıl sonra, anısı lanetlenmiş (*damnatio memoriae*) imparatorun komuta ettiği ve mağlubiyetle sonuçlanan sefere, askerlerin bilgilerindeki detaylarıyla bir anıt adama ihtimali oldukça düşüktür. Bu sebeple yazar anıtın yapıtıcısının Domitianus olduğu görüşünde olmakla birlikte EDCS’de bulunan transkripsiyona göre muhtemelen imparatorun adının yazılı olduğu ilk satırlar Traianus olarak verilmiştir. Cichorius 1904: 36/7: Tarihleme konusunda ise Strobel Traianus dönemini önermektedir. Strobel, 1988, 504 – 508: 505. Ayrıca bk. B. Turner, “Limitless Empire: The Public Commemoration of Soldiers’ Origins”, **Proceedings of the 22. International Congress of Roman Frontier Studies**, Ruse, 2012: 387 – 390.

⁸¹¹ Devamında savaşta hayatını kaybeden askerlerin listesi yer almaktadır ve bunların içerisinde sadece Asia Minor kökenli olanlar verilmiştir.

Cornelius Fuscus⁸¹² ... ifadeleriyle başlayan onurlandırma yazıtının devamında hayatlarını kaybeden askerlerin isimleri ve memleketleri verilmektedir. Çok parçalı olan yazıtta 4 Asia Minor kökenli askerinin ismi de okunabilmektedir:

... Titus Flavius Faustus Nicaea (Nicaea – İznik), Lucius Cassius Germanus Isinda, Gaius Vitellius Seranus Caesarea⁸¹³, İsim bölümü kayıp Nica(ea)'dan [bir lejyoner]...”

LeP 14. Marcus oğlu Marcus Valerius (Side)

LeP 15. Marcus oğlu Marcus Cassius (Isindesis)

LeP 16. Marcus oğlu Marcus Longinus, (Etenna)

Buluntu yeri: Deir Wadi Umm Hussein / provincia Aegyptus

Belge türü: Tituli operum – inşa yazıtı, Laterculus Militum

Kaynak: CIL III 6627, CIL III 14147; ILS 2483; Bosch, 1967: sf. 28 – 34: Nr. 49

Literatür: Mitchell 1976: 301; D. Kennedy, “The Composition of a Military Work Party in Roman Egypt (ILS 2483): Coptos”, **The Journal of Aegyptian Archaeology**, C. LXXI, 1985: 156 – 160: 157; J. F. Gilliam, “Romanization of the Greek East: The Role of the Army”, **Roman Army Papers, MAVORS II**, Amsterdam, 1986: 284

Tarihleme: MÖ 25 – MS 50?

Tabula prior

[coh(ors) quarta]

[coh(ors) quarta]

7(centuria) Longi

7(centuria)Etri

C(aius) Marcus C(ai) f(ilius) Pol(lia) L(ucius) Longinus L(uci) f(ilius)

⁸¹² Cichorius, Pompei kentinde 79’da yaşanan Vezüv afeti sonrası köken olarak bu bölgeden gelenlerin fiziki olarak bir memleketleri kalmadığı için Campania’da bulunan Napoli’ye kaydedilmiş olabileceğini belirtmektedir. Nitekim *origo* belirtirken alışılmış olduğu üzere kullanılan *domo* (memleket – ev) ifadesi yerine geçici ve hukuki bir yurt statüsüne işaret eden *domicilium* (ev – mesken – yurt) ifadesi kullanılmıştır bkz. Cichorius, **a.e.**, 25/6.

⁸¹³ Cappadocia’da değil Iudaea’da bulunan Colonia Aelia Caesarea da olabilir. Ancak G. Forni’de Cappadocia olarak değerlendirilmiş bkz Forni 1953: 224.

Alexan(drinus)

Pol(lia) Anc(yranus)

7(centuria) Catti

7(centuria) Vetti Rufi

*II⁵ L(ucius) Longinus L(uci) f(ilius)
Ser(gia) Tavio(nensis)*

*C(aius) Longinus C(ai) f(ilius) Pol(lia)
Alexan(drinus)*

7 (centuria) Vedi

7 (centuria) Casti

*L(ucius) Licinius L(uci) f(ilius) Pol(lia)
Sebastopolitanus*

*M(arcus) Cassius M(arci) f(ilius)
Pol(lia) Isind(ensis)*

7(centuria) Servati

7(centuria) C(ai) Mammi

*M(arcus) Lollius M(arci) f(ilius)
Pol(lia) Anc(yranus)*

*M(arcus) Petronius M(arci) f(ilius)
Pol(lia) Alexan(drinus)*

II¹⁰ 7 (centuria) Caecili

7(centuria) P(ubli) Mammi

*M(arcus) Lollius M(arci) f(ilius)
Pol(lia) Anc(yranus)*

*Cn(aeus) Otacilius Cn(aei) f(ilius)
Pol(lia) Anc(yranus)*

7 (centuria) Aquilae

7(centuria) Oeniana

*C(aius) Sossius (Cai) f(ilius) Pol(lia)
Pompeiop(olitanus)*

*M(arcus) Longinus M(arci) f(ilius)
Pol(lia) Eten(nensis)*

Cohors V

Cohors V

||¹⁵ 7 (centuria) Publili

7(centuria) Canini

**C(aius) Didius C(ai) f(ilius) Pol(lia)
Ancy(ranus)**

**C(aius) Valerius C(ai) f(ilius) Pol(lia)
Anc(yranus)**

7 (centuria) Gausidi

7(centuria) M(arci) Corneli

**C(aius) Helvius C(ai) f(ilius) Pol(lia)
Gang(renus)**

**M(arcus) Iulius M(arci) f(ilius) Pol(lia)
Alexan(drinus)**

7 (centuria) Iustiana

7(centuria) Materni

**||²⁰ T(itus) Antonius T(iti) f(ilius)
Ser(gia) Tav(ionensis)**

**M(arcus) Lollius M(arci) f(ilius)
Pol(lia) Anc(yranus)**

7 (centuria) Licini Veri

7(centuria) Cliterniana

**C(aius) Sentius C(ai) f(ilius) Ser(gia)
Tavio(nensis)**

**Sex(tus) Lusius S(exti) f(ilius) Pol(lia)
Tavio(nensis)**

7 (centuria) Numeri

7(centuria) Clementis

**C(aius) Iulius C(ai) f(ilius) Pollia
Alexan(drinus)**

**C(aius) Vibius C(ai) f(ilius) Ani(ensi)
Ver < c = G > (ellensis)**

||²⁵ 7 (centuria) Lucretiana

7(centuria) Gavidiana

L(ucius) Iulius (Luci) f(ilius) Gal(eria)

C(aius) Aufidius C(ai) f(ilius) Pol(lia)

Lugdun(ensis)

Anc(yranus)

Cohors VI

Cohors VI

7 (centuria) Triboni

7(centuria) Firmi

M(arcus) Valerius M(arci) f(ilius) Pol(lia) Sid(etes)

C(aius) Spedius C(ai) f(ilius) Pol(lia) Cyren(aeus)

II³⁰ (centuria) Curti

7(centuria) Longi

(C(aius) Valerius C(ai) f(ilius) Pap(iria) Nicae(us)

C(aius) Antonius C(ai) f(ilius) Pol(lia) Alexan(drinus)

7(centuria) Mini

7 (centuria) Flacci

C(aius) Granius C(ai) f(ilius) Pol(lia) Anc(yranus)

P(ublius) Papirius P(ubli) F(ilius) Pol(lia) Anc(yranus)

7(centuria) Coti

7(centuria) Vari

II³⁵ C(aius) Valerius C(ai) f(ilius) Gal(eria) Lug(u)d(unensis)

C(aius) Longinus C(ai) f(ilius) Pollia Castabaleus

7(centuria) Curiati

7(centuria) Pacci

C(aiua) Trebius C(ai) f(ilius) Pup(inia) Paraet(oniensis)

P(ublius) Flavius P(ubli) f(ilius) Anien(si) Paph(arensis)

7(centuria) Galbae

7(centuria) Hordioni

II⁴⁰ C(aius) Aufidius C(ai) f(ilius)
Pol(lia) Casta(baleus)

C(aius) Romanus C(ai) f(ilius) Fab(ia)
Ber(ytensis)

Cohors VII

Cohors VII

Tabula posterior

Alarum trium dec(uriae) quinque

dupl(icarius) unus sescuiplic(arii)
quattuor

equites quadringenti quattuor et viginti

coh(ors) prima Theb(aeorum) cui
prae(e)st

Sex(tus) Pompeius Merula [praefectus]

7(centurio) C(aius) Terentius Maximus

7(centurio) C(aius) Iulius Montanus

II⁵ 7(centurio) L(ucius) Domitius Aper

sum(ma) centuriones tres

f(iunt) sup(ra) s(criptiae) coh(ortes)
septem centuriae decem

eq(uites) unus et sexaginta mil(ites)
septingenti octoginta et octo

per eosdem qui supra scripti sunt

III¹⁰ lac{c}i aedificati et dedicati sunt

Apollonos Hydreum (!) a(nte) septimum K(alendas) Ianuarias

compasi K(alendis) Augustis

Bericide [ante] decimum octavum K(alendas) Ianuar(ias)

Myos Hormi Id[ib]us Ianuar(iis) castra{m} aedificaverunt et

III¹⁵ refecerunt.

Açıklama: Yazıt, Coptos'da bulunan castrum'u ve doğu çölünde inşa edilecek olan 4 farklı yerleşimde (Apollonos Hydreum, Compasi, Berenicide ve Myoshormi) su depolarının (Hellence: ὑδρεύματα, çoğ. Ak.) inşa faaliyeti için lejyon ve *auxilia* erlerinden derlenen iş gücünden söz edilmektedir⁸¹⁴. Askerlerin geldiği birlikler ise Aegyptus'da görev yapan lejyonlardan biri olan 3. Cyrenaica kesin olmakla birlikte⁸¹⁵ diğeri muhtemelen XXII numaralı lejyondur⁸¹⁶. Birliklerde Asia Minor özellikle de merkez Anadolu çevresinden çok sayıda askerin bulunması, lejyonun Galatia'nın eyaletleştirilmesinden kısa bir süre sonra Aegyptus'a gönderildiği döneme tarihlenmeyi makul kılıyor.

LeP 17. Lucius oğlu Lucius Ancharius Capito

Buluntu yeri: Antalya / Lycia et Pamphylia

Belge türü: Mezar yazıtı

Kaynak: AE 1915, 47; H. Rott, **Kleinasiatische Denkmäler aus Pisidien, Paphlagonien, Kappadokien, Lykien**, Leipzig, 1908: s. 366, Nr. 65

Literatür: Speidel 1980: 732

⁸¹⁴ Kennedy 1985: 156.

⁸¹⁵ Listede yer alan askerlerden Pompeiopolis'li C. Sossianus Legio III Cyrenaica askeri olarak Aegyptus'da başka bir yazıtta (CIL III 6627) daha kaydedilmesi sebebiyle bu kesinlik söz konusudur bkz. Mitchell 1976: 301.

⁸¹⁶ XXII numaralı lejyon birliği Tiberius dönemine tarihlenen bir yazıtta Cyrenaica ünvanı ile verilmektedirken (ILS 2690) ilk olarak Flavianus sonrası dönemde, Galatia kralı Deiotaros tarafından teşkil edilen birlik Deiotariana ünvanı ile anılmıştır bk. M. Mello, G. Voza, **Le iscrizioni latine di Paestum**, Napoli, 1968: 86; L. Keppie, **The Making of Roman Army from Republic to Empire**, Londra, 2005, 183.

Tarihleme: ?

*L(ucius) Ancharius L(uci) f(ilius) | Aem(ilia) Capito missicius lex leg(ione) III
Cyrenaica{e} | ex testamento arbitrio heredum h(ic) s(itus) e(st)*

Açıklama: Lucius Ancharius⁸¹⁷ Capito'nun 3. Cyrenaica lejyonundan terhis olduğu (veteran) yazıttan anlaşılmaktadır.

LeP 18. Paulinus

Buluntu yeri: İskenderiye / Aegyptus

Belge türü: Opistograph (iki tarafı da yazılmış ve tekrar kullanılmış mezar yazıtı)

Kaynak: AE 2002, 1590; M. Christol, “Sur l'építaphe d'un légionnaire de l'armée d'Égypte (AE 2002, 1590a)”, **ZPE**, C. CXCV, 2015: 297 – 300

Tarihleme: 71 – 130⁸¹⁸

- a. [---] filius Collina Paulinus OIN[oanda] | [---] legionis XXII Deiotariana
7(centuria) Val [
b. T(itus) Flavius Pol[lia ---] | [---] Prusiade(?).

Açıklama: Yazıtta Oinoanda'lı. 22. Deiotariana⁸¹⁹ lejyonu [askeri] Paulinus Val--- ? ile Prusa'lı muhtemelen aynı birlikten Titus Flavius'un isimleri okunabilmektedir.

⁸¹⁷ Askerin *nomen gentilesi* olan Ancharius Etrüsk kökenli bir isimdir bk. G. D. Chase, “The Origin of Roman Praenomina”, **Harvard Studies in Classical Philology**, C. VIII, 1897, 103 – 184: 129. Ancak M. P. Speidel muhtemelen yazıtın Lycia'da bulunması ve aksi bir *origo* ifadesinin bulunmaması sebebiyle emekliliği sonrası Attaleia'ya geri dönmeyi tercih etmiş yerli bir veteran olarak değerlendirmiştir. Bunu kabul etmemiz durumunda Aegyptus'da bulunan bir lejyonda görev yapmış memleketine geri dönen tek asker olma ihtimali bulunmaktadır.

⁸¹⁸ Tarihlemede lejyonun Deiotariana ünvanını kullanmasında lejyonun Yahudi İsyanları sürecinde muhtemelen savaşta kayıplarından dolayı kaldırılmasına kadar geçen süreç kriter olarak alınmıştır. MS 99/100 veya 102/103 yıllarına tarihlenen bir papirüste (BGU I 140) belgelenen lejyonun bu tarihten sonra mevcudiyetine dair bir kanıt bulunmamaktadır bk. K. Strobel, “Zu Fragen der frühen Geschichte der römischen Provinz Arabia und zu einigen Problemen der Legionsdislokation im Osten des Imperium Romanum zu Beginn des 2. Jh.N.Chr.,” **ZPE**, C. LXXI, 1988, 251 – 280: 268; J. Kramer., **Vulgärlateinische Alltagsdokumente auf Papyri, Ostraka, Tafelchen und Inschriften**, Berlin&New York, 2007: 90/1. Nitekim 165 yılına tarihlenen ve Roma'da lejyon birliklerini listeleyen tabloda da legio XXII Deiotariana bulunmamaktadır. M. C. Bishop, **Handbook to Roman Legionary Fortresses**, Pen&Sword, 2012: 9 = CIL VI 3492 a ve b = ILS 2288.

⁸¹⁹ Legio II Traiana olma ihtimali de söz konusudur bk. AE 2002, 1590: “*Il s'agit d'une inscription funéraire employée, soit d'une liste de noms personnes au nominatif, sans doute des soldats de la legio II Traiana.*”

LeP 19. Lucius Bellenius Iulianus

Buluntu yeri: Nicopolis / Aegyptus

Belge türü: Onurlandırma yazıtı

Kaynak: AE 1955: 238; AE 1957: 2; AE 1969/70: 633;

Literatür: Forni 1953: 219; Speidel 1980: 738; Gilliam 1986: 285

Tarihleme: 157

Dedicatio:

*[Imp(eratori) Caesari] | [T(ito) Aeli]o H[adriano] | [Ant]onino Aug(usto) Pio |
[p]ontifici maximo II⁵ tribun(icia) potest(ate) XX | co(n)s(uli) IIII p(atri) p(atriciae) |
veterani | leg(ionis) II Traian(ae) Fortis | qui militare coeperunt II¹⁰ Augurino et
Sergiano co(n)s(ulibus) stip(endiorum) XXVI | et Hiberno et Sisenna co(n)s(ulibus)
stip(endiorum) XXV | missi honesta missione sub | M(arco) Sempronio Liberale |
praef(ecto) Aegypti et II¹⁵ L(ucio) Iulio Crescente praef(ecto) castror(um) II*

I. I.

*coh(ors) I | 7(centuria) Iuli Crescentis p(rimi) p(ili) | P(ublius) Scantius Saturninus
Caesar(ea) | L(ucius) Aemilius Geta Oea II⁵ L(ucius) Fannius Fuscus Lepti | T(itus)
Flavius Diadumenus Roma | P(ublius) Cattius Faustinus Hadry(meto) | C(aius)
Pompullius Eucharistus Abell(a) | M(arcus) Fabius Successus Lepti II¹⁰ C(aius)
Antonius Longus Gabala | 7(centuria) Mari Quadrati | Ti(berius) Claudius Fidus
Blere | 7(centuria) Vibi Veri | C(aius) Iulius Severus Carth(agine) II¹⁵ C(aius)
Rubrius Saturninus Carth(agine) | 7(centuria) Flavi Aviani | L(ucius) Iunius Iustus
Lepci | Q(uintus) Pompeius Saturninus Carth(agine) | M(arcus) Aburius Celer
Neapoli II²⁰ T(itus) Flavius Antiochus Roma | 7(centuria) Arreni Apollinaris | C(aius)*

*Annius Apollinaris Caesar(ea) | D(ecimus) Iunius Felix Carth(agine) | L(ucius)
Aurelius Nepos Sora ||²⁵ C(aius) Crepereius Pudens Thysdr(o) | M(arcus) Caecilius
Severus Epifa(nia) | M(arcus) Ulpius Diodorus Lariss(a) | coh(ors) II | 7(centuria)
Iuli Frontonis ||³⁰ C(aius) **Iulius Magnus Anazer(bo)** | C(aius) Arellius Maximus
Carth(agine) | 7(centuria) Antoni Pudentis | C(aius) Antonius Valens Antioc(hia) ||*

II.1.

*7(centuria) Pomponi Bassi | Q(uintus) Iulius Fabianus Utica | L(ucius) Valerius
Primus Carthag(ine) | D(ecimus) Centenius Faustinus Carthag(ine) ||⁵ 7(centuria)
Aeli Pharnaciani | L(ucius) Rofillius Agrippinus Cyrru | L(ucius) Salvius Seleucus
Apamea | 7(centuria) Valeri Aquilae | L(ucius) Farsuleius Felix Carthag(ine) ||¹⁰
7(centuria) Tori Victoris | L(ucius) Crepereius Secundus Thamb(---) | Sex(tus)
Maecilius Capito Cirta | M(arcus) Helvius Proculus Carthag(ine) | coh(ors) III ||¹⁵
7(centuria) Iuli Repositi | C(aius) Nammeius Peregrinus Uthina | C(aius) Iulius
Trebianus Laudic(ea) | C(aius) Ulpius Iovinus Lepci | 7(centuria) Claudi Germani
||²⁰ C(aius) Iulius Felix Uthica | Q(uintus) Ennius Marcian(us) Utica | C(aius)
Serti(us) Fadius Praesens Iguvio | 7(centuria) Atti Aucti | **L(ucius) Bellenius Iulianus**
Pergil||²⁵ C(aius) Pomponius Satorus Carthag(ine) | C(aius) Flaminius Regulus
Sutrio | 7(centuria) Palaesi Respecti | C(aius) Licinius Crispinus Bas(---) | L(ucius)
Insteius Felix Thub(ur)(bo) Ma(ius) ||³⁰ C(aius) **Terentius Asclepiades Prusia(de)** |
C(aius) Granius Felix Carthag(ine) | 7(centuria) Frontiniana | T(itus) Planius
Saturninus Carthag(ine) ||*

III. I.

*C(aius) Munatius Faustu[s ---] | 7(centuria) Iuli Marti | Q(uintus) Urbius Felix [---]
 | C(aius) Iulius Laetus [---] II⁵ coh(ors) IIII | (centuria) Iuli Hannibali | C(aius)
 Herennius Piso Thy[sdr(o)] | M(arcus) Antistius Felix Utic[a] | 7(centuria) Papi
 Firmi II¹⁰ Q(uintus) Licinius Trachalus Utica | L(ucius) Stabius Tertius Beryt(o) |
 7(centuria) Titidi Maximi | Q(uintus) Aurelius Nummus Lepci | M(arcus) Volusius
 Impetrat(us) Assur(ibus) II¹⁵ coh(ors) V | 7(centuria) Livi Severi | L(ucius) Iulius
 Aemilian(us) Lepti | C(aius) Valerius Felix Carth(agine) | 7(centuria) Volusi Senecae
 II²⁰ M(arcus) Laelius Victor Utica | 7(centuria) Iuli Felicis | C(aius) Didius Victor
 Carth(agine) | P(ublius) Caelius Rogatus Hadr<u=Y>(meto) | T(itus) Flaminius
 Felix Carth(agine) II²⁵ 7(centuria) Mutili Clementis | Q(uintus) Caelius Secundus
 Theves(te) | C(aius) Valerius Clementin(us) Cyrru | M(arcus) Scribonius Festus Lepti
 II*

IV. I.

*[cohors VI] | [7(centuria) ---] | [-----]s Lepti | [7(centuria) ---]iani II⁵ [---]ius Acutus
 Hadrym(eto) | [---]ius Censorin(us) Ara | 7(centuria) Valeri Optati | [? F]lavius Geta
 Lepti | [---] Manilius Probus Cartha(gine) II¹⁰ M(arcus) Valerius Longin(us) Neapoli
 | [---] Iunius Annian(us) Lepti | 7(centuria) Iuni Gemelli | A(ulus) Mucius Aquila
 Perusio | C(aius) Sallustius Africanus Utica II¹⁵ P(ublius) Antistius Fortunatus
 Amer(ia) | 7(centuria) Sevi Leonis | C(aius) Manlius Macrinus Maxu(la) | L(ucius)
 Tadius Blandus Carth(agine) | L(ucius) Tadius Vitalis Carth(agine) II²⁰ 7(centuria)
 Victoriana | **C(aius) Bassius Celer Tavio** | C(aius) Cincius Perpetuus Ammed(ara)
 sp(eculator) pr(aefecti) | M(arcus) Pomponius Silvan(us) Thysdr(o) | P(ublius) Agrius
 Felix Melzi II²⁵ C(aius) Longinius Valens Caesar(ea) | coh(ors) VII | 7(centuria)*

Aureli Theonis | *P(ublius) Quintinianus Verus Pisis* | 7(*centuria*) *Pompei Siculini* ||³⁰
P(ublius) Tullius Martialis T(h)uburb(o) | *D(ecimus) Octavius Victor Carth(agine)* |
7(*centuria*) *Flavi Sereni* | *L(ucius) Aelius Aquila Thamb(---)* | *T(itus) Aemilius*
Ponticus Ammed(ara) ||³⁵ *C(aius) Furfianus Crescens Cuicul [b(ene)f(iciarius)*
pr(aefecti)] ||

V. I.

7(*centuria*) *Vibi Postumi* | *Sex(tus) Geminius Montan(us) Sebast(e)* | 7(*centuria*) *Aeli*
Sabini | *L(ucius) Annius Lupus Varvar(ia) [b(ene)f(iciarius) pr(aefecti)]* ||⁵ *coh(ors)*
VIII | 7(*centuria*) *Minici Sereni* | *Ti(berius) Claudius Fructus Roma* | *L(ucius)*
Popilius Felix Carth(agine) | *L(ucius) Thunnius Fortunat(us) Carth(agine)* ||¹⁰
7(*centuria*) *Domiti Materni* | *L(ucius) Trebius Felix Utica* | *M(arcus) Octavius Victor*
Utica | *M(arcus) Didius Secundus Nuc(er)ia* | ***T(itus) Helvius Neo Amiso*** ||¹⁵
7(*centuria*) *Tulli Proculi* | *Q(uintus) Nautius Secundus Carth(agine)* | *Q(uintus)*
Luceius Pudens Brixell(o) | *C(aius) Cornelius Victor Carth(agine)* | *C(aius)*
Turpilius Celer Carth(agine) ||²⁰ 7(*centuria*) *Antoni Aciliani* | *C(aius) Vibius Titianus*
Ptoloma(ide) | *C(aius) Sempronius Gallus Achola* | 7(*centuria*) *Iuli Gemellini* |
C(aius) Graeceius Extricatus Carth(agine) ||²⁵ 7(*centuria*) *Ulp(i) Martini* | *T(itus)*
Flavius Maximus Ascalo(ne) | *coh(ors) VIII* | 7(*centuria*) *Agri Maximi* | *C(aius)*
Barucius Silvanus Barari ||³⁰ *L(ucius) Arruntius Felix Carth(agine)* | 7(*centuria*) *Aeli*
Proculi | *L(ucius) Magnius Adiutor Thysdr(o)* | *C(aius) Caecilius Secundus*
Carth(agine) | 7(*centuria*) *Iuli Alexandri* ||³⁵ *Q(uintus) Iulius Saturnin(us)*
Antioch(ia) ||

VI. I.

7(centuria) Sergi Longi | C(aius) Octavius Rogatus Carth(agine) | 7(centuria) Semproni Gemini | Q(uintus) Aedinius Gracilis Utica II⁵ C(aius) Pompeius Felix Utica | C(aius) Magnus Felix Utica | C(aius) Magnus Felix Utina | coh(ors) X | 7(centuria) Octavi Montani II¹⁰ C(aius) Antonius Sallustianus Lepci | A(ulus) Octavius Berytius Beryto | 7(centuria) Gerellani Verini | **T(itus) Flavius Tertius Nicomed(ia)** | 7(centuria) Caecili **Syriaci** II¹⁵ M(arcus) Calpurnius Germanus Gadara | Q(uintus) Caecilius Cerialis Lepti | D(ecimus) Cornelius Victor Carth(agine) | 7(centuria) Semproni Dati | L(ucius) Lurius Ianuarius Carth(agine) II²⁰ M(arcus) Arrius Felix Utica | L(ucius) Aiadius Fortunatus Utica | 7(centuria) Antoni Nerei | C(aius) Iulius Gaetulicus Then(is) | M(arcus) Gargilius Felix Carth(agine) II²⁵ C(aius) Marius Donatus Thysd(ro) | C(aius) Siccus Datus Carth(agine) | Q(uintus) Tannonius Primus Uthin(a) | |(centuria) Corbuloniana | C(aius) Iulius Salvianus Uthica II³⁰ Q(uintus) Trebellius Felix Carth(agine).

Açıklama: İmparator Caesar Titus Aelius Hadrianus Antoninus Augustus Pius, pontifex maximus, 20 kez tribunicia potestas yetkisi sahibi 3 kez konsül ve vatanın babası. Sergianus ve Augurinus'un konsüllükleri döneminde (MS 132) göreve başlayıp 26 hizmet yılını dolduranlar ile Hiberus ve Sisenna döneminde (MS 133) göreve başlayıp 25 görev yılını tamamlayan, Aegyptus praefectus'u Marcus Sempronius Liberalis ile praefectus castorum Lucius Iulius Crescentes komutası altındaki 2. Traiana Fortis lejyonu veteranları onurlu bir şekilde terhis edildikleri yazıtın girişinde ifade edilmektedir. Devamında origo bilgileri ile askerlerin isimleri listelenmektedir.

LeP 20. Gaius Trollius

Buluntu yeri: Cremna – Pisidia / Lycia et Pappmphyllia

Belge türü: Adak yazıtı

Kaynak: AE 1972: 624; G. E. Bean, T. B. Mitford, **Journeys in Rough Cilicia 1964**

– 1968, Viyana, 1970: sf. 21, n. 4

Literatür: Speidel 1980: 732; S. Mitchell, “Notes on Military Recruitment from the Eastern Roman Provinces”, **The Roman and Byzantine Army in the East**, (ed.) E. Dabrowa, Krakov, 1994: 142 – 148; 144 ve devamı; Bowie 2014: 67

Tarihleme: 72 - 79

Γάϊος ΤΡΩΛΛΙΟΣ — — — | Κακλουμεύς(?) στρατολογηθεῖς ὑπὸ ἐπιτρόπου Ἀρουντίου Ἀκύλα λεγιῶνι ς' Σιδηρᾷ καὶ στρατε[υ]σάμενος ἐπὶ Τιβερίου Κλαυδίου Καίσαρος ἔτη κζ' | καὶ περὶθάρχησας(?) καλῶς ἀπελύθη ὑπὸ Οὐεσπασιανοῦ | Καίσαρος: Α.ΩΙΝ δὲ εἰς τὴν ἰδίαν πατρίδα κατ' [ε]ὐχὰς ἀνέθηκ[ε] | τὸ ἱεῶμα Ἀπόλλωνι.

Açıklama: Asker celbi (Στρατολογία) ile görevlendirilmiş procurator [M.] Arruntius Aquila⁸²⁰ tarafından celp edilen ve Tiberius Claudius Caesar yönetiminde⁸²¹ Legio VI Ferrata'da 27 yıl askerlik hizmeti yapan Kaklouma'dan⁸²² Gaius Trollius'un Vespasianus tarafından onurlu bir şekilde terhis edildiği yazıttan anlaşılmaktadır (καλῶς ἀπελύθη). Vatanına döndükten sonra Apollo'ya adağını yerine getirmiştir.

LeP 21. Marcus Seius]---?]

Buluntu yeri: Prostanna – Pisidia / Lycia et Pamphylia

Belge türü: Adak yazıtı

Kaynak: SEG LVII 1408; P. Kovács, “A Pisidian Veteran and the First Mention of Pannonia”, **TYCHE, Beiträge zur alten Geschichte Papyrologie und Epigraphik**, S. 22, 2007: 99 – 108: b.a.; Speidel, 1980: 734, M. H. Ballance, “The Site of Prostanna”, **Anatolian Studies**, C. IX, 1959: 125 – 129; Nr. 3 sf. 128

Tarihleme: 64 – 68

⁸²⁰ M. Arruntius Aquilia Antalya'da bir mil taşından bilindiği üzere Lycia et Pamphylia eyaletinde MS 50 yılında *procurator* olarak görev yaptı ILS 215. Askere alımla Roma'dan görevlendirilen *quaestor* ve *procurator*'lar (*ἐπίτροπος*) epigrafik olarak başka bölgelerde de belgelenmişlerdir bk. ILS 8828; CIL XIII 188 = ILS 1454 ve IGRom I 824; Stoll 2008: 104. dn. 53.

⁸²¹ “Askerin 27 yıllık hizmet süresinin yarısından fazlası Nero döneminde olsa da *damnatio memoriae* sebebiyle adı anılmamış olabilir.” bk. Bean&Mitford, a.e. 1970: 22

⁸²² Bean&Mitford'a göre Trollius'u memleketi olarak geçen isimde bir kent bilinmemekle birlikte söz konusu yer muhtemelen bir köydür Bean&Mitford 1970: 22; Mann 1983: 144.

Νέρωνα Κλαύδ[ιον Καίσαρα Σεβασ] | τὸν Γερμανικὸν [ν Αὐτοκράτορα νέ] | Ἰον Ἥλιον
θ[εὸν ἐπιφανῆ] | *Inacat* | Μάρκος Σείιος [— — — σημι] | ⁵ | ἀφόρος λεγεῶ[νος ιε'
Ἀπολλι(ναρίας?) στρα] | τευσάμενος [ἔτη — — — — καὶ] | πέντε εἰς Παν[νονίαν ἐκ
τῶν ιδίων] | ἀναλωμ[άτων ἀνέστησεν].

Αἰκλάμα: Pannonia'da bulunan ⁸²³ 15.. Apollinaris ⁸²⁴ lejyonundan 35 yıl ⁸²⁵
görevden sonra emekli sancaktarı Marcus Seius ---⁸²⁶ tarafından imparator Nero'ya
Neos Helios Epifanes⁸²⁷ adakta bulunulduğu yazıttan anlaşılmalıdır.

LeP 22. Hermaios oğlu Aurelius Kornous Karmonos

Buluntu yeri: Kozagaç (Burdur) / Provincia Lycia et Pamphylia

Belge türü: Mezar yazıtı, bk. Aile Soyağacı s. 543

Kaynak: IGRom III 479; C. Naour (ed.), **Tyriaion en Cabalide: épigraphie et**

⁸²³ Pannonia eyaletinin ilk *legatus Augusti pro praetor Pannoniae* (ILS 985) ünvanlı valisine dair yazıt Vespasianus dönemine tarihlenmektedir. Ancak M. Seius'un birliğinin bulunduğu eyaletin adını Pannonia olarak vermesi onun birlikte göreve başladığı yıllarda ya da sonlandırdığı dönemde (muhtemelen birliğin Armenia'da Corbulo'nun komutasına verildiği doğuda çeşitli operasyonlarda 71 yılına kadar görev aldığı zaman aralığı) Pannonia eyaletinin varlığını ispat etmektedir. Marcus Seius'un görev yaptığı 35 yıllık dönem ve Nero döneminde terhisi ile 63 – 71 arası birliğinin doğuda operasyonlara başlamasından önce terhis olduğu düşünülürse, orduya katılım yılı MS 28 civarı olarak alınabilir. Kovacs. a. e. 105.

⁸²⁴ Kırık bölümünde yer alan birlik ismi için Kovacs'ın önerisi XV Apollinaris lejyonudur. Birlik, Tiberius'un komutasında bölgede çıkan isyanın (6 – 9) bastırılıp sonrasında Pannonia'nın eyaletleştirildiği süreçten başlayarak – doğudaki ilk görevlendirmesi Corbulo komutasında MS 62 – 63 yıllarına kadar – kesintisiz olarak Pannonia'da ana üssü Carnuntum olarak bulunmuştur. Pollard, Nigel, 2012: 166/7.

⁸²⁵ Kovacs'a göre yazıtın 7. satırında τριάκοντα = 30 için yeterli yer var gözüküyor ve asker muhtemelen 35 yıl görev yaptı. Normal sürenin 10 yıl üzerinde olan görev süreleri zaman I. yüzyılın ilk yarısında diğer askerlerde olduğu gibi Asia Minor kökenli askerlerde de görülmekte bk. Milaslı Lucius Domtius Aquilius 34 yıllık hizmet sonrası (As 14) ve yine Milaslı ve aynı birlikten bir başka er Lucius Herennius (As 15) 30 yıl askerlik görevi sonrası emekli olabilmıştır. Aynı birlikten Sebaste'li (Uşak – Selçikler?) Titus Sabinus (As 42) ise 32 yıllık hizmeti sonrası emekli olabilmıştır. I. yüzyılın ilk yarısına tarihlenen en uzun görev süresi ise 70 yıllık ömrünün 38 yıllı yarısından fazlasını orduda geçiren Legio XI veteranı Larandalı Titus Cillius'a (Gal 38) aittir.

⁸²⁶ Kovacs'ın detaylı açıklamasında askerin *nomen gentilesi* olan Seius Italia ve batıda yaygın olarak görülürken doğuda oldukça nadir olduğu belirtilmektedir. Bu da Seius'un Prostanna'da bulunan muhtemelen Augustus döneminde kurulan askeri koloniye yerleşen atalarının batıdan göçmüş olma ihtimalini ortaya çıkarıyor bk. G. Alföldy, **Die Personennamen in der römischen Provinz Dalmatia**, Heidelberg, 1969: 118 – 119; Kovacs, 2007: 101.

⁸²⁷ İmparator Nero'nun kendini Güneş Tanrısı olarak tasvir etmesi üzerine detaylı kaynakça için bk. Kovács 2007: 100/1 ve O. Neverov, "Nero – Helios", **Pagan Gods and Shrines of the Roman Empire**, (ed.) M. Henig, A. King, Oxford, 1986: 189 – 1954.

géographie historique, Zuthpen, 1980: 38 – 40, nr. 8

Literatür: Speidel 1980: 732

Tarihleme: III. yy

Αὐρ. Κορνους Ἐρμαίου Κάρμωνος στρατευόμενος ἐν λειγεῶνι πρεϊμο π[αρ]θητικῶ
ἀνέστησα ἐ[α]υτὸν καὶ τὴν μητέρα αὐτοῦ Αὐρ. [Γ]ην Κάρμωνος, Βαλβουρεὺς τῆς
κολλωνία γειτοσύνης Πύρου ποταμοῦ⁸²⁸ [---].

Αἰκλάμα: 1. Parthica lejyonu⁸²⁹ veterani Aurelius Kornous Karmonos'un kendisi ve annesi Aurelia Ge için mezar yaptırdığı yazıttan anlaşılmaktadır. Yazıtın devamında koloni Balboursa'dan bahsedilmektedir⁸³⁰.

LeP 23. [---] β?, İsmi tam olarak okunmayan 2. lejyon askeri

LeP 24. Males

LeP 25. [---] Mindrion⁸³¹

LeP 26. Gales⁸³² oğlu Mindrion⁸³³

LeP 27. Kastor⁸³⁴

LeP 28. Konfulasis⁸³⁵

LeP 29. Onesimos oğlu Trokondas Kana⁸³⁶

⁸²⁸IGRom III 479'da verilen açıklamada da son cümlede geçen Pyros Nehri ile ne kastedildiğinin anlaşılmadığı belirtilmektedir “*De Pyro flumine nihil notum est*”.

⁸²⁹ Lejyon imparator Septimius Severus tarafından kurulmuş ve Singara'da (Sincar) konuşlandırılmıştır. Bu birlikten bir başka Asia Minor kökenli asker için bkz. Speidel, Reynolds, 1992: 198 – 204; MAMA VIII 522; SEG XXV 1084.

⁸³⁰ Y. Doğan, “Elmalı Müzesi'nden Bir Veteranus'a Ait Yeni Bir Mezar Yazıtı, A New Funerary Inscriptions for a Veteranus from the Elmalı Museum”, **Lycus Dergisi**, S. 9, 2024: 72 – 80: 76, dn. 35. Kaynaklarda Balbura yerleşimi ile ilgili bk. Strab. 13. 4. 17; Plin, **Nat.** 5. 28, 101. Ayrıca kent ismi Stadiasmus Patarensis'te de geçmektedir bk. S. Şahin, **Stadiasmus Patarensis: Likya Eyaleti Roma Yolları**, İstanbul, 2011: nr. 30; sf. 20.

⁸³¹Μινδριων ismi için Zgusta, 1964: 921; LPGN Vc. 296.

⁸³² LPGN Vc. 95.

⁸³³Μινδριων Zgusta, 1964: 921.

⁸³⁴ Κάστωρ da oldukça yaygın bir isim olarak Asia Minor'un iç bölgelerinde görülmektedir bk. LPGN Vc. 214.

⁸³⁵ LPGN Vc. 227.

⁸³⁶ Τροκονδας Asia Minor'da en yaygın görülen erkek isimlerinden biridir bk. LPGN Vc. Tablo 2, sf. xxix. Ayrıca J – S. Balzat, “Names in EPM- in Southern Asia Minor”, **Chiron**, C. XLIV, 2014: 252 – 284: 277: Trokondas yazıtın bulunduğu Lycia'da iyi bilinen ve Asia Minor'un fırtına tanrısı Tarhunt'un adından türemiş (theophoric) bir isimdir Ten Cate 1961: 117.

LeP 30. Opramos – Oupramousis Koneus⁸³⁷

LeP 31. Trofimos⁸³⁸

LeP 32. Hermes Areieus Nalektos⁸³⁹

LeP 33. Onobaros⁸⁴⁰

Buluntu yeri: Büyük Söğle (Antalya – Elmalı), Podolia antik kenti yakınlarında bir yerleşim

Belge türü: asker isimlerini içeren bir liste, *laterculus militum*?

Kaynak: G. E. Bean, *Journeys in Northern Lycia 1965 - 1967*, 1971: sf. 29 – 31; Nr. 50

Literatür: Speidel 1980: 732; S. Mitchell, “Native Rebellion in the Pisidian Taurus”, (ed.) Hopwood K., *Organised Crime in Antiquity*, 1999: 155 – 175: 168

Tarihleme: Augustus dönemi?

[---] Ε [-----] Ι [---] Β', Μαλης ΟΔΙ Ι [---] Μινδριων ΑΝΑ.Η Ι .Ε Μινδριω Γαλη [---]
ΙΙ⁵ Κάστωρ, Κονφυλα|σις δίς, Τροκονδας Ι Κανα Όνησίμου, ΟΙ|πραμωσ ΟΥΙΜ [--
]ΜΗ ΙΚΟΝΕΥΣ, Τρόφιμος, ΙΙ¹⁰ Έρμεσ Β' ΑΡΕΙ.ΕΥΣΥ Ι ΝΑΛΕΚΤΟΣ Ονοβα|ρος
στρατιῶται λεγεῶνος Β' . Λυσί Ι μαχος Ι Μελέαγρος Β' ΙΙ¹⁵ ἔγραψε.

Açıklama: B---?, Males Odi?, Mindrion ANAE, E Mindrion Gale[---], Kastor, Konfulasis Dis, Onesimos oğlu Trokondas Kana, Opramos/Oupramousis [---] Koneus?, Trofimos, Hermes Areieus Nalektos, Onobaros isimli 2. lejyon askerlerini Lysimakhos Meleagros yazdığını okumaktayız. Hangi ikinci lejyon olduğu hakkında detaylı açıklama için bakınız yuk. sf. 50 ve devamı.

LeP 34. Marcus Marius Pamfilus

Buluntu yeri: Kalabsha – Talmis / Aegyptus

Belge türü: Tapınak alanında duvara kazınmış grafiti

⁸³⁷ Kana ve Opramos isimleri için bk. Ten Cate 1961: 152; 163.

⁸³⁸ LPGN Vc. 426/7.

⁸³⁹ Έρμεσ Asia Minor'da en yaygın isimlerden biri olarak belgelenmektedir bk. LPGN Vc. 146/7.

⁸⁴⁰ LPGN Vc. 329.

Kaynak: CIL III 13582

Literatür: Stoll 2008: 95 – 118: 99/100.

Tarihleme: 109

*M(arcus) Ma(rius) Pamphilus et T(itus) Fl(avius) Didimus [---] M(arco) Horatio
Numisiano mil(iti) | coh(ortis) II Lusitan(orum) tironi [---]⁸⁴¹] M(arco) Mario Cutilio
(?) | sumus hic ad [---] Mariolus Lepti Minus | [---] anno XII **II**⁵ Nerva Traia(no)
Aug(usto)] Germanico Dacico [-----*

Açıklama: Marcus Marius Pamphilus ve Titus Flavius Didimus, Marcus Horatius Numisianus cohors II Lusitanorum erleri, [Asyalı] acemi erler olarak duvara isimlerini kazımışlardır. Askerler duvar yazılarını Augustus Nerva oğlu Trainaus Germanius Dacicus'un 12. [imparatorluk] yılında (109) ifadesi ile açıkça tarihlemişlerdir.

LeP 35. Epaphras oğlu Serpodios

Buluntu yeri: ?⁸⁴²

Belge türü: Askeri diploma

Kaynak: AE 1994, 1914; RMD III 173

Tarihleme: 7 Mart 160

*... [quinque et vi]nginti stipend(iis) emeritis dimissis honesta | [miss(ione) ...] | alae
Antian(ae) Gall(orum) et Thrac(um) sag(ittariae) cui prae(e)st | Peducaeus
Marcianus | ex gregale | Serpodio Epaphrae⁸⁴³ f(ilio) Telmess(eno)...*

Açıklama: Telmessuslu Serpodios'un alae Antianae Gallorum et Thracum sagittariae birliğinde 25 yıllık hizmeti sonrası onurlu terhise hak kazandığını diplomasında

⁸⁴¹ Stoll'e göre Pamphilus ve Didimus gibi *cognomen*ler, 3 Eylül 117 yılına tarihlenen ve 126 Asia Minor kökenli askere yapılan yol harcırahı (*viaticum*) ödemesini konu alan papirüsle (Fink 1971: No: 74, sf. 277 – 280) birlikte değerlendirildiğinde (bk. **Testimonia; AsM 1**) buradaki acemilerin de Asia Minor kökenli olmaları ihtimal dahilindedir bk. Stoll. **a.g.e.** 99 – 100.

⁸⁴² "Diploma şu an Köln Arkeoloji Topluluğu'nun koleksiyonunda bulunmaktadır" bk. RMD III 173.

⁸⁴³ Askerin baba adı Epaphras (**Επαφρᾶς**) bk. **LPGN** Vc. 138; askerinin adı Serpodios (**Σερποῦδις**) için bk. Zgusta 1964: 462, 1409 – 2.

görülmektedir.

LeP 36. Mutetis oğlu Muta/Muta(s?)

Buluntu yeri: ?

Belge türü: Askeri diploma

Kaynak: AE 2006 77; RGZM nr. 41

Tarihleme: 7 Mart 160, celp tarihi 135

... XXV stipend(ii)s emeritis di|missis honesta missione ..| coh(ortis) I
Damascen(orum) Armeniac(ae) sag(ittariae) cui prae(e)s(t) ||(5) Aurelius Pannicus |
ex pedite | Mutae⁸⁴⁴ Mutetis⁸⁴⁵ f(iliae) Aspend(e) ...

Açıklama: Aspendoslu Muta/Mutas cohortis I Damascenorum Armeniacae'de 25 yıllık hizmeti sonrasında onurlu terhis ile diplomasını almıştır.

LeP 37. Tatas oğlu Galata

Buluntu yeri: ?

Belge türü: Askeri diploma

Kaynak: AE 2011 1810; IK 70: 6

Literatür: W. Eck, "Ein Diplom für die Truppen von Syria – Palaestina aus dem Jahr 160", **Judäa – Syria Palästina Die Auseinandersetzung einer Provinz mit römischer Politik und Kultur**, Tübingen, 2014: 256 – 266; 263

Tarihleme: 7 Mart 160

...quinque et viginti stiplendi(i)s emeritis dimissis honesta mis|sione ...) | coh(ortis)
VI Ulpiae Petr(a)eorum cui prae(e)st | Claudius Berenicianus | ex pedite | Galatae
Tatae f(ilio) Sagalass(eno)...

Açıklama: Sagalassoslu Galata isimli er cohortis VI Ulpiae Petraeorum birliğinde 25

⁸⁴⁴ Mutas? (**Μουτας**) Zgusta 1964: 338, 989 – 2. Ayrıca bk. Houwink Ten Cate 1961: 119.

⁸⁴⁵ Bu isim **Gal 96**'da da geçmektedir.

yıllık hizmeti sonrası onurlu terhis belgesini almıştır.

LeP 38. Vaxades oğlu Vaxades

Buluntu yeri: ?

Belge türü: Askeri diploma

Kaynak: AE 2005, 1

Tarihleme: 7 Mart 160

... quinque et viginti stipendiis emeritis dimissis honesta missione ... cohortis I Sebastenorum (miliariae) cui praest Caius Avili us Maximus ex pedite Vaxade Vaxadi filio Suedrensi ...

Açıklama: Syedralı Vaxades'in cohortis I Sebastenorum'da 25 yıllık hizmet sonrası onurlu terhis aldığı diplomasından anlaşılmaktadır.

LeP 39. Longinus olarak da bilinen Isuas oğlu Tlouas ile

LeP 40. Capito olarak da bilinen Nesis oğlu Toues

Buluntu yeri: Perge / Lycia et Pamphlyia

Belge türü: Mezar yazıtı

Kaynak: IK 64: 469

Literatür: Bennett 2007: 136

Tarihleme: I. yy.

Τλουας Ισουατος Ι ό και Λονγεϊνος {Ι} στρατιώτης {ιστρατιώτης} σπείρης Σπλανῶν πρώτης ἐτῶν ΙΙ⁵ ἰκοσιπέντε· Τουης Ι Νησιδος ό και Καπιτων σημηαφόρος Ισπείρης τῆς αὐτῆ- Ις φιλείας {φιλίας} ἔνεκα και ΙΙ¹⁰ εὐνοίας.

Açıklama: Longinus olarak da bilinen Cohors I Hispanorum eri Isuas oğlu Tlouas'ın 25 yıl yaşadığı ifade edilmektedir. Nesis oğlu Toues⁸⁴⁶, Capito olarak da bilinen aynı

⁸⁴⁶ Nesis ve Toues isimleri Zgusta'da belgelenmekteyken Isuas ve Tlouas isimleri ne Zgusta ne de LPGN'de görüntülenebilmektedir. Ancak Lycia ve Dağlık Cilicia'da Luvi nüfusu ve onomastiğini inceleyen Ten Cate'de bu isimler yer almaktadır bk. Ten Cate 1961: 119; 125; 178. Ayrıca Nesis ismi Lykonía'da belgelenmektedir MAMA VIII 195 ve Ten Cate 1961: 178.

birliğin sancaktarı, arkadaşlığın ve iyiliğin bir göstergesi olarak mezarı yaptığını belirtmektedir. Yerel celpler olan bu askerler birlik Lycia’da bulunduğu süreçte orduya girmiş askerlerdir.

LeP 41. Aurelios Agapomenos

Buluntu yeri: Perge, provincia Lycia et Pamphylia

Belge türü: Mezar yazıtı (yapısı) – Kenotaph

Kaynak: IK 61/II: 365; Bennett 2007: 142

Tarihleme: II. – III. yy.

[—]πλαν[— — —]- Ι πων εαυτωι και τοις ιδιοις. Ι Αυρηλιος Αγαπωμενος στρατιωτης
Ι χωρτης [α΄ Φ]λ. Νοιμιδων το κενοταφιον ΙΙ⁵ [εαυτωι] και τοις ιδιοις επισκευασας
συνεστ[ησεν].

Açıklama: Cohors I Flavia Numidorum eri Aurelius Agapomenos’un⁸⁴⁷ kendisi ve ailesi için yaptırdığı mezardan söz edilmektedir.

LeP 42. Cleon oğlu Maga

Buluntu yeri: ?⁸⁴⁸

Belge türü: Askeri diploma

Kaynak: W. Eck, A. Pangerl, “Eine Konstitutio für die Auxiliartuppen Syriens unter dem Statthalter Cornelius Nigrinus aus dem Jahr 93”, *ZPE*, CLXV, 2008: 219 – 226; AE 2008, 1753

Tarih: 93

... *quina et vicena stipendia aut plu- / ra meruerunt item dimissis honesta / missione*

⁸⁴⁷ Askerin *cognomeni* Agapomenos Asia Minor’da görülse de sık belgelenmemiştir (MAMA IV 358; IK 34/1: 418) Askerin *nomen gentilesi* Aurelius ise *Constitutio Antoniniana* sonrası Asia Minor’da yaygın olarak gözlenmektedir S. Mitchell, “Ethnicity, Acculturation and Empire in Roman and Late Roman Asia Minor”, *Ethnicity and Culture in Late Antiquity*, (ed.) S. Mitchell, G. Greatrex, 2000: 117 – 150: 137. Yazıtın Hellence olması, aksi bir köken ifadesinin olmayışı, birliğin Lycia ve Cappadocia’da belgelenmesi ve zayıf da olsa onomastik dolayısıyla asker listeye dahil edilmiştir. Ancak büyük bir kesinlikle Asia Minor kökenli olduğunu ileri süremiyoruz.

⁸⁴⁸ W. Eck askerinin diğer Lycia’lı ve Syria’daki birliklerde görev yapan askerlerde olduğu gibi memleketlerine geri dönmüş olmasının yüksek ihtimal olduğunu belirtmiştir. Nitekim görev yapılan eyalet ve askerinin memleketi arasındaki kısa mesafe göz önüne alınırsa bu geri dönüş mantıklıdır.

*emeritis stipendiis ... | cohort(is) I Ascalonitanorum cui prae(e)st | C(aius) Coelius
C(ai) f(i)lius) Arn(ensi) Montanus | pediti | Magae Cleonis f(ilio) Lycio ...*

Açıklama: Cohortis I Ascalonitanorum'da 25 yıllık görev sonrası onurlu terhise hak kazanan Lycialı Maga'nın diplomasını alış tarihi celp yılına ve orduya dahil oluşuna dair yorumları mümkün hale getirmektedir. 68 yılı civarında orduya giren Maga Yahudi İsyan sırasında hırpalanan birlikleri doldurmak amacıyla bölgeye yakın eyaletlerden alınan askerlerden olabilir. Bu açıdan **LeP 35**, **LeP 36**, **LeP 37** ve **LeP 38** ile karşılaştırılabilir.

LeP 43. Artemon

Buluntu yeri: Conana – Pisidia / Lycia et Pamphylia

Belge türü: Mezar yazıtı

Kaynak: A. Coşkun Abuagla, “New Inscriptions from Pisidian Konane”, **PHILIA**, C. I, 2015: 142 – 145

Tarihleme: 212 sonrası

Αὐρ. Κόνων | Ἀρτέμωνος | οὐετρανοῦ | Αὐρρ. Αφφια Ἐρ||⁵μογένους Κό|νωνος τῆ
μη| τρ<ι> αὐτοῦ καί | Αὐρρς Εὐτυχία | Εὐτύχους Οὐ||¹⁰αλερίου τῆ γυ|ναικί αὐτοῦ |
καί Αὐρ. Εὐτύχι | Οὐαλερίου τῶ | πενθερῶ αὐ||¹⁵τοῦ ζῶν ἀνέσ|τησεν μνήμ|{μ]ης
χάριν | καί ἑαυτῶ ζῶ|ν.

Açıklama: Yazıtta veteran Artemon'un oğlu Aurelius Konon ve aile efradının kabristanından bahsedilmektedir.

LeP 44. Lucius oğlu Lucius Antonius

Buluntu yeri: Ratiaria / Moesia Inferior

Belge türü: Mezar yazıtı

Kaynak: G. Susini G., “Di uno scriba ratiariense e della tribu di Sagalassus”,
Epigraphica, C. LVII, 1995: 279 – 282: AE 1995, 1309

Tarihleme: 1 – 50

L(ucius) Antonius / L(uci) f(ilius) Quir(ina) Vallens Sal[g]alasso II(5) [---

Açıklama: Sagalassos’lu Lucius Antonius’un yazıtının büyük bölümü kırıktır. Yazıtın formülasyonu ve buluntu yeri olan Ratiaria Lucius Antonius’un asker olma ihtimalini ortaya çıkarmaktadır. Moesia lejyonlarında Asia Minor kökenli çok sayıda asker bulunmaktadır.

LeP 45. Gaius oğlu Gaius Valerius Alexander

Buluntu yeri: ?

Belge türü: Askeri diploma

Kaynak: AE 1998: 1888; W. Eck, P. Holder, A. Pangerl, P. Weiß, “Ein Überraschendes Phänomen: Neue Zeugen in zwei Diplomen für die Truppen von Moesia Superior vom 11. Oktober 146”, **ZPE**, CXCV: 2015: 222 – 230

Tarihleme: 11 Ekim 146

... senis et uicenis pluribusue stipendiis emeritis dimissis honesta missione... Coh(ortis) I Germ(anorum), cui praes(t) C(aius) Passenius Paulus, Asisi(o), ex pedite C(aio) Valerio C(ai) f(ilio) Alexandro, Crem(na)...

Açıklama: Cremnalı Gaius Valerius Alexander’e ait askeri diplomada askerin Cohortis I Germanorum’da 26 yıllık görevi sonrası onurlu terhis aldığı ifade edilmektedir.

LeP 46. Gaius Longinus Maximus

Buluntu yeri: Misenum

Belge türü: Mezar yazıtı

Kaynak: **Ephemeris Epigraphica: Corporis Inscriptionum Latinarum Supplementum**, Instituti Archaeologici Romani, 1899: C. VIII, 430

Literatür: Kelsey 2005: 58

Tarihleme: II. yy.

D(is) M(anibus) / C(ai) Longini Maxi|mi lib(urna) Clementia / nation(e)

Pamphyl(u)s II⁵ vix(it) annis XXXXV | milita(vit) ann(is) XXV | L(ucius) Valerius Valens | librari(u)s duplic{ar}(ius) | heres ben(e) mer(enti) fec(it).

Açıklama: Pamphylia ulusundan, Clementia liburnasında görevli Gaius Longinus Maximus'un 45 yıl yaşadığı ve 25 yıl askerlik yaptığı ifade edilmektedir. Varisi librarius duplicarius Lucius Valerius Valens tarafından mezarı yapılmıştır.

LeP 47. Gaius Iulius Sempronius Visellius

Buluntu yeri: Panemoteichos – Pisidia / Lycia et Pamphylia

Belge türü: Onurlandırma yazıtı

Kaynak: IK 57: 105

Literatür: SEG XLIV 1110

Tarihleme: 240 – 270

Ἀρχιερέα τῶ[v] Σ[ε]ιβαστῶν Γάιον Ἰο[ύ]λ[ι]ον Σεμπρόνιον | Οὐισέλλιον,
οὐέτρα II⁵νον ἀπὸ β(ενε)φ(ικιαρίων), ὕδν πόλ(ε)ως, δεκάπρωτον, | γένους ἀρχαίου,
σ[v]ν|γενῆ ὑπατικῶν καὶ | (vacat) συνκλητικῶν, (vacat) II¹⁰ ὁ δῆμος ὁ
Πανεμο|τειχειτῶν τῆς εἰς αὐ|τὸν εὐνοίας ἔνεκεν | τὸν φιλόπατριν καὶ
ἀ|(vacat)γωνοθέτην⁸⁴⁹. (vacat)

Açıklama: İmparator kültü başrahibi, beneficiarius veteran Gaius Iulius Sempronius Visellius, hemşerileri tarafından onurlandırılmaktadır.

LeP 48. Kleon

Buluntu yeri: Mamatlar – Elmalı Müzesi – Antalya / Lycia⁸⁵⁰

⁸⁴⁹ Panhellenik oyunların düzenlemesinde başkanlık eden kişi.

⁸⁵⁰ Elmalı Müzesi'nde bulunan Gaius Sentius Aquilia adlı veterana ait yazıt, yazıtın buluntu yeri tam olarak bilinmemesi sebebiyle Y. Doğan tarafından makaleye dahil edilmemiştir. Bununla birlikte bölgeden gelen Roma ordusunda hizmet etmiş başka askerlere dair de yazıtlar bulunmaktadır Doğan a.e. 76. B. İplikçioğlu, V. Çeldin ve G. Çelgin'in 1991 – 1998 yılları arasında bölgede yürüttükleri epigrafik yüzey araştırmalarının sonuçlarını açıkladıkları makalelerinde belirttikleri Elmalı'da ele geçen Lucius Valerius Maximus isimli veteranın yazıtı da Elmalı Müzesi'nde bulunmadığı yine Doğan

Belge türü: Mezar yazıtı, bk. Aile Soyağacı s. 544

Kaynak: Doğan 2024: 72 – 80 (Türkçe tercüme)

Tarihleme: II. - III. yy.

οί Ερμαπιου Κλέωνος | ανέστησαν έαυτούς | και Ίούλιος και Μάγνος | τόν πατέρα
αυτῶν, ||⁵ Ναννα δὲ τόν άνδρα | αυτῆς Κλέωνα Μαγαν|τος στρατευσάμενον |
λεγιῶνος δευτέρας τῆς | Παννονίας φιλοστοργίας ||¹⁰ και μνήμης ένεκεν.

Açıklama: Pannonia’da (konuşlanmış) Legio II (Adiutrix)’te askerlik yapmış olan kocası Magas oğlu Kleon’a, karısı Nanna tarafından mezar yazıtı dikildiği ifade edilmektedir. Asia Minor kökenli askerler arasında yazıtı en yeni tarihte yayınlanan asker Kleon’dur.

LeP 49. Titus Flavius Herennius

Buluntu yeri: Tyriaion / Lycia

Belge türü: Mezar yazıtı, bk. Aile Soyağacı s. 49

Kaynak: ed. Naour 1980: nr. 43

Tarihleme: II. – III. yy

Τίτος Φλάουιος Έρένιος | ρόετρανός επί τῆς λ[ε] | γεῶν(ος) έκτης στρατείας |
κατεσκεάσεν τὸ μνη||⁵[μ]εῖον έαυτῶ και τῆ γυναι|κί Φλαουία Σεκούνδα και | τοῖς
τέκνοις και Φλ. [c.2.] Μ[...] | Λ[...] και[— — — — — τοῖς] | γονεῦσιν μνήμης
ένεκεν· έάν||¹⁰δέ τις άδικήση, έν[οχος έσ]- | [τω] Ήλίω και Σελήν[η — —] | — —
—

Açıklama: Yazıtta 6. Ferrata lejyonu veteranı Titus Flavius Herennius ile eşi Flavia Secunda ve oğulları Flavius için yapılan aile kabristanından bahsedilmektedir.

tarafından aktarılmaktadır. B. İplikçioğlu, G. Çelgin, V. Çelgin, “Doğu ve Kuzeydoğu Lykia – Güneybatı Pisidia Epigrafik – Tarihi – Coğrafi Yüzey Araştırmaları”, 17. Araştırma Sonuçları Toplantısı, Cilt 1., Ankara, 1999: 199 – 208: 201.

Mezarın güvenliği için Helios ve Selene'nin adları anılmaktadır.

**AsM 1. Cohors I Lusitanorum'da Görevlendirilmiş Asia Minor
Kökenli Acemi Erlere Yapılan Yol Harcırahı (*viaticum*) Ödemesini
Konu Alan Papirüs**

Buluntu yeri: Aegyptus

Belge türü: Papirüs

Kaynak: ed. Fink 1971: 74; PSI, C. IX, 1063

Tarihleme: 3 Eylül 117

Sütun 1

Birinci kayıt

Λουγγεῖνος Λόνγ[ος] σημεαφόρ[ος] [σπ]είρης ᾗ

Λουσιτανῶν P (ἐκατονταρχίας) Τιτουληίου Λ[ο]γγεῖνοι

Τιτουληίῳ ἰατ[ρῶ] P (ἐκατοντάρχῳ) χαίρειν. ἔλ[αβ]ον παρὰ σοῦ

[δη]νάρια τετρακόσια εἰκοσιτ[ρί]α ὀβολοὺς κ

⁵ ὑπὲρ δηποσίτου τι[ρώνων] Ἀσ[ιανῶ]ν δις-

τριβούτων ἐν τῇ κεντυρία ἀνδρῶν

εἴκοσι . ἔτους εἰκοστοῦ καὶ ἐν [.] Τραια[νοῦ]

ἀρίστου Καίσαρος τοῦ κυρίου, Θῶ[θ] ς.

Ἰκinci kayıt

Οὐαλέριος Ροῦφος σημεαφόρος σπείρ(ης) ᾗ Λουσιτανῶν P (ἐκατονταρχίας)

¹⁰ Κρήσκεντος Λουγγεῖνῳ Τιτουληίῳ P (ἐκατοντάρχῳ) χαίρειν.

ἔλαβον παρὰ σοῦ δηνάρια ἀργυρᾶ διακόσια τρια-

κοντα [δύο ὀβολοὺς τέσσαρες]] τὰ χωρηθέντα⁸⁵¹ εἰς δη[πό]σιτον τειρώ-
νων [Ἀσιανῶν] ἀριθμῷ δεκ[α]επτὰ . ἔτους εἰκοστοῦ πρώτου
Τραιανοῦ ἀρίστου Καί[σαρο]ς τοῦ κυρ[ί]ου, Θῶθ ς.

Sütun 2

Üçüncü kayıt

[. . .]ιος Μάξιμος σημειοφόρος σημ[ε]αφόρ[ος σ]πείρης ᾧ

Λο[υ]σι[τ]ανῶν Ϙ (ἐκατονταρχίας) Κ[έλε ?]ρος Λου[γί]νω Τιτουληίω

Ϙ (ἐκατοντάρχω) [σ]πείρης τῆς αὐτῆς χαίρειν. ἔλ[αβ]ον παρὰ σοῦ

[δ]ηνάρια τετρακ[όσ]ια πεν[τηκοντ]αδύω ὀβο-

⁵ [λ]οὺς δύο ὑπὲρ δηποσίτ[ου τ]ιρώνων [Ἀ]σι[α]νῶν

διστριβούτων ἐν τῇ κ[εν]τυρί[α] ἀνδρῶν εἰ-

κοσι L (ἔτους) κᾶ Τραια[νο]ῦ ἀ[ρί]στου Καίσαρ[ο]ς τοῦ

κυρίου, Θῶθ ἕκτη.

Dördüncü kayıt

Γ(άιος) Δομίτιος Ροῦφος σημειοφόρος σπείρης ᾧ Λουσιτανῶν Ϙ (ἐκατονταρχίας) Τα

. . . .

¹⁰ Λουγείνω [Τ]ιτουληίω Ϙ (ἐκατοντάρχω) χαίρειν. ἔλαβον παρὰ σοῦ δηνάρια

⁸⁵¹ Χορηγέω; tedarik etmek, masraflarını karşılamak anlamındaki fiilden gelen kelime PSI IX 1063 edisyonunda düzeltilmeden verilmiştir. Kelimenin yazımı pasif sıfat fiil “**χωρηγηθέντα**” olarak LOEB edisyonunda düzeltilmiştir bk. Hunt A.S., Edgar C. C (ed.), **Select Papyri**, C. II, LOEB, 1977. Doğrusu omega ile değil omikron ile olmalıdır “**χωρηγηθέντα**” bk. Montanari 2018: 2370

διακόσ[ι]α δεκαέν ὀβολοὺς εἰκοσιῆς ὑπὲρ δηποσίτου [τ]ιρώ-
νων Ἀσιανῶν διστριβούτων ἐν τῇ κεντυρία ἀριθμῶ
εἰκοσιδύω. ἔτους κᾶ Τραιαν[οῦ] ἀρί[σ]του Καίσαρος τοῦ
κυρίου, Θὼ[θ] ἕκτη.

Sütun 3

Beşinci kayıt

[ca.12] ριανὸς σημεαφόρο[ς] [σπείρης ᾱ]
[Λουσιτανῶν] P (ἐκατονταρχίας) Ἀγρίου Λονγείν[ω Τιτουληίω P (ἐκατοντάρχω)]
[σπείρης τῆς α]ὐτῆς χαί[ρ]ειν. ἔλαβ[ον παρὰ σοῦ]
δη[νάρι]α -ca.]ιακόσια δεκαῆξ ὀβολ[οῦ]ς τ[ρεῖς ὑπὲρ]
⁵ δηπο[σίτ]ου [τι]ρώνων Ἀ[σ]ιανῶν διστρι[βού]των
ἐν [τ]ῇ κε[ντ]υρ[ί]α ἀνδρῶν εἰκ[ο]σιτε[σς]άρων .
L (ἔτους) κᾶ [Τ]ραι[ανο]ῦ ἀρίστου Καίσαρος τοῦ κυρί[ου], Θὼθ ἕκτη.

Altıncı kayıt

Κουίντος Ἐρέννιος σημαφόρος σπέρης ᾱ
Λουσιτανῶν P (ἐκατονταρχίας) Λωνγειανοῦ Λωνγείνω
¹⁰ Τειτωληίω P (ἐκατοντάρχω) σπείρης τῆς αὐτῆς χαιρειν.
ἔλαβον παρὰ σοῦ δηνάρι]α ἑκατῶν
ένενηκονταδύο ὀβο(λοὺς) εἰκοσε ὑπὲρ δη-

πωσεταιων τερωνω[v] εικοσιτριων Ασσε-

ανων διστριβοτε εν τ[η] κε[v]τουρια. [[ετο\υ/ς]] L (ετους) κᾱ

15 Αυτ[ο]κρατωρο[ς](*) Καίσαρος [N]έρουα [Τρα]ιανοῡ ἀροστου

Καί[σ]αρο[ς] τ(οϋ) κυρίου, Θωθ έκτην

Αίκλμα:

I. 1 – 8: Longinus Longus, Cohors I Lusitanorum sancaktarı, Tituleius bölüğü, yüzbaşı medicus Longinus Tituleius'a (selamlar). Asyadan gelen ve bu bölüğe atanan acemi erler adına 23 denarii 20 Obol tutarında parayı senden emaneten aldım. Efendimiz Optimus Caesar Traianus'un 21. yılı. Thoth 6⁸⁵² (3 Eylül 117).

I. 9 – 14: Valerius Rufus, Cohors I Lusitanorum sancaktarı, Crescens bölüğü, yüzbaşı Longinus Tituleius'a (selamlar). 17 adet Asyalı acemi erin karşılanmış masrafları olan 232 denarii 4 Obol meblağında parayı onların adına emaneten senden aldım. Optimus Caesar Traianus'un 21. yılı. Thoth 6.

II. 1 – 8: [---]ius Maximus, Cohors I Lusitanorum sancaktarı, Celer bölüğü, bölüğün yüzbaşı Longinus Tituleius'a (selamlar). Bölüğe atanan Asyalı 20 acemi er için 452 denarii 2 Obol tutarında parayı senden emaneten aldım. Efendimiz Optimus Caesar Traianus'un 21. yılı⁸⁵³. Thoth 6.

II. 9 – 14: Gaius Domitius Rufus, Cohors I Lusitanorum sancaktarı, Ta---? bölüğü, yüzbaşı Longinus Tituleius'a (selamlar), Bölüğe atanan Asyalı 22 adet acemi er için 211 denarii 26 Obol tutarında parayı emaneten senden aldım. Efendimiz Optimus

⁸⁵² Ay esaslı olan ve Aegyptus'da kullanılan İskenderiye Takvimine göre Thoth ayı 29 Ağustos'ta başlamaktadır. Bu ayın altıncı günü de Roma takvimindeki 3 Eylül'e denk gelmektedir. R. A. Parker, "The Calendars of Ancient Egypt", **Studies in Ancient Oriental Civilization**, C. XXVI, Chicago, 1950: 8. "7 Ağustos 117 tarihinde, Cilicia'nın Selinus kentindeyken öldüğü düşünülen Traianus'un ölüm haberi henüz Aegyptus'a ulaşmamışken bu belgenin kaleme alındığı anlaşılıyor" bk. Fink, a.y.

⁸⁵³ Traianus'un ilk imparatorluk yılı değil, Nerva tarafından evlat edinilip Caesar ilan edilışinden (Ekim sonu 97) itibaren 21 yıl olarak tarihlenmiştir Kienast 2004: 122.

Caesar Traianus'un 21. yılı. Thoth 6.

III. 1 – 7: [---]rianus, Cohors I Lusitanorum sancaktarı, Argius bölüğü, birliğin yüzbaşısı Longinus Tituleius'a (selamlar). Bölüğe atanan Asyalı 24 acemi er için 316 denarii? 3 Obol tutarında parayı emaneten senden aldım. Efendimiz Optimus Caesar Traianus'un 21. yılı. Thoth 6.

III. 8 – 16: Quintus Herennius, Cohors I Lusitanorum sancaktarı, Longianus bölüğü, bölüğün yüzbaşısı Longinus Tituleius'a (selamlar). Bölüğe atanan Asyalı 23 acemi er için 192 denarii 20 obol tutarında parayı emaneten senden aldım. Efendimiz İmparator Caesar Nerva Traianus Optimus Caesar'ın 21. yılı. Thoth 6.

TABLOLAR

Tablo 1: Roma İmparatorluk Ordusu'nda Hizmet Etmış Asia Minor Kökenli Askerlerin Görev Yaptıkları Birliklere Göre Sıralı Listesi

	İsim	Köken ifadesi	Birlik	Buluntu yeri	Tarihlem e	Belge Türü ⁸⁵⁴
1	Marcus Aurelius Macenius (Ca 1)	domo Cappadocia	Legio Minerva	I Novae Moesia Inferior	/ III. yy	MY
2	Iulianus (BeP 31)	δημος της δικωμίας (Çiftlik Köyü)	Legio Minerva	I Nicaea Bithynia et Pontus	– 263 – 264	OY
3	Flavius Iulianus (BeP 32)	δημος της δικωμίας (Çiftlik Köyü)	Legio Minerva	I Nicaea Bithynia et Pontus	– 263 – 264	OY
4	Flavius Chrestus	δημος της δικωμίας (Çiftlik Köyü)	Legio Minerva	I Nicaea Bithynia et Pontus	– 263 – 264	OY

⁸⁵⁴ Tabloda belgelerin türlerine göre tasnifinde kısaltmalar kullanılmıştır. **MY** = Mezar Yazıtı, **OY** = Onurlandırma yazıtı, **AY** = Adak Yazıtı, **İY** = İnşa Yazıtı, **LM** = Laterculus Militum, askeri isim listesi, **DM** = Diplomata Militaria, **T/OF** = Tuğla / Opus Figlinae, **Pap.** = Papirüs. Eğer askerin isminin karşısında belge türü verilmemişse, onun ismi de belge türünün son verildiği satırdaki ile aynı belgeden okunmaktadır. Askeri isim listelerinden oluşan yazıtlar, papirüsler, mezar, adak ve onurlandırma yazıtlarından, ya da işlevi tam olarak bilinemeyen yazıtlardan birden asker hakkında bilgi edinebilmekteyiz.

	(BeP 33)	Köyü)			Pontus		
5	Flavius Iulianus (BeP 34)	δήμος της δικωμίας (Çiftlik Köyü)	Legio I Minerva	Nicaea – Bithynia et Pontus	263 - 264	OY	
6	Marcus Aurelius Antonius (BeP 105)	---	Legio I Minerva	Flaviopolis / provincia Bithynia et Pontus	II – III. yy	OY	
7	Titus oğlu Titus Manus Magnus (BeP 30)	Sinope	Legio XXII Primigenia	Muda / Germania Superior	II. yy	AY	
8	Titus Flavius Faustus (BeP 48)	Nicia / İznik	[Legio V Alaudae]	Adamclisi / Moesia Inferior	87 – 90	OY	
9	Okunmuyor (BeP 49)	Nicia / İznik	[Legio V Alaudae]	Adamclisi / Moesia Inferior	87 – 90	OY	
10	Lucius Cassius Germanus	Isinda	[Legio V Alaudae]	Adamclisi / Moesia	87 – 90	OY	

	(LeP 13)			Inferior			
11	Gaius Vitellius Seranus (Ca 17)	Caesarea	[Legio V Alaudae]	Adamclisi / Moesia Inferior	87 – 90	OY	
12	Aelius Asclepiades (C 41)	Natione Cilix	Legio IX	Neapolis / Italia	141 – 160	MY	
13	Aelius Antonius (Ca 4)	Domo Melitenis	Legio VI Victrix	Bremetenn acum / Britannia	31 Ağustos 241	AY	
14	Lucius Servaeus Sabinus (Gal 118)	---	Legio IX Hispana, III Augusta ve VI Victrix	Savatra / Konya	100 – 150	MY	
15	Lucius oğlu Lucius Coelius (Gal 10)	---	Legio VII	Antiochia Pisidiae	MÖ 25 – MS 5	MY	
16	Publius oğlu Publius Mestrius	---	Legio VII	Konya	MÖ 25 – MS 5	MY	

	Maecianus (Gal 11)					
17	Marcus oğlu --- Marcus Lollius (Gal 12)		Legio VII	Konya	MÖ 25 – MY MS 5	
18	Gaius oğlu Natus Cormasa Gaius Iulius (LeP 6)		Legio VII	Cormasa – Lycia et Pamphylia	MÖ 25 – MY MS 42	
19	Marcus oğlu Domo Isinda Marcus Titius (LeP 7)		Legio VII	Solona / Dalmatia	9 – 42	MY
20	Lucius Arruntius (BeP 36)	Domo Pasimoae	Legio VII	Solona / Dalmatia	9 – 42	MY
21	Gaius oğlu Domo Sinope Gaius Licinius (BeP 39)		Legio VII	Bigeste / Dalmatia	9 – 42	MY
22	Quintus oğlu Domo Iconio Quintus Valerius (Gal 13)		Legio VII	Bigeste / Dalmatia	9 – 42	MY

23	Titus oğlu Domo Laranda Titus Ancharenius (Gal 14)		Legio VII	Tilurium / Dalmatia	9 – 42	MY
24	Gaius oğlu Conana Lucius Fabius (LeP 8)		Legio VII	Tilurium / Dalmatia	9 – 42	MY
25	Quintus oğlu Natus sum Quintus Canonis Baebius (LeP 9) (Conana)		Legio VII	Tilurium / Dalmatia	9 – 42	MY
26	Gaius Painius Numisius (LeP 10)	---	Legio VII	Tymandos – Isparta / Lycia et Pamphylia	MÖ 25 – MS 42	MY
27	Gaius Munatius Valens (C 34)	---	Legio VII	Macar Kalesi - Kestroi / Cilicia	I. - II. yy	AY
28	Lucius oğlu Domo Conana Lucius Oppius Segninus (LeP 11)		Legio VII	Bigeste – Bosna / Dalmatia	9 – 42	MY

29	Lucius oğlu Domo Myliada Lucius (Milas) Domitius Aquilus (As 14)	Legio VII	Bigeste – 9 – 42 Bosna Hersek / Dalmatia	MY
30	Lucius oğlu Muliade (Milas) Lucius Herennius (As 15)	Legio VII	Bigeste – 9 – 42 Bosna Hersek / Dalmatia	MY
31	Gaius oğlu Ninica Gaius Iulius (C 35)	Legio VII	Tilurium / 9 – 42 Dalmatia	MY
32	Gaius oğlu Amblada Gaius Longinus (Gal 15)	Legio VII	Tilurium / 9 – 42 Dalmatia	MY
33	Titus oğlu Pesenunto Titus (Pessinus) Valerius Germanus (Gal 16)	Legio VII	Tomi – 71 – 100 Constanta / Moesia Inferior	MY
34	Gaius oğlu Domo Gaius Pessinunte Marcilus (Gal	Legio VII	Bigeste – 42 – 50 Bosna Hersek /	MY

	17)				Dalmatia		
35	Lucius oğlu Pesinunte Lucius Riccius (Gal 18)			Legio VII	Narona / Dalmatia	9 - 42	MY
36	Lucius oğlu [Pessinunte] Lucius Atilius (Gal 19)			Legio VII	Narona / Dalmatia	9 - 42	MY
37	Titus oğlu Domo Titus Varius Pessinunte (Gal 20)			Legio VII	Bigeste – Bosna Hersek / Dalmatia	9 – 42	MY
38	Gnaeus oğlu Pessinunte Gnaeus Domitius (Gal 21)			Legio VII	Tilurium / Dalmatia	9 – 42	MY
39	Titus oğlu Domo Sebaste Titus Sabinus (As 42)			Legio VII	Salona / Dalmatia	9 – 42	MY
40	Marcus oğlu Sebastopoli Marcus Sosius (BeP)			Legio VII	Bigeste – Bosna Hersek /	9 – 42	MY

	38)				Dalmatia		
41	Quintus Igenesius Ferox (As 16)	Domo Troade	[Legio VII]	Salona / Dalmatia	9 – 42	MY	
42	Lucius oğlu Lucius Mummius (Gal 9)	Ancyra	Legio VII	Tilurium / Dalmatia	9 – 42	MY	
43	Quintus oğlu Lucius Ancheranus (Gal 109)	Laranda	Legio VII	Tilurium / Dalmatia	9 – 42	MY	
44	Gaius Iulius Ponticus (BeP 37)	Deductus Scupos	Legio VII	Scupi Kuzey Makedonya a / Moesia Superior	– II. – III. yy	MY	
45	Marcus Aurelius Asklepiades (As 17)	--- (καὶ τῆς Πατρίδος)	Legio VII Claudia	Cotiaeon / Kütahya	183/4 (Sulla miladı) ya da 237/238 (Actium miladı)	AY	

46	Titus Claudius Successus (As 12)	Pergamon			Legio VII Claudia pia fidelis	Viminaciu m / Moesia Superior	195	OY
47	Isidorus (As 13)	Cybera			Legio VII Claudia pia fidelis	Viminaciu m / Moesia Superior	195	OY
48	Domitius (BeP 35)	Nicomedia			Legio VII Claudia pia fidelis	Viminaciu m / Moesia Superior	195	OY
49	[---]tus?, Ancyra (Gal 99)	Ancyra			Legio VII Claudia pia fidelis	Viminaciu m / Moesia Superior	195	OY
50	Titus oğlu Gaius Curiatius Secundus (As 69)	Domo Troade	Augusta		Legio VII Claudia	Solona / Dalmatia	I. yy	MY
51	Pontius Galates (Gal	---			[Legio VII Claudia?]	Devrek / Zonguldak	42 sonrası	MY

	123)			pia fidelis	–				
						Provincia			
						Bithynia et			
						Pontus			
52	Tiberius Claudius Mansuetus (As 55)	Domo Pergamo Asiae		Legio III Flavia Felix	Napoli / Italia		71 – 300	MY	
53	Marcus Aurelius Athenius (As 18)	---		Legio III Flavia [Felix]	Apamea Cibotus – Dinar / provincia Asia		161 – 250	MY	
54	Gaius Valerius Valens (As 52)	---		Legio III Flavia [Felix]	Singidunu m / Moesia Superior		II. – III. yy.	MY	
55	Gaius Aelius Alexander (Gal 22)	Ancora		Legio III Flavia Felix	Aquincum – Budapeşte / Pannonia Inferior		162 – 166	MY	
56	Aurelius Asclepiades (Gal 23)	---		Legio III Flavia	Ancyra – Galatia		III. yy	MY	

57	Marcus Lucretius Proclus (BeP 40)	Prusa	Legio veya Adiutrix	[I Prusa - II] Bithynia et Pontus	II. – III. yy	MY
58	Titus Basus (As 19)	Efeso	Legio veya Adiutrix	[I Dunavecse II] – Macaristan / Pannonia Inferior	51 – 150	MY
59	Gaius Manilius (Gal 24)	natione --- domo Galatia Ancyra	Legio Adiutrix	II Dunaújváros / Intercisa / Pannonia Inferior	II. – III. yy.	MY
60	Publius Aelius (Gal 25)	Ancyra	Legio Adiutrix	II Aquincum / Pannonia Inferior	II. yy.	MY
61	[---]lius? (Gal 26)	Ancyra	Legio Adiutrix	II Aquincum / Pannonia Inferior / Macaristan	II. yy	MY

62	Marcus Aurelius Domitianus (Gal 27)	Domo Ancyra	Legio Adiutrix	II	Szentendre – Ulcisia Castra / Pannonia Inferior	220 – 250	MY
63	Kleon (LeP 48)	---	λεγιῶνος δευτέρας τῆς		Mamatlar, Elmalı Müzesi Bahçesi, Pannonia'da ki 2. lejyon, Pannonia'da	II – III. yy	MY
64	Sextus Gellius Urbicus (C 36)	Natione Cilix	Legio Adiutrix	I	Carnuntum / Pannonia Superior	118 – 200	MY
65	Artemonis oğlu Diomedes (As 20)	Phrygio	Legio Adiutrix	I	Neapolis – Italia	22 Aralık 68	DM
66	Marcus Munatius Placidus (Gal 28)	Iconio (Iconium kentinden)	Legio Adiutrix fidelis	I	Brigetio - Komaram / Pannonia Superior	120 – 150	MY

67	Septimius Vettius Papirianus (Ca 2)	Domo Samisatis	Legio I Adiutrix	Aquincum / Pannonia Inferior	230 – 250	MY
68	Aelius Tertullus (BeP 72)	Νηκομηδεύς, Nicomedia'lı	Legio I veya II Adiutrix	Neoklaudi opolis – Vezirköpr ü / Bithynia et Pontus	II. – III. yy.	MY
69	Aurelius Farnax (Ca 3)	---	Legio V Macedonica	Potaissa – Turda / Dacia Romanya	MS 212	AY sonrası
70	Aurelius Kallisthenes (Gal 29)	---	Legio V Macedonica	Ancyra / Galatia	III. yy.	MY
71	Publius oğlu Publius Scribonius Varus (As 21)	Epheso	Legio V Macedonica	Oescus – Guljanci / Moesia Inferior – Bulgarista n	130 – 150	MY
72	Publius Scribonius	[Epheso]	Legio V	Oescus – Guljanci /	130 – 150	

	Celer (As 22)		Macedonica	Moesia Inferior – Bulgarista n		
73	Titus Flavius Valens (BeP 41)	Amastris	Legio V Macedonica	Troesmis – Turcoaia / Moesia Inferior - Romania	151 – 200	MY
74	Marcus Octavius Domitius (BeP 42)	Nicomedia	Legio V Macedonica	Kaspican / Moesia Inferior - Bulgarista n	MS 2. yy	MY ortaları
75	Iulius Ponticus (BeP 43)	natus Amastris	Legio V Macedonica	Troesmis – Turcoaia / Moesia Inferior - Romania	131 – 170	MY
76	Sentius Ponticus (BeP 44)	[natus Amastris]	Legio V Macedonica	Troesmis – Turcoaia / Moesia Inferior - Romania	131 – 170	
77	Sentius	[natus Amastris]	Legio V	Troesmis –	131 – 170	

	Ponticus (BeP 45)		Macedonica	Turcoaia / Moesia Inferior - Romania		
78	Lucius Iulius --- Maximus (BeP 46)		Legio V Macedonica	Kureller – Amasya / Bithynia et Pontus	130 – 200	MY
79	Valerius Firmus (BeP 123)	Domo Nicia	Legio V Macedonica	Troesmis – Moesia Inferior	II. yy	MY
80	Gaius Herennius Maximus (C 40)	civitas Syedrensi	Legio V Macedonica	Cilicia - Syedra	1 – 130	OY
81	Gaius Antistius Valens (Gal 30)	Ancyra	Legio V Macedonica	Troesmis / Moesia Inferior	107 – 197	MY
82	Titus Flavius Alexander (Gal 31)	Ancyra	Legio V Macedonica	Troesmis / Moesia Inferior	138 – 161	OY
83	Gaius Egnatius	Ancyra	Legio V Macedonica	Troesmis / Moesia	II. yy.	MY

	Valens (Gal 32)					Inferior		
84	Gaius Egnatius Valens (Gal 33)	[Ancyra]		Legio V Macedonica	Troesmis / Moesia	II. yy.		
85	Gaius Iulius Valens (BeP 120)	Domo Amasia		Legio V Macedonica	Tropaeum Traiani – Adamclisi / Moesia Inferior	131 – 170	MY	
86	Gaius Gaius Roscius Capito (As 23)	oğlu Troada		Legio V Macedonica	Oescus – Guljanci, Bulgarista n / provincia Moesia Inferior	31 – 70	MY	
87	Aulus Laberius Camerius (C 70)	---		Legio V Macedonica	Hieropolis – Kastabala / Cilicia	117 – 120	OY	
88	Lucius Pontius Seneca (Gal	---		Legio V Macedonica	Ancyra - Galatia	I. – II. yy.	MY	

34)

89	Aurelius Manes (Gal 90)	---	Legio V Macedonica	Cluj Napoca / Dacia	- III. yy	MY
90	Aurelius Museus (Gal 91)	---	Legio V Macedonica ?	Cluj Napoca / Dacia	- III. yy	
91	Quntius oğlu Quintus Cassius Saturninus (As 53)	Zmyrn(a)	Legio V Macedonica , Legio III Scythica	Dorylaion, provincia Asia	?	MY
92	Aurelius Marcianus (As 50)	---	[Legio V Macedonica]	Potaissa Romania / Dacia	- III. yy	AY
93	Okunmuyor (Gal 122) Yüzbaşı	Ancyra	[Legio V Macedonica]	Bilhorod - Dnistrows kyj / Akkerman (Ukrayna), Barbaricu m	138	AY
94	Gaius Plancius (Gal	Domo Ancyra	[Legio V Macedonica	Troesmis / Moesia	163	İY/

	121)]		Inferior		OY
95	Gaius Atilius Sabinus (BeP 130)	Amasio		Legio V Macedonica	Amwas – Emmaus / Filistin, provincia Syria	68 – 70	MY
96	Gaius Iulius Magnus (Gal 36)	Ancyra		Legio Italica	I Novae Zıstovi / Moesia Inferior	131 – 150	MY
97	Aurelius Gaius (Gal 37)	Pessinus (εις πατρίδα γαῖαν Πεσσινουντίω)	(εις γαῖαν)	Legio Italica, Legio VIII Augusta, Legio I Iovia Scythica	I Adaköy - Aslanapa başları - Kütahya - Asia	IV. yy.	MY
98	Gaius Crispinus Firmus (LeP 12)	Aspendo		Legio Italica	I Sucidava / Dacia	131 – 200	MY
99	Maximus (Gal 94)	---		Legio Italica	I Laranda / Galatia	?	MY

100	Aelius Antiochianus (As 24)	---	Legio Claudia	XI	Cybira / provincia Asia	II. yy.	MY
101	Titus Flavius Rufus (BeP 119)	Domo Amasia	Legio Claudia	XI	Sebeş / Dacia	II. yy	MY
102	Titus Cillius (Gal 38)	Domo Laranda	Legio XI		Skradin / Dalmatia	9 – 42	MY
103	Giaus Iulius Crescens (As 43)	---	Legio Claudia	XI	Thyatira – Akhisar / provincia Asia	42 – 200	MY
104	Marcus Domitius Quintianus/B arbarus (BeP 106)	---	Legio Claudia	XI	Klaudiopo lis – provincia Bithynia et Pontus	?	OY
105	Rufus (BeP 125)	Nicomedia?	Legio XI		Burnum, Dalmatia	9 – 42	MY
106	Marcus oğlu Marcus Cupitius Paulus (BeP	Amasia	Legio Claudia fidelis	XI pia	Burnum / Dalmatia	42 – 100	MY

129)

107 Lucius oğlu Tavia (Tavium) Legio XI Burnum / 42 – 69 MY
Lucius Claudia pia Dalmatia
Magnus fidelis
Clemens (Gal
120)

108 Iulius --- Legio XIII Alba Iulia II. – III. yy T/O
Deiotoraus Gemina – Apulum F
(Gal 39) / Dacia

109 Aelius --- Legio XIII Alba Iulia II. – III. yy T/O
Deiotarus Gemina – Apulum F
(Gal 40) / Dacia

110 Aelius --- Legio XIII Alba Iulia II. – III. yy T/O
Brogitaros Gemina – Apulum F
(Gal 41) / Dacia

111 Gaius oğlu Epiphania Legio XIII Napoca – 171 – 270 AY
Gaius Cassius Gemina Cluj /
Proculeianus Dacia
(C 42)

112 Iulius --- Legio XIII Alba Iulia 168 – 275 AY
Alexander Gemina / Dacia
(BeP 47)

113	Gaius Petronius Iustus (Gal 42)	---	Legio XIII Gemina	Sarmizege tusa / Dacia Superior	II. – III. yy	AY
114	Aurelius Magnus (As 25)	---	Legio XIV Gemina	Hieropolis – Pamukkale / provincia Asia	III. yy.	MY
115	Gaius Iulius Aquilus (Gal 43)	---	Legio XIII Gemina	Balçıkhisar r (Haymana) / provincia Galatia	II. – III. yy	MY
116	Aurelius Nestor (Gal 44)	---	Legio XIII Gemina	Iconium - Galatia	III. yy	MY
117	Aurelius Maximus (Gal 45)	---	Legio XIII Gemina			

118	Aurelius Atticus (As 26)	---	Legio XIII Gemina	Sebaste (Uşak) – Phrygia / provincia Asia	III. yy.	OY
119	Anicius Niger (BeP 50)	Prusiade	Legio III Augusta	Lambaesis - Numidia	69 – 117	OY?
120	Okunmuyor (BeP 51)	Prusiade	Legio III Augusta	Lambaesis - Numidia	69 – 117	
121	Gaius Munilius Rufus (BeP 52)	Prusiade	Legio III Augusta	Lambaesis - Numidia	69 – 117	
122	[---]s Antiochus (BeP 53)	Prusiade	Legio III Augusta	Lambaesis - Numidia	69 – 117	
123	Iulius Iulianus (BeP 54)	Nicomedia	Legio III Augusta	Lambaesis - Numidia	69 – 117	
124	[---] Marcianus (BeP 55)	Nicomedia	Legio III Augusta	Lambaesis - Numidia	69 – 117	

125	[---] Quintullus (BeP 56)	Nicomedia	Legio III Augusta	Lambaesis - Numidia	69 – 117
126	Callicies (BeP 57)	Nicomedia	Legio III Augusta	Lambaesis - Numidia	69 – 117
127	Sanctus (BeP 58)	Nicomedia	Legio III Augusta	Lambaesis - Numidia	69 – 117
128	Cornelius Sabinus (BeP 59)	Nicomedia	Legio III Augusta	Lambaesis - Numidia	69 – 117
129	Titus Papius Flaminalis (BeP 60)	Nicomedia	Legio III Augusta	Lambaesis - Numidia	69 – 117
130	Lucius Claudius Agrippa (BeP 61)	Nicomedia	Legio III Augusta	Lambaesis - Numidia	69 – 117
131	Gaius Vibius Celer (BeP 62)	Nicomedia	Legio III Augusta	Lambaesis - Numidia	69 – 117
132	Marcus Appius Sossianus	Nicomedia	Legio III Augusta	Lambaesis - Numidia	69 – 117

(BeP 63)

133 Marcus Nicomedia Legio III Lambaesis 69 – 117
Sosianus Augusta - Numidia
Macrinus
(BeP 64)

134 Publius Nicomedia Legio III Lambaesis 69 – 117
Luceius Augusta - Numidia
Marcianus
(BeP 65)

135 [---] Stertinus Nicomedia Legio III Lambaesis 69 – 117
Maximus Augusta - Numidia
(BeP 66)

136 Lucius Nicomedia Legio III Lambaesis 69 – 117
Antistius Augusta - Numidia
Lucianus
(BeP 67)

137 Quintus Nicomedia Legio III Lambaesis 69 – 117
Decrius Augusta - Numidia
Severus (BeP
68)

138 Marcus Nicomedia Legio III Lambaesis 69 – 117
Statius Augusta - Numidia
Maximus

(BeP 69)

139	Lucius Minucius Paulus (BeP 70)	Nicomedia	Legio III Augusta	Lambaesis - Numidia	69 – 117	
140	[---?]ius Lucianus (BeP 71)	Claudiopolis	Legio III Augusta	Lambaesis - Numidia	69 – 117	
141	İsmi okunmayan centurio (BeP 73)	Oriundus Nicaea	Legio III Augusta ve Legio XX Victrix	Camulodu num / Britannia	71 – 87	MY
142	Lucius Pontius Varronius Seneca (Gal 35)	---	Legio III Augusta	Dutlu – Germia (Eskişehir – Ankara arasında) / Galatia	70 – 80	OY
143	Iulianus (C 44)	Tharsos	[Legio III Augusta]	Lambaesis / Numidia	?	AY/ LM?
144	Maximus (C 43)	Tharsos	[Legio III Augusta]	Lambaesis / Numidia	?	

145	Antiochianus (C 45)	Tharsos	[Legio III Augusta]	Lambaesis / Numidia	?	
146	Postumus (C 46)	Tharsos	[Legio III Augusta]	Lambaesis / Numidia	?	
147	Gaius Iulius Atticus (C 47)	Tarsos	Legio III Augusta	Lambaesis / Numidia	?	MY
148	Aurelius Nicostratos (C 48)	Tharso	[Legio III Augusta]	Lambaesis / Numidia	III. yy	İY/L M
149	Marcus Iulius Proculus (C 76)	Adana	Legio III Augusta	Lambaesis / Numidia	?	MY
150	Publius Aelius Minucianus (As 27)	Sardis	[Legio III Augusta]	Lambaesis / Numidia	II. yy.	MY
151	Tiberius Claudius Severus (BeP 108)	Claudiopolis	[Legio III Augusta]	Lambaesis / Numidia	117 - 138	İY/L M

152	Cosconius C[---]? (BeP 107)	Pompeiopolis	[Legio III Augusta]	Lambaesis / Numidia	117 - 138	
153	Amullius Celer (BeP 109)	Claudiopolis	[Legio III Augusta]	Lambaesis / Numidia	117 - 138	İY/L M
154	Lucius Musius October (BeP 118)	Nicomedia	Legio III Augusta, <i>cohors</i> <i>vigiles</i> ve <i>cohors</i> <i>praetoriae</i>	Roma	I. – II. yy.	MY
155	Gaius Iulius Longus (BeP 74)	Amiso	[Legionis III Cyrenaica]	Nicopolis / Aegyptus	90 – 96	Pap.
156	Okunmuyor (BeP 75)	Chrysopolis?	[Legio XXII]? ⁸⁵⁵	Aegyptus	Augustus dönemi	Pap.
157	Gaius Iulius [---]us? (As 28)	---	Legio III Cyrenaica	Acmonia – Uşak / provincia Asia	II. – III. yy	MY
158	Gaius Iulius Tavio		Legio III	İskenderiy	41 – 68	MY

⁸⁵⁵ Papirüste adı geçen diğer askerler için **bk. aş.** 186 – 190 arası satırlar.

	Marcellinus (Gal 62)			Cyrenaica e / Aegyptus		
159	Marcus oğlu Gangra Marcus Longinus (Gal 64)		Legio III Cyrenaica e / Aegyptus	İskenderiy ?		MY
160	Gaius oğlu Amasia Gaius Niger (Gal 63)		Legio III Cyrenaica e / Aegyptus	İskenderiy ?		
161	Lucius oğlu --- Lucius Ancharius Capito (LeP 17)		Legio III Cyrenaica Lycia et Pamphylia	Antalya / ?		MY
162	Gaius oğlu Nicaeus Gaius Valerius (BeP 76)		legio III ve/veya, Leg. XXII Aegyptus (Sina Yarımadas 1)	Klaudiano MÖ 25 – n - MS 50? M		İY/L M
163	Lucius oğlu Sebastopolitanus Lucius Licinius (BeP 77)		legio III ve/veya, Leg. XXII Aegyptus (Sina Yarımadas	Klaudiano MÖ 25 – n - MS 50?		

1)

164 Gaius oğlu Pompeiopolitan legio III Klaudio MÖ 25 –
Gaius Sossius us ve/veya, n - MS 50?
(BeP 78) Leg. XXII Aegyptus

(Sina
Yarımadası

1)

165 Gaius oğlu Castabaleus legio III Klaudio MÖ 25 –
Gaius ve/veya, n - MS 50?
Longinus (C Leg. XXII Aegyptus

49)

(Sina
Yarımadası

1)

166 Gaius oğlu Castabaleus legio III Klaudio MÖ 25 –
Gaius ve/veya, n - MS 50?
Aufidius (C Leg. XXII Aegyptus

50)

(Sina
Yarımadası

1)

167 Marcus oğlu Ancyranus legio III Klaudio MÖ 25 –
Marcus ve/veya, n - MS 50?
Lollius (Gal Leg. XXII Aegyptus

46)

(Sina
Yarımadası

1)

- 168 Marcus oğlu Ancyranus legio III Klaudio MÖ 25 –
 Marcus ve/veya, n - MS 50?
 Lollius (Gal Leg. XXII Aegyptus
 47) (Sina
 Yarımadas
 1)
- 169 Marcus oğlu Ancyranus legio III Klaudio MÖ 25 –
 Marcus ve/veya, n - MS 50?
 Lollius (Gal Leg. XXII Aegyptus
 48) (Sina
 Yarımadas
 1)
- 170 Gaius oğlu Ancyranus legio III Klaudio MÖ 25 –
 Gaius Didius ve/veya, n - MS 50?
 (Gal 49) Leg. XXII Aegyptus
 (Sina
 Yarımadas
 1)
- 171 Gaius oğlu Ancyranus legio III Klaudio MÖ 25 –
 Gaius ve/veya, n - MS 50?
 Aufidius (Gal Leg. XXII Aegyptus
 50) (Sina
 Yarımadas
 1)
- 172 Publius oğlu Ancyranus legio III Klaudio MÖ 25 –
 Publius ve/veya, n -

	Papirius (Gal 51)		Leg. XXII	Aegyptus (Sina Yarımadası 1)	MS 50?
173	Gaius oğlu Ancyranus Gaius Valerius (Gal 52)		legio III ve/veya, Leg. XXII	Klaudiano n Aegyptus (Sina Yarımadası 1)	MÖ 25 – MS 50?
174	Gnaeus oğlu Ancyranus Gnaeus Otacilius (Gal 53)		legio III ve/veya, Leg. XXII	Klaudiano n Aegyptus (Sina Yarımadası 1)	MÖ 25 – MS 50?
175	Lucius oğlu Ancyranus Lucius Longinus (Gal 54)		legio III ve/veya, Leg. XXII	Klaudiano n Aegyptus (Sina Yarımadası 1)	MÖ 25 – MS 50?
176	Gaius oğlu Ancyranus Gaius Granius (Gal 55)		legio III ve/veya, Leg. XXII	Klaudiano n Aegyptus (Sina Yarımadası 1)	MÖ 25 – MS 50?

1)

177 Gaius oğlu Ancyranus legio III Klaudio MÖ 25 –
Gaius ve/veya, n - MS 50?
Cornelius Leg. XXII Aegyptus
(Gal 56) (Sina
Yarımadası
1)

178 Titus oğlu Tavionensis legio III Klaudio MÖ 25 –
Titus ve/veya, n - MS 50?
Antonius Leg. XXII Aegyptus
(Gal 57) (Sina
Yarımadası
1)

179 Gaius oğlu Tavionensis legio III Klaudio MÖ 25 –
Gaius Sentius ve/veya, n - MS 50?
(Gal 58) Leg. XXII Aegyptus
(Sina
Yarımadası
1)

180 Sextus oğlu Tavionensis legio III Klaudio MÖ 25 –
Sextus Lusius ve/veya, n - MS 50?
(Gal 59) Leg. XXII Aegyptus
(Sina
Yarımadası
1)

181	Lucius oğlu Tavionensis Lucius Longinus (Gal 60)	legio III ve/veya, Leg. XXII	Klaudiano n Aegyptus (Sina Yarımadas 1)	MÖ 25 – MS 50?
182	Gaius oğlu Gangrenus Caius Helvius (Gal 61)	legio III ve/veya, Leg. XXII	Klaudiano n Aegyptus (Sina Yarımadas 1)	MÖ 25 – MS 50?
183	Marcus oğlu Sidetes Marcus Valerius (LeP 14)	legio III ve/veya, Leg. XXII	Klaudiano n Aegyptus (Sina Yarımadas 1)	MÖ 25 – MS 50?
184	Marcus oğlu İsindeſis Marcus Cassius (LeP 15)	legio III ve/veya, Leg. XXII	Klaudiano n Aegyptus (Sina Yarımadas 1)	MÖ 25 – MS 50?
185	Marcus oğlu Etennesis Marcus	legio III ve/veya,	Klaudiano n	MÖ 25 –

	Longinus (LeP 16)			Leg. XXII	Aegyptus (Sina Yarımadası 1)	MS 50?	
186	Gaius oğlu Ancyra Canidius (Gal 68)			[Legio XXII]?	Ihnasya el Madina / Aegyptus	Augustus dönemi	Pap.
187	Quintus oğlu Ancyra Baebius (Gal 69)			[Legio XXII]?	Ihnasya el Madina / Aegyptus	Augustus dönemi	
188	Lucius oğlu Pesinuntem Sulpicius (Gal 70)			[Legio XXII]?	Ihnasya el Madina / Aegyptus	Augustus dönemi	
189	Sextus oğlu Ancyra Cornelius (Gal 71)			[Legio XXII]?	Ihnasya el Madina / Aegyptus	Augustus dönemi	
190	Gaius? oğlu Pesinuntem Genucius (Gal 67)			[Legio XXII]?	Ihnasya el Madina / Aegyptus	Augustus dönemi	
191	Sextus oğlu Galata Sextus Munatius (Gal 65)			Legio XXII	İskenderiy e /Aegyptus	I. yy.	MY ?

192	Paulinus (LeP 18)	Oinoanda	Legio XXII	İskenderiy e / Aegyptus	71 – 130	MY
193	Titus Flavius (BeP 79)	Prusiade	Legio XXII	İskenderiy e / Aegyptus	71 – 130	
194	Marcus oğlu Marcus Liburnius Saturninus (Gal 76)	Ancyra	Legio XXII	İskenderiy e / Aegyptus	yakl. 65	MY
195	Marcus oğlu Marcus Valerius Saturninus (Gal 77)	Ancyra	Legio XXII	İskenderiy e / Aegyptus	yakl. 65	
196	Gaius Terentius Asclepiades (BeP 80)	Prusa	legio Traiana Fortis	II Nicopolis - Aegyptus	157	OY
197	Titus Flavius Tertius (BeP 81)	Nicomedia	legio Traiana Fortis	II Nicopolis - Aegyptus	157	

198	Titus Helvius Neo (BeP 82)	Amiso	legio Traiana Fortis	II	Nicopolis - Aegyptus	157	
199	Gaius Bassius Celer (Gal 66)	Tavio	legio Traiana Fortis	II	Nicopolis - Aegyptus	157	
200	Gaius Iulius Magnus (C 51)	Anazerbo	legio Traiana Fortis	II	Nicopolis - Aegyptus	157	
201	Lucius Bellenius Iulianus (LeP 19)	Pergi	legio Traiana Fortis	II	Nicopolis - Aegyptus	157	
202	[---]ilius? Rufus (BeP 83)	Nicomedia	legio Traiana Fortis	II	Alexandri a / Aegyptus	194	OY?
203	[---] Bassus (Ca 15)	Samosata	legio Traiana Fortis	II			
204	Aurelius Quintianus (C 52)	Natione Cilix	Legio Traiana	II	Nicopolis / Aegyptus	212 – 250	MY

205	Okunmuyor (As 44)	---		Legio Fretensis	X	Kızılköy Ezine / Çanakkale	I. yy	MY
206	Marcus Messius Pudens (Gal 72)	domo Ancyra		Legio Fretensis	X	Roma	?	MY
207	Marcus Sempronius Celer (Gal 73)	domo Pessenunto		Legio Fretensis	X	Roma	?	MY
208	Lucius Lucius Valerius Teidia (As 29)	oğlu ---		Legio Gallica	III	Sardis / provincia Asia	II. yy	MY
209	Aurelius Onesimos (As 33)	---		Legio Illyricorum	I	Tralles - Güzelhisar (Aydın)	III. yy	MY
210	Publius Alfius (BeP 84)	---		Legio Ferrata	VI	Prusias ad Hypium - Düzce	14 – 37	AY

211	Gaius Trollius (LeP 20)	εις την ιδίαν πατρίδα, memleketine ...	Legio Ferrata	VI	Balat (Çamlık yakınların da, Burdur Cremna yakınında)	72	AY
212	Publius Pontius Rufus (BeP 122)	---	Legio Ferrata/ λεγεῶνος ζ' Σιδηρᾶς	VI	Chiliokom on – Amasia / Pontus	II. yy.	MY
213	Gaius Seius Atticus / Moskhas (As 30)	Μειλήσιος / Milet'li	/ Λεγιῶνος ἕκτης, Legio VI		Hieropolis – Denizli	II. yy	MY
214	Titus Flavius Herennius (LeP 49)	---	λεγεῶνος ἕκτης Legio VI		Tyriaion / Lycia	II. – III. yy	MY
215	Hristos oğlu - --s ? (BeP 85)	---	Melitene Orgugahı'n da / [Legio XII Fulminat a]		Vezirköpr ü – Neoklaudi opolis (Samsun)	II – III. yy.	MY
216	Paullinus (Gal 75)	---	Legio Fulminata	XII	Yalvaç / Galatia	I. yy	MY

217	Gaius Iulius (C 53)	ἐπανελθὼν (Geri döndü)	δωδεκάτου τάγματος / 12. [Legio XII Fulminata]	Himmetli Köyü, Adana Saimbeyli ilçesi / Cilica	II. – III. yy	MY
218	Marcus Antonius Longus (Gal 74)	---	Legio XII Fulminata	Kavak/Lystra (Isauria) / Provincia Galatia	?	MY
219	Aurelius Neon Hierax (C 71)	---	λεγεῶνος IB (Legio XII Fulminata)	Cebel Ires Dağı - Laertes / provincia Cilicia	III. yy	MY
220	Gaius Iulius Leonides Athenaios (C 54)	---	λεγεῶνος ις' Φλ(αβίας) Φίρμης [Legio XVI Flavia Firma]	Mopsuestia - Yakapınar / Cilicia	?	AY
221	Gaius Iulius Celer (C 69)	Isauria	legio III Scythicae, XVI Flavia Firma, XIII	Apulum - Alba Iulia / Dacia	II. – III. yy.	AY

Geminae

222	Iulius Cullius ? (Gal 95)	?	Legio XVI Falvia Firma	Kuzviran / Galatia	?	?
223	Valerius Saturnilus (BeP 86)	ελθών εις την ιδίαν πατρίδα έτελεύτα, [vatanına dönmeyi başardı]	έν Σατάλοις, Legio XVI Flavia Firma	Neoclaudi opolis – Paphlagon ia / Bithynia et Pontus	?	AY
224	Titus oğlu Titus Flavius Isaurus (As 31)	Astypalae	Legio XV Apollinaris	Carnuntum / Pannonia Superior	70 – 100	MY
225	Sextus Iulius Quintilus (Gal 78)	Antiochia [Pisidiae?]	Legio XV Apollinaris	Carnuntum / Pannonia Superior	MS 84 – 87 ya da MS 79 – 84	MY
226	Iulius Terentius (Gal 79)	---	λεγεῶνος τέ απολλιναρί ας / [Legio XV Apollinaris]	Yalıhöyük / Konya / Galatia	?	AY

227	Titus Aurelius Apollinarius (Ca 16)	Caesarea	Legio XV Apollinaris	Trapezus / Bithynia et Pontus	II. yy	MY
228	Valerius Paullus (Gal 100)	---	Legio XV Apollinaris	Hatunsara y – Lystra (Konya) / Galatia	II. yy	MY
229	Valerius Pacatus (Gal 101)	---	Legio XV Apollinaris	Hatunsara y – Lystra (Konya) / Galatia	II. yy	
230	Marcus Seius [---]? (LeP 21)	---	Legio XV Apollinaris	Prostanna – Pisidia / Lycia et Pamphylia	64 – 68	AY
231	Lucius Ouptorios Agrippa Aristianos (Gal 80)	---	λεγιῶνος ιε΄ Ἀπολλιναρί ας / Legio XV Apollinaris	Cremna – ? Pisidia / Galatia		MY ?
232	Aurelius Antipatros (BeP 87)	---	λεγιῶνος δ΄ Σκυθηκῆς Legio IV	Nikaia – Tarpak (Bilecik) / provincia	II. yy	MY

				Scythica	Bithynia et Pontus		
233	Marcus Aurelius Posidius Obrimos (C 55)	---		λεγεῶνος δ΄ Σκυθικῆς - Legio IV Scythica	Kolybrass (Ayasofya /Antalya) / Cilicia	III. yy	OY
234	Lucius Valerius Longidus (BeP 88)	---		ἐν λεγιῶνι [τετάρτη] Σκυτικῆ - Legio IV Scythica	Claudiopo lis – Bolu / Bithynia et Pontus	?	MY
235	Ademis (Gal 102)	---		λεγεῶνος τρίτης Παρθικῆς / Legio III Parthica	Taşkent, Antalya – Isauria / provincia Lycia et Pamphylia	?	MY
236	Titus Flavius Domitianus (BeP 121)	domo Nicomedia		Legio III Parthica Severiana	Roma	222 – 224	AY
237	Niketes (Gal 81)	---		λεγιῶνος πρ(ώτης Παρτικῆς, Legio I	Ancyra / Galatia	III. yy	MY

				Parthica			
238	Marcus Aurelius Kal[likle]s / Kal[listo]s? (As 32)	---		Legio Parthica	I Aphrodisi as / Provincia Asia	III. yy	MY
239	Hermaios oğlu Aurelius Kornous Karmonos (LeP 22)	Pyros yakinlarındaki koloniden Balboursa'lı	Nehri bir	λεγεῶνι πρειμο παρθικῶ Legio Parthica	Kozağaç (Burdur) / Provincia Lycia et Pamphylia	III. yy	MY
240	Papianus Pompeius (BeP 128)	---		λεγιῶνος πρώτης Παρθικῆς Σεβηθηριαν Γορδιανῆς / Legio Parthica Severiana Gordiana	Nikaia / provincia Bithynia et Pontus	238 – 244	AY
241	Helvius Konon (C 56)	---		λεγεῶνος Ἀλβανῶν Legio Parthica	Kanytella / Cilicia	III. yy.	MY

242	Marcus Aurelius Neon (C 57)	---	λεγιῶνος β΄ Παρθεικῆς / Legio II Parthica	Gevinde Kalesi – Antalya / Cilicia	III. yy	MY
243	Males (LeP 24)	---	Legio II	Antalya, Elmalı / Lycia et Pamphylia	Augustus dönemi?	İY/L M
244	Mindrion (LeP 25)	---	Legio II	Antalya, Elmalı / Lycia et Pamphylia	Augustus dönemi?	
245	Gales oğlu Mindrion (LeP 26)	---	Legio II	Antalya, Elmalı / Lycia et Pamphylia	Augustus dönemi?	
246	Kastor (LeP 27)	---	Legio II	Antalya, Elmalı / Lycia et Pamphylia	Augustus dönemi?	
247	Konfulasis (LeP 28)	---	Legio II	Antalya, Elmalı / Lycia et Pamphylia	Augustus dönemi?	

248	Onesimos oğlu Trokonđas Kana (LeP 29)	---	Legio II	Antalya, Elmalı / Lycia et Pamphylia	Augustus dönemi?
249	Opramos Oupramousis Koneus (LeP 30)	- ---	Legio II	Antalya, Elmalı / Lycia et Pamphylia	Augustus dönemi?
250	Trofimos (LeP 31)	---	Legio II	Antalya, Elmalı / Lycia et Pamphylia	Augustus dönemi?
251	Hermes Areieus Nalektos (LeP 32)	---	Legio II	Antalya, Elmalı / Lycia et Pamphylia	Augustus dönemi?
252	Onobaros (LeP 33)	---	Legio II	Antalya, Elmalı / Lycia et Pamphylia	Augustus dönemi?
253	[---] β?, Okunmuyor (LeP 23)	---	Legio II	Antalya, Elmalı / Lycia et	Augustus dönemi?

Pamphylia

254	Okunmuyor (BeP 101)	---	Βετρανός λεγιῶνος	Prusa - II. yy Baraklı köyü / Bithynia et Pontus	MY
255	Marcus Aurelius Antoninus (BeP 102)	---	Primipilaris, veteran	Prusias ad II. – III. OY Hypium – yy. Bithynia et Pontus	
256	Aurelius Flavonius Rufinus (BeP 110)	---	centurio deputatus primuspilus tribunus militum urbanicianu s	Apameia – III. yy Mudanya / Bithynia et Pontus	MY
257	Longinus (Gal 96)	---	---	Orta ? Karaviran, Konya, Isauria / provincia Galatia	MY

258	Gaius Iulius Capito (Gal 97)	---	---	Akkilise, Konya, Isauria / provincia Galatia	?	MY
259	Gaius Lucius Valens (C 72)	---	---	Kalın Ören / Cilicia	?	MY
260	Aurelius Popas Krispos (C 37)	---	---	Alisa Isauria (Dalisandos - Sinapıç) / provincia Cilicia	- III. yy	MY
261	Krispos oğlu Aurelius Popas (C 38)	---	Λεγεωνάρχο v- Lejyoner	Alisa Isauria (Dalisandos - Sinapıç) / provincia Cilicia	- III. yy	MY
262	Kekissos oğlu Gaius (C 39)	---	Legio V [Macedonica?]	Konya / Bozkır ilçesinde / Cilicia	III. yy	MY ?

263	Aurelius Sokrates (As 51)	---	---	Kula, Magnesia / provincia Asia	III. yy	MY
264	Okunmuyor (BeP 103)	δομῶ Νεικαία	--- λεγιῶνος?	Nicaea / Bithynia et Pontus	?	MY
265	Gaius Iulius Stratonikos (As 4)	---	signifer	Bilinmiyor , Eskişehir Arkeoloji Müzesi'nde sergilenmektedir	II. - III. yy.	MY
266	Aelius Telephus (C 75)	Ἰσαύρω/ Isauria'dan	Beneficarius	Olympos Antalya / Lycia et Pamphylia	II. – III. yy.	MY
267	Euandros Severos ? (As 41)	---	ἐγὼ στρατιώτης ἦν κεί νης λεγιῶνος	Balıkesir / provincia Asia	III. yy	MY
268	Lucius Antonius oğlu Sagalassos	---	---	Ratiaria / Moesia	1 – 50	MY

	(LeP 44)			Inferior		
269	Gaius Iulius Sempronius Visellius (LeP 47)	---		Beneficarius, veteran	Panemoteichos – Pisidia / Lycia et Pamphylia	240 – 270 OY
270	Kouaternios Mounnienos (Gal 110)	---		commenterius, veteran	Tol Köyü, Seydişehir, Konya – Isauria / provincia Galatia	? MY
271	Gaius Iulius Rufus (Gal 114)	---		centurio	Orta Karaviran, Konya / provincia Galatia	? OY
272	Marcus Aurelius Papias (Gal 116)	---	---		Dalisandos, Konya, Isauria / provincia Galatia	III. yy MY
273	Marcus Seius Demagoras	---	---		Eumeneia, Denizli	I. – II. yy. MY

(As 63)

274 Quintus --- --- Eumeneia, ? MY
Vibius Rufus
(As 64) Denizli

275 Titus --- Primus Savatra, II. yy. ilk MY
Servaeus pilus, Yağlıbayat yarısı
Sabinus (Gal centurio – Konya /
119) legionis provincia
Galatia

276 Quintus eius patriae --- Olbasa, I. yy. AY
Turranius Belenli –
Balbus (As Pisidia /
66) provincia
Asia

277 Okunmuyor patriae --- Olbasa, ? AY
(As 67) dulcissimae Belenli –
Pisidia /
provincia
Asia

278 Severus (BeP Ἀστακίδην --- Sofular/Ge III. yy MY
117) (Nicomedia) rede/ Bolu,
provincia
Bithynia et
Pontus

279	Antonius Severus (BeP 131)	---	Eques legionis		Amastris	II. – III. yy	MY
280	Aureius Marcianus (BeP 133)	---	--- ⁸⁵⁶ (παλαιστρατώτης= veteranus)		Nicomedia	249 – 251	Kurşun ağırık
281	Gnaeus Philopatoros (BeP 100)	Κλαυδιοπολείτης Βειθυνός, Bithynia'nın Claudiopolis kentidnen	cohors I Musulamiorum		Patara / Lycia et Pamphylia	70 – 130	MY
282	Titus Domitius Hieron (BeP 113)	domo Nicomedia	Cohors II Gallorum equitata		Britannia - Voreda	178	AY
283	Antoninus (As 34)	---	cohors I Raetorum		Eumeneia – Denizli / provincia Asia	?	MY
284	Iulius Papias (As 35)		cohors I Raetorum		Eumeneia Işıklı	?	MY

⁸⁵⁶ Asia eyaletinde listelenen Aurelius Marcianus (As 50) ile aynı kişi olma ihtimali bulunmaktadır. Dolayısıyla birliği 5. Macedonica lejyonu olabilir. Detaylı açıklama için bk. **Testimonia As 50** ve **BeP 133**.

		----			(Denizli)		
					Asia		
285	Aurelius Nicias (As 45)	---		cohors Raetorum	I Eumeneia Işıklı (Denizli) Asia	223/224	MY
286	Mamas oğlu Lualis (C 58)	Isauro		cohors Raetorum	I ?	148	DM
287	Serapionis oğlu (Gal 84)	Hera (Antiochia Pisidiae?)		cohortis Raetorum	I Taliata Majdanpe k / Moesia Superior – Sırbistan	28/4/75	DM
288	Diomedes (C 59)	Natione Isaurus		Cohortis Hispanorum	II Stockstadt / Civitas Auderiensium, Germania Superior	II. yy	MY
289	Philadelphus (Ca 9)	Cappadox		cohor XXXII voluntariaru	Civitas Taunensium	91 – 110	MY

					m	Frankfurt / Germania Superior		
290	[---] (Gal 82)	Gaius Ankyra	ex Galatia	regione Thracum	Cohors I	Scarbantia – Sopron / Pannonia Superior	151 - 230	MY
291	Valerius Isauricus (C 60)	Isauricus			decurio ex singularibus	Viminaciu m - Kostolac / Moesia Superior	II. yy.	MY
292	Aelius Munatius (Ca 8)	domo Samosata			cohors I millariae Hemesenor um	Intercisa – Dunaujvar os / Pannonia Inferior	III. yy	MY
293	Gaius Gaius Petronius (C 61)	oğlu (Mopsuestia/Cilia?)	domo Mopsisto cia?)		ala Gemelliana	Scarbantia – Avusturya / Pannonia Superior	45 – 60	MY
294	Crateros (As 36)	---			Decurio --?	Olbasa – ? Yakaköy / provincia		MY

Asia

295	Marcus Lusius Rusticus qui et Tatas (As 37)	---		Cohors I Hispanorum	Olbasa – Yakaköy / provincia Asia	–	?	
296	Okunmuyor (Ca 6)	Cappad(oci)	?		Volubilis, Fas / Mauretani a Tingitana 857	91 – 140	DM	
297	Gaius oğlu Gaius Iulius Saturninus (As 38)	Chios		Cohors I Hispanorum	Koptos / provincia Aegyptus	9/6/83	DM	
298	Longinus olarak da bilinen Isuas oğlu Tlouas (LeP 39)	---		Cohors I Hispanorum	Perge / Lycia et Pamphlyia	I. yy.	MY	

⁸⁵⁷ Diplomanın çok küçük bir kısmı ele geçmiştir. Birliğin yazılı olduğu kısım burada yer almamaktadır. Ancak diplomanın *in situ* olması dolayısıyla Ca 6'nın bulunduğu yerinde konuşlu birliklerden birinde görev yaptığı düşünülmektedir. İsmi okuyamadığımız Ca 6 Asia Minor kökenli askerler arasında memleketinden en uzakta görev yapmış askerdir.

299	Nesis oğlu --- Toues (Capito) (LeP 40)		Cohors I Perge / I. yy. Hispanorum Lycia et Pamphlyia			
300	Cill/is/os oğlu ---, Yazılı bölüm Papaz (C 62) okunmaz durumda		cohortis I Kalın Ören 136 – 138 DM Damascenorum / Cilicia um			
301	Vaxades oğlu Suedrensi Vaxades (LeP 38)		cohortis I ? Sebastenorum miliariae	7/3/160		DM
302	Epaphras Telmesseno oğlu Serpodios (LeP 35)		alae ? Antianae Gallorum et Thracum sagittariae	7/3/160		DM
303	Mutetis oğlu Aspende Muta/Muta(s ?) (LeP 36)		cohortis I ? Damascenorum Armeniacae sagittariae	7/3/160		DM
304	Tatas oğlu Sagalasseno Galata (LeP 37)		cohortis VI ? Ulpiae Petraeorum	7/3/160		DM

305	Lucius oğlu Gaius (BeP 114)	Nicia [Nicaea]	cohortis II Ulpiae Galatarum	Apheca - Phik - Golan Tepeleri / Provincia Syria	139	DM
306	Aggaeus oğlu Barcallippus (Ca 7)	Samosata	Cohors I ? Ascalanitan orum		144	DM
307	Aquilius? oğlu Cunius (C 64)	Isauricus	Alae I ? Thracum		129	DM
308	Andronikos oğlu Alexander (Gal 83)	Antiochia (Pisidiae?)	Cohors III ? Gallorum		121	DM
309	Gaius oğlu Gaius Iulius Valens (As 39)	Tralli [Tralles, Aydm]	cohortis III Gallorum	Nicopolis ad Istrum / provincia Moesia Inferior	19/7/114	DM
310	Lucius oğlu Lucius Titus (C 65) .	Philadelphia	cohort(is) I ? Cilicum		16/9/94	DM

311	Publius Perases 66)	oğlu (C	Aegis	cohortis Cilicum	Municipiu s Montanen sium - Montana / Moesia Inferior - Bulgarista n	7/2/78	DM
312	Longus Valerius Longus 63)	oğlu (C	Isauro	Cohortis I Cilicum Sagittarioru m	?	148 - 153	DM
313	Lucius Lucius Valerius Pudens 85)	oğlu (Gal	Ancyra	cohort(is) I Aquitano m	Deultum – provincia Thracia	82	DM
314	Sarmosis oğlu 67)		Anazarbo(s)	cohortis I Antiochensi um /Moesia Superior	Siscia – Sisak / Pannonia Superior	100	DM
315	Timeas/Tima s? Antonius Timeas	oğlu M. –	Hieropoli(s)	Cohors I Flavia Bessorum	Tricorniu m/Ritopek - Moesia Superior/S	29/1/120	DM

	Timas (As 49)			irbistan		
316	Eumenius oğlu Eupator (BeP 111)	Sebastopoli(s)	vexillatio equitum Illyricor(um)	Gura Padinii – Romanya / Dacia	22/3/129	DM
317	Gaius Aponius Longus (Gal 87)	---	Ala [I Augusta] Colonorum	Lystra / ? Galatia		MY
318	Gaius Aponius Firmus (Gal 86)	---	Ala [I Augusta] Colonorum	Lyconia – ? Konya / Galatia		MY
319	Marcus oğlu Marcus Blossius (BeP 115)	---	cohortis Cypriae	Sinope	I. – II. yy	MY
320	Tarasis oğlu Zenon (Gal 103)	---	numeri Germanicia norum	Alba Iulia - Apulum / Provincia Dacia	150 – 230	MY
321	Aurelius Maximus	---	Decurio	Cluj – Napoca /	III. yy	MY

(Gal 89)

Dacia

322	Selinis oğlu Lamote Industes (C 68)	ex Cilicia (Lamos)	Cohors I ? Thracum Sagittarioru m			142	DM
323	Titus Flavius Longinus (Gal 92)	---	alae II Pannoniaru m	Alba Iulia – Apulum / Dacia		117 – 180	AY
324	Marcus Horatius Numisianus (As 47)	Tironi [Asiae?]	cohors II Lusitanoru m (Aegyptus)	Aegyptus		109	OY?
325	Marcus Marius Cutilius (As 48)	Tironi [Asiae?]	cohors II Lusitanoru m (Aegyptus)	Aegyptus			
326	Marcus Marius Pamphilus (LeP 34)	Tironi [Asiae?]	cohors II Lusitanoru m (Aegyptus)	Aegyptus			

327	Titus Flavius Didimus (As 46)	Tironi [Asiae?]	cohors Lusitanoru m (Aegyptus)	II	Aegyptus		
328	Aurelius Agapomenos (LeP 41)	---	Cohors Flavia Numidorum	I	Perge	II. – III. yy	MY
329	Titus Flavius Clemens (As 56)	---	Cohors IIII Raetorum		Yumaklıca , Otluk Köyü, Kuzeydoğ u Phrygia – Provincia Asia	94 – 138	OY
330	Gaius oğlu Zela Gaius Iulius Rufus (BeP 112)		cohor Pontica equitata civium Romanorum	I	Beyrut – provincia Syria	64 – 70	MY
331	Konidanos Maximus (Gal 98)	---	cohors Tyrriorum, (Tungrorum ya da Traverorum	I	Akkilise Konya Isauria, provincia Galatia	III. yy	MY

)	ala I		
				Gallorum			
				Aetectorigian			
				a ?			
332	Marcus Antonius Rufus (As 54)	Abretteno, (Mysia?)		cohors II Gallorum	Altinum, Moesia Inferior	99	DM
333	Cleon oğlu Maga (LeP 42)	filius Lycio		Cohors I ? Ascalonitor um		93	DM
334	Priskos (BeP 124)	Memleketine geri döndü.		Cohors 1. 2. veya 3. Ulpia Paphlogonia	Sipahiler, Paphlagon ia, Bithynia et Pontus	140 - 150	MY
335	Antiochus oğlu Antiochus (C 74)	Parthus Anazaerbaeus		ala Parthorum et Araborum	Mainz – Mogantiac um / Germania Superior	Augustus – Tiberius dönemi	MY
336	Philippicus oğlu Quintus [Valerius Valens] (Gal 104)	Σαουαθρεύς, (Savatralı)		cohors I Augusta Cyrenaica	Ankara	74 - 107	MY

337	Lucius Valerius Valens (Gal 105)	Σαουαθρεύς, (Savatra1)	cohors I Augusta Cyrenaica	Ankara	74 - 107	
338	Marcus oğlu Valerius Frontonus (C 77)	Anazerbo	---	Sotin/Corn acum - Pannonia Inferior	6/12/157	DM
339	Narkisos oğlu Zosimos (As 57) – Aratos ile birlikte (As 57a)?	Ἀλικερνασέους καὶ Μύνδιος, [Halikarnassos ve Mindios]	Cohors II Thracum equitata, Aegyptus	Yukarı Aegyptus, Asvan Çölü / Aegyptus	I. yy	Pap.
340	Marcus Marius Valens (Gal 106)	Galata	cohors Gallorum et Thracum Classiana	CCCA (Köln) / Germania Inferior	151 - 250	MY
341	Gaius oğlu Gaius Octavius (Gal 108)	domo Savatra [Galatia]	Cohors Augusta (Cohors I Augusta Civ. Rom.?)	Sinope	MÖ 30 – MS 37	MY
342	Gaius oğlu Gaius Valerius	Cremna	Cohortis I Germanoru m, Moesia	?	11/10/146	DM

	Alexander LeP 45)		Inferior				
343	Selius Suntukhionos (BeP 126)	Προυσιεὺς ὑπὸ Ἰππίου [Prusias ad Hypium]	ala Augusta Thracum	III	Prusias ad Hypium / Bithynia et Pontus	?	MY
344	Pompeius Apollinarius (As 68)	---	Decurio Veteran		Boğaz – Boğazköpr ü - Mysia / provincia Asia	?	MY
345	[---]osso]u, Claudiopolis (BeP 99)	[--- Claudiopolis	?		Aegyptus	29/8/95 – 28/8/ 96	Pap.
346	Okunmuyor (BeP 98)	Claudiopolis	?				
347	Okunmuyor (BeP 97)	Claudiopolis	?				
348	[--- P]ompei [---]s? (BeP 96)	Claudiopolis	?				
349	Maximinus	Claudiopolis	?				

358	Baddaeus oğlu Marona (Ca 21)	Commageno	Ala [I] ?	Bosporanor um	102	DM
359	İsmi okunmayan Phrygialı (As 70)	Phrygio	Tuna – Tuna – Balkan Balkan birlikleri? bölgesi?		125 – 138	DM
360	Gaius Tarquitius (Krateros?) (BeP 132)	---	έν σπείρη --- ?	---	MS I. – II. yy	MY
361	Tiberius Claudius Pisonis (As 1)	natione Asianus	Classis Praetoriae Misenenis	Misenum	II. yy.	MY
362	Gaius Servilius Paulinus (Duplicarius) - (As 2)	natione Asianus	Classis Praetoriae Misenenis	Misenum	II. yy.	MY
363	Auspicatus oğlu Aulus Anistius Euphronius (As 3)	Cotiaeum Phrygia	ex Classis Praetoriae Misenenis	Vindobon a – Avusturya / Pannonia Superior	26(10/145	DM

364	Papirius Papirius Oneratus (As 58)	Natione (Phryx?)	Frux	Classis Praetoriae Misenenis	Seleucia Pieria – Samandağ , Hatay / provincia Syriae	II. yüzyıl	MY
365	Titus Flavius Maximus (BeP 1)	natione Ponticus		Classis Praetoriae Misenenis	Atina / provincia Achaia	79 – II. yy	MY
366	Gaius Veratius Maximus (BeP 2)	natione Ponticus		Classis Praetoriae Misenenis	Roma	51 – 150	MY
367	Marcus Aurelius Iettis (BeP 3)	natione Ponticus		[Classis Praetoriae Misenenis]	Cumae – Napoli	177 – III. yy.	MY
368	Titus Amydus Severus (BeP 4)	natione Ponticus		Classis Praetoriae Misenenis	Roma	71 – 200	MY
369	Gaius Iulius Ponticus (BeP 5)	natione Ponticus		Classis Praetoriae Misenenis	Misenum	II. – III. yy.	MY

370	Marcus Antonius Longus (BeP 6)	natione Ponticus	Classis Praetoriae Misenenis	Misenum	II. - III. yy.	MY
371	Gaius Ulpus Licinianus (BeP 7)	natione Ponticus	Classis Praetoriae Misenenis	Misenum	221 – 300	MY
372	Iulius [----] (BeP 8)	natione Ponticus	[Classis Praetoriae Misenenis]	Misenum	II. - III. yy.	MY
373	Gaius Arrius Montanus (BeP 10)	natione Nicaensis	Classis Praetoriae Misenenis	Misenum	171 – 250?	MY
374	Publius Paconius Nigro (BeP 11)	natione Nicaensis	Classis Praetoriae Misenenis	Misenum	81 – 200	MY
375	Titus Suius Albanus (Meniscus oğlu Timotheus) (BeP 12)	natione Nicaensis	[Classis Praetoriae Misenenis]	Misenum	II. yüzyılın ikinci yarısı	MY

- 376 Marcus Seius Nicaensis [Classis Misenum II. yy. MY
Longinus Praetoriae
(Antonius Misenenis]
oğlu
Menophilus)
(BeP 9)
- 377 Marcus Bithynus [Classis Misenum II. yy. MY
Calventius Praetoriae
Priscus (BeP Misenenis]
13)
- 378 Gaius Iulius natione Bithynus Classis Misenum II. – III. MY
Diodorus Praetoriae yy.
(BeP 14) Misenenis
- 379 Gaius Iulius natione Bithynus [Classis Misenum II. yy. MY
Silvanus Praetoriae
(Diophanes Misenenis]
oğlu
Diophanes)
(BeP 15)
- 380 Titus Laelius natione Bithynus Classis Misenum II. yy. MY
Crispus (BeP Praetoriae
16) Misenenis

- 381 Gaius natione Cilix Classis Tibur / II. yy. MY
 Numidius Praetoriae Roma
 Quadratus (C Misenenis
 1)
- 382 Lucius natione Cilix Classis Misenum II. yy. MY
 Antonius Praetoriae
 Leo, (Zoilus Misenenis
 oğlu Neon)
 (C 2)
- 383 Gaius Marius natione Cilix Classis Misenum II. – III. MY
 Montanus (C Praetoriae yy.
 3) Misenenis
- 384 Marcus natione Cilix [Classis Misenum II. – III. MY
 Casius Praetoriae yy.
 Diogenes (C Misenenis]
 4)
- 385 Lucius natione Cilix Classis Roma II. – III. MY
 Germanus Praetoriae yy.
 Asclepiadis Misenenis
 (C 5)

386 Iulius natione Cilix [Classis Misenum II. – III. MY
 Antiochus (C Praetoriae yy.
 6) Misenenis]

387 Iulius [Classis Misenum II. – III. MY
 Polionus (C natione Cilix Praetoriae yy.
 7) Coryceus Misenenis]

388 Gaius natione Cilix [Classis Misenum II. yy. MY
 Lucilius Praetoriae
 Lucinianus Misenenis]
 (C 8)

389 Lucius natione Cilix Classis Misenum II. – III. MY
 Marius Praetoriae yy.
 Hermogenus Misenenis
 (C 9)

390 Gaius Mucius natione Cilix Classis Roma II. – III. MY
 Valens (C 10) Praetoriae yy.
 Misenenis

391 Gaius natione Cilix [Classis Misenum II. – III. MY
Octavius Praetoriae yy.
Fronto (C 11) Misenenis]

392 Publicus natione Cilix Classis Roma II. – III. MY
Messoris (C Praetoriae yy.
12) Misenenis]

393 Gaius Rufius natione Cilix [Classis Misenum II. – III. MY
Cassianus (C Praetoriae yy.
13) Misenenis]

394 Gaius natione Cilix [Classis Misenum II. – III. MY
Sempronius Praetoriae yy.
Maximus (C Misenenis]
14)

395 Quintus natione Cilix [Classis Misenum II. – III. MY
Servilius Praetoriae yy.
Iasonis (C 15) Misenenis]

396 Marcus Suttis natione Cilix [Classis Misenum II. – III. MY
Valens (C 16) Praetoriae yy.
Misenenis]

397 Gaius natione Cilix [Classis Misenum II. – III. MY
Valerius Praetoriae yy.
Longinus (C Misenenis]
17)

398 Veratius natione Cilix Classis Misenum III. yy. MY
Umber (C 18) Praetoriae
Misenenis

399 Valerius natione Cilix Classis Roma II. – III. MY
Neon (C 19) Praetoriae yy.
Misenenis

400 Okunmuyor natione Cilix [Classis Roma II. yy. MY
(C 20) Praetoriae
Misenenis]

401 Aurelius natione Cilix [Classis Misenum 180 – 270 MY
Marullus (C Praetoriae

	21)				Misenensis]			
402	Gnaeus oğlu Gnaeus Antonius Tuaes (C 30)	Selinunto Cilicia	ex	Classis Praetoriae Misenensis	Asia Minor?	6/2/158	DM	
403	Tumel--? oğlu Titus Domitius Domitianus (C 29)	Claudiopolis Cilicia Vindemi	ex vico	Classis praetoria Severiana Misenensis	Iconium / provincia Galatia	17/11/229	DM	
404	Orestes oğlu Gaius Longinus Italicus (C 28)	Isauro Catessdo	vico	Classis praetoria Severiana Misenensis	?	17/12/225	DM	
405	Pappaionis oğlu Marcus Herennius Pesicrates (C 26)	Natione Isaurus		classis praetoria Antoniniana Misenensis	Toroslar?	27/11/214	DM	
406	Gaius Iulius --- Celer (C 73)			Classis Praetoriae Misenensis	Gazipaşa – I – II. yy. Selinus / Cilicia		MY	

407	Hellanicos oğlu Marcus Didius Heliodoros (C 25)	Pompeiopolis ex Cilicia	ex	classis praetoria Antoniniana Misenenis	Asia Minor?	212	DM
408	Antonius Domitianus (C 78)	Cilix?		[Classis Praetoriae Misenenis]	Puteoli Italia	– II. yy.	AY
409	Iulius Ianuarius (C 79)	Cilix?		[Classis Praetoriae Misenenis]	Puteoli Italia	– II. yy.	
410	Antonius Valens (C 80)	Cilix?		[Classis Praetoriae Misenenis]	Puteoli Italia	– II. yy.	
411	Clearchus oğlu Sextus Memmius Mannes (LeP 1)	Oniando Lycia	ex	Classis Praetoriae Misenenis	Chaource / Gallia Lugdunen sis	26/10/140	DM
412	Lollius oğlu Marcus Lollius Neon (LeP 2)	Laerta Pamphylia (Laertes)	ex	Classis Praetoriae Misenenis	Çanakkale ?	132/139	DM

413	Gaius Longinus Maximus (LeP 46)	natione Pamphylus	[Classis Praetoriae Misenenis]	Misenum	II. yy.	MY
414	Afranius Zoilus (Ca 5)	natione Cappadox	Classis Praetoriae Misenenis	Seleucia Pieria / provincia Syria	II. yy.	MY
415	Titus Aquilus Alexander (Gal 93)	natione Galata	Classis Praetoriae Misenenis	Seleucia Pieria / provincia Syria	II. yy.	MY
416	Gaius Claudius Isauricus (As 59)	natione Phryx	[Classis Praetoriae Misenenis]	Misenum	II. yy.	MY
417	[---]i? Bassus (As 60)	natione Phryx	Classis Praetoriae Misenenis	Seleucia Pieria – Samandağ / provincia Syria	I. – III. yy.	MY

418	Marcus Flavius Capito (LeP 3)	natione Pamphylus	Classis Praetoriae Misenenis	Misenum	II. yy.	MY
419	Okunmuyor (C 27)	Cilici Titiopolitano	Classis Praetoriae Misenenis	?	17/1/131	DM
420	Quintus Laelius Alexander (BeP 17)	natione Bithynus	Classis Praetoriae Ravennatis	Ravenna	II. yy.	MY
421	Quintus Crispus Heraclidis (BeP 18)	natione Bithynus civitate Prusiada	Classis Praetoriae Ravennatis	Ravenna	II. – III. yy.	MY
422	Marcus Vitelus Titianus (C 22)	natione Cilix	Classis Praetoriae Ravennatis	Ravenna	I. – III. yy.	MY
423	Okunmuyor (As 5)	---	Classis Syriaca	Teos / ? provincia		MY

					Asia		
424	Gaius Iulius --- Hilarius (As 6)			Classis Syriaca	Ephesus / ? provincia Asia		MY
425	[---]ci? oğlu Rufus (BeP 19)	Nicaensi(s)		Classis Syriaca	Balkanları n doğusunda n	14 – 31 Aralık 119	DM
426	Spurius oğlu --- Caius Numisius Primus (BeP 20)			[Classis Pontica?]	Sinope	I. yy	OY
427	Valens oğlu Lucius Domitius Valens (C 24)	Selinunto Cilicia	ex ? ex gregale (Denizci)		İzmir	16/10/145	DM
428	Lucius Boionius Zeno (As 7)	De Phryge	? (nauta) Denizci		Brundisiu m – Italia	I. – II. yy	MY
429	Valerius Montanus (C 23)	natione Gnigissae civitate Coropisso vico	ex ? nau[ff]ylax (Denizci)		Terracina / Italia	III. yy.	MY

Asseridi

430	[---]anius? Ianuarius, Attalia (LeP 4)	Attalia		Cohors Praetoriae	Roma	III. yy.	İY/L M
431	[---] Torovatus (Gal 1)	Iconio		Cohors Praetoriae	Roma	III. yy.	
432	Marcus oğlu Aurelius Firmus (Gal 2)	Ancyra		Cohors Praetoriae	Roma	III. yy.	
433	Marcus oğlu Marcus Aurelius Faustinus (Gal 3)	Ancyra		Cohors Praetoriae	Roma	III. yy.	
434	Publius oğlu Publius Aelius Primus (Ca 12)	Samosata		Cohors Praetoriae	Roma	III. yy.	
435	Marcus oğlu Marcus	Hieropolis		Cohors	Roma	III. yy.	

	Aurelius Domitius Demetrius (As 8)		Praetoriae			
436	Marcus oğlu [---]p Leucius (Gal 4)	Ancyra	Cohors Praetoriae	Roma	III. yy.	
437	Gaius oğlu Gaius Iulius Marcus (Ca 13)	Samosata	Cohors Praetoriae	Roma	III. yy.	
438	[---]s, (Gal 5)	Ancyra	Cohors Praetoriae	Roma	III. yy.	
439	Lucius Septimius Varus (BeP 21)	Nicomedia	Cohors Praetoriae	Roma	201 – 225	IY/L M
440	Lucius Valerius Rufus (BeP 22)	Nicomedia	Cohors Praetoriae	Roma	201 – 225	
441	Gaius Iulius Menothius (C 31)	Cilicia	Cohors Praetoriae	Roma	201 – 225	

442	Lucius Septimius Pulades (BeP 23)	Nicomedia	Cohors Praetoriae	Roma	201 – 225
443	Publius Helvius Domnius (Gal 6)	Ancyra	Cohors Praetoriae	Roma	201 – 225
444	Lucius Septimius Asclepiodes (BeP 24)	Nicomedia	Cohors Praetoriae	Roma	201 – 225
442	Lucius Iulius Marcianus (BeP 25)	Nicomedia	Cohors Praetoriae	Roma	201 – 225
445	[---] ? Flavius Antoninus (As 9)	Stratoniceia	Cohors Praetoriae	Roma	201 – 225
446	Marcus Aelius [---]xt[---] (BeP 28)	Amastris	Cohors Praetoriae	Roma	201 – 225
448	[---] Marcus, Nicomedia	Nicomedia	Cohors	Roma	201 – 225

	(BeP 26)			Praetoriae			
449	[---]? Alexander, Nicomedia (BeP 27)	Nicomedia		Cohors Praetoriae	Roma	201 – 225	
450	[---]neonus (Ca 10)	Mazaca		Cohors Praetoriae	Roma	201 - 225	
451	[---] Marinus (Ca 11)	Mazaca		Cohors Praetoriae	Roma	201 - 225	
452	Publius Al[---]drat(---)? (C 32)	Cilicia		Cohors Praetoriae	Roma	201 - 225	
453	Aurelius Aristonikos (As 10)	---		στρατιώτης πραιτωριαν ός, miles [cohors] praetoriae	Eskişehir – Dorylaion / provincia Asia	III. yy	AY
454	Lucius oğlu Lucius Domitius Firmus (Ca	Caesarea Mazaca		cohortis VIII praetoriae Piae Vindex	?	7/1/210	DM

18)

455	Marcus oğlu Marcus Cominius Memor (C 33)	Isauria	cohors VII ? praetoria Pia Vindex	207	DM
456	Gaius oğlu Gaius Latinius Primus (BeP 29)	Sebastopolis, Bithynia Pontus?	cohortis XII ? et urbanae	22/2/85	DM
457	Aelius oğlu Aelius Aurelius Atticus (As 11)	Acamantia Doryleo	cohors V Fantanele praetoria / Moesia Alexandrian Inferior a Pia Vindex	7/1/233	DM
458	Aurelius Taurus (BeP 127)	Germanicopolis in B(ithynia)?	coh(ortis) II Roma pr(aetoriae)	III. yy	MY
459	Marcus oğlu Marcus Valerius Fronto,	Anchyranus	Centurio, --- Roma	1 – 50	AY

Philopator
(Gal 107)

460	Marcus oğlu Side Marcus Aurelius Venustus (LeP 5)		Cohors Urbanae	Roma	204	OY/ LM
461	Marcus oğlu Samosata Marcus Aurelius Publius (Ca 14)		Cohors Urbanae	Roma	204	
462	Marcus oğlu Pessinous Marcus Aurelius Aquilus (Gal 7)		Cohors Urbanae	Roma	204	
463	Marcus oğlu Ancyra Marcus Aurelius Paccius (Gal 8)		Cohors Urbanae	Roma	204	
464	Alexandros --- (BeP 116)		πρώτης οὐρβανῆς στρατιῆς,	Krateia- Flaviopoli s /	III. yy	MY

				cohors Urbana	I Bithynia et Pontus		
465	Cassius Longinus (BeP 104)	---	---		İznik / ? Bithynia et Pontus		OY
466	Artemon (LeP 43)	---	---		Conana – 212 Pisidia / sonrası Lycia et Pamphylia		MY
467	Demetrios (As 40)	---	---		Kütahya	160 – 180	MY
468	Famainos (Ca 19)	---		Beneficariu s consularis	Aquae Saravanae – Kırşehir / provincia Cappadoci a	II. – III. yy.	AY
469	Papios oğlu Aurelius Nestor (C 81)	---		Sancaktar - Signifer	Artanada (Dülgerler , Konya) / Isauria, provincia Cilicia	III. yy.	MY
470	Iulius Celer	---		Süvari	Küçüköz,	?	MY

	(Gal 111)			Seydişehir ,Konya / provincia Galatia		
471	Iulius Crispos (Gal 112)	---	Veteran sancaktar	Balyklaş ? o – Isauria / provincia Galatia		MY
472	Varius Turannos (Gal 113)	---	Sancaktar	Balyklaş ? o – Isauria / provincia Galatia		MY
473	Cornelius Nepotos (Gal 115)	---	Veteran	Orta ? Karaviran, Seydişehir , Konya / provincia Galatia		MY ?
474	Tiberius Claudius (Gal 117)	---	Veteran	Dalisando II. – III. s, Konya, yy. Isauria / provincia Galatia		MY
475	Aurelius Dionysos (As	---	Asker, veteran	Eumeneia, 236 Denizli /		MY

	61)			provincia Asia		
476	Flavius Diodoros (As 62)	---	asker	Eumeneia, Denizli / provincia Asia	III. yy?	MY
477	Aurelius Artemidoros (As 65)	---	ἀπὸ στρατείας	Eumeneia, Çivril, Denizli / provincia Asia	III. yy	MY

Tablo 2. Yaşam ve Hizmet Süresini Belirten Askerler ve Veteranlar

Tablo 2 Lejantı:

 1 – 50 Lejyon

 51 – 95 Donanma

 96 – 101 *Auxilia*, satırlarında listelenmiştir.

	İsim	Yaşam süresi	Hizmet Süresi	Acemi er
1	Lucius oğlu Lucius Herennius	60	30	?
				
2	Titus oğlu Titus Sabinus	56	32	?
3	Tiberius Claudius Mansuetus	61	25	?
4	Quintus oğlu Quintus Saturninus	50	32	18

5	Publius oğlu Publius Scribonius Varus	55	26	?
6	Gaius oğlu Gaius Roscius Capito	55	24	–
7	Gaius Iulius Crescens	35	15	20
8	Publius Aelius Minucianus	35	?	?
9	Lucius Arruntius	55	25	?
10	Gaius Iulius Ponticus	60	25	?
11	Gaius Licinius	50	27	?
12	Marcus Lucretius Proculus	52	25	?
13	Titus Flavius Valens	66	25	?
14	Iulius Ponticus	32	14	18
15	Lucius Iulius Maximus	63	25	?
16	Titus Flavius Rufus	60	25	?

17	Gaius Iulius Valens	50	30	20
18	Rufus	45+?	15+?	?
19	Lucius Musius October	55	20	35?
20	Valerius Firmus	60	[25+]?	?
21	Gaius oğlu Gaius Iulius	39	17	22
22	Sextus Gellius Urbicus	34	16	18
23	Aelius Asclepiades	42	8	34
24	Marcus Iulius Proculus	62	25	?
25	Gaius Iulius Attivus	45	?	?
26	Aurelius Quintianus	30+?	13	?
27	Gaius Lucius Valens	100	25	?
28	Marcus Titius	35	10+?	?

29	Gaius oğlu Lucius Fabius	20+?	?	?
30	Quintus oğlu Quintus Baebius	45	20	25
31	Lucius oğlu Lucius Oppius Segninus	70	[25+?]	?
32	Lucius oğlu Lucius Mummius	36	16	20
33	Quintus oğlu Quintus Valerius	55	[25+?]	?
34	Quintus oğlu Lucius Ancheranus	40	21	?
35	Titus oğlu Titus Ancharenius	45	23	22
36	Gaius oğlu Gaius Longinus	40	21	19
37	Titus oğlu Titus Valerius Germanus	57	[25+?]	?
38	Lucius oğlu Lucius Riccius	60	[25+?]	?

39	Titus oğlu Titus Varius	50	29	?
40	Gnaeus oğlu Gnaeus Domitius	44	25	?
41	Gaius Aelius Alexander	42	22	20
42	Marcus oğlu Marcus Munatius Placidus	50	[25+?]	?
43	Gaius Iulius Magnus	100	[25+?]	?
44	Titus Cillius	70	38	?
45	Gaius oğlu Gaius Iulius Marcellinus	36	11	25
46	Marcus Messius Pudens	38	15	23
47	Marcus Sempronius Celer	40	20	20
48	Sextus oğlu Sextus Iulius Quintilus	40	21	19

49 Marcus Aurelius 60 [25+?] ?
Macenius

50 Septimius Vettius 73 [25+?] ?
Papirianus

51 Tiberius Claudius 43 yıl 10 ay 26 17
Pisonis 20 gün

52 Papirius Papirius ? 2 ?
Oneratus

53 Gaius Claudius 38 19 19
Isauricus

54 Bassus 30 ? ?

55 Titus Flavius 30 10 20
Maximus

56 Gaius Veratius 50 30 20
Maximus

57	Marcus Aurelius Iettis	38 yıl 2 ay 15 gün	16	22
58	Titus Amydus Severus	50	25	25
59	Gaius Iulius Ponticus (BeP 5)	44	22	22
60	Marcus Antonius Longus	40	22	18
61	Iulius (BeP 8)	?	7	?
62	Publius Paconius Nigro	50	28	?
63	Titus Suilus Albanus	50+	25	?
64	Marcus Seius Longinus (Antonius oğlu Menophilus)	60+	30	?
65	Marcus Calventius Priscus	45	22	23
66	Gaius Iulius Diodorus	45	22	23
67	Titus Iulius Silvanus (Diophanes)	40	19	21

68	Titus Laelisu Crispus	40	16	24
69	Gaius Numidius Quadratus	40	20	20
70	Lucius Antonius Leo (Zolius oğlu Neon)	37	9	28
71	Gaius Marius Montanus	40	20	20
72	Marcus Cassius Diogenes	70	[26+?]	?
73	Lucius Germanus Asclepiadis	30	9	21
74	Iulius Antiochus	60	25	?
75	Iulius Polionus	?	17	?
76	Gaius Lucilius Lucinianus	35	10	25
77	Gaius Mucius Valens	38	16	22
78	Publicus Messoris	45	18	27

79	Gaius Rufius Cassianus	30	6	24
80	Gaius Sempronius Maximus	45	25	20
81	Quintus Servilius Iasonis	?	22	?
82	Marcus Suttis Valens	35	13	22
83	Gaius Valerius Longinus	30	15	15
84	Veratius Umber	35	13	22
85	Valerius Neon	32	?	?
86	İsim bölümü kayıp Kilikialı bir donanma eri (C 20)	45	24	21
87	Aurelius Marullus	45	25	20
88	Gaius Longinus Maximus	45	25	20

89	Afranius Zolius	30	13	17
90	Titus Aquelius Alexadner	30	10	20
91	Marcus Flavius Capito	50	24	26
92	Quintus Laelius Alexander	35	10	25
93	Quintus Crispus Heraclidis	40	22	18
94	Marcus Vitellius Titianus	34	11	23
95	Lucius Boionius Zeno	95	(veteran?)	?
				
96	Valerius Isauricus	34	15	19
				
97	Gaius oğlu Gaius Petronius	73	26	?
98	Tarasis oğlu Zenon	33	?	?

99	Philippicus oğlu Quintus Valerius Valens	?	21	?
----	--	---	----	---

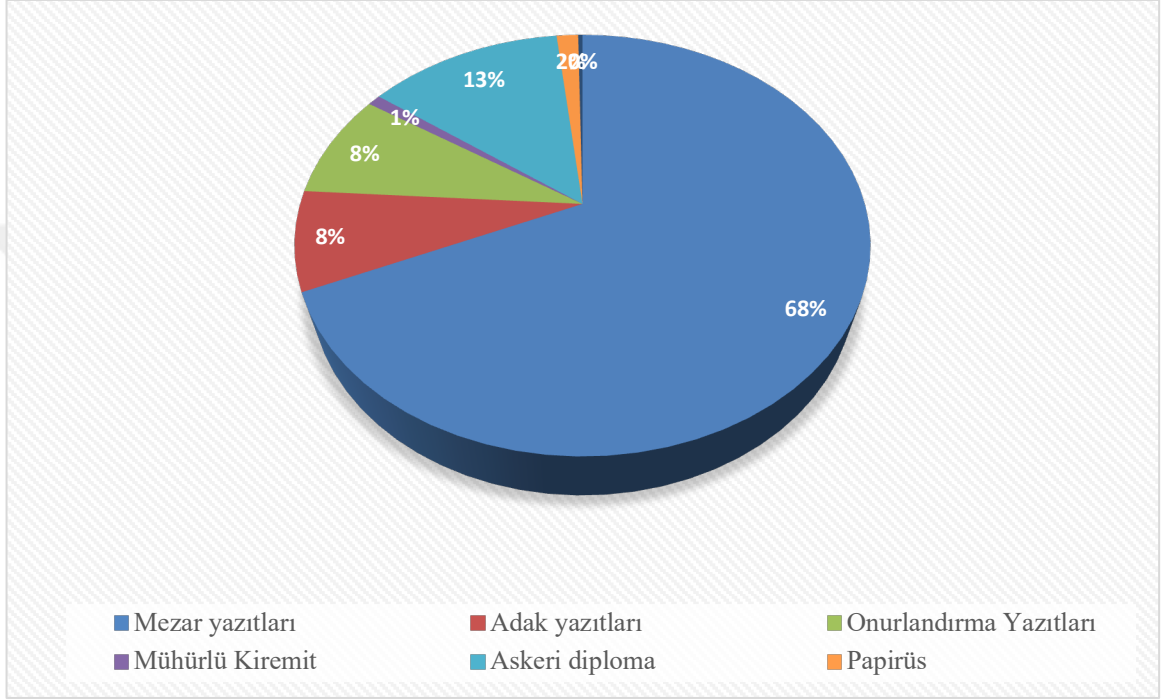
100	Lucius Valerius Valens	?	13	?
-----	---------------------------	---	----	---

101	Philadelphus	50	30	20
-----	--------------	----	----	----

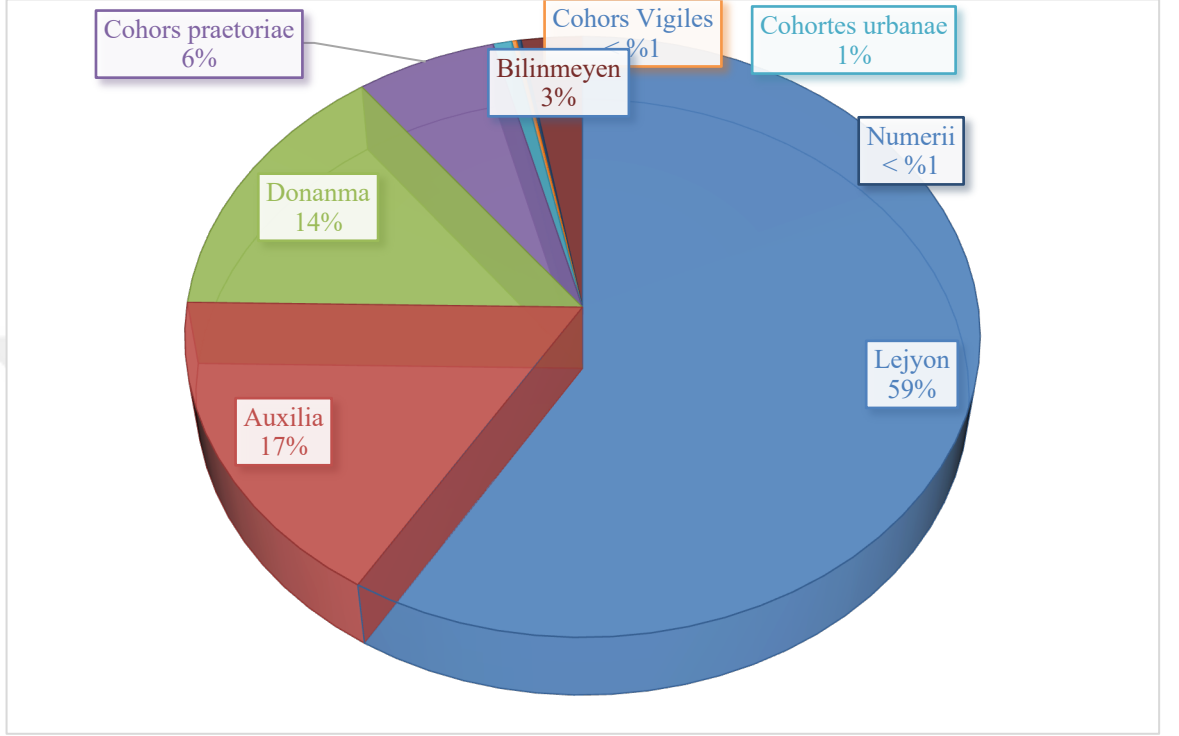

GRAFİKLER

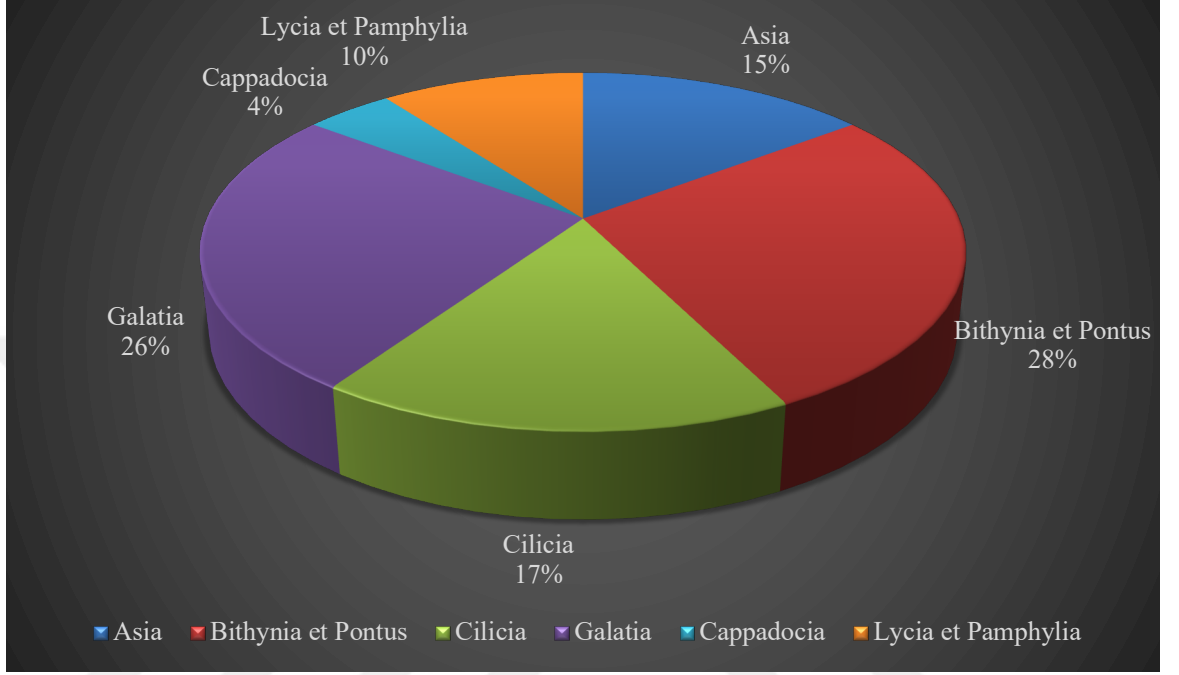
Grafik 1. Tezde Kullanılan Epigrafik Belgelerin Türlerine Göre Dağılımı

Grafik 2. Asia Minor Kökenli Askerlerin Görev Yaptıkları Ordu Birimlerine Göre Dağılımı

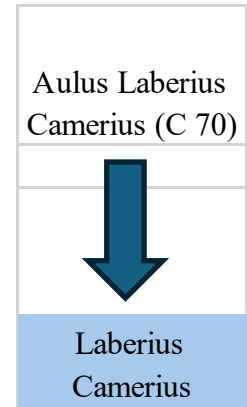
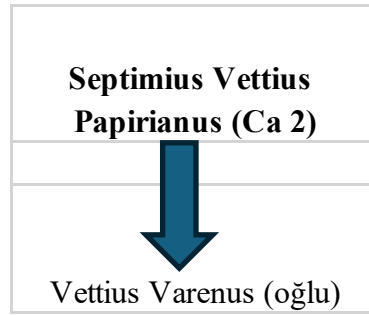
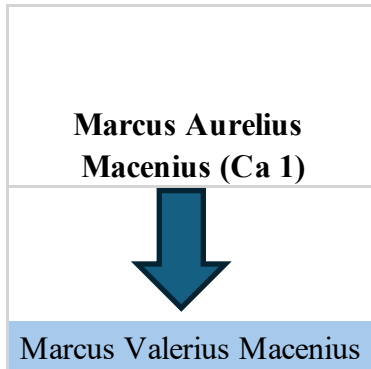
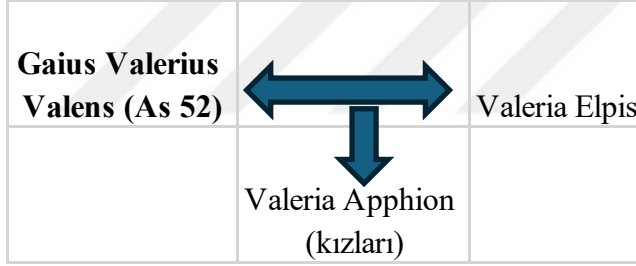
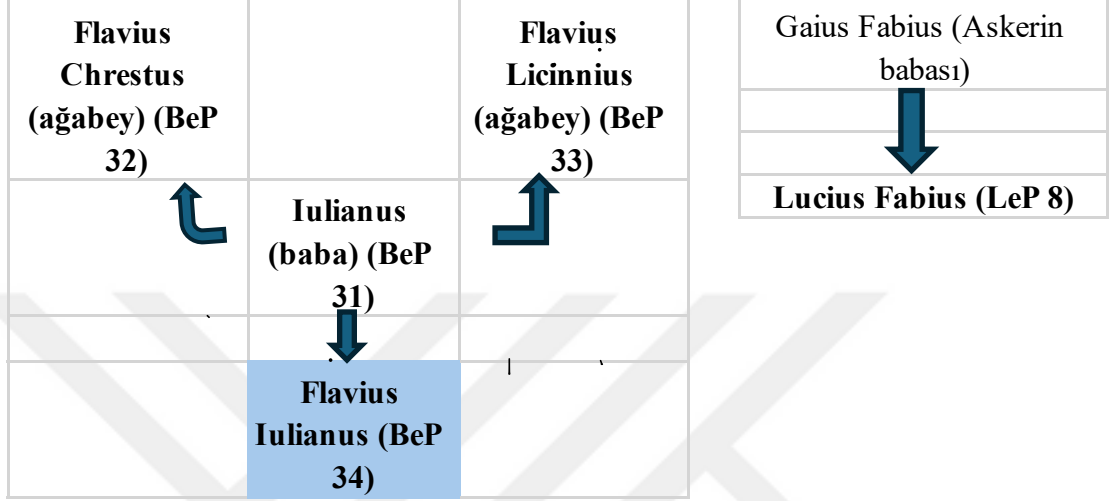

Grafik 3. Askerlerin Kökenlerine Göre Asia Minor Eyaletlerinin Roma Ordusuna Katılımı

AİLE SOYAĞAÇLARI

1. Lejyoner Aileleri⁸⁵⁸

⁸⁵⁸ Marcus Aurelius Macenius (Ca 1) ve Aulus Laberius Camerius (C 70) isimli askerlerde görüldüğü gibi okun aşağı doğru uzandığı renk mavi ise erkek lila ise kız evladı göstermektedir. Eş isminin de yer aldığı yazıtlarda askerle eşi yan yana konumlu kutucuklar için karşılıklı birbirini gösteren okla gösterilmiştir. Askerin babası, annesi, dedesi gibi üst soydan yakınları askerın üstüne konumlandırılmış ve askerle olan ilişkisi oklarla diyagramlarda açıklanmıştır.

Gaius Iulius Ponticus (BeP 37)	→	Iulia Pontina (?)
--	---	-------------------

Quintus oğlu Lucius Anchareus (Gal 109)	↔	Quintus Anchareus (kardeşi)
--	---	-----------------------------

Gaius Manilius (Gal 24)	↔	Manilia Nicia (eşi)
	↓	Manilia Crescentia (kızları)

Aurelius Kallisthenes (Gal 29)	↔	Aurelia Valentina (eşi)
Aurelia Valeria (kızları)		Aurelia Valentina (kızları)

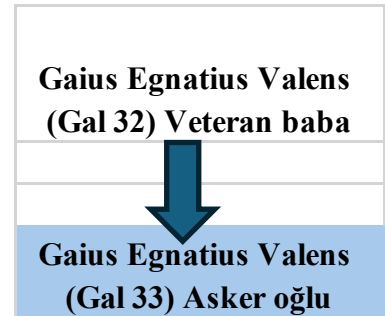
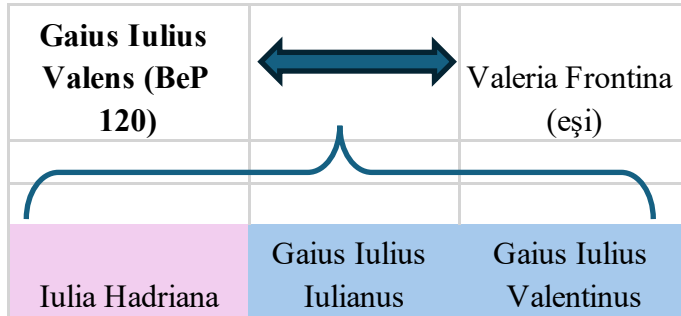
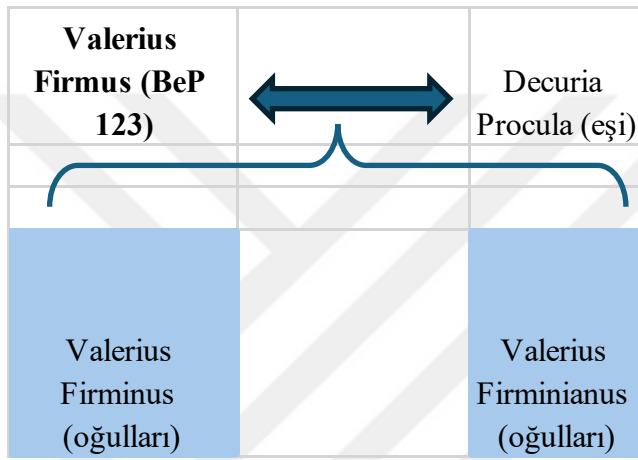
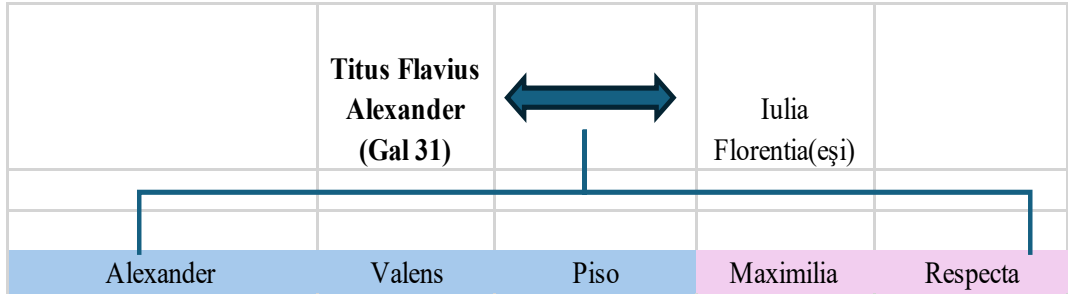
Lucius oğlu Lucius Riccius (Gal 18)	↔	Marcia Maxima (eşi)
Lucius oğlu Lucius Riccius Valens (oğlu?)	Lucius kızı Riccia Bulla (kızı?)	Lucius oğlu Lucius Riccius Gallus (Oğlu?)

Titus oğlu Titus Valerius Germanus (Gal 16)	↔	Iulia Iulia (eşi)
Titus Valerius Iulianus	Valeria Germana	Lucius Valerius Germanus

Publius Scribonius Varus (As 21)	↔	Arellia Celerina (eşi)
	↓	
		Publius Scribonius Celer (As 22)

Firmus (askerin babası)	↔	Lisame Polla (askerin annesi)
Marcus Octavius Domitius (BeP 42)		Marcus Octavius Aper (askerin kardeşi)

Iulius Ponticus (BeP 43), görevdeyken ölen lejyoner kardeş	
Kardeşlerin hepsi aynı (5. Macedonica) lejyonundan.	Sentius Ponticus (BeP 44), veteran ağabey
Sentius Ponticus (BeP 45), Muvazzaf asker erkek kardeşi	

	Aurelius Maximus (Gal 89)	
	┌───────────┴───────────┐	
Aurelius Musaeus (Gal 91)		Aurelius Manes (Gal 90)

Marcus Domitius Quintianus (BeP 106)
↓
Marcus Domitius Barbarus

Aurelius Gaius (Gal 37)	↔	Areskousa(Eşi)
	┌───────────┴───────────┐	
Macedonia		Iulianus / Iulius?

Quintus (dede)
↓
Aristia Secunda (anne)
↓
Lucius Optorius Agrippa Aristianos (Gal 80)

Titus Flavius Rufus (BeP 119)	↔	Iulia Maxima (eşi)
	┌───────────┴───────────┐	
Flavia Venusta	Flavius Maximus	Flavius Rufinus

Aurelius Magnus (As 25)	↔	Hilara(eşi)
Aurelius Nestor (Gal 44)	↔	Iulia Saturnina (eşi)
Aurelius Maximus (Gal 45)	↔	Aurelia Demetria (eşi)

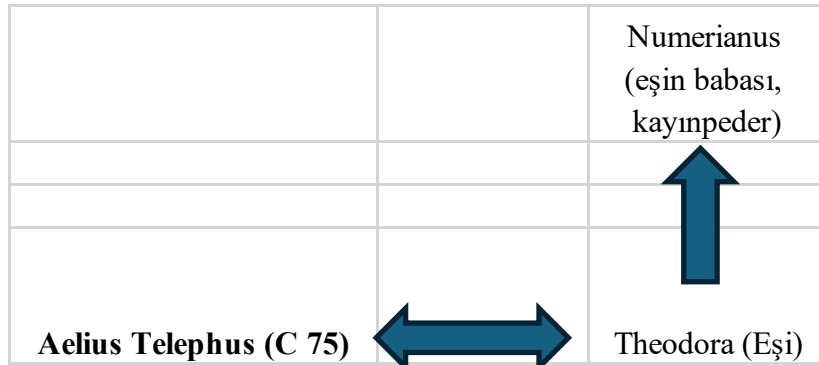
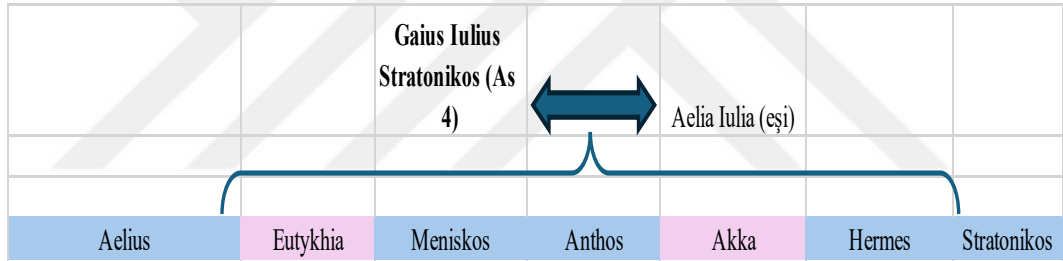
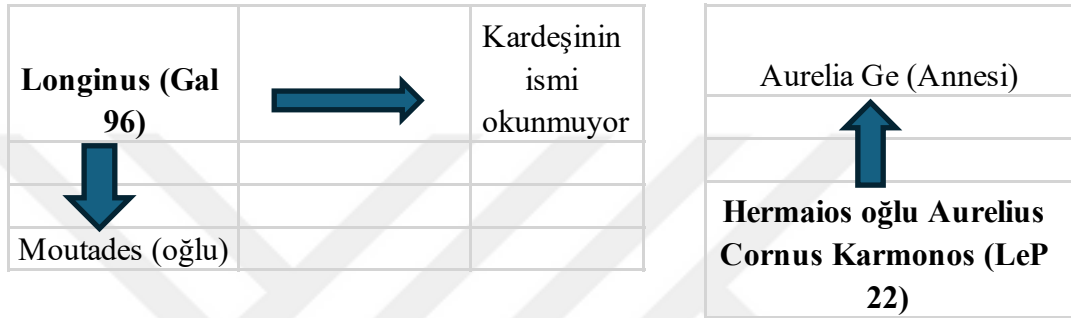
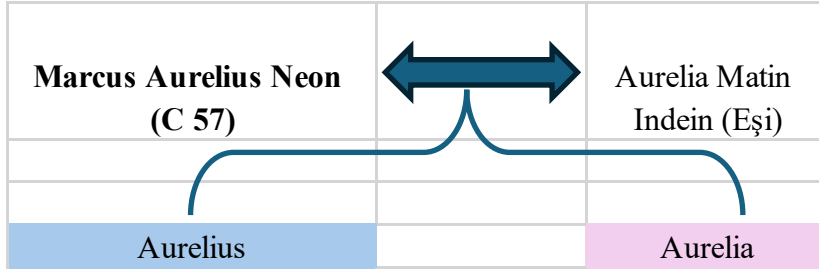
Publius Pontius Rufus (BeP 122)	↔	Stratonikeia (Eşi ya da kızı?)
↓		
Publius Pontius Rufus (oğlu)		

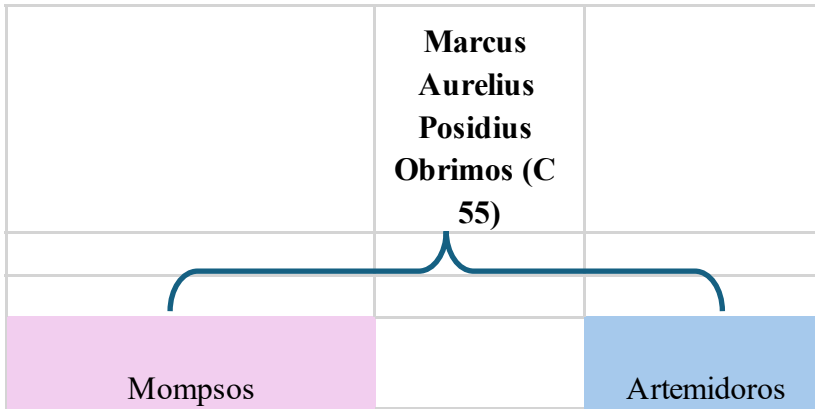
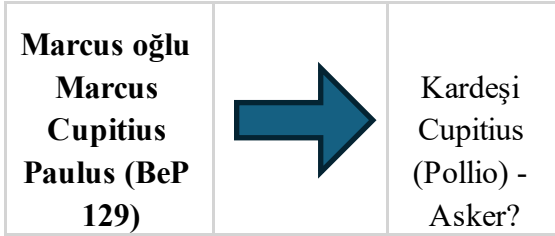
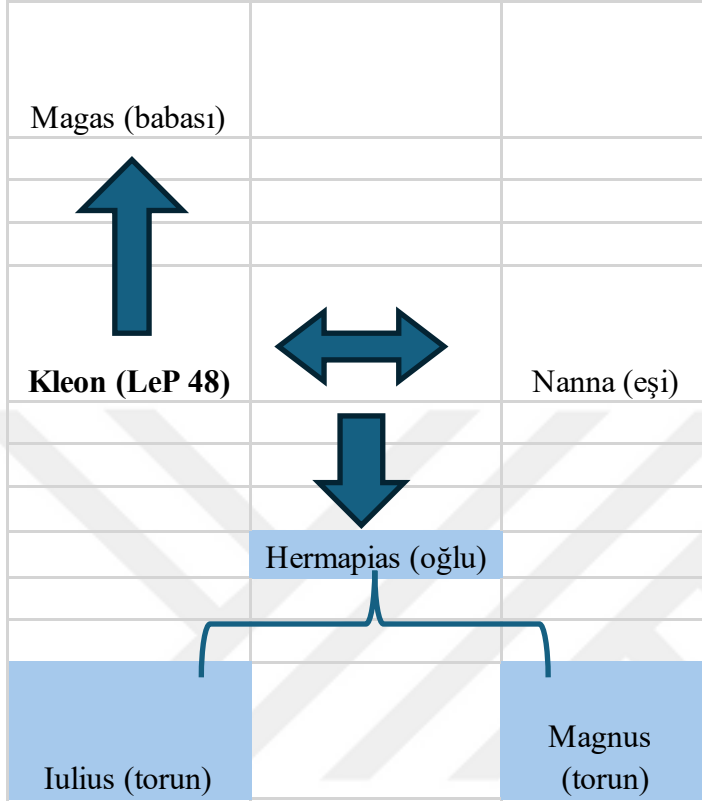
Niketes (Gal 81)	↔	Kale (Eşi)
	↓	
	Kastrensis (oğulları)	

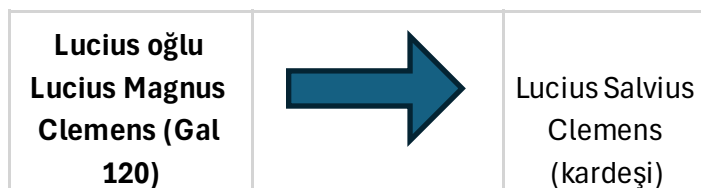
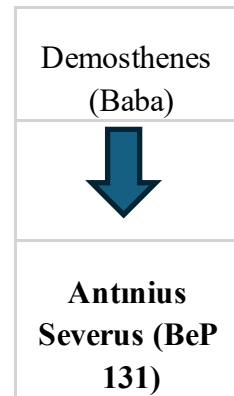
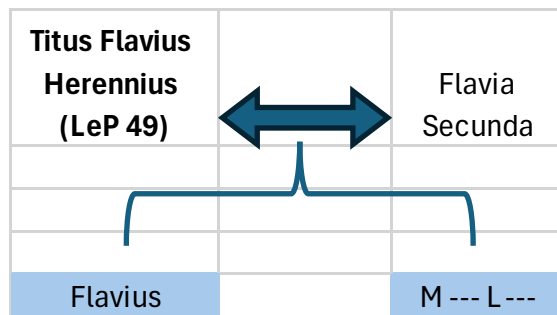
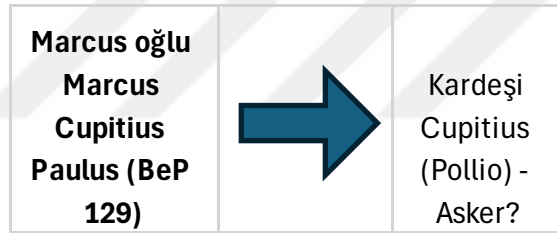
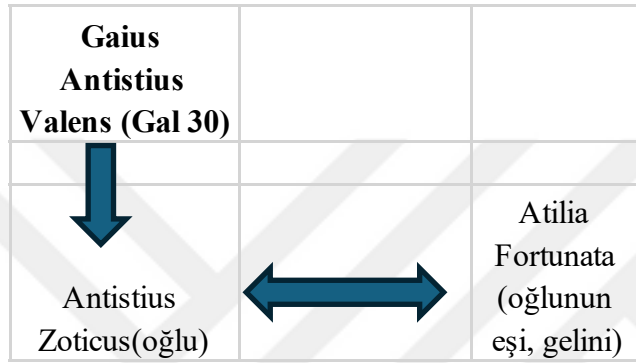
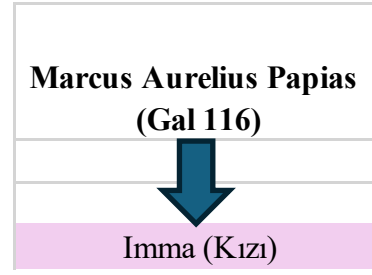
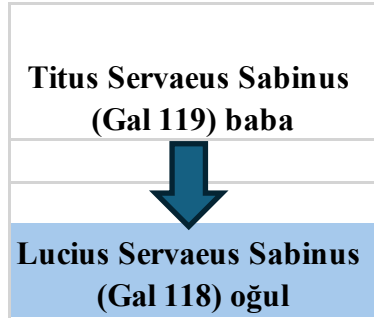
Marcus (baba)	↔	Prima (anne)	
	↓		
	Aurelius Antipatros (BeP 87)	↔	Aurelia Sa-- ? (Eşi?)

Severus (BeP 117)	→	Marcianus (kardeşi)
--------------------------	---	---------------------

Helvius Konon (C 56)	↔	Helvia Tykhe (eşi)
-----------------------------	---	--------------------

Kouaternios Mounnienos (Gal 110)		Valeria Valeriana (Eşi)
---	---	-------------------------------

Gaius oğlu Gaius Crisipnus Firmus (LeP 12)		Aurelia Severa(Eşi)
		
	Aurelia Primilla (yeğeni)	

Quintus Turranius Balbus (As 66)		Valeria Primigenia
---	---	-----------------------

Aelius Antiochianus (As 24)		Aelia Asteria(Eşi)
--	---	-----------------------

Crispos

Aurelius Popas (C 37)

Crispos (C 38)

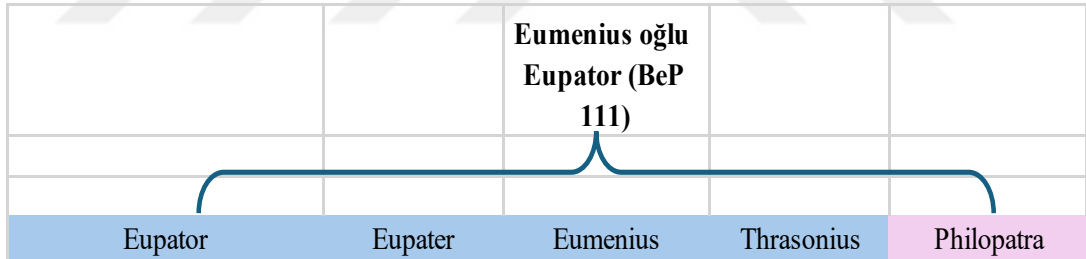
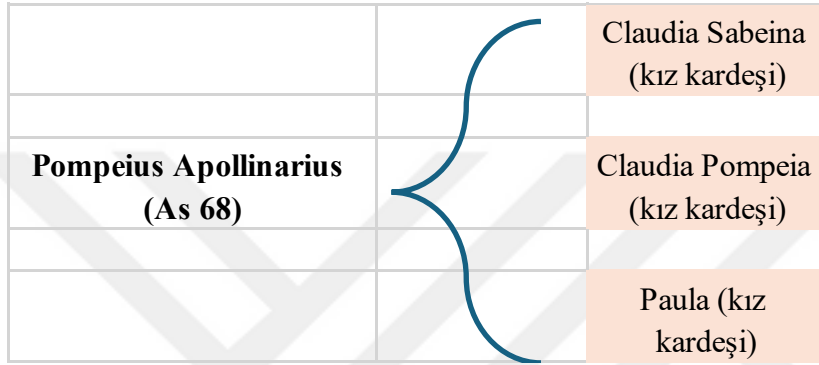
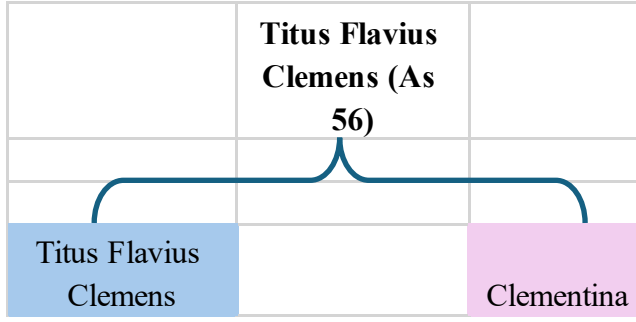
2. Auxilia Erlerinin Aileleri

Antoninus (As 34)	↔	Polla (Eşi)
--------------------------	---	-------------

Iulius Papias (As 35)	→	Gaius oğlu Menakrates (yeğeni)
------------------------------	---	--------------------------------------

Gaius oğlu Gaius Iulius Valens (As 39)		
┌──────────────────┴──────────────────┐		
Iulius	Valentina	Gaia

Marcus Antonius Timeas (As 49)	↔	Doroturma Dotacha (eşi)
┌──────────────────┴──────────────────┐		
Tricornius	Secundus	Marcellina

	Quintus Valerius Valens (Gal 104)	↔	Marcia Aemilia Athenais(eşi)
Philippicus			
	Lucius Valerius Valens (Gal 105)	↔	Artemisia (eşi)

Titus Flavius Lonnginus (Gal 92)	↔	Claudia Candida (Eşi)
Flavius Longinus	Flavia Clementina	Flavia Marcellina

Tarasis oğlu Zenon (Gal 103)	↔	Iulia (Eşi)
---	---	-------------

Marcus Marius Valens (Gal 106)		Petronia Severa
---	---	--------------------

Aelius Munatius (Gal 9)		Aurelia Cansuana (Eşi)
--	---	------------------------------

Marcus oğlu Marcus Antonius Rufus (As 54)

Marcus (oğlu)

3. Donanma Erlerinin Aileleri

Tiberius Claudius Pisonis (As 1)	↔	Claudia Marcellia (Eşi)
	↓	
	Tiberius Claudius Pison	

	Auspicatus oğlu Aulus Anistius Euphronius (As 3)	
Hospitalus		Crispina

Gaius Claudius Isauricus (As 59)	↔	Tertia (eşi)
	↓	
	Secunda	

Gaius Iulius Ponticus (BeP 5)	↔	Antonia Callityche (eşi)
	↓	
	Iulius Ponticus	

Marcus Seius Longinus / Antonius Menophilus (BeP 9)	↔	Curia Helpidi(eşi)
Marcus Seius Hermes		Curita P--ttis?

Marcus Casius Diogenes (C 4)		
Marcus Casius Bitalis		Casia Ianuaria

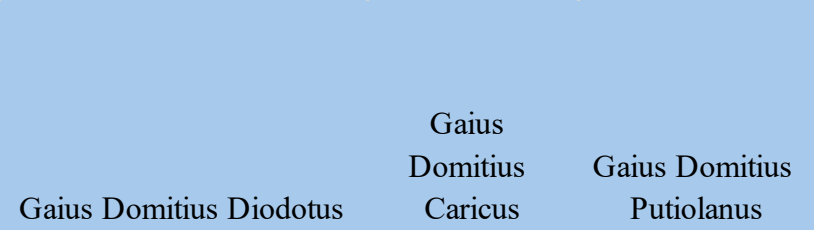
Iulius Polionus (C 7)	↔	Tatias (eşi)
----------------------------------	---	--------------

Aurelius Marullus (C 21)	↔	Antonia Elpida (eşi)
---	---	-------------------------

Gaius Sempronius Maximus (C 14)	↔	Iulia Marcia (eşi)
--	---	-----------------------

Gnaeus Antonius (C 30)	↔	Tallias kızı Nani (Eşi)
Selinus	Saturninus	Capitonus

Pappaionis oğlu Marcus Herennius Pesicrates (C 26)		Nestor kızı Herennia Imma (Eği)
---	---	---------------------------------------

Tumeli oğlu Titus Domitius Domitianus (C 29)		Aurelia Maia (eği)
		
		
Gaius Domitius Diodotus	Gaius Domitius Caricus	Gaius Domitius Putiolanus

Orestes oğlu Gaius Iulius Italicus (C 28)		Iulia Iunia (eği)
--	---	----------------------

Marcus Flavius Capito (LeP 3)		Deccia Fortunata (eği)
--	---	---------------------------

Marcus Vitellus Titianus (C 22)		Minidus Titianus (Kardeşi)
--	---	----------------------------------

Gaius Iulius Hilarius (As 6)		Domitia Grapta
---	---	----------------

Valentis oğlu Lucius Domitius Valens (C 24)	 	Neius kız1 Domitia (eşi)
	Valens	

Quintus Crispus Heraclidis (BeP 18)	 	Iulia Maxima (eşi)
	Quintus Crispius	

Gaius Arrius Montanus (BeP 10)		Valeria Doris (Eşi)
---	---	------------------------

Gaius Iulius Celer (C 73)	↔	Iulia Primilla (eşi)
----------------------------------	---	----------------------

Spurius oğlu Gaius Numisius Primus (BeP 20)
↓
Numisia Paula

Hellanicos oğlu Marcus Didius Heliodoros (C 25)	↔	Didia Tryphena (eşi)
--	---	----------------------------

Valerius Montanus (C 23)	↔	Valeria Frontina (eşi)
---	---	------------------------------

Marcus Aurelius Iettis (BeP 3)	↔	Pestenia Sozusa (Eşi)
---	---	--------------------------

Iulius Antiochus (C 6)
↓
Iulia Ulpiane

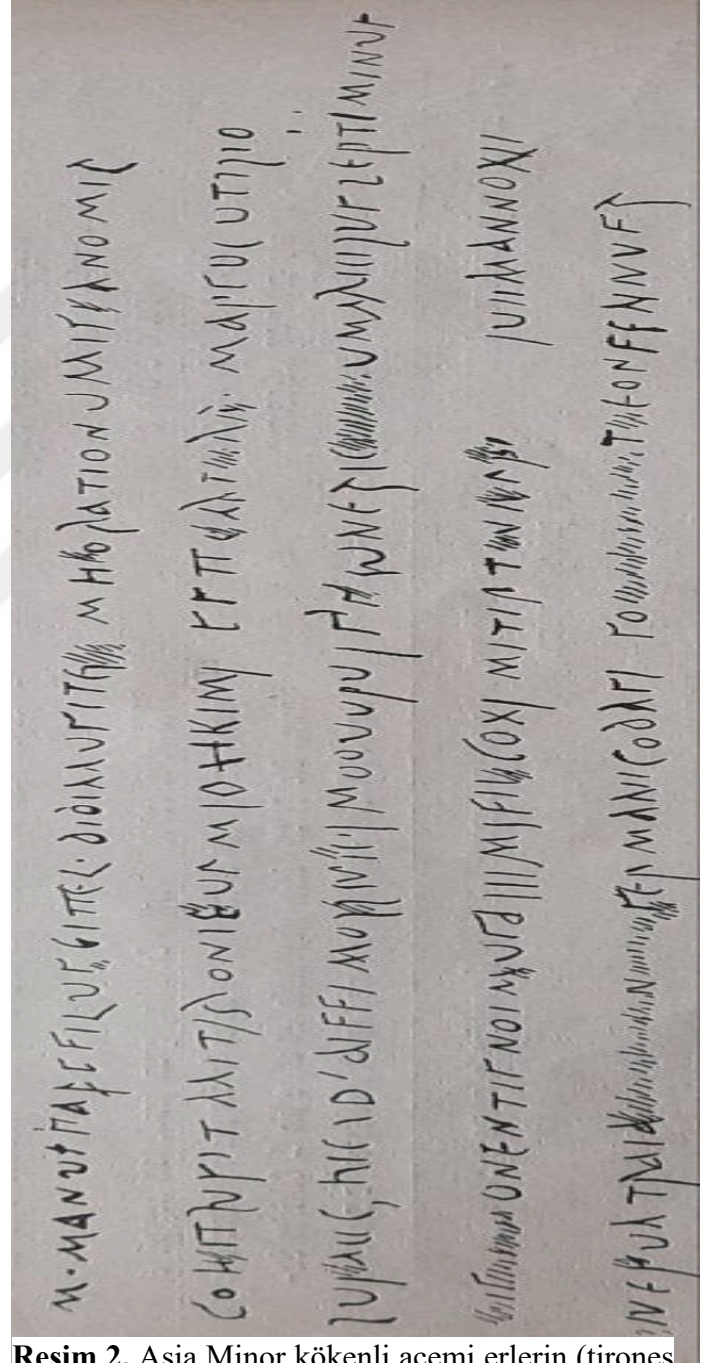
Quintus Servilius Iasonis (C 15)
↓
Aurelius Iasonis

LEVHALAR

Levha 1

Resim 1. Gaius Petronius (C 61),
(Çevrimiçi:
<https://lupa.at/427/photos/1>,

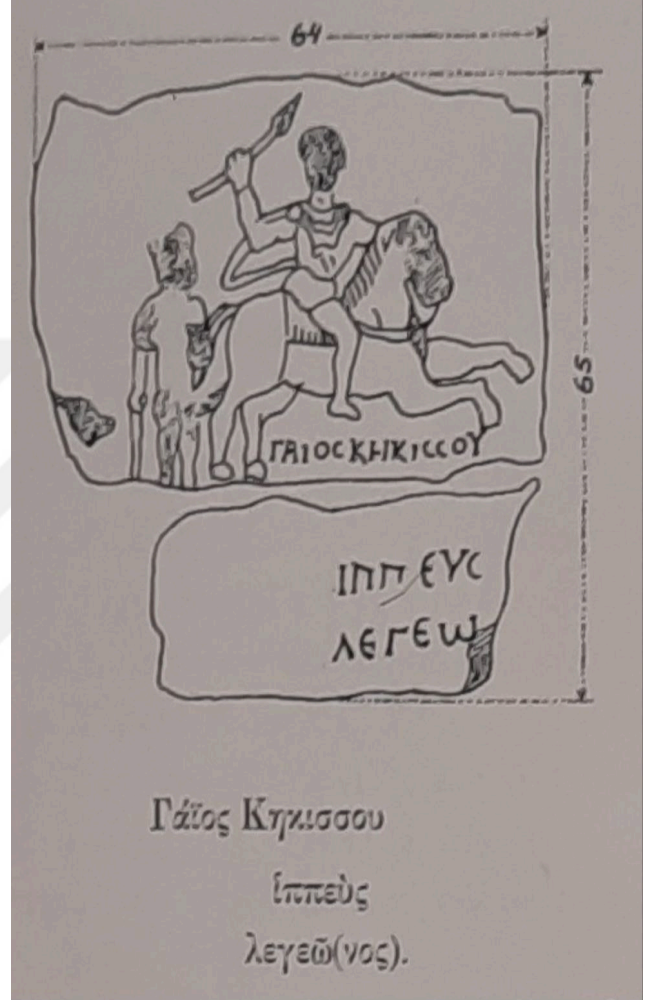

Resim 2. Asia Minor kökenli acemi erlerin (tirones [Asiani], As 46, As 47, As 48 ve LeP 34) Aegyptus'da tapınak duvarına çizdiği grafiti (CIL III 13582)

Levha 2

Resim 1. Kekissos oğlu Gaius'a (C 39) ait mağara girişindeki rölyef (Tuncer Koç'un arşivinden, kendisinin izniyle).

Yukarıda, Resim 2. Gaius'a (C 39) ait rölyefin çiziminde tasvirler daha net bir şekilde görölmektedir (Swoboda, Keil, Knoll 1935: 58).

Resim 3. Centurio M. Lucretius Proculus'un (BeP 40) yanındaki çocuk da kalkanla resmedilmiş. (solda)

Levha 3

Resim 1. Titus Valerius Germanus'un (Gal 16) Moesia Inferior'da bulunan, ikonografik açıdan zengin ve tümüyle Romalı bir portre sunan mezar yazıtı rölyefi (Conrad 2004: Levha 27/1)

Resim 2. VII. Lejyon askeri Gnaeus Domitius'un (Gal 21) yazıtının alınlığının altında bulunan bacak zırhı, kalkan ve askeri ekipman kabartmaları (Çevrimiçi: <https://lupa.at/21443/photos/2>, 15/07/2024)

Levha 4

Resim 1. Gaius Aelius Alexander'in (Gal 22) mezar yazıtında askerin rölyefi (Çevrimiçi, <http://lupa.at/2799>, 15/07/2024)

Sağda, Resim 3. Gaius Iulius Magnus'un (Gal 36) Novae'de bulunan mezar yazıtı (Conrad 2004: Levha 89/1)

Resim 2. Pannonia'da bulunan 1. Adiutricis lejyonu veteranı Ankyra kentinden Marcus Aurelius Domitianus'a ait (Gal 27) *sacrphagus* (Çevrimiçi: <https://lupa.at/3153/photos/2>, 15/07/2024)

Levha 5

Resim 1. Asia Minor kökenli olduğu açıkça okunan ve teze dahil edilen tek *numerii* birliği eri Tarsis oğlu Zenon'a (Gal 103) ait Dacia'da bulunan mezar yazıtı (Çevrimiçi:

(sağda) **Resim 2.** Tilurium'da bulunan 7. lejyon askerlerinden Quintus Baebius'un (LeP 9) şiirli mezar yazıtı. Altta lejyoner kalkanı, kalkan topuzu (umbo scuti) ve mızrak başlığı rölyefleri yer almaktadır.

Levha 6

Resim 1. Asker olduğuna dair açıkça bir ifadenin yazıtta yer almadığı, ancak buluntu yeri ve alınlıktaki kalkan, bacak zırh kabartmalarından Lucius Fabius'un (LeP 8) mesleği anlaşılmaktadır. (Çevrimiçi: <https://lupa.at/21444/photos/2>, 15/07/2024)

Resim 2. Pannonia'da konuşlu cohors I millaria Hemesonorum'da görevli Aelius Munatius (Ca 8) ile eşi Aurelia Cansuana ile evlatların tasvir edildiği mezar yazıtında tümüyle Romalı bir portre (Çevrimiçi: <https://lupa.at/3513/photos/2>, 15/07/2024).

Levha 7

Resim 1. Lejyoner Valens (As 52) ve eşi Elpis'in küçük yaşta ölen kızları Apphion için diktikleri anıt mezar. Alınlık ortasındaki ayna kabartması ve kenardaki çiçek desenleri mezarın küçük bir kız çocuğuna göre süslendiğini göstermektedir. (IMS I, 42)

Levha 8

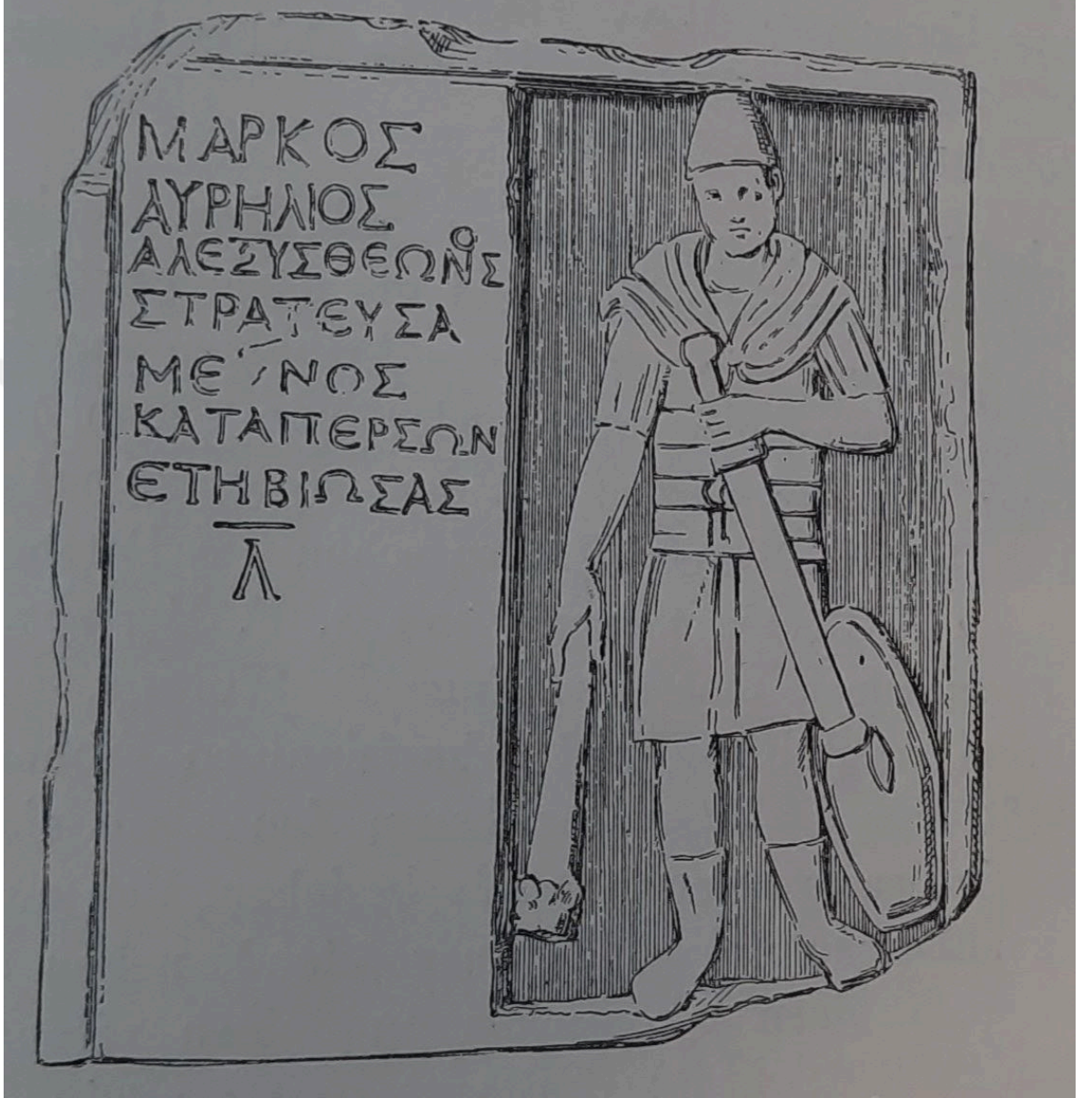
Harita 1. Tacitus'un aktarımına göre (Ann. 4. 5) lejyon birliklerinin dağılımı (Nigel&Pollard 2012: 49)

Levha 9

Harita 1. Roma İmparatorluğu'nun doğu sınırı, askeri noktalar ve önemli yerleşimler (Nigel&Pollard 2012: 132)

Levha 10

Resim 1. Caracalla'nın düzenlediği Parth seferine katıldığı düşünölen Spartalı er Marcus Aurelius Aleksus'a ait yazıtın çizimi (von Premerstein 1991: 359)

Levha 11

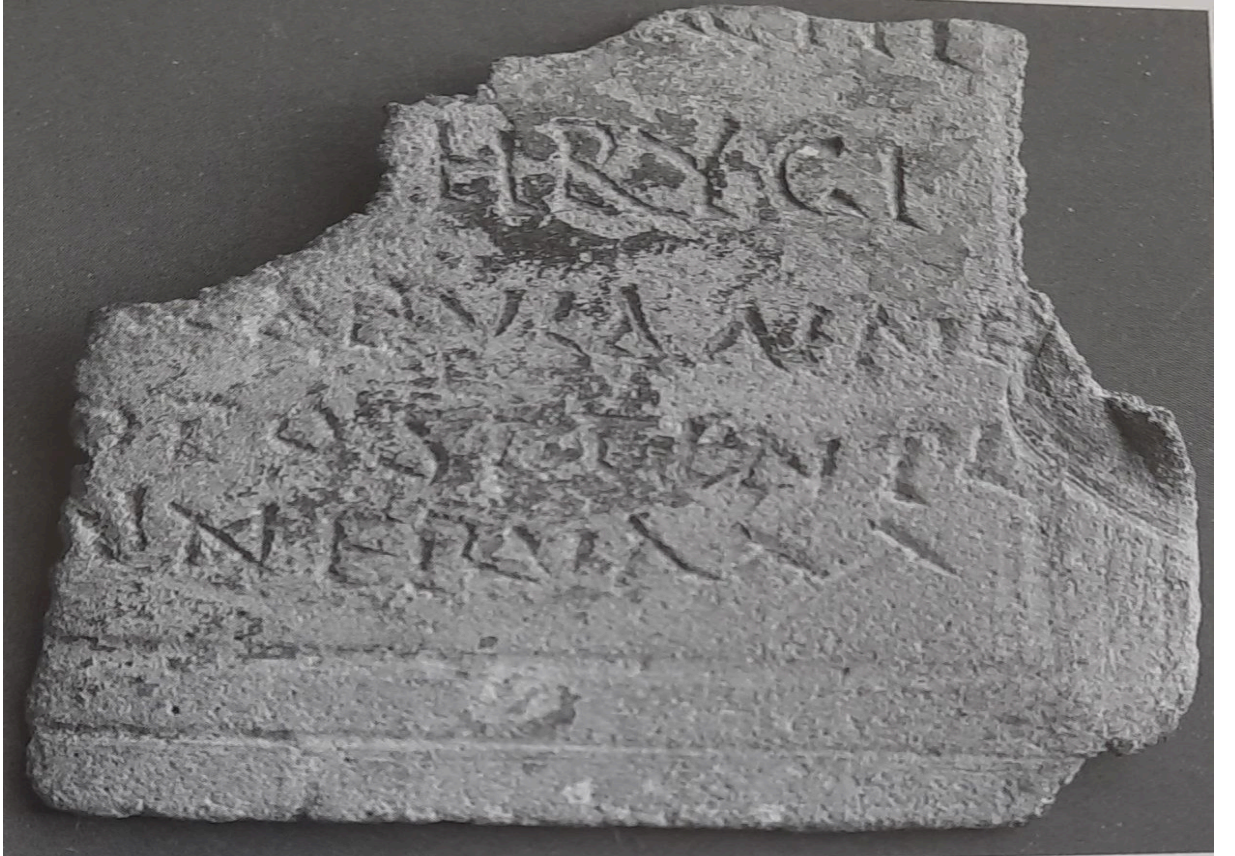

Resim 1. Asker? Demetrios (As 40) ve eşinin tasvir edildiği rölyef. Demetrios'un göğsündekilerin askeri nişan mı yoksa çan mı

Levha 12

Resim 1 İsim bölümü okumayan ancak ait olduğu kişinin lejyoner veterani olduğunu açıkça okuduğumuz yazıt, Şahin 2017: 39

Resim 2 Köken ifadesi [P]HRYGI(O) okunur durumda olan ve muhtemelen Balkanlardaki birliklerden emekli bir auxilia erine ait diploma

Levha 13

(1) *ETHNOUS BESSON*

(2) *ETHNOUS BOSPORON*

(3) *ETHNOUS DAKON*

(4) *ETHNOUS IAPODON*

(5) *ETHNOUS IOUDAION*

(6) *ETHNOUS PIROUSTON*

(7) *KRETE*

(8) *KYPROS*

(9) *(ETHIOPIANS?)*

Resim 1 Aphrodisias'taki İmparator Kültü Tapınağında bulunan çoğunlukla “barbar” ethnelerin tasvirleri Smith 1988: Levha VIII

Levha 14

Resim 1. Demetrios (As 40) ile aynı atölyeden çıkan yazıtlardan diğeri. Pfuhl&Mobius 1979: 1138. Levha 11’de bulunan rölyeflerle kıyaslandığında benzerlikle ilk bakışta dikkat çekmektedir.

Levha 15

Resim 1. Demetrios (As 40) ile benzer resmedilen yazıt rölyefler. Koch'a göre (Koch 1985) muhtemelen aynı atölyeden çıkma eserler. (Pfuhl&Mobius 1979: 1137)

Levha 16

Resim 1. Bayraktar Gaius Iulius Stratonikos'un (As 4) Eskişehir Arkeoloji Müzesi bahçesindeki yazıtı

BİBLİYOGRAFYA

Bibliyografik Kısaltmalar

AE	: <i>L'Année Epigraphique</i>
AJA	: American Journal of Archaeology
AJP	: The American Journal of Philology
ANRW	: Aufstieg und Niedergang der römischen Welt
BGU	: Berliner griechische Urkunden
BJ	: Bonner Jahrbücher
ChLA	: Chartae Latinae Antiquiores
CIL	: Corpus Inscriptionum Latinarum
DNP	: Der Neue Pauly
EA	: Epigraphica Anatolica
EDCS	: Epigraphische Datenbank Clauss/Slaby
IAM	: Inscriptiones Asiae Minoris
IDR	: Inscriptiones Daciae Romanae
IGRom	: Inscriptiones graecae ad res romanas pertinentes
IK:	: Inschriften griechischer Städte aus Kleinasien
IKomana	: Inschriften von Komana (Hieropolis) in Kappadokien
ILBug	: Inscriptiones Latinae in Bulgaria Repertae

- ILJug** : Inscriptiones Latinae quae in Iugoslavia inter annos MCMII et MCMXL Repertae et Editae Sunt (SITULA Dissertationes Musei Nationalis Labacensis)
- ILS:** : Inscriptiones Latinae Selectae
- IMS** : Inscriptions de la Mésie Supérieure
- INBS** : Inscriptions of the Northern Black Sea
- IScM** : Inscriptiones Scythiae Minoris Graecae et Latinae
- JRA** : Journal of Roman Archaeology
- JRS** : Journal of Roman Studies
- LPGN** : A Lexicon of Greek Personal Names
- MAMA** : Monumentum Asiae Minoris Antiqua
- OCD** : Oxford Classical Dictionary
- PG** : Patrologia Graeca
- PL** : Patrologia Latina
- PSI** : Papiri greci e latini Societa italiana per la ricerca papiri graeci in Egitto
- RE** : Paulys Realencyclopädie der classischen Altertumswissenschaft
- RE** : Realenzyklopädie der classischen Altertumswissenschaft
- RGZM** : Römisch-Germanisches Zentral Museum
- RIB** : Roman Inscriptions of Britain
- RIU** : Die römischen Inschriften Ungarns

RMD : Roman Military Diplomas

SEG : Suppelementum Epigraphicum Graecum

Studia Pontica III : Studia Pontica III: Recueil des Inscriptions Grecques et Latines du Pont et de L'Armenie (Fascicule 1)

TAM : Tituli Asiae Minoris Antiquae

ZPE : Zeitschrift für Papirologie und Epigraphik

ANTİK KAYNAKLAR

- Apollonius, “Epistles” **The Letters of Apollonius of Tyana: A Critical Text with Prolegomena, Translation and Commentary,** (çev. ve dü) Panella R. J., Brill, 1979
- Appian **Appian’s Roman History: in four Volume, Volume III (The Civil Wars),** Harvard University Press, LOEB, 1972.
- Aristotle **Politics, Volume XXI (Politics),** (çev.) Rackham H., Harvard University Press, LOEB, 1972.
- August. de civ. D. **Bibliothek der Kirchenväter: Des heiligen Kirchenvaters Aurelius Augustinus Zweieundzwanzig Bücher über den Gottesstaat,** (çev.) Schröder A., Kempten – Münih, 1911.
- C. Suetonius Tranquillus **Die Kaiserviten De Vita Caesarum, Berühmte Männer De Viris Illustribus,** (Dü – çev.) Martinet H., Sammlung Tusculum, 1997.
- Caesar **Caesar, Alexandrian, African and Spanish Wars,** (çev.) Way A. G., Harvard University Press, LOEB, 1964.
- Cic. Arch. **Cicero, The Speeches: Pro Archia Poeta, Post Reditum in Senatu, Post Reditum ad Quirites, De**

Domo Sua, De Haruspicum Responsis, Pro Plancio,
(çev.) Watts N. H., Harvard University Press, LOEB,
1965.

Cic. Mur. **Cicero: in twenty-eight Volumes, C. X., in
Catilinam I – IV, Pro Murena, Pro Sulla, Pro
Flacco,** (çev.) MacDonald C., Harvard University
Press, LOEB, 1976.

Cicero **Letters to Atticus, C II,** (çev.) Shackleton Bailey D.
R., Harvard University Press, LOEB, 1999.

Euseb. HE. **Eusebius: The Ecclesiastical History, In two
volumes, II,** (çev.) Lawlor H. J., Harvard University
Press, LOEB, 1973.

Eutropius **Roma Tarihinin Özeti,** (çev.) Çiğdem Dürüşken,
İstanbul, 2007.

Flavius Vegetius Renatus **Roma Savaş Sanatı,** (çev.) Özgüler S., Çetinalp K. A.,
2020.

Herod. **Herodian: in two volumes, II, Books V – VIII,** (çev.)
Whittaker C. R., Harvard University Press, LOEB,
1970.

Herodotos **Tarih,** çev. Ökmen M., İstanbul, 2012.

Hippoc. Aer. **“Airs, Waters and Places”, Hippocrates,** (çev.) Jones
W. H. S., Vol. I., 65 – 139, Harvard University Press,

LOEB 1957.

- Homeros **İlyada**, (çev. Kadir A., Erhat A.), Can Yayınları, İstanbul, 2008.
- Isocrates **Isocrates in Three Volumes**, (Dü) Norlin G. C. I, LOEB, 1980.
- Jerome **St. Jerome Commentary on Galatians (The Fathers of Church Vol 121)** (Dü) A. Cain, Washington D.C., 2010.
- Josephus **The Jewish War**, Books I – VII, (çev.) Thackeray H. St. J., Harvard University Press, LOEB, 1961.
- Lactantius **De Mortibus Persecutorum**, (çev.) Creed J. L., 1984.
- Livius **Livy, In Fourteen Volumes, XI, Books XXXVIII – XXXIX**, (çev.) T. Sage E., Harvard University Press, LOEB, 1965.
- Lucan. Phars. **Lucan, The Civil War, Pharsalia, (Books I – X)**, (çev.) Duff J. D., Harvard University Press, LOEB, 1962.
- Lucanus, **Bellum Civile Der Bürgerkrieg**, (ed.) Ehlers W., Tusculum Bücherei, Münih, 1978.
- M. Cornelius Fronto **Epistulae**, (çev.) Van den Hout M. P. J., Akademie der Wissenschaften der DDR Zentralinstitut für alte Geschichte und Archäologie, Bibliotheca Scriptorum

Graecorum et Romanorum Teubneriana, 1988.

- Pliny **Pliny Letters and Panegyricus, C. II (Letters, Books VIII – X and Panegyricus)**, (çev.) Radice B., Harvard University Press, LOEB, 1975.
- Pliny (Yaşlı) **Natural History in ten Volumes, C. II**, (Dü) Rackham H., LOEB, 1961.
- Polybius **The Histories, C. III**, çev. W. R. Paton, Harvard University Press, LOEB, 1979.
- Pomponius Mela **Pomponius Melae de Situ Orbis: Libri III, ad Optimas Editiones Collati cum Indice Locupletissimo**, Viyana, 1807.
- Publius Vergilius Maro **Aeneis**, (çev.) Holzberg N., Sammlung Tusculum, 2015.
- SHA **The Scriptorum Historiae Augustae, Vol I – II – III**. (çev.) Magie D., Harvard University Press, LOEB.
- Strabon Antik Anadolu Coğrafyası, **Geographika XII – XIII – XIV**, (çev. Pekman A.) İstanbul, 2000.
- Tacitus **The Annals: The Reign of Tiberius, Claudius and Nero**, (çev. J. C. Yardley) Oxford University Press, 2008.
- Tacitus **Germania**, (çev.) Fuhrman M., Reclam, Stuttgart,

2007.

Tacitus **Historien**, Sammlung Tusculum, ed. Borst J., et al, Mannheim, 2010.

(+Anonymus) **Expositio Totius Mundi et Gentium**, ed. Rougé J., Paris, 1966.

MODERN KAYNAKLAR

Adak, M., Stauner, K.: “Zur Stellung von Armeeingehörigen in ihren Heimatstädten: Der Fall M. Aur. aus Prusias ad Hypium”, **GEPHYRA**, C. III, 133 – 168.

Adamik, B.: 2005 “Fehlerhafte” lateinische Inschriften aus Pannonien”, **Latin et Langues Romanes**, 257 – 266.

Akyürek Şahin, N. E., Uzunoğlu, H.: 2018 “Eskişehir Müzesi’nden Yeni Yazıtlar”, **Ausonius, Arkeoloji, Tarih ve Epigrafi’nin Arasında: Prof. Dr. Vedat Çelgin’in 68. Doğum Günü Onuruna Makaleler**, (Dü.) M. Arslan, F. Baz, 31 – 67.

Alföldy, G.: 1964 “Veteraneneduktionen in der Provinz Dalmatien”, **Historia: Zeitschrift für alte Geschichte**, C. XIII/II, 167 – 179.

Alföldy, G.: 1968 **Die Hilfstruppen der Römischen Provinz Germania Superior: Epigraphische Studien 6**, Düsseldorf.

Alföldy, G.: 1969 **Die Personennamen in der römischen Provinz Dalmatia**, Heidelberg.

Aliquot, J., Caillous, J.- “De Zéla à Béryte avec un soldat de la première cohorte pontique”, **Chiron**, C. XLIV, 55 – 65.

S.: 2014

- Altheim, F.: 1952 **Niedergang der Alten Welt, C. II, Frankfurt am Main.**
- Ameling, W.: 2004 **Inscriptiones Judaicae Orientis, C. II Kleinasien**
- Ameling W., Cotton H. **Corpus Inscriptiones Iudaeae / Palaestinae, C. III, M., Eck W., (v.d.): 2014 South Coast**
- Ardal U. C.: 2022 **Bithynia et Pontus Eyaletinde Romalı Askerler (MÖ 74 – MS 284), Yüksek Lisans Tezi, İstanbul.**
- Ardevan, R.: 1998 **Viața Municipală în Dacia Romană, Timoșoara.**
- Arslan, M.: 2005 **Arrianus'un Karadeniz Seyahati: Ariani Periplus Ponti Euxini, İstanbul.**
- Arslanbaba R. H.: 2018 **Augustus (MÖ 27 – MS 14) ve Diocletianus (MS 284 – 305) Dönemleri İdari, Ekonomik ve Sosyal Reformların İncelenmesi ve İki Dönemim Karşılaştırması, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.**
- Arslanbaba R. H.: 2024 **“Kilikier in der römischen Armee der Kaiserzeit”, PHILIA, C. X. 2024, 12 – 24.**
- Arweiler, A. H.: 2008 **“Frauen vor Kultlandschaft – Kleinasiatische Geographica in den Reden Ciceros”, Asia Minor Studien 65 Vom Euphrat bis zum Bosphorus Kleinasien in der Antike, Festschrift für Elmar Schwertheim zum 65. Geburtstag, (Dü.) E. Winter, C. I, Bonn, 19 – 39.**
- Atatürk, Mustafa Kemal: 1937 **“Atatürk'ün Türkiye Büyük Millet Meclisinin V. Dönem, 3. Yasama yılının açış konuşmaları, 1 Kasım 1937,”**

T.B.M.M. Zabıt Ceridesi, C. XX, 8.

- Avi - Yonah, M.: 1974 **Abbreviations in Greek Inscriptions: Papyri Manuscripts and Early Printed Books**, Chicago, Ares Publishers
- Avidov, A.: 1997 “Were the cilicians a nation of pirates?”, **Mediterranean Historical Review**, C. XII/I, 5 – 55.
- Ballance, M. H.: 1959 “The Site of Prostanna”, **Anatolian Studies**, C. IX, 125 – 129.
- Balzat, J.-S.: 2014 “Names in EPM- in Southern Asia Minor”, **Chiron**, C. XLIV, 252 – 284.
- Barkoczi, L., Soproni, S.: 1981 **Die römische Inschriften Ungarns (RIU)**, C. III, Budapeşte / Bonn.
- Barnes, T. D.: 1982 **The New Empire of Diocletian and Constantine**. Cambridge.
- Baz, F.:2007 **Inschriften von Komana (Hieropolis) in Kappadokien (IKomana)**, İstanbul.
- Baz, F.: 2015 “Merkezi Pisidia’daki Bazı Roma Kolonileri’ndeki İmparator Kültünün Varlığına İlişkin Değerlendirmeler”, **Phaselis**, C. I, 261 – 275.
- Bean, G. E.: 1959 “Notes and Inscriptions from Pisidia, Part I”, **Anatolian Studies**, C. IX, 67 – 117.
- Bean, G. E.: 1971 **Journeys in Northern Lycia 1965 – 1967**, Viyana.
- Bean, G. E., Mitford, T. B.: 1965 **Journeys in Rough Cilicia in 1962 and 1963**, Viyana.

- Bean, G. E., Mitford, T. **Journeys in Rough Cilicia 1964 – 1968.** Viyana. B.: 1970
- Bennett, J.: 2011 “The Regular Roman Auxiliary Regiments formed from the Provinces of Asia Minor”, **ANATOLICA**, C. XXXVII, 251 – 274.
- Bennett, J.: 2016 “The Auxiliary Garrison of Asia Province”, **ANATOLICA**, C. XLII, 151 – 169.
- Bennett, J.: 2017 “Becoming Roman”: Anatolians in the Roman Imperial Navy”, **ADALYA**, C. XX, 213 – 241.
- Bennett, J.: 2019 “The Annexion of Galatia Reviewed”, **ADALYA**, C. XXII. 223 – 258.
- Bennett, J.: 2022 “The Auxilia of Pontus-Bithynia”, **ANATOLICA**, C. XLVIII, 211 – 227.
- Besnier, M.: 1898 “Inscriptions et monuments de Lambèse et des environs”, **Mélanges d'archéologie et d'histoire**, C. XVIII, 451 – 489.
- Beutler, F.: 2007 “Claudius und der Beginn der Militärdiplome”, **Militärdiplome Die Forschungsbeiträge der Berner Gespräche von 2004**, Stuttgart, 1 – 15.
- Bilic Dujmusic, S.: 2017. “Antiqua ... Arte Cilix (Lucan., Phars. 4. 449)”, **Roman Frontier Studies 2009**, 669 – 673.
- Birley, A. R.: 1981 **The Fasti of Roman Britain**, Clarendon Press.
- Birley, E.: 1986 “Before Diplomas and the Claudian Reform”, **Heer und Integrationspolitik: Die römischen Militärdiplome als**

- historische Quelle**, (dü.) Eck W., Hartmut W., 249 – 258.
- Bishop, H.: 2012 **Handbook to Roman Legionary Fortresses**, Pen&Sword.
- Bleckmann, B.: 1999 “Laterculus Veronensis”, **DNP**, C. VI, 1165.
- Boatwright, M. T.: 2012 **Peoples of the Roman World**.
- Bodel, J., Tracy, S.: 1997 **Greek and Latin Inscriptions in the USA, A Checklist**, Roma.
- Borchhardt, J., 2012 **Limyra, Studien zu Kunst und Epigraphik in den**
Gorecki-Pekridou, A.: **Nekropolen der Antike**, Viyana.
- Bosch, E.: 1967 **Quellen zur Geschichte der Stadt Ankara im**
Altertum, Türk Tarih Kurumu, Ankara.
- Bowie, E.: 2014 “Becoming Wolf Staying Sheep”, **Roman Rule in**
Greek and Latin Writing: Double Vision – Impact of
Empire Vol 18, Roman Empire, C. 200 BC – AD 476,
(Dü.) J. M. Madsen, R. Rees, Brill, Leiden – Boston, 39
– 78.
- Brady, S. G.: 1953 “The Legionary Soldiers and Their Names”, **The**
Classical Weekly, C. XLVI, S. 15, 217 – 220.
- Brennan, P. M.: 1998 “The Last of the Romans: Roman Identity and the Roman
Army in the Late Roman Near East”, **Mediterranean**
Archaeology (Identities in the Eastern Mediterranean
in Antiquity: Proceedings of a Conference held at the

Humanities Research Centre in Canberra 10 – 12, 1997 (1998), C. XI, 191 – 203.

Brunt, P. A.: 1990 **Roman Imperial Themes.** Oxford.

Buckler, W. H., Calder, W. M., Cox, C. M.: “Asia Minor, 1924, I, Monument from Iconium, Lycaonia and Isauria”, **JRS**, C. XIV, 24 – 84.
1924

Buckler, W., Robinson, D. M.: 1932 **Sardis: Publications of the American Society for the Excavation of Sardis**, C. VII/I, Leyden.

Burckhardt, J.: 2021 **Antik Çağ Askeri Tarihi.** (çev.) R. H. Arslanbaba, İstanbul.

Burn, A.: 1953 “Hic Breve Vivitur, A Study of the Expectation of Life in the Roman Empire.” **Past&Present**, S. 4, 2 – 31.

Burnham, B. C., Keppie, L. F., Esmonde Cleary, A. S., Hassall, M. C., Tomlin, R. O.: 1995 “Roman Britain in 1994”, **Britannia**, C. XXVI, 325 – 395.

Calder W. M., Gray E. W., Mitchell S.: 2012 “Asia, Roman Province”, **OCD**, 182 – 183.

Cameron A.: 1993 **The Later Roman Empire**, Londra.

Cenati, C.: 2023 **Miles in Urbe, Identità e autorappresentazione nelle iscrizioni dei soldati di origine danubiana e balcanica a Roma**, Roma.

- Cesarik, N.: 2022 “Several unpublished Roman inscriptions from the Liburnian frontier”, **Vjesnik Arheološkog Muzeja u Zagrebu**, C. LV, 53 – 71.
- Chase, G. D.: 1897 “The Origin of Roman Praenomina”, **Harvard Studies in Classical Philology**, C. VIII, 103 – 184.
- Christol, M.: 2015 “Sur l'építaphe d'un légionnaire de l'armée d'Égypte (AE 2002, 1590a)”, **Chiron**, C. CXXV, 297 – 300.
- Christol, M., Drew-Bear, T.: 1986 “Documents latins de Phrygie”, **TYCHE: Beiträge zur Alten Geschichte, Papyrologie und Epigraphik**, C. I, 41 – 88.
- Cichorius, C.: 1904 **Die römischen Denkmäler in der Dobrudscha**, Berlin.
- Clackson, J.: 2012 “Language maintenance and language shift in the Mediterranean world during the Roman Empire”, **Multilingualism in the Greco-Roman World**, (Dü) A. Mullen, P. James.
- Clauss, M.: 1973 “Probleme der Lebensalterstatistiken aufgrund römischer Grabinschriften”, **Chiron**, C. III, 395 – 418.
- Clemens, E.: 1967 **Quellen zur Geschichte der Stadt Ankara im Altertum**, Ankara.
- Collingwood, R. G., Wright, R. P.: 1965 **The Roman Inscriptions of Britain (Cilt I: Inscriptions on Stone)**, Oxford.
- Conrad, S.: 2004 **Die Grabstelen aus Moesia inferior**, Leipzig.

- Cook, J. M.: 1973 **The Troad: An Archaeological and Topographical Study**
- Coşkun Abuagla, A.: “New Inscriptions from Pisidian Konane”, **PHILIA**, C. 2015 I, 142 – 145.
- Cremer, M.: 1986 “Der Schellenmann” **Epigraphica Anatolica**, C. VII, 21 – 34.
- Cumont, F., Anderson, J. C.: 1912 “Three New Inscriptions from Pontus and Pisidia”, **JRS**, C. II, 233 – 236.
- Cumont, F., Anderson, J. C., Gregorie, H.: 1910 **Studia Pontica III: Recueil des Inscriptions Grecques et Latines du Pont et de L'Armenie (Fascicule 1)**, Brüksel.
- Czeitschner R.: 2022 “Neues aus den Skizzenbüchern Rudolf Heberdeys: Inschriften aus Olbasa (Pisidien)”, **PHILIA**, C. VIII, 41 – 53.
- Dana D.: 2014 **Onomasticon Thracicum: Répertoire des noms indigènes de Thrace, Macédoine Orientale, Mésies, Atina**
- Dana, D.: 2014 “Notices épigraphiques et onomastiques II.” **ZPE**, C. CXC, 149 – 167.
- Deininger, J.: 1964 **Die Provinziallandtage der römischen Kaiserzeit von Augustus bis zum Ende des dritten Jahrhunderts n. Chr.**, Münih
- Demicheli, D.: 2012 “Dalmatians in the Roman Imperial Fleet”, **Proceedings of the 22nd International Congress of Roman**

Frontier Studies. Ruse.

- Demicheli, D., Bradač , M. M., Sanader, M.: 2013 “Project Tilurium – A Poet in the Military Camp at Tilurium”, **Proceedings of the XVIIth Roman Military Equipment Conference, Zagreb 2013. (ROMECC 2010)**, Zagreb, 483 – 491.
- Derks, T.: 2009 “Ethnic identity in the Roman frontier, The epigraphy of Batavi and other Lower Rhine tribes”, **Ethnic Constructs in Antiquity**, 239 – 283.
- Bredow, I.: 1997 “Deultum”, **DNP**, C. III: 490.
- Dittenberger, W.: 1905 **Orientalis Graeci Inscriptiones Selectae (OGIS): Supplementum Sylloges Inscriptionum Graecorum (Cilt 2)**, Leipzig.
- Doğan, Y.: 2024 “Elmalı Müzesi’nden Bir Veteranus’a Ait Yeni Bir Mezar Yazıtı, A New Funerary Inscriptions for a Veteranus from the Elmalı Museum”, **Lycus Dergisi**, S. 9, 72 – 80.
- Dönmez-Öztürk, F.: 2009 “Likya Örneğinde Romalılaştırma ve Romalılaşma”, **Doğu Batı (Romalılar - I)**, S. 49, 277 – 284.
- Drew-Bear, T.: 1978 **Nouvelles Inscriptions de Phryge: Studia Amstelodamensia ad Epigraphicam, Ius Antiquum et Papyrologicam Pertinentia**, C. XVI, Zuthpen.
- Drew-Bear, T., Christol, C.: 2002 “Le *tutor cessionarius de Tralles”, **TYCHE: Beiträge zur Alten Geschichte, Papyrologie und Epigraphik**, S. 17, 31 – 38.
- Duncan-Jones, R. P.: “Age-Rounding, Illiteracy and Social Differentiation in

- 1977 the Roman Empire”, **Chiron**, C. VII, 333 – 354.
- Dusanic, S.: 1996 “Military Diplomata for the auxiliary soldiers from the Hellenophone Provinces: The Problem of the Recipients’ Roman Name – Formulae”, **Roman Onomastics in the Greek East Social and Political Aspects MEAETHMATA**, Atina 31 – 43.
- Durugönül, S.: 2021 “Cilicia Bölgesi'nde Roma Etkisi”, (çevrimiçi) <https://aktuelarkeoloji.com.tr/kategori/arkeoloji/Cilicia-bolgesi-nde-roma-etkisi>, 07.02.2024 tarihinde.
- Eck, W.: 2001 “Statores”, **DNP**, C. XI, 929.
- Eck, W.: 2007 **Rom und Judaea**, Tübingen.
- Eck, W.: 2009 “Rekrutierung für das römische Heer in den Provinzen Kleinasien: Das Zeugnis der Militärdiplome”, **Ancient History, Numismatics and Epigraphy in the Mediterranean World. Studies in memory of Clemens E. Bosch and Sabahat Atlan and in honour of Nezahat Baydur**, 137 – 142.
- Eck, W.: 2014 “*Ein Diplom für die Truppen von Syria - Palestina aus dem Jahr 160*”, **Judäa – Syria Palästina Die Auseinandersetzung einer Provinz mit römischer Politik und Kultur**, (Dü) W. Eck, Tübingen. 256 – 266.
- Eck, W., Koßmann, D.: 2005 “Ein Legionsoldat in einer Inschrift aus Nazareth und die Präsenz der legio IV Flavia Felix in den Östlichen Provinzen”, **Scripta Judaica Cracoviensia**, C. XIII, 31 – 40.

- Eck, W., Pangerl, A.: “Traians Heer im Partherkrieg. Zu einem neuen Diploma aus dem Jahr 115”, **Chiron**, C. XXXV, 49 – 67.
2005
- Eck, W., Pangerl, A. “Die Konstitution für die Classis Misensis aus dem Jahr 160 und der Krieg gegen Bar Kochba unter Hadrian”, **ZPE**, C. CLV, 239 – 252.
200
- Eck, W., Pangerl, A.: “Ein weiteres Diplom der Konstitution Vespasians für die Truppen Mösiens vom 7. Februar 78 n. Chr”, **ZPE**, C. CLXXIII, 237 – 243.
2010
- Eck, W., Pangerl, A.: “Eine Konstitution für die Truppen von Dacia superior aus dem Jahr 142 mit der Sonderformel für Kinder von Auxiliaren”, C. CLXXXI, **ZPE**, 173 – 182.
2012
- Eck, W., Pangerl, A.: “Das vierte Diplom für die Provinz Galatia et Cappadocia, ausgestellt im Jahr 99”, **ZPE**, C. CXCII, 238 – 246.
2014
- Eck, W., Pangerl, A.: “Eine zweite Kopie der Konstitution für die Truppen Syriens vom 19. März 144 und ein Diplom für die "equites singulares" vom selben Datum”, **ZPE**, C. CXCIII, 253 – 260.
2015
- Eck, W., Holder, P., “Ein Überraschendes Phänomen: Neue Zeugen in zwei Weiß, P.: 2015 Diplomen für die Truppen von Moesia Superior vom 11. Oktober 146”, **ZPE**, C. CXCIV, 222 – 230.
- Eck, W., MacDonald, “Militär diplome mit neuen Konsulndaten”, **Chiron**, C. D., Pangerl, A.: 2002 XXXII, 401 – 448.
- Eck, W., Mugnai, N., “Ein Diplom für einen Flottensoldaten aus Titiopolis in

- Pangerl, A.: 2015 Cilicia”, **ZPE**, C. CXCIII, 249 – 252.
- Eck, W., Sayar, M., “Neues zu den Statthaltern von Iudaea und Syria unter
Alkan, M., Turan, M., Hadrian, ein Diploma aus dem Jahr 123/124”, **ZPE**, C.
Yağız, K.: 2023 CCXXV, 261 – 270.
- Enßlin, W.: 1956 “Praepositus”, **RE**, Supp. VIII, 539 – 556.
- Ergin, G.: 2013 **Anadolu’da Roma Hakimiyeti Direniş ve Düzen**,
İstanbul.
- Feld, K.: 2005 **Barbarische Bürger: Die Isurier und das Römische**
Reich, Berlin / New York.
- Ferrero E.: 1878 **L’Ordinamento Delle Armate Romane**, Roma, Torino,
Firenze.
- Feucht, B.: 2011 “Uniformity up to the Grave? Funerary Inscriptions of
Roman Legionaries in Western Europe”, **Ancient**
Society, S. 41, 147 – 183.
- Fink, R. O.: 1971 **Roman Military Records on Papyrus**, Ann Arbor.
- Fitz, J.: 1978 “Kleinasien in Pannonien”, **Alba Regia – Annales**
Musei Stephani Regis, C. XVI, 365 - 369.
- Fitz, J.: 1993 **Die Verwaltung Pannoniens in der Römerzeit**,
Budapest.
- Forni, G.: 1953 **Il Reclutamento delle legioni da Augusto a**
Diocleziano, Milan/Roma.
- Forni, G.: 1992 **Esercito e Marina di Roma Antica Raccolta di**

Contributi: MAVORS Roman Armys Resarches Vol. 5.), Stuttgart.

- Fraser, P. M.: 2009 **Greek Ethnic Terminology.**
- Fraser, P. M., Matthews, E.: 2018 **A Lexicon of Greek Personal Names: Vol Vc., Inland Asia Minor (LPGN Vc), Oxford.**
- Frei, P.: 1982 “Epigraphisch – Topographische Forschungen im Raum von Eskişehir”, **Türk Arkeoloji Dergisi**, C. XXV/2, 71 – 86.
- Frei, P.: 1993 “Epigraphisch – Topographische Forschungen in Eskişehir 1992”, **Araştırma Sonuçları Toplantısı**, S. 11, Ankara, 123 – 128.
- Freis, H.: 1967 **Die Cohortes Urbanae: Epigraphische Studien 2, Köln/Graz.**
- French, D.: 1990 “The Legio V Macedonica in northern Asia Minor”, **Tarih Boyunca Karadeniz Kongresi bildirileri - Congrès International sur la Mer noire**, (Dü) J. L. Bacqué-Grammont, M. Sağlam, B. Kodaman, M. A. Ünal, M. Özbalcı, 555 – 561.
- French, D.: 1992 “Zeus Ciciassenus”, **Hittite and other Anatolian and Near Eastern Studies in Honour of Sedat Alp**, (Dü) H. Otten, E. Akurgal, H. Ertem, A. Süel, Ankara, 193 – 199.
- Friedrich, J.: 2000 **Kayıp Yazılar ve Diller, İstanbul.**
- Galsterer, H.: 2002 “Tribus”, **DNP**, C. XII/1, 799 – 802.

- Geagan, D.: 1997 “The Athenian Elite: Romanization, Resistance and Existence of Power”, **The Romanization of Athens (Proceedings of an International Conference held at Lincoln, Nebraska (April 1996))**, (Dü) Hoff M., Rotroff, S., 19 – 33.
- Gergö , I. F. 2015 **The Roman Army in Raetia**, Doktora Tezi, Pécs.
- Gerov, B.: 1959 “Zwei neugefundene Militärdiplome aus Nordbulgarien”, **KLIO**, C. XXXVII, 196 – 216.
- Gerov, B.: 1989 **Inscriptiones Latinae in Bulgaria Repertae (ILBulg)**.
- Gilliam, G. F.: 1986 “Romanization of the Greek East: The Role of the Army”, **Roman Army Papers: MAVORS II**, Amsterdam.
- Gizewski, C.: 1996 “Actarius”, **DNP**, C. I, 93.
- Gizewski, C.: 1997 “Decemviri”, **DNP**, C. III, 342 – 343.
- Gizewski, C.: 1997 “Duoviri, Duumviri”, **DNP**, C. III, 843 – 845.
- Gordon, R.: 2009 “The Roman Army and Cult of Mithras: a critical view”, **l'armée romaine et la religion sous le haut-empire**, (Dü) C. Woolf, Lyon, 379 – 453.
- Graßl, H.: 2022 “Ein Grabgedicht aus Tilurium (Dalmatia): Neulesung, Interpretation und Kontextualisierung eines Denkmals militärischer Memorialkultur”, **Studia honoraria archaeologica: zbornik radova u prigodi 65**.

rodendana prof. dr. sc. Mirjane Sanader, 145 – 150.

- Greene, E. M.: 2011 **Women and Families in the Auxiliary Military Communities of the Roman West in the First and Second Centuries AD.**, Doktora tezi, Chape Hill.
- Groß-Albenhausen , K.: “Princeps castrorum”, **DNP**, C. X, 331.
2001
- Gruen, E.: 2013 “Did ancient identity depend on Ethnicity? A Preliminary Probe”, **Phoenix**, C. LXVII, S. 1/2, 1 – 22.
- Güney, H.: 2018 “New Epigraphic Documents from Northeast Phrygia”, **PHILIA**, C. IV, 55 – 66.
- Haensch, R., Weiß P.: “Gewichte mit Nennung von Stathaltern von Bithynia et Pontus”, **Chiron**, C. XXXV, 443 – 498.
2005
- Hall, A.: 1983 “Two Veterans of Legio XIII Gemina at Iconium”, **Armies and Frontiers in Roman and Byzantine Anatolia**, 35 – 40.
- Hall, J. M.: 1997 **Ethnic Identity in Greek Identity**, Oxford.
- Hanel, N.: 1985 “Ein neues Diplom für einen Angehörigen der misenischen Flotte”, **Bonner Jahrbücher**, C. CLXXXV, 89 – 95.
- Haynes, I.: 1999 “Military Service and Cultural Identity in the Auxilia”, **JRA**, S. 34, 165 – 174.

- Haynes, I.: 2013 **Blood of the Provinces.**
- Heichelheim Fritz “Maponus”, **RE**, C. XIV/2, Stuttgart
Moritz: 1930
- Hereward, D.: 1958 “Inscriptions Pamphylia and Isauria”, **The Journal of
Hellenic Studies**, C. LXXVIII, 57 – 77.
- High-Linden, A. C.: “Testamentary Manumission for Slaves of Roman
2020 Imperial Soldiers”, **TCYHE: Beiträge zur Alten
Geschichte, Papyrologie und Epigraphik**, C. XXXV,
99 – 127.
- Holder, P.: 2006 **Roman Military Diplomas V**, Londra.
- Holder, P. A.: 1980 **Studies in the Auxilia of the Roman Army from
Augustus to Trajan**, Oxford.
- Holl, K.: 1908 “Das Fortleben der Volkssprachen in Kleinasien in
Nachchristlicher Zeit”, **HERMES**, C. XLIII/2, 240 –
254.
- Houwink Ten Cate, H. The Luwian Population Groups of Lycia and Cilicia
J.: 1961 Aspera During the Hellenistic Period, Leiden.
- Humann, C., Cichorius, **Altertümer von Hieropolis**, Berlin.
C., Judeich, W., Winter,
F.: 1898
- Iovine, G.: 2023 **Latin Military Papyri of Dura – Europos (P.Dura 55
– 145).**

- Isaac, B.: 2004 **The Invention of Racism in Classical Antiquity**, Princeton.
- Isaac, B.: 2006 “Proto –Racism in Greco – Roman Antiquity”, **World Archaeology (Race, Racism and Archaeology)**, C. XXXVIII, S. 1, 32 – 47.
- Ivantchik. A.: 2021 **Inscriptions of the Northern Black Sea 01: Greek and Latin Inscriptions of Tyras and vicinity**, (Dü) A. Ivantchik, Bordeaux.
- İplikçioğlu, B., Çelgin, G., Çelgin, V.: 2000 “Doğu ve Kuzeydoğu Lykia – Güneybatı Pisidia Epigrafik – Tarihi – Coğrafi Yüzey Araştırmaları”, **17. Araştırma Sonuçları Toplantısı**. 1, Ankara: Anıtlar ve Müzeler Genel Müdürlüğü Yayınları, 199 – 208.
- Jaffe, Abram J., Bureau of Applied Sciences: 1955 **Manuals on methods of estimating population, 35 ve 41, United Nations, C. II, Methods of Appraisal of Quality of Basic Data for Populations Estimates, United Nations ST/SOA Series A, Population Studies no. 23.**
- Jones, A. H. M.: 1964 **The Later Roman Empire 284 – 602 A Social, Economic and Administrative Survey**, C. II.
- Kaya, D.: 2017 **Roma'nın Anadolu'daki doğu sınırı Karargâhlar, köprüler ve yol ağlarının arkeolojik açıdan İncelenmesi**, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Keil, J.: 1955 “Ephesos und Etappendienst zwischen der Nord- und

- Ostfront des Imperium Romanum”, **Anzeiger der österreichischen Akademie der Wissenschaften**, S. 12, 159 – 170.
- Kellner, H.-J.: 1977 “Zwei neue Flottendiplome zur grenze von Pamphylien und Kilikien”, **Chiron**, C. VII, 316 – 322.
- Kennedy, D.: 1985 “The Composition of a Military Work Party in Roman Egypt (ILS 2483): Coptos”, **The Journal of Egyptian Archaeology**, S. 71, 156 – 160.
- Kennedy, D.: 1997 Ala Phrygum and Ala VII Phrygum, **ZPE**, C. 118, 300 – 304.
- Kennell, N.: 2009 “Marcus Aurelius Alexys and the 'homeland security' of Roman Sparta”, **British School at Athens Studies (SPARTA AND LACONIA: FROM PREHISTORY TO PRE-MODERN)**, S. 16, 285 – 291.
- Keprtová, J.: 1986 “Frater in Militärinschriften - Bruder oder Freund?”, **Listy filologické / Folia philologica**, C. 109/1, 11 – 14.
- Keppie, L.: 2005 **The Making of Roman Army from Republic to Empire**, Londra.
- Keppie, L.: 2007 **Legions and Veterans, Roman Army Papers 1971 – 2000**
- Kienast, D.: 1966 **Untersuchungen zu den Kriegsflotten der römischen Kaiserzeit**, Bonn.

- Kinross, L.: 1999 **Atatürk, Bir Ulusun Yeniden Doğuşu.**
- Koch, G.: 1985 “Ein Grabrelief aus Phrygien im Getty Museum”, **Epigraphica Anatolica**, 6, 91 - 97.
- Kondić, V.: 1968 “New Data on the Orientals in Singidunum”, **Ziva Antika**, C. XVIII/2, Üsküp, 263 – 277.
- Kovács, P.: 2007 “A Pisidian Veteran and the First Mention of Pannonia”, **TYCHE, Beiträge zur alten Geschichte Papyrologie und Epigraphik**, S. 22, 99 – 108.
- Kovács, P.: 2005 **Tituli Romani in Hungaria Reperti: Supplementu**, Budapeste / Bonn.
- Kovács, P., Szabó, A.: **Tituli Aquincenses**, C. II, Budapeste. 1989
- Köker, H.: 2018 “Pisidia Roma Kolonilerinde Sikke Basımı: Coinage of Roman Colonies in Pisidia”, **Pisidya ve Yakın Çevresinde Üretim Ticaret ve Ekonomi - Production, Trade and Economy in Pisidia and its Surrounding Areas, Uluslararası Sempozyum Bildirileri Pisidia Araştırmaları II 31 Ekim 03 Kasım 2018**, (Dü) H. Köker, A. Mörel, G. Kaşka, M. Kaşka, M. Fırat, S. O. Akgönül, Konya, 291 – 305.
- Kramer, J.: 2007 **Vulgärlateinische Alltagsdokumente auf Papyri, Ostraka, Täfelchen und Inschriften**, Berlin&New York.

- Królczyk, K.: 2009 **Die Veteranen in den Donauprovinzen des römischen Reiches (1. – 3 Jh. N. Chr.)**, (Çev) B. Mrozewics, Poznan.
- Kurilić , A.: 2006 “Recent Epigraphic Finds from the Province of Roman Dalmatia”, **Dalmatia, Research in the Roman Province 1970 – 2001 Papers in Honour of J. J. Wilkes (BAR 1576)**, (Dü) D. Davison, V. Gaffney, E. Marin, 133 – 174.
- Lafli, E., Magnani, S., Buora, M.: 2018 “A New Latin Funerary Inscription at the Museum of Amasya in Northeastern Turkey”, **NOVAE, Studies and Materials VI, Sacrum et Profanum**, Poznan, 213 – 222.
- Laminger-Pascher, G.: 1985 “Römische Soldaten in Isaurien”, **Römische Geschichte Altertumskunde und Epigraphik: Festschrift für Artur Betz zur Vollendung seines 80. Lebensjahres**, (Dü) E. Weber , G. Dobesch, 381 – 392.
- Lane, E. N.: 1990 “Men: A Neglected Cult of Roman Asia Minor”, **ANRW**, C. XVIII / 3, Stuttgart, 2161 – 2174.
- Lattimore, R.: 1962 **Themes in Greek and Latin Epitaphs**, Urbana.
- Launey, M.: 1987 **Recherches sur les Armées Hellénistiques**, Paris.
- Lavan, M.: 2019 “The manpower of the Roman fleets”, **AJA**, C. XXXII, 183 – 200.
- Le Bas, P., Waddington, W. H.: 1870 **Inscriptions Grecques et Latines recueillies en Asie Mineure**.

- Le Bohec, Y.: 1989 **La troisième Légion Auguste (Études d'Antiquités Africaines)**, Paris.
- Le Bohec, Y.: 1997 "Dona Militaria", **DNP**, C. III, 767 – 769.
- Le Bohec, Y.: 1998 "Imaginiferi, Imaginifarii". **DNP**, C. V, 948.
- Lechat, H., Radet, G.: 1887 "Inscriptions de Lydie", **Bulletin de correspondance hellénique**, C. XI, 445 – 484.
- Lehner, H.: 1918 **Die antiken Steindenkmäler des Provinzialmuseums in Bonn**, Bonn.
- Lesquier, J.: 1918 **L'armée romaine d'Égypte d'Auguste à Dioclétien**.
- Levison, W.: 1898 "Die Beurkundung des Civilstandes im Altertum. Ein Beitrag zur Geschichte der Bevölkerungsstatistik", **Bonner Jahrbücher**, C. CII, 1 – 82.
- Lintott, A.: 2009 **The Constitution of the Roman Republic**.
- Lloris, F. B.: 2015 "The Epigraphic Habit in the Roman World", **The Oxford Handbook of Roman Epigraphy**, 131 – 153.
- Lobwasser, A.: 1998 "Mandulis", **DNP**, C. VII, 802.
- Lőrincz, B.: 2001 **Die römischen Hilfstruppen in Pannonien während der Prinzipatszeit**, Viyana.
- MacMullen, R.: 1982 "The Epigraphic Habit in the Roman Empire", **The American Journal of Philology**, C. CIII, S. 3, 233 – 246.

- Macro, Antony D.: 1980 “The Cities of Asia Minor under the Roman Imperium”, **ANRW**, C. VII/2, 659 – 697.
- Malay, H., 1994 **Greek and Latin Inscriptions in the Manisa Museum**, Viyana.
- Mango, A.: 2021 **Atatürk, Modern Türkiye’nin Kurucusu**, İstanbul.
- Mann, J. C.: 1983 **The Settlement of Veterans in the Roma Empire**, Londra.
- Mann, T.: 2002 “Name Forms of Recipients of Diplomas”, **ZPE**, C. CXXXIX, 227 – 234.
- Marek, C.: 1993 **Stadt Ära und Territorium in Pontus – Bithynia und Nord – Galatia, (Istanbuler Forschungen 39)**, Tübingen.
- Marek, C.: 1997 “Grab-, Ehren- und Weihinschriften aus der Gegend von Modrene (Mudurnu) in Bithynien”, **Epigraphica Anatolica**, C. XXVIII, 81 – 84.
- Marek, C., Adak, M.: **Epigraphische Forschungen Bithynien, Paphlagonien, Galatien und Pontos: PHILIA SUPPL. 2**. İstanbul.
- Markschies, C.: 2000 “Papias”, **DNP**, C. IX, 287.
- Massaro M.: 2023 “Da Roma al Daubio: epitaffi metrici o afetivi per/di militari nelle province nord-orientali dell’Impero”, **Carmina Latina Epigraphica – Developments, Dynamics, Preferences**, (Dü) M. Massaro, M. Horster,

15 – 74.

Mathisen, R. W.: 2006 “Peregrini, Barbari, and Cives Romani: Concepts of Citizenship and the Legal Identity of Barbarians in the Later Roman Empire”, **The American Historical Review**, C. CXI/4, 1011 – 1040.

Mattingly, D. J.: 2011 **Imperialism, Power, and Identity: Experiencing the Roman Empire.**

Matyszak, P.: 2018 **Legionary, The Roman Soldiers Unofficial Manual.**

Maxfield, V. A.: 1981 **The Military Decorations of the Roman Army.**

Meiklejohn, K. W.: “Roman Strategy and Tactics from 509 to 202 B. C.”, **Greece & Rome**, C.VII, S. 21, 170 – 178.

Mello, M., Voza, G.: **Le iscrizioni latine di Paestum**, Napoli.
1968

Mellor, R.: 2008 “Graecia Capta: “The Confrontation between Greek and Roman Identity”, **Hellenisms, Culture Identity, and ethnicity from Antiquity to Modern**, (Dü) K. Zacharia, 79 – 127.

Merkelbach, R., **Steinepigramme aus dem griechischen Osten Band 2**
Stauber, J.: 2000 **Die Nordküste Kleinasiens (Marmarameer und Pontos)**, Münih – Leipzig.

Meyer, E.: 2002 “Tropaea Augusti”, **DNP**, C. XII/1, 872.

Milner, N. P.: 1988 **An Epigraphical Survey in the Kibyra-Olbasa Region**

Conducted by A.S. Hall (Regional Epigraph Catalogues of Asia Minor 3) (BIAA Monograph; No. 24), Ankara.

- Mirkovic, M.: 1986 “Die Entwicklung und Bedeutung der Verleihung des Conubium”, **Heer und Integrationspolitik Die römische Diplomen als historische Quelle**, (Dü) W. Eck, W. Hartmut, 167 – 187.
- Mirkovic, M.: 2004 “The Roster of the VII Claudia Legion”, **ZPE**, C. CXLVI, 211 – 220.
- Mitchell, S.: 1976 “Legio VII and the Garrison of Augustan Galatia”, **The Classical Quarterly**, C. XXVI/2, 298 – 308.
- Mitchell, S.: 1977 “R.E.C.A.M. Notes and Studies No. 1: Inscriptions of Ancyra”, **Anatolian Studies**, S. 27, 63 – 103.
- Mitchell, S.: 1979 “Iconium and Ninica: Two Double Communities in Roman Asia Minor”, **Historia: Zeitschrift für Alte Geschichte**, S. 28, 409 – 438.
- Mitchell, S.: 1980 “Population and Land in Roman Galatia”, **ANRW**, C. VII / 2, 1053 – 1081.
- Mitchell, S.: 1982 **Regional Epigraphic Catalogue of Asia Minor II: The Ankara District. The Inscriptions of North Galatia (RECAM II).**
- Mitchell, S.: 1993 **Anatolia Land, Men, and Gods in Asia Minor: Volume 1 Anatolia The Celts in Anatolia and the impact of Roman rule**

- Mitchell, S.: 1994 “Notes on Military Recruitment from the Eastern Roman Provinces”, **The Roman and Byzantine Army in the East**, (Dü) E. Dabrowa, Krakov, 142 – 148.
- Mitchell, S.: 1998 “Geographical and Historical Introduction”, **Pisidian Antioch: The Site and Their Monuments**, ed. S. Mitchell, M. Waelkens,: 13 – 26.
- Mitchell, S., 1999 “Greek Epigraphy ad Social Change, A Study of the Romanization of South – West Asia Minor in the Third Century A.D.”, **XI Congresso Internazionale di Epigrafia Graeca e Latina**, Roma, 419 – 434.
- Mitchell, S.: 1999 “Native Rebellion in Pisidian Taurus”, **Organised Crime in Antiquity**, (Dü) K. Hopwood, 155 – 175.
- Mitchell, S.: 2000 “Ethnicity, Acculturation and Empire in Roman and Late Roman Asia Minor”, **Ethnicity and Culture in Late Antiquity**, (Dü) S. Mitchell, G. Greatrex, 117 – 150.
- Mitchell, S., French, D.: 2019 **Greek and Latin Inscriptions of Ankara (Ancyra)**, C. II, Münih.
- Mitchell, St., French, D.: 2019 **The Greek and Latin Inscriptions of Ankara (Ancyra), Vol. 1. From Augustus to the End of the Third Century**, Münih.
- Mitford, T. B.: 1962 “Sites Old and New in Rough Cilicia”, **Anatolian Studies**, S. 12, 185 – 217.
- Mitford, T. B.: 1974 “Some Inscriptions from Cappadocian Limes”, **ZPE**, C.

LXIV, 160 – 175.

- Mittag, P. F.: 2006 “Zu den Quellen der "Expositio totius mundi et gentium", Ein neuer Periplus?”, **Hermes**, C. CXXXIV / 3, 338 – 251.
- Mócsy, A.: 1966 “Die Unkenntnis des Lebensalter im Römischen Reich”, **Acta Antiqua**, C. XIV / 1 - 2, 387 – 421.
- Mócsy, A.: 1986 “Die namen der Diplomempfänger”, **Heer und Integrationspolitik: Die römischen Militärdiplome als historische Quelle**, (Dü) W. Eck, H. Wolff, Köln/Graz, 437 – 466.
- Moga, I.: 2003 “Mên, Attis and Mihras in Asia Minor. The Enrichment of Specific Features of Lunar-Type Deities in the Anatolian Provinces”, **Archeologia Moldovei**, C. XXVI, 45 – 50.
- Mommsen, Th.: 1884. “Die Conscriptordnung der römischen Kaiserzeit”, **Hermes**, C. XIX / 1, 1 – 79.
- Mommsen, Tit., **Verzeichnis der römischen Provinzen**, Berlin.
- Müllenhoff, K.: 1863
- Montanari, F.: 2013 **The Brill Dictionary of Greek.**
- Morabito, S.: 2010 **Inscriptiones Latines des Alpes Maritimes**, Nice/Montpellier.
- Mosser, M.: 2003 **Die Steindenkmäler der legio XV Apollinaris**, Viyana.

- Naour, C., 1980 **Tyriaion en Cabalide: épigraphie et géographie historique**, Zuthpen,
- Nelis - Clement , J.: “Non-Commisioned Officers, NCOs: Principate”, **The Encyclopedia of the Roman Army**, (Dü) Y. Le Bohec, C. II, s. 687 – 691.
- Nemeti, S.: 2005 **Sincretismul religios în Dacia romană**, Cluj/Napoca.
- Neumann, G.: 1980 “Kleinasien”, **Die Sprachen im römischen Reich der Kaiserzeit**, Köln/Bonn, 167 – 187.
- Neverov, O., 1986 “Nero – Hleios”, **Pagan Gods and Shrines of the Roman Empire**, (Dü) M. Henig, A. King, Oxford.
- Noll, K.: 1983 “Nochmals zur Dolichenus – Inschrift CIL X 1577 aus “Misenum”, **ZPE**, C. LIII, 120 – 122.
- Nolle, J., 1995 “Colonia und Socia der Romer. Ein neuer Vorschlag zur Auflösung der Buchstaben "SR" auf den Munzen von Antiocheia in Pisidien”, **Rom und griehische Osten, Festschrift für Hatto H. Schmitt**, 350 – 370.
- Oberhummer, R., **Durch Syrien und Kleinasien, Reiseschilderungen**
Zimmerer, H.: 1899 **und Studien**, Berlin.
- Oktan, M., Adak, M.: “Neue Weihungen und Ehrungen aus Aspendos”,
2020 **PHILIA**, C. VI, 99 – 116.
- Onur, F.: 2008 “Two Procuratorian Inscriptions from Perge”,
GEPHYRA, C. V, 53 – 66.

- Ott, J.: 1995 **Die Beneficiarier**, Stuttgart.
- Overbeck, B.: 1981 “Das erste Militärdiplom aus der Provinz Asia”, **Chiron**, C. XI, 265 – 276.
- Öztürk, B.: 2021 “A New Grave stele of a Roman veteranus from the southwest of Tio (Devrek/Dadybra?) in Karadeniz Ereğli Museum”, **Acta Classica Mediterranea**, C. IV, 9 – 29.
- Öztürk, H. S.: 2006 **M.Ö. II.- M.S. IV. yüzyıllarda Likya-Pamfilya bölgesinde kırsal alan güvenliği**, Doktora Tezi, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Öztürk, H. S.: 2020 “Nikaia’da (Bithynia) Epigrafik ve Tarihi-Coğrafi çalışmalar (2010-2019).”, **1. Küçükasya Tarihi ve Epigrafyası Sempozyumu, İstanbul 14-15 Ekim, 2010 – I. Asia Minor History and Epigraphy Symposium, İstanbul in 14-15 October, 2010**, İstanbul
- Öztürk, H. S., Şahin , H.: 2019 “Inscriptiones Asiae Minoris (IAM)”, **Acta Classica Mediterranea**, C. II, 79 – 229.
- Öztürk, H. S., Şahin, H.: 2018 “Inscriptiones Asiae Minoris (IAM)”, **Acta Classica Mediterranea**, C. I, 79 – 217.
- Öztürk, H. S., Şahin, H.: 2022 “Inscriptiones Asiae Minoris (IAM)”, **Acta Classica Mediterranea**, C. V, 87 – 213.
- Öztürk, M. E. C.: 2023 **Epigrafik Belgelerin Işığı Altında Küçük Asya’daki Roma Askerlerinin Dinsel Yaşamı**, Yüksek Lisans

- Tezi, İstanbul.
- Panzram, S.: 2002 “Vigiles”. **DNP**, C. XII/ 2, 206 – 207.
- Parker, R. A.: 1950 “The Calendars of Ancient Egypt”, **Studies in Ancient Oriental Civilization**, C. XXVI, Chicago.
- Parma, A.: 2002 “Note sull’origine geografica die classiari nelle flotte imperiali: i marinai di provenienza nordafricana”, **L’Africa romana, Lo spazio marittimo del Mediterraneo occidentale: Geografia storica ad economia**, Roma, 323 – 332.
- Parvan, V.: 1913 **Descoperiri nouă în Scythia Minor**, Analele Academiei Romane, Say1 2, C. XXXV.
- Pavković, M. F.: 1999 **The Legionary Horsemen: An Essayon the Equites Legionis and Equites Promoti**, Doktora Tezi, Ann Arbor.
- Pavkovič, M. F.: 1994 “Singulares Legati Legionis: Guards of a Legionary Legate or a Provincial Governor?”, **ZPE**, C. CIII, 223 – 228.
- Pepe, W., Benseler, G. **Wörterbuch der Griechischen Eigennamen**, Graz.
E.: 1959
- Peppidi, D. M., Russu, I. **Inscriptiones Scythiae Minoris (Capidava - Troesmis I., 1980 - Noviadunum)**, C. V, Bükreş.
- Petzl, G.: 1999 “Men”, **DNP**, C. VII, 1210 – 1213.

- Petzl, G.: 2000 “Perasia”, **DNP**, C. IX, 535.
- Pferdehirt, B.: 2004 **Römische Militärdiplome und Entlassungsurkunden in der Sammlung des Römisch - Germanischen Zentralmuseums (RGZM)**, Bonn.
- Pflaum, H. G.: 1974 “Cohors I Flavia Bessorum et Cohors I Ulpia Traiana Cugernorum”, **Chiron**, C. IV, 453 – 456.
- Pfuhl, E., Möbius, H.: **Die ostgriechischen Grabreliefs I.**
1977
- Phang, S. E.: 2001 **The Marriage of Roman Soldiers – Law and Family in the Imperial Army.**
- Phang, S. E.: 2005 **Roman Military Service Ideologies of Discipline in the Late Republic and Early Principate**, Cambridge.
- Phillips, C. R.: 2012 “Manes”, **OCD**, 4. Edisyon, 891.
- Pilhofer, S.: 2006 **Romanisierung in Kilikien: Das Zeugnis der Inshriften**, Münih.
- Pollard, N., Berry, J.: **The Complete Roman Legions**, Londra.
2012
- Popescu, E.: 2015 **Inscriptions de Scythie Mineure (IScM)**, C. IV, Paris.
- Popescu, F., Tentea, A.: **Auxilia Moesiae Superioris**, The Centre for Roman
2018 Military Studies, Cluj-Napoca,
- Preisigke, F.: 1915 **Sammelbuch griechische Urkunden aus Ägypten (Cilt**

1). Strazburg.

- Prescendi, F.: 1999 “Manes, Di.”, **DNP**, C. VII, 803.
- Raione, L.: 2022 “Un’Ideita Dedicata a Giove Dall’Isola Tiberina”, **Scienze Dell'Antichita**, C. XXVIII/3, 199 – 204.
- Ramsay, W. M.: 1897 “**Cities and Bishoprics of Phrygia**”, C. I / 2, Oxford.
- Ramsay, W. M.: 1911/12 “Sketches in the Religious Antiquities of Asia Minor”, **The Annual of the British School at Athens**, C. XVIII, 37 – 79.
- Ramsay, W. M., 1928 “Roman Garrisons and Soldiers in Asia Minor”, **JRS**, C. XVIII, 181 – 190.
- Rankov, B.: 2017 “The Frontier Fleets: What Were They and What Did They Do?”, **Roman Frontier Studies 2009**, 687 – 690.
- Raybould, M. E., Sims-Willians, P.: 2007 **A corpus of Latin inscriptions of the Roman Empire containing Celtic personal names**, Aberystwyth.
- Redaelli, D.: 2017 “Le indicazioni delle origini dei pretoriani nei latercoli di III secolo d.C.: alcuni casi problematici”, **ZPE**, C. CCII, 279 – 286.
- Redde, M.: 1986 **Mare Nostrum: les infrastructures, le dispositif et l'histoire de la marine militaire sous l'empire romain**, Paris.
- Reynolds Baillie, P. K.: 1923 “The Troops Quartered in the Castra Peregrinorum”, **JRS**, C. XIII, 168 – 189.

- Reynolds, J.: 1981 “New Evidence for the Imperial Cult in Julio-Claudian Aphrodisias”, **ZPE**, C. XLIII, 317 – 327.
- Richmond, I.: 1943 “Roman Legionaries at Corbridge, Their Supply – Base, Temples and Religious Cults”, **Archaeologia Aeliana**, S. 21, 127 – 224.
- Ritterling, E.: 1924 “Legio”, **RE**, C. XII / 1, 1186 – 1327.
- Ritterling, E.: 1925 “Legio (önceki ciltten devamı)”, **RE**, C. XII / 2, 1329 – 1838.
- Roesch, P.: 2009 **Les Inscriptions de Thespies**, Lyon.
- Rohde, H. G.: 1949 “Bir Romalı Askerin Kitabesi”, **Ankara Üniversitesi Dil, Tarih, Coğrafya Fakültesi Dergisi**, C. VII, S. 1, 161 – 166
- Rott, H.: 1908 **Kleinasiatische Denkmäler aus Pisidien, Paphlagonien, Kappadokien, Lykien**, Leipzig.
- Roux, M.: 2023 **La colonisation militaire en Phrygie (IVe siècle avant-IIIe après J.-C.) : dynamiques spatiales, économiques et sociales. Synthèse**, C. II, Lyon.
- Roxan, M. M.: 1978 **Roman Military Diplomas 1954 - 1977 (I) – RMD I**, Londra.
- Roxan, M. M.: 1985 **Roman Military Diplomas 1978 - 1984 (II) – RMD II**, Londra.

- Roxan, M. M.: 1994 **Roman Military Diplomas 1985 - 1993 (III) – RMD III**, Londra.
- Roxan, M., Holder, P.: **Roman Military Diplomas (IV) – RMD IV**, Londra. 2003
- Russell, J.: 1991 “Cilicia - Nutrix Virorum : Cilicians abroad in Peace and War during Hellenistic and Roman Times”, **Anatolia Antiqua**, C. I, 283 – 297.
- Russell, J.: 1996 “A Roman Military Diploma from Rough Cilicia”, **Bonner Jahrbücher**, C. CXCIV, 67 – 133.
- Russell, J.: 1997 “Two Military Inscriptions from Southern Turkey”, **ELECTRUM**, C. I, 175 – 193.
- Russu, I. I., Pascu, S.: **Inscriptiones Daciae Romanae**, C. I. Bükreş. 1975
- Sander, E.: 1959 “Zur Rangordnung des römischen Heeres: Der Duplicarius”, **Historia: Zetschrift für Alte Geschichte**, C. VIII / 2, 239 – 247.
- Sartre, M.: 1995 **L'Asie Mineure et l'Anatolie d'Alexandre à Dioclétien (IVe s. av. J.-C., (Dü) Armand Colin, Paris.**
- Šašel, A., Šašel, J.: 1986 **Inscriptiones Latinae quae in Iugoslavia inter annos MCMII et MCMXL Repertae et Editae Sunt: (SITULA, C. 25 Dissertationes Musei Nationalis Labacensis)**, Ljubljana.
- Sayar, M. H.: 2020 “Bessoi”, **Studia Academica Šumnensia (The Bessi in**

- the Roman Empire**, (Dü) I. Topalilov, L. Nadelcheva,
C. VII, 11 – 24.
- Schallmayer, E., Eibl, **Der Römische Weihebezirk von Osterburken I**,
K., Ott, J., Preuss, G., **Corpus der griechischen und lateinischen**
Wittkopf, E.: 1990 **Beneficariier-Inschriften des Römischen Reiches**,
Stuttgart.
- Scheidel, W.: 1995 “Rekruten und Überlebende: Die demographische
Struktur der römischen Legionen in der Prinzipatszeit”,
KLIO, C. LXXVII, 232 – 254.
- Scheidel, W.: 1996 “The Demography of Roman Imperial Army”,
Measuring sex, age and death in the Roman Empire:
Journal of American Archaeology Supplementary
Series 2, 93 – 139.
- Schilliger Häfeler, U.: **Römisch – Germanische Kommission des Deutschen**
1978 **Archäologischen Instituts, Bericht der Römisch**
Germanische Kommission, Vierter Nachtrag zu CIL
XIII und zweiter Nachtrag zu Fr. Vollmer,
Inscriptiones Baivariae Romanae, Mainz.
- Schober, A.: 1923 **Die römischen Grabsteine von Noricum und**
Pannonien, Viyana.
- Scholl, R., Homann, M.: “Antike Briefkultur unter Familienmitgliedern”,
2012 **Papyrologie und Exegese: Die Auslegung des Neuen**
Testaments im Licht der Papyri. (Dü) J. Herzer.
- Sherk, R. K.: 1951 **The Legates of Galatia from Augustus to Diocletian**,

- Baltimore.
- Sherk, R. K.: 1955 “The Inermes Provinciae of Asia”, **AJP**, C. LXXVI / 4, 400 – 413.
- Shindel, B.: 1998 “Zwei neue Militärdiplome aus der Provinz Moesia superior”, **TYCHE: Beiträge zur alten Geschichte Papyrologie und Epigraphik**, C. XIII, 221 – 224.
- Smith, R. E.: 1972 “The Army Reforms of Septimius Severus”, **Historia: Zeitschrift für Alte Geschichte**, C. XXI / 3, 481 – 500.
- Smith, R. R.: 1988 “Simulacra Gentium: The Ethne from the Sebasteion at Aphrodisias”, **JRS**, C. LXXVIII, 50 – 77.
- Solek, M.: 2015 “Origo castris and the local recruitment policy of the Roman army”, **Novensia**, C. XXVI, 103 – 115.
- Solomies, O.: 1996 “Observations on some names of Sailors Serving in the Fleets at Misenum and Ravenna”, **Acta Philologica Fennica**, C. XXX, 167 – 186.
- Southern, P.: 1989 “The numeri of the Roman Imperial Army”, **Britannia**, C. XX, 81 – 140.
- Spaul, J.: 1994 **Ala 2: The Auxiliary Cavalry Units of the Pre-Diocletianic Imperial Roman Army.**
- Spaul, J.: 2000 **Cohors 2: The Evidence for and a short history of the auxiliary infantry units of the Imperial Roman Army, BAR International Series 841.**

- Spaul, J.: 2002 **Classes Imperii Romani: An Epigraphic Examination of the men of the Imperial Roman Navy.**
- Spaul, J. H.: 1995 “Ala I Pannoniorvm: One or Many?”, **ZPE**, C. CV, 66 – 73.
- Speidel, M.: 1984 **The Roman Army in Asia Minor Recent Epigraphical Discoveries and Research, C. I.**
- Speidel, M. A.: 1992 “Roman Army Pay Scales”, **JRS**, C. LXXXII, 87 – 106.
- Speidel, M. A.: 2007 “Rekruten für ferne Provinzen, Der Papyrus ChLA X 422 und die kaiserliche Rekrutierungszentrale”, **ZPE**, C. CLXIII, 281 – 295.
- Speidel, M. A.: 2009 “The Development of the Roman Forces in Northeastern Anatolia”, **Heer und Heerschaft im römischen Reich der hohen Kaiserzeit**, Stuttgart, 595 – 633.
- Speidel, M. A.: 2015 “The Roman Army”, **The Oxford Handbook of Roman Epigraphy**, (Dü) C. Bruun, J. Edmondson, 319 – 344.
- Speidel, M. A.: 2017 “Recruitment and Identity Exploring the Meanings of Roman Soldiers' Homes”, **Revue internationale d'histoire militaire ancienne**, C. VI, 35 – 50.
- Speidel, M. A.: 2019 “Natione Ponticus: Roman Navy Soldiers and Black Sea”, **Pontica et Mediterranea VIII: Advances and Ancient Black Sea Studies: Historiography, Archaeology and Religion**, (Dü) A. I. Pázsint, V. Cojocar, L. Ruscu, T. Castelli, Cluj/Napoca, 133 – 142.

- Speidel, M. P.: 1965 **Die Equites Singulares Augusti**, Bonn.
- Speidel, M. P.: 1980 “Legionaries from Asia Minor”, **ANRW**, C. VIII / 2, 730 – 746.
- Speidel, M. P.: 1986 “The Soldiers' Home”, **Heer und Integrationspolitik Die römischen Militärdiplome als historische Quelle**, (dü.) Eck W., Wolff H., Köln/Viyana, 467 – 482.
- Speidel, M. P.: 1992 “Bithynian Gravestones of Roman Legionaries”, **Roman Army Studies I**.
- Speidel, M. P., French, D.: 1985 “Bithynian Troops in the Kingdom of the Bosphorus”, **Epigraphica Anatolica**, C. VI, 97 – 103.
- Speidel, M. P., Reynolds, J.: 1992 “A Veteran of Legio I Parthica from Carian Aphrodisias”, **Roman Army Studies**, C. II, 198 – 203.
- Spickermann, W.: 1997 “Brogitarus”. **DNP**, C. II, 789.
- Starr, C. G.: 1941 **The Roman Imperial Navy**, New York.
- Starr, C. G.: 1960 **The Roman Imperial Navy**, Londra.
- Stauner, K., Adak, M.: 2006 “Zur Stellung von Armeeeingehörenden in ihren Heimatstädten: Der Fall M. Aur. Antoninus aus Prusias ad Hypium”, **GEPHYRA**, C. III, 133 – 168.
- Stauner, K.: 2011 “The funerary inscription of Gaius Tarquitius”, **GEPHYRA**, C. VIII, 45 – 54

- Stein - Hölkeskamp, E.: "Ionischer Aufstand", **DNP**, C. V, 1084.
1998
- Sterrett Sittlington, J.: **Papers of the American School of Classical Studies at Athens Vol. III: The Wolfe Expeditions to Asia Minor**,
1888
Boston: Archaeological Institute of America.
- Stoll, O.: 2008 "How to get to my regiment?" Die Tirones Asiani – einige Gedanken zur Praxis der Aushebung und zur Kommandierung von Rekruten in der römischen Armee", **ELECTRUM**, C. XIV, 95 – 118.
- Stoll, O.: 2021 "Militärfamilien in den Militär- und Garnisonsgesellschaften der Limeszonen des Imperium Romanum während des 1. – 3. Jh. n. Chr. Familienleben trotz Eheverbots", **Marburger Beiträge zur Antiken Handels-, Wirtschafts- und Sozialgeschichte**, C. XXXVIII, Rahden, 1 – 73.
- Strobel, K.: 1988 "Die Legio V Alaudae in Moesien: Eine Phantomtruppe der römischen Militärgeschichte", **Historia: Zeitschrift für alte Geschichte**, C. XXXVII / 4, 504 – 508.
- Strobel, K.: 1988 "Zu Fragen der frühen Geschichte der römischen Provinz Arabia und zu einigen Problemen der Legionsdislokation im Osten des Imperium Romanum zu Beginn des 2. Jh. n. Chr.", **ZPE**, C. LXXI, 251 – 280.
- Swoboda, H., Keil, J., **Denkmäler aus Lykonien Pamphylien und Isaurien.**
Knoll, F.: 1935
- Syme, R.: 1933 "Some Notes on the Legions under Augustus", **JRS**, C.

XXIII, 14 – 33.

- Syme, R.: 1934 “Galatia and Pamphylia under Augustus: the Governorships of Piso, Quirinius and Piso”, **KLIO**, C. XXVII, Fas. 27, 122 – 148.
- Şahin, H., Gaznevi, S.: 2023 “Die Kleinasiatischen Personennamen aus dem Rauhen Kilikien II (Λ–Ψ) – Corrigendan et Addenda zu Zgusta 1964 § KPN”, **Acta Classica Mediterranea**, C. VI, 75 – 104.
- Şahin, H., Tuncay, S.: 2022 “Die Kleinasiatischen Personennamen aus dem Rauhen Kilikien I, (A – K) Corrigenda et Addenda zu Zgusta 1964 § KPN”, **Acta Classica Mediterranea**, C. V, 43 – 68.
- Şahin, M.: 2017 “Antik Dönem ve Kaplıcalar, Antik Çağda Bursa’da Termal Su Kaynakları ve Antik Bursa’nın Kurulma Nedenleri Üzerine Yeni Düşünceler”, **Bursa Sağlık Tarihi**, C. I, (Dü) Ç. Tor, D. Dalkılıç, C. Başaran, Ankara, 34 – 42.
- Şahin, S.: 2011 **Stadiasmus Patarensis: Likya Eyaleti Roma Yollar**, İstanbul.
- Şenocak, B.: 2019 “Roma Askerlerinin Ortalama Yaşam Süresi”, **Current Debates on Social Sciences Human Studies 2**, Ankara, 58 – 78.
- Takmer, B., Baz, F.: 2017 “The Gravestone of C. Iulius, optio of the legio XII Fulminata”, **PHILIA**, C. III, 176 – 187.

- Talbert R. J. A.: 2013 “Worldview reflected in Roman military diplomas”, **Vermessung der Oikumene TOPOI Berlin Studies of Ancient World**, C. XIV, 163 – 171.
- Teja, R.: 1980 “Die römische Provinz Kappadokien in der Prinzipatszeit”, **ANRW**, C VII / 2, 1083 – 1124.
- Tentea, O., Matei-Popescu, F.: 2004 “Alae et Cohortes Daciae et Moesiae. A review and update of J. Spaul`s Ala and Cohors”, **Acta Musei Napocensis**, C. 39 - 40 / I, 259 – 296.
- Tepper, Y., Di Segni, L.: 2006 “A Christian Prayer Hall of the Third Century at Kefar Othnay Excavations at the Megiddo Prison 2005”, **Israel Antiquities Authority**.
- Thomsen, P.: 1949 “Die römische Flotte in Palästina-Syrien”, **Beiträge zur biblischen Landes- und Altertumskunde**, C. LXVIII / 1, 73 – 89.
- Tončinić, D.: 2011 **Monuments of Legio VII in the Roman province of Dalmatia**.
- Tončinić, D., Ivcevic, S.: 2013 “Das Projekt Tilurium – Waffendarstellungen aus Grabstelen aus Tilurium”, **XVII Roman Military Equipment Conference 2010**, Zagreb, 493 – 516.
- Tuck, S. L.: 2005 **Latin Inscriptions in the Kelsey Museum**.
- Tuck, S. L.: 2006 “An Instrument of Imperial Ideology? Names of the Ships in the Roman Fleet”, **The Ancient History Bulletin**, C. XX, 83 – 95.

- Turner, B.: 2012 “Limitless Empire: The Public Commemoration of Soldiers’ Origins”, **Proceedings of the 22. International Congress of Roman Frontier Studies**, Ruse, 387 – 390.
- Uçar, S.: 2023 “Satala Antik Kentindeki Kazılarda Yeni Bir Kale Kalıntısına Ulaşıldı”, **Doğan Haber Ajansı**, Gümüşhane / Kelkit, 03 Ekim 2023, (Çevrimiçi: <https://www.dha.com.tr/foto-galeri/satala-antik-kentindeki-kazilarda-yeni-bir-kale-kalintisina-ulasildi-2322020/1>; Erişim Tarihi: 25.05.2024)
- Ünal, A.: 2002 **Hititler Devrinde Anadolu**, C. I.
- Von Domaszewski, A.: “Beneficarius”, **RE**, C. III / 1, s. 271 – 272. 1897
- Von Domaszewski, A.: **Die Rangordnung des Römischen Heeres**, Bonn. 1908
- Von Premerstein, A.: “Untersuchungen zur Geschichte des Kaisers Marcus”, 1911 **KLIO**, C. XI, 355 – 366.
- Waelkens, M.: 2002 “Romanization in the East, A Case Study: Sagalassos and Pisidia (SW Turkey)”, **Istanbuler Mitteilungen**, 311 – 368.
- Walser, A. V.: 2013 “Kaiserzeitliche und frühbyzantinische Inschriften aus der Region von Germia in Nordwestgalatien”, **Chiron**, C. XLIII, 527 – 620.
- Webster, J.: 2001 “Creolizing the Roman Provinces”, **AJA**, C. CV, 209 –

- Weiß, P.: 1997 "Neue Militärdiplome", **ZPE**, C. CXCVII, 227 – 268.
- Weiss, J.: 1913 "Bauinschrift aus Troesmis", **Jahreshefte des Österreichischen Archäologischen Institutes**, Fas.16, 209 – 210.
- Wells, C. M.: 1997 "The Daughters of the regiment" sisters and wives in the Roman army", **Roman Frontier Studies 1995, Proceedings of the XVIth International Congress of Roman Frontier Studies**, Oxbow, 571 – 575.
- Wesch - Klein, G.: 1998 **Soziale Aspekte des römische Heerwesens in der Kaiserzeit**, Stuttgart.
- Wesch - Klein, G.: 2007 "Recruits and Veterans", **A Companion to the Roman Army**, ed. P. Erdkamp, Blackwell Publishing, 2007: 435 – 450.
- Wilkinson, W. K.: 2012 "Aurelius Gaius (AE 1981, 777) and Imperial Journey 293 – 299", **ZPE**, C. CLXXXIII, 53 – 58.
- Wilson, H. L.: 1910 "Latin Inscriptions at the John Hopkins University. V", **The American Journal of Philology**, C. XXXI / 3, 251 – 264.
- Wolff C.: 2015 "Units: Principate", **The Encyclopedia of the Roman Army**, (Dü) Le Bohec Y., C. III.
- Woolf, G.: 1994 "Becoming Roman Staying Greek, Culture Identity and Civilizing Process in the Roman East", **Proceeding of The Cambridge Philological Society**, C. XL, 116 –

143.

Woolf, G.: 1994 **Becoming Roman, The Origins of the Provincial Civilization in Gaul**, Cambridge.

Woolf, G.: 2011 **Tales of Barbarians: Ethnography and Empire in the Roman West.**

Yalman A. E.: 1997 **Yakın Tarihte Gördüklerim ve Geçirdiklerim: C. I 1888 – 1922**, Yayına hazırlayan Erol Şadi Erdiç, İstanbul.

Zahariade, M.: 2009 **The Thracians in the Roman Imperial Army from the first to the third Centuries A.D.**, Cluj / Napoca

Zgusta, V.: 1964 **Kleinasiatische Personennamen**, Prag.

Zgusta, V.: 1980 “Die Rolle des Griechischen im römischen Kaiserzeit”, **Die Sprachen des römischen Reich der Kaiserzeit: Beihefte der Bonner Jahrbücher**, C. XL, 121 – 145.

Zupko, R., Chisholm, L., J.: 2024 *"measurement system"*, **Encyclopedia Britannica**, C. 27, Eylül 2024, (<https://www.britannica.com/science/measurement-system>) Erişim tarihi: 29 Haziran 2024).

(Dü) Ihm M., Mommsen Th., Dressel H., Huelsen Chr., Huebner E., 1899 **“Ephemeris Epigraphica: Corporis Inscriptionum Latinarum Supplementum”**, Instituti Archaeologici Romani.

Yayın kurulundakilerin **Ägyptische Urkunden aus den Königlichen Museen** ismi verilmeden eserin **zu Berlin, Griechische Urkunden (BGU IV)**, (1912), M ze Genel İdaresi Berlin: Weidmansche Buchhandlung. tarafından yayınladığı belirtilmiştir.

ÖZGEÇMİŞ

1. Adı Soyadı: Ramazan Hakan Arslanbaba

2. Ünvanı: MA

3. Öğrenim Durumu: Yüksek Lisans

Derece	Alan	Üniversite	Yıl
Lisans	Tarih	İstanbul Üniversitesi	2013
Yüksek Lisans	Tarih / Eskiçağ Tarihi	İstanbul Üniversitesi	2018

Yüksek Lisans Tez Konusu

“Augustus (MÖ 27 - MS 14) ve Diocletianus (MS 284 - 305) Dönemleri İdari, Ekonomik ve Sosyal Reformların İncelenmesi ve İki Dönemin Karşılaştırması”

Danışman: Prof. Dr. Hamdi Şahin

Doktora Dönemi Erasmus, Universität zu Köln 2019 - 2020 Akademik Yılı, Kış ve Bahar Sömestri

Pedagojik Formasyon, İstanbul Cerrahpaşa Üniversitesi, 2019

4. Sunduğu Bildiriler:

1. Eskiçağ Tarihi 2. Öğrenci Sempozyumu, 2015: “**Augustus ve Diocletianus Dönemi İdari Reformları**”

2. Pera Müzesi Epigrafi Kolokyumu, 2023, “**Roma Ordusunda Kilikia Kökenli Askerler, Görev Yaptıkları Birimler ve Yazıtlardaki Kimlik İfadeleri**”

3. Tarih Araştırmaları Merkezi, Tezden Konuşmak, 2024, “**Roma İmparatorluk Dönemi Ordusundaki Anadolu Askerlere Dair Gözlemler**”

5. Kazandığı Burslar

Tübitak 2214/A Doktora sırası Yurt Dışı Araştırma Bursu 01/06/2021 - 01/07/2022,
Universität zu Köln

6. Uluslararası Hakemli Dergilerde Yayınlanmış Makaleler

R. H. Arslanbaba, “Kilikier in der römischen Armee der Kaiserzeit”, **PHILIA**, C. 10,
2024: 12 - 24

7. Tercümeleler

L. Burckhardt, **Antikçağ Askeri Tarihi**, çev. R. Hakan Arslanbaba, Runik Kitap,
İstanbul, 2021

8. Katkı Sunduğu Projeler

EDCS Epigraphik - Datenbank Claus/Slaby
([https://db.edcs.eu/epigr/hinweise/dank.php? s_language=en](https://db.edcs.eu/epigr/hinweise/dank.php?s_language=en))

9. Bildiği Yabancı Diller

İngilizce, Akıcı

Almanca, Akıcı

Antik diller

Latince

Eski Yunanca